*	MANUSCRISELE	t
k		r n
*	ESENIENE	i r
r		
k		
IX	DE LA	t le.
*		A
9	MAREA MOARTA	1
i		1 A
	ATHANASE NEGOIâli	F
		le
		—
§		*
V		S F i?
! *		F
£		
r		
E		
T		r
r	NBUOTHBCA ORIKNTALIS	<x

5r		e |

MANUSCRISELE ESENIENE DE LA MAREA MOARTĂ

BIBLIOTHECA ORIENTALIS

APARIŢIA COLECŢIEI „BIBLIOTHECA ORIENT ALIS”.

ESTE SPRIJINITĂ DE ASOCIAŢIA DE STUDII ORIENTALE DIN ROMÂNIA

COLECŢIE ÎNGRIJITĂ DE IDEL SEGALL

Coperta de: VASILE SOCOLIUC

ISBN 973 – 44 – 0089 – 4

BIBLIOTHECA ORIENTALIS

MANUSCRISELE ESENIENE DE LA MAREA MOARTĂ

ATHANASE NEGOIŢĂ

O

(30

EDITURA ŞTIINŢIFICĂ

BUCUREŞTI, 1993

CUVÂNT ÎNAINTE

La alcătuirea volumului de faţă ne-am străduit să utilizăm, pe cât a fost posibil, toate izvoarele aflate în

bibliotecile din ţară şi străinătate. Sperăm că nu am scăpat nimic din ideile de bază privind manuscrisele găsite la Marea Moartă.

În acest Cuvânt înainte ţin să-mi exprim marele regret pentru plecarea din viaţa aceasta a unuia din cei mai autentici „qumranologi" care a fost dr. Constantin Daniel. Deşi doctor în medicină (şi ce medic!) el era un magister şi în orientalistică antică. Studiile sale de orientalistică, apărute atât în cărţi cât şi în reviste, româneşti şi străine, l-au confirmat ca pe un mare savant. Era însă de o modestie neobişnuită. Cu dânsul am dezbătut toate problemele legate de manuscrisele de la Marea Moartă, cum şi alte chestiuni de istoria culturii umane. Prin decesul lui Constantin Daniel orientalistică românească a pierdut o mare personalitate.

Această lucrare a fost lecturată de Constantin Daniel, de ale cărui sugestii şi observaţii am ţinut seamă.

ATÂT. N.

ABREVIERI

1. Periodice şi reviste

AASOR – Annual oi the American School of Oriental

Research

AFO – Archiv für Orientforschung

A JA – American Journal of Archaeology

AJSL – American Journal of Semitic Languages and Literatures

ANEP – Ancient Ne-ar East in'Pictures (ed. J. B. Pritchard) AN ET – Ancient Ne-ar Eastern Texts (ed. J. B. Pritchard) Aror – Archiv Orientalni BA – Biblical Archaeologist BASOR – Bulletin of the American Schools of Oriental Research Bib. – Biblica BIES – Bulletin of the Israel Exploration Society BJRL – Bulletin of the John Rylands Library BO – Bibliotheca Orientalis BOR – Biserica Ortodoxă Română

BZ – Biblische Zeitschrift CAH – Cambridge Ancient History

CBQ "— Catholic Biblical Quarterly

DOTT – Documents from Old Testament Times (ed. D. W. Thomas) FRLANT – Forschungen zur Religion und Literatur des Alten und Neuen Testaments

GB – Glasul Bisericii HUCA – Hebrew Union College Annual IDB – Interpreter s Dicţionary of the Bible (ed. G.A. Buttrick)

IEJ – Israel Exploration Journal

JBL – Journal of Biblical Literature

JCS – Journal of Cuneiform Studies

JNES – Journal of Ne-ar Eastern Studies J QR – Jewish Quarterly Review

JSS – Journal of Semitic Studies

MĂ – Mitropolia Ardealului MB – Mitropolia Banatului MM – Mitropolia Moldovei MO – Mitropolia Olteniei Novi – Novum Testamentum

N.T. – Noul Testament OLZ – Orientalistische Literaturzeitung Or – Orientalia Ori – Ortodoxia PEQ – Palestine Exploration Quarterly

RB – Revue Biblique

RQ – Revue de Qumrän RSO – Rivista degli Studi Orientali

SEA – Svensk exegetisk Arsbok

Stă NT – Studien zum Alten und Neuen Testament Str-B – H. Strack und P. Billerbeck, Kommentar zum Neuen Testament Studor – Studia Orientalia SAO – Studia et Acta Orientalia

St. Th. – Studii teologice TU – Texte und Untersuchungen

TWAT – Theologisches Wörterbuch zum Alten Testament (ed. H. Ringren und G. J. Botterweck)

VT – Vetus Testamentum – Vechiul Testament VÂSup – Vetus Testamentum Supplements WO – Die Welt des

Orients WZKM – Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes

ZA – Zeitschrift für Assyriologie

ZAW – Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft

ZDMG – Zeitschrift der Deutschen morgenländischen Gesellschaft ZDPV – Zeitschrift des deutschen Palästina-Vereins ZNW – Zeitschrift für die neutestamentalich e Wissenschaft

2. Pentru manuscrisele descoperite la Marea Moartă

DSS – *Dead Sea Scrolls* (Manuscrisele de la Marea Moartă)

CD – *Documentul de la Damasc*

CDC – *Cairo Damascus Covenant* (Documentul sadokit)

DSD – *Dead Sea Discipline* (Manualul de disciplină sau Statutul Comunităţii)

DSH – *Dead Sea Habacuc* ori *Pesher Habacuc* (Comentariul la Habacuc) 1QH – *Imnurile* sau *Psalmii* lqphab – *Comentariul la Cartea Habacuc* 1QM – *Regula războiului* (Războiul fiilor luminii contra fiilor întunericului)

1QS – *Statutul Comunităţii* sau *Manualul de Disciplină*

Partea I. **MANUSCRISELE DE LA QUMRAN**

Capitolul I

ISTORICUL DESCOPERIRII MANUSCRISELOR DE LA MAREA MOARTĂ

1. Prima peşteră din regiunea Qumran[1]

Un păstor arab, pe nume Muhamad cd Dib, în primăvara anului 1947, îşi căuta capra rătăcită printre stâncile falezei din partea de miazănoapte a Mării Moarte[2]. Obosit de căutare, s-a aşezat puţin şi în joacă a început să arunce cu pietricele într-o grotă din peretele stâncii, lângă care se aşezase. La aruncarea unei pietre mai mari, un zgomot de cioburi sparte îi răspunde din interiorul grotei. Cuprins de teamă, a plecat de acolo, căutându-şi mai departe capra pierdută. Totuşi, curiozitatea de-a şti ce era în grotă l-a făcut să vină a doua zi, însoţit de vărul său Ahmed Muhamad3. Amândoi s-au strecurat în caverna din stâncă, printr-un orificiu destul de strâmt, unde au dat peste multe cioburi de vase, iar în fund de tot au găsit opt vase intacte, acoperite cu o ţesătură de în Toate erau goale, afară de

1 La întocmirea acestui scurt istoric, m-am ghidat mai mult după J. T. Milik, deoarece el a fost unul din membrii echipei care a făcut Săpături la Qumran. Lucrarea sa este: *Dix ans de découvertes dans le Désert de Juda,* Paris, 1957.

2[8] După o declaraţie ulterioară a beduinului, descoperirea a avut loc tn primăvara anului 1945. Cf. W. Brownlee, în *„Journal of Near Eastern Studies",* nr. *4,* oct. 1957, pp. 236-239.

unul, din care cei doi beduini au scos trei suluri din piele de capră, unul mai mare, iar două mai mici. Oarecum deziluzionaţi de descoperirea lor, nu ştiau ce să facă, dar, până la urmă, ei au luat toate ulcioarele găsite în grotă şi le-au dus la un anticar din Betleem, numit Khalil Iskandar Sahin[3].

La Betleem, cei consultaţi au socotit că **scrierea de pe suluri este siriacă şi** de **aceea** manuscrisele **au fost duse** la mănăstirea siriacă „Sf. Marcu", aflată în Ierusalimul vechi. În acest interval, beduinii au cercetat mai cu atenţie grota şi, printre dărâmături, au mai dat peste resturi de manuscrise, în stare mai mult sau mai puţin bună, ca şi peste o serie de fragmente. În toamna aceluiaşi an 1947, beduinii şi anticarii mergeau pe la poarta instituţiilor ştiinţifice din Ierusalim, oferindu-le manuscrisele la un preţ destul de moderat, iar în luna decembrie a aceluiaşi an, Universitatea ebraică din Ierusalim achiziţiona trei dintre ele. Profesorul E. L. Sukenik de la această Universitate a fost primul care şi-a dat seama de data foarte veche a manuscriselor, bănuind chiar originea lor eseniană[4].

---

3 J. M. Allegro, *The Dead Sea Scrolls* (Pelican Books), 1956, p. 17.

4 Y. Yadin, *The Message of the Scrolls,* London, 1957, pp. 21-29.

[6] Mar Samuel, *The Purchase of the Jerusalem Scrolls,* B.A. 12(1959), pp. 26-31.

Episcopul siriac Mar Athanase Iosua Samuel, rezident la mănăstirea „Sf. Marcu", a cumpărat patru manuscrise şi, în februarie 1948, le-a arătat unor profesori de la Şcoala arheologică americană din Ierusalim: J. C. Trever şi W. H. Brownlee[5], care şi-au dat seama de importanţa excepţională a manuscriselor şi au obţinut autorizaţia de a le fotografia[6].

Situaţia generală a Palestinei agravându-se către finele mandatului britanic 8, episcopul Athanase a plecat în America, luând cu sine manuscrisele. Dar speranţa lui de-a le vinde pe piaţa americană a fost spulberată şi atunci şi-a publicat în ziare oferta de vânzare[7]. Cel care le-a cumpărat a fost noul stat Israel, pentru suma de 250.000 de dolari. Pentru păstrarea lor, statul Israel a construit un edificiu special, „Palatul cărţii", unde ele pot fi vizionate de oricine, în fotografii bine reuşite.

În luna iulie 1948, intervenind un armistiţiu între arabi şi israelieni, arheologii şi savanţii au putut să străbată regiunea Qumran [8] a noului stat, Iordania, ca să cerceteze

---

5 In luna mai 1948.

6 F. F. Bruce, *Second Thoughts on the Dead Sea Scrolls,* London, 1961, P-

7 Publicaţia de vînzare a fost făcută in coloanele lui „Wall Street Journal", în iunie 1954, cf. F.F. Bruce, *op. cit.,* p. 19.

8 Numire arabă modernă a locului unde s-au descoperit manuscrisele de la Marea Moartă.

grota ce adăpostise în ea manuscrisele. Graţie Legiunii arabe, ce apăra şi ajuta pe cercetători, a putut fi explorată această grotă, ce mai târziu a primit numele de Grota 1 de la Qumran[9]. De la 15 februarie până la 5 martie[10], Departamentul Antichităţilor din Iordania, cu sediul în Ierusalimul vechi[11], Şcoala Biblică şi Arheologică franceză şi Muzeul Arheologic al Palestinei, de asemenea din Ierusalim, au procedat împreună la o cercetare sistematică a grotei. Tentaţi de „preţul ridicat, oferit pe centimetru pătrat de manuscris, beduinii au început să cutreiere *grotele* din jurul Qumranului şi alte zone ale deşertului Iudeii în căutare de manuscrise pe care, apoi, le-au vândut instituţiilor culturale din Ierusalim, Aceasta a determinat autorităţile să întreprindă săpături şi în alte grote. Rezultatele acestor săpături sunt publicate în colecţia numită „Discoveries în the Judaean Desert”[12]. În anii 1950 şi 1951, şcolile americane pentru cercetări orientale au publicat trei manuscrise ce aparţinuseră la început, cum am amintit, mănăstirii „Sf. Marcu”. Acestea erau: Sulul complet al cărţii *Isaia”,* Comentariul la cartea *Habacuc* şi

9 Manuscrisele aflate în ea sînt desemnate astăzi cu sigla 1Q.

10 J. T. Milik, *op. cit.,* p. 15.

11 Ierusalimul nou trecuse sub administraţia israeliană.

12 Colecţia apare la Oxford University Press şi pînă acum au apărut ce] puţin cinci volume.

Statutul Comunităţii (în ebraică *Serek ha-Yahad*)[13]. Acest ultim manuscris a fost numit de editorii americani *Manualul de Disciplină,* denumire utilizată mult şi astăzi, în special împublicaţiile de limbă engleză[14].

Primele trei suluri achiziţionate de israelieni prin prof. Sukenik, după câteva comunicări preliminare ale acestuia[15]în 1954, au apărut într-o ediţie postumă completă. Acestea sunt: 1) *Regula războiului*[16], numit de Sukenik *Războiul fiilor luminii contra fiilor întunericului;* 2) Un grup de psalmi[17]; 3) Un sul fragmentar la cartea *Isaia*[18]. Din partea Universităţii ebraice din Ierusalim, mai rămânea de publicat un sul aflat în Grota 1, foarte deteriorat, care a fost publicat mai târziu sub denumirea de *Apocrifa la Cartea Genezei 3S.*

La început, lumea savanţilor a fost foarte rezervată faţă de descoperirea manuscriselor, dar după începerea săpăturilor rezerva a fost repede împrăştiată, mai ales

---

13 Astăzi 1 QS. *Serek* înseamnă regulă, statut.

14 Dealtfel, publicaţiile de limbă engleză încă şi astăzi mai utilizează siglele următoare:
DSS — Dead Sea Scrolls — Manuscrisele de la Marea Moartă.
DSD — Dead Sea Discipline — Manualul de Disciplină.
DSH — Dead Sea Habacuc or Peshar Habacuc — Comentariu la Hab acuc.
CDC — Cairo Damascus Covenant — Documentul de la Damasc.

15 J. T. Milik, *op. cit.,* pp. 15- 16.

16 *Serek ha-Milhamah* cu sigla 1 QM.

17 *Hodayot,* cu sigla 1QH, — *Hodayot* înseamnă imne, psalmi.

18 Cu sigla 1 *Q Isa.*

după descoperirea altor manuscrise în grotele explorate. Poziţia) intransigentă a unui savant ca S. Zeitlin[19], directorul periodicului *„Jewish Quarterly Review”* nu mai poate fi astăzi luată în serios. Repede, de asemenea, deşi în urma unor furtunoase discuţii, a intervenit acordul asupra mai multor chestiuni controversate. Acum manuscrisele sunt socotite ca întinzându-se pe o perioadă de timp ce începe în secolul al II-lea! î.e.n. Şi ţine până în sec. I e.n.[20].

Ipoteza unei părăsiri a manuscriselor în grote, ca şi cea a distrugerii clădirilor de la Qumran, în cursul primei revolte iudaice (66 – 71 e.n.), au fost repede acceptate de lumea savantă, deşi la început opiniile cercetătorilor vizau o perioadă cuprinsă între epoca elenistică (sec. IIIlî.e.n.) şi Evul Mediu (sec. VIII e.n.). Savanţii, în marea lor majoritate, sunt acum de acord asupra identificării qumraniţilor cu secta esenienilor, fiind eliminate ipotezele urmărind identificarea lor, fie cu fariseii, fie cu discipolii Sf. Ioan, fie cu karaiţii etc. Discuţia ce se mai poartă astăzi vizează elucidarea următoarelor puncte: 1) originea sectei; 2) influenţele exterioare exercitate asupra ei (persană,

19 J. T. Milik, *op, cit.,* p *ÎS.*

20[87] Autorităţi în materie ca: P. Kahle, G. R. Driver ş.a., care susţineau o dată mai tîrzie pentru manuscrise, au consimţit şi ei pentru o dată mai apropiată de cea arătată mai sus.

greacă); 3) doctrina şi practicile eseniene; 4) influenţele eseniene asupra doctrinei, instituţiilor, epocii şi formei literare a *Noului Testament*[21].

21 J. T. Milik, *op. cit.,* p. 16.

2. Descoperirile de la Murabba at. Peşterile 2 şi 3 Qumran în timp ce arheologii erau ocupaţi, în decembrie **1951,** cu cercetarea primei grote de la Qumran, beduinii[22] aduceau în Ierusalim un alt lot de manuscrise, „descoperite **în** Wadimurabba at, la 25 km sud de Ierusalim[23]. După cercetările întreprinse de specialişti, s-a constatat că, în cea mai mare parte, documentele coboară până la cea de-a doua revoltă iudaică (132 – 135 e.n.). De aceea, în 1952[24], institutele culturale, menţionate mai sus, au efectuat săpături în grotele în care beduinii găsiseră manuscrise, unde au descoperit noi texte şi diverse obiecte care au permis să se determine, patru faze: perioada chalcolitică[25], medie bronz[26], fier şi epoca greco-romană 3S. De notat că", „pentru prima oară în Palestina, au fost găsite obiecte antice din material perisabil, ca vase din lemn, sau resturi de rogojini din stuf[27].

În acelaşi timp[28], neobosiţii beduini din tribul amintit descoperiseră în regiunea *t* Qumran o a doua grotă cu

---

22[23] Beduinii care s-au dovedit activi in descoperirea manuscriselor aparţin tribului numit Ta-amirah.

23 J. T. Milik, *op. cit.,* p. 16.

24[33] între 21 ianuarie—3 martie 1952.

25[83] Perioada chalcolitică sau a cuprului, circa 4000 — 3000 î.e.n.

26[M] In Palestina, 2000-1600 î.e.n.

27T. T. Milik, *op cit.,* p. 17.

28 In luna februarie 1952.

manuscrise[29], situată la sud de prima. Aceasta nxr a furnizat, decât foarte puţine fragmente, iar conţinutul lor era de aceeaşi natură ca şi cel al manuscriselor găsite în prima grotă... Numaidecât, instituţiile ştiinţifice din Ierusalim40 au început să cerceteze peşterile de pe faleza Mării Moarte, din jurul Qumran-ului, pe o întindere de opt km[30]. Mai mult de douăzeci de peşteri conţineau resturi de olărie, asemănătoare celei aflate la Khirbet[31] – Qumram o descoperire mai neaşteptată a fost cea dintr-o a treia grotă, în care s-au aflat manuscrise, două din ele fiind suluri din aramă. Textul lor este gravat cu caractere ebraice pătrate, ce apar în relief pe metalul rulat[32].

3. Khirbet-Mird

Descoperirea grotei a treia nu avea să fie ultima în anul 1952, căci pe la mijlocul lui iulie, la Khirbet-Mird, la 14 km spre sud-est de Ierusalim, beduinii aduceau manuscrisele unei vechi mănăstiri amintită în scrierile bizantine sub numele de Castellion sau Marda[33]. Cel de-al doilea nume este aramaic şi, ca şi termenul latin de *castellion,* are sensul de „fortăreaţă”. Într-adevăr, mănăstirea succedase

29[89] Catalogată cu sigla *2Q.*

30« J. T. Milik, *op. cit.,* p. 17.

31 *Khirbet* — cuvînt arab ce înseamnă dărîmătură, ruină.

32 J. T. Milik, *op. cit.,* p. 17.

33 *Ibidem.*

fortăreţei Hyrcanion a haşmoneilor. Resturile de manuscrise au ■ fost degajate dintr-o boltă subterană şi în ele s-a consfatat utilizarea a trei limbi: greaca, hristo-palestiniana şi arabă. Criteriile paleografice pledează pentru datarea tuturor acestor texte la finele perioadei bizantine şi la începutul celei arabe[34]. Un contract arab poartă o dată ce aparţine secolului al II-lea al Hegirei[35]. Universitatea din Louvain (Belgia) a încredinţat profesorului de Langhe[36] conducerea unei misiuni belgiene, ce a operat din februarie până în aprilie 1953.

Cu începere din iulie 1952, beduinii oferiseră pe piaţş... Ierusalimului documente provenind din grote a căror localizare este dificilă. La 5 august, s-a cumpărat un prim lot, conţinând printre altele papirusuri nabateene[37], iar ceva mai târziu a fost achiziţionat textul ebraic al celor doisprezece

(5

mici profeţi. Printre manuscrisele găsite, se aflau foarte mici fragmente biblice, scrise în ebraică şi documente arâmaice şi greceşti. În totalitatea lep, scrierile acestea au

---

34 De la sec. VII e.n. încoace

35 Sec. VIII-IX e.n.

36[48] Prof. de *V. T.* Are publicate în două volume scrierile descoperite la Ras Shamra (anticul Ugarit din Siria).

37[61] Regatul nabatean a avut epoca de înflorire între sec. III î.e.n.-IIe.n.

fost datate la finele secolului I e.n. Şi începutul celui de-al II-leai *terminus ad quem* fiind cea de-a doua revoltă iudaică83, căci în acest moment manuscrisele au fost ascunse în grote 53.

4. Grotele 4,5 şi 6 de la Qumran

Descoperirea cea mai senzaţională, după cea din grota primă, a avut loc la începutul lui septembrie 1952. Într-o seară, sub cortul lor, un grup de beduini Ta amirah vorbeau despre recentele descoperiri ce le aduseseră o notorietate universală... şi despre încasările substanţiale pe n-are le realizaseră. Un bătrân, care asculta la cei care vorbeau; le spune celor de faţă: „Era în timpul copilăriei mele", când! vânam în părţile Qumran-ului. Urmăream o potârniche ce-a dispărut deodată într-o scorbură nu departe de mine. Cu greutate m-am căţărat acolo şi am luat prada, am văzut un opaiţ vechi din argilă şi obiecte de ceramică". Tinerii, care-l ascultau, au notat cu atenţie detaliile topografice date de bătrân. A doua zi s-au înarmat cu cele necesare, după care au coborât spre Qumran. Legaţi cu frânghii, ei au reuşit să pătrundă în grota descrisă şi au început să sape solul. După săparea a mai mulţi metri de pământ s-au găsit în faţa fragmentelor de manuscrise. Curajul şi perseverenţa lor fuseseră

recompensate 54.

Câteva săptămâni mai târziu, la Ierusalim, au început vizitele beduinilor la instituţiile ştiinţifice. Desigur, ei indicau piste false, căci doreau să-şi continue în pace fructuoasele lor căutări. Dar norocoasa echipă îşi atrăsese invidii şi, până la urmă s-a aflat exact care era situaţia. Poliţia din Ierihon şi-a făcut apariţia, iar săpătorii clandestini s-au făcut nevăzuţi. Sosind arheologii autorizaţi55, au fost cercetate scorburile din vecinătate, găsindu-se sute de mici fragmente de manuscrise 56. Grota care le adăpostea a primit nr. 5, în timp

62 Anul 132 e.n.

m J. T. Milik, *op. Cât.,* p. 18

64 *Ibidem,* p. 19.

65 Şcoala biblică arheologică franceză, Şcoala americană de cercetare orientală, Departamentul de antichităţi şi Muzeul Palestinian.

61 Din nefericire, putrezite din cauza umidităţii.

ce grota cu potârnichea a primit nr. 4, nr. 6 primindu-l grota depistată pe faleza amintită mai sus.

În ce priveşte bucăţelele de manuscrise, scoase de beduini din grota nr. 4, acestea nu au putut fi cumpărate de cât în loturi succesive, negocierile prelungindu-se până

în vara anului 1956. Sume considerabile au fost necesare şi de aceea s-a făcut apel la contribuţia instituţiilor savante din toată lumea 57. În afară de guvernul Iordaniei, care s-a înscris cu 15.000 lire sterline, şi-au dat concursul Universitatea Mcgill din Montreal, Universitatea din Manchester, cea din Heidelberg. Seminarul Teologic Mc Cormik din Chicago, ca şi Biblioteca Vaticanului.

Descoperirile aşa de abundente ss, r din grota nr. 4, cereau o echipă de cercetători savanţi, internaţională. Iată numele membrilor ei: P. W. Skehan, profesor la Universitatea catolică din Washington, F. M. Cross Jr., de la Mc Cormik Theological Seminary; J. M. Allegro, asistent la Universitatea din Manchester, abatele J. Starcky, de la Centrul Naţional de Cercetare Ştiinţifică din Paris, I. Strugnell, de la Jesus College Oxford, C. H. Hunzinger, trimisul Universităţii din Gottingen şi J. T. Milik de la Centrul de Cercetare Ştiinţifică din Paris 59.

5. Grotele 7 – 11 de la Qumran.

O nouă grotă la Wadi Murabba at

Anul 1952 s-a dovedit excepţional de fructuos, dar el nu trebuia să însemne sfârşitul descoperirilor. Am amintit mai sus, de campaniile de săpături făcute la Khirbet. Qumran., în timpul celei de-a patra campanii60, au fost depistate

încă | patru grote61 pe flancurile de terasă de marnă dinspre Marea Moartă. Aproape complet scormonite mai înainte de

67 j. T. Milik, *op. Cât.,* p. 20.

58Toate tragmentele de manuscrise, e! escoperite în grotele amintite, afară de numai câteva deţinute de particulari, se află astăzi în Muzeul Palestinian din Ierusalim.

59J. T. Milik, *op. Cât.,* p. 20.

60în primăvara anului 1935.

61Numerotate de la 7 la 10.

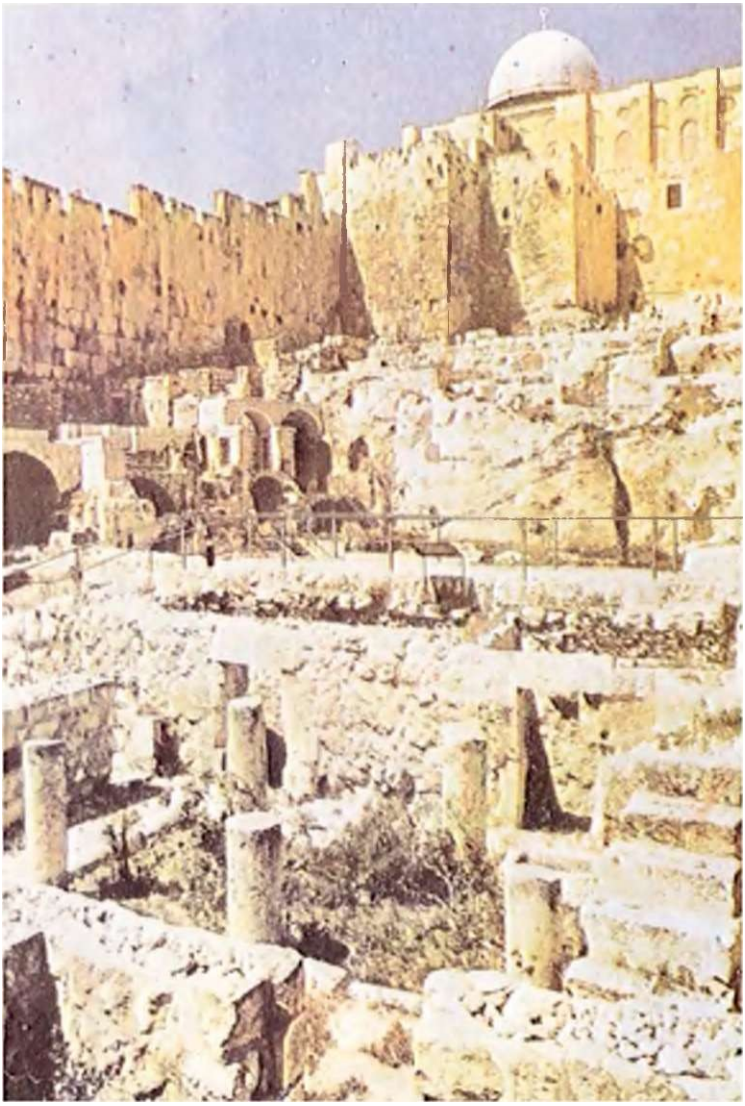

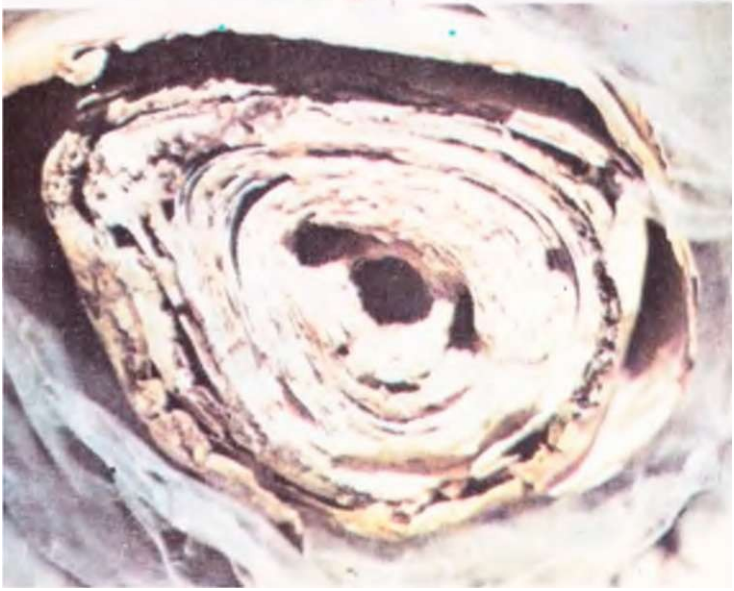

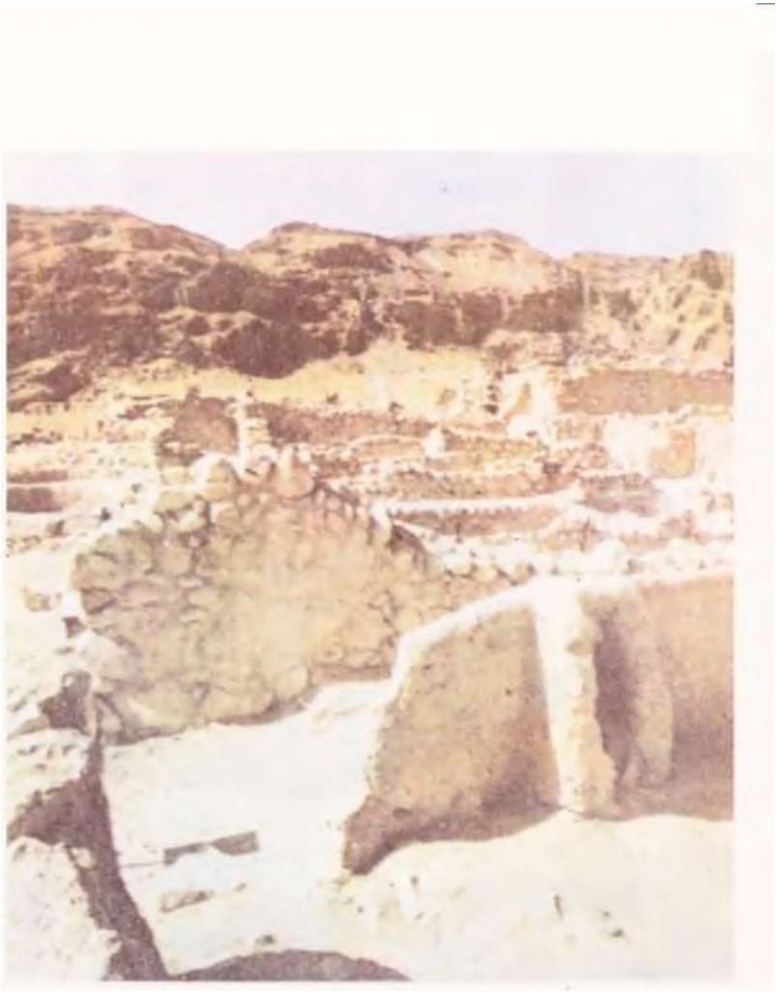

către beduini, ele au furnizat câteva *ostraka*[38], dar din nefericire puţine fragmente de manuscrise[39].

38 Fragmente ceramice cu inscripţii.

39 J. T. Milik, *op. cit.,* p. 21.

Cam în acelaşi timp, un păstor tot din tribul Ta amirafi găsea într-o scorbură din Wadi Murabba at un sul, de altfel foarte deteriorat, ce cuprinde textul cărţii biblice a celor doisprezece mici profeţi, datând de pe la începutul secolului al II-lea e.n.

Pe la începutul anului 1956, beduinii care cercetau cu febrilitate cele mai mici crăpături în stâncă, de pe imensa faleză a Mării Moarte, reperau a unsprezecea grotă cu manuscrise, în ceea ce priveşte însemnătatea comparabilă numai cu peşterile întâia şi a patra. Această descoperire avea să confirme părerea că aridul deşert al Iudeii nu a epuizat încă surprizele pe care le poate oferi savanţilor.

Manuscrisele cele mai importante au fost găsite de beduini. Săpăturile făcute de savanţi au descoperit numai mici fragmente, unele de dimensiuni milimetrice. Pentru cointeresarea beduinilor în conservarea intactă a manuscriselor depistate, societăţile ştiinţifice şi autorităţile de stat plătesc cu o liră sterlină centimetrul de document găsit.

În 1967, profesorul Y. Yadin, de la Universitatea ebraică din Ierusalim, a achiziţionat de la un anticar din Betleem cel mai mare manuscris găsit până astăzi[40]. Yadin a făcut o

40 Are o lungime de 7 m.

comunicare la Académie des înscriptkmv et Belles Lettres din Paris, arătând în linii mari cuprinsul manuscrisului achiziţionat şi numindu-l *Manuscrisul Templului,* deoarece tratează despre modul în care trebuie să fie construit Templul şi despre veneraţia care trebuie să i se acorde.

În rezumat, manuscrisele găsite în deşertul Mării Moarte se repartizează în trei grupe[41], atât după data lor, cât şi după proveniența geografică: 1) manuscrise provenind din grotele din regiunea Qumran, în apropierea unei reşedinţe comunitare datând în linii mari din sec. al II-lea î.e.n. Şi până în sec. I e.n.; 2) documente de la Murabba at şi dintr-un sit nelocalizat, găsite în partea sudică a deşertului Iudeei, în grotele unor văi puţin accesibile şi depărtate de centrele locuite. În orice timp, aceste grote au fost locuri de refugiu, dar mai ales în timpul celei de-a doua revolte iudaice[42]; 3) manuscrise recuperate din pivniţa unei mănăstiri bizantine ale cărei ruine, astăzi, sunt numite de către arabi Khirbet. Mird. Mănăstirea se află nu departe de Ierusalim, în „deşertul monastic" înfloritor în secolele V ŞI VI ale erei noastre.

Pentru a completa acest scurt istoric al descoperirilor

41 J. T. Milik, *op. cit.,* pp. 21-22.
42 între 132- 135 e.n.

arheologice de la Marea Moartă 87, este necesar să amintim şi de vechile descoperirile au avut loc aici, în decursul primelor secole ale erei noastre. Aşa, de exemplu, în primul an al secolului nostru, Oskar Braun a publicat o epistolă, scrisă în siriacă, de către episcopul nestorian Timotheos I, către Mar Sarges, mitropolitul din Elam. Ea este nedatată, dar intră în perioada dintre 780—819 e.n., când Timotheos I îndeplinea oficiul de patriarh. El ne raportează informaţia pe care a primit-o de la nişte iudei care erau catechizaţi în doctrinele creştine şi care afirmau că, mai înainte cu zece ani, în vecinătatea Ierihonului au fost găsite nişte cărţi, în următoarele circumstanţe: într-o zi un arab era la vânătoare, când câinele lui a urmărit un animal până într-o grotă. Deoarece câinele nu mai ieşea, stăpânul a intrat şi el în vizuină şi acolo a dat de o cavernă mică ce conţinea mai multe cărţi. El a comunicat acest lucru iudeilor din Ierusalim, care au venit în mare număr şi au „găsit cărţi ale *Vechiului Testament* ca şi altele în scriere ebraică”. Expresiaf „cărţi ale *V.T*”. nu ne-ar permite să deducem că chiar toate cărţile ar fi fost găsite; după cum se va vedea mai târziu, la Marea Moartă au fost găsite toate cărţile *V.T.,* afară de *Cartea Esterei.* Cel care-i povestea lui Timotheos văzuse

cărţile, cum reiese clar din faptul că episcopul aştepta ca el să-i răs**pundă la întrebările cu privire la conţinutul lor şi să-i confirme că: „printre cărţi s-au găsit mai bine de 200 psalmi ai lui David” «».**

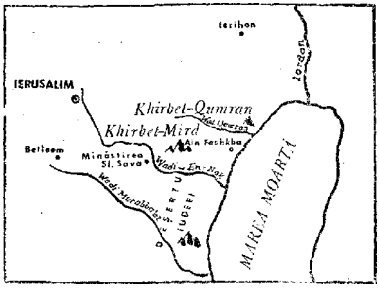

Harta regiunii unde s-au făcut descoperirile

Cu multe secole înainte de scrisoarea lui Timotheos, amintită mai sus, Origen obţinuse şi el unele manuscrise provenind din ţinutul Ierihonului, 0. Informaţia ne este dată de către marele istoric din secolul IV e.n., Eusebiu din Cezareea n, care ne spune că sub domnia împăratului Caracalla 72 într-un vas au fost găsite multe manuscrise greceşti şi ebraice pe care Origen le-a înserat în *Hexapla* 73 lui.

Aşadar, după cum se vede, importantele vestigii din deşertul Iudeei trebuie să fi fost numeroase şi nu ne îndoim că textele fiind scrise pe piele de capră sau de oaie, în decursul timpului, manuscrisele vor fi servit drept

material pentru încălţămintea beduinilor. Poate că aceasta ar fi fost şi soarta celor aflate în 1947 la Qumran, dacă nu s-ar fi găsit un cumpărător pentru ele.

Capitolul II

CONŢINUTUL MANUSCRISELOR DESCOPERITE LA MAREA MOARTĂ

În ce constau documentele descoperite la Qumran şi în împrejurimile lui? Pe scurt, este vorba de o colecţie de manuscrise, pe piele, pe foi de aramă şi pe papirus, dintre care numai câteva sunt complete, cele mai multe, aşa cum am arătat, fiind fragmentate şi atingând, uneori, dimensiuni foarte reduse.

După modul în care au fost păstrate, au primit şi denumirea de „suluri”, sub care, în paralel cu cea de „documente” sau de „manuscrise” sunt cunoscute în literatura de specialitate.

După cum vom arăta mai jos, în majoritatea lor manuscrisele au fost probabil redactate în secolul I î.e.n., iar câteva dintre ele pot să provină din secolul al II-lea ori chiar al **III**-lea î.e.n. Sunt însă câteva care ar putea aparţine secolului I al erei noastre. Îndată, după descoperirea manuscriselor, s-au iscat controverse în legătură cu data posibilă a scrierii lor, dar în prezent se

pare că această problemă nu mai este de actualitate, paleografia, arheologia şi ştiinţele exacte căzând de acord pentru a plasa manuscrisele cu aproximaţie în aceeaşi epocă.

S-a căutat o mai mare precizie în datare, iar specialiştii încearcă încă să descopere care sunt manuscrisele ce aparţin fazei mişcării eseniene. Ei se străduiesc, totodată, să determine dacă un manuscris este original, sau dacă avem de-a face cu o copie a unei opere anterioare, sau cu un manuscris după care au fost copiate altele. Adevărul este că încă nu s-au făcut mari progrese în această direcţie, dar să sperăm că investigaţiile care continuă ne vor aduce satisfacţii[43].

În grotele din jurul Oumran-ului au fost descoperite peste 600 de manuscrise, dar abia o duzină din ele pot fi considerate complete. După părerea cercetătorilormajoritatea grotelor erau locuite de schimnici, aşa că manuscrisele găsite aici reprezentau biblioteci personale. Dar două dintre grote, cel puţin cele purtând numerele 1 şi *4,* sunt veritabile ascunzători, unde se punea în siguranţă biblioteca comunităţii sau cea a unui grup de astfel de pustnici.

43 D. Howlet, *Les esseniens el le christianisme,* tr. fr. S.M. (îuilloinin. Paris, 1958, p. 25.

Manuscrisele aflate în vecinătatea Qumran-ului pot fi divizate în două clase. Prima clasă ar consta din manuscrisele proprii ale comunităţii religioase ce-a avut cartierul general lângă Marea Moartă, iar cea de-a doua ar fi reprezentată de manuscrisele redactate de membrii acestei comunităţi, prin copierea cărţilor *Bibliei* ebraice...

Începem cu descoperirea primei clase:

1. Manualul de disciplină.

Manuscrisul a primit acest nume de la una din părţile lui componente. Numele i-a fost dat de cercetătorii de limbă engleză, căci aşa cum a fost descoperit îi lipseşte începutul, deci şi titlul. Cercetătorii de limbă franceză i-au dat numele de *Regula Comunităţii*[44], iar noi îl vom numi *Statutul Comunităţii.* El a fost găsit în grota 1 Qumran, iar în grota *4* s-au mai găsit nouă copii fragmentare[45]. La origine, manuscrisul consta din cinci fâşii de piele însumând doi în lungime şi 20 în lăţime, şi reprezintă un ansamblu de instrucţiuni, de reguli şi de note privind credinţa adepţilor, bunul mers al lucrului, disciplina, admiterea noilor membri în congregaţie sau excluderea celor nedemni, apoi reguli referitoare la cult. Pentru a ne

---

44[8] *Ibidem,* p. 36.

45 D. Howlet, *op. cit.,* p. 36.

face o idee de stilul lui, prezentăm câteva citate:

Scopul înalt al Comunităţii. Col. I, rândul 1: „Regula comunităţii este de-a căuta pe Dumnezeu din toată inima, de-a face ce este bun şi drept înaintea feţei sale, după cum a fost prescris prin Moise şi prin toţi servii Lui, profeţii. Să **iubeşti tot ceea ce El a ales şi să urăşti tot ceea ce El a lepădat, să te abţii de la orice rău şi să doreşti orice faptă bună, să împlineşti credincioşia, dreptatea şi justiţia pe pământ. Să nu-ţi învârtoşezi inima şi să nu-ţi desfrânezi ochii, făcând tot felul de rele. Să faci să intre în comunitate pe toţi cei care doresc să împlinească poruncile lui Dumnezeu… Să iubeşti pe toţi fiii luminii… şi să urăşti pe toţi fiii întunericului…”** 5.

Cum trebuie** să **se pregătească neofitul pentru a fi admis** în **comunitate. **Col. I, rândurile 12—19: „Toţi cei voluntari pentru adevărul Lui îşi vor aduce toată cunoştinţa lor, toată puterea 1er şi tot avutul lor, în comunitatea lui Yahweh, pentru ca să-şi purifice conştiinţa prin credincioşia faţă de poruncile lui Yahweh, pentru a-şi orându-i puterea după *desăvârşirea căilor** Sale **şi toate bunurile lor după planul dreptăţii Lui. Ei nu se vor împotrivi nici unuia**

din cuvintele lui Yahweh cu privire la anotimpurile (sacre) ale lor… Toţi cei care vor intra în Regulă Comunităţii *vor trece prin Legământ* în faţa lui Yahweh, *că vor trăi* după *tot ce El a* poruncit, fără *a* se *depărta de El* de frica vreunei **temeri,** înfricoşezi **ori** încercări prin foc, **venite de la** Belial. La trecerea **lor** *în Legământ,* preoţii şi **leviţii să** binecuvânteze pe *Yahweh* şi **toate** lucrările *credincioşiei Sale.* Toţi cei care vor intra în Legământ să **zică după ei**: «Amin, Amin»" 6.

Ritul de iniţiere. Col. **I, rândurile 21—26;** col. **II,** rând **1: „Preoţii să** citească **(istorisirile cu)** *dreptatea lui Yahweh* **în lucrările Lui** cele **atotputernice. Ei** vor face **să fie auzite faptele (Sale) de milostivire faţă de Israel. Leviţii să** citească **(istorisirile cu) toate rătăcirile lui Israel şi cu toate greşelile vinovăţiei şi păcătuirii lui, în timpul stăpânirii lui Belial. Şi toţi cei care intră în Legământ să mărturisească după ei zicând: «Am fost nelegiuiţi, ne-am răsculat,** am **greşit, am fost necredincioşi, noi [şi] părinţii noştri înainte de noi,** mergând [împotriva **poruncilor] adevărate.** Dar [Yahweh **este] drept şi credincioasă este judecata Lui** către **noi şi către părinţii noştri. El ne-a răsplătit cu mila milostivirii Lui din veac şi**

până în veac…” Urmează, în final, o serie de binecuvântări, dar mai ales de blesteme la adresa celor care au fost un timp ataşaţi comunităţii, şi care pe urmă au părăsit-o.

Manualul de disciplină sau *Statutul Comunităţii* ia în consideraţie principiul binelui (al luminii) şi cel al răului (întunericului). De altfel, una din caracteristicile comunităţii căreia îi aparţin manuscrisele de la Marea Moartă o constituie dualismul doctrinei ei: bine şi rău; lumină şi întuneric; drept şi păcătos etc. După începutul pe care l-am citat mai sus, urmează o serie de reglementări care trebuie să guverneze viaţa comunităţii, destul de detaliate pe care nu este cazul să le menţionăm aici; totuşi, un citat ne va da imaginea idealului ce-i anima pe membrii comunităţii care a redactat manuscrisele: „Ei (adepţii sectei, n.n. – Atât. N.) să practice cu toţii adevărul şi smerenia, dreptatea şi justiţia, dragostea binevoitoare şi modestia purtării, în toate căile lor…” 7.

La finele *Manualului de disciplină,* la origine, urmau alte două documente, astăzi însă detaşate de el, care încep cu cuvintele: „Şi acestea sunt regulile întregii congregaţii a lui Israel”, fapt pentru care documentele respective au fost numite *Regula Congregaţiei* şi *Culegere de binecuvântări.*

Regulile acestui document, diferite în anumite privinţe de cele din *Manualul de disciplină* propriu-zis, reflectă un stadiu mai vechi de dezvoltare a congregaţiei[46].

2. Războiul fiilor luminii contra fiilor întunericului

Acest sul a cărui stare de conservare este aproape perfectă este unul din cele mai mici manuscrise, căci nu are decât o lăţime de 16 cm şi 2 în 85 lungime. El constă din trei fâşii de piele cusute la un loc cu multă grijă, iar la origine se afla învelit în pergament. Şi alte suluri par a fi fost conservate în acelaşi mod, dar, în timp, învelitoarea lor s-a desprins.

Pentru a ne face o idee de stilul obişnuit al Cărţii războiului, iată un citat caracteristic, luat chiar de la începutul textului. Folosirea sistematică a numerelor este. Una din particularităţile care a făcut pe anumiţi savanţi să identifice comunitatea ce-a dat naştere manuscriselor, cu cea a neo D. Howlet, *op. Cât.,* p. 38; *Les textes de Qumrân,* voi. I, *p.* 41.

8 Ed. Suteliffe, *op. Cât.,* p. 4.

pitâgoricienilor[47], filosofici născânde în primele secole ale erei noastre: „Într-un timp de treizeci şi cinci de ani de

46 *Les textes de Qutnrân,* traduits et annotés par J. Carmignac **et** P. Guilbert, vol. I, Paris, 1961, pp. 21-22.

[4] *Les textes de Qutnrân, vol. I, p. 22.*

47 D. Howlet, *op. cit.,* p. 27.

serviciu, războiul va fi pregătit (timp de) şase ani şi întreaga congregaţie îl va pregăti, apoi pe etape; războiul (va dura) tiriip de douăzeci şi [nouă] (de ani) rămaşi. În primul an, se vor lupta cu Aram-Naharaim; în cel de-al doilea, contra fiilor lui Lud; în cel de-al treilea ei se vor război contra restului *fiilor lui Aram,* contra lui Uş şi Hui, Togar şi Masa, dincolo de Eufrat; în cel de-al patrulea şi al cincilea ei vor lupta împotriva fiilor lui *Arfacsad:* în al şaselea şi al şaptelea, ei vor lupta contra tuturor fiilor lui Asur şi ai Persiei şi ai Orientului, până la marele deşert; într-al optulea, ei vor lupta contra fiilor lui *Elam;* într-al nouălea, contra fiilor lui Israel şi ai Keturei; în cei zece ani după aceea, războiul va atinge în etape, pe toţi fiii lui Ham, după [seminţiile lor], în locuinţele lor, iar în cei zece ani rămaşi, războiul va atinge, în etape, pe toţi [fiii lui Iafet], în locuinţele lor..."[48].

Încă un text, tot aşa de semnificativ-Col. IV, 6—9: „Când vor începe lupta, se va scrie pe steagurile lor: «Dreptul lui Dumnezeu» – «Momentul lui Dumnezeu» – «Grozăvia lui Dumnezeu» – «Morţii lui Dumnezeu» şi apoi întreaga explicare a acestor nume. Când se vor întoarce din luptă, se va scrie pe steagurile lor: «Lauda lui Dumnezeu»,

48 *Regula războiului,* col. II, rîndul 9—14, în *Les textes de Qumrăn,* voi. I, p. 95.

«Mărirea lui Dumnezeu», «Gloria lui Dumnezeu», cu întreaga explicare a acestor nume” n.

S-au purtat numeroase discuţii asupra însemnătăţii acestui sul, dar nu s-a ajuns la nicio soluţie definitivă. S-au făcut de asemenea multe tentative de găsire a unor paralele istorice cu războiul descris în sul. În realitate, numerele magice şi simbolice, ceremonialul războinic, ce se află în acest text, absolut totul este diferit de ceea ce-ar putea să se întâmple în lumea aceasta sau de viziunea asupra celeilalte. De aceea suntem, credem, mai îndreptăţiţi să recunoaştem în scrierea de faţă, mari trăsături eshatologice şi să vedem în ea un gen de istorisire apocaliptică[49]. Este curios faptul că *în Regulă războiului,* descoperită la Qumran, nu găsim aproape nimic comun cu ceea ce suntem familiarizaţi şi cu ceea ce citim în operele acelei epoci, ca, de exemplu, în cărţile *Enoh, Daniel* sau *Apocalipsa,* care le este posterioară[50].

Arheologul Yigael Yadin [51] crede a stabili data manuscrisului *Regula războiului,* studiind detaliile militare. Comparate cu alte tactici militare, detaliile arată o

---

49 Apocalipsa înseamnă „descoperire", dar în sens general literatura apocaliptică desemnează descrierea sau mai tine zis prevestiua sfiişitului acestei lumi.

50 D. Howlet, *op. cit.,* p. 28.

51Regretatul profesor de arheologie la Universitatea din Ierusalim, catedră ocupată mai înainte de tatăl său, Sukenik.

descriere a metodelor romane de luptă de la începutul secolului împăratului August[52].

Ca şi alţi autori înaintea noastră, considerăm că manuscrisul *Regula războiului* este o compoziţie literară, în care autorul arată cum are să se desfăşoare lupta fiilor luminii cu fiii întunericului, de la sfârşitul lumii. Încredinţat că finele veacului va fi marcat printr-o luptă gigantică, autorul scrierii de care ne ocupăm îşi propune să instruiască pe fiii luminii, pentru ca aceştia să ştie ce vor avea de făcut când va sosi momentul. El a preluat idei din cărţile *Daniel, Numerii,* din *Cartea Jubileelor şi* din *Testamentul celor doisprezece patriarhi[53].*

Este surprinzător faptul că, între manuscrisele aflate la Qumran se găseşte şi acesta al *Regulii războiului,* deoarece din descrierea esenienilor de către Iosif Flavius şi Filon din Alexandria reiese că esenienii erau oamenii păcii şi excludeau folosirea armelor. Chiar în celelalte manuscrise găsite în aşa-numita „bibliotecă qumraniană" se află pasaje în care vedem că esenianului îi era interzisă vărsarea sângelui, adică folosirea armelor[54]. Cum este deci

---

52[19] Finele secolului I e.n.

53 Primele două cărţi sînt canonice, adică aflate în *Biblie,* iar ultimele două sînt apocrife, adică ncafJaie în Scriptură.

54 Documentul sadokit sau *Documentul de la Damasc, IX, 1.*

posibil ca la o asemenea grupare de pacifişti, de oameni retraşi din lume să se afle un manual de artă a războiului? După noi, răspunsul constă în faptul că manuscrisul *Regula războiului* este o scriere eshatologică şi că participarea „fiilor luminii” la un război terestru nu urma să aibă loc decât o singură dată, şi anume la finele lumii acesteia când aveau să ia naştere un cer nou şi un pământ nou, aşa cum profeţise marele proroc Isaia[55]. Unii autori cred că esenienii au luat parte la războiul dus de partidul zelot, în 66—71 e.n., contra romanilor. Noi nu suntem de această părere[56]. Cum a demonstrat compatriotul nostru, dr. Constantin Daniel[57], esenienii, ca să scape de prigoana fariseilor şi saduceilor, au fost forţaţi să fie de partea romanilor şi a oamenilor acestora, regii din familia lui Irod.

3. Comentariul la cartea Habacuc

După părerea tuturor cercetătorilor, comentariul la cartea *Habacuc* ne oferă o lucrare complet diferită. Printre manuscrisele de la Marea Moartă, acesta este unul dintre

---

55 *Isaia, 65,* 17; 66, 22.

56 într-un articol publicat în „Revue de Qumrân", voi. VI, nr. 24, *Did the esseniens survive the 70 warl* am încercat să demonstrăm că esenienii nu au participat, în grup, la războiul din 70 e.n. Nu este exclus ca anumiţi indivizi izolaţi să fi luat totuşi parte.

57 Articolele lui C. Daniel, în care arată că esenienii se aflau în raporturi de prietenie cu romanii: 1. *Les Herodiens du Nouveau Testament sont-ils des esseniens? 2. Nouveaux arguments en faveur de Videntification des Herodiens et des Esseniens',* 3. *„Irodieni", denumire a esenienilor în Noul Testament.* Revistele în care au fost publicate articolele de mai sus sînt arătate la partea cu bibliografia, unde am inserat lista lucrărilor dr. C. Daniel cu privire la manuscrisele de la Marţea Moartă.

cele mai instructive, pentru că ne indică cel mai bine modul de exegeză qumranită şi poziţia grupării faţă de restul poporului iudeu. Textul nu este pe deplin clar, unele pasaje putând fi înţelese, altele însă dând naştere la controverse.

Comentariul la cartea *Habacuc* este de dimensiuni mai restrânse decât sulul *Regula războiului,* fiind mai îngust şi de o lungime de numai 1,50 m. Din el lipseşte o bucată ce se presupune a fi de cel puţin 18—20 cm; lăţimea sa este de circa 13 cm şi ambele capete sunt deteriorate. Textul prezintă una din cele mai îngrijite grafii, iar partea ce s-a descoperit este bine conservată. Aceasta arată că sulul a fost mult mai puţin utilizat de comunitate decât sulul la cartea *Isaia,* care este mai uzat[58].

Ca şi celelalte comentarii eseniene, cel la cartea *Habacuc* are o schemă uniformă. Textul cărţii biblice este transcris şi apoi este explicat verset cu verset, comentariul fiind introdus printr-o formulă de acest gen: „sensul *(peşer)* versetului este" ori „sensul acestui cuvânt este". De aici, numele de *pe şarim,* adică de „explicaţii", dat tratatelor asupra cărţilor biblice de către autorii lor. Ele urmează anumite reguli de interpretare, în parte arbitrare,

58 Cf. D. Howlet, *op. cit.,* p. 31.

ca, de exemplu, speculaţii asupra unui pasaj, separări de termeni uniţi în context, metateze etc. *Peşer*-ul se prezintă sub trei forme: 1) explicaţie a unui text, în funcţie mai ales de istoria proprie a sectei, cum este cazul *peşer*-ului la cartea *Habacuc,* la *Mihea* şi la *Psalmi;* 2) explicaţie vizând un grup etnic din Palestina, în cadrul istoriei contemporane, cum este cazul *peşer-ului* în cartea *Nahum;* 3) interpretare esliatologică a textelor profetice, cum este cazul cu *pe şarim-u* la cartea *Isaia*[59]*.*

Dăm mai jos câteva rânduri ce. Conţin primele două versete din manuscrisul la cartea *Habacuc,* ca să ne facem o idee despre stilul lui. Din nefericire, începutul manuscrisului nu ni s-a păstrat. Comentariul începe cu capitolul I, versetul 4 al cărţii *Habacuc.* Cuvintele cursive indică frazele luate din *Vechiul Testament* şi cementate:

Îiab., I, 4*: „De aceea legea este fără de putere”:* Aceasta se explică cu pri\ ire la cei care au lepădat Legea lui Dumnezeu. *„Şi dreptatea nu se vede, căci cel rău biruie pe cel neprihănit”.* Aceasta se explică prin faptul că cel rău este Preotul necredincios, iar cel neprihănit este Dascălul Dreptăţii[60].

---

59 J. T. Milik, *op. cit.,* p. 37.

60 G. Vermes, *Les manuscrits du Desert de Juda,* Tournai, 1953, p. 125;. cf. *Les textes de Qumrân,* voi. II, Paris 1963, pp. 93 — 94.

Hab., 1,5: *„Priviţi la neamuri şi măsuraţi-le, uimiţi-vă şi îngroziţi-vă. Căci în zilele voastre voi face o lucrare, pe care n-o veţi crede dacă v-ar povesţi-o cineva”.* Aceasta se explică cu privire la trădătorii (care au fost) împreună cu Omul Minciunii, căci ei nu [au crezut în cuvintele] Dascălului Dreptăţii, din gura lui Dumnezeu; se referă şi la trădă [torii l. Rgământului] celui nou, căci ei n-au crezut în Legământu] lui Dumnezeu [şi au profanat] sfântul Său nume”[61].

Acest gen de comentariu, desigur, nu constituia monopolul rsenienilor. Procedeul interpretării Scripturilor urcă, în timp, t u mult înaintea esenienilor, în istoria lui Israel şi a fost rezultatul normal al credinţei mozaicilor, care doreau ca doctrina lor să fie chiar cuvântul lui Yahweh. Deoarece israeliţii gândeau că voinţa lui Yahweh, cu privire la ei, poati fi întrevăzută în scrieri, era inevitabil ca să se dezvolte această practică de-a explica şi de-a simplifica pasajele obscure. Cum vedem în comentariul la *Habacuc,* esenierii nu numai că au continuat această practică, dar au împins-o mai departe şi interpretând anumite pasaje biblice, căutau în ele un sens profetic

61 G. Vermes, *op. cit.,* p. 125; *Les textes de Qumrân,* voi. II, p. 94.

ascuns cu privire la evenimentele ce aveau:. A aibă loc[62].

Autorul comentariului la cartea *Habacuc* nu ţinea să descopere ceea ce vechiul profet (Habacuc) voise să spună în realitate. Interpretul esenian aborda scrierile profeţilor e u idei preconcepute şi citea vechile scrieri în lumina propriilor sale vederi. El îl credea pe Habacuc dotat cu puterea de-a cunoaşte viitorul şi gândea că el (interpretul) exprima ceea ce acela vedea într-un mod obscur. În felul acesta, cu o oarecare abilitate, s-ar fi putut pătrunde în subtextul profeţiei lui Habacuc şi descoperi acolo istoria evenimentelor ce s-au desfăşurat cu mult după epoca profetului[63].

Exegeza cărţilor biblice se făcea de către celelalte grunări iudaice, în afară de csenieni, după genul numit *miiraş* [64]care, ca şi în zilele noastre, căuta să afle gândul autorilor acestora. În sens propriu, *peşer-vi* esenienilor nu este un *tnidraş,* nicio alegorie şi nici chiar o interpretare sau un comentariu în sensul uzual al cuvântului. El este mai degrabă o tentativă de-a găsi în *V.T.* Preziceri sau aluzii la un timp viitor. În practică, viitorul pe care esenienii îl găseau prezis în Scriptură era chiar timpul în

---

62[89] D. Howlet, *op. cit.,* p. 32.

63[10] *Ibiiem.*

64[81] De la rădăcina *ăaraţ* — a explica, a interpreta.

care trăiau ei.

Cel care caută profeţii ascunse în scrierile vechi şi care reuşeşte să descopere acolo aluzii la epoca sa, involuntar află în textul vechi, pe care-l interpretează, evenimentele timpului său propriu. Acesta este şi cazul esenienilor. Comentatorul cărţii *H aba cuc,* de exemplu, cunoscându-l probabil pe Dascălul Dreptăţii, încearcă să descopere urma acestuia în cartea respectivă. Cunoscând, de asemenea, şi existenţa unui Preot nelegiuit, până la urmă, găseşte în cartea amintită şi urma acestuia. Citind astăzi comentariul de care ne ocupăm, ne dăm seama cât de fantezistă este o astfel de interpretare şi până la ce punct autorul lui era ingenios în a introduce, în text, propriile sale cunoştinţe[65].

De exemplu, la versetul 8, comentatorul vede o aluzie la romanii cotropitori ai Palestinei, sau, dacă nu la ei, la seleucizii[66] care i-au precedat. Desigur, Habacuc n-avusese cunoştinţă nici de unii, nici de alţii, fiindcă trăise cu mult înainte de timpurile seleucizilor şi romanilor. Comentatorul numeşte pe invadatori kittim:

Hab., 1,8: *„Caii săi sunt mai iuţi decât leoparzii; ei sunt lacomi ca lupii de pradă şi călăreţii se avântă, vin de*

65 D. Howlet, *op. cit.,* p. 33.
66Urmaşii lui Seleucos, diadohul lui Alexandru cel Marc la tronul Siriei.

departe; ei zboară ca vulturul ce se năpusteşte ca să sfâşie. Fiecare vine pentru pradă; înfăţişarea lor e ca a vântului hamsin"[67]*.* Aceasta se interpretează cu privire la kittim care calcă în picioare pământul cu caii lor. Ei vin de departe, din insulele mării, pentru a sfâşia toate popoarele, ca un vultur nesăţios. Cu mânie aprinsă şi cu faţă întunecată vorbesc ei cu toate popoarele, căci este ceea ce s-a spus: înfăţişarea lor e ca a vântului hamsin.

În lumina recentelor discuţii cu privire la identitatea kittim-ilor, caracterul profeţiilor de mai sus pare destul de neclar. Efortul de-a se stabili ce înţelege autorul prin kittim a fost nebănuit de mare, căci dacă acest punct putea fi lămurit cu precizie, atunci data evenimentelor descrise de comentator ar fi fost mai uşor de precizat, iar documentarea noastră asupra sectei eseniene ar fi mai completă. S-a presupus succesiv că este vorba de egipteni, de seleucizii din Siria şi de romani. Cea mai mare parte dintre cercetători s-au raliat uneia sau alteia din cele două ultime păreri, cu preferinţă finală pentru romani35. Pasajele din cartea profetului *Habacuc* sunt foarte vagi şi de aceea au permis comentatorului său să găsească în ele aluzii la epoca lui Antioh Epifanes sau a romanilor.

67Vîntul palestinian înăbuşitor.

Comentatorul îşi dezvăluie procedeele atunci când explică versetele 1 şi 2 din cap. II*Habacuc.* „Şi Yahweh a zis lui Habacuc să scrie întâmplările ultimei generaţii”... Aici aflăm metoda lui de-a ne explica, cum îi este posibil, să descopere într-o carte veche profeţii ce tratează evenimente, pe care le-au văzut numai cititorii ei ori poate şi părinţii lor36. Apoi el adaugă: „„Dar el nu le-a descoperit împlinirea în timp”, adică Habacuc n-a putut prevedea evenimentele viitoare, anume pe acelea pe care le trăia comentatorul. În acest mod, autorul şi-a procurat lui o explicaţie valabilă, cu privire la viziunea limitată a profetului. Numai lucrurile trecute puteau fi aflate în *Habacuc.* Evenimentele care aveau să se producă după timpul în care a fost scris comentariul nu erau prezise de către profetul antic. Comentariul adaugă că numai Dascălul Dreptăţii are puterea de-a discerne adevărata semnificaţie a cuvintelor vechi, subînţelegând, fără îndoială, că pătrunderea adevăratei semnificaţii a cărţii *Habacuc* îi revine Dascălului Dreptăţii şi nu comentatorului, acesta nefiind decât însărcinat să transcrie descoperirea.

Deşi comentatorul la *Habacuc* este extrem de arbitrar 37, prin modul de-a găsi preziceri ale unor evenimente

precise în textul profetului antic, observaţiile sale totuşi sunt pentru noi de cea mai mare valoare, fiindcă ne furnizează date privind istoria sectei, care nu ne-a lăsat cunoscute etapele trecutului său. Valoarea reală a comentariului la *Habacuc* constă în datele preţioase în legătură cu prima fază a mişcării eseniene şi îndeosebi cu personajul numit Dascălul Dreptăţii, care se pare că a fost fondatorul comunităţii de la Oumran.

Oarecum înrudite cu comentariul la *Habacuc* sunt aşa-numitele *Tesiimonia,* în care se află adunate şi texte din

86 Pentru epoca lui Antioh Epifanes sunt H. H. Rowley, Ed. Suteliffe, iar pentru cea romană sunt Dupont-Sommer, M. Burrows, G. R. Driver ş.a.

36 D. Howlet, *op. Cât.,* p. 34.

87 *Ibidem.*

cărţile biblice cu privire La o temă anumită. Citatele sunt introduse, de obicei, prin formula: „după cum se află scris în cartea profetului *Isaia”* etc.

4. Imnurile

Aceste imnuri sunt poeme ce se aseamănă din toate punctele de vedere cu psalmii biblici. Ele sunt scrise într-un stil destul de amplu, uneori cam prolix, adesea bogat în repetiţii, care atestă un real talent literar 3S.

Procedeele poetice aplicate de autorul acestor imnuri par să formeze un sistem coerent, deja cunoscut în *V.T.* Şi utilizat în *N.T.* În cântarea Măriei39 şi a lui Zaharia 40.

Gândirea este exprimată în stihuri, ce constituie ceea ce am putea numi în limbaj modern „versuri”. Nicio regulă fixă nu determină lungimea acestor stihuri, care variază după inspiraţia autorului, ca şi în poezia modernă.

Gândirea autorului este în întregime inspirată de *Biblie,* părându-se chiar că o cunoaşte pe dinafară. Formulele biblice izbucnesc din pana sa în mod spontan şi ele constituie canavaua unui curios stil antologic. Uneori formulele sunt reproduse aproape *ad litteram,* dar adesea ele îmbracă o nouă formă, pentru a fi adaptate la situaţii nebănuit de variate.

Majoritatea imnurilor încep cu cuvintele: „Îţi mulţumesc Ţie Yahweh”, din care cauză, mai ales în publicaţiile de limbă engleză, aceste imnuri sunt denumite „Thanksgiving Psalms” (Psalmi de mulţumire). O bună parte încep însă cu cuvintele „Binecuvântat să fii Tu”. Deoarece autorul utilizează frecvent persoana întâia singular, plângându-se la tot pasul de persecutarea celui drept de către păcătos, cercetătorii manuscriselor de la Marea Moartă cred că în majoritatea cazurilor acesta n-ar putea fi altul decât

întemeietorul sectei, Dascălul Dreptăţii.

Imnurile sunt ca nişte descărcări ale sufletului, unde autorul, rând pe rând, îşi exprimă sentimentele sale de ascultare de Yahweh, de iubire faţă de El şi de ură faţă de Belial 4!

88 J. Carmignac, în *Les textes de Qumrân,* voi. 11, p. 130.

39 *Luca,* I, 46 – 55.

40 *Luca,* I, 68 – 79.

41 Spiritul cel rău, una din numirile lui Satan în literatura ebraică postexilică.

descurajările şi trezirile la încredere totală, zbuciumul său când se gândeşte la sfârşitul apropiat al lumii, şi bucuria victorioasă când se gândeşte la viaţa eternă şi fericită în tovărăşia îngerilor[68].

Dăm mai jos două versete clin imnurile qumraniene pentru a vedea modul în care autorul lor îşi exprimă sentimentele:

„Cu începerea zilei şi a nopţii, intru eu în Legământul lui Yahweh, când încetează ziua şi noaptea, eu repet poruncile sale şi cât voi trăi, ele vor fi graniţele din care nu voi ieşi. Recunosc judecata Lui pentru căderile mele, iar

68 *Mer Morte,* Paris, 1959, p. 215.

greşelile mele vor fi înaintea mea (recunoscute) după Legea Lui cea scrisă.

În clipa începerii torturii şi a necazului şi pe locul durerii şi al deznădejdii, eu îl voi binecuvânta. Îi voi mulţumi pentru toate lucrurile sale cele minunate şi L voi sluji pentru atotputernicia Lui. În toate zilele mă voi sprijini de mila Lui şi voi recunoaşte că în mâna Lui se află îndreptăţirea tuturor vieţuitoarelor şi toate lucrările Lui sunt adevărul. Când durerea va începe, cu voi lăuda şi voi cânta eliberarea lui (pentru mine)".

Că aceste imnuri ar fi opera Dascălului Dreptăţii[69], fondatorul prezumtiv al sectei qumranite, pare să reiasă dintrunul din psalmii lui: „Tu m-ai destinat slujbei Legământului Tău... Tu m-ai făcut părinte al tuturor copiilor eviavioşi şi dascăl al propovăduitorilor. Ei au deschis gura lor ca nişte prunci şi se bucură ca nişte copii pe genunchii celor ce le dau de mâncare..." (Col. VII, 19—23).

5. Documentul de la Damasc

Acest document împreună cu *Statutul Comunităţii* sâni cele mai caracteristice opere ale sectei de la Qumran. Din ele se desprind organizarea şi o bună parte din ideologia

69« D. Howlet, *op. cit.,* p. 39.

sectei.

Numele de *Documentul de la Damasc* este o abreviere făcută de cercetătorii moderni, căci titlul complet ar fi: „Scrierea Noului Legământ în ţara Damascului”. Este posibil ca secta să se fi stabilit în părţile Damascului din cauza neajunsurilor provocate de iudaismul oficial, adică cel al Templului din Ierusalim. Unii autori susţin această poziţie[70], în timp ce alţii cred că secta şi-a luat acest nume spre a corespunde profeţiei lui Amos (V, 27), care spune că Israel va fi dus în robia Damascului[71]. Fragmentele descoperite „m 1896 – 1897 de către Salomon Schechter[72], #în geniza sinagogii din vechiul oraş Cairo şi publicate în 1910, nu conţin acest titlu. Schechter le-a numit „Fragmente ale unei scrieri sadokite”[73], datorită faptului că secta, într-un anumit fel, se pretindea a „fiilor lui Sadok”.

După cum se vede, *Documentul de la Damasc* era cunoscut cu mai bine de cincizeci de ani înainte de descoperirile d<la Marea Moartă. La Cairo se găsiseră două manuscrise (A şi *tí)* reprezentând două versiuni ale

---

70 Burrows, Milik, Dnpont-Sommer, etc.

71[41] Th. H. Gaster, *The Scriptures of thc Dead Sea Sect,* J.omlon, 19.17, p. 14.

72 Cercetător originar din România.

73 S. Schechtcr, *Fragments of a Zadokite Work* (coli. ,,Dornmi nls of Jewish Sectarios", voi. 1), Cambridge, 1910.

aceleiaşi opere. Primul a fost datat aproape de secolul X al erei noastre, iar cel de-al doilea a fost datat cu un secol sau două mai târziu. Niciun autor nu a bănuit atunci originea eseniană a operei. După descoperirile de la Marea Moartă, printre manuscrisele aflate la Qumran s-a dat şi peste *Documentul de la Damasc,* în special în grotele 6,4 şi 5. Substanţial, textul fragmentelor găsite la Qumran este cel al versiunii A din geniza din Cairo, dar cu câteva adiţiuni notabile[74]. Una din aceste adiţiuni se plasează înaintea pasajului cu care începe textul din Cairo, iar sfârşitul operei, ce nu figurează în textul din Cairo, se află în două manuscrise (fragmente) descoperite în grota 4. Multe alte pasaje, cunoscute numai din fragmentele aflate la Qumran, vin să completeze versiunile din Cairo, în special prescripţiile asupra purităţii rituale[75]. Aşadar, *Documentul de la Damasc* nu datează din sec. X e.n., ci din secolul II î.e.n. Şi este clasat astăzi împreună cu sulurile de la Marea Moartă, din cauza marilor asemănări ce există între ele, *Statutul Comunităţii* şi Comentariul la cartea *Habacuc.* Similitudinea de gândire şi de expresie permite să presupunem că la originea lor există o sursă

74 J. T. Milik, *op. cit.,* p. 35.

75[48] *Ibidem,* p. 35.

comună. Ceea ce este clar şi nu mai comportă discuţie, este că autorul *Documentului* este şi autorul unora din manuscrisele de la Marea Moartă, sau că unul din aceste documente este scos din altul, cel puţin în parte B0.

Se ştie că *Documentul de la Damasc* comportă două părţi. Prima comentează planul lui Yahweh de mântuire (cap. 1—8), iar partea a doua se ocupă mai în detaliu de viaţa membrilor „Legământului Nou" în câmpurile Damascului. Manuscrisele aflate la Qumran, dintre care cel mai vechi urcă până în epoca haşmoneană (sec. **II** î.e.n.), prezintă un text continuu, aşa că ipoteza ce făcea din aceste două părţi două opere independente la origine, trebuie părăsită5l.

În *Documentul de la Damasc* este vorba de un „Dascăl ai Dreptăţii" descendent din casa lui Aaron, care apare la 390 de ani după distrugerea Ierusalimului de către Nabucodonosor, ca şi de apariţia unui „Om al minciunii" care-l va persecuta şi maltrata pe Dascălul Dreptăţii şi pe partizanii acestuia, dar care, în cele din urmă, împreună cu adepţii săi, va fi pedepsit de Dumnezeu.

6. Sulul de aramă

Printre manuscrisele de pergament şi de papirus, în 1952, în grota a treia, s-a găsit un sul fin de aramă.

Manuscrisul constă din două suluri separate care în momentul găsirii erau atât de oxidate, încât, la început, nimeni nu s-a aventurat să le desfacă. Acest lucru a fost realizat în 1956, cu o răbdare şi o tehnică deosebită de către H. Wright Baker, de la Colegiul de tehnologie din Manchester şi s-a constatat cu acest prilej că sulul constă din 12 coloane scrise pe 3 foi de metal, sudate în mod primitiv.

Această tehnică a scrierii pe metal rar întâlnită până acum i-a uimit pe cercetători. Arama, încă din vechime, era costisitoare şi, în plus, putea fi cu greu folosită în acest scop. În realitate, literele erau decupate în aramă şi apoi erau formate cuvintele. Sulul de aramă de care ne ocupăm nu este singurul caz de folosire a foilor de metal în acest scop. Egiptenii, de pildă, scriau pe foi subţiri de metal care apoi

D. Hovvlet, *op. Cât.,* p. *42.*

61 C. Rabin, *The Zadokite Documents,* Oxford, 1954; cf. Duporit. Sommer, *op. Cât.,* p. 132 şi J. T. Milik, *op. Cât.,* p. 35.

craii rulate, iar orficii scriau 52 pe foi de aur, care erau depuse în morminte constituind un fel paşaport pentru lumea de dincolo M. Motivul pentru care arama a fost

aleasă de csenieni a devenit evident atunci când sulul a putut fi desfăcut şi citit. Contrar aşteptării generale, textul şeris nu era deloc religios şi nici biblic, deci în niciun sens, sacru. Textul era o listă de obiecte, ce făceau parte dintr-un tezaur ascuns tezaur care, evaluat după moneda noastră actuală, ar echivala cu aproape 70 miliarde de franci 54. Iată câteva extrase din atest sul de aramă:

3. „În groapa cea mare ce se află în curtea peristilului, într-o scobitură din fund, ascunsă într-o gaură aşezată în faţa deschizăturii superioare: 900 talanţi" (I, 6—9).

II. „În groapa ce se află la picioarele zidurilor, în partea de est, într-o gaură scobită în stâncă: 600 bare de argint" (II, 10—12).

1.12. „Dedesubtul colţului porticului, foarte aproape de Mormântul lui Şadok, sub pilastru, un vas cu tămâie din lemn de pin şi un vas cu tămâie din lemn de cassia" (XI, 1—4).

62. „În groapa foarte apropiată de partea de nord, într-o scorbură ce se deschide spre nord, lângă morminte, se află o copie a acestui document, cu explicaţii, cu măsuri şi toate amănuntele" (XII, 10—13) 55.

Prima reacţie a cercetătorilor faţă de aceste date ale sulului de aramă a fost negativă: tezaurul acesta nu a

existat niciodată. Se ştie că, în Orient, numeroasele legende cu privire la tezaure ascunse s-au dovedit false56.

J.T. Milik, de la Centrul Naţional de cercetare ştiinţifică din Paris, căruia i-a fost încredinţată grija de-a descifra sulul de aramă, este convins că acest inventar nu se aplică unui tezaur real, ce ar fi fost ascuns. El crede că acest manuscris a fost compus de un individ nequmranit, după o legendă care circula printre iudei.

Importanţa sulului de aramă constă în aceea că el prezintă un interes deosebit pentru studiul limbii ebraice

„D. Howle. T, *op. Cât.,* p. 42.

53 *Ibid.*

54 *Ibid.,* p. 4.3.

65 J. T. Milik, *op. Cât.,* p...39.

.56 Semnalăm, în literatura arabă (lin Egipt, *Cartea perlelor îngropate şi a tezaurelor ascunse,* publicată la Cairo, în 1907, de Ahmed Bey Kamal, ti. J. T. Milik, *op. Cât.,* p. 39.

După cum se exprimă Milik, avem aici un text scris nu în ebraica biblică, ci într-un dialect ebraic vorbit. Dialectul în chestiune nu a fost cunoscut decât recent şi numai prin scrieri religioase iudaice dintr-o epocă mai tardivă, ^crieri dintre care cea mai veche este *Mişna.*

MANUSCRISUL TEMPLULUI

I. Prezentarea Sulului

Manuscrisul acesta a fost descifrat şi publicat, (în 1985), de către profesorul Yigael Yadin, de – la Universitatea din Ierusalim. Sulul cuprinde vreo 60 de coloane şi măsoară M metri lungime. Scrierea lui este clasificată dreptirodiană şi anume irodiana târzie. Ortografia arată a *scriptio plena* (adică are pe iod şi vav de vocale), iar numele divin este redat cu caractere pe care astăzi le numim pătrate. Limba vstr ebraică, cum se află şi în celelalte texte de la Qumran şi mai ales în ceea ce numim *Sulul războiului* şi *Documeatyl de la Damasc.* Se găsesc aici şi unii termeni tehnici atestaţi numai în ebraica rabinică.

Ca o regulă generală, Creatorul se adresează lui Moise la persoanaintii singular. Legile pe care el le preconizează se repartizează în două mari categorii.

Prima categoric am putea-o numi *recitirea (reconsiderarea) legilor cunoscute* şi din alte părţi ale *V.T.* Distingerii patru tendinţe:; «, *cea de-a uni* preceptele cupriyirv la acelaşi subiect spre a ajunge la un singur text limpede şi clar; *b. Cea de-a unifica* preceptele dublete, cum de exemplu chestiunile de drept, judecată, supunere etc. V ce-au fost reunite într-un singur pasaj bazat pe

Exod, XXIII, 6: *Deuteronom,* I, 16—17, XVI, 18; *e. De-a armoniza* (de exemplu) pe *Deuteronom,* XII, 23—24. Cu *Levitic,* XVII. ¡3—1’4, ajungându-se astfel la preceptul: „Dar sângele lui nu-l vei mânca; îl vei vărsa *pe pământ* ca pe apă şi-l vei şicoperi. Cu ţărână”; *d. Cea de-a aduce schimbări şi adaosuri,* 1 spri? a se clarifica sensul halahic (legal). În ceea ce priveşte aceste modificări, exemplele abundă cu sutele... Directivele halahice astfel introduse, totdeauna, **sunt** mai severe decât. Repilile rabinice şi, în numeroase cazuri, chiar le contrazic, ”:

Cea de-a doua categorie de legi constă din *noi Torc.* Acestea sunt secţiuni absolut noi. Ele ocupă cea mai mare parte a Sulului şi n-au paralele în celelalte tradiţii cunoscute până astăzi. Cele mai importante privesc: a. Sărbătorile şi sacrificiile lor; *b.* Legile Templului; *e.* Statutele monarhiei. Peste tot se observă acelaşi stil, iar Creatorul vorbeşte lui Moise, de asemenea, la persoana întâi.

II. Sărbătorile şi jertfele legate de ele

Această primă Tora din Sul este o reglementare detaliată a tuturor sărbătorilor descrise de *Pentateuh.* Se prescrie ordinea zilnică de observat şi se enumeră toate sacrificiile, cum şi maniera precisă de-a le aduce la

îndeplinire.

Lista sărbătorilor cuprinde câteva festivităţi necunoscute din alte părţi, cum, de exemplu, regula după care anumite sărbători, celebrate odată pentru totdeauna. Se prevede că:

1. zilele de ordinaţie (hirotonie) trebuie celebrate anual;
2. să se observe (respecte) patru solemnităţi ale pârgii astfel:
   a. ofranda pârgii de orz şi legănarea snopului, duminică 26, luna I.
   b. ofranda pârgii din brânză, duminică 15, luna a III-a;
   c. ofranda pârgii din vin, duminică 3, luna a V-a;
   d. ofranda pârgii din ulei, duminică 22, luna a VI-a.

Sărbătorile şi datele sunt bazate pe calendarul binecunoscut, utilizat la Qumran. În calculul celor cincizeci de zile, cea de-a cincizecea închide seria precedentă şi în acelaşi timp deschide pe cea care umiează.

O solemnitate specială şi foarte importantă consistă în ofranda lemnului. Ea se desfăşoară timp de şase zile şi în fiecare zi două triburi vin să-şi aducă jertfa lor.

III. Templul, cetatea Templului şi legile curăţirii

Aproape jumătate din Sul este consacrată Templului, cetăţii Templului şi regulilor de purificare ce trebuie

observate.

1. Cetatea Templului şi curăţenia ei ***a.*** Cetatea (curtea) Templului trebuie să fie pură, cum **a** fost altă dată „câmpul" din deşert. Toate regulile prevăzute pentru „câmp" vor fi riguros aplicate cetăţii; b. Între altele nimic nu va fi adus în cetate în piei de animale, afară numai dacă acestea au fost tăiate ritual la Templu (A se vedea Iosif Flavius; *Antichităţile,* XII, 146); *e.* O secţiune foarte detaliată priveşte impuritatea morţilor şi maniera de-a se curăţi. Aceste prescripţii sunt excesiv de severe şi se opun direct regulilor rabinice.

2. *Templul*

a. Planul Templului cuprinde trei curţi separate, [lătrate, concentrice. Curtea interimară posedă trei părţi orientate către cele patru puncte cardinale. Celelalte două posedă douăsprezece porţi, numite după cei doisprezece fii as lui Iacob, conţinând pe Iosif în locul lui Efraim sau Manase. Curtea exterioară cuprinde numeroase camere atribuite triburilor şi celor *patru* familii levite şi anume: îi îi luă Aaron, Gerşon, Kehat şi Merari.

De un interes particular este descrierea precisă a „caselor" stabilite zn curtea interioară şi anume „casa scării", „casa spălătorului", „casa obiectelor de trebuinţă

altarului”, „casa măcelăriei” etc. De asemenea, Sulul ne informează asupra limitelor externe ale curţii Templului.

b. Natura Templului. Se pune întrebarea: Prevede Sulul că Templul va fi construit de către fiii lui Israel (adică asemenea celui al lui Solomon) sau este vorba de Templul esliatologic (similar celui al lui Ezechiel)? Răspunsul pare clar. Creatorul promulgă o lege pentru un Templu care va fi construit de către fiii lui Israel exact în acelaşi stil cu cei din instrucţiunile *Exodului* în ceea ce priveşte construcţia Cortului. De nenumărate ori Creatorul declară: „Voi îl veţi face în casa pe care o veţi construi”. De fapt. Sulul stabileşte clar distincţia dintre cele două temple, cel de zidit de către fiii lui Israel şi cel din timpurile eshatologice (mesianice): „Şi eu **voi** consacra Templul meu pentru gloria mea, Templu peste care voi face să locuiască gloria mea, până în ziua Binecuvântării, când voi crea Templul meu **şi**-l voi stabili pentru mine însumi, în eternitate”.

c. Relaţia planului Templului cu cele atestate. în alte surse. Sanctuarul propriu-zis este conceput în aşa fel încât să se acorde cu ceea ce autorul a putut deduce din tradiţiile

Templului lui Solomon, armonizate cu dimensiunii «sanctuarului postexilic al lui Ezra. În revanşă, el are puţin

contact cu tempul lui Ezechid, deşi vocabularul acestuia este utilizat din când în când. Există o diferenţă fundamentală cu planul curţilor şi instalaţiilor lor, faţă de Templul irodian, aşa cum acesta este zugrăvit de Iosif Flavius şi de *Mişna.* Din contră, se constată o asemănare generală cu Templul solomonian descris de către Iosif. S-ar putea ca Iosif să se fi servit de Sulul Templului, la descrierea lui.

d. Motivele care au dus la redactarea Legii asupra Templului. Profesorul Yadin consideră că autorul Sulului a fost provocat să compună această lege constatind că în nicio parte, *a Torei* nu ni se prezintă o atare legislaţie. Numai în I-*Qronici,* XXVIII, 11—19 ni se spune că Da vid a primit planul Templului şi că „totul a fost consemnat prin scrierea mâinii Domnului". Această legislaţie inspirându. «1 din credinţele şi tradiţiile vechi, autorul Sulului s-a gândit s-o compună el mai pe larg.

Este frapantă asemănarea dintre Templul situat în Mijlocul celor trei curţi concentrice şi desenele de pe copertele. Şulurilor qumranicnv.

IV. Statutul monarhiei

Ca şi pentru Templu, *Pentateuhul* nu conţine un regulament privitor la domnitor, deşi cartea *Samuel* (I-

Sam., X, 25) fatie e aluzie: „Samuel a expus apoi poporului dreptul regalităţii. El l-a consemnat într-o carte pe care a depus-o înaintea Domnului". De altfel, autorul Sulului a aflat şi din *Deuteronom,* XVII, 14—20, de existenţa unei ut ari legi. Sulul prezintă o citire diferită a textului masoretic, introducând Legea nouă, căreia îi atribuie trei coloane. Relevăm printre prescripţiile principale: 1. Obligaţia regelui de-a organiza o armată şi de-a pregăti războaiele atât ofensive cât şi defensive; ***2.*** Cea de-a stabili o curte de justiţie cu 36 de persoane, dintre care 12 laici, 12 preoţi şi 12 le vi ţi; *3.* Înterzicerea căsătoriei cu mai mult de-o femeie şi de-a divorţa.

Mult spaţiu din Sul este rezervat regulilor cu privire la diviziunea prăzii de război, cu scopul vădit de-a armoniza spusele din *Numerii,* capitolul XXI, cu cele din I-*Samuel, XXX,* 24—25.

V. Prescripţii diferite

Mult spaţiu din Sul este consacrat legilor cu privire la curăţenie, în special la necurăţenia rezultată din contactul cu un mort. Capitole întregi cu privire la cimitire, la pompe funebre şi la femeia al cărei prunc a murit în pântecele ei. Toate prescripţiile arătate sunt din cele mai severe.

Printre celelalte subiecte tratate, menţionăm regulile cu

privire la femeia sedusă *{Exod,* XXII, 16) sau violată *(Deut.,* XXII, 28—29) (reguli pe care din grija de-a le armoniza, autorul le reduce la un singur caz), apoi cele cu privire la o „captivă frumoasă" *{Deut.,* XXI, 10—14). În fine, în Sul există un ansamblu de prescripţii cu privire la pedeapsa capitală şi obligaţia de a spânzura de vii pe cei culpabili.

Motivele compunerii Tor ei

Yigacl Yadin estimează că autorul a ajuns la compunerea legii cu privire la Templu, din faptul că nicăieri în *V.T.,* nici, chiar în *Pentateuh,* nu figurează o asemenea lege. În I-*Cronici* XXVIII, 11—19 stă scris că planul Templului a fost dat lui David de către însuşi Creatorul: „Toate acestea mi le-a făcut cunoscut Domnul, însemnându-le în scris cu mâna Lui" (versetul 19). Lipsind din *Pentateuh* această lege, atunci autorul Sulului a voit să ne-o dea el, potrivit credinţei şi tradiţiei grupului său.

În redactarea prezentă, Sulul este susceptibil de a urca în secolul al II-lea î.e.n., la începutul şi mijlocul perioadei haşmoneene. Se pune chestiunea să ştim dacă învăţătorul Dreptăţii nu este el autorul lui. Învăţătorul Dreptăţii este fondatorul prezumtiv al grupului (sectei) de la Qumran.

* * *

În afară de manuscrisele mai importante de care a fost vorba mai sus, în aşa-numita bibliotecă a qumraniţilor au mai fost descoperite fragmente care indică existenţa altor specii literare cultivate de către secta esenianã.

Facem aici amintire de următoarele:

Testimoniu, care erau un fel de culegere de texte scripturistice privitoare la anumite idei sau probleme de dogmă, îndeosebi existau asemenea culegeri de texte referitoare la

Mesia şi anume din ce familie are să fie, funcţiile pe care avea să le îndeplinească în viaţa aceasta terestră, când are să vină pe pământ etc.

Mişmarot **erau un fel de programe ale serviciilor religioase, ce aveau să fie oficiate în Templul ceresc, în împărăţia mesianică, căci qumraniţii rupseseră orice raport cu Templul din Ierusalim. În această specie literară a fost identificat calendarul sectei de la Marea Moartă, ce diferea complet de cel al iudaismului oficial. Acest calendar era pur solar şi consta din 364 zile, pe când cel al iudaismului oficial era luni-solar, adică mergea după lună, dar pentru a nu se depărta de sezoanele anuale (seceriş, cules etc.), o dată la doitrei ani se introducea luna a**

treisprezecea intercalară.

Horoscopie. **Două coloane fragmentare, aflate în grota 4, indică semnele Zodiacului. Unele din aceste semne se referă la zilele lunii. De exemplu: „13 ori 14 (luna Tebet) sunt în zodia Racului". Altele prezic ce are să se întâmple când tună într-o anumită zodie: „Dacă tună în zodia Gemenilor,** durere şi necaz venite din **afară..."**

Manuscrise de dimensiuni mai reduse **în paginile anterioare am amintit** de manuscrisele mai **voluminoase ce**-au fost **descoperite** la Marea Moartă. Am **semnalat mai** sus că **s-au găsit** asemenea manuscris1 la **toate cărţile** *Vechiului Testament,* afară de *Cartea Esl-erei.* **Dintre manuscrisele biblice, cel** mai mare, foarte asemănă**tor celui din** *Biblie,* aşa **cum o** avem de secole, este cel la **cartea** *Isaia.* Celelalte **manuscrise** la cărţile biblice sunt **mici fragmente,** unele **de numai câţiva** milimetri. I-a origine, **toate aceste fragmente trebuie** să fi făcut parte din suluri **întregi, care vor** fi **conţinut integral** textul cărţilor *Vechiului Testament,* **şi ele trebuie să se** fi găsit în biblioteca sectei **qumranite.** Importanţa lor **este** destul de mare, şi, în acest **sens,** putem **cita** unul **din** fragmentele cele mai

importante, **cunoscut sub catalogarea 4 Q** *Sam.* Şi reprezentând un pasaj **din** cartea *I-Samuel,* **pe** care specialiştii 57 îl consideră drept **cel mai** vechi manuscris găsit **până** în zilele noastre, datând **din secolul** al **IV-lea î.e.n.** Acest fragment permite paleo.

67 F. M. Cross Jr., *The ancicţii Library of Qumratt,* 2 lui. « <)., New York, 1961, p. – 10.

grafilor să reconstituie, cu mai multă certitudine, vechea scriere ebraică.

Este însă ciudat că acest fragment din *Samuel* este mai aproape de textul *Septuagintei* decât de textul masoretic 88 al *Bibliei,* fapt care dovedeşte ceea ce până acum se presupunea doar şi anume că, acolo unde se observă diferenţe între textul ebraic şi cel grec, fenomenul nu provine din vreo modificare a textului, ci din aceea că textul traducerii greceşti a fost redactat după un original mult mai vechi decât cel pe care l-au adnotat masoreţii. Aşadar, traducerea *Septuagintei* reprezintă, cel puţin în anumite părţi, o tradiţie anterioară textului masoretic.

Din puzderia de fragmente aflate în grotele din jurul Qumran-ului şi care reprezintă cărţile *Vechiului Testament* 59, multe provin din cărţile apocrife60 sau din scrieri religioase iudaice care nu au intrat în canonul *V.T.*

În ce priveşte literatura qumranită, adică scrierile de provenienţă pur eseniană, până în prezent61, au fost identificate 11 fragmente la *Statutul Comunităţii* 7, la *Documentul de la Damasc* şi câteva comentarii la cărţile *Mihea, Nahum* şi *Psalmul 37.*

Pe scurt, acestea sunt manuscrisele descoperite la Marea Moartă, care au făcut atâta vâlvă în lume. Să încercăm, în rândurile ce vor urma, să arătăm importanţa lor pentru istoria culturii umane, în general.

Din cele de mai sus, putem conchide că manuscrisele descoperite la Qumran au fost elaborate de o grupare religioasă mozaică, grupare care, adânc dezgustată de moravurile decăzute ale societăţii palestiniene din epoca respectivă şi afectată de oprimarea nemiloasă a populaţiei de către autorităţile Imperiului roman, a hotărât să se consacre unei vieţi de dreptate şi de moralitate riguroasă. Gruparea consideră că această viaţă nouă poate fi înfăptuită numai

6$ Textul ebraic aşa cum îl avem astăzi în *Biblie.* Masoreţii au fost savanţii care au vocalizat şi adnotat textul ebraic.

9 Din cele identificate până acum, cam 92 sunt texte biblice. Din acestea, 13 sunt la cartea *Deuteronom,* 13 la

cartea *Isaia* şi 10 la *Psalmi.* Desigur că, după ce toate fragmentele din Muzeul palestinian (Ierusalim) vor fi identificate, numărul de mai sus va fi modificat.

6° Sunt numite cărţi apocrife cele care nu au fost acceptate în cuprinsul *Bibliei.*

61 D. Howlet, *op. Cât.,* p. 47.

prin respectarea şi aplicarea integrală a doctrinei mozaice. Fiindcă o revoltă pe faţă în contra puterii romane era, în mod cert, sortită eşecului, secta şi-a pus speranţa numai în ajutorul ceresc. Doctrina mozaică învăţa că atunci când va veni Mesia se va instaura o împărăţie de viaţă ideală şi de fericire adevărată, fiindcă paradisul va lua locul pământului acestuia cu nedreptăţile şi suferinţele lui insuportabile. Secta de la Qumran aştepta ca această împărăţie să se realizeze în curând şi, de aceea, se pregătea febril să asiste la acest eveniment. Pentru grăbirea apropierii erei mesianice, gruparea de la Qumran şi~a impus reguli de viaţă, de cult şi de doctrină, care au fost incluse în scrierile care constituie manuscrisele de *la* Marea Moartă, reguli care se deosebeau net de cele ale altor grupări sau partide existente atunci în Palestina.

Împreună cu majoritatea cercetătorilor manuscriselor de la Qumran, înclinăm să credem că gruparea care a produs

aceste scrieri a fost secta esenianã, de care vom vorbi mai jos.

Capitolul III

DATAREA MANUSCRISELOR

După găsirea documentelor vechi, una din primele sarcini ale cercetătorilor este aceea de a stabili, cât mai precis cu putinţă, data redactării lor. Astfel, documentele ieşite la iveală ne pot da informaţii asupra mediului care le-a generat, iar, pe de altă parte, la rândul lor, ele pot fi mai uşor înţelese şi mai bine explicate, cu ajutorul cunoştinţelor de care dispunem cu privire la perioada respectivă.

Aşadar, când primii cercetători au anunţat că aceste scrieri provin din secolul I e.n., majoritatea specialiştilor au manifestat scepticism, deoarece până atunci cel mai vechi manuscris al *Bibliei* data abia din secolul X e.n. Dacă faptul se dovedeşte real, atunci înseamnă că ne-am apropiat cu un mileniu de data la care au fost scrise cărţile *Vechiului Testament* şi lucrul acesta este important pentru a ne da seama dacă textul biblic de astăzi a suferit sau nu modificări până a ajuns la noi.

Până la descoperirile de la Marea Moartă, numai *Septuaginta* ne asigura că textul ebraic al *Vechiului*

Testament de astăzi nu s-a depărtat prea mult de cel ieşit din mâna autorilor hagiografi. *Septuaginta* este traducerea grecească a *Bibliei* şi, după tradiţie, ea a fost făcută în Alexandria de către 72 de iudei învăţaţi, în timpul domniei lui Ptolomeu Filadelful (285—246 î.e.n.). S-a tradus atunci numai *Tora* sau *Pentateuhul* \ celelalte părţi ale *Vechiului Testament* fiind traduse ulterior. Manuscrisele *Septuagintei*, cele mai vechi care au ajuns până la noi, sunt cam cu şase secole mai

1 Cuvânt grecesc însemnând cinci cărţi, fiindcă *Tora* cuprinde primele cinci cărţi ale *Vechiului Testament,* numite cărţile lui Moise: *Geneza, Exodul, Leviticul, Numerii* şi *Deuteronomul*vechi decât textul masoretic[76], dar deşi *Septuaginta* constituie o mărturie de mare însemnătate pentru textul masoretic, ea rămâne totuşi o traducere şi ca orice traducere are slăbiciuni faţă de textul original. Făcându-se o comparaţie, s-a constatat că *Septuaginta* ne-a păstrat o mai bună versiune a cărţilor istorice[77], decât textul masoretic, ceea ce înseamnă că traducerea greacă a avut în faţă un text ebraic puţin diferit de cel pe care l-

76 Masoreţii au fost cărturarii iudei care s-au ocupat de stabilirea adevăratului text ebraic al cărţilor *Bibliei,* în special l-au vocalizat, căci piuă la ei textul era numai consonantic. Aşadar, prin *text masoretic* înţelegem ti-xt vil actual al *Vechiului Testament,* in limba ebraică.

77[a] Biblia are o întreită diviziune: cărţi istorice, profetice şi didactice.

au amendat masoreţii. Multă vreme cercetătorii *Vechiului Testament* au făcut eforturi să dea de urma vechiului text ebraic, dar până la urmă au ajuns la concluzia că lucrul acesta va fi cu neputinţă.

De aceea, dacă manuscrisele de la Qumran sunt produse autentice ale perioadei precreştine, aşa cum declarau primii cercetători, atunci ele sunt cele mai vechi manuscrise ebraice ce-au supravieţuit şi deci sunt de cel mai mare interes pentru critica textuală a *Vechiului Testament*[78]. Aceasta a făcut ca una din cele mai aprinse discuţii, chiar din primele momente ale descoperirii manuscriselor de la Qumran, să fie stârnită chiar de autenticitatea lor, pentru că în trecut s-au înregistrat multe falsuri şi mistificări. Astfel, de exemplu, în acest domeniu cea mai cunoscută fraudă arheologică a fost făcută în secolul al XIX-lea de către un anticar din Ierusalim, care a copiat *Deuteronomul* pe marginile late ale unor suluri dintr-o veche sinagogă, cu un scris asemănător celui de pe Stela moabită şi care a pretins că sulul provine din secolul al IX-lea î.e.n. El a reuşit să impresioneze pe specialişti, dar adevărul a ieşit în cele din

78 Critica textuală aici exprimă efortul depus de savanţi pentru a stabil: textul autentic al unei scrieri.

urmă la lumină, datorită cercetărilor lui Clermont Ganneau[79]. Era cunoscută apoi şi încercarea lui Constantin Simonide, un anticar din Ierusalim, de-a plasa câteva fragmente plastografiate, dându-le drept scrieri vechi ale A*1 oului Testament*, fără suoccs însă, căci mistificarea a fost dejucată de Constantin Tischendorf[80]. De aceea scepticismul cu care au fost primite la început manuscrisele abia descoperite a fost o reacţie firească şi o foarte necesară măsură de precauţie. Dar când s-a anunţat că a fost descoperită grota în care s-au găsit manuscrisele şi că ea a fost explorată oficial de specialişti, întreaga chestiune a căpătat o nouă perspectivă. Curând după aceea, autenticitatea sulurilor a fost pusă în afara oricărui dubiu, rămânând a se stabili doar data manuscriselor.

Această problemă comportă câteva aspecte[81]. Primul se referă la data când au fost compuse operele literare; al doilea, la data când au fost făcute copiile acestor documente; al treilea, la tratarea acoperământului lor, confecţionat dintr-un fel de stofă, la vasele de ceramică

---

79 Profesor francez, specializat în arheologia Palestinei.

80 Profesor german de exegeză, foarte versat în manuscrisele greceşti ale *Noului Testament.*

81 R. K. Harrison, *The Dead Sea Scrolls* (The Teach Yourself Books), I.ondon, The Euglish University Press, 1961, p. 51, ale cărui păreri le adoptăm şi noi în rindurile de faţă.

ce-au adăpostit lucrările copiate şi la studierea pieselor numismatice aflate în Qumran, iar al patrulea aspect se referă la timpul când au fost depozitate ulcioarele ce conţineau sulurile, în grota I se la Qumran.

Deoarece până în prezent nu s-a ajuns la un consens, este greu de elucidat primul aspect. Transcrierea unui text, pentru vechii evrei, se depărta iremediabil de original, cu fiecare copie ulterioară, în ciuda faptului că, în general, textul biblic era conservat cu exactitate remarcabilă. Astfel, în cazul cărţii lui *Isaia,* cel mai vechi manuscris ce există astăzi este cel găsit în grota 1 Qumran şi el vine cu cel puţin 600 ani după originalul pe care profetul Isaia l-a încredinţat discipolilor lui *(Isaia,* VIII, 16), cam pe la 734 î.e.n. Aşadar, data compunerii cărţii lui *Isaia* va fi stabilită pe alte temeiuri decât cele oferite de descoperirile de la Qumran, descoperiri ce vor contribui puţin la ceea ce ştim deja până acum, în această privinţă.

Comentariul la *Habacuc,* pe de altă parte, prezintă o problemă dublă, deoarece acest *peşer,* în mod evident, este ulterior profeţiei pe care o explică. Critica literară a cărţii *Habacuc,* anterioară descoperirii de la Marea Moartă, ajunsese la concluzia că profeţia constă din două părţi bine 48

\ $

distincte. Astfel, capitolele I ŞI II au o unitate Atenua, în timp ce psalmul ce constituie capitolul III a fost de natură diferită faţă de materialul capitolelor I ŞI II, deşi s-ar putea să nu fie produsul unei mâini diferite sau ulterioare, l-ste evident că primele două capitole ale cărţii *Habacuc* au f<- M compuse pe la 600 î.e.n. În regatul de sud sau Iuda, fiimică profetul aştepta invazia caldeană ce avea să distrugă Ierusalimul la 586 î.e.n. Cea mai timpurie evidenţă externă pentru cartea *Habacuc* se află în prefaţa cărţii *Bel şi Dragonul* din *Septuag inta*[82], unde este menţionată profeţi; lui Habacuc, fiul lui Ioşua, din tribul Levi.

Dacă unele porţiuni din comentariul la *Habacuc* pot fi datate înainte de 100 î.e.n., atunci acestea devin cea mai timpurie evidenţă pentru textul cărţii *Habacuc* X1. Dar nici cartea *Bel şi Dragonul* şi nici comentariul la *Habacuc* n-ar face mai mult decât să afirme că textul profeţiei *Habacuc* era venerat în secolul II î.e.n. Data compunerii acesteia rămâne să fie aflată tot din evidenţa internă a cărţii. În ce priveşte stabilirea unei date pentru comentariul la *Habacuc* va trebui să ne bazăm pe evidenţa prezentată de

82 Textul *Septuagintei* are cam cu 14 cărţi mai multe decît textul <-1>i:i,<

textul însuşi, afară doar de cazul că este posibil să aflăm timpul când manuscrisul a fost depozitat în grota I-Qumran, ce ne-ar procura cel puţin un *terminus ad quem.*

Pentru a data comentariul după numirile din text este necesar, într-o anumită măsură, să se identifice cuvântul *kittim* deoarece comentatorul descrie, evident, persoane şi evenimente contemporane cu el. Numeroase opinii au fost avansate de cercetători cu privire la această chestiune, astfel încât *kittim*-ii au fost identificaţi, succesiv, cu forţele armate ale lui Antioh Epifanes (175—163 î.e.n.)[83], cu o putere militară din perioada lui Alexandru Ianeu (104—76 î.e.n.)[84], cu o armată siriană sau romană 1(i, ori cu altă putere din timpul stăpânirii romane în Palestina[85]. Ei au fost plasaţi în timp, 3a mijlocul secolului I e.n. Şi consideraţi în lumina evenimentelor războiului iudaic din 66 – 71 e.n.[86], dar nu au lipsit nici autori care să-i plaseze în Evul Mediu[87].

O întreagă serie de opinii contradictorii a stjrnit şi Data

---

83 H. H. Rowlev, Bo-Reicke, G. Lambert, A. Michel şi alţii.

84 Unul din prinţii haşmonei, sub care statul iudeu s-a lmcuial de • oarecare independenţă.

85 A. Dupont-Sommer, R. Goosens, K. *F.lliger,* F. F. Brute

86 I. L. Teichcr, R. Tournay, G. Vernies. Războiul prim iudaic a fost descris de Iosif Flavius, care ia început a fost comandant iudeu, dar c are. predîndu-se romanilor, a intrat în graţia iui Vespasian, căruia i-c. prezis că va ajunge împărat.

87[18] P. R. Weis, S. Zeitlin. Acesta din urmă susţine că manuscrisele aparţin sectei karaite, apărută pe ecranul istorici in secolul al VI! Mea e.n.

compoziţiei scrierilor: *Regula Comunităţii, Psalmii* sau *Immirile* şi *Războiul fiilor luminii, contra fiilor întunericului* toate găsite în grota 1 Oumran, ca şi scrierile biblice de care s-a amintit mai sus [88]Aşa, de exemplu, manuscrisul denumit *Regula războiului* a fost atribuit chiar din ziua descifrării sale unui mediu macabeic[89] din timpul domniei lui Alexandru laneu[90], iar începutul dominaţiei remane în Palestina[91] şi perioada creştină medievală au fost şi ele propuse ca mediu pentru manuscrisele nebiblice[92].

Utilizarea metodei paleografiee va permite stabilirea cu o mai mare precizie a perioadei în care au fost redactate manuscrisele găsite, dar nu şi data apariţiei originalelor lor. Astfel, se va vedea că manuscrisele de la Oumran sunt cu mult mai vechi decât fragmentele sadokite[93].

O concluzie cu privire la perioada în care au fost scrise manuscrisele originale poate fi trasă acum. În cazul documentelor biblice, s-ar putea să se ajungă la o decizie

---

88 2° Cartea *Isaia,* cartea *Habacvc* şi alte fragmente scriptnrisiice.

89 H. L. GinsLerg, in „Bulletin of American Schcol for Oriental

90 Research", 1948, nr. 112, p. 20. Cf. R. K. Harrisen, *cp. cit.* p. 53.

91 R. de Vaux, in „Rovue Bibliquc", LVII (1950), p. -J2K

23 A. Dupont-Sommer, *Apirţus preliminai-,-cs sur ks mamtscrtts, <I>' la Mcr Morte,* Paris, 1950, p. 38; R. Tournav, în „Rvvue Biblique". LVI (1949), p. 232; P. Kahle, ia „Vetxis Teslainentum" (¡951), nr. !. p. 43; R. Marcus, în „Journal of Near Eastern Studies", X' (1951), p. 281

92 S. Zeitlin, in „Jexvish Quarterly Keview", XLI (1950-51), P 32: P. R. Weis, in „Jexvish Quarterly Reviexv" XLI (1950-51), p. 125.

93 Cele găsite în sinagoga karaită din Cairo la finele secolului tiecut.

cu privire la timpul compilării lor, desigur, în cadrul unei perioade limitate în timp. Este dificil însă, să se stabilească în ce măsură conţinutul *Psalmilor* sau al *Imnurilor* a fost în circulaţie mai înainte de perioada creştină 2R, dar se pare că nu ejiistă niciun motiv de îndoială că manuscrisul *Imnurilor* nu era decât o copie după un document anterior şi nu original. Mai multe obstacole sunt întâlnite atunci când se încearcă stabilirea datei redactării compoziţiei originale şi a copiilor.

Dacă documentele extrabiblice de la Qumran sunt atât de vechi cum consideră majoritatea specialiştilor în prezent, atunci ele au fost copiate în special într-o anumită perioadă din secolul al II-lea î.e.n.[94].

Copierea manuscriselor qumranc poate să fi început tot atunci, sau chiar dintr-o epocă mai timpurie. Se poate spune, cu oarecare siguranţă, că sulurile de care ne ocupăm au apărut într-o perioadă istorică începând, cu aproximaţie, în anul 250 î.e.n. Şi terminându-se cu abandonarea Qumran-ului, la 68 e n Profesorul Burrows a atribuit cele mai timpurii fragmente. Biblice, cu aproximaţie, secolului al III-lea î.e.n., iar *Regula Comunităţii,* perioadei anilor 100 î.e.n. El priveşte

---

94 H. H. Rowley, *The Zadokilt Fragmcnts and the Dead Sea Scrolls,* Oxford, 1952, p. 83.

comentariul la *Habacuc* ca fiind scris în timpul ultimului sfert al secolului I î.e.n.[95], iar sulul *Războiului,* al *Psalmilor* şi cel al lui *Genesis Apocryphon,* în prima jumătate a secolului I î.e.n. Aceste date nu se aplică fragmentelor descoperite în regiunea Wadi Murabba at redactate la o dată ulterioară[96]. În ciuda tuturor dificultăţilor întâlnite, opiniile lui Albright[97], Trever[98], Bimbaum şi Sukenik[99], bazate în primul rând pe evidenţa paleografică, s-au dovedit remarcabil de exacte, când au fost comparate cu descoperirile arheologice făcute după aceea.

Cu ocazia explorării grotei 1 de la Qumran a ieşit la iveală material nou, pentru datarea manuscriselor, constând în special din fragmente de ceramică şi bucăţi de stofă, care serviseră la învelirea manuscriselor din ulcioare. Fragmentele de ceramică au fost împărţite în două categorii, dintre care una conţine resturile a aproape 50 de ulcioare, capacele lor şi două opaiţe ce au fost considerate elenistice şi deci datate în secolul I

95** Pentru o dată intre 65 şi 63 i.e.n., cf. G. Vermes, *Discouery in the Jmit,*n Desert,* Pelican, 1.956, p. 84.

96» M. Burrows, *The Dead Sea Scrolls,* Ncvv York, 1955, p. 118. Cf. şi Y. Vailin, *Megillath Ilene Or Bi Bene Hoşek,* p. 222, cf. Ii. K. Harrison, *cp. -cit.,* p. 54.

97[3,1] ..Bulletin of American School for Oriental Research", nr. 118, 1950, p. 6.

98*Ibidem,* nr. 113, 1949, p. 23.

99 *MegiUoth Gemtzolh,* voi. I, p. 14.

î.e.n.[100]. O oarecare nesiguranţă s-a semnalat cu privire la forma ulcioarelor, deoarece lipsesc paralele elenistice ES. În acest timp, Khirbet-urile nu fuseseră săpate, astfel încât nu există nicio posibilitate de a cunoaşte dacă ruinele ascundeau vreun vas intact de aceeaşi formă ca acele găsite în stare fragmentară în grota 1 Qumran[101]. Cealaltă categorie de ceramică includea fragmentele a doua opaiţe şi resturi de ulcioare de origine romană, toate datate din secolul III e.n.[102].

Resturile de ţesături descoperite în grota 1 Qumran au format un supliment pentru evidenţa din ceramică, obţinut din acelaşi loc. Examinându-se materialul, s-a constatat că este vorba de o pânză de fabricaţie locală, deoarece ţesăturile din în au fost lucrate cam la fel, în Palestina, între secolele al II-lea î.e.n. Şi secolul al II-lea e.n. De aceea s-a emis părerea că ele au aparţinut acestei perioade. Din fericire fizica modernă s-a dovedit capabilă să contribuie în mód hotărâtor la datare, prin folosirea

---

100 R. de Vaux, în „Revue Biblique", LVI (1949), pp. 234, 586; O. L. Harding, in „Palestine Exploration Quarterly", XXXI (1949), p. 113. Cf. R. K. Harrison, *op. cit.,* p. 54.

101 J. Allegro, *The Dead Sea Scrolis,* Pelican Bcoks, p. 79.

102 *87 Ibidem,* Cf. R. IC. Harrison, *op. cit.,* p. 54; cf. şi O. R. Sellers, „Bulletin American *oi* Oriental Research", nr. 123 (1954), p. 24.

metodei carbon 14[103].

Hotărându-se, deci, să se încerce datarea resturilor textile de la Qumran prin această metodă, operaţia a fost făcută sub supravegherea Profesorului W. F. Libby, de la Universitatea din Chicago, un pionier în acest domeniu. A rezultat astfel un spaţiu de timp cuprins între anii 67 î.e.n. Şi 133 e.n. Data medie obţinută prin acest proces atesta autenticitatea sulurilor de la Qumran şi rămânea ca săpăiunie arheologico ulterioare să arunce o lumină suplimentară în problema datării.

Când, în martie 1952, a avut loc explorarea ţinutului Qumran s-a recuperat o mare cantitate de olărie din micile depozite aflate în grotele şi crăpăturile de pe povârnişurile st inc i lor. Fragmentele ulcioarelor înalte, cu capace, erau similare celor găsite în grota 1 Qumran. Rămăşiţele unei duzini de ulcioare au fost scoase din grota 2 Qumran3, io. Timp ce un opaiţ şi resturile altor 40 de ulcioare au fost găsite în grota 3 Qumran. Cum la Qumran au fost descoperite mai multe grote, devenea clar că resturile de olărie făceau parţe

103 W. F. Libby, *JRadiocarbon Dating* (1954). Funcţia cartonului 14 e discutată in R. Rankona, *Isotope Geolcgy* (1954), p. 181.

dintr-un depozit general, a cărei natură a fost demonstrată convingător prin săpăturile efectuate la ruine40, depozit situat pe platou cam la un kilometru şi jumătate la sud de grota 1.

Cţtm am amintit mai **sus, primele săpături au început** în**, 1,948** şi **au fost extinse în urma rezultatelor încurajatoare obţinute. Nenumărate resturi ceramice au fost găsite în** timpul **campaniei, unele din ele într-o movilă de dărâmături, chiar la nord de Khirbet şi au fost datate la finele perioadei elenistice, dovedindu-se a fi de acelaşi tip ca şi cele scoase din nivelul cel mai timpuriu al aşezării comunităţii qumrane 4l.**

Cel de-al doilea nivel de locuire a arătat afinităţi, în domeniul ceramicii, cu începutul perioadei romane din Palestina. Diferitele zone ale săpăturii au procurat fragmente ceramice pe care erau înscrise cuvinte coraice, în timp ce alte ostrakale purtau litere greceşti. Cea de-a treia campanie 42 de săpături în acest punct a dat la iveală o cămară în care peste o mie de ceşti de diferite forme şi dimensiuni fuseseră depozitate de-a lungul pereţilor 43. Într-una dintre camerele centrului comunitar

ruinat, un vas cilindric, de tipul celui găsit în grota 1 Qumran, a fost recuperat intact. Astfel, datarea prin ceramică semnala o ocupare sedentară a locului în perioada greco-romană, cu nivelul I datând de la circa 110 î.e.n. Până la 31 î.e.n., al doilea nivel urmând după

— 1*" K. K. Harriso», *op. Rit.,* p. 56. L) e la Khirbet-Oumran.

11 R, de Vaux, „itevue l3iblique", LXI (1954), p. 206

42 Campania a durat de la 15 februarie la 15 aprilie?!" 54.

43 J. M. Allegro, *The Dead Sm Scrolls,* p. 8<).

o întrerupere a locuirii sitului şi fiind datat la circa *1 – 6H* e.n. Aceasta pare să completeze istoria comunităţii şi a locuirii ulterioare a localităţii ce a avut loc pentru o scurtă perioadă, la circa 132 e.n. Şi anume în timpul celui de-al doilea ră^boi iudaic contra Romei (132 e.n.)[104].

Aproximativ 250 monede au fost dezgropate din ruinele centrului comunităţii şi deşi un număr dintre ele nu au fost identificate cu precizie, totuşi astăzi avem suficiente cunoştinţe pentru o descriere consistentă a istorici aşezării de la Khirbet. Qumran.

---

104 K. de Vaux, *L'archeclogie et ies manuscrits de la Mer Mixte,* I.<?od<m, 1961, pp. 1-40.

Ulterior au fost găsite şi alte monede[105], numărul. Lor ridicându-se la peste 750, dintre care multe aparţineau perioadei haşmoneene şi numai una singură perioadei domniei lui Irod cel Mare. Altele au fost bătute în timpul stăpânirii procuratorilor romani, până la căderea Ierusalimul în anul 70 e.n., în timp ce cam o duzină datează din perioada celei de-a doua revolte iudaice (135 e.n.). Această evidenţă numismatică coroborată cu descoperirile făcute de studiul ceramicii, a permis să se facă o legătură între activitatea locuitorilor şi conţinutul grotelor de la Qumran.

Săpăturile grotelor din regiunea Wadi Murabbaat, în 1952, au dat la iveală nivelurile de locuire umană, ce. Începe cu perioada chalcolitică (4000—3000 î.e.n.) şi se termină cu cea arabă, în secolul al XIV-lea e.n. Au fost elescoperite fragmente de olărie din toate perioadele de locuire umană, perioada romană fiind bine reprezentată de către o *ostraka* similară celei de la Qumran. Au fost scoase la suprafaţă multe monede din nivelul perioadei romane, datând din timpul lui Nero (54—68 e.n.) până la Hadrian (117—138 e.n.), incluzând nouă din timpul revoltei a doua

105 R. K. Harrison, *op. cit.,* p. 57.

iudaică[106].

Textele găsite în grotele Wadi Murabba at aparţin, în special, celui de-al doilea secol al erei noastre, deşi un papirus palimpsest fragmentar poate să coboare până pe la 600 e.n. Fragmentele ebraice, greceşti, aramaice, latine şi arabe, găsite în grotele 1 şi 2, Murabba at, atestau lunga istorie a ocupării locului. Textele ebraice, latine şi greceşti erau din secolul al II-lea e.n., fapt care coincide cu datele procurate de evidenţa numismatică. Manuscrisele găsite la Khirbet-Mird includeau fragmente scrise în arabă, siriacă şi greacă. Ele au apărut într-o perioadă ce începe cu secolul al V-lea e.n. Şi se termină cu secolul al VIII-lea e.n. Aşadar aceste documente sunt considerabil mai târzii decât cele de la Qumran şi Murabba at.

Chestiunea finală, ce rămâne să fie luată în consideraţie este cea care priveşte data când vasele în care au fost puse manuscrisele pentru o conservare sigură au fost depozitate în grotele de la Oumran. Cunoscutul arheolog francez R. De Vaux susţine că grotele au constituit o ascunzătoare pentru o adevărată bibliotecă, în anumite perioade grele[107]. Dar, după cum susţine profesorul G. R.

---

106 R. K. Harrison, *op. cit.,* p. 58.

107 în „Revue Biblique", LVI (1949), p. 236.

Driver[108], asemenea ocazii au fost foarte numeroase în lunga şi zbuciumata istorie a Palestinei, şi, în orice caz, evenimentul urgent ce impunea depozitarea sulurilor de la Qumran putea să fie pur local şi temporar.

Cele mai sigure mijloace de-a fixa perioada depozitării constau în a stabili o dată pentru olăric şi pentru pânza de în cu care au fost învelite la început-manuscrisele făcute sul. Olăria poartă amprenta perioadei greco-romane, atât în aparenţă, cât şi în compoziţie. Nici nu se putea o datare mai precisă, deoarece în ruinele aşezării comunităţii s-a găsit la acelaşi nivel un vas de acelaşi gen ca cele aflate în grotele de la Qumran şi datat prin prezenţa unei monede din anul 10 e.n. O oarecare îndoială mai poate „a persiste în faptul că fabricarea pânzei să se fi produs scurt timp după ce inul fusese cosit şi aceasta a avut loc cam pe la 33 e.n., dacă data medie a testului cu carbon 14 trebuie acceptată[109]. După temeiurile paleografice s-ar părea că toate copiile sulurilor depozitate au fost făcute cel mai târziu aproape de 70 e.n. Datarea cu ajutorul ceramicii a indicat că obştea religioasă ce-a produs sulurile şi-a

---

108 *The llebrew Strolls from the Neighbourhood oj Jéricho and the Dead Sea,* Oxford. 1951. Cf. G. R. Driver, *The Judaean Scroll,* Oxford, 1966. Vezi şi R. K. Harrisou, *op. cit.,* p. 59.

109 R. de Vaux, „Revue Biblique", LXIII (1956), p. 567. Cf. *Varchéologie ci manuscrits de la Mer Morte,* London, 1961, pp. 1-40.

încheiat existenţa organizată în anul *68 e.n.*

În consecinţă, se impune concluzia după care manuscrisele au fost depozitate în secolul I e.n., iar evidenţa ceramică, paleografică şi numismatică, luată în ansamblu, susţine antichitatea şi autenticitatea manuscriselor de la Qu curau în această perioadă.

Din cele amintite mai sus, rezultă că datarea manuscriselor descoperite la Marea Moartă este una elin problemele cele mai dificile, deoarece este greu de stabilit dacă ele sunt originalele scrise de mina autorilor lor sau sunt numai nişte copii, făcute, la rândul lor, după alte copii. Se ştie că unii membri ai comunităţii de la Qumran, ca să poată duce o viaţă mai austeră şi mai izolată decât cea a grupării propriu-zise, se retrăgeau în peşterile din împrejurirmi unde aveau nevoie atât de imnuri şi de psalmi cât şi de celelalte scrieri ce cuprindeau regulile de vieţuire qumranită. Se înţelege, deci, că a fost de lungă durată copierea scrierilor sectei, aşi că o cronografie a lor nu este deloc uşor de făcut.

Totuşi, luând în consideraţie evidenţa de ordin ceramic, numismatic, paleografie etc. Ca şi datele obţinute prin analizele cu carbon 14, se poate ajunge la o concluzie probabilă şi anume, că manuscrisele de la Qumran au fost

scrise între secolul al III-lea î.e.n. Şi secolul I e.n. În acest interval şi-a desfăşurat existenţa secta qumranită, căreia îi aparţin manuscrisele descoperite la Marea Moartă. Pentru moment nu putem stabili care sunt originalele şi rare sunt copiile făcute după ele. Iarăşi cu probabilitate afirmăm că ele au fost ascunse în grote în timpul revoltei iudaice contra romanilor, care a avut loc între anii 66 – 71 e.n.

Capitolul IV

ALE **CUI AU** FOST MANUSCRISELE DE **LA** MAREA MOARTĂ

Pentru a putea să aflăm cui au aparţinut manuscrisele descoperite la Marea Moartă, mai bine zis cine lv-a redactat, este necesar să facem o foarte scurtă schiţă istorică a poporului ebreu, deoarece manuscrisele sunt scrise în ebraică şi aramaică, limbi vorbite de acest popor şi conţin ideile sale religioase de bază.

După datele mai noi \ la origine, poporul ebreu a emigrat din Caldeea, prin mileniul al 11-lva î.e.n. Triburile israelite nomade au peregrinat prin Siria şi Canaan, ajungând până în Egipt. Religia lor atunci era licnoleistăz, ele închinându-se unui singur zeu, fără însă să excludă existenţa altor zei. După o şedere mai îndelungată în Delta Egiptului3, triburile ebraice au plecat spre Canaan, sub

conducerea lui Moise. Călătoria a durat câteva zeci de ani, timp în care Moise a dat poporului o religie nouă, de data aceasta monoteistă, afirmând că Yahweh, divinitatea care le-a ajutat să iasă din robia egipteană, este singurul ocrotitor adevărat, zeii cărora li se închinau celelalte popoare nefiind decât nişte idoli. După cum un om îşi alege logodnica, tot aşa şi Yahweh i-a ales pe ebrei să fie poporul lui ales. Dacă Israel

1 Atât. Negoiţă. *Istoria poporului Bibliei (Israel) după cercetările **mai** noi,* în M. B., XXI (1962), nr. 7—12, iulie-decembrie, pp. 25 – 37.

2 I. Nikel, *La religion d'Israël,* în „Christus", Manuel d histoire des religio i., par J. Îiiiby, 5 éd., Paris, 1927, p. 845; M. I. Lagrange, *Études sur les religions sémitiques,* 2 éd., Paris, 1905, pp. 21.24,4.39; H. Renkens, *The Religion of Israel,* tr. Engl., by N. B. Smith, New York, 1966, pp. 14,31.

3 A. Rappaport, *Histoire de la Palestine,* tr. <; Roth, l avis, 1932, p. 39; ei. *Cambridge Aneient History,* voi. 4, Cambridge, 1926; R. Kittel.

Geschichte des Volkes Israel, vol. I, Gotha, 19232').

va fi credincios poruncilor divine, atunci Yahweli îl va încărca cu daruri de tot felul, dar dacă Israel se va abate de la credinţa faţă de Yahweh, atunci va fi repudiat şi

pedepsit cu predarea sub jugul altor naţii[110].

Ideea aceasta de Legământ între Israel şi Yahweli, care a făcut din ebrei un popor ales, a rămas mereu vie în inima acestora[111].

Sub conducerea lui Ioşua Navi, israeliţii au cuprins Canaan-ul, unde au dat peste o populaţie sedentară cu o viaţă citadină mai avansată decât a lor Aceştia aveau sanctuare impunătoare lângă ape curgătoare, pe vârfuri de munţi şi în mijlocul câmpiilor mănoase, unde erau adunate numeroase zeităţi, cu ritualuri pompoase şi atrăgătoare[112].

Yahweh fiind nevăzut: „iar cultul său prea spiritualizat, ebreii s-au lăsat atraşi de practicile vecinilor lor şi le-au adoptat.

La alunecarea spre practici şi chiar credinţe poli teiste au contribuit şi unii regi ai Israelului, prin înrudirea lor cu familiile încoronate din alte ţări, ceea ce era în contradicţie cu legea mozaică, ce interzicea orice atingere cu idolii şi cu cei care le slujeau[113].

---

110 Această concluzie se desprinde din citirea àtîta profeţilor anteriori, cit şi a celor posteriori.

111 *Gen.,* XV, 18; *Ex.* XIX, *3-6; 1er.* II, 4, 7; *Ez.,* XI, *20; Zae.h,* II 15; P. Karge, *Geschichte des Bundesgedankes im A. T.,* Mùnster, 1910 ; M. Hoepers, *Ver Ncue Bund bei den Prophetcn,* Freibmg, i.B., 1933; R. Kractzschinar, *Die Bundesvorstellung im A.T.*

112 L. Desaoyers, *Histoire du peuple he'brcu.* Tome I, Paris, 1922, pp. ! - *26.*

113 M. L. Margolis et A. Marx, *Histoire du peuple juif,* tr. ir. J. Robillot, Paris, 1930, pp.

După legea lui Moise, conducătorul lui Israel este Yahweh, iar regii, preoţii şi poporul sunt slujitorii lui. Apropierea de alte credinţe însemna nesocotirea Legămintului cu Yahweh, ceea ce urma să atragă pedepse asupra poporului pentru încălcarea credinţei. Cei care au deschis lupta au fost profeţii. De câte ori era neglijată împlinirea prescripţiilor iudaice, de către conducători şi popor, de atâtea ori se ridica din mulţimea credincioşilor câte un evlavios, care biciuia încălcarea şi milita pentru întoarcerea la vechiul Legământ al lui Moise[114].

Pentru a evita cotropirea ţării de marile imperii din vecinătate ca Egiptul, Asiria, Babilonul etc. Domnitorii israeliţilor căutau scăparea în alianţe cu anumite coaliţii formate din micile state contemporane[115].

Profeţii se opuneau acestor alianţe cu toată puterea de care dispuneau, deoarece în ek vedeau neîncredere în Yaluveh şi infiltrarea în rândurile poporului israelit a influenţelor păgâne, ceea ce însemna încălcarea Legământului mozaic cu toate consecinţele care decurgeau din aceasta. Ne este bine cunoscută opoziţia profetului Ieremia faţă de conducătorii care urmăreau

---

36, 73, 92.

114 E. Mo-ntet, *Histoire (lu peuple d'Israël,* Paris, 1926, pp. KM, *124,* 136, 148.

115 1- *Ht-ei.* XV, 16-20; *II-Regi,* XVII, 4; XVIII, 21 etc.

încheierea unei alianţe *cu* Egiptul [116]împotriva Imperiului neobabilonian. Leremia nu a fost ascultat, Egiptul a fost învins şi consecinţa a fost ducerea ebreilor în robia babilonică (586 î.e.n.), de unde nu s-au eliberat decât după distrugerea Imperiului neobabilonian de către Cirus (539).

În exilul babilonic, la înflăcăratele cuvântări ale unor **profeţi** ca Ezechiel[117], ebreii îşi recunosc **greşeala de**-a se fi depărtat de legea mozaică şi de aceea hotărăsc să nu se mai abată de la ea.

Reveniţi în ţara lor de baştină, Palestina, sub conducători ca Zerubabel, Nehemia şi, mai ales, ca Ezra cărturarul[118], ebreii pun bazele iudaismului, reînfiinţează teocraţia: Yahweh de sus va fi regele adevărat, toţi ceilalţi de ¡le pământ vor fi slujitorii lui. De acum se va trăi integral după Legea lui Moise. Cine vrea să fie iudeu trebuie să renunţe la orice atingere, la orice compromis cu alte religii. Ezra merge până acolo încât cere iudeilor care s-au căsătorit cu femei de alt neam, cum erau samaritenii din nord şi moabiţii din sud, să se despartă numaidecât de acestea M. Iudeii erau hotărâţi de acum să respecte

---

116 *1er.,* II, 18; XXXVII, 5-8; *et passim.*
117 *F.mch.,* capitolele XIV, XV, XVI ş.a.
118 Of. Cărţile *Ezra* si *Nehemia.*

integral Legea. La cererea samaritenilor de a-i primi să ajute la reconstruirea Templului din Ierusalim, după întoarcerea din robia babilonică iudeii au refuzat, socotindu-i păgâni[119].

Pentru conducerea noului stat iudeu, din punct de vedere atât politic, cât şi religios, se înfiinţează o Curte supremă le, compusă din şaptezeci de bătrâni, ce aveau menirea să judece procesele în ultimă instanţă şi mai ales să vegheze la completa împlinire a Legii. Preşedintele acestui consiliu este Marele Preot, iar membrii lui, oameni cunoscători ai Scripturii[120].

Curtea supremă, de mai sus, numită mai apoi Sanhedrin, de la cuvântul grecesc sinedrion ls, nu se mulţumea numai să explice şi să arate cum trebuie aplicată Legea (Tora), ci crea ea însăşi legi cu caracter obligatoriu şi organiza cultul, păstrând rugăciunile zilnice.

Pe iudeii reîntorşi din exil nu-i interesa acum, în primul rând, care este imperiul ce va obţine hegemonia Orientului Apropiat, din care făcea parte şi Palestina. Pe ei îi prebcupa mai ales problema de-a fi lăsaţi liberi să-şi practice religia lor mozaică.

---

119 *Ezra,* IV, 1, 6-9; *Nch.,* II, 10.
120 *Ibidem,* p. 125.

Suntem în secolul IV î.e.n. Când, în lume, intervine o schimbare de mare importanţă. Alexandru cel Mare reuşeşte să unească sub sceptrul său Asia Mică. Iudeea primeşte fără opoziţie pe noul cuceritor şi intră sub conducerea unui guvernator cu sediul în Samaria[121]...

Acum viaţa iudaică sobră şi puţin complicată veni în contact cu rafinamentele culturii greceşti. După moartea lui Alexandru, urmaşii lui (diadohii) au împărţit imperiul în patru. Ptolemeu I Soter, numit şi Lagos, a luat Egiptul şi ţările înconjurătoare; Seleucos a luat Siria şi ţările din Asia; Casandru a luat Grecia şi Macedonia, iar Lysimah a luat Tracia.

Din Alexandria Egiptului a venit în Iudeea primul mare val de grecizare, pe care poporul de jos nu-l vedea cu bunăvoinţă, căci îi schimba tradiţiile. Şi într-adevăr, impresionaţi de aspectul fascinant al artei greceşti, iudeii s-au simţit atraşi de noua concepţie asupra vieţii, ce li se oferea. Ignorínd încă filosofía elenă, ei începură să admire cu un entuziasm mereu crescând modul de viaţă al grecilor, îl imitară şi, pasionaţi ca toţi orientalii, îl adoptară într-un mod excesiv. Astfel, ei împrumutară luxul şi strălucirea civilizaţiei elene împreună cu virtuţile, dar mai

121» J. Cl. FiUicm, *Histoire d'Israël,* Tome III, Paris, 1928, p. 109.

ales cu viciile ei. Atrase de elenism, clasele de sus încep să neglijeze şi să uite religia lui Yahweh20. Din rândul poporului de jos se ridică glasuri împotriva elenizării, ce se întindea tot mai mult în dauna credinţei strămoşeşti. Aşa a luat fiinţă partida asideilor, adică a pioşilor, care căutau să readucă pe cei înstrăinaţi pe calea obiceiurilor străbune, ei formând astfel extrema conservatoare. Aceştia nu erau conservatori în sensul actual al cuvântului, după cum nici clasa de sus nu era progresistă. Asideii erau conservatori prin aceea că luptau pentru salvarea religiei şi a naţiunii iudaice 2l.

După ce Palestina a trecut de sub suzeranitatea ptole **meilor** egipteni sub cea a seleucizilor sirieni, cam pe la începutul secolului al II-lea î.e.n., situaţia a devenit şi mai critică pentru poporul iudeu. Ca să obţină favoarea stăpă nitorilor sirieni, interesaţii din păturile de sus au abandonat chiar legea mozaică, adoptând şi modul de viaţă elen 22. Astfel, în partea de apus a Ierusalimului (la sud de Acra), se construi un gimnaziu şi o efebie 28. Preoţi părăseau altarul, ca să ia parte la luptele atletice, iar nobilii gândeau că a sosit timpul când toată lumea trebuie să se grecizeze, îşi schimbau chiar **vechile** nume ebraice. Astfel, Ioşua deveni Iason, Eliakim deveni **Alkinos,** iar

Mcnahem deveni **Menelau 24.**

Faţă de curentul venit din Alexandria, cel de provenienţă siriană era mult mai grav. Partida asideilor începe să-şi strângă rândurile pentru luptă. În timp ce în Iudeea întâlnim această stare de spirit, pe tronul sirian ajunge rege Antioh Epifanes, care, chemat de elenizaţi, vine de mai multe ori în Iudeea, jefuind şi pustiind Ierusalimul25. În cele din urmă, el găseşte nimerit să decreteze pur şi simplu interzicerea religiei iudaice, aceasta fie din capriciu, fie pentru a termina certurile dintre aristocraţia iudaică atrasă spre asimilare şi partidele populare. Un ordin scris, concis şi sever, emanând de la Antioh, interzicea strict practicarea legilor şi obiceiurilor mozaice. Satrapii regelui sunt trimişi în toate părţile Palestinei ca să anunţe noul decret şi să vegheze la stricta lui executare. Altare şi idoli fură înălţaţi în toate părţile 26, iar trimişii lui Antioh îi silesc pe ebrei să se închine zeilor şi să mănânce carne de porc. În templul din Ierusalim este aşezat pe tron Zeus Olimpianul27. Pedepse aspre îi loveau pe cei care nu respectau ordinele regale. Începură prigoane şi masacre. Încremeniţi de absurditatea măsurii, iudeii îndurau mari suferinţe 28, fiindcă ţineau la Legea lor. Tor a şi celelalte cărţi cultice şi sacre fură arse 20. Persecuţia se întindea

sistematică, rafinată şi violentă. Urmăriţi, bătuţi, schingiuiţi, iudeii părăseau oraşele şi satele, ascunzându-se pe unde puteau. Grotele din munţi şi locurile greu accesibile urmăritorilor se umpleau de cei fugiţi30.

În faţa unei asemenea situaţii, partida asideilor se hotărăşte să iasă la luptă pentru independenţa ţării. Tonul l-a dat orăşelul Modin, din apropierea Ierusalimului31. Aici, ca şi în alte părţi, venise trimisul regal ca să ceară populaţiei îmbrăţişarea elenismului, aşa cum făcuse clasa conducătoare a Iudeei. În Modin, trăia Matitiahu, capul familiei haşmoneilor, denumită mai apoi şi a macabcilor32. Înconjurat de cei cinci fii ai săi (Iohanan Gadi, Simon Tarsi, Iuda Macabi, Elcazar-Avraam şi Ionatan Apios), Matitiahu se opune trimisului regal şi cheamă poporul la lupt a contra inamicului care voia ca, pe calea asimilării, să îl desfiinţeze ca naţiune. Asideii de pretutindeni se grupează în jurul haşmoneilor şi încep să dărâme altarele elene şi izgonesc garnizoanele siriene. Înflăcăraţi de primele succese, sub comanda lui Iuda Macabeul, asideii urmaţi de întreaga

J. Pineles, *op. Cât.,* p. *66.*

17 E. Montet, *Histoire du peuple d'Israël,* Paris, 1926, p. 177.

— 8 J. Cl. Fillion. *Op. Cât...* P. 67.

29 J. Pineles, *op. Et.'.,* p. 67.

Ororile săvârţite de Antioh Epiianrs şi de ceilalţi regi sirieni st ut istorisite pe larg, în cărţile *Macabeilor.*

31 Margolis şi Marx, *op. Cât., p.* 1.34.

81 J. Pineles, *op. Cât.,* p. 67.

manuscrisele de la qumran naţiune reuşesc să învingă la câmp deschis pe generalul sirian Seron33. Înfuriat la auzul acestei înfrângeri, Antioh Epifanes dă ordin generalilor săi să cuprindă, iar în caz de opunere chiar să nimicească Palestina. Ştirea aceasta înspăimântă pe iudei, dar continuă lupta.

Prima ciocnire puternică cu trupele inamice a avut loc la Emaus, în anul 166 î.e.n., când iudeii au fost din nou victorioşi, iar în lupta de la Betsur (165 î.e.n.) sirienii au fost iarăşi înfrânţi34. Entuziasmaţi, iudeii au pătruns în Ierusalim şi au izgonit de la Templu garda siriană şi pe clericii elenizaţi 36.

Urmaşii lui Iuda Macabeul au reuşit să obţină independenţa Iudeii, mai ales că sirienii erau ocupaţi cu războaiele în răsăritul asiatic al imperiului şi macabeii s-au declarat prinţi ereditari. Spre a-şi consolida mai bine scaunul de domnie, ei şi-au luat cu de la sine putere şi titlul de Mare Preot36, ceea ce a indispus mult pe asidei care nu vedeau cu ochi buni această acumulare de funcţii şi care voiau ca puterea politică să fie separată de cea sacerdotală.

Prinţii din familia macabeilor, deşi ridicaţi din popor, cu

timpul au început să devină autocraţi. După ce şi-au consolidat poziţia faţă de sirieni, au început lupte pentru anexări teritoriale şi să pună populaţia la biruri grele. Pentru a nu fi mai prejos decât alte capete încoronate, noii prinţi se înconjoară şi ei de fast şi de curţi costisitoare, ceea ce a dus la împovărarea populaţiei. Sclavia era încă în floare, iar vânzarea de către cămătari a celor care nu-şi puteau achita datoriile era ceva obişnuit. Decadenţa morală şi socială aduse de influenţa grecească se făcea tot mai mult simţită.

Asideii, care susţinuseră pe prinţii macabci spre a întrona în ţară o epocă de îmbunătăţire a vieţii poporului, priveau cu strângere de inimă la valul de decadenţă care cuprindea tot mai mult pătura conducătoare a Iudeei. Poporul de la ţară nu era acum, sub macabei, mai fericit decât fusese sub dominaţia perşilor, a egiptenilor şi a sirienilor. Partidele îşi disputau conducerea, iar după preluarea ei uitau de promisiunile făcute poporului. Corupţia şi arivismul se întronaseră. Vameşii, după ce obţineau funcţia lor, speculau fără milă masele de contribuabili. Luptele fratricide pentru tron aduceau în ţară armate străine care jefuiau populaţia şi pustiau satele şi oraşele pe unde treceau.

În mijlocul acestor frământări adânci, în la de ea au apărut două partide adverse, care au condus destinele statului iudaic până la distrugerea lui de către romani (70 e.n.). Primul partid este cel al *fariseilor.* Numele de farisei înseamnă „separaţi” 37. Dar de cine erau ei separaţi? Cercetătorii opinează că ci se fereau de necurăţeniile corporale şi de partidul elenistic, adică al celor care adoptaseră manierele greceşti în viaţa citadină. În ultimul caz, se presupune că ci ar fi fost urmaşii asideilor moderaţi (a’YDn «= cei pioşi) de care am amintit mai sus.

După Iosif Flavius, fariseii numărau cam şase mii de membrii, un procent destul de mic în comparaţie cu numărul de membri ai naţiunii. De remarcat este faptul că deşi Flavius descrie riturile de admitere în secta esenianâ, el nu ne aminteşte nimic despre condiţiile înscrierii în partidul fariseilor, deşi el personal îi aparţinea. De asemenea, este de remarcat că în timp ce noi ştim din *Noul Testament (Matei,* XXV, 15) şi din alte izvoare, zelul fariseilor de-a face adepţi pentru gruparea lor, nu aflăm de nicăieri vreo informaţie cu privire La metodele utilizate de ei pentru convertire şi în timp ce cunoaştem zelul lor excesiv pentru *Tor a,* nu avem nicio ştire în legătură cu modul cum şi-l manifestau.

i n grup de învăţaţi ai fariseilor era cunoscut sub numele de „scribi”. La început, misiunea scribilor era de-a conserva şi transmite Scripturile. În timpul *Noului Testament,* se pare că ei evoluaseră mai degrabă în cercetători ai Legii *(Tora)* şi astfel ca nişte „cărturari” ori „învăţaţi” înlocuiau pe preoţi din ce în ce mai mult. Este posibil ca responsabilitatea pentru judecăţi *(mişcat)* să fi căzut în sarcina bătrânilor şi numai cea pentru Lege, în cea a scribilor. Sarcinile preoţeşti erau prerogativa Marelui Preot şi a clerului. Caracteristica fariseilor o forma stricta aplicare a Scripturii, mai ales în **ce, priveşte** sabatul şi puritatea rituală. Pe lângă Legea scrisă, ei acordau o mare consideraţie şi Legii oral «–, adică interpretării Scripturii de către cărturari. Această Lege orală a. Fost colecţionată mai târziu, când a apărut *Talmudul*[122]*.* Direcţia imprimată de farisei religiei mozaice a devenit iudaismul oficial. În contrast cu saduceii, fariseii credeau în învierea corpului şi în îngeri.

Cel de-al doilea partid este cel al *saduceilor*. Informaţiile despre ei le avem tot din Iosif Flavius. Originea numelui sectar al saduceilor este chiar mai obscură decât a numelui fariseilor. Rădăcina cuvântului, evident, înseamnă

122 *Talmud* — „învăţătură", vine de la râ<lăr.iiut 1t2> n ¡n/;r;.i-

„a fi just, a fi drept” şi uneori numele de saduceu a fost luat ca un adjectiv „cei drepţi”. Cercetătorii moderni, în mare majoritate, cred că numele vine de la o personalitate: Sadoq. Trei posibilităţi ne par evidente: 1) că ei sunt descendenţi direcţi ai unui om (ca de exemplu „fiii lui Israel”, în primele generaţii); 2) sau un grup fondat de către omul al cărui nume îl poartă; 3) că ei sunt un grup ce şi-a ales numele unei persoane pe care-o considerau ideală (cum, de pildă, mai târziu „franciscanii”, „benedictinii” etc.).

Poate Sadoq să fie identificat? Patru posibilităţi au fost sugerate: j) că este Sadoq cel amintit în *II-Samud,* 8,17, care oficiase ca preot, împreună cu Abiatar, ia curtea lui David. El este identificat ca un fiu al lui Aaron, prin linia lui Eleazar (I-Cr.24,3), care a jucat un rol de seamă în reîntoarcerea Chivotului. În Ierusalim (II-Ss*». 15,24—29), Ezechiel (40,46) se bazează pe fiii lui Sadoq, că vor rămâne credincioşi (44,15), deci că ei vor fi preoţii noului sanctuar de după revenirea din exilul babilonic; 2) Sadoq este di – cipolul dascălului Antigon din Socho, care a înfiinţat partida saduceilor, cum relatează o legendă apocrifă (Legenda se află în scrierea *Abot* de Rabi Nathan şi este foarte tardhă); 3) Sadoq ar reprezenta un nume pe

care şi l-a luat secta la întâmplare; 4) Sadoq nu a existat, ci era un ideal spre care ţinteau saduceii, deci fiii lui Sadoq ar fi „fiii dreptăţii”.

Saduceii erau o sectă religioasă, recrutată din clasa de sus, cu învăţături proprii. Flavius ne evidenţiază o canv/teristică a lor şi anume, atitudinea lor faţă de tradiţie. Îii repudiau tot ce nu se afla în cuvântul scris, respingeau Legea orală pe care puneau aşa de mare preţ fariseii.

Spre deosebire de farisei, saduceii nu credeau în imortalitatea sufletului şi în viaţa viitoare şi negau posibilitatea vreunei recompense ori pedepse după moarte. În esenţă, aceeaşi diferenţă între farisei şi saducei reisese şi din *Noul Testament.*

Între aceste două partide a fost mare animozitate şi nu au lipsit nici represaliile unuia contra altuia când ajungeau la putere. Fariseii îi acuzau pe saducei că sunt raţionalişti renegaţi şi libertini, iar saduceii îi învinuiau pe farisei că sunt bigoţi înapoiaţi şi exageraţi, căci pun pe umerii poporului sarcini necerute de Scripturi.

Credincioşii intransigenţi, care nu împărtăşeau nici părerea fariseilor, nici pe cea a saduceilor, erau nemulţumiţi de această situaţie. Ei vedeau că atât fariseii cât şi saduceii voiau să ajungă la conducerea statului, spre

a-i impune o constituţie conform vederilor lor.

Credincioşii intransigenţi nu se învoiau cu aşa ceva. După cum am amintit, pe ei nu îi interesa conducerea statului, ci posibilitatea practicării nestânjenite a cultului conform vechilor precepte, lucru foarte greu de realizat în tumultul vieţii de atunci. Numai o retragere într-un loc liniştit le-ar fi putut asigura o vieţuire absolut conformă principiilor Legii *(Torei – J.* Şi un grup dintre aceşti credincioşi au luat calea pustiei, devenind astfel precursorii monahismului de mai târziu. Grupul s-a aşezat într-un loc de lângă Marea Moartă, pe cât de retras, pe atât de aspru, din punct de vedere al condiţiilor de viaţă, formând o comunitate a „adevăratului Israel”.

Această comunitate a elaborat şi a colecţionat manuscrisele de care am amintit în capitolele precedente.

După descoperirea manuscriselor de la Marea Moartă s-a încercat să se afle cine le-a redactat, unii cercetători atribuindu-le partidei fariseilor, în cadrul căreia existau unele mici grupări sau fraţii numite haburot39, în timp ce alţii au considerat că manuscrisele au fost compuse de saducei.

89 C. Rabin, *The Zadekite Documevts,* Oxford, 1954; *Qitmran Studies,* Oxford, 1957, pp. VIII şi 66.

care îşi revendicau originea de la preotul Şadok, din timpul lui David, 0. Alţi specialişti" au socotit ca autori ai manuscriselor de care ne ocupăm, pe zeloţii care au jucat un mare rol în primul secol al erei noastre, sau pe primii creştini, deoarece aceştia au avut de suferit din cauza persecuţiilor romanilor 42.

Un cercetător cu renume 43 socoteşte că manuscrisele de la Marea Moartă sunt elaborate de secta iudaică a karaiţilor, apărută în secolul al VIII-lea e.n., desprinsă de iudaismul antic, prin lepădarea tradiţiei, adică a Legii orale. Dar opinia care întruneşte cei mai mulţi adepţi, consideră că manuscrisele au aparţiunt sectei csenienc, multe dintre aceste manuscrise fiind chiar compuse de sectanţi".

La această părere aderă şi autorul acestor rândur...

Secta esenienilor în legătură cu existenţa acestei grupări religioase, ieşită din sânul iudaismului postexilic45, în secolele II-I î.e.n., scriitorii clasici ebrei ne-au lăsat informaţii pe care le reproducem în continuare.

1. Filon din Alexandria în lucrarea sa *fhiod omnis jrrobus liber sil*4(1, prezintă pe esenieni în modul următor:

(§ 75). „Siria Palestina, ce este locuită de naţia foarte numeroasă a iudeilor, nu-i nici ea lipsită de merite. Unii

dintre ei, în număr de 4.000 şi mai bine, sunt numiţi cu porecla de eseeni 47. După părerea mea, acest nume, nefiind la drept vorbind un cuvânt grecesc, poate să fie apropiat de cuvântul „sfinţenie” 4S. Într-adevăr, mai presus de toate ei sunt oameni devotaţi slujirii lui Dumnezeu, care nu sacrifică animale, ci consideră mai potrivit ca gândurile lor să fie cu adevărat sfânte.

(§ 76). Mai întâi, vom spune că ei locuiesc în târguleţe, evitând oraşele din cauza nelegiuirilor obişnuite printre locuitorii acestora; ei ştiu bine că aşa cum aerul infectat dă naştere la boli, tot aşa viaţa din jur îmbolnăveşte sufletul cu metehne de nevindecat.

Printre eseeni, unii lucrează pământul, alţii practică diferite meşteşuguri care contribuie la pace; astfel, ei se fac folositori lor şi aproapelui lor. Ei nu adună argint şi aur, nu caută să devină proprietari de moşii întinse, cu gândul de a scoate profituri, ci îşi adună numai cele strict necesare pentru a trăi.

(§ 77). Aproape singuri între toţi oamenii, ei nu posedă bunuri şi proprietăţi şi aceasta din plăcere mai degrabă decât din dezgust faţă de bogăţie; ci se simt foarte avuţi, considerând, pe drept cuvânt, că buna dispoziţie şi cumpătarea sunt o adevărată bogăţie.

(§ 78). În zadar vom căuta la ei vreun meşter de suliţe sau de lăncii, sau de săbii, sau de coifuri, sau de platoşe, sau de pavăze, într-un cuvânt, de arme şi de maşini militare sau de instrumente de război, sau chiar de obiecte paşnice, ce-ar putea produce vreun rău. Ei n-au nici cea mai mică w Textul se află în ediţia operelor lui Filon, publicată de L. Colin şi P. Wendiand, T. VI, Berlin* 1915.

47 Filon utilizează termenul „«;< < ui”, în iiusp ce losii Fkivius mult mai des pe cel de „esenieni”.

48 După cât se pare, Filon pune în raport cir/totul aramaic asaia cu cel grecesc de *osii* – sfinţi, puri. Încă nici piuă astăzi nu s-a ajuns ia o cunoaştere precisă a termenului de eseeni. Vilii l-au pus în legătură cu terapeuţii, socotind pe eseeni ca medici; alţii cu aramaicul *hasaiia* – pioşii, iar alţii cu ebraicul *esah* – comunitate, partid.

manuscrisele de la qumran idee, nici chiar în vis, despre micul şi marele negoţ sau de navigaţie, respingind tot ceea ce i-ar aţâţa la lăcomie.

(§ 79). Printre ei nu se află nici măcar un singur rob, ci liberi cu toţii ei se ajută unii pe alţii. Şi îi condamnă pe stăpâni nu numai ca fiind nedrepţi, fiindcă încalcă egalitatea, ci şi ca fiind necredincioşi, căci înfrâng legea naturii, care lege, născându-i şi hrănindu-i pe toţi oamenii la fel, întocmai ca o mamă, îi face adevăraţi fraţi, nu numai cu numele, ci în mod real. Acestei legături dintre oameni, numai lăcomia cea nesăţioasă i-a dat lovituri de moarte, instaurând duşmănia în locul dragostei, ura în locul prieteniei.

(§ 80). În ceea ce priveşte filosofia, ei lasă logica pe seama celor ce aleargă după vorbe, căci ea nu este de niciun folos pentru a câştiga virtute, iar fizica o lasă celor cu capul în nori, căci ea depăşeşte firea omenească; acceptă doar ceea ce ne învaţă ca despre fiinţa lui Dumnezeu şi originea Universului. Cu un zel nemărginit, esenul caută morala, folosind mereu legile străvechi, cele pe care sufletul omenesc nu le-ar fi putut concepe fără inspiraţia divină.

{§ 81). Din aceste legi ei scot învăţături tot timpul, dar

îndeosebi în fiecare a şaptea zi, căci ea este socotită zi sfântă. În această zi, ei se abţin de la orice lucrare şi se duc în locaşurile sfânte ce se cheamă sinagogi; după vârstă, se aşază în locurile stabilite, tinerii după cei bătrâni, totdeauna gata să asculte de bunăcuviinţă.

i § 82). Apoi, unul din ei ia cartea şi citeşte, iar un altul dintre cei mai învăţaţi iese în faţă şi explică ceea ce este greu de înţeles. Cel mai adesea, la ei, învăţământul se face prin simboluri, urmând astfel o veche metodă de studiu i9.

(§ 83). Ei învaţă evlavia, sfinţenia, dreptatea, ordinea lăuntrică, constituţia, ştiinţa a ceea ce este cu adevărat bun sau rău sau indiferent, învaţă modul de-a alege ceea ce trebuie făcut şi de-a evita ceea ce trebuie evitat. Pentru aceasta, ei se servesc de definiţii şi de reguli întreite, adică privind dragostea faţă de Dumnezeu, dragostea de virtute şi dragostea de oameni.

(§ 84). Din dragostea faţă de Dumnezeu ei scot îmi de exemple: puritatea constantă şi neîncetată toată viaţa; refuzul de a jura şi de-a minţi; de ea că divinitatea este cauza

68

„Probabil ci este vorba de metoda, alegorică, foarte la

modă în timpul la care au trăit Filon şi eseenii descrişi de el.

a tot ce e bun, dar a nici unui rău. Din dragostea faţă de virtute, scot exemple privind dispreţul pentru bogăţie, pentru, slavă şi pentru plăceri, înfrânarea, cumpătarea, simplitatea, bunăvoinţa, modestia, respectul faţă de lege, chibzuinţă şi toate darurile asemănătoare. Din dragoste de oameni scot pilda bunăvoinţei şi a egalităţii, a vieţii de obşte care e mai presus de orice laudă şi pe care nu-i de prisos să o pomenim aici, pe scurt.

(§ 85). Mai întâi, nu există nicio casă care să fie proprietatea cuiva, niciuna care să nu fie casa tuturor; căci în afară de faptul că trăiesc la un loc în confrerii, locuinţa lor e deschisă şi pentru membrii aceleiaşi secte care vin din afară.

(§ 86). Apoi, nu există decât o singură vistierie pentru toţi, iar cheltuielile sunt comune: în comun sunt veşmintele şi bucatele; ei au adoptat obiceiul prânzului în comun. Un asemenea obicei al folosirii aceluiaşi acoperământ, a aceluiaşi fel de viaţă şi a aceleiaşi mese, v om căuta în zadar să-l aflăm mai bine practicat în altă parte. Şi iată motivul: ei nu păstrează asupra lor nimic din ceea ce primesc drept răsplată pentru munca din timpul zilei, ci depun totul, în faţa tuturor, pentru ca suma să fie folosită în comun de cei care doresc să se servească.

(§ 87). În ce priveşte bolnavii, aceştia nu-s neglijaţi pentru motivul că nu pot câştiga nimic; căci eseenii au la dispoziţie tot ce trebuie pentru a-i îngriji datorită fondurilor comune, aşa că ei nu au a se teme că vor cheltui prea mult în acest scop. Cât despre bătrâni, aceştia sunt înconjuraţi de respect şi de grijă, întocmai ca şi părinţii care, la bătrâneţe, sunt îngrijiţi de propriii lor copii, cu o dărnicie desăvârşită, fiind purtaţi de mină şi înconjuraţi cu mii de atenţii.

(§ 88). Ei sunt atleţii virtuţii, cărora le-a dat naştere această filosofie descătuşată de orice rafinament al dorinţei greceşti, dar care propune drept exerciţii atletice împlinirea acţiunilor lăudabile, datorită cărora să se asigure libertatea deplină.

(§ 89). Şi iată dovada. În decursul vremurilor, s-au ivit în această ţară numeroşi suverani cu structuri şi înclinaţii diferite; unii rivalizând în ferocitate cu animalele cele mai sălbatice, nedându-se în lături de la niciun fel de cruzime, înjunghiindu-i pe supuşi ca pe nişte turme, sfâşiindu-i chiar de vii, bucată cu bucată, ca nişte măcelari; ei n-au încetat decât când au avut de îndurat aceleaşi suferinţe, sub loviturile Dreptăţii ce veghează asupra destinului omenesc.

(§ 90). Alţii, înlocuind mânia şi turbarea printr-o altă răutate, nutrind o cruzime nespusă, vorbind cu calm, dar cu ipocrizie, ascunzând sub cuvinte dulcege un suflet plin de răutate, gudurându-se ca nişte câini a căror muşcătură e veninoasă, autori ai unor rele de nevindecat, au lăsat din oraş în oraş monumente ale necredinţei şi urei lor faţă de oameni, dureri în veci neşterse din amintirea celor care le-au suferit.

(§ 91). Dar niciunul dintre ei, nici cei care au fost cei mai cruzi, nici cei vicleni, nici cei mai prefăcuţi, n-au putut niciodată să învinuiască frăţia zisă a eseenilor sau a sfinţilor 50. Dimpotrivă, toţi au fost biruiţi de virtuţile acestor oameni şi de aceea i-au tratat ca pe nişte inşi de neclintit şi independenţi prin firea lor, îngăduindu-le să-şi împlinească ospeţele lor în comun şi să-şi ducă viaţa de obşte, mai presus de orice laudă, viaţă care este dovada cea mai clară a unei existenţe desăvârşite şi pe deplin fericite.

2. Filon „din Alexandria în *Apologia iudeilor st.*

(§ 1). Legiuitorul nostru 52 a îndemnat mulţimea ucenicilor lui să vieţuiască în comun. Aceştia sunt numiţi eseeni. Ei au meritat acest titlu din pricina sfinţeniei lor, cred eu 53. Ei locuiesc într-un număr de oraşe din Iudeea

54 şi într-un număr de sate şi de grupări 55 cu numeroşi adepţi.

Credem că se face aluzie la domnitorii din familia lui Irod cei Mare, care a comis multe crime, dar care, în mod surprinzător, cu esenienii s-a purtat cu blândeţe. Explicaţia constă în faptul că, la rândul lor, esenienii erau favorabili acestei dinastii, ce-i apăra de ura celorlalte partide, în special de zeloţi.

51 Textul acestei opere a lui Filon nu s-a păstrat. El se află citat *în extinsa,* de către istoricul Eusebiu din Cezarea în *Praeparatio Evangelica,* vnr, xi.

52 Probabil că este vorbi de Moise, legislatorul prin excelenţă, al evreilor. S-ar putea însă să fie şi Dascălul Dreptăţii, întemeietorul prezumtiv al sectei eseniene.

53 Filon msnţine mereu aceeaşi explicaţie a numelui esenicţiilor şi anume de la grecescul *osios* – sfânt.

51 Informaţia de aici a lui Filon concordă cu cea dată de Iosif Flavius *(Războiul iudaic,* II, VIII, 124), ce va fi redată mai jos.

55 în greceşte *omiloi,* literal „asociaţii, tovărăşii”.

(§2). Legământul lor nu este datorat neamului, ci are drept cauză zelul virtuţii şi dragostei fierbinţi pentru oameni.

(§ 3). Deci, printre eseeni nu există deloc copii nici chiar băieţandri sau tineri, deoarece caracterele la această vârstă simt schimbătoare şi atrase spre noutăţi, ca urmare a lipsei lor de maturitate; eseenii sunt oameni de vârstă coaptă şi ajunşi deja spre bătrâneţe, care nu sunt luaţi de iureşul trupurilor şi nici împinşi de patimi, ci se bucură de libertatea adevărată şi pe drept cuvânt unică.

(§4). Acestei libertăţi îi stă mărturie însăşi viaţa lor. Niciunul nu suportă să aibă ceva, absolut nimic, nici casă, nici rob, nici câmp, nici turme, nimic din ceea ce alimentează şi generează bogăţia. Ci ei depun totul laolaltă şi se bucură în comun de veniturile tuturor.

(§ 5). Ei locuiesc în acelaşi loc, în frăţii, adoptând forma asociaţiilor şi masa în comun, iar întreaga lor activitate are drept scop lucrul de folos obştesc.

(§ 6). Cu toate acestea, ei au fiecare ocupaţii diferite, cărora ei se dedică cu zel, întocmai ca atleţii, nepretextând vreodată nici frigul, nici căldura, nici schimbările vremii. Dedaţi activităţilor lor obişnuite încă înainte de răsăritul soarelui, ei nu le părăsesc decât la apusul lui. Ei le îndeplinesc cu nu mai puţină bucurie decât cei care se exersează pentru lupte atletice.

(§7). În adevăr, ei socotesc că exerciţiile pe care le fac

sunt mai folositoare vieţii, mai plăcute trupului şi sufletului şi de-o durată mai îndelungată decât jocurile luptătorilor, deoarece exerciţiile lor continuă cu vârsta, chiar când trupul nu mai are deplină vigoare.

(§8). Printre ei se află agricultori, meşteri în semănatul şi lucratul pământului; păstori care conduc tot felul de turme; unii se ocupă cu albinăritul.

(■§ 9). Alţii sunt pricepuţi în diferite meşteşuguri, astfel încât să nu sufere de lipsa lucrurilor neapărat trebuincioase nevoilor vitale se, ei nu lasă niciodată pe a doua zi ceea ce le poate aduce venituri cinstite.

(§ 10). Când îşi primesc plata pentru aceste diferite meşteşuguri, ei o încredinţează aceluiaşi cm, intendentul ales de ei. Acesta, după ce primeşte fondurile cumpără îndată cele trebuincioase şi hrană din abundentă, ca şi celelalte lucruri de care are nevoie viaţa omenească.

(§ 11). Ei duc zilnic acelaşi fel de viaţă, stau la aceeaşi masă şi au aceleaşi gusturi, fiindcă iubesc cumpătarea şi dispreţuiesc luxul ca pe o boală pentru trup şi suflet;

(§ 12). La ei nu numai masa este comună, ci şi hainele, într-adevăr, ei au la dispoziţie mantale groase pentru iarnă şi tunici ieftine pentru vară, astfel că este îngăduit şi uşor oricui să ia haina pe care o doreşte, admiţându-se că ceea

ce este al fiecăruia aparţine tuturor şi că aceea ce este al tuturor aparţine fiecăruia.

(§ 13). Ceva mai mult, dacă unul din ei cade bolnav, el e îngrijit pe scama frăţiei, înconjurat de grijă şi de atenţiile tuturor. În ce-i priveşte pe bătrâni, aceştia chiar dacă n-au copii sunt ca părinţii cu mulţi şi chiar foarte mulţi buni copii; de obicei, ei părăsesc această viaţă, după o bătrâneţe minunată şi icicită, cinstiţi de privilegiile şi atenţiile altor fii, care îi îngrijesc mai curând dintr-o proprie pornire, decât dintr-o obligaţie firească.

(§ 14). Pe de altă parte, prevăzând cu multă pătrundere obstacolul ce ameninţă să desfiinţeze viaţa în colectiv, ei au exclus căsătoria şi, în acelaşi timp, au hotărât abstinenţa, într-adevăr, niciunul dintre eseeni nu-şi ia femeie, fiindcă femeia este ascunsă, peste măsură de geloasă, meşteră în a pune piedici vieţii înalte a soţului şi în a-l ispiti spre netrebnicii deşarte.

(§ 15). Femeia îşi dă toată silinţa să găsească cuvinte amăgitoare şi sub tot felul de măşti, să ademenească, aşa cum fac actorii pe scenă. Apoi, când ea a încântat ochii bărbatului şi i-a captivat urechile, adică i-a aprins simţurile, îi rătăceşte mintea.

(§ 16). Iar pe de altă parte, după ce naşte copii, plină de

orgoliul şi de trufia pe care mai înainte se mulţumise numai să le insinueze soţului, prefăcută, acum ea le pretinde cu o trufie şi îndrăzneală fără ruşine; ea foloseşte până şi violenţa pentru ca soţul să comită acte împotriva binelui vieţii de obşte.

(§ 17). Soţul, înlănţuit de soţia lui sau mai bine zis preocupat de trebuinţele fireşti ale copiilor, nu mai este acelaşi pentru aproapele lui, ci devine fără să vrea un alt om, rob în loc de om liber.

(§ 18). Într-adevăr, viaţa eseenilor într-atâta este de invidiat, încât nu numai oamenii de jos, ci chiar marii regi se simt cuprinşi de admiraţie în faţa unor astfel de oameni, şi le place să-i laude pentru evalvia lor, umplându-i chiar de daruri şi de alte onorari.

3. Iosif Flavius, în *Războiul iudaic,* II, VIII, 2—13,119—161.

(§ 119). La iudei există trei şcoli filosofice: adepţii primei sunt fariseii, ai celei de-a doua sunt saduceii, iar cei ai celei de-a treia, care caută să ducă o viaţă cinstită, poartă numele de esenieni; ei sunt iudei de neam, dar mai uniţi între ei decât alţii; aceşti oameni leapădă plăcerile ca pe un păcat şi ţin drept

virtute cumpătarea şi renunţarea la patimi 57. În ce-i priveşte, ei resping căsătoria, dar adoptă copiii altora, la o vârstă fragedă pentru ca aceştia să poată primi învăţăturile, considerându-i ca pe propriii lor copii şi învăţându-i obiceiurile lor.

(§ 121). În principiu, ei nu condamnă căsătoria şi nici consecinţa ei, procrearea, dar se tem de desfrânarea femeilor, căci sunt încredinţaţi că niciuna dintre ele nu păstrează credinţă unui singur bărbat.

(§ 122). Dispreţuind bogăţia, ei practică un minunat spirit comunitar. În zadar cauţi printre ei pe cineva care să-i depăşească pe ceilalţi prin avuţie. Într-adevăr, este lege ca cei care intră în sectă să-şi predea bunurile confreriei, în aşa fel încât printre ei nu se văd nicăieri nici umilinţa sărăciei, nici trufia bogăţiei; posesiunea fiecăruia fiind amestecată, pentru toţi, nu există decât o singură avere, ca între fraţi.

(§ 123). Ei consideră uleiul ca o întinare şi dacă vreunul a fost uns fără voia sa îşi curăţă trupul; ei socotesc de datoria lor să aibă pielea uscată şi să fie întotdeauna îmbrăcaţi în alb. Administratorii fondurilor comune sunt aleşi şi, fără ■distincţie, fiecare este însărcinat, în numele tuturor, cu diferite slujbe.

(§ 124). Ei n-au un singur oraş, ci în fiecare oraş formează câte un cartier. În afară de aceasta, când membrii sectei vin din altă parte totul le este deschis, ca şi când ar fi la

6 Dacă Filon lega numele esenilor de grecescul osios-sfânt, apoi Iosif Flazius traduce în greacă termenul aramaic *asaia* cu *femnos* – cuvios, venerabil.

ei acasă şi aceştia intră la oameni pe care niciodată nu i-au văzut mai înainte, ca la nişte prieteni apropiaţi.

(§ 125). De aceea, ei călătoresc fără să aibă nimic asupra lor. Totuşi sunt înarmaţi din pricina hoţilor 5S. În fiecare târg se află un chestor al sectei însărcinat special cu oaspeţii şi desemnat ca intendent cu împărţirea hainelor şi a celor de trebuinţă.

(§ 126). Îmbrăcămintea şi înfăţişarea lor exterioară seamănă cu cea a copiilor educaţi de un pedagog aspru; ci nu schimbă hainele sau încălţămintea decât când s-au rupt de tot ori s-au învechit de vreme.

(§ 127). Între ei nu se vinde şi nu se cumpără nimic; fiecare dă din ceea ce are celui care are nevoie şi primeşte de la acela, în schimb, ceea ce el are nevoie; chiar fără a da nimic în schimb, ei pot primi în voie de la oricine.

4. (§ 128). Evlavia lor faţă de Creator îmbracă o formă

deosebită: înainte de răsăritul soarelui ei nu scot o vorbă lumească, ci rostesc anumite rugăciuni strămoşeşti către soare, ca şi cum l-ar ruga să răsară.

(§ 129). După aceste rugăciuni, conducătorii trimit pe fiecare la meşteşugul pe care-l cunoaşte. Apoi, după ce au lucrat cu toată puterea lor, până la ora a cincea 59, se întâlnesc din nou, în acelaşi loc, şi încingindu-se cu şorţuri de în îşi îmbăiază tot trupul în apă rece. Apoi, după această purificare se adună într-o clădire specială unde niciun străin de credinţa lor nu poate să intre; ei înşişi nu intră în trapeză60, decât curaţi, ca într-un locaş sfânt.

(§ 130). După ce s-au aşezat în linişte, brutarul serveşte pâinile în ordine şi bucătarul îi serveşte cu o singură strachină, cu un singur fel de mâncare.

(§ 131). Înainte de masă, preotul rosteşte o rugăciune şi nu este îngăduit nimănui să guste din mâncare înainte de rugăciune; după ce au mâncat, preotul pronunţă o nouă rugăciune; la început şi la sfârşit, ei îl binecuvântează pe Dumnezeu, care dăruieşte cele trebuitoare vieţii. Apoi dezbracă hainele pe care le-au îmbrăcat pentru masă, căci sunt sfânte, şi se reîntorc la lucru până seara.

(§ 132). Atunci ei revin şi cinează, iar oaspeţii, dacă se întâmplă să fie, se aşază la masa lor. Niciun ţipăt şi niciun

zgomot nu tulbură vreodată sala. Ei iau cuvântul unul după altul în ordine8l.

(§ 133). Celor din afară, această tăcere a lor li se pare ca o taină de temut. Pricina acestei tăceri stă în sobrietatea lor dintotdeauna şi în aceea că li se dă cu măsură mâncarea şi băutura, ca să se îndestuleze şi nimic mai mult.

5. (§ 134). În general, nimic nu se îndeplineşte fără ştirea conducătorilor. Două lucruri însă le fac ei cu de la sine putere: ajutorarea aproapelui şi mila. Le este îngăduit deci, să ajute, din propria iniţiativă, pe cei ce merită, de câte ori aceştia o cer, şi să dea de mâncare celor ce au nevoie. Dar ei nu au dreptul să-i susţină pe membrii propriilor lor familii, fără îngăduinţa căpeteniilor.

(§ 136). Ei se consacră cu un zel extraordinar citirii cărţilor autorilor vechi82, alegându-le cu precădere pe cele folositoare sufletului şi trupului. Acolo caută ei, pentru vindecarea bolilor, rădăcinile şi pietrele tămăduitoare63.

(§ 137). Cei care vor să intre în sectă nu primesc numaidecât încuviinţarea. Candidatul face un stagiu exterior de un an, în timpul căruia i se cere acelaşi fel de viaţă ca al «semenilor; i se dă un toporaş, şorţul de care am amintit64 şi o haină albă ®5.

(§ 138). Apoi, după ce în acest timp el a făcut dovada cumpătării sale, se apropie şi mai mult de felul de viaţă al confraţilor şi ia parte la băile de purificare de un grad superior, dar nu este încă admis în primele rânduri. Într-adevăr, după ce şi-a dovedit constanţa îi este examinat caracterul

a Din cauza acestei interdicţii, Irod cel Mare a dispensat pe esenitni de iurâmintul impus supuşilor lui. Cf. Iosif Flavius, *Antichităţile htdaice* XV, X, 4,371.

S3 Da această chestiune se mai aminteşte şi în § 142. Se poate să fie vorba de cărţile *Enoh* şi *Jubilee,* care după părerea cercetătorilor ar fi de sorginte qumranită.

** Esenienii erau buni vindecători. Cf. A. Negoiţă, *Medicina din mmuscriseU di la Murea Moartă,* în „Viaţa medicală". An XVI, 1969, n: 7.

u Sa crede a fi un simbol de origine pitagoriciană. Vezi şi § 129, cf. J. Curcopino, *Le mystère d un symbole chrétien,* Paris, Fayard, 1955.

11 Pitagoricienii erau şi ei îmbrăcaţi în alb. Cf. A. Dupont-Sommer, *_£.;< écrits essiniens découverts près de la Mer Morte,* Paris, 1959, p. 41.

timp de alţi_doljae. I şi, dacă se arată vrednic, este primit definitiv în (confrerie'66.

(§ 139). Dar mâi înainte de-a sta la masa comuna, el rosteşte înaintea fraţilor jurăminte înfricoşătoare. Maiintii, jură că va cinsti divinitatea, apoi că va respecta dreptatea faţă de oameni, că nu va face niciun rău nimănui, nici din propria-i pornire, nici din ordin, că totdeauna va un pe cei nedrepţi şi va veni în ajutorul celor drepţi67.

(§ 140). È1 jură să se arate totdeauna corect faţă de toţi, dar mai ales faţă de cei care deţin puterea, căci niciodată puterea nu îi este dată cuiva fără voia lui Dumnezeu. El jură că, de va ajunge cândva el însuşi să conducă, nu va manifesta niciodată insolenţă în exerciţiul funcţiunii, nici nu-i va eclipsa pe cei din subordine, prin haine sau podoabe.

(§ 141). El jură să iubească întotdeauna adevărul şi să-i urmărească pe mincinoşi, să-şi păstreze mâinile curate de furt şi sufletul curat de câştigul necinstit. De asemenea, el jură să nu ascundă nimic faţă de membrii sectei şi să nu destăinuiască nimic, nimănui altcuiva decât lor, chiar dacă asupra lui ar fi folosită violenţa sau dacă ar fi ucis.

(§ 142). În afară de aceasta el mai jură să nu transmită nimănui doctrinele sectei altfel de cum le-a primit el însuşi, abţinându-se de la orice alterare68 şi să păstreze cărţile confreriei cu numele îngerilor69. Acestea sunt jurămintele

prin care ei se asigură de credinţa celor care intră în sectă.

6. (§ 143). Pe cei care sunt prinşi făcând greşeli grave ei îi alungă din frăţie. Cel dat afară astfel piere adeseori într-un mod groaznic, căci înlănţuit de jurămintele şi practicile sale nu poate nici măcar să se atingă de hrana altora; constrâns să mănânce iarbă, el piere, cu trupul sleit de foame.

(§ 144). De aceea, mulţi au fost reprimiţi de milă, când îşi dădeau ultima suflare, socotindu-li-se destulă, pentru spălarea greşelilor, această suferinţă care merge până la moarte.

(§ 145). În ce priveşte judecata, ei sunt foarte precişi şi nepărtinitori. Ei fac dreptate în timpul adunărilor, unde nu sunt mai puţini de o sută, şi ceea ce hotărăsc este irevocabil. După numele lui Dumnezeu, numele Legiuitorului este, la ei, un lucru de mare cinstire; şi dacă vreunul a blestemat pe Legiuitor 70 este pedepsit cu moartea.

(§ 146). Ei îşi fac o datorie din a asculta de cei bătrâni şi de majoritate; de exemplu, când s-au adunat zece împreună, nimeni nu ia cuvântul dacă ceilalţi nouă se opun.

(§ 147). În plus, ei se feresc să scuipe în mijlocul

adunării sau în dreapta71; ei respectă mai riguros decât toţi ceilalţi iudei, odihna de sâmbătă, căci nu numai că nu se mulţumesc să pregătească în ajun bucatele, ca să nu aprindă focul în acea zi, dar nu îndrăznesc nici măcar să mişte vreun obiect din loc şi nici să-şi facă nevoile fireşti.

(§ 148). În celelalte zile, în acest scop, ei sapă o groapă cam de un picior, cu ajutorul unei sape, căci aceasta, este forma acelei mici toporişti pe care o primesc iniţiaţii în secta 72.

7. (§ 150). Ei sunt împărţiţi în patru clase 73 după vechimea admiterii în slujbe74; cei mai tineri sunt atât de inferiori celor mai vârstnici, încât aceştia din urmă dacă sunt atinşi de cei dintâi, se spală, ca şi cum ar fi fost atinşi de nişte străini75.

(§ 151). Ei ajung la vârste înaintate, cei mai mulţi trec de o sută de ani şi aceasta, cred, datorită vieţii lor simple şi regulate. Dispreţuiesc pericolele, învinq durerea prin curaj şi consideră că moartea, dacă vine cu cinste, este mai bună decât viaţa. Războiul cu romanii a dovedit tăria lor de ca.

7f! Legislatorul era Moise. Dar în versetul de faţă s-ar putea să fie probabil şi Dascălul Dreptăţii, fondatorul sectei.

71Probabil, o prescripţie de ordin superstiţios.

72 Cf. Paragraful 137.

73 Filon din Alexandria nu aminteşte de mai multe clase.

71 Nu suntem bine. Lămuriţi dacă e vorba de admiterea în sectă sau de numirea în comitetele administrative.

76 Iosif Ffavius nu arată care erau cele ¡iatru clase.

racter, în toate împrejurările; traşi pe roată, cu membrele răsucite, arşi, rupţi, supuşi la tot felul de cazne pentru ca să se scoată de la ei un cuvânt de blestem împotriva Legiuitorului sau să-i facă să mănânce mâncăruri oprite, nu au putut să-i forţeze, să verse o lacrimă. Surâzând în mijlocul torturilor şi bătându-şi joc de călăi, ei îşi dădeau sufletul cu bucurie, convinşi că şi-l vor câştiga din nou.

8. (§ 154). Într-adevăr, la ei există o credinţă foarte puternică, cum că trupurile sunt coruptibile şi substanţa lor instabilă, dar că sufletul este şi rămâne nemuritor; că venit din eterul cel mai subtil, sufletul se află încercuit în trupul ce-i serveşte de lemniţă şi care-l atrage în jos printr-un fel de vrajă fizică.

(§ 155). Dar **când** se desfac din legăturile cărnii, eliberat, ca să zicem aşa, dintr-o lungă robie, sufletul este

plin de bucurie **şi** se înalţă către lumea cerească. Ca şi fiii grecilor, esenienii spun că locuinţa sufletelor bune este dincolo de Ocean T6, într-un loc fără ploi, sau ninsori, fără călduri prea mari, uncie suflă fără încetare zefirul cel dulce, dinspre **Ocean**; sufletele rele ei le cred surghiunite într-un abis întu**necos şi** zguduit de furtuni, plin de veşnice pedepse.

(§ 156). Mi se pare că grecii aveau aceeaşi părere despre vitejii lor pe care-i numeau „eroi” şi „semizei”, dăruindu-le Insulele Fericiţilor, iar celor răi dându-le locul necredincioşilor în Hades, unde, după legendele lor, suferă chinuri: Sisif, Tantal, Ixion, Tytyos. O atare credinţă, în primul rând, presupune că sufletele sunt veşnice; apoi, ea serveşte să încurajeze spre virtute şi să îndepărteze de viciu.

(§ 157). Într-adevăr, cei buni vor deveni şi mai buni în timpul vieţii, dacă au speranţa că vor fi răsplătiţi chiar după moarte, iar cei răi îşi vor struni pornirile de teamă că, chiar dacă scapă în viaţa asta de răsplată, totuşi vor îndura o pedeapsă veşnică dincolo.

(§ 158). Acestea sunt deci învăţăturile religioase ale rsemenilor cu privire la suflet; ele reprezintă o momeală pe

„Această descriere se poate să fie inspirată din *Odisaa,* IV, *562— 5C8;* ei. Dupont-Soinmer, *Les cerits...* p. 44.

77 Fără a spune că am avea de-a face cu un împrumut de la greci, Iosif Flavius declară în altă parte *(Antichităţile iudaice,* XV, X, 4,371), că esenienii duceau un fel de viaţă asemănătoare aceleia pe care Pitâl tra o recomanda adepţilor săi greci.

care o aruncă şi căreia nu-i rezistă cei care au gustat o dată din înţelepciunea lor.

9. (§ 159). Printre esenieni se află unii care excelează în prezicerea viitorului, căci sunt ajutaţi la aceasta de studiul cărţilor sfânte şi de scrierile sacre şi de cuvintele prorocilor şi rareori se înşală în preziceri[123].

10. (§ 160). Mai există şi o altă categorie de esenieni care sunt de acord cu ceilalţi în ce priveşte felul de viaţă, practicile şi obiceiurile, dar se deosebesc în chestiunea căsătoriei. Într-adevăr, ei socotesc că oamenii necăsătoriţi suprimă o parte de căpetenie din viaţă, adică continuarea neamului omenesc, deoarece dacă toţi ar adopta aceeaşi părere genul uman ar pieri foarte repede[124].

(§ 161). Totuşi ei iau femeile pe încercate şi dacă timp

123lui. Cf. traducerea lui R. Harmand, in *Oeuvres complètes de Flavius Josèphe,*

124traduites en français sous la direction de Theodor Reinach, tome V, *Guerre des Juifs,* Livres, I-III, Paris, 1911, p. 166.

de trei perioade au dovedit că pot zămisli, atunci ei se căsătoresc definitiv. Şi când ele sunt însărcinate, ei nu au raporturi cu ele, arătând astfel că nu se căsătoresc din plăcere, ci pentru a avea copii. Femeile fac băile învelindu-se cu albituri, aşa cum bărbaţii se încing cu brâul. Acestea sunt deci practicile acestui ordin.

11. Iosif Flavius în *Antichităţile iudaice,* XVIII, *I,* **5,18—22**

5 (18). Esenienii au credinţa că totul trebuie lăsat în voia lui Dumnezeu; sufletul, ei îl consideră nemuritor şi cred că trebuie luptat pentru a căpăta răsplata dreptăţii.

i.19) Ei trimit ofrande la Templu, dar nu aduc jertfe[125], dat fiind că practică astfel de purificări. De aceea, nu intră în incinta comună 63 şi aduc jertfe între ei[126]. Încolo, sunt oameni foarte cinstiţi şi pe de-a întregul dedaţi: v-rxii pământului[127].

(20) . Trebuie admirat la ei, dacă îi comparăm cu toţi ceilalţi adepţi ai virtuţii, modul lor de-a practica dreptatea, inexistent fie chiar şi pentru puţin timp la vreun grec sau la vreun barbar, practică foarte veche la ei[128]. Ei pun bunurile lor în comun şi cel bogat nu se

125 nu .sacrificau animale. La ei, locul jertfelor îl luaseră abluţiuniie.

126 Adică prin ritualul de la Qumran (băi rituale).

127 [88] Filon, *Apologia iudeilor,* § 8, descríe pe larg viaţa zilnică a ercr.x r.ilcr.

128 Textul grec fiind foarte deteriorat, traducerea este conjerteială» Cf. G. Mathieu şi L. Herrman *în: Oeuvres complètes de Flavius jtíífke.* Tome IV, *Antiquités Judaïques,* Livres XVI —XX, Paris, Leroux, 1921, J\ 136,

bucură de avutul său mai mult decât cel ce nu posedă absolut nimic. Şi sunt mai mult de patru mii de oameni care trăiesc astfel[129].

(21) . Ei nu se căsătoresc şi nu caută să dobândească sclavi; într-adevăr, ei socotesc că sclavia ar însemna o nedreptate şi faptul acesta ar duce la discordie. Trăiesc numai între ei, ajutându-se unul pe altul.

(22) . Pentru a strânge veniturile şi roadele pământului, ei aleg pe oamenii cei mai cinstiţi, iar pe preoţi pentru pregătirea piinii şi alimentelor ss. Ei nu trăiesc prea diferit de lume, dar viaţa lor aminteşte în cel mai înalt grad de cea a dacilor numiţi „Fondatori”[130].

Pliniu cel Băi rin, *Istoria Naturală,* V, *17,73*

La apus de Lacul Asfaltit 90 se află esenienii, dincolo» de zona vătămătoare a ţărmului 9l. O populaţie unică în genul său şi de admirat în întreaga lume, mai presus de toţi ceilalţi oameni, fără femei „fără dragoste, fără bani, trăind numai în tovărăşia palmierilor 92. Zi de zi numărul

---

129[w] Phiion, *Quod onmis probus liber rit,* § 7.5, dă tot cifra de 4 00» pentru numărul eseiiienilor.

130[69] Textul grec de astăzi pare corupt. Ciivîntul „daci" (Dakor.) daţi ca exemplu de trăire celibatară a nedum «'rit pe mulţi. Po$;don:us (in Stra- bon, Vii, 3, 7) vorbeşte despre anumite populaţii trace, care vieţuiau iără femei, aşadar esenienii ar putea fi comparaţi cu dacii. D')¡- cnt-S'i.ffimer socoteşte că avem de-a face cu o corupţie a cuvintului ebraic Şadok şi deci ar fi vorba de saducccni, dar nu de daci. Este drept că qumranjţii ;e numeau „fiii lui Sadok", dar noi am inclina să rămincm la text şi anume că este vorba de dacii, lăudaţi de mulţi scriitori antici. Cf. *Ocuvris câmpii tes de Flavius Josèphe.*

lor sporeşte datorită celor care vin în masă; sunt într-adevăr mulţi pe care-i aduce viaţa, obosiţi de valurile ei, ca să le adopte moravurile ®3. Astfel, lucru de necrezut, de mii de veacuri supravieţuieşte un popor, unde nimeni nu naşte, într-afâta este de rodnică pentru ei pocăinţa pe care o resimt alţii faţă de viaţa lor. Ceva mai la vale de esenieni se ridică oraşul Ein Ghedi 94, pe care numai Ierihonul îl întrecea în ce priveşte rodnicia şi palmierii, dar care astăzi este şi el prefăcut într-un morman de cenuşă. Apoi vine cetăţuia Masada[131], în munte, şi ea vecină cu Lacul Asfaltit.

Hipolit M, la rândul său, ne oferă o bună informaţie referitoare la esenieni, pe lângă cele enumerate mai sus. Înscrierea sa *Respingerea tuturor ereziilor,* el ne relatează următoarele: „ei duc o viaţă evlavioasă, plină de dragoste reciprocă şi de cumpătare. Ei evită orice faptă pornită din poftă dezordonată şi refuză chiar să audă de asemenea fapte. Ei renunţă la căsătorie, dar iau copiii altora şi în felul acesta – dobândesc urmaşi pentru dânşii. Li cresc pe aceşti copii adoptaţi pentru respectarea obiceiurilor lor... Dar nu îi opresc – să se căsătorească, deşi ei renunţă la viaţa conjugală. Femeile, chiar dacă ar voi să adopte

131** Hipolit este un scriitor eclesiastic, care a trăit in s«cok-le II —Ut **e**.n. (170- 230 e.n.).

acelaşi fel de viaţă, nu[132] sunt admise, căci ei nu au nicio încredere în sinceritatea lor”.

„Ei dispreţuiesc bogăţia şi nu se dau înlături de a-şi împărţi bunurile cu cei nevoiaşi... Una din reguli constă în aceea că, atunci când cineva vine să se alăture sectei, trebuie să-şi vândă averea şi preţul ei să-l prezinte obştei. La primirea sumei, conducătorul sectei o împarte după trebuinţele fiecăruia... Ei nu folosesc uleiul, considerându-l ca pe o murdărie ce trebuie ştearsă 9S. Există supraveghetori aleşi, care au grijă de toate lucrurile ce aparţin tuturor în comun...”

„Ei îşi duc viaţa în chip ordonat, şi se roagă încontinuu, de cum se luminează de ziuă şi nu pronunţă niciun cuvânt, decât când îl laudă pe Dumnezeu, cu vreun psalm. În acest fel, fiecare pleacă şi se apucă de lucrul pe care l-a ales...

„Ei se abţin în special de la mânie, furie şi de la orice patimă, deoarece 1c consideră pe acestea ca înşelătoare pentru om. Niciunul dintre ei nu are obiceiul să înjure, iar dacă cineva afirmă, afirmaţia sa este privită ca ceva mai serios decât jurământul. Dacă cineva vrea să jure este socotit nevrednic de crezare...”

---

132 Cu cel al esenienilor bărbaţi.

[88] l'ngcrea cu ulei sv făcea, îu vechime, pentru înfrumuseţarea corpului. Remmţind la viaţa lutnească, esenienii nu aveau de ce să-şi mai ungă trupul cu ulei. De aceea, ei il utilizau doar ca aliment.

** Hipolit, *Respingerea- tuturor ereziilor,* IX, 1.3.

„Celor care doresc să devină ucenici ai sectei, ci nu le descoperă numaidecât regulile, afară doar dacă aceştia le-au trăit mai înainte. Vreme de un an ei pun înaintea (neofitului) aceeaşi mâncare, în timp ce acesta continuă să vieţuiască într-o locuinţă în afara locului de adunare al esenienilor... După ce a dat dovezi că este în stare să-şi capete stăpânirea de sine – căci în timp de doi ani îmbrăcămintea unei persoane descrise aici este de încercare – şi dacă se dovedeşte că merită, este primit printre membrii sectei în acest capitol am urmărit să arătăm cum a luat fiinţă secta e seni ari a. Pentru aceasta, am amintit că, din cauza adoptării modului de viaţă elen de către prinţi din familia, başmoneilor, oprimarea poporului de jos s-a intensificat. Cei mai nemulţumiţi au fost asideii, înflăcăraţii patrioţi ai acceptării legii mozaice drept constituţie a statului iudaic. Au început frământări care s-au soldat cu represiuni din partea conducerii de stat, în urma cărora o parte intransigentă a asideilor s-a constituit într-o grupare sau într-un fel de partid religios, care s-a organizat şi şi-a impus doctrina. Gruparea care se stabilise lângă Marea Moartă, la Qumran, nu se numea pe sine esenianâ, ci numirile pe care le întâlnim în manuscrise sunt cele de *„fiii lui Sadok”, „fiii luminii”. Numeroşii”,*

*„vizionarii” e*tc. Curios este că nici în N*oul Testament n*u se întâlneşte măcar o singură dată numele de e*seean sa*u e*senian. A*această omisiune a făcut pe linii autori să susţină că dacă nu întâlnim aceste nume în N*oul Testament ac*easta se dat or este faptului că primii creştini n-au fost alţii decât esenienii înşişi. Prezumţia aceasta a fost respinsă şi de autorii români, care au demonstrat că esenienii sunt amintiţi de N*oul Testament, d*ar sub alt nume: cel de irodieni 10°. Esenienii au fost numiţi irodieni de către celelalte grupări sau partide, fiindcă erau ocrotiţi de către domnitorii din familia lui Irod, pe care şi ei, la rândul lor, o susţineau, pentru a scăpa de prigoana celorlalte secte opoziţioniste (farisei, saducei).

Jxevve de Ovnnân”.

Am redat mai sus aproape toate informaţiile despre esenieni furnizate de autorii clasici antici (Iosif Flavius, Filon, Pliniu şi Hipolit), deoarece pe baza lor şi a datelor pe care ni le oferă manuscrisele, marea majoritate a cercetătorilor au conchis că qumraniţii au fost una din orientările esenitne. De părerea lor este şi autorul acestor rânduri. Este drept că nu toate datele procurate ce manuscrise concordă pe deplin cu cele furnizate de autorii clasici, dar acest lucru se explică prin faptul că sulurile au

fost redactate în prima fază a istoriei sectei csenienilor, iar clasicii au cunoscut secta, în faza ei finală, adică în secolul I al erei noastre. De aleşi cele chexa discordanţe dintre textele e:3aricilor şi manuscrise.

160 C. Daniel, în trei articole juuiuvie în „Studii teologice”. Ei. Bil. Licgiaiia ce la fine.

Capitohil V

5DASCĂLUL DREPTĂŢII ŞI PREOTUL CEL RĂU

În grupul scrierilor de la Qumran există două personaje menţionate insistent şi puse în raport cu istoria şi probabil cu originile sectei. Primul este „Dascălul Dreptăţii" numit şi „Dascălul Comunităţii"[133], iar cel de-al doilea este „Preotul Rău" sau „Preotul Necredincios"[134].

Aceste două personaje sunt adversari ireductibili, iar proporţiile la care au ajuns antagonismele dintre ei constituie încă un subiect de discuţie pentru cercetători 1. În rândurile de mai jos, vom prezenta sumar aceste două personaje enigmatice.

După cum se exprimă un cercetător[135], puţine personaje şi-au făcut intrarea în arena istoriei aşa de brusc şi într-un mod atât de frapant ca Dascălul Dreptăţii. Înainte de 1947 numai câţiva eruditi auziseră vorbindu-se de ci, iar sursele de informare mai amănunţită asupra lui erau aşa de puţine, incit, de obicei, el era considerat drept o creaţie mitică. Personajul este menţionat numai în *Documentul de la Damasc,* descoperit în anul 1895, şi apoi în literatura

133 *Moreh ha-yahad* — învăţătorul obştei.

134 *Ha-kohen har a şa* — Preotul cel Rău.

135 D. Howlet, *The Jisseens and Chrisiianity,* 1957, trad. fr. S. M. Guille- mia, Paris, 195S, p. 77.

[0] Secta karaită — sectă iudaică independentă — a apărut spre finele ■secolului VIII e.n. Ea reprezintă în iudaism ceea ce reprezintă protestantismul în creştinism.

sectei karaite fapt pentru care nimeni nu se preocupă de ei.

Astfel, într-un pasaj din *Documentul de la Damasc,* citim că „Yahwch le-a dat (esenienilor) un Dascăl ai Dreptăţii care să-i conducă pe *calea inimii sale* şi să facă cunoscut ultimei generaţii ceea ce El (Yahweh) va face cu ceata necredincioşilor 7. Lui, Dascălului Dreptăţii, Yahweh i-a descoperit toate tainele (cuprinse în) cuvintele robilor Săi, profeţii" (1 Q p. *Hab.* 7,5). Acest limbaj identifică pe Dascăl cu o figură eshatologică.

Dascălul Dreptăţii figurează numai în patru dintre manuscrisele publicate până acum şi anume: în *Documentul de la Damasc,* Comentariul la cartea *Habacuc,* cel la cartea *Mihea* şi cel la cartea *Psalmilor*. În schimb, documentele atât de importante ale grupării qumraniene, ca, de exemplu: ***Statutul*** *Comunităţii, Războiul fiilor luminii* şi *Psalmii* nu conţin nicio menţiune despre el. Judecând după menţiunile lui, atâtea câte sunt, putem deduce că el a jucat un rol de frunte în cadrul sectei, bucurându-se de o mare glorie postumă. Din nefericire, documentele de la Marea Moartă nu ne dau numele lui şi nici timpul când a trăit.

Puţinul pe care-l ştim cu oarecare certitudine despre

Dascălul Dreptăţii este că era un om de-o mare pietate şi de un remarcabil potenţial moral. La un moment dat, el a fost Mare Preot 9, iar esenienii îl priveau ca pe un om înzestrat cu darul de-a descoperi înţelesul secret al Scripturilor şi, în special, cu cel al prevestirilor cu privire la viitor. El a fost izgonit din iudaismul oficial, adică de la Templul din Ierusalim, din cauza credinţei şi scrierilor sale. Tot ceea ce se poate spune mai mult despre Dascălul Dreptăţii se bazează doar pe simple presupuneri l0.

Majoritatea cercetătorilor manuscriselor de la Qumran admit că Dascălul Dreptăţii este chiar fondatorul comunităţii

Documentul de la Damasc, I, 11— 12, în *Les textes de Qumrân,* voi. II, p. 150.

— I. D. Amusin, *Manuscrisele de la Marea Moartă,* Bucureşti, 1963, p. 200.

— *Peşer Habacuc* (Comentariul la cartea ***Habacuc),*** II, S.

„D. Howlet, *op. Cât.,* p. 79.

qumranite[136], şi că documentele de la Marea Moartă, în special *Psalmii,* ar fi opera lui[137].

136 A. S. van dar Woode, i.- *Le mxitre de justice ei ies deux Messias de la commn>taitta de Qumrân,* in colecţia „Recherches bibliques", nr. 4, Paris, 1959, pp. 121 — 124, se opune identificării.

137 Si nu se confunde *Psalmii* din *Vechiul Testament* cu cei aflaţi în grotele de la

Într-un pasaj din Comentariul la *Habacuc* citim: „Sensul acestui pasaj vizează pe Preotul Rău care îl persecută pe Dascălul Dreptăţii cu duşmănie înfocată şi voieşte să-l suprime în locuinţa sa din exil. Cu ocazia sărbătorii de repaus, în ziua Ispăşirii (Yom ha-Kipur) el s-a prezentat pentru a-i suprima şi a-i face să cadă (din convingerile lor)[138], în ziua postului lor, a sabatului de odihnă". Pe baza acestui text, unii specialişti înclină să creadă că documentele de la Qumran ar face aluzie la supliciul Dascălului Dreptăţii şi văd aici analogii mai mult sau mai puţin evidente cu moartea violentă a lui Iisus, descrisă în Evanghelie. După cum se %'ede, textul nu vorbeşte de supliciul Dascălului Dreptăţii. Explicaţia cea mai potrivită a fost dată de cercetătorul israelian S. Talmon Ib. Este vorba de o vizită oficială, făcută Dascălului Dreptăţii de Preotul cel Rău, fără nicio îndoială. Marele Preot din Ierusalim, la sediul central al comunităţii, adică la Qumran, iar vizita ar fi fost motivată mai ales de chestiunea calendarului liturgic l8.

Alte personaje invocate în sprijinul aceleiaşi teze vorbesc de caznele ce s-au abătut peste un personaj pe

---

Oumran.

138 De remarcat trecerea, nejustificată în context, de la singular la ■ plural, prin schimbarea subiectului.

care contextul îl desemnează ca fiind Preotul cel Rău. Din pricina textului deteriorat, unii cercetători insinuează că aici ar fi vorba de Preotul cel Rău sau Necredincios, care ar fi fost pedepsit de divinitate din cauza şicanelor făcute Dascălului Dreptăţii 11. Iată ca exemplu un atare text: „Sensul acestor cuvinte vizează pe Preotul care s-a răsculat şi a călcat poruncile (lui Dumnezeu), care l-a'Jdat în mâinile duşmanilor, care l-au umilit şi chinuit din cauza faptelor lui de păcătuire şi l-au supus la chinuri fgroaznice răzbunându-se pe corpul lui de carne"[139]. Prima parte se referea sigur la Preotul cel Rău şi desigur şi partea a doua ce urmează, căci nu există motive să presupunem că în lacuna textului ar fi existat o schimbare de apreciere. În plus, avem alte texte paralele unde echivocul este exclus şi unde este vorba de pedeapsa severă dată de Dumnezeu, Preotului cel Rău[140]. Dimpotrivă, Dascălul Dreptăţii nu are să fie părăsit în voia inamicilor săi, conform doctrinei tradiţionale privind răsplata după faptele

---

139 *Peşer Hsbmcue,* VIII, 16—XI, 2. *A pui* J. T. Milik, *op. cit.,* p. 49.

140 *Peşer Hubacuc,* IX, 9— 12: „Aceasta se explică cu privire la Preotul cel Rău, pe care, din cauza actelor sale nelegiuite (comise contra) Dascălului Dreptăţii şi a oamenilor din asociaţia lui, Dumnezeu 1-a dat in mîinile inamicilor săi pentru a-1 îndurera prin biciul distrugător, în amărăciunea sufletului, fiindcă a lucrat cu nedreptate împotriva alesului Său." Cf. şi *Peşer Habacuc,* XI, 12— 15: „Sensul (acestor cuvinte) îl vizează pe Preotul al cărui oprobriu a devenit mai mare dec.it gloria. . . şi cupa furiei lui Dumnezeu 1-a înghiţit. . . cu ruşine şi dureri".., Cf. şi *Peşer, Psalm* 37, col. III, 9: „Şi Dumnezeu îi va da (Preotului cel Rău) răsplata, dindu-1 in mina paginilor. . ."

împlinite. Astfel, Comentariul qumranian la *Psalmi* aplică Dascălului Dreptăţii versetul 33 din *Ps.* 36: „Yahweh nu-l va lăsa în mâinile celui necredincios”. Nu există niciun text sigur care ar proba moartea violentă a Dascălului Dreptăţii. *Documentul de la Damasc,* când face aluzie la moartea acestuia, se serveşte de expresia „a *fost* reuni*t”* 2t> care, evident, se înţelege ca o abreviere a expresiei biblice, întâlnită în cărţile *Vechiului Testament,* „el a fost adăugat la poporul său”, sau, el a fost alăturat la părinţii săi”, adică a murit n.

Vedem aşadar, că menţiunile existente în manuscrisele de la Qumran cu privire la persoana Dascălului Dreptăţii sunt foarte sărace. Ştim numai că lui i se opunea Preotul cel Rău, că şi-a dus adepţii în exil, unde a continuat să fie urmărit de inamicul său ale cărui uneltiri însă au eşuat şi care, pentru răutatea sa, a fost pedepsit de Yahweh să piară de moarte violentă.

Din manuscrisele de la Oumran nu reiese că Dascălul Dreptăţii era aşteptat să revină ca Mesia, deşi această idee **n**-ar putea fi exclusă, deoarece iudeii îl aşteptau pe Ilie (Eliahu) care să-i fie precursor lui Mesia. De asemenea, n-avem niciun temei ca să identificăm pe Dascălul Dreptăţii cu Mesia, laicul sau preotul. Manuscrisele de la

Marea Moartă vorbesc de doi Mesia, care urmau să apară la sfârşitul lumii, unul preot şi altul laic. Din ceea ce rezultă din manuscrise, Dascălul nu putea fi prinţul davidic, descendent cu alte cuvinte din dinastia lui David, pe care-l aşteptau iudeii, dar dată fiind funcţia sa el ar fi putut să fie Mesia preotul, descendent din Aaron 32, deşi nu avem temeiuri sigure pentru **a**-i atribui această calitate.

Cercetătorii manuscriselor de la Marea Moartă au încercat să-l plaseze pe Dascălul Dreptăţii în istorie, cu toate că datele concrete pe care ni le oferă acestea sunt foarte sărace. Deşi nu cunoaştem nimic despre acest personaj, s-ar putea totuşi reconstitui anumite circumstanţe istorice, opunându-l pe Dascălul Dreptăţii, Preotului Necredincios care, prin actele sale, ne este mai cunoscut.

Unii cercetători l-au identificat pe Dascălul Dreptăţii cu Nehemia, iar alţii cu Ezra, două personaje biblice, dar trebuie spus că părerea specialiştilor diferă, în funcţie de modul în care este identificat poporul kittim cu seleucizii (sirienii) sau cu romanii. Cele mai multe adeziuni le-a întrunit identificarea cu romanii, majoritatea cercetătorilor considerând că ei sunt cei care vin ca nişte lăcuste peste ţara lui Israel şi au să schingiuiască poporul. Dar chiar

dacă kittim sunt romanii, cum spune Allegro[141], încă putem admite o dată preromană pentru Dascălul Dreptăţii[142].

Unul dintre presupuşii Dascăli ai Dreptăţii este Onias **III**î#, un Mare Preot din perioada precreştină, de înaltă integritate religioasă şi morală, care a fost demis din funcţie de către Antioh Epifanes (175 – 163 î.e.n.). Retras în Egipt, a construit acolo un templu[143], asemănător celui din Ierusalim, iar în cele din urmă a fost ucis de Antioh, în urma uneltirilor lui Menelau[144], care ar putea fi identificat cu Preotul cel Râu, persecutorul Dascălului Dreptăţii. Mare Preot în timpul când Antioh Epifanes a profanat Templul din Ierusalim, Menelau a persecutat pe iudeii devotaţi; a avut un sfârşit tragic, căci a fost aruncat din vârful unui turn înalt, în spuza focului de la picioarele turnului 39.

Identificarea lui Menelau cu Preotul cel Rău care a prigonit pe Dascălul Dreptăţii este totuşi dificilă, cel puţin pentru două considerente şi anume: el n-a suferit de-o boală grea cum reiese din evidenţa manuscriselor, şi nici nu ni se relatează timpul când a ajuns el, pentru prima dată, în funcţia de Mare Preot. Cei care-l desemnează pe

---

141 Unul din cei cinci membri din comisia internaţională instituită pentru cercetarea manuscriselor de la Qumran.

142[38] *A pud* A. N. Gilkes, *op. cit.,* p. 115.

143II-*Mac.,* 13,5-7. '

144[30] A. N. Gilkes, *op. cit.,* p. 115.

Menelau ca fiind Preotul cel Rău, îl consideră pe Antioh Epifanes drept „Omul Minciunii”, menţionat în manuscrisele de la Marea Moartă. Alţi cercetători se opun însă acestei păreri, susţinin 1 că atât denumirea de „Preotul cel Rău” cât şi cea de „Omul Minciunii” se referă la una şi aceeaşi persoană: prigonitorul Dascălului Dreptăţii, dar din textele manuscriselor nu reiese clar acest lucru. Partea slabă a acestei presupuneri constă în aceea că puţine lucruri ar putea fi spuse despre Onias III ca „Dascăl”, el fiind mai mult un administrator decât un învăţător.

Un alt personaj presupus a fi Preotul cel Rău este Alcimusn, numit Mare Preot de către Demetrios I[145]. În cazul acesta ar însemna că Dascălul Dreptăţii ar fi un membru al asidim-ilor despre care am amintit, grupare din care şaizeci de inşi au fost ucişi de către sirieni, la instigarea lui Alcimus. În acest caz, generalul seleueid Bechides33 ar fi „Omul Minciunii”. Punctul cel mai solid al acestei opinii îl constituie moartea lui Alcimus, care, după o întreagă serie de acte de cruzime, a ordonat să fie dărâmat peretele din curtea interioară a Templului, dar a fest lovit de-o paralizie, murind câteva zile mai târziu.

---

145 El a continuat acţiunea de elenizare a iudeilor *(I-Mac.,* cap. 9 şi 14, 1— 14)'

Partea cea mai slabă a acestei păreri constă în aceea că34, în afară de un unchi direct al lui Alcimus care a fost victima persecuţiei, nu avem nicio urmă după care să depistăm pe Dascălul Dreptăţii.

Al treilea personaj presupus a fi Preotul cel Rău, poate cel mai indicat pentru această identificare, ar fi Ionatan 3S, fratele lui Iuda Macabeul, a cărui avansare la funcţia de Mare Preot ar fi putut afecta profund ortodoxia Dascălului Dreptăţii. Asasinarea lui Ionatan în închisoare36 ar corespunde într-o oarecare măsură cu ceea ce ne lasă să înţelegem Manuscrisele de la Marea Moartă. Dar Cross 37 şi după el alţii3S, sunt înclinaţi să considere că Şimon, fratele lui Ionatan, **ar fi** fost Preotul cel Rău. Şimon a avut şi el soarta fraţilor lui ®8, căci ginerele său Ptolemeu, căruia i se încredinţase conducerea Ierihonului, l-a asasinat în fortăreaţa Doq, în timpul unui banchet Dar aici, ca şi mai sus, detaliile privind groaznicul sfârşit al lui Şimon sunt greu de pus în concordanţă cu manuscrisele.

38 A fost generalul lui Demetrios 1 Seter. 1b aiul 161 î.e. B., regele l-a trimis în Ierusalim spre a-l întrona pe Alcimus ca Ilare Preot (l-Ai*ac.,* 7,518).

11 l-Muc., 9,54.

35 Ionatan (152— 143 î.e.n.) este primul macabru care

a avut calitate de Mare Preot, pe lângă cea de conducător militar. Demnitatea sacerdotală i-a fost însă conferită ele sirieni, iar nu de popor, care a fost profund nemulţumit de acest fapt.

86 *I-Mac.,* 13,18.

87 *The Ancimt Library of Qtmran, 2h** ed., N.Y., 1961, p. 134.

38 A. N. Gilkes, *op. Cât.,* p. 116.

88 Şimon Macabeul, numit şi Şimon Tarsi (143— 135 î.e.n.), s-a declarat singur Mare Preot, fără să mai ceară confirmarea legală de la regele Siriei» conform uzanţelor.

*40 1-M-I „*16,16.

Printre cei presupuşi a fi Dascălul Dreptăţii se află şi Eleazar fariseul 41, cel care a avut marea cutezanţă de a-i spune regelui Iohanan Hyrcan42 că trebuie să renunţe la scaunul de Mare Preot în favoarea celor în drept, adică a descendenţilor din clasa sacerdotală. Obiecţia principală la propunerea de identificare a lui Eleazar cu Dascălul Dreptăţii constă în aceea că obştea de la Qumran nu era de origine fariseană. Chiar şi un fariseu extrem, cu greu l-ar fi putut accepta pe Eleazar ca lider al congregaţiei lor, fiindcă motivul pentru care el cerea lui Iohanan Hyrcan să renunţe la demnitatea de Mare Preot era un pretext 43.

Istorisirea lui Iosif Flavius despre Eleazar şi Iohanan Hyrcan se află şi în *Talmud,* aici însă este vorba despre Eleazar şi Alexandru laneu 44. Dar acest rău monarh a cărui domnie s-a caracterizat prin acte de-o cruzime revoltătoare, deşi a suferit de o boală spre bătrâneţe, a murit în luptă. Pasajul obscur din Comentariul la *Habacuc* cu privire la apariţia Preotului Rău, în Ziua Ispăşirii, la Qumran, poate fi pus în legătură cu insurecţia contra lui Alexandru laneu, dar este mai probabil că venirea Marelui Preot la Qumran în Ziua Ispăşirii se datorează diferenţei dintre calendarul sectei de la Qumran şi cel al iudaismului oficial. Se ştie că la Templul din Ierusalim era folosit calendarul lunar43, iar la Qumran cel solar".

Profesorul A. Dupont-Sommer 47, după ce propune identificarea Preotului Rău cu Aristobul II, îşi revizuieşte opinia oprindu-se asupra fratelui acestuia Hyrcan II. Într-o argumentare nu lipsită de seducţie, citind următorul pasaj din Comentariul la ***Habacuc*** (VIII, 8—13): „Explicaţia acestui fapt se referă la Preotul cel Rău, care a fost numit, la începutul ascensiunii sale, cu numele adevărului, dar, când a exercitat conducerea asupra lui Israel, inima lui s-a trufit, l-a părăsit pe Dumnezeu şi i-a trădat învăţăturile din cauza bogăţiilor". Dupont-Sommer distinge în cariera

Marelui Preot vizat două faze succesive: cea a „începutului ascensiunii sale” în care era numit cu „Numele adevărului”, comportându-se ca un preot demn al lui Yahweh şi apoi cea în care a exercitat o suveranitate temporară şi în care, devenit stăpân al lui Israel, s-a remarcat prin orgoliu şi cupiditate.

Hyrcan II ar fi singurul prinţ din dinastia haşmoneană care ar corespunde perfect Comentariului. Numit Mare Preot în anul 76, la moartea tatălui său Alexandru Ianeu, nu a exercitat la început decât funcţii strict religioase şi a fost proclamat rege la moartea mamei sale Alexandra, în anul 67, când începe astfel cea de-a doua fază a carierei sale, fază care a durat, cu o scurtă întrerupere datorită uzurpării fratelui său mai mic, Aristobul II, până în anul 40 când a fost luat prizonier de către părţi48.

Un alt pasai din Comentariul la ***Habacuc*** (IX, 9—12), din care aflăm referitor la Preotul cel Rău, că: „... Dumnezeu **l-a** dat în mâinile duşmanilor săi, ca să-l umilească printr-o lovitură ucigătoare, cu amărăciune de suflet, pentru că s**-a** purtat în mod nelegiuit cu aleşii săi”, concordă, după cum afirmă A. Dupont-Sommer, cu istoria lui Hyrcan II. După cum am amintit mai sus, Hyrcan **a** fost făcut, în anul 40, prizonier de părţii care numiră, în locul său, pe Antigon.

Noul Marc Preot, după cum ne relatează Iosif Flavius, îi sfâşie lui Hyrcan urechile cu dinţii, spre a-l împiedica, ea, vreodată, chiar dacă o revoluţie i-ar reda libertatea, să neapete sacerdoţiul suprem”; pentru că nimeni nu poate fi Mare Preot dacă nu este scutit absolut de orice defect fizic.

Evident, mai pot fi citaţi şi alţi mari preoţi, care în epoca haşmoneană au fost „daţi în mâinile duşmanilor” lor: Menelau, Ionatan, Şimon, Aristobul II, Antigon, dar numai Hyrcan II îndeplineşte, după opinia specialistului francez **, condiţiile cerute.

În sfârşit, în sprijinul teoriei sale, autorul francez mai aduce un pasaj dintr-o Apocalipsă păstrată în *Testamentul lui Levi* (cap. XVIII), a cărei traducere nu o vom mai da, mulţumindu-ne să arătăm că în ea se vorbeşte de: „o realizare istorică precisă”, şi anume de şapte preoţi care se succed ca într-o dinastie, al cărei început este sfânt şi glorios, în timp ce sfârşitul este cumplit şi criminal. Este vorba, conchide A. Dupont-Sommer, de dinastia haşmoneană care a început atât de bine cu Iuda Macabeul, continuă onorabil cu Ionatan, îşi începe decadenţa cu Şimon şi Iohanan Hyrcan şi şi-o desăvârşeşte cu Aristobul I, Alexandru Ianeu şi Hyrcan II,

cei trei preoţi care au îndrăznit să-şi ia titlul de rege. Ultimului – lui Hyrcan II – în Apocalipsa menţionată, i se atribuie un sacrilegiu deosebit de grav: este vorba, crede A. Dupont-Sommer, de persecutarea sectei şi chiar de executarea conducătorului ei Dascălul Dreptăţii i0.

Pentru perioada romană au fost, de asemenea, propuse multe personaje, ca, de exemplu, Hezechia, fiul său Iuda şi nepoţii săi Iacob şi Şimon, toţi revoltaţi contra Îiomei, amintiţi de către Iosif Flavius 5l.

Profesorul G. R. Driver ar voi să creadă că cea „de-a patra filosofic" M, pe lângă cele trei menţionate de Flavius 58, ar fi cea a „fiilor lui Şadok", adică secta de la Oumran.

„A. Dupont-Sommer, *Les cerits essetiit ns de ccttverts firâs de la Mer Mort*: „pp. 362 – 363.

51 Ibidem, p. 365.

61 Războiul iudaic, II, IV, 1.56 <■.<].

M în limbajul lui Iosif Flavius, filosofic însemna partid şi, mai exact, doctrina acestuia.

«Războiul iudaic, II, VIII, 2,119.

Astfel, Menahem 54 ar fi Dascălul Dreptăţii, Eleazar [146]ar fi Preotul Rău, „casa lui Abşalom" 56 ar fi adepţii lui Abşalom, iar „casa lui Iuda" ar fi iudeii scăpaţi şi refugiaţi

---

146[42] in cap. VIII din: *A guide io ti.e Strolls,* London, 1958, p.33.

la Masada57. Tot după prof. G. R. Dri\er58, enigmaticul „leu al mâniei” ar fi Şimon bar Ghiora 59, iar „omul mâniei” ar fi Iolianan din Gişkala 60.

Theodor Gaster61 crede că Dascălul Dreptăţii nu a fost o persoană anume, ci porecla aceasta a fost, în general, denumirea conducătorului grupării de la Ouniran. Pe parcursul celor câteva secole de existenţă a ei se vor fi perindat mai mulţi dascăli. I. Posen 62, ca şi I. L. Teicher, de care am amintit mai înainte, consideră că manuscrisele provin de la iudeii creştini.

În concluzie la cele de mai sus, credem că personalul denumit în manuscrisc Dascălul Dreptăţii a fost un preot al Templului din Ierusalim, care, nemulţumit de decadenţa moravurilor şi de comportarea slujitorilor mari şi mici, a luat atitudine intrând astfel în conflict cu conducătorii iudaismului oficial. Afectat şi de situaţia populaţiei oprimate, el a hotărât să se consacre unei vieţi strict morale şi religioase. Exclus din rândurile membrilor clerului de la Templu, întemeiază o grupare în cadrul căreia se bucură de mult prestigiu şi-i adună în jurul său pe asidei, nemulţumiţi de influenţa nefastă a modului de viaţă elen, introdus de prinţii haşmonei, dar mai ales de faptul că aceşti suverani îşi arogaseră şi funcţia de Mare

Preot, care li se cuvenea numai descendenţilor din casa sacerdotală a lui Aaron.

Acest personaj controversat se retrage lângă Marea Moartă, unde organizează secta eseniană şi-i fixează normele de conducere pe care le cunoaştem din manuscrisele găsite la Oumran. El adoptă un alt calendar decât cel în fiinţă la Templul din Ierusalim şi interzice sacrificiile sângeroase, înlocuindu-le cu rugăciuni şi anumite purificări rituale.

Nu cunoaştem numele Dascălului Dreptăţii şi nici perioada în care a trăit, fapt pentru care s-au emis numeroase ipoteze asupra lui. În orice caz, epoca lui trebuie, credem, situată la începutul istoriei sectei eseniene, al cărei fondator prezumtiv este. După autorul acestor rânduri, Preotul cel Rău ar putea fi identificat cu Ionatan Macabeul, perioada în care am putea plasa ambele personaje fiind deci în secolul al II-lea î.e.n. Nu contează prea mult să cunoaştem numele lor şi credem că este suficient să ştim că între ele au existat antagonisme acute generate, printre altele, de faptul că Dascălul Dreptăţii îl considera pe Preotul cel Rău drept uzurpator ai drepturilor descendenţilor casei preoţeşti a lui Aaron.

Capitolul VI

CINE AU FOST KITTIM-II?

Cuvântul *kittim* este cunoscut cu mult înainte de *cifco*perirea manuscriselor de la Marea Moartă, şi anume din *Cartea Genezei* (X, 4), unde se află lista seminţiilor păminiului şi unde kittim-ii sunt menţionaţi ca descendenţi ai lui Iavgn \ Unde era situată patria lor, *Geneza* nu ne spune, dar din contextele în care termenul mai este utilizat se pare că teritoriul locuit de ei erau insulele din jurul coastei de nord a Mării Mediterane[147]. Cu timpul, sub numele de kittim a fost localizată insula Cipru, deoarece aici se afla cetatea Kittion, astăzi Larnaka, cetate care a fost una din primele aşezări comerciale ale fenicienilor în Marea Mediterană, Ciprul fiind insula cea mai apropiată de patria lor. Iosif Flavius ne spus. E că

147 Aşa, de exemplu, în *Num.,* XXIV, 24, se menţionează că nişte ,.< crabii vor veni din Kittim şi vor umili pe Asur şi pe Eber". Prin Asur (A>iria) şi Eber (de unde vine cuvîntul „ebreu") înţelegem popoarele semite care locuiau un teritoriu începind din Canaan şi terminîndn-se in Mesopi t.'.niia. După descifrarea cuneiformelor şi hieroglifelor, s-a văzut că triburi!« indo- europeue, izgonite de pe coasta Asiei Mici şi din părţile Mării Egcc, in Timpul distrugerii palatelor crefanc (1 40« i.e.n.) şi a invaziei doriene (120<' i.f.n.) au căutat să intre in Delta Nilului. Ramscs III a reuşit, cu mari sacrificii, să-i respingă. TJnele clin aceste triburi s-au instalat ie Canaan. Iii sint filistenii, care an dat numele lor C'anaanuhii, ce de acum înainte >e va raiiui Palestina. în *Isaia,* XXIII, 12 se vorbeşte de-o ameninţa.e a Siriir.ului, care îşi va găsi salvarea numai cu fuga in ţara Kittim. Fiindcă îi: textul din *Isaia* se vorbeşte de Tvr şi de Sidon, teritoriile cele mâi , ₂ ropiate trau insulele Cipru, Rhodos şi Chios. Profetul Ezechiel, XXVII,'...6, vorbind despre orgoliul cetăţii Tvr, spune: „Cu chiparoşii de Senir ţi-;ii construit toate corăbiile. Au luat cedri din Liban ca să-ţi ridice catargele, Icpc-ţilc ţi le-au făcut din stejari de Basan şi laviţele cu fildeş adus din insulele Kittim." Se vede bine că e vorba de mai multe insule, prima fiind Cipru. La *Daniil,'* 11, 30, prin kittim este, credem, mai indicat să înţelegem pe romani.

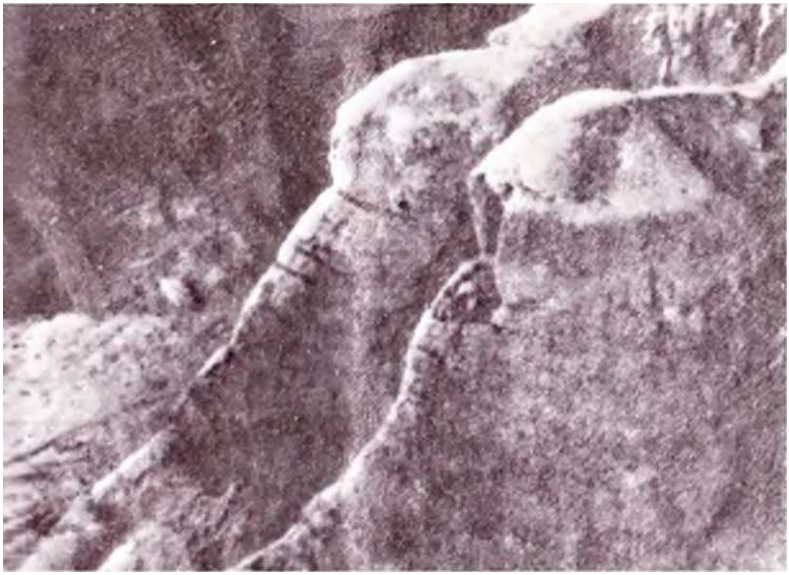

A patra peşteră

Bănci şi mese de scris din scripiorium de la Qum. – an (Nu/cui arheologia Ierusalim)

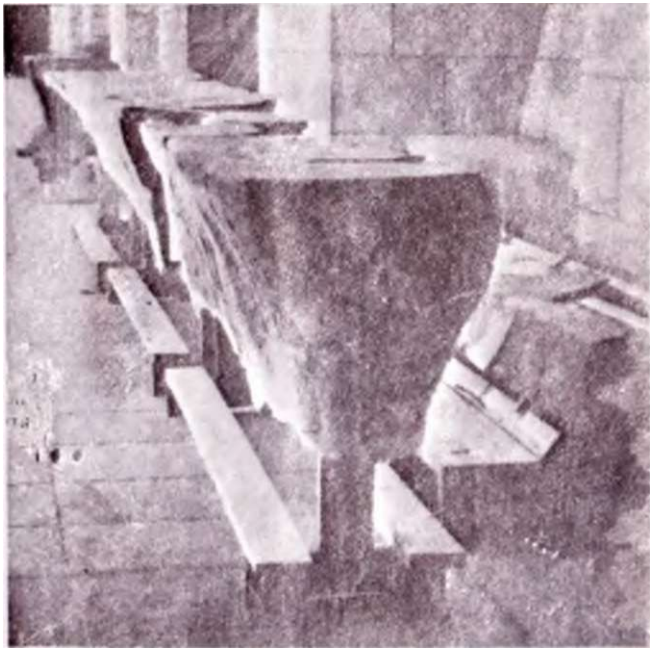

Stammt comunuapi de –» w. «l^e» la Qumran ’lus – *mm Ißmin* ^. (A* «»,» coloana Vil)

„R – – * IHi WW –. |Ml» l

„,. Vw – *». V... –», ^r

\V\.” to yţ, ^ w.

«o ■ Ml «m «mi* «< «i.

—» – U» i «» «’w «vi «’» V

„»» ««I în niţ» Mi

D r» i» 1 www» «.» «l «» «*»«» – – mwe –» ««■* i a) «Kp*<.

Vr «vr. ■». Pivi»

J» t «w» «> <» imJ Vu» ««i if r «W* V^iX» >-»] <HVxh».» ««l» ’I

„<» wk» tu ww ywiei» i eu. m» – A».

HJM V r fiwnxl –» w

Protesorul E. L. Sukenik lucrând la descilrarea unui fragment

M ^ p M ■ – 1” im*

V «1» – ■» – W V

4M n ar* «ItvmMM^i

Manuscris, în general oine Conservat, din *Statutul Comunităţi* (Iq să-i 1—29), lizibil la început; w zeh ha Serek 1” kol ’ada Israel (Şi iată statutul pentru întreaga co nu tate a lui Israel). Text asemănător cu cel considerat al *Celor douu coloane.*

Sala de studiu a Muzeului din crusamn. În faţa PR J. C. Milik; lângă fereai ră PR. J. Starcky – amând-o. Lucrând la descifrarea manusciiselor găsue la Qumrai»

} – l W. „U xw il

** 7 «h»-u – i „wi w

„ „r ♦ «y» v.

m<M t w «w.

— ...

„! v»» «v»... u

— V—* «■» ^J... ^... «. J^V ’r^; ■ (wwcsi „’

v<uw „Ţ” e<w «1

— „r – iiw fieir-l... I* w umeriv, – ” 1 t-» * „KW «V «’» ^Ifl 1 >1~>* «V. IV 1

„T ««»» I*-*»

*» iurvyi. Ts ivnvii

uvu evi» «j^J ^ W VJ

WT ”*» jefi «fujr^>>. – x p* ■»

V „V1 l-^în rf»!) «– – *<? V» «í *>

„» 3* «» Jl” > pe» i y<r» í í, ” V

în

Al*

JVV – <tiww-i ’ C^’Hit

Text din Cartea W50’ti, iq i u, Sciz XJV, cap. V 16– 18)

H * „H – pflir^lOTI.1

yv» – *» – n* «yy-j «* *»

i-i vr* i* – ■Mpn. I – ii yF vrr

Vil* i., M». – j»

— ►> «» > „Jü’Vi * \ ’Mrt. T şi* 1* ti*»

J» ’ÍSI» i – 1-M

r» ’■’* *y.*, rr^i» —

— «i-*; *» i-*«.» V”…

ni; T-im-o» «*

- YW «fvth-hiiiii x-sIM-l – >-<* – uvjr»

t^-» U» S. V 1l- ^V I

>1 Z*> l’V.» *)». V.nu – „1

«» – ” «-¿i – lVIIC^» –»

r»» t v™* ”■» |f (», >r

H>

rr s „ti v ” – ruyc» 1 – w» ■... «■) f jk»

Tezaur de mon. De de v gint visite vrintic témele le-a giran. I le «>l mart P^e ietradnhme i-Nryy i r VN* – «*»

mi.» r» Mi» e» –» y» *.

11 ¡ÍVti< „l, Vr 1>>* ® íí

tynene y y^eli

Papirusuri găsite la Wadi

Murabba at: **sus**-scrisoa din Bet Maskhe *jos* – scrisoare a lui Bar. K.ohba, conducătorul celei de-a doua răscoale a iudeilor împotriva romanilor (132— 135)

V

V ’tv ihoit «^ ’vv x. S>. S «uă ^-j. ^r. IŢJ t» iWH tvi! t\ %» – O V «,» Săfrwfe «ijvii^’df T” – vrwiv V – ... – I. „T «>. T V’Vit. – U.

7 VW3

L” 7J. În «» – uă*6» >*

Fragmente din Su/u/ Templu/ui

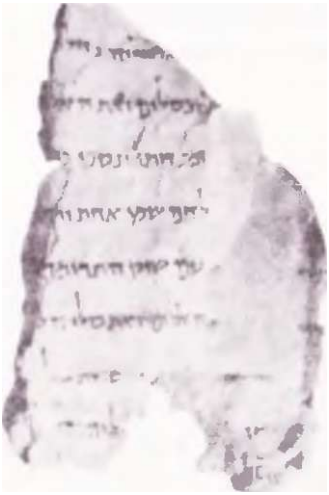

— Ty^Q’riq_ *X*< ■ – r^T-”.

X V

...».

- y lívnwsviov. Y–, e nyy

1

mo 1)–, nnrww – v să iP” *.

f. 1 f ţ.

— < – 1» V y fi^C’

— AV * r-n-i’/rjtD K1 b, v.

V «~. K) v<6l1 ykyto» tui>x ’Ut» X

r 31 wrtkjmm

W? JWr «Qgrm K-n – rpK> „’r KV – ţet* r, wt **xrr1 t ««K**

jviâttiftW «Jim i-ms’WW-)

■”■ovaţii ^■^stw^wy» lyâsysu* ysviyi» *vssx’*

^ăow Tâk-i inky tivK’VD’n un\X Îi JflTJ t & l^îl W^Mtf’S >» Kimt ţp^ g)» <Vk W^r l3 sa ffr^wn^rojnqiiz – o ^ ţp* ¡hN rsn< N< – <A> b (1. Trttw – wvsi^WICMI*” ’» f| rjw kw ntfi^yvwa ia *y^vwtvwrwym fp**

Facsimil al unui text din *Docunxnsui de la Damasc*

Text din Comentariul la Cartea lui *Hobacuc* (1Q phab. Coloanele V – VI)

Oif ŢW tJ^O—

— MM v V IM. JB* «» nt

— ’i-i i ’65 Ml n

< ■» «V. „cu trwjn” ^».

y**” J. Rtey

UBM – hî

V» 1 ÎMI K-w

** p n ■jw r-”>>y ««n ** |vu

& 4f Wţ W

l

tjâjv – i-rţ’. I. Nr wi»”.

tsi i wn *» ti ă (PM vâr ’ţptv „W» * * Vynt u^va – m*» în i**” – ww ia I ’o Iwyi – itr» 144 iw li I1” J era şi, W*

y^toi «iru t» w im» fur f» *! wvenit» MUW mi Ţ* i „i «vr iw e-4» iww Jtir» mvie «i<i ţmv l-w e V: îţi imn

VeuHM ««» i ro

<vW wtp yiu^ tjmw w w*

VAt s||Alxy 1U1t

VivM

* ^ Niwi JVV1 – wjvfi ^-vr **ţtţ^I ^ I^**/Wi **IU** – W **jrwi**jvfl IUW UHU nth vt>îi roti la

Sus: în acest text” din Comentariul la *Habacuc* tetragrama (subliniată! a oare în vechea scriere pale ebraică, ditenia de scrierea pătrată din restul pasajului. Text *zvs**

ty*9

considerat necanonic. Jos: Tetragrama YHWH (subliniată) „se scrisă în *Sulul Templului* cu aceeaşi scriere pătrată ca şi restul textului care urmează uzanţa seri bală <, textelor biblice, ceea ce denota că secta de la Qumran considera *Sulul Tannlutui* ca făcând parte din cărţile

biblice.

Fragment al *Sujutw i emilului* găsit în a doua peşteră (azi la muzeul Rockefeller, Ierusalim)

Ivn^pwhr va*

Mar avufwy

mtwnys. V.

mJ

ty ŢJ^w» ■ rr lfr**-rv}–, ^**

tjuwt tiwlwiy.

t^fi^r-Vf

Wivi ^Mâryv^ iWS iytf

„— » „lVtW'Hy^ m

în

Fragment de pergament ai unui sul de psalmi neb blici descopăr la Qumran (azi la Institutul Oriental, Universitatea din Chicago.

Arheologul Yigae! Yadin examinează o scrisolre a lui Bar-Kohba di timpul răi coalei antiromant

vechiul nume al insulei Cipru era Kittim, pe care. l-a primit de la Kettimos, al treilea fiu al lui Iavan[148].

Cu toate acestea prin Kittim se înţelegeau şi celelalte insule din arhipelagul grecesc, cum aflăm din scrierile lui Epifanes[149], episcop de Salamina[150], care utilizează des cuvântul Kittim, şi înţelege prin el nu numai pe locuitorii insulei Cipru, ei; şi pe cei ai insulei învecinate, Rhodos, şi

148 *Antichităţile iudaice,* I, VI, 1, 128— 130.

149 Secolul al IV-lea e.n.

150 Cetate veche în insula Cipru, astăzi in ruine, situată în apropiere de Famagusta, în partea de răsărit a insulei. Pe timpul lui Epilanes i se mai spunea şi Constantia.

chiar ai insulelor de pe coasta Macedoniei. În cărţile *Macabrilor*[151], Kittim este folosit pentru a indica Macedonia, deoarece ni se spune că Alexandru Macedon a venit din ţările lui Kittim[152].

După cât se vede, kittim era utilizat într-un sens mai larg, prin el indicându-se regiunile din nordul Mării Mediterane şi mai ales erau arătate, în mod metaforic, imperiile cotropitoare, care ameninţau popoarele mai mici. După părerea noastră este posibil ca acesta să fie şi sensul în care termenul este utilizat în manuscrisele de la Marea Moartă, unde se face menţiune despre kittim-ii din Asur şi kittim-ii din Egipt.

După cum am amintit, numele de kittim este întâlnit şi în sulurile de la Qumran. Astfel, de exemplu, în Comentariul la *Habacuc* ni se spune despre kittim-i că ei erau iuţi şi bravi în război[153], că nu credeau (în Dumnezeu). Din istoria secolelor III ŞI II î.e.n., ştim că seleucizii au purtat frecvente războaie cu armenii, părţii, egiptenii şi cu alte populaţii din Orientul Apropiat, sub Antioh III (223—187 î.e.n.) şi sub succesorii acestuia. Că sirienii se bazau

---

151 *I-Macabri, 1, 1.*

152 în *I-Macabei, 8,* 5, sub numele de regi al kittim-ilor sînt amintiţi Filip şi Perseu, regi macedonieni.

153 Comentariul la *Habacuc,* 2, 12—15.

pe cavalerie, care are o mare mobilitate de acţiune, ne lasă să întrevedem multe pasaje din cărţile *Macabrilor s.*

În Comentariul la *Habacuc,* 3,1 citim că „ei (kittim-ii) fără să fie împiedicaţi lovesc şi jefuiesc oraşele ţării". Deşi rândurile care le preced pe acestea sunt şterse, este totuşi sigur, din context, că ele se refereau tot la kittim. Cu privire la jafurile siriene, un exemplu elocvent este cel al lui Antioh

Epifanes care a luat bogăţiile Egiptului, iar la întoarcerea de acolo, în calea lui prin Palestina, a prădat şi Templul din Ierusalim[154]. Cu această ocazie, el a luat altarul de aur şi toate obiectele de cult din aur şi argint, împreună cu perdeaua de mare valoare, care despărţea Templul în două[155].

În Comentariul la *Habacuc,* 3,4—6, suntem surprinşi când citim că naţiunile sunt cuprinse de spaimă şi teroare, căci ei (kittim-ii) se folosesc de maşinaţiuni diabolice şi se poartă cu înşelăciune şi perfidie.

Acestea pot să fie referiri la uneltirile lui Alcimus[156], istorisite în cartea II-*Macabei,* 14,3 – 5, şi la cele relatate în

---

154 *Ibid.,* 19-23.

155 Predecesorul lui Antioh Epifanes, Seleucos (IV) se mulţumeşte numai cu jefuirea tezaurului Templului.

156 Cf. capitolul precedent, unde este vorba de Alcimus în ipoteza identificării sale cu „Preotul cel Râu."

Titus Livius, 45,12, în legătură cu faptul că Antioh Epifanes dorea un sfat mai înainte de-a da un răspuns lui Pompilius, legatul roman.

În partea finală a pasajului de mai sus se afirmă despre kittim-i că se comportă cu perfidie faţă de toate popoarele. Perfidia şi înşelăciunea constituiau principalele caracteristici ale guvernării seleucide sau siriene. Cărţile *Macăbeilor* menţionează frecvent asemenea comportări. Strângătorul de dări trimis de Antioh Epifanes în Iudeea se adresa poporului în mod perfid cu cuvinte de pace. El a fost crezut şi astfel a putut să se strecoare în Ierusalim[157]. Antioh V Eupator promitea pacea cu iudeii, iar generalii săi o asigurau prin jurământ, dar după ce iudeii au acceptat-o el şi-a călcat obligaţiile luate u.

În Comentariul la *Habacuc,* 3,10, se spune că *„ei sfărâma pământul cu caii şi cu vitele lor”*. De cavaleria seleucidă am amintit mai sus. Ce să se înţeleagă prin „vite”? Credem că este vorba de războiul cu elefanţi al armatei seleucide. În prima carte a *Macabrilor* avem mai multe referiri la aceşti elefanţi. În capitolul 6, elefanţii sunt menţionaţi de patru ori ca atare[158], iar de şase ori cu

157 *I-Macabei,* 1, 30—32.

158 Limba mişnaică, adică cca in care este scrisă prima parte a *Talmudului, Mişna.*

termenul „vite”[159]. Faptul acesta pare să arate că animalele erau în mod obişnuit numite „vite”, în secolul II î.e.n., chiar dacă în limba ebraică a acelei epoci ele puteau avea numiri distincte (boi, cai, elefanţi), lucru în cazul de faţă îndoielnic totuşi, deoarece numele de *pil* ori *fii* pentru elefant nu îl aflăm decât în limba ebraică târzie l8, unde probabil că este un substantiv împrumutat din limba arabă. S-a obiectat că fraza în discuţie poate să însemne „cai şi animale de povară”[160]. Dar, în primul rând, aceste animale de povară în mod obişnuit nu sunt menţionate, afară doar de cazul în care se face o descriere specială a unei armate şi a rândurilor ei de înaintare, cum face Iosif Flavius[161]. În al doilea rând, caii şi călăreţii, ca şi elefanţii, sunt menţionaţi împreună în diferite pasaje referitoare la armatele seleucide[162]. În al treilea rând, menţionarea elefanţilor este deosebit de interesantă în acest pasaj care vorbeşte de scufundarea pământului.

Pasajul de mai sus [163] este urmat imediat de cuvintele „ei vin de departe din insulele mării pentru a devora toate

---

159 în versetele 36, 37 şi 43 de două ori, şi apoi ca „vite, animale" în 11, 56. De asemenea, în cartea *II-Macabei,* elefanţii sînt pomeniţi în cap. 11, 4 şi 13, 2, 15, dar ca „animale" în cap. 15, 20—21.

160 Ed. Sutcliffe. *The Mcnfts of Qumran,* London, 1960, p. 51.

161 în *Belhmi Judaicnm,* III, V, 4.

162 *I-Macabei,* 1, 19; 6, 30; S, 6; *II-Macabei,* 11, 4; 13, 2.

163 Comentariul la *Habacuc,* 3, 10.

popoarele”. Este de remarcat faptul că regii seleucizi luau trupe din insulele apropiate în expediţiile lor războinice. Aşa, de exemplu, se spune despre Antioh III că „el şi-a întors privirile înspre insule şi a cuprins multe din ele”[164]. Despre Antioh V

Eupator ni se spune că a primit trupe mercenare „din insulele mării”[165]. Iosif Flavius ne relatează că Antioh IV Epifanes avea „mercenari numeroşi din insule”[166]. Iar Demetrios II Nicator avea trupe străine „din Creta şi din alte insule” 2B.

Referindu-se la invaziile militare, autorul Comentariului la *Habacuc* va fi avut poate în minte frecventele expediţii împotriva Palestinei şi regiunilor învecinate. Poate că el va fi cunoscut unele din războaiele lor mai îndepărtate în Asia Mică, Tracia, Armenia, Bactria şi Partia. O armată ce mergea spre Egipt trecea şi prin teritoriul iudean[167].

În 4,5 ni se spune despre conducătorii kittim-ilor că dispreţuiau fortăreţele popoarelor. Seleucizii aveau experienţă în arta asedierii. Ei utilizau metode eficiente,

---

164 *Daniel,* II, 18.

165 I-*Macabei,* 6, 29.

166 *Antichităţile iudaice,* XII, VII, 2 (293).

167 în ce priveşte cuvintele ce urmează în Comentariul la *Habacuc* şi anume 3, 12, „ei nu se mai săturau", este bine să amintim că epitetul de „nesăţios" îi este aplicat lui Antioh III cel Mare, de către Maurice Hol- leaux, în *Cambridge Ancient History, VIII, 143. Ci. Ed.* Sutcliffe, *op. cit.,* **p.** 52.

ca, de exemplu, şanţul adânc şi lat pentru izolarea cetăţii asediate[168], făceau uz de turnuri de asediu şi de catapulte pentru azvârlirea suliţelor, pietrelor şi chiar a fierului[169], metodă bine cunoscută în secolul II î.e.n. Şi utilizată de către Şimon Macabeul, la asediul cetăţii Betsur[170].

În pasajul 4,10—13, din Comentariul la *Habacuc* ni se relatează într-un mod destul de neclar despre conducătorii kittim-ilor că ei dispar unul după altul din casa lor de răutăţi venind să facă ravagii pe pământ. Această descriere corespunde nebănuit de mult cu istoria dinastiei seleucide. Din timpul lui Antioh Epifanes au existat în permanenţă câte doi pretendenţi la tron, fapt care explică de ce într-un interval de treizeci de ani au domnit şase regi. Chiar dacă prin termenul de *moşelim,* tradus de obicei prin conducători, trebuie să înţelegem pe comandanţii militari, încă şi atunci descrierea din Comentariul la *Habacuc* corespunde situaţiei de fapt. O citire atentă a cărţii I-*Macabei* ne va arăta că în timpul fraţilor Macabei: Iuda, Ionatan şi Şimon, s-au perindat la comanda trupelor ce invadau Iudeea generalii: Apollonius,

---

168 Iosif Flavius, *Antichităţile iudaice,* XIII, VIII, 2 (239).

169 *I-Macabei,* 6, 51. Folosirea valului de pământ, de către regele seleucid din nord este amintit în *Daniel,* II, 15; II, *24,* 39.

170 *Antichităţile iudaice,* XIII, V, 6 (156). Antioh Epifanes cinstea în mod special pe zeul fortăreţei, *ci. Daniel,* II, 38.

Seron, Ptolemeu, Nicator, Georgios, Lesias, Bacchides, Nicator a doua oară, Bacchides a doua oară, un alt Apollonius şi Cendebaeus. Toţi aceştia au stat în fruntea armatelor siriene între 166—134 î.e.n.

Jaful amintit în 6,1, efectuat de către kittim şi tributul impus de ei31 nu prezintă nicio trăsătură caracteristică, care să nu fie comună popoarelor cuceritoare din antichitate. Tributul impus de seleucizi este menţionat de mai multe texte 32.

Pentru sensul pasajului din *Habacuc:* „El aduce jertfe mrejei sale şi tămâie năvodului său”, autorul Comentariului (6,3—5) spune că ar fi acesta: „ei aduc sacrificii steagurilor (ori insignelor) lor şi armele lor de război sunt obiectul venerării lor”. După cum spune A. Dupont-Sommer, acest pasaj ar arăta că poporul denumit kittim nu poate fi altul decât cel roman, deoarece doar în legătură cu el avem o relatare asupra sacrificiilor aduse stindardelor militare. Dar, cum ne explică Ed. Suteliffe33, raţionamentul acesta nu are temei suficient. În primul rând, după textul din profetul *Habacuc,* caldeenii aduceau jertfe năvoadelor lor de prins peşte. Astăzi nu există nicio relatare istorică care să amintească de vreun sacrificiu de acest fel, în bogata literatură cuneiformă şi, deci, nimeni

nu înţelege cuvintele profetului altfel decât în sens metaforic.

Care este motivul pentru care ar trebui să înţelegem interpretarea din Comentariul la *Habacuc* în sens strict literal? Ipoteza urmărind stricta identificare a kittim-ilor cu romanii are o bază nesigură. De altfel, un singur pasaj poate servi pentru demonstrarea faptului că armatele romane aduceau sacrificiile la stindarde, pasaj care se raportează anului 70, în timpul domniei lui Vespasian. Nu există nicio ştire referitoare la practica aceasta în armatele romane din timpurile republicane 34, perioadă în care aşază Dupont.

*81*Vezi şi 6,6.

82 1-Macabei, 10,29; Iosif Flavius, *Antichităţi,* XIII, VIII, 3 (246JJaful, inclusiv prădarea Templului din Ierusalim, este menţionat la I*Macabei,* 1,20 – 61.

38 The Monks of Qumran, p. 53.

34 Ibidem.

Sommer data Comentariului la *Habacuc* şi, cu atât mai mult, nu exista ştiri privitoare la această practică la armatele seleucide. În ambele cazuri deci, dacă se consideră că una ori alta din aceste două armate au adus sacrificii stindardelor lor militare, atunci presupunerea

trebuie să fie aceea că nu avem nicio menţiune despre ea în literatura şi monumentele accesibile cercetării.

Pe ce se întemeiază părerea că armatele romane aduceau jertfe stindardelor? Pe un pasaj din Iosif Flavius[171] unde citim: „Când răzvrătiţii s-au refugiat în oraş, în timp ce incendiul consuma Templul cu tot ce era împrejur, romanii şi-au adus stindardelef6 în incinta sacră şi le-au înălţat în faţa uşii de răsărit. În acel loc ei au adus sacrificii[172] în onoarea lor şi prin puternice aclamaţii l-au salutat pe Titus cu numele de împărat". Pasajul necesită câteva consideraţii. S-a făcut sugestia că verbul utilizat, ce are aceeaşi rădăcină cu termenul „tămâie"[173], nu poate însemna decât „au oferit tămâie", dar lucrul acesta pare să fie contrar uzanţei. Trebuie observat că stindardele purtau chipul împăratului, după cum menţionează Flavius E9. Pilat, procuratorul Iudeii, trimis de către împăratul Tiberius, „a introdus noaptea în Ierusalim, acoperite de un voal, efigiile lui Cezar, ce se numesc stindarde". Aceasta arată că în timpul imperiului, chiar dacă exista practica aducerii de sacrificii stindardelor, ea nu ar dovedi şi nici nu

171 *Bellum Judaicum,* VI, VI, 1 (31, 6), tr. ir. par René Harmaud, révisée et annotée par S. Reinach et J. Weill, Paris, 1932, p. 200.

172 în greceşte eQuoav.

173 în greceşte. Ou|iia|ia.

ar sugera existenţa sa în timpurile republicane, deoarece introducerea ei a avut loc, probabil, atunci când s-a început reproducerea chipului împăratului pe stindarde. S-a mai emis şi părerea că Iosif să se fi înşelat atunci când a socotit că un sacrificiu făcut în faţa stindardului era o jertfă adusă steagului. Aceasta este o probabilitate, desigur, căreia însă nu i se poate acorda o mare pondere în argumentaţie. Iosif a fost de faţă la asediu, deşi el nu a luat parte la lupte şi nu va fi fost prezent la Templu, când s-a adus sacrificiul, dar el putea oricând să obţină informaţia autentică. De aceea, pe cât se pare, nu exista temei pentru a nega ori. Chiar pentru a ne îndoi de sacrificiul la stindarde cu acea ocazie.

Chestiunea ce se pune este dacă-i legitim să /conchidem, dintr-un singur caz, că un atare sacrificiu era o practică generală pentru armatele romane. Este lucru cert că atunci când Titus a adus sacrificii de mulţumire zeilor, la *finele* asediului[174], nu se face nicio menţiune de vreun sacrificiu la stindarde sau de prezenţa acestor steaguri. În bogata literatură cu privire la războaiele romane nu se află nicio menţiune referitoare la o astfel de jertfă. S-ar părea deci, că sacrificiul la Templu a fost

174 *mă.,* VII, 13 (16),

înserat tocmai fiindcă era vorba despre un act foarte neobişnuit[175]. Capitolul V, 2 din cartea a VI-a a lui Iosif ne relatează că soldaţii romani, cuprinşi de furie împotriva iudeilor, acţionau din proprie iniţiativă, fără să mai aştepte vreun ordin şi se prea poate ca sacrificiul adus să fi fost un act spontan al lor, iar nu unul în acord cu obiceiul armatei. Cel puţin el nu a fost rânduit de Titus, comandantul-şef. Să fi fost o dorinţă de-a batjocori sentimentele iudaice prin acest act păgân chiar în locaşul lor cel mai sfânt? S-ar putea, dar Iosif nu ne sugerează aceasta.

Aşadar, să conchidem. Mai întâi, nu există niciun argument decisiv care să probeze că autorul Comentariului la *Habacuc* se gândea la un alt sacrificiu decât la cel relatat de profetul pe care îl comenta, iar în al doilea rând dacă autorul avea în minte un sacrificiu real, adus stindardelor, nu există nicio evidenţă care să ne probeze dacă acest pasaj, luat în sine, trebuie să fie înţeles că se referă la romani sau la seleucizi[176].

175 Ed. Sutcliffe, *The Monks of Qumran,* p. 54.

176 Există o bună evidenţă referitoare la cultul şi respectul romanilor faţă de stindarde, ceea ce nu este tot una cu sacrificiile aduse acestora. Cf. Pauly-Wissowa, „Signa", II, A. 2342. Dupont-Sommer, în *Observations ...,* p. 10 şi în *Aperçus préliminaires,* p. 43, înţelege pe romani în pasajul de- care vorbim. E. Stauffer ia pasajul ca referindu-se la seleucizi şi el a colectat o bună evidenţă referitoare la cultul stindardelor la seleucizi, *ci.* „Theologisohe Literaturzeitung", 76, 1951, 672. H. H. Kowley, de asemenea, apără interpretarea seleucidă, v. *Zadohite Fragments,* p. 72 şi in „Palestine Exploration Quarterly", 1956, pp. 97— 105. Prof. K. Elliger, *Studien zum Habakuk- Kommentar vom Toten Meer,* Tubingen, 1953, p. 187, consideră chestiunea încă deschisă, deşi înclină în favoarea romanilor.

Un alt pasaj din Comentariul la *Habacuc,* 6,10—12 vorbeşte despre ferocitatea kittim-ilor şi despre faptul că ucideau tot ce le ieşea în cale. În antichitate, războiul era crud şi nu se acorda nicio consideraţie demnităţii, drepturilor şi nici vieţii umane, iar seleucizii nu făceau excepţie. Sirienii au fost şi ei cruzi şi barbari, atunci când se pedepsea violarea legilor lor. În efortul său de a aboli riturile iudaice, Antioh Epifanes, printre alte măsuri, a interzis circumciderea copiilor. Cei care nu respectau această interdicţie erau torturaţi şi apoi crucificaţi de vii, soţiile lor erau strangulate, iar copiii spânzuraţi de gâtul părinţilor răstigniţi[177]. În cărţile *Macabeilor* citim despre uciderea nu numai a oamenilor care se opuneau, ci şi a soţiilor şi copiilor. O atare ucidere implică ordinul dat de regele scleucid de-a distruge poporul iudeu[178]. Acest ordin al lui Antioh IV a fost repetat de Demetrios I 46. Dar nu numai seleucizii, ci şi iudei s-au făcut vinovaţi de cruzimi faţă de poporul lor însuşi. Aşa, de exemplu, Alexandru Ianeu a ordonat crucificarea a opt sute dintre iudeii care i se opuneau şi decapitarea copiilor şi soţiilor înaintea ochilor victimelor crucificate de el[179]. O astfel de barbarie a

177 Iosif Flavius, *Antichităţile iudaice,* XII, V, 4 (256).

178[48] *I-Macabei,* 7, 26.

179 Iosif Flavius, *Antichităţile iudaice,* XIII, XIV, 2 (280).

fost posibilă cu folosirea de către Alexandru Ianeu a unor mercenari din Pisidia şi Cilicia[180].

Ultima referire la kittim-i o întâlnim în 9,4—7, unde Comentariul asupra lui *Habacuc* (2,8) ne spune că este vorba de ultimii mari preoţi din Ierusalim, care adună bogăţii din jefuirea noroadelor, dar că la sfârşitul zilelor ele le vor fi luate de armata kittim-ilor. După câte ştim, secta de la Qumran credea că ea trăieşte ultimele zile ale acestei lumi, perioada mesianică urmând să înceapă de îndată. Acum dispunem de numeroase date asupra bogăţiei marilor preoţi haşmoneeni, din secolul II î.e.n., deci din timpul seleucizilor. Prada luată de Ionatan este menţionată ca obţinută de el din Transiordania, Filistia şi de la arabi[181]. Bogăţia lui Şimon, în aur şi argint şi pompa din jurul lui a mirat pe

Ateţiobios, legatul seleucid 50. Nu toate erau obţinute de la popoarele străine, dar nu este greu de înţeles că victoriile însemnau pradă, chiar când aceasta nu este menţionată expres 51.

Cele expuse mai sus au urmărit să arate că autroul Comentariului la *Hdbacuc* a intenţionat ca sub numele de

---

180 *Ibidetri,* XIII, 5 (374).

181 *I-Macabei,* 9, 40; 10, 84; 11, 61; 12, 31.

kittim să ne desemneze o putere ale cărei acţiuni în Palestina erau contemporane cu activităţile Preotului Rău. Această putere ar. Putea să fie cea a seleucizilor dar ar putea să fie şi cea a romanilor. Istoria şi metodele politice romane sunt mai bine cunoscute decât cele seleucide şi de aceea nu le vom mai enumera aici.

Câteva observaţii, însă, nu vor fi, credem, de prisos. Înşelăciunea şi neloialitatea52 nu constituiau monopolul exclusiv al seleucizilor. Aşa, de exemplu, Iosif Flavius ne relatează despre perfidia lui Crassus, când i s-a dat bogăţia secretă a Templului, după ce promisese să respecte celelalte tezaure, dar care şi-a călcat cuvântul şi a jefuit tot ce-a găsit53. În epoca în care s-a scris Comentariul la *Hdbacuc* şi romanii utilizau elefanţi în războaie54, dar aceasta nu reprezintă o caracteristică a lor, cum a fost a seleucizilor. Pe de altă parte, aserţiunea din 3,10 cum că kittim „vin de departe de coastele mării” poate fi aplicată romanilor mai bine decât seleucizilor. Despre sacrificiul adus stindardelor, am amintit mai sus că el a putut fi adus şi de seleucizi, dar mai cu seamă de romani. De altfel, impresia pe care ne-o face descrierea evenimentului cu sacrificiul, ni-i sugerează într-o măsură mult mai mare pe romani decât pe seleucizi.

Recunoaştem că balanţa înclină în favoarea romanilor, dacă se ia în considerare data probabilă a compoziţiei Comentariului la *Hdbacuc.* S-a susţinut că vehemenţa cu care este condamnat Preotul cel Rău, din cauza persecutării Dascălului Dreptăţii, poate fi explicată numai prin aceea că scriitorul şi-a alcătuit Comentariul într-un timp relativ scurt. Această consideraţie ar data compoziţia spre sfârşitul secolului II î.e.n. Această perioadă ar indica o dată când

60 *I-Macabei,* 15,32.

61 Ed. Suteliffe, *The Monks of Qumran,* p. 55.

62 Comentariul la *Habacuc,* 3,5.

63 *Antichităţile iudaice,* XIV, VII, 1 (105 – 109).

64 *Cambridge Ancient History,* VIII, 213. În anul 191 î.e.n. Ei au fost utilizaţi în Grecia. Ed. Suteliffe, *The Monks of Qumran,* p. 254.

puterea seleucidă era în declin, aşa că descrierea din Comentariu ar permite cu greu identificarea kittim-ilor cu seleucizii. De altfel, argumentul în sine nu este concluziv.

Data morţii Dascălului Dreptăţii nu poate fi stabilită cu certitudine, dar se poate presupune că ea a avut loc între 30 şi 50 de ani, când el a preluat conducerea asideilor, cam pe la 160 î.e.n. Şi că a trăit suficient pentru a-şi lăsa

definitiv amprenta asupra sectei. Cât a trăit nu ştim, dar dacă el a atins circa 70 de ani, atunci moartea lui ar putea să fi avut loc cam între 140 – 120 î.e.n. Atunci, începerea erei mesianice era aşteptată cam la 40 de ani după moartea lui5S. Dar tocmai Comentariul la *Habacuc* este cel care arată că această aşteptare nu s-a împlinit. Fiindcă în el nu se spune că sfârşitul lumii a fost amânat dincolo de ceea ce au indicat56 cuvintele profeţilor. Aceasta ar data compoziţia scrierii Comentariului între 95 şi 75 î.e.n. Cel mai devreme timp în care stăpânirea seleucizilor se terminase definitiv, iar romanii controlau de-acum destinele Orientului Apropiat. Dacă această datare a Comentariului este corectă, atunci afirmaţia din 9,4—7 că marii preoţi din Ierusalim adună bogăţii din jaful noroadelor, dar o vor preda armatei lui leittim este o referire generală la conduita marilor preoţi haşmoneeni. Aceştia constituiseră arbitrar o castă a lor şi este posibil ca la ei să se refere Comentariul, ca ultimi preoţi. Hvrcan II ŞI Aristobul II, ultimii doi pe lista marilor preoţi, departe de-a strânge bogăţii prin cuceriri au cheltuit şi ceea ce aveau în războiul dintre ei.

În încheiere, recapitulăm, amintind că manuscrisele de la Marea Moartă se referă la un popor care pustieşte ludea

ca un stol de lăcuste nimicitoare. Această naţiune poartă numele de kittim şi ea va fi cea care va răzbuna persecutarea Dascălului Dreptăţii de către Preotul cel Rău care va fi ucis. S-a scris extrem de mult în legătură cu identificarea acestor năvălitori şi două ipoteze au fost cele care au întrunit cele mai multe adeziuni: a. Grecii (sirienii sub dinastia seleucidă) şi *b.* Romanii. Este extrem de dificilă alegerea uneia dintre ele, fiindcă ambele puteri au stăpânit Palestina împilându-i

65 Documentul de la Damasc (20,14) stipulează că la 40 de ani după moartea Dascălului Dreptăţii va începe o altă lume. Cei 40 de ani vor fi un timp de mari convulsii apocaliptice.

6 «1 Q, p H, 7,71; 12.

pe locuitorii ei. Mai întâi au fost sirienii, iar după ce Orientul Apropiat a intrat sub stăpânire latină, romanii au fost cei care au stăpânit Palestina până în secolul al VIII-lea al erei noastre, când ea a fost cucerită de arabi, de la Imperiul bizantin (roman de Răsărit).

Autorul acestor rânduri înclină pentru identificarea poporului kittim cu sirienii, printre altele şi pentru că aceştia l-au ucis pe Marele Preot

Ionatan (Preotul cel Rău), în timp ce, în legătură cu un mare preot ucis de romani, deocamdată nu avem nicio ştire documentară. Însă, după cum am arătat mai sus, identificarea poporului kittim cu romanii prezintă argumente la fel de puternice ca şi identificarea lui cu sirienii. Să nu uităm că mai sunt manuscrise nedescifrate şi să sperăm că viitorul va duce la elucidarea acestei probleme.

Capitolul VII

DOC7RINA ŞI CRGANZZAREA QDMRANIŢIIOR

Printre scrierile descoperite la Marea Moartă nu se află niciuna care să se ocupe în mod special de doctrina şi de obiceiurile comunităţii de la Qumran. Referiri la practicile rituale şi ideile morale ale acesteia sunt menţionate la întâmplare printre chestiunile ce fac obiectul scrierilor de care am amintit, când am vorbit despre manuscrisele care au constituit odinioară biblioteca membrilor sectei de la Marea Moartă. Aşadar, datele cu privire la învăţăturile şi practicile qumraniţilor sunt colectate din informaţiile pe care ni le oferă manuscrisele, coroborate cu cele aflate de la scriitorii iudei clasici Iosif Flavius şi Filon din Alexandria[182].

182[8] *Quod omnis probus liber, sit,* par. 75—92; *Apologia pro Judaeis,* citată *in extenso* de Eusebiu din Cezarea, în *Praeparatio evangelica,* VIII, XI.

Este util să reamintim şi aici că qumraniţii au fost iudei, ale căror credinţe erau în general identice cu cele ale celorlalţi mozaici, bazate pe cărţile sacre ale *Vechiului Testament* şi îndeosebi pe *Tora*[183]. Ceea ce-i caracteriza pe qumraniţi era hotărârea lor de a împlini prescripţiile Legii cu cea mai mare scrupulozitate şi de-a nu cruţa niciun efort pentru a se asigura că stăpânesc semnificaţia Legii şi că nu încalcă nici involuntar vreuna din implicaţiile sale ascunse. Acest entuziasm se vede în multe pasaje din scrierile lor. Aşa, de exemplu, scopul intrării în congregaţie este cel de „a face ceea ce este bun şi drept înaintea lui (Yahweh), după poruncile lui (date) prin Moise şi prin servii săi profeţii”[184].

Vom da mai jos câteva din caracteristicile esenţiale ale qumranienilor[185].

1. Ierarhia

Qumranienii considerau că numai ei reprezintă adevăratul Israel, adică cel care se va mântui, deci Israelul eshatologic[186]. Gruparea lor era constituită după modelul

183[1] *Tora* — Legea, care constă din cele cinci cărţi ale lui Moise, primele cinci cărţi ale *Bibliei,* numită colectiv *Pentateuhul* de către greci, numire ce-a intrat în limbile moderne.

184 *Manualul de Disciplină,* I, 2.

185 La alcătuirea acestui capitol m-am călăuzit după J. T. Milik, *op.cit.,* unul dintre cei cinci membri ai comisiei internaţionale instituită pentru studierea manuscriselor descoperite la Marea Moartă.

186 De la finele lumii acesteia.

vechiului Israel, cel care primise Legea pe muntele Sinai, în pustiu şi de aceea adunarea qumranită era divizată în grupări de câte cincizeci şi de câte zece (1QS, II, 21). Spre deosebire de partidele religioase existente în acel timp 1, qumranienii făceau mare deosebire între fiii lui Aaron şi leviţi[187], pe de o parte, şi laici pe de altă parte.

Puterea legislativă şi cea judecătorească reveneau de drept fiilor lui Aaron, adică descendenţilor din această familie. Totuşi, adunării compuse din fiii lui Aaron şi din laicii cu drept de vot (Moşab ha-Rabim) îi erau atribuite problemele ce depindeau atât de puterea judecătorească, cât şi de cea executivă (1 QS, VI, 8)[188].

Sistemul ierarhic era şi mai complex. Comunitatea descrisă de *Documentul de la Damasc* avea doi şefi, unul preot, care se intitula „Preotul inspector al celor numeroşi" şi altul laic, „Superintendentul tuturor taberelor" (C D, 14,8)[189]. Funcţiile celui dintâi erau, înainte de toate, religioase, iar cel de-al doilea avea în sarcina sa, în special, bunurile comunităţii (CD, 14,13). Fiecare tabără avea un intendent (Mefeaqer), care îi instruia şi iniţia pe candidaţi

187 Clerul mozaic era recrutat numai din tribul lui Levi (drept exclusiv), iar din acest trib casa lui Aaron era cea din care se recrutau preoţii, prin succesiune.

188 Iosif Flavius, *Războiul iudaic,* II, VIII, 7, 145, cu privire la tribunalul comunităţii, compus din 100 de persoane.

189 „ha-Mebaqer aşer lekol ha-Mahanot."

(CD, 13,7). Acest curios cumul de puteri administrative şi cultice se va găsi mai târziu la episcopul Bisericii primare[190].

Textele de la Qumran sunt uneori, în această privinţă, foarte neclare. Deşi întâlnim o denumire dublă: „Inspectorul din fruntea celor numeroşi" (1QS, VI, 14) [191] şi „Superintendentul celor numeroşi" (1QS, VI, 11)[192], care, fără îndoială, este acelaşi cu „Superintendentul lucrului celor numeroşi" (VI, 20), este totuşi posibil ca la Qumran să nu fi fost decât un singur superior, care cunoscută fiind direcţia preoţească a qumraniţilor, va fi fost un membru al sacerdoţiului[193].

La Qumran exista un fel de „consiliu al comunităţii", compus din doisprezece laici şi trei preoţi (1 QS, VIII, 1) care reprezenta cele douăsprezece triburi ale lui Israel şi cele trei familii sacerdotale, descendente din Levi, prin fiii săi Gerşon, Qehat şi Merari. În Damasc, taberele nu aveau decât un corp de zece judecători: patru membri din tribul lui Levi şi şase membri pentru „Israel", adică poporul (CD,

---

190 în asociaţiile cultice elenistice, administratorul însărcinat cu finanţele se intitula *episcopos (Theologisches Wörterbuch zum N.T.,* II, 608 — 610). *A pud* J. T. Milik, *op. cit.,* p. 64).

191 *Ha-'Iş ha-Peqid bero'ş ha-Rabim.*

192 *Ha-'Is ha-M ebaqer' al ha-Rabim.*

193 J. T. Milik, *op. cit.,* p. 64.

10,4). Rabinii cunoşteau şi ei un tribunal cu zece judecători, dar având în vedere funcţiile administrative ale celui pe care-l menţionează *Documentul de la Damasc* (14,13), este, credem, mai indicat să-l considerăm un consiliu municipal al cetăţilor elenistice, care adesea era compus din zece membrii *(dekaprotes) l8.*

Au *fost* menţionaţi, mai înainte, intendenţii taberelor, în fruntea cărora se găsea superintendentul general. Ei aveau sarcini diverse ce corespundeau „epimeleţilor" şi „epitropilor", amintiţi de Filon din Alexandria şi Iosif Flavius l9.

Anumite pasaje (1, Q S, VI, 3; CD, 13,2; 1, Q 28 a, II, 22) presupun existenţa unor veritabile „celule", de cel puţin zece laici, cu un preot ca preşedinte.

Această analiză ne arată că deşi mişcarea de la Qumran era fundamental sacerdotală, ierarhia ei constând exclusiv din preoţi, laicii formau totuşi majoritatea cum ne şi indică expresia *ha-Rabim,* textual „numeroşii" 20. Milik21 precizează că în afară de acest sens restrictiv, expresia *ha-rabim* are sensul mai larg de adunare generală, cu nuanţă democratică, având în vedere puterile legislative, cu care era prevăzută. Ambele sensuri se află în traducerile greceşti care redau expresia *ha-Rabim.* Aşa, de

exemplu, Iosif Flavius 22 utilizează cuvântul Texelotoi pentru comunitatea esenianã în general şi rexeâoves pentru membrii subalterni23. Se ştie că în *Noul Testament,* ircă, Xoi indică comunitatea creştină a celor răscumpăraţi21. Din contra, Tilijooq (în F.A. VI, 25 şi XV, 30) vizează adunarea generală şi trebuie dat un sens alegoric lui 7tX, etovsi; (din II-Cor., 2,6), unde este vorba de îndreptarea fraţilor între ei (1QS, VI, 1).

2. Primirea noilor ¡membri

La tot pasul, alăturând informaţiile oferite de *Statutul Comunităţii* celor pe care ni le dau Iosif Flavius şi Filon din Alexandria, ne putem face o idee clară de etapele ini.

Iosif Flavius, *Războiul iudaic,* II, VIII, 7,146. De asemenea, pentru rabini, grupul comunitar cel mai mic trebuia să numere cel puţin zece membri *(Megillah,* 4,3).

*20*Diviziunea tripartită *ia* 1 QS, II, 19—21 (preoţi, leviţi, popor) şi în VI, 8 (preoţi, bătrâni, restul poporului). Diviziune cvadripartită în CD, 14,3 – 6 (preoţi, leviţi, fiii lui Israel, prozeliţi). Cf. Iosif Flavius, *Războiul iudaic,* II, VIII, 7,150, mai dezvoltat în Ipolit, *Elenchus,* IX, 26, unde ni se spune că existau patru clase de esenieni. *Apud* J. T. Milik, *op. Cât.,* p. 65.

*21*J. T. Milik, *op. Cât.,* p. 65. |

22 *Antichităţile iudaice,* XVIII, I, 3,22.

23*Războiul iudaic,* II, VIII, 7,146.

24*Matei,* XXVI, 28; *Marcu,* XV, 24; înlocuit prin unsâg în *Luca,* XXII, 20 şi în I-*Cor., 1*1,24.

ţierii la secta de la Qumran 2B. Candidaţii erau supuşi: Unei încercări de un an/ în timpul căreia se sileau să vieţuiăiscă conform regulilor sectei, pe care, de altfel, o puteau părăsi în orice moment. Milik se întreabă dacă aceasta nu a fost cazul lui Iosif însuşi care şi-a petrecut un timp oarecare sub conducerea unui anahoret cu numele de Banus[194].

A doua etapă, noviciatul, avea o durată dublă, dar la finele primului an novicele era admis la anumite practici comunitare, ca, de exemplu, la abluţiuni. La capătul celui de-al doilea an, novicele devenea frate cu drepturi depline şi, între altele, el participa la „adăparea celor numeroşi" (mişqeh ha-Rabim) pe care Milik şi alţi autori îl consideră ospăţul sacru.

O dată intrat în comunitate, novicele renunţa la posesiunea privată a bunurilor[195]. Cel care făcea o

194 Iosif Flavius, în a sa *Viaţă* (par. 11) ne spune că a făcut un noviciat in pustie.

195 Tezaurul găsit în ruine, cind s-au făcut săpăturile in 1956, era constituit din 550 de piese de argint, ce se eşalonează între a doua jumătate a sec. II î.e.n. şi începutul erei noastre. El poate fi un depozit, conţinînd probabil banii celor ce intraseră in comunitate, la începutul celei de-a doua ocupări a reşedinţei de la Qumran. Notăm aici că pe timpul domniei lui Irod cel Mare (37 — 4 î.e.n.), care a manifestat bunăvoinţă faţă

declaraţie falsă în această privinţă era pasibil de excluderea de la practicile comune, pe durata de un an (1, QS, VI, 25 şi CD, 14,20). Aceasta ne aduce aminte de episodul cu Anania şi Safira din *F.A.,* V, 1—2, unde minciuna a fost considerată demnă de moarte, conform doctrinei din profetul Ezechiel (**XVIII,** 4—13), pentru care, la sfârşitul lumii orice transgresiune majoră va fi pedepsită cu moartea.

Admiterea candidatului la noviciat şi la mărturisire se făcea printr-o ceremonie adecvată. Textele nu ne permit să facem distincţie clară între riturile de purificare în raport cu iniţierea şi abluţiunile, ce se repetau în fiecare zi, după cum nu se poate face o comparaţie între abluţiunile eseniene şi botezul creştin sau iniţierile în misteriile elenistice. Marele număr de cisterne dezgropate la Qumran nu poate aduce **o** soluţie decisivă, căci nu trebuie să pierdem din vedere cantitatea de apă necesară la multe sute de persoane[196].

Trebuie subliniat că în interiorul comunităţii, fiecare preot şi fiecare laic ocupa un loc precis, distanţa între inferiori şi superiori fiind respectată cu stricteţe[197].

---

de esenieni, ocupanţii Qumranului au revenit în Ierusalim şi alte localităţi. După moartea lui Irod, ei au revenit lîngă Marea Moartă.

196 J. T. Milik, *op. cit.,* p. 67.

197 Philon, *Quod omnis probus liber sit,* par. 81.

3. Esenianul şi viaţa de fiecare zi

Anumite prescripţii şi rituri de purificare reglementau minuţios viaţa esenianului. Cele două ocupaţii principale erau munca în vederea satisfacerii necesităţilor comunităţii şi reuniunea liturgică, ce cuprindea „a treia parte din noapte", adică toată seara (1 QS, VI, 7). Săpăturile făcute pe ruinele Qumranului au adus numeroase mărturii privind activităţile laborioase, meşteşugăreşti şi agricole ale esenieniloră2. Muncile agricole aveau loc în oaza numită astăzi Am Feshkha 38 la câţiva kilometri de Qumran.

Ritualul reuniunilor liturgice cotidiene nu ne este cunoscut din nefericire decât vag, dintr-o scurtă indicaţie a *Statutului Comunităţii:* „Numeroşii (adică esenienii – n.n. – Atât. N.) vor veghea împreună a treia parte a fiecărei nopţi a anului, pentru a citi Cartea, a explica sensul ei şi a se ocupa cu rugăciunea în comun" (VI, 7—8)34. În sens qumranit, Cartea[198] cuprindea cea mai mare parte a scrierilor sacre, din canonul palestinian38 ce avea să fie fixat puţin timp după aceea, iar explicaţia sensului trebuie să fie înţeleasă în funcţie de principiile hermeneutice, aplicate de *pe şarim*, adică de comentariile de care a fost

198 La greci jBipXoţ, de unde a derivat cuvîntul *Biblie* de astăzi.

vorba mai înainte. În ce priveşte rugăciunile – căci aşa trebuie să traducem cuvântul „binecuvântări” din textele qumranite – **fără îndoială că ele sunt cele atestate de câteva manuscrise fragmentare din grota IV 37.**

4. Lustraţii rituale

Dorinţa de-a evita orice contact ce-ar putea întina chiar involuntar puritatea levitică sau rituală se pare că a fost unul dintre motivele, dacă nu chiar raţiunea fundamentală a qumraniţilor „de-a se separa de sălaşul oamenilor păcătoşi şi de-a se retrage în pustietate” (1 QS, 8,13).

Aceleaşi motive au dictat numeroasele prescripţii ce interziceau externilor, novicilor şi delincvenţilor să atingă „puritatea oamenilor sfinţi” (1 QS, V, 13; VI, 16,7,3; 8,17; CD, 9,21). În afară de aceste oprelişti, manuscrisele de la Marea Moartă conţin puţină legislaţie în materie. *Documentul de la Damasc* cuprinde numai câteva reguli cu privire la termenii *curat* şi *necurat* (CD, 11,19; 12,116—118). *Statutul *Comunităţii* **are puţin de spus în această privinţă, dar el arată clar că lustraţiile singure nu pot avea niciun efect în ce priveşte spălarea petelor Unei vieţi de păcat, dacă nu sunt însoţite de-o**

pocăinţă sinceră şi de începerea unei vieţi noi. „Omul nu va fi mântuit prin expiaţiile sale, nici purificat prin apele lustrale, nici sfinţit de mări şi fluvii, nici curăţat de toate apele de spălare. El va fi necurat atâta timp cât va dura dispreţul sau faţă de Dumnezeu…” (1 QS, III, 4—6).

Într-un alt pasaj se spune că omul nu se spală de păcatele lui decât dacă se întoarce de la căile cele rele (1 QS, V, 13).

Din cele mai sus expuse, se vede că la Qumran erau practicate anumite lustraţii, dar nu rezultă că erau *însoţite* de anumite rituri, care le-ar putea numi botezuri. Lustraţia ori îmbăierea era un rit practicat de-o persoană asupra sa însăşi; botezul este un rit, un serviciu religios, efectuat de către o persoană asupra altei persoane. Din citatele de mai sus se observă că lustraţiile ori abluţiunile qumranite nu erau prescrise la intrarea unui novice în comunitate, sau la avansarea sa de la un grad la altul, ci reprezentau un obicei al iudeilor ca, înainte de masă, sau după o muncă mai grea, să-şi spele mâinile ori chiar tot trupul.

5. Ospeţele

Reuniunile esenienilor nu difereau prea mult de cele care aveau loc la sinagogile din epoca romano-bizantină. Există totuşi un element care le diferenţiază, apropiindu-le mai mult de cele ale primilor creştini şi anume ospăţul sacru ce avea loc seara 3S. Esenţial, el consta din consumarea piinii şi vinului, precedată de-o rugăciune (benedicţiune), pe care-o rostea un preot. Vinul utilizat la aceste reuniuni pune o problemă destul de interesantă. În locul termenului obişnuit de *yain,* vin, la care ne-am fi aşteptat, în textele de la Qumran există cuvântul *tiroş,* care propriu-zis înseamnă must. Şi cum esenienii îl consumau în tot timpul anului nu poate fi vorba de mustul strugurilor storşi în timpul culesului, ci de-un vin dulce, foarte puţin fermentat, pentru ca să se conserve.

Utilizarea vinului dulce este atestată şi de textele rabinice» care precizează că opreliştile de nazireat nu sunt întrerupte prin „băutura dulce"[199]. Acesta este un detaliu important, căci la Eusebiu din Cezarea aflăm că primul episcop al Ierusalimului era nazirean şi nu bea vin

199 Este concluzia de tras din expresia *per oppositum,* din textul talmudic *Ieruşalaim, Nedarim,* VII, 1: „Celui care-a făcut jurămintul de-a nu se atinge de *tiroş* îi sînt interzise toate băuturile dulci, dar îi este permis să bea vin" (cf. *Ieruş. Nedarim,* II, 1). A se vedea şi articolul lui J. M. Grinz, în revista „Sinai", XXI, 1952, pp. 11 —43 (cele două cifate Ja p. 15). Cînd Iosif vorbeşte de „sobrietatea lor perpetuă" face probabil aluzie ia abstinenta de a bea vin fermentat *(Bellum Judaicum,* II, VIII, 5, 133).

fermentat. De aceea, pe bună dreptate, Milik[200] pune întrebarea dacă nu vinul dulce era cel consumat, de regulă, la reuniunile liturgice din Ierusalim. Un pasaj din *Faptele sfinţilor apostoli* (II, 13) ne sugerează un răspuns afirmativ. În ziua Cincizeci şi i, apostolii se văd acuzaţi că sunt „plini de must”. Textul grecesc are cuvântul yxuKÓ; „dulce”, ce corespunde termenului rabinic *meiiqah.* Oricum, la Cincizecime, sărbătoare ce cade în lunile noastre mai şi iunie suntem cu mult înainte de culesul viilor, se vede bine că este vorba de-un must uşor fermentat, pentru ca să se poată conserva. Notăm răspunsul lui Petru, care nu pune accentul pe consumarea vinului, lucru cunoscut tuturor celor de faţă, ci pe ora din zi: „Ei nu sunt beţi, cum spuneţi voi, căci iată este abia a treia oră din zi” (II, 15) 42; Milik deduce de aici că euharistia se celebra seara şi la ea se utiliza vin dulce.

Ospeţele rituale ale esenienilor se asemănau cu cele ale primilor convertiţi, printr-o altă trăsătură. Unul din texte ne descrie ospăţul eshatologic esenian, care nu diferă esenţial de cele obişnuite 4S. De aici deducem că ospăţul constituia pentru esenieni o gustare premergătoare ospăţului de la sfârşitul lumii. Existenţa unui raport între

200 *Op. cit.,* p. 69.

ospăţul esenian şi banchetele din religiile cu mistere, care înfloreau în epoca qumraniţilor, nu este exclus. În esenţă, totuşi, ospeţele rituale ale esenienilor nu făceau decât să prelungească ospeţele ce însoţeau sacrificiul din Legea Veche, unde credincioşii care ofereau victima intrau în comuniune cu divinitatea (I-*Cor.,* 10,18) 44.

6. Calendarul

La toţi semiţii, calendarul a jucat un rol deosebit, atât în viaţa socială cât şi în cea religioasă. La evrei el are şi astăzi o importanţă de prim ordin. Dar secta qumranită pare să fi depăşit pe toate celelalte secte ieşite din iudaism în ce priveşte calendarul.

Alături de *Tor a,* atât în textele din *V. T.,* cât şi în scrierile descoperite la Marea Moartă, se acorda o mare atenţie respectării zilelor sfânte, ” adică a sărbătorilor. Ştim ce înseamnă sabatul pentru iudei, chiar astăzi. Zilele sfânte, lunile noi, anii şi soroacele fixate se află toate menţionate şi în literatura qumranită. Dintre toate sărbătorile mozaice, Ziua Ispăşirii 45 ocupă un loc de căpetenie în istoria sectei <1 *Q* p. *Hab.,* 11,7).

Îndată după publicarea documentelor de la Marea Moartă, cercetătorii lor au observat că sectarienii de la Qumran aveau o consideraţie habotnică pentru calendar.

Statutul Comunităţii (IX, 13) vorbeşte de obligaţia membrilor „de-a face voia lui Yahweh la timpul sorocit". Această prescripţie nu reprezintă un îndemn la punctualitate şi la atenţie faţă de vreo întârziere, ci autorul are în minte respectarea riguroasă a unui calendar, considerat de el ca reprezentând voinţa revelată a lui Dumnezeu, şi de aceea prescrie aceeaşi îndatorire şi în alte texte. Membrii comunităţii nu trebuiau să facă ceva împotriva vreunei porunci divine după placul lor şi nici să anticipeze sau să amâne vreo sărbătoare (1 Q ŞI, 13—15). Aceasta însemna că ei trebuiau să aplice calendarul *în* mod corect, sărbătorind fiecare praznic la ziua lui adevărată[201]. Un atare îndemn, de-a urma cronologia corectă a sărbătorilor este posibil numai atunci când există două calendare ce se confruntă. Şi în adevăr, *Documentul de la Damasc* (16,3) se referă la o carte a Diviziunilor timpului prin jubileele şi săptămânile lor, carte cunoscută mai demult sub numele de *Cartea Jubileelor*[202], o lucrare binecunoscută sectarienilor, căci nu mai puţin de şase copii ale ei au fost găsite în grota *4* de la Qumran 4S.

---

201 1 gS, IX, 12, 18; CB, 6, 18.

202 Numele acestei scrieri apocrife vine de la diviziunea pe care ea o face istoriei lumii. Scrierca este împărţită in cincizeci de jubilee a cite patruzeci şi nouă de ani. *Cartea Jubileelor* a mai fost numită şi *Mica Geneză,* deoarece faptele istorisite în ea sînt cele amintite in cartea biblică a *Genezei,*

Originalul ebraic fiind pierdut, până la descoperirea de la Marea Moartă, cartea era cunoscută numai în limba etiopiană veche. Calendarul solar, pe care îl întâlnim în această *Carte a Jubileelor*, este cel pe care-l utilizau şi qumraniţii. Printre fragmentele de manuscrise dezgropate la Qumran s-a dat şi peste unul care cuprinde o listă în care sunt prevăzute săptămânile de rând, la serviciul Templului, ale preoţimii din Ierusalim. Acolo se armonizează calendarul solar qumranit cu cel lunar Ierusalimitean[203].

Calendarul qumraniţilor ar fi cam acesta: anul era de 864 de zile şi era divizat exact în 52 de săptămâni. Săptămânile sunt înglobate în 12 luni, la rândul lor divizate în ***4*** sezoane de câte 3 luni, fiecare sezon conţinând 91 de zile. Primele două luni ale fiecărui sezon sunt de câte 30 zile, iar cea de-a treia lună are 31 zile. Alternativ, deci, la finele fiecărui sezon, de trei luni a câte 30 de zile, era adăugată o zi intercalară. Nu ştim dacă această zi intercalară era numărată la luna precedentă ori nu. În acest sistem de computare, anul avea 52 săptămâni, exacte, ceea ce făcea ca datele lunare să cadă mereu în aceeaşi zi a săptămânii. Astfel Anul Nou şi prima zi a

203" E. Vogt, in revista „Biblica", 36, 1955, pp. 403-408 şi nr. 39, 1958, pp, 72-77.

fiecărui sezon (trimestru) cădea totdeauna într-o zi de miercuri 50 şi nu în oricare zi a săptămânii, cum se întâmplă astăzi, în calendarul iulian. Datele sărbătorilor erau şi ele riguros fixate, fiecare dată lunară căzând regulat în aceeaşi zi a săptămânii. Lata schema calendarului de la Qumran:

Ziua Luna Luna Luna săptămânii j, IV, VII, X II, V, VIII, XI III, VI, IX. XII

IV	(mier	1	8	2	*6*	1	2	4	11			
	curi)		15	22	9		3	20	7		18	25
V	(joi)	2	9	3	7	1	2	5	12			
			16	23	0		4	21	8		19	26
VI	(viner	3	10		1	8	1	2	6	13		
	i)		17	24			5	22	9		20	27
VI	sabat	4	11		2	9	1	3	7	14		
I			18	*25*			6	23	0		21	28
I	(dumi	5	*12*		3	1	1	1	8	15		
	nică)		19	26		0	7	24			22	29
II	(luni)	6	13		4	1	1	2	9	16		
			20	27		1	8	25			23	30
III	(marţi	7	14		*5*	1	1	3	1	17		
	)		21	25		2	9	26		0	24	

salim şi secta de la Qumran. Un exemplu al acestei diferenţe îl întâlnim în Comentariul de la *Habacuc* (11,4—8). Acolo ni se spune cum Preotul cel Rău a venit să persecute pe Dascălul Dreptăţii, în ziua în care comunitatea de la Qumran serba Ziua Ispăşirii, care, după Legea lui Moise, era o zi de odihnă (*Levitic*, XVI, 29). Marele Preot din Ierusalim pentru nimic în lume nu ar fi putut părăsi Templul într-o zi când el trebuia să conducă ceremonia celei mai mari sărbători mozaice şi să plece la un drum de 60—70 km. Lucrul acesta ne dovedeşte că secta de la Qumran prăznuia sărbătorile mozaice în alte zile decât Templul din Ierusalim.

Calendarul în uz la qumraniţi s-ar fi depărtat gradual tot mai mult de sezoanele anuale naturale (primăvară, vară etc.), deoarece adevăratul an solar este cu o zi şi aproape un sfert mai lung decât anul de 364 zile de la Qumran. Cum vor fi intercalat ei această zi şi un sfert, pentru ca să rămână în concordanţă cu mersul soarelui, este greu de spus. Datele prezente nu ne permit niciun fel de presupunere. Totuşi, o intercalare trebuia să fi avut loc, fie prin introducerea unei săptămâni întregi, după un număr de ani, fie altfel pentru ca să poată fi menţinut tradiţionalul început de an, întotdeauna, în ziua a patra a săptămânii

(miercuri) şi în anotimpul respectiv.

Calendarul solar de la Qumran era net superior celui lunar, în uz la mai toate popoarele din Orientul Apropiat în secolele premergătoare erei noastre, fapt dovedit prin aceea că proiectul de calendar propus de ONU pentru a fi adoptat de toată lumea secolului nostru este cel cu 364 zile anual5l.

Ciclul festival al esenienilor, în principiu, se compunea din şapte sărbători. El începea cu Pastele, în seara lui 14 al primei luniB2, urmat de cele şapte zile ale sărbătorii Azimilor. Dăruirea snopului53, ce trebuia adus la altar „a doua şi cu o zi albă, adică neînregistrată, nenumărată, în anii obişnuiţi şi cu două zile albe, în anii bisecţi.

52 Luna prima, era Nisan; cu ea începea şi primăvara.

63 Se-aducea la altar un snop de orz, din care cauză festivitatea mai avea şi numele de sărbătoarea Orzului.

zi" de sabat (*Levitic,* XXIII, 15), era fixată la 26 a primei luni, deci duminică, după sabatul ce urma octavei pascale 64.

Cincizeci de zile mai târziu, la 15 din luna a treia, cădea sărbătoarea săptămânilor 55 care, ca sărbătoare a Reînnoirii Legământului, era cea mai importantă pentru esenieniM.

Ciclul sărbătorilor de toamnă începea cu Anul Nou (ziua I, luna a şaptea a anului) care, detaliu interesant, nu se numea Roş ha-Şanah, ci Yom ha-Zikron = „ziua Comemorării" 87.

Cea de-a zecea zi a aceleiaşi luni, deci o vineri, era Ziua Ispăşirii, iar miercuri 15, luna a şaptea, era sărbătoarea Tabernacolelor sau a Corturilor. În afară de aceste sărbători tradiţionale pe care le aveau toţi iudeii, existau şi alte zile de odihnă la esenieni. Astfel, cele patru zile intercalate, care inaugurau sezoanele sau anotimpurile, sunt numite „Zilele Comemorării" 58, Ele poartă nume speciale, judecând după 1 QS, X, 7: „Sărbătoarea Secerişului, sărbătoarea Verii, sărbătoarea Seminţei, sărbătoarea Ierbii de primăvară", ce corespundeau respectiv cu 1/1, I/IV, I/VII şi I/X. Într-un fragment din grota 4 Qumran, se face menţiune de sărbătoarea Undelemnului, ce se celebra la 22 ale lunii a şasea. Între altele, erau practicate comemorări ale evenimentelor istorice, asemănătoare celor amintite în cartea I – *Macabei* şi în tratatul talmudic *Taanit 59.*

Cu privire la acest calendar se pun două probleme întâlnite atât la autorii cărţilor apocrife *Jubilee* şi *Enoh,* cât şi la eremiţii de la Qumran şi anume: cea cu privire la

originile sale şi apoi cea a sincronismului cu calculul astronomic.

După cum am amintit, textele de la Marea Moartă nu ne procură nicio informaţie care să ne permită să rezolvăm cea de-a doua problemă: intercalarea unei zile şi un sfert, adică diferenţa aproximativă între anul de 364 zile şi anul tropic de 365,2422 zile60.

Cât despre origine, cercetătoarea franceză Annie Jaubert 61 a demonstrat temeinic că acest calendar este cel al profetului Ezechiel şi după el, al redactorilor *Pentateuhului* şi al Cronistului62. Deci, el datează cel puţin din epoca exilului (sec. V î.e.n.). Milik se întreabă63 dacă acest calendar nu ar putea urca ceva mai sus. Într-adevăr, cu toată probabilitatea, acest calendar religios al lui Israel este o copie a calendarului religios din Egipt, unde anul se compunea din douăsprezece luni de câte treizeci de zile, plus cinci zile epagomene64. Nimic nu ne împiedică să presupunem. Posibilitatea împrumutării calendarului solar de la egipteni prin intermediul fenicienilor, la începutul monarhiei israelite. Oricare ar fi fost schimbările introduse în acest calendar după exil (diviziunea în patru anotimpuri, după influenţa grecească, precum şi cele patru zile epagomene), el a rămas în uz la Templu până în epoca

elenistică. Dar în viaţa civilă, după epoca persană, a început să fie utilizat calendarul luni-solar, de origine babiloniană 6S. Se poate presupune că la o anumită e0 După calculul scribilor de la Qumran, sincronismul între calen darul lor şi cel tropic se stabilea în trei ani (364 X 3 = 354 x 3 + 30). Dar trebuiau şase ani, pentru ca rândul succesiv al celor 24 de familii sacerdotale să revină la punctul de plecare: 52 x 6 = 312: 24 = 13. Deci în şase ani celor 24 clase sacerdotale le revenea rândul de 13 ori. Dat fiind ciclul trienal şi sexaenal, trebuia stabilit un ciclu de 24 de ani: patru cicluri sexaenale cu câte o lună intercalară de 29 zile (exact 29,76), la finele celui de-al patrulea. În modul acesta, se conservă corespondenţa anilor de 364 zile şi a fazelor lunare. Dar o astfel de lună epagomenă cerea un serviciu la Templu, de patru familii sacerdotale, la fiecare 24 de ani; deci, pentru a face să participe cele 24 de familii era necesar un ciclu de 144 ani (24 x **X 6)**.

61*La date de la Ce ne,* Paris, 1957.

62Unii specialişti afirmă că textul actual al *Pentateuhului* şi al cărţilor *Cronici* a suferit mai multe redactări, până la forma actuală. Cronist numesc ei pe ultimul redactor al cărţilor *Cronici.*

*63*J. t. Milik, *Dix ans...* p. 73.

*64*Termen grecesc pentru zilele intercalare, ce se introduceau în calendar, spre a-l menţine în acord cu anul solar sau tropic.

*65*Ebreii au stat în robia babiloniană până ce au fost eliberaţi de perşi. Întorşi în Palestina, din robia babiloniană, iudeii au adus cu ei şi calendarul lunar, adoptat de la caldeeni.

dată s-a încercat introducerea acestui calendar de origine babiloniană şi în serviciul liturgic al Templului. Preoţii favorabili elenismului vor fi fost pentru, în timp ce adversarii acestui curent vor fi fost împotriva introducerii unui calendar păgân, ca cel babilonian. La aceste dispute şi chiar lupte se pare că face aluzie autorul cărţii *Daniel,* când îl acuză pe Antioh IV Epifanes că a voit să „schimbe sărbătorile şi Legea" *{Daniel,* VII, 25). *Cartea Jubileelor,* prin atitudinea sa contrară acestui calendar de origine babiloniană, ca şi prin apologia insistentă a calendarului tradiţional[204], pare să fi fost compusă cu ocazia unui act de mare însemnătate, ca, de exemplu, suprimarea calendarului tradiţional la serviciile liturgice. Milik[205] se

204 Insistentă vizibilă si în scrierile de la Qumran.
205 J.T. Milik, *Dix ans...,* p. 74.

întreabă dacă această schimbare n-a fost făcută de Ionatan, Mare Preot şi prinţ haşmonean, grijuliu de-a se integra pe deplin în viaţa politică şi culturală a lumii elenistice. El va fi luat această măsură drastică. Tot Milik se întreabă dacă nu va fi fost aceasta unul din motivele principale ale exodului esenian, adică plecarea din Ierusalim a preoţilor care ţineau la vechiul calendar solar.

7. Principalele puncte doctrinare ale qumraniţilor

Oamenii de la Qumran erau, aşa cum s-a văzut, iudei, în general, credinţele lor nu difereau de cele ale celorlalţi iudei şi se bazau în special pe *Tora* care consta din cele cinci cărţi ale lui Moise, dar ce-i caracterizează pe qumraniţi era hotărârea lor de-a îndeplini cu cea mai mare fidelitate prescripţiile Legii. Substanţial, deci, doctrina lor despre Dumnezeu nu diferea de cea a *Vechiului Testament,* pe care ei n-au făcut altceva decât s-o dezvolte. Esenienii au meditat mult asupra ideii conducătoare a cărţilor Scripturii şi au găsit că, din cauza defectelor „poporului ales", planul de mântuire al lui Yahweh va fi realizat de către fracţiuni din ce în ce mai restrânse ale acestui popor, şi că, în cele din urmă, ultimul grup va fi „restul lui Israel" prin excelenţă (CD, 1—8 şi 19—20). Minaţi de convingerea că sfârşitul este aproape şi că

ei reprezintă acest „rest” ales de Dumnezeu, adepţii Dascălului Dreptăţii s-au reunit pentru a vieţui în comun, sub o disciplină aşa de severă.

8. Adevăratul Israel şi Legământul cel nou

Raporturile qumraniţilor cu divinitatea erau bazate pe Legământul cel Nou, anunţat de Ieremia (XXXI, 31—34; *Ez.,* XXXVI, 22—28). În special, *Documentul de la Damasc* se află sub semnul acestei expresii a profetului Ieremia: *ha-Berit hadasah*69 (CD, 8,21—29,33; 20,12; poate şi 1 Q p. *Hab.,* II, 3).

Acest Legământ reînnoit a fost însoţit de revelaţia specială făcută Dascălului Dreptăţii. Numai el a primit o înţelegere a promisiunilor divine, care o depăşeşte chiar pe cea a autorilor *Vechiului Testament.* Iată cum se exprimă un text qumranian: „Dumnezeu a spus lui Habacuc să scrie tot ce-are să se întâmple ultimei generaţii, dar timpul împlinirii nu i l-a făcut cunoscut... înţelesul se referă la Dascălul Dreptăţii, căruia Dumnezeu i-a făcut cunoscute toate misterele cuvintelor (pronunţate prin) profeţi, servitorii Lui” (1 Q p *Hab.,* VII, 1,4—5; cf. Şi II, 5—10). Deci, această gnoză este de ordin apocaliptic, iar aşteptarea eshatologică însemna toată viaţa membrilor Noului Legământ. În timpul acestei perioade are să se

întâmple finele timpurilor, căci legile în vigoare n-au decât o valoare provizorie (1 QS, IX, 10; CD, 14,18). Desigur, ele vor fi înlocuite printr-o Nouă Lege de-o valoare eternă «»".

O diferenţă există totuşi între *Vechiul Testament* şi învăţătura qumranienilor. Pentru a face parte din Legământ nu mai era suficient să aparţii „poporului ales", ci trebuia pe deasupra şi libera decizie a candidatului70, dar, la drept vorbind, această liberă hotărâre comportă şi ea câteva limite, în afară de refuzul pe care putea să-l opună ierarhia şi de excluderile pe care ea le putea pronunţa, anumite defecte de ordin fizic sau moral constituiau şi ele obstacole eliminatorii. O copie inedită a *Documentului de la Damasc*[206], ale cărei resturi au fost găsite în grota 4[207], ne permite să completăm lacunele pasajului corespunzător din manuscrisul din Cairo[208]: „proştii, nebunii, reduşii mintal şi dementii[209], orbii[210], şchiopii, schilozii7e, surzii, minorii, niciunul dintre ei nu vor intra în sânul comunităţii, căci îngerii sfinţi (se află în mijlocul ei)"[211].

206 J.T. Milik, *Dix ans...,* p, 76.

207 Sigla provizorie 4 QDb.

208 Cap. 15, 15— 17. Cum am mai amintit, manuscrisul din Cairo fusese descoperit de S. Schechter, într-o sinagcgă din Cairo, la slîrşitul secolului trecut.

209 Cuvîntul din original este *mşwgh.*

210[76] Cuvînt cu cuvînt: cei care fiind debili de ochi nu pot vedea.

211 J.T. Milik, *Dix ans...,* p. 76.

O listă similară se află inclusă în prima anexă a *Statutului Comunităţii,* dar acolo nu este vorba de comunitatea terestră, ci de „congregaţia" viitoare (1Q 28 A, II, 3—9). Gândul ne duce numaidecât la parabola cu cei invitaţi la nuntă, aşa cum este istorisită de Luca: „săracii, schilozii, orbii şi şchiopii" sunt chemaţi să înlocuiască pe primii „invitaţi" să ia parte la „ospăţul din împărăţia lui Dumnezeu" (XIV, 12—21), iar Milik se întreabă dacă aici nu este o aluzie polemică la adresa esenienilor[212].

În orice caz, acest exclusivism a contribuit să dea sectei un caracter închis şi esoteric. Iosif Flavius ne precizează că cel care era candidat la intrarea în congregaţie trebuia să jure că n-are să divulge secretele sectei, chiar dacă ar fi torturat până la moarte[213]. În această privinţă, o confirmare curioasă ne este dată de existenţa a doua alfabete criptice, atestate de fragmentele din grota 4[214].

În *Vechiul Testament* se afirmă că Dumnezeu s-a servit de mediatori pentru a încheia sau reînnoi Legământul. Tot aşa, Noul Legământ al esenienilor îşi are mediatorul său în persoana Dascălului Dreptăţii. Cel puţin el este cel care a precizat modul de realizare al noului pact. După cum am

212 *Ibidem.*

213[76] Iosif Flavius, *Bellum Judaicum,* II, VIII, 141; cf. 1 QS, IX, 17, 22; X, 24 si CD 15, 10.

214 J. T. Milik, *Dix ans...,* p. 76.

spus mai sus, în esenţă, era vorba de-a se reface experienţa părinţilor care locuiseră în deşertul Sinai timp de patruzeci de ani, dar ei, esenienii, învingând încercările şi necazurile la care au fost supuşi strămoşii în pustiu.

În practica cotidiană, acest program general al Legământului se traducea prin respectarea scrupuloasă a regulilor sociale şi religioase, care nu lăsau nimic la voia întâmplării. Întrarea în sectă căpăta o importanţă specială; ea avea loc în ziua sărbătoririi „Reînnoirii Legământului”, descrisă de *Statutul Comunităţii* (1 QS, I, 7—11,19) şi cuprindea rugăciuni de laudă şi mulţumiri lui Dumnezeu, o scurtă formulă de mărturisire publică şi mai ales o binecuvântare la adresa „oamenilor partidei lui Dumnezeu” şi un dublu blestem la adresa „oamenilor partidei lui Belial”, ceea ce ne reaminteşte faimoasa ceremonie de pe munţii Garizim şi Ebal, prescrisă de Moise (*Deut.*, XXVII, 11—26). Un pasaj din *Cartea Jubileelor* (6,17) lasă să se înţeleagă că această reînnoire a Legământului coincidea cu Cincizecimea[215], supoziţie confirmată de un fragment inedit al *Documentului de la Damasc* (4 QDb), ce situează ceremonia în luna a treia a anului, care este cea a Cincizeci şi i. Fără îndoială, aceasta

215 J. T. Milik, *Dix ans.* .., p. 77.

era ocazia pentru qumraniţii disperaţi de-a se găsi la casa-mamă din Qumran şi astfel suntem tentaţi de-a pune în raport cu această sărbătoare qumranită oasele de animale (berbeci, capre, vaci) descoperite în săpături, precum şi o serie de fragmente ceramice.

9» Cele două spirite

Viaţa după Noul Legământ inaugurat de qumranieni îmbrăca un dublu aspect: lupta pentru grăbirea venirii timpurilor eshatologice şi trăirea anticipată a vieţii fericite, pe care-o vor instaura acele timpuri. După concepţia qumranită moral-dualistă, forţele binelui şi ale răului îşi dispută întâietatea şi se înfruntă chiar în interiorul fiecărui om. De-o parte Belial, numit şi îngerul întunericului, cu ceata spiritelor nedreptăţii sau ale întunericului, iar pe de altă parte, Prinţul luminii cu spiritele adevărului sau ale luminii[216]. Acest dualism cosmic se prezintă în termeni etici, în catalogul virtuţilor şi viciilor[217].

Se ştie că doctrina celor două spirite constituia una din

---

216 1 QS, III, 13 — IV, 1. Să se facă comparaţie cu expresia „duhul adevărului şi duhul rătăcirii" din I-*Ioan,* IV, 6. Găsim expresia „spirit de lumină" în CD, 5, 18, în opoziţia cu Belial; cf. şi expresia „înger de lumină" din II-Cor., 11, 14 (opus lui Satan, deşi se preface în înger al luminii).

217 1 QS, IV, 2—14. în ce priveşte practicarea virtuţii de către ese- nieni, cf. Philon din Alexandria, *Quod omnis probus liber sit,* par. 34 şi Iosif Flavius, *Bellum Judaicum,* II, VIII, 7, 139— 142. O listă a virtuţilor se găseste si la Paul *(Galateni,* V, 19 — 23; *Efes.,* IV, 25 — 32, I-*Cor.,* 6, 9; *Colos.,* 'illi 5-9),

temele de predilecţie ale mediului iudeo-creştin[218]. Capitblul din *Didahii,* numit „al celor două căi", face impresia unei traduceri din *Statutul Comunităţii* (III, 13—IV, 1) şi este reluată aproape integral de *Epistola lui Barnaba 86.*

Deşi dualistă, concepţia pe care esenienii şi-o făceau despre lume şi despre sufletul uman nu iese din cadrul monoteismului biblic, pentru că Dumnezeu va asigura victoria finală a Binelui asupra Răului. Chiar dacă am avea aici o influenţă iraniană, totuşi ortodoxia mozaică rămâne salvată[219].

Observaţii similare se impun pentru doctrina transcendenţei divine. Qumraniţii aveau o conştiinţă foarte vie, iar un determinism destul de evident colora viziunea lor despre lumea fizică şi spirituală. Sub influenţa concepţiilor astrologice ale epocii, ei socoteau că viaţa şi activitatea omenească erau strict reglate de mişcarea corpurilor cereşti. În plus, pe plan etic, omul este lăsat în voia jocului de forţe antagoniste ale Binelui şi Răului, care şi-l dispută. O scriere descoperită în grota 4 ne dă un exemplu curios despre acest dublu determinism fizic şi

---

218[66] *Didahiile celor doisprezece Apostoli, I, 1; Epistola lui Barnaba,* XVIII —XX. *Apud* J.T. Milik, *Dix ans..* p . 78.

219 J.T. Milik, *Dix ans...,* p. 78.

psihic[220], descriindu-ne morfologia indivizilor născuţi sub un anumit semn al Zodiacului şi proporţia matematică a participării lor la lumea spiritelor luminii şi la cea a spiritelor întunericului. Textul ebraic este scris de la stânga ia dreapta, ca în greceşte[221]. Acest procedeu criptic arată importanţa acordată acestei doctrine, al cărei ecou se face Iosif Flavius[222].

10. Moralitatea qumranită

Ca orice sectă ce se desprinde din**tr-o** religie, spiritualitatea qumranită se distinge net faţă de cea a grupurilor mai vechi. Semnalăm în primul rând delicateţea morală pe care ne-o atestă anumite pasaje din scrierile descoperite la Marea Moartă şi putem cita, în acest sens, capitolul din *Statutul Comunităţii* (1 QS X, 16—25), care tratează despre mărturisirea păcatelor.

Caritatea este cea care întăreşte raporturile mutuale. Iată ce scrie, în această privinţă. *Documentul de la Damasc:* „Solicitudinea colectivităţii să se îndrepte către săraci şi nenorociţi, bătrâni, infirmi, sinistraţi, către cei care sunt în robia străinătăţii, către fecioarele care nu au pe nimeni în ajutor, către copiii părăsiţi şi către orice

220 *Ibidem.*
221 „Revue Biblique", LXIII (1956), p. 63.
222 *Antiquitates Judaicae,* XIII, V, 172 şi XVI7.I, I, ^8.

semen a cărui casă se află în pericol, într-un fel sau altul, cărora să le dăruiască o parte din câştigurile ei" 9l.

„Trebuie admirat la ei, spunea Iosif Flavius 92, practicarea justiţiei, cum nu se află la greci şi la niciunul dintre popoarele barbare... ei nu acceptă sclavia... ei pun bunurile lor în comun". „Ei sunt obligaţi să sară în ajutorul celor neputincioşi de câte ori li se cere şi să le dea de mâncare celor sărmani" 93. „În zadar se va căuta printre ei, să se găsească vreunul care să facă suliţe, săgeţi, săbii, platoşe ori scuturi, într-un singurj cuvânt arme ori unelte de război..." 94

11. Războiul eshatologic

După spusele autorilor amintiţi mai sus şi conform scrierilor descoperite la Marea Moartă, esenienii erau total pacifişti. Unicul lor scop era să grăbească instaurarea unei împărăţii mesianice, adică a stării de fericire, care, după cum preziseseră profeţii, urma să aibă loc la sfârşitul lumii.

Ei priveau acest moment mai ales sub aspectul lui moral şi uman şi nu se lăsau fascinaţi de aspectul cosmic al luptei

B1 CD, 14,14—17. Asupra practicii individuale a caritătii la esenieni, ei. Iosif Flavius, *Bellum Judaicum,* II, VIII, 134. Bolnavii şi bătrânii erau ajutaţi din fondurile comunităţii.

Cf. Şi Filon din Alexandria, *Quod omnis probus liber sit,* par. 87; *Apologia pro Judaeis,* 13.

92 Antiquitates Judaicae, XVIII, I, 5 (20).

83Iosif Flavius, *Bellum Judaicum,* II, VIII, 6 (134).

84 Philon din Alexandria, *Quod omnis probus liber sit,* par. 78.

dintre spiritele bune şi spiritele rele, cum este cazul în Cartea *Enoh* 95. Îşi formaseră o opinie în ceea ce priveşte conflagraţia finală a Universului 96. Dar ei nu separau omul de momentul naşterii unei lumi noi, pe care, pentru a o descrie se serveau de termeni şi de imagini inspirate de naşterea unui copil sau de simbolul unei corăbii bătute de uragan (1 OH, III, 1 – 8).

Fiii luminii par să formeze două grupuri 97. Primul ar consta din „fiii lui Levi, Iuda şi Beniamin", numiţi deopotrivă „exilaţii deşertului" (deşertul Qumran-ului şi al Iudeei, în general). Grupul al doilea ar fi format din „fiii luminii, exilaţi în deşertul popoarelor" (în taberele Damascului şi în diaspora, în general), care, pentru a participa la războiul apocaliptic (cel de la finele lumii) se vor întoarce în „deşertul Ierusalimului" (1 OM, 1,2 sq.). De observat că această ultimă denumire a deşertului Iudeii ne este cunoscută, de asemenea, din scrierile monastice ale

perioadei bizantine 9S.

Un manual, ***Regula războiului*** 99, dădea qumraniţilor instrucţiunile care să le asigure triumful în războiul eshatologic. În acest manual, se precizează că sosirea erei eshatologice va avea loc la finele unei perioade de patruzeci de ani, care se subdivide în şase ani de pregătiri şi douăzeci şi nouă de ani ocupaţi în campanii succesive împotriva diferitelor popoare, campanii întrerupte numai de cinci ani sabatici l0°, consacraţi repausului legal (1 OM, II, 9 sq.).

Doi conducători sunt în fruntea partidei celor buni (qumraniţilor): Marele Preot 101 şi Prinţul Comunităţii l02. Deşi ei poartă titluri mesianice, este greu să ne dăm seama dacă este vorba de doi Mesia sau, pur şi simplu, de precursorii lor 103.

„Cartea *Enoh* este o scriere apocaliptică şi cuprinde un anţamblu de exhortăţii, parabole şi profeţii atribuite patriarhului Enoh, Vii n care tradiţia iudaică a făcut o figură legendară.

— 1 OH, III, 28 – 36.

„J. T. Milik, *Dix ans...* p. 81.

98 Ibidem, p. 82.

- I s-a dat sigla 1 OM. *Milhama* înseamnă război.

100 Din şapte în şapte ani, pământul era lăsat nelucrat, ca să profite şi el de odihnă, aşa cum oamenii au repausul lor, după şase zile de muncă. Acest tot al şaptelea an de repaus era numit an sabatic.

101 Ha-Kohen ha-Roş.

102 Nesiah-edah.

103 J.T. Milik, *Dix ans*... p. 82.

Această carte, adică *Regula* ***războiului***[223], pare să fi fost compusă în prima jumătate a secolului I al erei noastre, perioadă ce-a văzut cum se ridica tensiunea dintre poporul iudeu şi puterea romană, tensiune ce trebuia să ducă la explozia primei revolte. Grota 1 de la Qumran a furnizat un manuscris destul de complet, iar grota 4 a procurat resturile altor patru copii ale ***Regulii războiului.*** Cu toată probabilitatea los, scrierea aceasta era răspândită în numeroase exemplare, printre qumraniţi şi printre esenienii din afara Qumranului.

S-ar putea ca şefii rezistenţei iudaice să fi considerat ***Regula*** *războiului* ca pe-o excelentă lucrare de propagandă conform căreia era eshatologică a sosit şi astfel, la primul semnal al revoltei, anumiţi esenieni să fi abandonat Oumranul după ce mai înainte vor fi ascuns

223 Unii specialisti *o* denumesc *Manualul războiului.*

manuscrisele lor în grotele din jur, alăturându-se celor care luptau contra romanilor consideraţi fii ai lui Belial prin excelenţă. Partidul esenian în totalitatea lui, însă, a stat departe de conflict, căci nu adera la politica de violenţă a zeloţilor[224]. Acest război „sfânt" avea să eşueze lamentabil, iar printre esenieni deziluzia a fost aşa de mare încât ei n-au mai ajuns să formeze un partid ca mai înainte, ci, trecuţi dincolo de Iordan, au lâncezit până în secolul al VIII-lea e.n., când, probabil, au apărut iarăşi, dând naştere sectei karaite le8.

12. Cei doi Mesia

Atât după *Vechiul Testament,* cât şi după manuscrisele de la Marea Moartă, instaurarea erei eshatologice va fi opera lui Dumnezeu. Asupra acestui punct esenienii erau în acord cu toate celelalte grupări religioase iudaice. În ce priveşte agenţii de execuţie ai acestei ere, doctrina qumranită ieşea din comun. În *Statutul Comunităţii* se afirmă că prescripţiile sale sunt valabile „până la venirea Profetului, apoi a lui Mesia lui Aaron şi a lui Mesia lui Israel" (1 QS, IX, 11). *Documentul de la Damasc* se face ecoul *Statutului,* atunci când precizează că reglementările sale vor valora „până la venirea lui Mesia lui Aaron şi a

224lor Dr. C. Daniel, în mai multe articole publicate în ţară şi iu *>irăi-* nătate, a dovedit acest lucru. Cf.lista publicaţiilor lui C. Daniel în Bibliografia volumului.

celui lui Israel” (CD, 14,19; 20! etc.).

Textul din *Statutul Comunităţii* îşi află o ilustrare remarcabilă în aşa-numitele *Testimonia* transcrise pe o iâşie de piele, conservată aproape integral, ce provine din grota 4 [225]După trei citate biblice urmează un extras din *Imnurile* (apocrife) ale lui Ioşua. Autorul reia mai întâi pasajul din *Deut.,* XVIII, 18 sq.: „Voi ridica din mijlocul vostru un profet...”, combmându-l cu V, 27 sq. Apoi citează oracolul lui Bada am asupra stelei lui Iacob *(Num.,* XXIV, 15—17). Urmează apoi binecuvântarea acordată de Iacob lui Lev i *[Deut.,* XXXIII, 8—11) ni.

În *Pentateuh,* cartea de temelie a qumraniţilor, îşi găseau esenienii justificarea scripturistică a concepţiei lor, în cele trei persoane mesianice. Revenind la aceste trei personaje eshatologice, vedem că Profetul, precursor al celor doi Mesia, nu pare să mai fie menţionat în altă parte a textelor de la Qumran, aşa că nu se poate spune nimic despre funcţiunile sau despre personalitatea lui[226]. Rolul lui Mesia, lui Aaron şi cel al lui Mesia lui Israel ne sunt ceva mai clare. Că este vorba de două persoane distincte şi nu de una singură, care şi-ar asuma o dublă funcţiune, este

---

225[11(1] J.T. Milik, *Dix ans...,* p. 83.
226[132] J.T. Milik, *Dix ans...,* p. 83.

astăzi un lucru stabilit.

Mesia lui Aaron este Marele Preot, care va revela adevăratul sens al cuvântului divin şi care, probabil, va promulga noua Lege, ce va fi eternă. Într-adevăr, comentariul autorizat al Scripturii constituie o prerogativă sacerdotală şi de aceea Mesia Preotul poartă titlul de scrutător al Legiim, în anumite texte din grota 4 unde este asociat cu Vlăstarul din David[227]. Ca fondator prezumtiv al grupului de la Qumran, el este numit şi „Dascăl ai Dreptăţii”[228]. Această ultimă denumire ar putea fi redată şi prin „învăţătorul Legitim”, adică cel care are dreptul de a învăţa, în opoziţie cu pseudo-Mesia şi pseudo-profeţii[229].

Mesia lui Israel corespunde cu Mesia lui Iuda, tradiţional, de regulă ieşit din familia regală a lui David, căci lui i se spune „Vlăstarul din David” în câteva texte din grota 4[230], al cărui rol însă este strict politic. Astfel, în epoca eshatologică va fi restaurată situaţia din perioada preexilică, când prosperitatea regatului se datora, credeau qumraniţii, conducerii unite a celor doi şefi, unul religios, Marele Preot, altul laic, regele. Contrar realităţii istorice,

---

227 Cf. Revista „J. Ii. 1.", 1.XXV, 1V56, pp. 144- 177.

228 *Documentul de la Damasc,* 6, 10.

229 J. T. Milik, *Dix uns.* . ., p. 84.

230 Revista „J.B. L", I.XXV, 1956, pp. 174- 177.

qumraniţii dădeau primul loc Marelui Preot şi nu regelui, proiectând astfel în trecut şi viitor organizaţia teocratică a Iudeii, din epocile persană şi elenistică, când Marele Preot conducea şi afacerile administrative ale statului iudaic. Această trăsătură confirmă şi ea originea sacerdotală a mişcării de la Marea Moartă[231].

Dup ă cum se vede, această concepţie mesianică se opune atât celei a *Vechiului Testament,* cât şi celei a *Noului Testament,* care nu cunosc decât un singur Mesia, pe cel de descendenţă regală[232].

Sintetizând cu Milik esenţa doctrinei qumranite sau eseniene putem spune că această doctrină se situează pe o linie ce pleacă din *Vechiul Testament,* pentru a se termina în *Noul Testament.* Totuşi, va trebui să ţinem seama de elementele proprii ale sectei. Aceste elemente nu constituie o simplă dezvoltare a ideilor *Vechiului Testament,* ci, evident, ele se datoresc unor influenţe din afara lui. De asemenea, nu se poate nega că *Noul Testament* conţine, la rândul său, surprinzătoare paralele cu textele qumranite. Dar, prin integrarea lor în noua realitate aceste elemente au obţinut o semnificaţie şi un

231 J. T. Milik, *Dix ans...,* p. 84.

232 1-° A se vedea totuşi şi *Zah.,* 13 şi *Ier.,* XXXIII, 14-18.

rol pe care nu le-au avut şi nici nu le puteau avea în cadrul qumranismului.

Capitolul VIII

CREŞTINISM ŞI ESENIANISM

Renumitul membru al Academiei franceze Ernest Îienan, care a fost şi un orientalist de seamă, a făcut săpături arheologice în Siria şi Liban —, vorbind despre originile creştinismului are următoarea frază: „le christianismtest un essénisme qui a largement réussi" (Creştinismul este un esenianism care a reuşit pe deplin). Renan era influenţat de şcoala raţionalistă germană, care începuse să privească *Biblia* cu alţi ochi decât până în secolul al XV U Ideea, El chiar ne spune textual: „Pe la finele secolului ir-tut şi la începutul acestuia[233] era la modă explicarea creştinismului numai prin prisma esenianismului. După această teză, Iisus a fost un esenian care a dezvoltat anumiţilaturi ale sectei[234] şi şi-a creat o comunitate aparte. Evangheliile n-au fost altceva decât redactarea moralei eseniene". Şi Renan continuă: „O dificultate capitală se ridică, însă, contra unei atari ipoteze, căci nici cel puţin un cuvânt din toată literatura creştină a secolelor întâi şi al doilea nu aminteşte nici de numele şi nici de existenţa aşa

233" Secolul al XIX-lea în care a vinţuit Renan.

234 Adică a grupului esenian.

de caracteristică a acestor solitari8. Însuşi Ioan Botezătorul a făcut parte din marea familie autentic israelită a profeţilor – a acelor agitatori religioşi” – dar, el nu venea din vreun ordin anume. Ascetismul lui era cel al profetului Ilie, ” din vechii proroci, căci

manuscrisele: de la qumran vieţuia adesea în pustie şi deci n-avea ascetismul unui *om* crescut într-o anumită grupare. Cum se face atunci că numele de esenian nu se află nicăieri în literatura creştină primitivă?”. Şi neputând da răspuns la această chestiune, Rtman conchide: „Între creştinism şi esenianism raporturile directe sunt îndoielnice, dar asemănările sunt adânci”[235].

Cel care-a propagat nebănuit de mult, în Franţa, ideea că Iisus a făcut parte din grupul esenian a fost Edouard Schure[236]. După acesta, sufletul tânărului Iisus n-a fost satisfăcut de învăţăturile profesate în Templul din Ierusalim şi atunci nu şi-a găsit ceea ce căuta decât la esenienii care se depărtează de Templu, adică de mozaismul oficial.

Evangheliile nu spun nimic despre manifestările lui Iisus, ce-au avut loc înainte de întâlnirea lui cu Ioan Botezătorul. După aceea, îl vedem apărând în Galilea cu o doctrină închegată şi cu asigurarea că este un profet, profetul prin excelenţă, adică Mesia. Însă este evident, afirmă

---

235 E. Renan, *op. cit.,* p. 72.

236 Edouard Schure, *Lcs grands initv's,* care pînă in anul 1935 apăruse in ediţia a 123-a.

Schure[237], că acest început impetuos şi premeditat a fost precedat de-o evoluţie lungă şi de o adevărată iniţiere. Nu este mai puţin cert că această iniţiere a trebuit să aibă loc la singura asociaţie ce păstra pe atunci, în Israel, adevăratele tradiţii moştenite de la profeţi, comunitatea esenianã. Faptul acesta reiese, după Schure, nu numai din raporturile intime dintre noua doctrină şi cea a esenienilor, ci şi din tăcerea păzită de Iisus şi adepţii săi cu privire la secta esenienilor. Pentru ce Iisus, care ataca cu o rară vehemenţă toate grupările religioase ale timpului său, ca fariseii, saduceii, irodienii etc. Nu-i numeşte niciodată pe esenieni? Evident, zice Schure, fiindcă ci erau legaţi de esenieni prin jurăminte şi mistere, şi fiindcă secta se contopise cu gruparea creştină.

În timpul acela, continuă Schure, ordinul esenian constituia ultimul rest al acelor confrerii de profeţi, organizaţi de către Samuel[238]. Despotismul stăpânitorilor Palestinei şi gelozia unui sacerdoţiu ambiţios şi servil au silit pe cei religioşi să se limiteze la tăcere şi să se retragă în locuri dosnice.

---

237 Ed. Schure, *op. cit.,* Paris, 1936, p. 473 sq.

238 Sclmrc a adoptat opinia teologilor liberali care avi emis părerea că, prin secolul al X-lea i.e.n., in israel a existat -lin fel de şcoală unde se pregăteau cei care voiau să devină proroci. în urma cercetărilor, s-a văzut că mai toate religiile vechi din Orientul Apropiat, pe lingă preoţii oficianţi ai cultului aveau şi profeţi, care se ocupau mai mult cu predici. Deci şi profeţii erau slujitori ai cultului.

Până acum cât ev a decenii nici nu se bănuia existenţa unor manuscrise, cum sunt cele ce-au fost aflate lângă Marea Moartă. După descoperirea acestora şi după descinarea lor s-a văzut că ele au o bună apropiere de zugrăvirea pe care clasicii autori Iosif Flavius şi Filon din Alexandria m-au lăsat-o despre secta esenianâ. Motivaţi de faptul că între manuscrisele de la Qumran şi între descrierile lui Iosif şi Filon sunt şi multe amănunte ce nu corespund unele cu altele aceşti autori preferă să pună manuscrisele descoperitv la Marea Moartă pe seama altui grup decât cel esenian, pe tar. L-.au denumit „secta qumranită”.

Cum s-a arătat, descoperirea manuscriselor din deşertul de lângă Marea Moartă s-a făcut în etape, aşa cum au reuşit, să le depisteze beduinii din tribul Ta-amirali printre dfa ¡măturile nenumăratelor peşteri din partea sudică a Palestinei. Ele au ajuns mai întâi în mina comercianţilor, colecţionari de antichităţi din Betleem, şi numai apoi au fost achiziţionate de instituţiile culturale, dintre care cea mai mare parte se află în Ierusalim. Un bun număr din aceste manuscrise a ajuns chiar pe piaţa americană, de unde au fost ruiupărate ele către statul Israel şi aşezate într-un impozant edificiu special. Abia după depozitarea

manuscriselor în bibliotecile respective, a început cercetarea lor de către cărturari din multe ţări.

După descifrarea manuscriselor, s-a \azut că ele au aparţinut unei comunităţi iudaice ce se despărţise de mozaismul de la Templul din Ierusalim, propagând unele învăţături proprii, unele provenite din idei împrumutate de la alte doctrine ce au fost profesate în Orientul Apropiat: antic.

În urma cercetărilor din decada a şasea şi a şaptea a secolului nostru, s-a constatat că unele idei din manuscrisele de la Qumran sunt oarecum asemănătoare celor din doctrina creştină. Cercetătorii au ajuns la părerea că aceste asemănări provin din următoarele motive: 1. Izvorul comun care a fost canonul cărţilor sacre mozaice; 2. Limbile aramaică şi ebraică utilizate în secolele II ŞI I î.e.n. În toată Palestina; 3. Monoteismul ce-a fost profesat de către doctrina mozaică întotdeauna. În ce priveşte deosebirile, ele vor fi menţionate mai jos.

O bună parte dintre cercetătorii teologi admit că, după catastrofa războiului dintre iudei şi romani (66—71 e.n.), deziluzionaţi de înfrângerea lor, esenienii au părăsit gruparea lor, trecând în masă la creştinism, de bună seamă acceptând integral doctrina şi practicile creştine.

Cercetătorii liberali se situează pe altă poziţie decât teiştii.

R. I. Wipper afirmă că „asemănarea dintre esenieni şi creştini nu este o asemănare între două curente existente concomitent şi în paralel, ci este o asemănare între două generaţii, între părinţi şi copii sau, mai bine zis, între bunici şi nepoţi”[239]. Într-un alt pasai, R. 1. XVipper arată că „esenienii trebuie trecuţi în rândul celor mai importanţi precursori”[240]. Deoarece numeroase date vin să întărească presupunerea că obştea de la Qumran a fost una dintre ramurile esenienilor, părerea academicianului R. I. Wipper despre legătura între esenieni şi formarea creştinismului poate fi extinsă şi asupra qumraniţilor. Cercetătorul marxist englez A. Robertson identifică fără rezerve pe membrii comunităţii de la Qumran cu esenienii u. Iar raporturile dintre mişcarea eseniană şi creştinism sunt definite de A. Robertson astfel: „Multe dintre cele ce citim despre esenieni amintesc surprinzător de creştinismul primitiv”. Esenienii şi nazareii erau secte înrudite, având, probabil, aceeaşi origine”.

În articolul „Manuscrisele de la Marea Moartă şi originea creştinismului”, profesorul A. Donini, cercetător al istoriei

---

239 -Citat după I. D. Amusin *Manuscrisele de la Marea Moartă,* tr. rom., Bucureşti, 196.3, p. 253.

240[18] *Roma şi creştinismul primitiv,* Moscova, 1954. Cf. I. D. Amusin, p. 253.

religiilor, spune clar: „Aici (adică în manuscrisele de la Ouniran-z A) ne aflăm în faţa uneia dintre cele mai bruşte tranziţii calitative (salturi) din întreaga istorie a poporului evreu, cu alte cuvinte ne găsim deja în planul ideologiei creştine net exprimate" ls. După părerea lui Donini, manuscrisele de la Qumran constituie veriga ce lipsea din lanţul evenimentelor care au dus la formarea creştinismului.

A. P. Kajdan îşi exprimă opinia într-o formă mai prudentă şi mai generală: „Vechea religie ebraică, şi, îndeosebi, doctrina esenienilor au exercitat o mare influenţă asupra formării moralei creştine şi asupra mitului care s-a constituit în curând despre Hristos"[241]. Într-un articol consacrat descoperirii manuscriselor de la Qumran, A. P. Kajdan scrie că chipul „învăţătorului Dreptăţii", care a existat la t'Senieni „cu mult înaintea epocii în care tradiţia situează naşterea legendarului Hristos", a fost preluat şi adaptat de primii creştini. În acelaşi timp, A. P. Kajdan ia atitudine împotriva exagerării importanţei manuscriselor de la Qumran pentru istoria formării creştinismului: „Noi nu putem să deducem creştinismul din mişcarea eseniană.

241 A. P. Kajdan, *Religia şt ateismul 'în lumea antică,* Moscova, 1957, p. 103. Cf. I. D. Amusin, *op.' cit.,* p. 254.

Aici n-a avut loc, o simplă filiaţie de idei”[242]. Manuscrisele de la Qumran „nu fac decât să precizeze cunoştinţele noastre despre unele fenomene din viaţa sectelor iudaice şi despre constituirea creştinismului primitiv”[243].

În articolul *Problemele fundamentale ale originii creştinistnnim,* profesorul S. I. Kovalev remarcă: „Ce-i drept, ia unele secte iudaice, de exemplu la esenieni, a existat un comunism al consumului, dar nu avem niciun temei să-i considerăm pe esenieni drept precursorii direcţi ai creştinilor, sub raport ideologic şi organizatoric, cum afirmă R. I.

242 La I. D. Amusin, *op. cit.,* p. 254.

243 A. P. Kajdan, A*Toi manuscrise descoperite pe ţărmul Mării Moarte,* citat după Amusin, *op. cit.,* pp. 254—255.

Wipper"[244]. Într-un alt articol intitulat *descoperirile din regiunea Mării Moarte şi mitul despre Iisus Hristos,* apărut în numărul din 3 ianuarie 1959 al ziarului „Vecernii Leningrad", S. I. Kovalev scrie: „Putem spune cel mult că esenienii au fost unii dintre precursorii creştinilor, dar nici pe departe singurii"[245].

În cartea sa *Originea creştinismului,* apărută în 1958[246], **I. A.** Lenţman spune că în persoana „preceptorului dreptăţii" de la Qumran rezidă „elementul principal al legendei despre Iisus, dar fără vreun alt indiciu referitor la creştinism". În ceea ce priveşte *Statutul* de la Qumran, I. A, Lenţman afirmă că „acest document coincide întru totul cu informaţiile date de scriitorii antici despre csenieni, dar nu are nimic comun cu creştinismul primitiv". Pe de altă parte, comparând ideologia şi modul de trai al comunităţilor creştine din Asia Mică, aşa cum reiese din «Apocalips», cu datele corespunzătoare din manuscrisele de la Qumran, I. A. Lenţman găseşte, pe lângă numeroase

---

244 „Analele Muzeului de istoric a religiei şi ateismului" al Academiei **de** ştiinţe a U.R.S.S., II, 1958. Cf. I. I). Amusin, *op- cit.,* p. 255.

245 Cf. I. D. Amusin, *op. cit.,* p. 255.

246 I. A. Lentinan, *Originea creştinismului,* traducerea rom., Bucureşti, 1961.

elemente comune şi o seamă de deosebiri radicale. Nu există astăzi vreun cercetător serios, spune I. A. Lenţman, care să considere sulurile de la Qumran drept monumente creştine”[247].

În prefaţa la traducerea ***Statutului*** K. B. Starkova scrie: „Oricât de restrânsă ar fi sfera de influenţă a comunităţii de la Qumran, cert este că ea a exercitat o influenţă şi, în lumina ei, izvoarele creştinismului şi ale literaturii creştine ne apar mai limpezi”.

I. D. Amusin se ocupă pe larg de asemănările sau apropierile dintre manuscrisele de la Marea Moartă şi cărţile ***Noului Testament.*** Iată ce spune el despre aceste apropieri: „Luate la un loc, ele alcătuiesc o dovadă peremptorie că autorilor nucleului iniţial al ***Noului Testament*** fie că le era nemijlocit cunoscută literatura comunităţii de la Qumran, fie că îi lega aceeaşi tradiţie apropiată” 2S. Mai departe, iată cuvintele sale: „Alături de numeroasele asemănări între literatura de la Qumran şi cea a *Noului Testament* există şi multe deosebiri. Deosebirea fundamentală şi hotărâtoare este că autorii qumranieni se mărginesc să vestească venirea iminentă a unui Mesia, pe când însăşi apariţia creştinismului este

247 Cf. I. D. Amusin, *op. cit.,* p. 255.

legată de credinţa că Mesia. Hristos a şi venit...” 28.

Concluzia ce se desprinde din lucrarea lui Amusin este aceea că *Noul Testament* a împrumutat doctrina qumraniană, cu alte cuvinte pe cea esenianã. Dar ca nu cumva să fie dezis de studii şi descoperiri ulterioare, I. D. Amusin scrie: „Aici trebuie să dăm dovadă de multă prudenţă şi, în primul rând, să nu ne lăsăm antrenaţi pe panta exagerării asemănărilor, să nu încercăm să deducem aproape întreg creştinismul primitiv direct din comunitatea de la Qumran. Dacă am face astfel, am repeta greşeala supărătoare a „panbabiloniştilor” 27 şi am ajunge la un „panqumranism” *suigeneris 2S.*

Cu alte ocazii, scriitorul acestor rânduri a arătat mai pe larg asemănările şi deosebirile dintre qumraniţi şi creştini, în unele din revistele noastre 29. În paginile ce urmează, el se limitează la a arăta cât se poate de succint deosebirile dintre aceste două comunităţi. Spre a putea face comparaţia, el expune mai jos concepţia riguros creştină, potrivit căreia nu există îndoieli privind existenţa istorică a lui Xisus şi realitatea relatărilor evanghelice referitoare la fiinţa, viaţa, moartea şi nemurirea sa (fără să intenţioneze luarea în discuţie a acestei teme socotită de alţii drept un mit). El lasă pe cititor să-şi facă singur o idee

despre apropierile dintre ele şi să tragă concluziile considerate adecvate.

26 I. D. Amusin, *opcil.,* p. 272.

26 *Ibidern,* p. 273.

27 Teorie, lansată pe la începutul secolului nostru, ce susţinea că întreaga cultură modernă îşi are originea la Babilon.

28 Autori, ca americanul Wilson, au afirmat acest lucru.

29 „Mitropolia Banatului", XVI, 1966, pp. 596 – 613; „Glasul Bisericii", XXVIII, 1973, pp. 143 – 150.

DEOSEBIRI ÎNTRE QUMRAN ŞI NOUL TESTAMENT *în ce priveşte izvoarele*

Omnran

Manuscrisele de la Qumran au fost scrise în timpul primului secol î.e.n. Şi prima parte a secolului întâi al erei noastre30.

Manuscrisele au fost descoperite în anii 1947 – 1956 31.

Există texte originale3.

Manuscrisele de la Qumran silit scrise unele în ebraică[248] unele în aramaică; numai câteva fragmente sunt

248tignirii, vineri 7 aprilie şi a învierii duminică 9 aprilie, iar alţii, împotriva lor, la 3 şi 5 aprilie. .

papirusuri greceşti.

În ce priveşte cele

Comunitatea de la Qumran

Spunem azi... Comunitatea Qumran", căci numele ei este necunoscut36.

A fost o mişcare iudaică cu totul aparte, în sec. 11 – 1 î.e.n.3".

Scrierile noutestamentar

N.T. A fost scris în partea ultimă a secolului întâi al <rei noastre.

N.T. A fost în uz chiar de la compoziţia sa.

În ce priveşte *N. T.* Există mimai copii din secolul al IV.ha; avem câteva fragmente din secolul al II-lea.

N.T. Este scris în grec<->te: numai o mică porţiune, posibil, să fi fost scrisă în aramaică".

două comunităţi

Comunitatea creştină

Comunitatea creştină primară a fost numită astfel chiar de la început (sec. 1 e.n.).

A apărut în sec. I (anul ><l) 37

A fost o mişcare sectariană iudaică, adică neschimbând esenţa religiei mozaice38.

Nu dispunem de niciun document privitor la origine.40.

Originea mişcării ne este necunoscută 42. Sufletul ei, pe cât se pare, a fost Dascălul Dreptăţii «...

Qumraniţii

Erau devotaţi numai Legii şi

V.

Membrii proveneau din preoţi şi mireni, cu prioritatea preoţilor care aveau autoritatea necontestată.

Admiterea în comunitate se făcea numai după o probare de doi-trei ani.

Se făcea deosebire între membrii după cum cunoşteau Legea şi regulile comunităţii. Cei cu invalidităţi corporale nu erau admişi.

A fost o mişcare iudaică cu totul aparte3V.

A început în Ierusalim, la sărbătoarea Cincizeci şi i 41.

A fost fondată de către Iisus Hristos, care a chemat pe primii adepţi, i-a iniţiat şi i-a trimis în toată lumea.

Creştinii

Acceptau *V-T.* Drept cuvântul Creatorului, dar nu impuneau adepţilor toate prevederile Legii Vechi.

Nu făceau nicio deosebire între preoţi şi laici.

Admiterea se făcea numaidecât, după mărturisirea credinţei în Iisus.

Nu există nicio deosebire de rang ori de întâietate. Aşa

ceva era contra principiilor lui Iisus. Oricine era primit 45.

sf Qumraniţii nu se deosebeau de ceilalţi iudei decât printr-o observare mai atentă a principiilor mozaice. Decadenţa preoţilor de la Templu i-a făcut să se retragă în pustie, spre – a vieţui integral Legea. Ei *nu* desfiinţaseră sacrificiile cum s-ar crede, ci nu le mai trimiteau la Templu deoarece considerau decăzuţi pe preoţii de-acolo.

< 88 Doctrina creştină diferă totalmente de cea iudaică, ceea ce nu este cazul cu sectele ieşite din mozaism: saducei, farisei, esenieni etc.

*40*Atât manuscrisele de la Qumran, cât şi autorii clasici iudei (Iosif şi Filon) nu ne spun nimic despre data şi locul când a luat fiinţă secta.

41 A se citi întreg capitolul II din *Faptele Apostolilor.*

*42*Se pare că asideii (zeloşii pentru Lege) au fost dezgustaţi de prinţii haşmrmei, care, ajunşi la scaunul de domnie, se depărtaseră de trăirea Legii şi de aceea s-au constituit în grup aparte.

*43*Cercetătorii manuscriselor sunt în mare divergenţă în ce priveşte persoana Dascălului Dreptăţii. Ipotezele sunt numeroase.

4,1 Se pare că nu aprobau doctrina fariseană cu aşa-numita „Lege orală”, adică conservată alături de Legea din Scriptură.

Poate că în contra qumramţilor, spune Iisus: „Să vină orbii, şchiopii, ciungii etc*”. (l. Uca* XIV, 21).

Comunitatea bunurilor era impusă tuturor celor care intrau în sectă.

Trăiau în sărăcie şi poate că o considerau ca pe ceva plăcut lui Yahweh.

Existau clauze speciale pentru membrii căsătoriţi. Probabil că erau un grup semimonastic.

Preotul (ori Marele Preot) parc să fi fost prima personalitate în ce priveşte autoritatea.

Supraveghetorul ori „Superintendentul” avea responsabilităţi de guvernator.

Consiliul „Celor doisprezece şi celor trei” avea o pronunţată funcţie administrativă în comunitate”.

Alte detalii organizatorice se centrau pe sistemul preoţesc 4S.

Erau devotaţi studiului Legii pe care o interpretau în mod special şi aplicând totul la comunitatea lor

Comunitatea bunurilor nu era impusă. Ea a fost aplicată de unii membri, dar numai după ce intraseră în obşte.

Vieţuiau în sărăcie, cel puţin cei din Ierusalim, dar n-avvm niciun indiciu că era socotită ca un dar.

Căsătoria era considerată ceva normal. Celibatul era privit ca ceva neuzual, dar nu prohibit.

Nu exista nicio autoritate într-o singură persoană. Numai totalitatea apostolilor avea autoritate.

Iacob, primul discipol, a fost conducătorul Adunării din Ierusalim. Paul îşi revendică aproape aceeaşi autoritate asupra comunităţilor pe care le fonda.

Doisprezece apostoli au fost instruiţi de către Iisus şi trimişi la predicare. Nu există niciun text că ei au funcţionat ca un corp administrativ.

Cei şapte (diaconi)47 îndeplineau munca de ajutorare a săracilor din Ierusalim. Nu avem niciun indiciu despre vreo atribuţie exclusiv preoţească a lor.

Era studiată Scriptura, pe cât se pare mai mult pentru a se găsi profeţii împlinite în persoana lui Iisus. Studiau de asemenea cuvinte şi fapte ale lui Iisus.

Observau cu rigiditate sabatul

N-avem niciun indiciu că ei aduceau jertfe la Qumran. Se poate să fi trimis daruri şi jertfe la Ierusalim.

Hepudiaseră complet preoţimea din Ierusalim şi nu voiau să mai facă parte din ea, socotind-o depărtată de

Legea lui Moi. Se 61.

Recunoşteau valoarea sacrificiilor spirituale 52.

Practicau băi rituale numai membrii definitivi; le opreau pentru cei care cereau înscrierea ¡novici).

Aveau un act de cult, mai bine-zis un ospăţ, cunoscut sub numele de „purificare".

Observau un calendar altul decât cel în uz la TempluM.

Observau sâmbăta, dar puteau face fapte bune în această zi.

Membrii iudei din Ierusalim participau la serviciile – di/ine de la Templu.

Iisus critica făţiş pe farisei. Apostolii criticau pe conducătorii iudei pentru că îl resping pe Iisus dar continuau să-i recunoască ca atare. Paul „se îndreptase spre neamuri", dar nu încetase să participe la cultul de la Templu.

Accentuau numai valoarea spirituală a sacrificiilor, respingind sacrificiile animale (cf. *Epistola către evrei).*

Administrau botezul noilor membri la mărturisirea credinţei în Iisus şi la pocăirea de păcate53.

Nimic similar cunoscut. Cina cea de Taină, în niciun mod nu poate fi pusă în paralelă cu ospăţul qumran.

N-avem niciun indiciu despre un calendar special al

creştinilor.

vi” 1 După cele desprinse din manuscrise, depăşeau pe farisei înjninu – ţ: >z If, de cu privire la respectarea sabatului.

Tensiunea dintre qumraniţi şi mozaismul oficial ajunse se la un grad foarte mare, încât se urau şi se dispreţuiau.

6i Unii cercetători consideră că cei de la Qumran desfiinţaseră sacrificiile materiale, în favoarea celor spirituale, dar din manuscrise nu reiese clar acest lucru.

53 Unii critici raţionalişti au afirmat că botezul creştin ar fi un împrumut îl – la qumraniţi, deoarece la Marea Moartă erau repetate zilnic lustraţii rituale. Bjtezul cu manit era un act ritual, pe când botezul creştin este o taină.

64 Calendarul utilizat la Templul din Ierusalim era cel lunar, ce **la** 2 – 3 ani avea luna intercalară a treisprezecea, pe când qumraniţii utilizau utt calendar solar de 354 zile, ce era invariabil. Curios, calendarul universal, propus de O.N.U. Spre a fi adoptat în locul celui iulian în uz astăzi, tot 364 zile are.

Ţineau sărbătorile iudaismului61, dar acordându-le alte zile de observare decât la Templu, s.

Prevedeau amenzi şi pedepse precise peutru anumite ofense. Aplicau excluderea temporară ori definitivă pentru ofense mai serioase.

Se închinau Dumnezeului lui Israel[249].

Aveau un sistem dualist, acceptând rolul spiritelor rele şi celor bune în determinarea căilor oamenilor58; ei erau monoteişti60.

Aveau un sistem elaborat despre îngeri.

În esenţă omul este păcătos şi incapabil să placă lui Dumnezeu.

Membrii iudei păzeau sărbătorile mozaice. *În* principiu, Biserica susţinea că nicio zi nu-i mai sfântă decât alta, dar a fixat prima zi a săptămânii ca ziua de odihnă, sabatul creştin5’.

Impuneau disciplina în anumite cazuri prevăzute. Nu aflăm un sistem specific de amenzi şi pedepse, ca la Qumran.

Se închinau Dumnezeului iudeilor şi lui Iisus Hristos ca Fiului egal cu Dumnezeu în cinstire.

Aveau un sistem monist pur. Singur Dumnezeu este

---

249 Lui Yahweh care era Dumnezeu unic. Nu găsim la Qcmran r» ici v urmă de doctrină trinitară, doctrină aflată numai la creştini.

59 La qumraniţi, dualismul, cum de exemplu: întuneric şi lumină, bine şi rău, Yahweh şi Satan etc., este foarte frecvent. Aveau şi doctrină despre îngeri foarte dezvoltată.

60 Deşi cunoşteau influenţa spiritelor rele asupra vieţii umane, totuşi nu îndreptau către ele rugăciuni ori jertfe, cum făceau vecinii din jur.

creatorul tuturor. Doctrina despre Satan şi demoni venea mult sub doctrina despre divinitate.

Un sistem mai puţin elaborat despre angelologie.

Omul este esenţial păcătos şi incapabil să placă lui Dumnezeu.

Salvarea vine prin graţia lui Dumnezeu faţă de cei care păzesc Legea, dar după interpretarea comunităţii, nu după cea a mozaismului oficial.

Aveau o cunoaştere csoterică cu privire La interpretarea Legii şi locul comunităţii la finele lumii acesteia81.

Se socoteau o comunitate vieţuind la sfârşitul veacului, aşteptând Judecata de Apoi62. Nu prevedeau nimic pentru generaţia viitoare.

Judecata lumii era prescrisă pentru cei dinafara comunităţii63.

Răsplata pentru cei binecuvântaţi (buni) era pacea, liniştea şi viaţa pământească cu îndestulare 64.

Salvarea vine prin graţia divină dată celor care cred în Iisus Hristos; faptele bune sunt o evidenţă necesară a mântuirii.

Nicio cunoştinţă esoteriră, afară pe învăţătura sub toriiia de parabole. Oricine vrea să înţeleagă învăţătura JV. 7\ o poate obţine fără iniţierea în anumite secrete.

„Ziua de Apoi”, care uneori pare să indice sfârşitul lumii, se află şi în A’.T.

Judecata va începe eu toată făptura Creatorului. Salvarea de pedeapsă este promisă numai celor e. C au crezut în Iisus şi au făcut fapte bune.

Răsplata pentru cei mântuit este fericita convieţuire cu Dumnezeu în ceruri.

Ei: aşteptau un Mesia din seminţia lui „David. Unii savanţi sunt de părere că aşteptau şi un Mesia profetic

N. Iveau nicio doctrină despre un Fiu al Omului din ceruri. Ce) u|; n din textele de piuă acum nu în vede aşa ceva86.

Creştinii credeau că Iisus este Mesia din David, care a venit ca Mare Preot, Rege şi Profet. El are să revină la finele veacului.

Creştinii credeau că Iisus este şi Fiul Omului care a venitintii în chip de om pământean, dar care va veni a doua oară.

Conducătorii religioşi

Iisus din Nazaret este numit Hristos.

Iisus s-a născut în anul 7 ori 5 era noastră.

Născut în JSctleemul Iudeii.

Fiul Mariei. Fiu legal al lui Iosif din Nazaret.

Relatările despre Maria şi Iosif nu ne indică o uniune maritală între ei. Copilul este numit Fiul lui Dumnezeu prin Duliul Sfânt.

Avem puţine detalii despre viaţa de copilărie şi învăţătura primită de Iisus.

Parc să se fi dezvoltat în mediul iudaic normal şi în comunitatea mozaică obişnuită" 8, adică cea de la Templul din Ierusalim.

Manuscrisele vorbesc la tot pasul de doi Mesia: unul de Aaron, iar altui de Israel. Cel de Aaron ar fi Marele Preot, iar cel de Israel ar fi comandantul laic. Aceasta ne zugrăveşte caracterul teocratic al lui Israel, după revenirea din exilul babilonian, când Marele Preot era primul în stat, în rândul al doilea abia plasându-se principele (domnitorul) laic. După quinraniţi, Mesia aaronit (Mesia preoţesc) avea intiietate şi numai apoi venea principele, conducătorul de oşti.

Lucrurile se complică şi mai mult, când manuscrisele ne vorbesc de aşftptarea şi a unui profet, ceva mai înainte de venirea celor doi Mesia amintiţi mai sus. Va fi acesta un precursor? Chestiunea aceasta este încă dvzi ătută de cercetători.

Pe Expresia de „Fiul Omului", indicând până la urmă pe Yahweh, era cunoscută în iudaism cu secole înainte de apariţia creştinismului. Proba ne-o face cartea canonică *Daniel,* dimpreună cu cărţile apocrife şi apocaliptice, îicbănuit de numeroase.

1 În perioada numită macabeică apar în iudaism sectele

cunoscute: farisei, saducei etc. Acum ia fiinţă şi secta esenianã, pe care cercetătorii moderni o identifică cu autorii manuscriselor descoperite la Marea Moartă.

La ’jmnraniţi era Dascălul Dreptăţii

— ataj naşterii lui este necunoscută.

Le¡îi naşterii este necunoscut.

r. Imiţi necunoscuţi.

Ni ei o menţiune despre naşterea mai presus de fire.

Nu ne este istorisită viaţa copilăriţi şi învăţătura primită de Dascăl.

Vn ¡. – . Abil că Dascălul s-a dezvoltat sub influenţa mişcărilor sâxt. iricne ce începuseră în iudaism mai dinainte

Iisus a crescut în inima iudaismului ortodox, adică aşa cum era peedicat şi practicat la Templul din Ierusalim.

Probabil că a fost un preot.

Data începerii ministerinlui Dascălului nu ne este cunoscută; probabil a avut loc pe la anul 177 î.e.n.

Detalii asupra începerii ministerinlui necunoscute.

Nu există nicio urmă de indiciu că el a chemat şi a învăţat discipoli. N-avem nicio mărturie că au existat discipoli ori apostoli.

Nu există vreo istorisire despre minuni ori vreun indiciu

că Dascălul era o persoană supranaturală.

N-avem nicio relatare despre învăţătura Dascălului.

Dacă Imnele descoperite la Qumran sunt scrise de Dascălul Dreptăţii, apoi vedem că în ele se face mărturisire de păcate.

Dascălul nu s-a numit profet, dar el interpreta pe profeţi.

Dascălul a murit; în ce fel nu se cunoaşte. A fost persecutat, posibil să fi fost şi dat morţii. N-avem nicio amintire despre o crucificare.

N-avem nicio relatare despre înmormântarea Dascălului.

N-avem nicio mărturie despre înviere ori apariţii ulterioare ale Dascălului.

Îi sus n-a fost pre «t. Lira numit însă „Rabi”.

Iisus îşi începe ministeriul cam pe la anul 26—27 e.n.

Iisus a fost botezat de Ioan şi anunţat de către acesta ca „Cel care trebuia să vină”.

Iisus a chemat discipoli, şi, după un timp, a hotărât ca cei doisprezece să fie apostoli. În ei şi-a concentrat învăţătura Lui.

Iisus a făcut semne şi minuni. Adepţii Lui îl socoteau a fi un om mai presus de fire.

Iisus învăţa prin parabole şi prin exemple.

Iisus se declară fără de păcat. El îşi spune deschis

desăvi rşsrca Sa. În evanghelii ni se spune că o atare declaraţie a fost auzită din cer.

Iisus a fost numit profet. Învăţătura lui a pus-o mai presus decât a tuturor învăţătorilor de mai înainte. A declarat deschis că el desăvârşeşte pe profeţi

Iisus a fost chinuit de către oficialităţi; condamnat la moarte şi executat de către procuratorul roman Pontius Pilat; a fost crucificat pe colina de lângă Ierusalim, în faţa miilor de martori.

Iisus a fost îngropat în mormântul lui Iosif din Arimatcia. Piuă la locul înmormântării, a fost urmat de adepţii Lui şi aici a fost plasată gardă militară, din soldaţi romani.

Mormântul lui Iisus a fost «ţăsit gol a treia zi. Iisus a. Fost văzut viu de către mulţi, în variate ocazii, tot timpul perioadei di patruzeci de zile cât a stat pe pământ.

N-avem nicio mărturie despre înălţarea Dascălului Dreptăţi.

N-avem nicio mărturie despre promisiunea unei reîntoarceri.

N-avem nicio mărturie despre făgăduinţa Duhului.

Iisus s-a înălţat la ceruri de pe Muntele Măslinilor.

Iisus a făgăduit să revină pe pământ în chip vizibil, la sfârşitul veacului.

Iisus a făgăduit că va trimite pe Sfântul Duh pentru adepţii Săi, care să fie cu ei până la sfârşitul lumii.

ÎNCHEIERE

Din cele expuse în capitolele precedente ar put–, reieşi că problemele legate de manuscrisele de la Qumran au fost definitiv rezolvate şi că, în consecinţă, aceste documente ar fi aparţinut unui grup ascetic iudaic care a trăit îts partea de nord-est a Mării Moarte, cam din secolul II î.e. N şi până în secolul I e.n. Manuscrisele ar fi fost ascunse dgrupul amintit, de teama romanilor, în urma revoltei iudaic; dintre 66—71 e.n.

Dar lucrurile nu stau tocmai aşa. Concluzia de mai sus se bazează pe o serie de mari prezumţii, ca~e impun încă cercetări serioase. Într-adevăr, încă nu s-a stabilit cu precizie dacă edificiile de la Qumran au avut un... Aracier religios sau nu[250]. Oasele de animale dezgropate în săpăturile efectuate, începând din 1952, au sugerat cercetătorii ««ideea că ar putea fi resturile unor ospeţe rituale, dar ele >mfe prea puţine pentru ca să poată fi trasă această concluzie. Camera considerată a fi un scriptorium[251] a fost ea care aşa ceva cu adevărat? în

250[1] Savanţii care le-au cercetat înainte au avut alte păieri. A • >. <'■' exemplu, Ahel a spus că sînt ruinele unui cimitir musulman; G. f iinan a spus că sint resturile unui fort roman.

251[8] Sala unde erau copiate textele Scripturii şi ale scrierilor qcrri'arvir.

această încăpere au fost scrise to; umanuscrisele sau numai o parte din ele? După câte ştim, niciun manuscris n-a fost găsit în ruinele construcţiilor explorate, de la Qumran, ci în cele douăsprezece grote din jur. Se poate preabine ca documentele să fi fost redactate în locuri diferite şi chiar în epoci diferite. Aşa-numitele mese de scris, lungi şi îngustele par multor cercetători anacronice[252], deoarece ar fi fost. Necunoscute înainte de secolele III – IV ale erei noastre. Cele trei călimări pentru cerneală, aflate în scriptorium, ar sugera, este adevărat, idee ci că încăperea ar fi avut această destinaţie, dar ele sunt prea puţine faţă de nebănuita activitate de scriitori şi copişti ai grupului care a dat naştere unei atât de vaste biblioteci.

Care a fost secta care a ocupat construcţiile de la Qumran şi a redactat manuscrisele? O avalanşă de răspunsuri au fost date acestei chestiuni. Qumraniţii au fost identificaţi cu aproape toate sectele cunoscute în perioada de la finele Templului II cu fariseii, cu saduceii, cu sadokiţii, cu terapeuţii, cu esenienii, cu zeloţii, cu creştinii ebioniţi şi cu creştinii propriu-zişi[253]. Dintre toţi aceştia,

252 -G. K. Driver, *The Judean Scrolls. The Problem and Solution,* Oxford, in special capitolele VIII, IX şi X.

253 D. W. Thomas, *The Dead Sea Scrolls. What may bc beli-rvah* în „The Annual of Leeds i'nivcrsity Oriental Society", voi. VI, 1966—68, p. 10,

esenienii şi zeloţii au fost cei mai acceptaţi, iar dintre aceste două secte, esenienii[254] întrunesc cele mai multe adeziuni. După cum am văzut esenienii ne erau cunoscuţi mai demult, de la scriitorii secolului I e.n.: Filon[255], Iosif şi Pliniu n, dar mărturia lor nu este totdeauna în acord, în anumite privinţe, cu manuscrisele, ca, de exemplu, în chestiunea căsătoriei.

Din *Statutul Comunităţii* este clar că membrii sectei se căsătoreau, iar Filon se referă la un grup de esenieni care nu se căsătoreau, ci numai adoptau copii străini, pentru perpetuarea ordinului. Iosif Flavius menţionează că esenienii obişnuiau să se scoale înainte de răsăritul soarelui şi să rostească anumite rugăciuni către soare, ca şi când l-ar implora ca să răsară, dar manuscrisele nu conţin nicio menţiune în legătură cu această practică. Filon ne spune că esenienii nu confecţionau arme, dar la qumraniţi a fost găsit un document cu un caracter special[256], un adevărat manual militar. Astfel de diferenţe de idei şi practici între esenieni şi ¿ceta de la Qumran ar putea fi explicate prin presupunerea că secta, deşi **strâns** legată de esenieni nu era totuşi identică cu ei, după cum

254 A căror origine merge înapoi, în secolul III î.e.n.

255 s Philon din Alexandria, *Quod omnis probus liber sit; Apologia pro*

256 ' 11 p!;:iiu vl Batvîn, *Historia Naturalis,* V, 15.

este posibil ca documentele de la Qum: an să ne prezinte secta într-o epocă anterioară celei descrisă de scriitorii clasici amintiţi[257].

Ce vom spune **despre zeloţi?** Constituiţi în **partid** de către Iuda Galilcanul, ei au **fost** foarte activi în răscoala îi ia 66—71 contra romanilor, **până** ce ultima lor iortăreai5, Masada, a căzut în mâinile generalului Flavius Silva. La **Masada** au fost găsite fragmente de manuscris de ocvlaşi gen ca şi **cele** de la Qumran, iar descoperirea lor a fost privită ca **procurând un** bun suport pentru identificarea set tei qumranite cu zeloţii[258], Dar majoritatea cercetătorilor au argumentat cum că o nună de esenieni participanţi la – răscoala zeloţilor au putut duce cu ei, la Masada, aceste manuscrise. Dar explică partizanii tezei zeloţilor: dacă eserunii puteau să fie pacifişti şi totuşi să nutrească şi gânduri războinice, tot aşa puteau şi zeloţii să spună, în clipele lor de **linişte** sufletească, cuvinte **ca acestea:** „eu nu voi pluti **cu rău cuiva**; eu **voi trata cu bunătate pe orişicine,** căci **judecarea oricărei fiinţe vii stă numai în puterea** lui Yah. Vvh" ***(Manualul de***

257 *Războiul fiilor luminii contra fiilor iniunerictilui.* După spritu; ei această scriere este o operă eshatologică, adică arată cum va f; lupt* apocaliptică de la finele lumii.
[18] D. W. Thomas, *articolul citat,* p. 11.

258 C. **Roth,** *The Dead Sea Scrolls. A new Historical Approach,* New York, 1965, p. 16 şi G. R. Driver, *The Hcbrcw Scrolls front thc Neighbo'j'houd of Jcricho and The Dead Sea,* Oxford, 1951.

***Disciplină,* cap. *Y*)[259].**

Traducerea expresiei ebraice *mor eh şedeq* **prin „Das Ălui Dreptăţii” este nesigură. Ea ar putea fi redată mai binv prin „corectul dascăl”, „dascălul ortodox”, adică nu** eretic. **Cine a fost acest dascăl? Cum am amintit, lista propusă** este **nebănuit de mare. Dascălul a fost identificat cu Onias III, cu Matitiahu, tatăl lui Iuda Macabeul, cu Iuda** Macabeul **însuşi, cu Menaliem ben Iuda, cu Ioan Botezătorul** şi chiar **cu Iisus. Atât de multe identificări inspiră foarte puţină încredere asupra autenticităţii lor.**

Când încercăm, identificarea Preotului Rău, iarăşi avem o listă lungi de candidaţi, ca, de exemplu, Menelau, Alcirnus, Marele Preot Ionatan, Şimon fratele lui l7, apoi Alexandru Ianeu, Aristobul II, Hyrcan II, Eliazar ben Hanania18 şi, în fine, chiar Paul apostolul l9.

O altă identificare dubioasă este cea a kittim-ilor din Egipt şi din Asiria, termen sub care se face aluzie la puterile străine, în manuscrisele de la Qumran. Aceşti kittim sunt ci seleucizii din Siria, Ptolomeii din Egipt ori latinii din Roma? Toate aceste trei identificări se întind pe o mare perioadă şi îşi au apărătorii lor. Afirmaţia din

259 D. W. Thomas, *articolul citat,* p. 12.

Comentariul la *Habacuc,* conform căreia kittim-ii aduceau sacrificii stindardelor lor militare, i-ar viza pe romani, care, după cum ne relatează Iosif Flavius, în anul 70, au adus drapelele la Templu şi le-au făcut jertfe. Aceasta implică, pentru Comentariul la *Habacuc,* o dată anterioară, sau imediat următoare anului 70 e.n. 20.

În general, se poate spune că aluziile din manuscrise sunt prea vagi ca să ne permită să identificăm cu precizie persoanele şi evenimentele la care se fac referiri. În consecinţă, ele ne procură numai informaţii neconcludente pentru determinarea datei compunerii manuscriselor nebiblice2l.

În ce priveşte data compunerii acestora, fie că ele aparţin perioadei creştine ori postereştine, trebuie să fie distinse net alte două date şi anume: data copierii manuscriselor şi data depozitării lor în grote. Ce mijloace există pentru datarea copierii manuscriselor? Mai întâi se face apel la paleografie, dar şi aici există divergenţe de opinie în rândul specialişti” Toţi din secolul al II-lea î.e.n.

Aceştia se întind pe un interval de timp, între 182 î.e.n. Până **la**

73 e.n.

111 Aceste multiple identificări ale Dascălului Dreptăţii

şi preotului Rău ne amintesc de eforturile făcute de-a se identifica „Servul Domnului” din profetul Isiia cu vreuna din personalităţile istorice ale epocii.

20 Aceasta este data spre care argumentează O. R. Driver, pentru compunerea Comentariului la *Habacuc. A pud* D. W. Thomas, *art. Citat,* r13.

Cum am amintit în capitolele respective, datarea manuscriselor se întinde pe un interval de timp, ce pleacă din secolul li î.e.n. Şi ţine până în seco ui I v...

lor[260]. Trebuie însă accentuat, spune D. W. Thomas, că, în fapt, avem la îndemână puţin material comparabil şi atunci când se face comparaţia materialului scris este de mare importanţă cunoaşterea locului său de origine (Egipt, Siria, Palestina) şi de asemenea şi a diferenţei dintre mijloacele folosite, deoarece forma literelor va varia inevitabil în funcţie de materialele utilizate[261]. Deoarece scrierea ebraică pătrată s-a dezvoltat foarte încet este foarte dificil să ne dăm seama cât timp au putut să fie utilizate literele folosite la redactarea manuscriselor.

În afară de documentele scrise în ebraica pătrată, la Qtimran au fost găsite manuscrise alcătuite în ebraica

---

260 Datele paleografilor asupra manuscriselor sc inii:;.: cnm de pv la 17.1 î.c.li. şi pină iii era noastră.

261[25] Dacă scrierea este pe piele, pe papirus, pe fragmento cerámico sau pe pici re.

veche, numită impropriu „feniciană”, cunoscută din înscripţiile precxilice[262]. Şi pentru aceste fragmente a fost sugerată, pe baze arheologice, o dată între 400 î.e.n. Şi 100 e.n. Notăm încă o dată imprecizia în datarea manuscriselor şi lipsa materialului de comparat.

Pe de altă parte, trebuie neapărat să ţinem cont de conservatorismul cercurilor religioase. Este posibil ca vechea scriere ebraică să fi durat mai târziu de primele două secole ale erei noastre, în anumite păturiale populaţiei Palestinei[263]. Astăzi este bine cunoscut că ea era utilizată pe monedele macabaice şi pe cele ale revoltei a doua iudaice. Folosirea ei pe aceste monede, însă, putea fi datorată perspectivei naţionaliste a timpurilor, fiindcă în astfel de timpuri scrierea şi limbajul vechi erau reînviate. De aceea, despre fragmentele din vechea scriere ebraică se poate spune că o dată înainte de era noastră este posibilă, dar nu necesară[264].

În ce priveşte datarea manuscriselor de la Qumran au fost utilizate şi alte mijloace, ca, de exemplu, metoda cu carbon radioactiv, care dă o dată între 67 î.e.n. Şi 133 e.n., o dată variind cu plus sau minus 100 de ani faţă de anul

---

262 Asa-numita *ostraha* samariteană, inscripţia de la Siloam, oslraka-Ma de ln, lichif.

263 1>. W. Thomas, *ari. citat,* p. l'i.

264 *Ibide.m,* p. 14.

33 e.n. Testul s-a făcut pe ţesătura cu care erau înfăşurate vasele cu manuscrise şi nu chiar pe manuscrise. Nu se ştie dacă ţesătura este contemporană cu manuscrisele. Vaselor, găsite în grote, care anterior erau considerate a fi elenistice şi unice în caracter, acum li se atribuie o altă origine şi sunt socotite ca aparţinând unui tip curent din era noastră. Ele pot fi mai vechi decât manuscrisele ori mai tinere. Însă, data vaselor chiar dacă ar fi în mod cert cunoscută n-ar aduce cu ea şi data redactării manuscriselor. Nu este sigur că vasele au adăpostit chiar de la origine manuscrisele, deşi nu este exclus faptul, deoarece în Asiria şi Babilonia exista practica punerii documentelor în ulcioare mari în vederea bunei lor conservări[265].

Când încercăm să stabilim data depunerii manuscriselor în grote, ne aflăm iarăşi într-un domeniu al incertitudinilor. Au fost ele depuse într-un moment de criză, pentru a fi bine conservate şi, ulterior, recuperate? Au fost sugerate mai multe posibilităţi, ca, de exemplu, persecuţia iudeilor de către Antioh Epifanes 2S, sau mai târziu cea a romanilor, din cauza primelor două revolte ale iudeilor[266].

---

265 Cum aflăm din *Ier.,* XXXII, 14, la fel se proceda şi in Palestina,
266în secolul I şi II e.n.

Au fost propuse şi date mai târzii[267], dar după evidenţa arheologică depozitarea manuscriselor trebuie să fi avut loc înainte de anul 68 e.n.[268]

Este bine cunoscut: cărţile de ritual deteriorate erau retrase din uz, prin dispoziţie rabinică şi depozitate în aşa-numitele „genizot"[269]. În primele zile ale cercetărilor manuscriselor de la Qumran circula mult ipoteza conform căreia grotele au fost un fel de genizot. Am amintit mai sus că toate cărţile *V.T.* Au fost găsite în grote, afară de cartea *Ester.* Unul dintre imperativele rabinice era că o carte ce conţine în ea numele lui Dumnezeu trebuie dosită atunci când nu mai este utilizabilă. Cartea *Ester* nu conţine numele lui Yahweh şi, prin urmare, lipsa ei din genizot nu trebuie să surprindă. Acest argument nu trebuie să fie întins prea departe, spune 1). W. Thomas, alţi factori trebuind să fie consideraţi aici, cum, de exemplu, data compunerii cărţii *Ester* şi data canorarităţii ei, ce-a fost dezbătută mult timp şi în mod înverşunat, de către cercurile iudaice, în ultimele secole î.e.n. Absenţa ei din grotele de la Qumran poate fi accidentală, deşi acest lucru

---

267 In special cea a lui Teicher, care spune că manuscrisele ar fi ale creştinilor, depuse in grote, in timpul persecutării lor de către împăraţii romani (sec. 1 —IV). După profesorul Zcitlin, manuscrisele ar fi ale sectei iudaice karaite (sec. VIII—IX).

268 D. \V. Thomas, *ar!, cit.,* p. 15.

269 Loc retras. Şi astăzi pe lingă sinagogi există o cameră aparte pentru asemenea depozitări.

pare straniu, dacă ţinem cont de faptul că fiecare carte a *V.T.* Este reprezentată acolo.

În rândurile de mai sus, s-a văzut cât de multă nesiguranţă înconjoară unele din problemele centrale, izvorâte din studiul manuscriselor. O problemă rămâne de necontestat şi anume că manuscrisele sunt cu multe secole mai vechi decât. Cele care stau astăzi la baza scrierilor sacre[270] ebraice.

În concluzie, cu D. W. Thomas, spunem că:

1. încă nu s-a dovedit faptul că edificiile de la Oumran, manuscrisele descoperite şi grotele, au o legătură de necontestat între ele. Atâta timp cât chestiunea rămâne deschisă, putem postula numai cu mare precauţie existenţa unui grup iudaic pe care-l putem numi mai propriu sectă, a cărei identitate continuă să fie în discuţie.

2. Nici Dascălul Dreptăţii, nici Preotul cel Rău, nici poporul numit kittim nu au fost identificaţi până în prezent, în mod cert.

3. Data compoziţiei manuscriselor necanonice de dinainte şi după era noastră este încă dezbătută. La fel stau lucrurile şi cu data la care ele au fost copiate, precum

---

270 *Biblia* cbraică cunoscută astăzi a fost tipărită pe baza unui manuscris ce (lata din secolul IX sau X al erei noastre. Dacă manuscrisele de **la Qumran** sînt din sec. **II** î.e.n., atunci ele sînt cu **1** 200 ani mai vechi decît manuscrisul ce stă la baza ei.

şi cu cea la care au fost depozitate în grote. Cine au fost cei care le-au depozitat şi în ce scop, încă se discută.

4. Manuscrisele biblico preced cu multe secole manuscrisele ebraice ale *V.T.,* cunoscute până în 1947, şi valoarea lor pentru critica textului coraic al *Vechiului Testament* şi al vechilor sale traduceri în greacă, siriacă şi latină, ca şi pentru gramatica istorică ebraică, este nebănuit de mare.

5. în timp ce există similitudini de frazeologie pentru credinţele religioase şi practicile morale aflate în manuscrise şi în *N.T.,* există de asemenea şi izbitoare diferenţe, iar comparaţia făcută între Dascălul Dreptăţii şi Iisus trebuie primită cu mare rezervă. Nimic nu există în manuscrise care să justifice credinţa că Dascălul Dreptăţii a fost crucificat şi nici că învierea lui era aşteptată de către sectă.

În capitolele de mai sus nu s-a dat răspuns la multe probleme privitoare la manuscrisele de la Qumran. În starea de cunoştinţe actuale acest lucru nu este posibil. Este nevoie de timp pentru a fi traduse complet toate manuscrisele şi pentru a se face studii asupra lor, studii care vor confirma ori infirma supoziţiile făcute de savanţi şi amintite mai sus.

În încheiere, exprimăm convingerea că manuscrisele de la Marea Moartă aduc o contribuţie nebănuit de preţioasă la o mai bună înţelegere a caracteristicilor unei epoci şi a istoriei culturii umane.

Partea a II-a. CONTRIBUŢIILE ROMÂNEŞTI LA DEZLEGAREA ENIGMELOR MANUSCRISELOR DE LA MAREA MOARTĂ

Capitolul I

CÂTEVA PRELIMINARII

Cum se va vedea din rândurile de mai jos, contribuţia românească la elucidarea problemelor legate de manuscrisele descoperite la Marea Moartă este importantă. Orientaliştii şi alţi studioşi români s-au plasat printre cei dintâi care s-au străduit să găsească soluţiile cele mai adecvate pentru anumite chestiuni ce păreau insolubile lectorilor de rând ai nou descoperitelor documente de la Marea Moartă. Într-o oarecare măsură, lucrul acesta pare firesc. După cum se ştie, ţărişoarele noastre, Muntenia şi Moldova, au stat aproape cinci secole în strânse legături cu Turcia, care-şi întinsese stăpânirea peste Asia de Vest şi peste o parte din Africa de Nord. La Istanbul se discutau destinele ţărilor noastre şi tot aici îşi primeau învestitura domnitorii români. Pentru a fi cât mai

pe placul sultanilor, principii valahi îşi trimiteau odraslele la studii în capitala osmanliilor, dimpreună cu reprezentanţii pe lângă Sublima Poartă.

Aşa se explică de ce orientalistică română este una din cele mai vechi din Europa. Primul orientalist a fost un student ardelean, luat în captivitate de către turci, pe la 1438, cu ocazia unei incursiuni făcute de otomani în Transilvania, pe timpul sultanului Murad al II-lea. După douăzeci de ani de captivitate otomană, el scapă şi scrie o carte: *Tratat despre religia, obiceiurile şi răutatea turcilor* ce apare între 1480 şi 1550 în douăzeci şi cinci de ediţii, în Italia, Germania şi Franţa. Cartea apare în limbile latină şi germană, în aceasta din urmă cu o prefaţă de Martin Luther. Prizonierul din Transilvania nu şi-a dezvăluit numele, probabil fiindcă a fost pus de turci să jure a nu face cunoscut nimic din cele ce-a văzut şi a aliat de la ei sau poate de teama unor represalii ce s-ar fi răsfrânt asupra tovarăşilor de captivitate. Numit de către contemporanii care i-au citit scrierea: „Prizonierul transilvan”[271], „Studentul din Romos”, „Transilvăneanul anonim”, el este într-adevăr primul turcolog european şi, desigur, cel dintâi orientalist român.

271 Captivus Septeincastrenses.

După el a urmat pleiada de orientalişti din ţările noastre dunărene. Adevăratul precursor a fost învăţatul moldovean Nicolae Mii eseu, spătarul (1636—1708). În tinereţe, studiind lă Constantinopol, iar mai târziu ca reprezentant diplomatic al Ţării Româneşti[272] pe lângă înalta Poartă, el a reuşit să înveţe nu numai limba turcă, ci chiar şi arabă. Faptul că a fost un timp şi dragoman[273], adică interpret pe lângă agenţia diplomatică moldovenească din Istanbul, explică în bună măsură de ce Nicolae Milescu cunoştea bine cele două limbi musulmane. Începând din 1671 şi până la moarte, Nicolae Milescu a vieţuit în Rusia, unde fiind apreciat pentru cunoaşterea câtorva limbi, cum şi a politicii orientale, i s-a încredinţat un post important în corpul diplomatic moscovit. Însărcinat de ţarul Alexei Mihailovici şi de guvernul rus, spătarul Nicolae Milescu face o călătorie în China, la curtea împăratului Kansi, despre care călătorie a scris (în ruseşte) patru cărţi[274], care nu se limitează la simple însemnări geografice, ci conţin numeroase observaţii personale asupra vieţii, obiceiurilor şi riturilor diferitelor popoare transsiberiene.

---

272 Kapulcehaia.

273 Tergiuman.

274 *I'ractatus de ritv, meniu- it ntqutiio Tura.rum*

Scrierile lui Nicolae Milescu au depăşit frontierele ţării. Unii dintre contemporanii lui, printre care şi filosoful Leibniz, au considerat pe acest *vir polyglotus* şi *pererudiuts* ca o mare autoritate în problemele Extremului Orient[275].

Dar primul orientalist de renume mondial, cu adevărat, a fost Dimitrie Cantemir (1673—1723). După propria sa mărturie, el a trăit douăzeci şi doi de ani în capitala sultanilor de pe Bosfor. Fiind un spirit ascuţit, dornic de-a cunoaşte cât mai mult şi dotat cu o mare putere de muncă, el a reuşit să-şi asimileze cele trei mari culturi ale timpului său: greacă, latinăşi musulmană, devenind un adevărat enciclopedist. Afară de limba turcă pe care o cunoştea temeinic, el a reuşit să înveţe arabă şi persana, pe atunci la modă în Orientul Apropiat.

Datorită relaţiilor politice ale tatălui său, tânărul Dimitrie Cantemir s-a împrietenit cu numeroşi demnitari şi reprezentanţi ai vieţii intelectuale şi spirituale turceşti. Aceste relaţii l-au ajutat să cunoască mai aprofundat istoria, limba, religia, obiceiurile, muzica şi viaţa cea de toate zilele ale osmanliilor. Observând decadenţa ce-şi făcea apariţia în sânul Imperiului otoman, atunci când

---

275[6] M. Guboglu, *art. citat,* p. 315.

ajunge domn el se gândeşte să-şi scape ţara de jugul turcesc şi de aceea trece de partea lui Petru cel Mare. Dar după dureroasa înfrângere a ruşilor, la Slănileşti (iulie 1711), Cantemir se stabileşte definitiv în Rusia, unde îşi desfăşoară rodnica lui activitate mai ales în domeniul scrisului. Opera sa: ***Istoria creşterii şi descreşterii Imperiului otoman*** i-a adus un renume mondial l0, deoarece era prima lucrare ce dădea o privire de ansamblu asupra apariţiei, dezvoltării şi începutului decadenţei osmanliilor. Cât de bine cunoştea Dimitrie Cantemir limba arabă ne-o probează lucrările sale în legătură cu ***Coranul***

Exemplul marilor orientalişti N. Milescu şi I). Cantemir a fost continuat, deşi pe o scară de mai mică anvergură, de către Ienăchiţă Văcărescu l2, Dionisie Fotino l3, iar mai aproape de noi, Lazăr Şeineanu, M. Gaster, Nicolae Iorga 11 şi elevii lor.

Cum s-a amintit în cuprinsul opusculului de faţa, manuscrisele de la Qumran au ieşit din sorginte iudaică şi au fost scrise unele în ebraică (cele mai numeroase) şi altele în aramaică (mai puţine). Pentru orientaliştii români aceste limbi nu erau chiar necunoscute. Cunoaşterea limbii ebraice, în ţinuturile noastre, trebuie să fi fost foarte

veche, de îndată ce, la 1582, ***Palia*** de la Orăştie l4a a fost făcută după textul original (ebraic), iar nu după cel grecesc (al ***Septuagintei),*** cum era cazul traducerii cărţilor sacre mai înainte" şi chiar până în primele decade ale secolului nostru. Cunoştinţa ebraicei la români venea pe două căi: una din sorginte iudaică şi alta pe linie direct autohtonă. Iudeii s-au stabilit în Principatele Române cu multe secole în urmă. Pentru educarea specifică a conaţionalilor lor, iudeii din părţile noastre au început să-şi publice cărţi în limba ebraică chiar la noi în ţară, în afară de cele pe care le importau. Aşa, de exemplu, la Iaşi, în 1849, la „Institutul Albina", apare lucrarea lui Nathan N. Hannover cu titlul ***Şaare Zion (= Porţile Sionului)***[276]***.*** Pe cât se vede, tipografia lui Gh. Asachi era nebănuit de bine utilată, dacă ea poseda şi alfabet ebraic. Desigur, cărţile mozaicilor ajungeau şi în mâinile nemozaicilor, aşa încât de-acum înainte românilor nu li se va mai părea ceva de mirare când vor vedea cărţi scrise în limba ebraică l6.

Cunoştinţa limbilor ebraică şi aramaică, pe linie direct românească a ajuns în ţara noastră şi datorită ideilor timpului. După cum se ştie, odată cu apariţia umanismului, pe la începutul secolului al XV-lea e.n., oamenii de ştiinţă

276 Aici ar trebui să amintim şi de cele cîteva ziare evreieşti ce apăreau in limba ebraică, ca, de exemplu „Hajoelz" ş.a., care desigur ajungeau şi in mina nemozaicilor.

îşi îndreptară privirea către studiile clasice, pentru a cunoaşte literaturile antice în original şi nu în traducere latină, cum era cazul până aci. Pentru studierea literaturii coraice, universităţile europene au înfiinţat catedre speciale pentru această limbă.

În ţara noastră. Universitatea a luat fiinţă abia în secolul al XIX-lea; la una din facultăţile sale, catedra de limbă ebraică a fost totdeauna prezentă. De lucrul acesta ne încredinţează cele câteva manuscrise de gramatici semite aflate în biblioteca Patriarhiei Române 17. Ziccm semite, căci în afară de ebraică, există un manuscris pentru limba siriacă şi două pentru limba arabă. Aceste gramatici scrise cam pe la 1880 sunt nişte rezumate făcute de studenţi de la Universitatea din Cernăuţi l8, după prelegerile în româneşte ale profesorilor respectivi. Aceasta ne arată că mai înainte de jumătatea secolului trecut (al XIX-lea), limbile semite erau studiate de către români. Aşa se explică cum la noi în ţară a apărut traducerea *Coranului* de către eminentul cărturar (semitoiog) profesorul Silvestru Octavian Isopescu l9, iar ceva mai târziu profesorul Vasile Radu a izbutit să dea o ediţie ştiinţifică, însoţită de traducerea în limba franceză, a faimoasei *Călătorii în Ţările Române* a Patriarhului Macarie ai Antiohiei (Siria), descrisă

de diaconul Paul din Alep 20.

Că români cunoşteau limba ebraică şi erau chiar la curent cu studiile orientale, ne-o probează şi numeroasele gramatici ale limbii ebraice, apărute în româneşte. Cea mai cunoscută nouă este cea a profesorului de la Universitatea din Bucureşti, dr. Nicolae Nitzulescu 2l. Din titlurile de pe coperta acestei gramatici aflăm un lucru foarte măgulitor pentru noi românii şi anume că dr. N. Nitzulescu era membru al societăţii germane de orientalistică 22.

.17 Athanase Negoiţă, *Manuscrise de gramatici st mite în libudtca Patriarhiei Române,* în „St. Th.", Anul XVJI (1965), nr... 1 – 2, pp. 1001

16 Manuscrisele acestea, aproape în totalitate, au fost alcătuite sau numai copiate după alte exemplare mai vechi, de către Conon Ar & mescul Donici, viitorul mitropolit primat al României, în timpul primului ruzioi mondial, —Cernăuţi, 1912, p. 538.

*19*O. Isopescu a tradus, din limba siriacă, *Comentatul la Otneză* al lui CErem Şirul, din secolul al iv-lea e.n... Cernăuţi, 1914, p. *556.*

*20*înserată în colecţia de studii orientale numită „Patrologia Orientalis", ce apare la Paris.

[21] Ea poartă titlul: *Elemente de gramatică a limbii ebraice*, Bucureşti, Tipografia jurnalului „Hajoetz”, 1877,187 pagini.

[22] N. Nitzulescu, născut în comuna Borduşani, judeţul Ialomiţa, la 14 februarie 1837, îşi făcuse studiile de specializare la Leipzig. În felul acesta se explică cooptarea lui ca membru al societăţii germane. N. Nitzulescu a încetat din viaţă la 4 ianuarie 1904.

După încetarea din viaţă a lui N. Nitzulescu, catedra de limbă ebraică rămânând vacantă, doritorii de ocuparea ei trebuiau să aibă lucrări de specialitate. Aşa se explică apariţia a trei gramatici ebraice în anul 1904.

Prima a fost a lui Constantin I. Popescu 23. Acesta îşi luase doctoratul la Cernăuţi în 1896, unde avusese ocazia să vadă numeroasele gramatici ebraice în limba germană, unele mai ample, altele mai simple. În plus, avea în faţa sa şi pe cea a fostului lui profesor de la Bucureşti, N. Nitzulescu. Meritul gramaticii lui Constantin I. Popescu stă în aceea că el a întocmit-o absolut pentru începători şi de aceea era foarte simplă şi astfel nu descuraja pe studentul care până aci n-avusese nicio idee despre conformaţia limbilor semite.

A doua gramatică ebraică apărută în 1904 a fost a lui

Ioan Popescu-Mălăeşti 24, cu titlul: *Gramatica limbii ebraice şi biblice aramaice* 25. În vederea concursului pentru ocuparea catedrei de la Universitate, Popescu-Mălăeşti, tot în 1904, publicase şi lucrarea *Limbile semite,* studiu istorico-filologic 26. Juriul examinator, judecând după calitatea lucrărilor prezentate şi studiile făcute în ţară şi în străinătate, l-a recomandat pe Popescu-Mălăeşti să ocupe catedra 27. Gramatica lui era concepută în genul celei a lui N. Nitzulescu, dar în plus a adăugat şi câteva noţiuni de limbă aramaică biblică. La ediţia a II-a a gramaticii sale28, Popescu-Mălăeşti a eliminat noţiunile de aramaică, amplificând în schimb gramatica ebraică, la nivelul celor germane, făcând-o deci mai greoaie pentru începători, lucru care făcea pe studenţi să caute gramatica mai simplă a lui C. I. Popescu. În ediţia din 1927, a treia 2i), Popescu-Mălăeşti a renunţat la regulile de gramatică, tipărind numai paradigmele, adică t abelele cu

Născut la Târgovişte, la 10 iulie 1862, a fost profesor secundar la seminariile „Xiion" şi „Central" din Bucureşti şi la Şcoala Normală „Eiena Doamna".

24 Născut în comuna Mâlăcşti judeţul Prahova, la 30 ianuarie 1874. Ca să nu mai fie confundat cu alţi Popeşti, şi-a ataşat la numele său propriu şi pe cei al comunei de

naştere. A făcut studii de specializare la Berlin şi la Strasbourg, unde şi-a obţinut titlul de doctor.

Bucureşti, Carol Gobl, 1904, pagini 158. U Bucureşti, Carol Gobl, 1904, pagini 48. I 87 A fost pensionat la finele anului şcolar 1938/39.28 Craiova, tipografia Samitca, 1921, pagini 264.

Exerciţiu de gramatică ebraică, Bucureşti, 1927, pagini 88.

exemple de conjugarea verbelor şi declinarea substantivelor De această a treia ediţie s-au folosit studenţii celor trei facultăţi din România 3W, până la cel de-al doilea război mondial.

A treia gramatică, din cele apărute în 1904, în vederea concursului pentru ocuparea catedrei, a fost cea a lui M. Mihăileanu 31, intitulată: *Gramatica limbii ebraice,* ce nu arată niciun progres faţă de cea a lui N. Nitzuleseu. Menţionăm gramaticile limbii ebraice elaborate de marii ebraişti David Faibiş, Mendel P. Mendel.

ultima gramatică, tipărită în limba română, în recentele decenii, a fost cea a lui Athanase Negoiţă, cu titlul: *Elemente de gramatică ebraică* 32. Fiindcă în timpul războiului al doilea mondial toate gramaticile ebraice în limba română se epuizaseră33, Atli. Negoiţă a întocmit o

gramatică pentru începători. Ea urmează obişnuita diviziune: fonetica, morfologia şi sintaxa, indicându-se numai ceea ce era absolut necesar pentru pătrunderea în tainele limbii ebraice. Această lucrare a fost căutată de studenţi, fiindcă nu făcea uz de „excepţii la excepţii”, care obosesc pe începători, făcându-i chiar să părăsească acest studiu.

Din 1948, pe lângă Universitatea din Bucureşti a luat fiinţă chiar o facultate de limbi romanice, clasice şi orientale, în cadrul acestei facultăţi se află la locul cuvenit şi studiul ebraicii, alături de chineză, persană, arabă, hindi etc.

Din cele spuse până aci, se vede clar că în anul 1957, când revistele de specialitate au început să vorbească pe larg despre epocala descoperire a „Manuscriselor de la Qumran”, cărturari din România nu erau deloc străini de acest domeniu al orientalisticii şi au trecut la studierea şi aprecierea lor.

— *

80 Bucureşti, Cernăuţi şi Chişinău.

81 Bucureşti, Carol Gobî, 1904, pagini 112. Autorul a fost profţ-for. Secunilar la liceele din Bucureşti.

32 Bucureşti, Tipografia „Socec”, 1946, pagini 144.

Autorul s-a născut în comuna Seaca, judeţul Teleorman, la 3 iulie 1903. A făcut studii de specializare la Ierusalim şi a ocupat posturile de asistent, conferenţiar şi protesor suplinitor la Universitatea Bucureşti.

33 Şi gramatica lui Atât. Negoiţă s-a epuizat în câţiva ani. Studenţii se servesc de una xeroxată, a lui Ioan Alexandru, editată de I-acnitav a de limbi romanice, clasice şi orientale a Universităţii Bucureşti, cu titlul: *Gramatica limbii ebraice vechi,* Bucureşti, 1975. Ioan Alexandru, dr. În filologie s-a profilat pe studiul ebraicii, fiind mult apreciat de auditorii siii.

Capitolul II

PRIMELE LUĂRI DE **CONTACT**

Când am enumerat manuscrisele găsite la Marca Moartă şi am vorbit de aşa-numitul *Document* ***de la Damasc,*** am spus că o copie a acestuia fusese descoperită deja înainte de războiul întâi mondial, când nu se bănuia că el aparţine sectei esenienilor. Găsirea acestei copii ne face cinste nouă românilor, deoarece ea a fost descoperită de către mvaţatul profesor Salomon Sliecliter[277], originar din ţara noastră. În geniza[278] sinagogii karaite din Cairo, S.

277 S. Schechter s-a născut la Focşani, In 1850 şi a decedat in America, tn 1915.

278 O cămăruţă (boxă) alăturată altarului sinagogii, unde se conservi de obicei cărţile de ritual şi obiectele de cult uzate.

Schechter află un manuscris pe care-l publică în Anglia[279]. Abia după descoperirea manuscriselor de la Marea Moartă s-a văzut că şi cel din Cairo ieşise din aceeaşi sorginte, din care au ieşit şi celelalte scrieri vechi ce-au constituit arhiva sau biblioteca sectei de la Oumran.

În ţara noastră, prima semnalare a descoperirii de manuscrise la Qumran a fost făcută de Virgil Godeanu *, care, într-o scurtă relatare de trei pagini, anunţa dezgroparea sulurilor şi interesul pe care-l vor avea aceste texte pentru studierea scrierilor biblice.

Acelaşi lucru face şi Iancu Moscovici, anunţind pe cititorii revistei în care scrie despre epocala descoperire de la Marca Moartă s.

Bizantinologul Emilian Popescu8 vesteşte arheologilor din ţara noastră descoperirea unor foarte vechi texte lângă Marea Moartă şi în pustia Iudeii, care preocupă mult pe orient alişti.

Cum se ştie, grotele cu manuscrise au fost explorate ani în şir şi, de aceea, anunţările dezgropărilor mai recente se semnalau succesiv. Este ceea ce face Iancu Moscovici într-

---

279 Salomou Schechter, *Documents of Jewish Sectaries,* voi. I, *Fragmcnts of a Zadokite Work,* Caiubridge, 1910.

** Importanţa marilor descoperiri biblice de la Marea Moartă,* în revista „Ortodoxia", Anul VII, 1956. pp. 628-631.

un al doilea articol al său[280], pentru informarea cititorului general.

Descoperirea de documente în Iudeea, compuse cam în acelaşi timp cu scrierile *N.T.,* a dat naştere la probleme de ordin cronologic şi ideologic. Unii cercetători au afirmat că Ioan Botezătorul a făcut parte din gruparea sectanţilor de la Qumran şi numai mai târziu s-a despărţit de ea. Tit Simedrea 8 aderă la această părere, dar consideră că Ioan a ieşit repede din secta esenianâ, formându-şi un grup propriu, care după moartea lui a trecut *în corpore* la creştinism. Dintre ucenicii lui Ioan cunoscuţi nouă ar fi Petru şi Andrei, fratele său.

După trecerea primei decade de la descoperirea manuscriselor de la Marea Moartă, revistele din multe ţări au început să publice consideraţii variate cu privire la scrieri. La noi în ţară încearcă o sintetizare profesorul Grigore Marcu 8.

Fiindcă orice centimetru pătrat de manuscris era plătit cu **o** liră sterlină de către instituţiile arheologice şi culturale din Ierusalim şi Aman (Iordania), pentru aceasta triburile de beduini se întreceau în scormonirea peşterilor şi hrubelor din deşertul iudeean, spre a da de fragmente

280 *Manuscrisele de la Marea Moartă. Descoperiri ulttricare,* in revista M.M. Anul XXXIV, 1958, pp. 394-409.

de pergament ori papirus, pe care să le vândă. Iancu Moscovici anunţă noile achiziţii de manuscrise făcute de Muzeul „Rockefeller" din vechiul Ierusalim l0, iar într-un nou articol el face o mică dare de seamă despre persoana lui Iisus[281], suntetizând informaţiile furnizate de textele ciumranite.

Deoarece revistele de orientalistică străine discutau vechimea manuscriselor de la Marea Moartă şi contemporaneitatea lor cu scrierile ***N.T.,*** doctorandul S. Verzan sintetizează discuţiile purtate, încercând să dea o cronologie a manuscriselor şi apoi să arate câteva din învăţăturile sectarilor[282], aşa cum se desprind ele din textele în discuţie.

În ***Noul Testament*** numele esenicnilor nu este întâlnit, deşi în timpul compunerii lui aceştia existau. Cercetătorii s-au sforţat să-i depisteze şi unii, în cap cu O. Cullmann[283], consideră că au dat de urma lor în „eleniştii" amintiţi în ***F.A.,*** VI, 1 şi IX, 29. Prof. Athanase Negoiţă se opune acestei identificări. El afirmă: Se ştie că la marile sărbători

---

281 *Descoperiri arheologice făcute în 1958. in apropiere de Qumran, ta* St. T. Anul XI, 1959, pp. 9-10.
11 Persoana Mîntuitorului în lumina manuscriselor de la Marea Moartă, in St. T. Anul XI, 1959, nr. 3 4, pp. 1.38 163.

282 *Cîteva probleme de teologie qumranită si crestinism,* in G.1I. Anul XIX. 1960, nr. 1-2, pp. 66—7S.

283 In comunicarea făcută la colocviul de la Strasbourg, apărută apoi in volumul: *Les Manuscrits de la Mer Morte,* Paris, 1957, pagini 140.

mozaice, mulţi iudei din afara Palestinei (diaspora) veneau la Ierusalim, spre a-şi îndeplini obligaţiile pe care li le impunea Legea. Ei veneau din întinsele regiuni ale Imperiului roman, unde se vorbea limba timpului, adică elină şi de aceea ei erau numiţi de către ceilalţi iudei localnici cu porecla de „elenişti”. Unii dintre cei veniţi pentru sărbători nu se mai reîntorceau în ţara de unde veniseră, ci rămâneau în Ierusalim şi împrejurimi. Se ştie că, totdeauna, dorinţa cea mai înaltă a unui evreu era să-şi termine viaţa în ţara strămunilor. Au nu-şi urează ei şi astăzi: „La anul la Ierusalim”? Stabiliţi aci, ei deveneau cei mai habotnici păstrători ai tradiţiilor de la Templu. Ori, după cât se ştie, esenienii nu mergeau la Templu, ci-l evitau cu străşnicie, mai ales jertfele sângvroase, aşa că „eleniştii”, adică iudeii noi stabiliţi în Iudeea nu Veneau în contact cu aceia; ceva mai mult, îi evitau ca pe nişte eretici. Aşadar, eleniştii din ***N.T.*** Nu pot fi identificaţi cu esenienii. Cum va demonstra mai târziu compatriotul nostru

Constantin Daniel, „irodienii” şi nu „eleniştii” sunt esenienii, nume ce într-adevăr în *Noul Testament* nu se întâlneşte.

Printre manuscrisele aliate la Marea Moartă este şi unul care a fost numit de către cercetători: Comentariul la cartea *Habacuc.* De el s-a ocupat Atât. Negoiţă ls, care arată că acest manuscris este unul din cele mai interesante, fiindcă din el se desprinde curioasa explicare a cărţilor sacre mozaice de către sectarienii de la Qumran. Aceştia utilizau la maximum metoda interpretării alegorice, foarte la modă în timpul lor, după cum aflăm din scrierile lui Filon din Alexandria şi ale altor autori contemporani[284]. Potrivit acestei metode, se putea afirma orice părere, indiferent dacă că avea sau nu temei real. Aşa şi qumraniţii explicau cartea *Habacuc* ca vizând secta lor, ce se socotea Israelul cel autentic, iar nu pe evreii de dinainte şi de după exil. După qumraniţi, sub numele de babilonieni, amintiţi în cartea *Habacuc* din cuprinsul *Vechiul Testament,* trebuie să înţelegem pe kittim.

Cine au fost aceşti kittim? După cât s-a văzut în capitolul respectiv din prezentul opuscul, cercetătorii s-au împărţit în două tabere cu privire la poporul kittim-ilor. Unii consideră pe romani, alţii pe greci, mai bine zis pe seleucizi. Seleucizii sau sirienii au fost stăpânitorii Palestinei până la trecerea Orientului Apropiat sub

---

284 *li Descoperirile de la Marea Moartă. Manuscrisele de la O »»iran,*

dominaţie romană. Numirea de seleucizi venea de acolo că unul din diadoliii lui Alexandru cel Mare, după împărţirea Imperiului macedonean, a fost generalul Scleucos, având în stăpânire Palestina, Siria şi Mesopotamia. Atât. Negoiţă consideră că prin kittim este bine să înţelegem pe seleucizi, deoarece aceştia erau stăpânii Palestinei în secolele III ŞI II î.e.n.; ei au împilat pe iudei, forţindu-i să-şi grecizeze credinţele şi obiceiurile; ei utilizau elefanţi în războaie etc. Dimpotrivă, în secolele amintite, iudeii au fost în pace cu romanii, ba chiar au avut un tratat de alianţă cu ei contra seleucizilor. Este adevărat că iudeii au Ps *Cum se interpreta Scriptura acum* 2000 *de ani? Comentariul la Habacuc, în C.B.,* XX, 1961, nr. 3 – 4, pp. 308 – 320.

16 Aristobul, Hecalaios «lin Al rina, ş.a. În secolele II ŞI I î.e.n. Iniţiată mai întâi în Alexandria Egiptului, metoda alegorică avea să fie utilizată pe scară largă în secolele prime ale erei noastre, atât de scriitorii de limbă greacă, cât şi de cei de linii. A latină.

17 Cuvânt grecesc care înseamnă „moştenitor”, „urmaş”.

avut de suferit după ce Palestina a intrat sub stăpânireş romană, dar aceasta s-a întâmplat în secolele I ŞI II din era

noastră, când textele de la Qumran fuseseră scrise cu aproape două veacuri mai înainte.

Pe la începutul deceniului al şaptelea al secolului nostru, descoperirea manuscriselor de la Qumran se arată aducătoare de lumini în direcţia maijtuturor disciplinelor umanistice. Istoria veche, geografia Orientului Apropiat, dar mai ales istoria comparata a religiilor, au tras foloase substanţiale după descifrarea şi publicarea majorităţii manuscriselor din pustia Iudeii. Aceste lumini au fost semnalate de către Atât. Negoiţa, într-un articol de strictă sinteză[285].

O privire de ansamblu asupra descoperirilor de la Marea Moartă, pentru cititorii din părţile Banatului, a făcut-o autorul de mai sus[286], unde a arătat, pe înţelesul lectorului general, interesul pe care-l prezintă curioasele manuscrise dezgropate la Qumran.

O grupare umană în pustia Iudeii alături de Marea Moartă, unde viaţa este aproape imposibilă[287], mai ales în timpul verii! O comunitate cu o viaţă nebănuit de aspră, cu o disciplină mai mult decât severă, cu trei părţi din zi dedicată studiului, cu un calendar de 364 zile, mai pus la

285în vara lui 1931, scriitorul acestor rinduri n-a putut să stea decit
286două zile în pustia dc lingă Marea Moartă, din cauza excesivei călduri
287şi mulţimii de ţinţari care făceau viaţa nebănuit de insuportal'ilă.

punct decât toate cele cunoscute în Orientul Apropiat antic! Toate acestea au pus în mirare pe cercetătorii care s-au dedat studiului manuscriselor qumrane. Ca de obicei, s-au lansat păreri, s-au făcut ipoteze. Cea cu mai mulţi aderenţi a fost părerea că pustnicii de la Qumran au luat exemplul de la adepţii, şcolii lui Pitagora. Atât. Negoiţă arată că grupul de la Qumran a luat fiinţă numai din impulsul dat de credinţele pioase ale iudeilor. Acelaşi lucru s-a întâmplat şi cu iudeii din Egipt. Filon din Alexandria ne povesteşte că un grup, pe care el îl numeşte al terapeuţilor, se retrăsese într-un loc mai liniştit, unde îşi ducea viaţa în concordanţă cu severele idei doctrinare mozaice. Tot aşa şi grupul qumraniţilor din Palestina se retrăsese în deşertul Iudeii, în locul cel mai arid şi mai pustiu, ca acolo netulburat de mulţime să-şi ducă viaţa lor de purificare şi întărire morală. Acelaşi lucru îl vor face, ceva mai târziu, şi monahii creştini. Suportul care-i împingea pe esenieni spre acest fel de vieţuire era mai ales convingerea lor că în curând va veni la ei Mesia cel aşteptat, care va începe cu ei şi numai cu ei un veac nou.

Cărţile ***V.T.*** Aproape ca nu amintesc despre viaţa de dincolo de mormânt. Atât. Negoiţă 23 arată cum această idee s-a înfiripat la iudei după întoarcerea lor din exilul

babilonian, cum a fost clarificată în manuscrisele de la Qumran şi cum a fost apoi îndoctrinată în literatura rabinică.

Fiindcă neobosiţii beduini, în alergarea lor după câştig, procuraseră multe fragmente de manuscrise, iar instituţiile arheologice din Ierusalim, Aman şi din străinătate cercetaseră cele unsprezece grote, cum s-a amintit la capitolul respectiv din această lucrare, de aceea, din când în când, era nevoie să în amintească cititorilor români despre noile achiziţii şi aportul lor prezumtiv pentru studiul textelor qumranite, lucru făcut de Atât. Negoiţăz4 într-un articol rezumativ.

După cât s-a văzut din cuprinsul acest ci lucrări, personalitatea cea mai de vază din manuscrisele de la Qumran este cea a Dascălului Dreptăţii. Ocupându-se de această figură, Atât. Negoiţă 25 arată că la începutul carierii sale, Dascălul Dreptăţii a făcut parte din tagma sacerdotală de la Templul din Ierusalim, în vremea când pretendenţii la tronul Iudeei făceau compromis după compromis, iar clerul, cel chemat să stimuleze viaţa morală a societăţii, ajunsese* la un nivel nebănuit de scăzut. Zelos pentru legea mozaică şi aprins pentru o trăire fără compromisuri, urmat de un grup de fanatici,

Dascălul s-a retras în pustia de lângă Marea Moartă şi acolo a pus bazele sectei qumranite. Identificările Dascălului Dreptăţii cu una din personalităţile istorice, cunoscute

39 Problema învierii din morţi în manuscrisele de la Qumran, t în li'. Irilura rabinică timpurie, în G.B. Anul XXI, 1962, pp. 267 – 279.

84 M inuscrisele de la Marea Mozrtd şi studiile mai noi, **în M.B. Anul** XXXVIII, 1962, pp. 244 – 234.

„Discilul Dreptiţii din manuscrisele de la Qumran, **ia G.B. Anul XXI, 1962, nr. 5 – 6, pp. 485 – 495.**

din descrierile lui Iosif Flavius, cărţile *Maeabeilor* şi alte izvoare ce-au ajuns până la noi, identificări propuse de cercetători contemporani, sunt simple ipoteze[288]. Mai degrabă considerăm că Dascălul Dreptăţii n-a ocupat niciun loc înalt, ci provocat de decadenţa din capitala ţării s-a hotărât să se depărteze de ea.

Duşmanul cel mai neîmpăcat al Dascălului Dreptăţii a fost Preotul cel Rău pe care manuscrisele de la Qumran ni-l înfăţişează în culori foarte sumbre: lacom, avar, invidios, răzbunător etc. Din faptul că Preotul cel Rău a venit la Qumran, în niciun caz cu gând curat de împăciuire, ci cu

288 A se vedea identificările, la capitolul respectiv, dm corpul lucrării.

cel de-a distruge cuibul vrăjmaş de aci, ce făcea dezbinare în popor, dar mai ales leza veniturile de la Templu, Atât. Negoiţă [289]consideră că acest cleric nu era altul decât Marele Preot din Ierusalim. Acesta a venit la Qumran, în ziua în care aci se celebra sărbătoarea de Yom Kipur (= Ziua Ispăşirii), una din cele mai mari sărbători mozaice, ceea ce înseamnă că qumraniţii celebrau marile sărbători în alte zile decât Templul, căci dacă sărbătorile ar fi fost concomitente, atunci Marele Preot n-ar fi putut părăsi Ierusalimul. Acum cunoaştem bine că cei de la Qumran aveau un calendar pur solar [290]de 364 zile, pe când cei de la Templu aveau un calendar lunar. Pentru aceste schimbări şi altele arătate în corpul lucrării, mozaicii oficiali (cei de la Templu) căutau pe orice cale să extermine gruparea din pustie care le făcea aţii a sânge rău. Ca şi pentru Dascălul Dreptăţii, tot aşa şi pentru Preotul Impios s-au propus multe ipoteze cu privire la persoana istorică a lui, identificându-l cu unii din marii preoţi din epoca respectivă. Şi de data aceasta părerile propuse sunt simple ipoteze, pentru un moment. Poate, după achiziţionarea de izvoare noi, să se poată spune cu

289 *Preotul Necredincios din manuscrisele de la Qumran,* in M.ti. Anul XII, 1962, nr. 9-10, pp. 485-495.

290 tin calendar excelent. Nu ştim unde şi cum intercalau qumraniţii ziua a 365-a şi eele aproape şase ore, cu cît anul real (solar) este mai hifig..

precizie cine a fost Preotul Impios.

După cele cuprinse în cărţile *V.T.* Şi chiar şi în literatura de mai târziu, mozaicii totdeauna au aşteptat un Mesia. Cuvântul este ebraic şi înseamnă „uns, ales”. Numele de uns se dădea de obicei domnitorilor la urcarea lor pe tron.

Ca şi suveranii hittiţi ori babilonieni, principii evrei îşi inaugurau înalta lor demnitate printr-o ceremonie deosebită ce simboliza legătura lor cu divinitatea. Titlul de „uns” se dădea şi marilor preoţi, deoarece şi aceştia, prin ceremonia ungerii, deveneau slujitorii lui Yahweh. Era atribuită această titulatură şi patriarhilor, strămunii evreilor, întrucât ei singuri s-au bucurat de alegerea directă a lui Yahweh. În fine, această titulatură a fost dată salvatorului care avea să vină cândva să scape poporul din mâna asupritorilor lui. Această ultimă denumire a rămas cea mai utilizată deoarece ea a trecut şi în lumea creştină.

Jeupându-se de această chestiune, Atât. Negoiţă 29 arată că în manuscrisele de la Qumran sunt aşteptaţi doi Mesia: Unui de Aaron30 şi altul de Israel 31, cum şi un profet, deci trei persoane oarecum enigmatice. Explicaţia este aceasta: Eliberarea evreilor din robia babiloniană şi sosirea lor pe pământul patriei străvechi a fost apreciată ca un mare act de bunăvoinţă divină. Convoiul plecat din

Babilonia spre Canaan avea în fruntea lui pe Marele Preot Ioşua şi pe Zerubabelă2, un descendent din familia domnitoare.

Aceştia au colaborat la refacerea Templului distrus cu decenii mai înainte de către babilonieni. Această armonioasă cooperare a părut ideală qumraniţilor şi de aceea ei aşteptau doi Mesia, unul Mare Preot şi altul conducător militar, pentru ziua când se va inaugura un cer nou şi un pământ nou. Cura s-a menţionat în altă parte, obştea de la Qumran era ferm convinsă că ea trăieşte ultima etapă a lumii acesteia şi *ol* stirşitul veacului este iminent. Secta aştepta cu înfrigurare sfârşitul lumii, fiindcă atunci vor fi nimiciţi toţi cei răi de pe pământ şi vor rămâne numai cei evlavioşi. Desigur, aceşti eviavioşi vor fi membrii sectei qumranite.

Dascălul Dreptăţii şi cei doi Mesia din manuscrisele ele la Marea Moir I, în M.B. Anul XII, 1962, nr. 11 – 12, pp. 650 – 667.

Aaron, fratele lui Moise, a fost capul familiei din care s-au recrutat preoţi mozaici.

îl israel, adică poporul evreu, compus din toate cele 12 triburi. Din acestea mimai unuia şi anume tribului lui Levi i se atribuise slujirea la Templu. În acest trib al lui Levi, casa

sau familia lui Aaron avea intiietate.

33 Ezra, II, 1 – 2; III, 2 – 8.

După traducerea celor mai importante suluri[291], a început studierea lor şi cum era şi natural se căutau asemănările dintre ele şi cărţile ***N.T.,*** apărute în acelaşi timp. Bibliografía scrierilor în acest sector este întinsă. Printre cei care au scris despre paralele dintre manuscrisele de la Marea Moartă şi ***Noul Testament*** se numără şi profesorul D. Flusser[292], de la Universitatea din Ierusalim, care afirmă că a dat de urma „fericirilor" din ***N.T.,*** într-un pasaj din manuscrisele de la Qumran şi anume trei din ele. Spre a ne face o idee le redăm aci:

Imnul ÎS, 14-ilă

Că m-ai numit în adevărul tău un vestitor (al păcii), al bunătăţii tale să predic celor umili mulţimea milelor tale şi să-i fac să au (dă salvarea) pe cei care sunt cu *duhul umilit* din izvor (veşnic)

şi *celor care plâng* bucurie veşnică.

A". *T.*

---

291 *Regula Comunităţii, Documentul ie la Damasc, Imr.e,* ComenlBiiul la *Haharuc.*

292 *Jilessed the poor in spirit,* in IES, voi. 8, 1960, iasc. I.

3. Fericiţi cei *săraei cu tjnhul,* pentru că a lor este imr., r., (ia cerurilor

5. Fcriciţi *cei blâni,* căci ineia vor moşteni pământul

4. Fericiţi *cei ce plâng,* căci» < fi» vor moşteni păminint.

Concluzia lui D. Flusser este că cele trei ***fericiri*** de mai sus, în fond, sunt o reproducere după ***Isaia*** şi după ***Psalmii*** biblici, cum aflăm şi în ***Imnul 18*** descoperit la Qumran.

Atât. Negoiţă[293] arată că nu observă o vizibilă apropiere, necum o identitate între ***Imnul 18*** de la Qumran şi ***N.T.*** El nu contestă că între scrierile de la Qumran şi cele ale ***N.T.*** Există unele asemănări de limbaj şi chiar de ideologie, Iisus a spus răspicat că n-a venit să strice Legea[294], ci desăvârşească şi de aceea învăţătura lui, la tot pasul, «se plină de citate din ***V.T.*** În acest mod, n-ar fi de mirare ca şi în ***fericiri*** să se afle unele expresii luate din ***Psalmi*** şi din celelalte cărţi ale ***V.T.*** Dar în cele indicate de protesorul Ierusalimitean nu este cazul. Textele celor două comunităţi, citate mai sus, diferă destul de evident. Ca să-

293 *Paralele intre Biblie şi Manuscrisele de la Marea Moarta.* (Fericirile se află în aceste manuscrise?), în M.B. Anul XVIII, 1968, nr. *%■— 9,* pp. 387-401.

294 Prin *Lege,* după spiritul vorbirii iudaice, atît cel din timpul qwma- ■iţilor cit şi cel dc astăzi, se înţelege religia dată de Yahxwh lui Moise..

şi poată justifica spusele, Flusser modifică ordinea textului din Ar. *T.,* intercalând fericirea cincea între a treia şi a patra. Apoi lipsesc complet celelalte şase *fericiri.* În plus, dacă se citeşte întreg imnul de la Qumran, se vede bine că ideile urmărite în el diferă total de cele din scrierile *N.T.* Cei de la Qumran nu fericesc decât pe cei care fac parte din gruparea lor, pe când cei care nu fac parte din ea, toţi fără excepţie, să se aştepte la nimicirea definitivă.

În rândurile de mai sus, s-a arătat contribuţia română la soluţionarea problemelor legate de manuscrisele de la Marea Moartă, pe măsura achiziţiilor de texte furnizate de către săpăturile arheologice, dar mai ales de către beduinii din deşertul iudean care căutau prin toate scorburile din stânci să dea peste pergamente şi obiecte.

În rândurile de mai jos, se vor indica contribuţiile majore ale autorilor români. Ele au fost publicate în revistele din ţară, dar mai ales din străinătate, unde au fost apreciate cu interes de către criticii competenţi. Deoarece cele mai multe au fost publicate în afara ţării noastre şi într-o limbă de circulaţie (franceză şi engleză) şi deci n-au putut fi accesibile lectorului general de limbă română, de aceea le sintetizăm, ca cei interesaţi să ia cunoştinţă de ele şi să le aprecieze ca atare.

Capitolul III

AU SUPRAVIEŢUIT £ SEMENII DUPĂ RĂZBOIUL DIN 66 – 71 e.n?[295]

1. După cele ce aflăm din Iosif Flavius, se pare că – semenii au luat parte la războiul contra romanilor. El menţionează că un general, Ioan Esenianul a, a luptat aproape de Lvda şi Iafa, unde şi-a aflat şi moartea. Dacă răsculaţii iudei şi-au încredinţat apărarea lor unui esenian, atunci înseamnă că esenienii au luat şi ei parte la război. Mai departe, Flavius aminteşte că romanii au schingiuit înfricoşător pe esenivni, iar aceştia îşi dădeau viaţa, dar nu se lepădau de credinţa lor. Din aceste pasaje s-ar putea conchide că esenienii au participat la luptele împotriva romanilor.

2. Totuşi un număr de argumente pledează contra participării esenienilor la războiul din 66 – 71 e.n. Acelaşi Iosif Flavius afirmă că esenienii erau pacifişti declaraţi, căci erau contra vărsării de sânge[296], deci împotriva războiului. Ştim din alte izvoare că atunci când esenianul intra în sectă, el jura să se supună autorităţilor şi pe timpul lor autoritatea era cea romană. Esenienilor le era

---

295 Athanase Nvgoiţă, *Did the Essents surtive tiu 66 — 71 H a r* .'.in „Kf.-vue de Qumrân", Nr. 24, Tonic 6, fascicule 4, Paris, 1969, j p. 517 — .*>.;().

296[8] *Ibidem,* II, VIII, 7 (142).

interzis să jefuiască pe păgâni (deci pe romani şi pe greci) şi de a-i ucide. În plus, am putea să amintim şi spusele lui Flavius, că la intrarea în sectă, esenienii trebuiau să jure că nu se vor asocia cu „briganzii”, adică cu zeloţii, căci aceştia, inamici înfocaţi ai romanilor, sunt numiţi „tâlhari” de către Flavius şi de ***N.T.***[297]***.***

În ce priveşte relaţiile dintre zeloţi şi esenieni, trebuie să spunem că din cauza pacifismului extrem al lor, esenienii erau atacaţi de către „briganzii” zeloţi. Dată fiind această ostilitate dintre zeloţi şi esenieni, nu era cu putinţă ca ei să se alieze să lupte împreună contra romanilor. S-ar putea ca vreun grup izolat de esenieni să îi luat parte la război. De asemenea, nu este exclus ca vreun personaj esenian să fi luat parte la răscoală, căci chiar Iosif Flavius, care în tinereţe fusese esenian, iar mai apoi farisean, a comandat trupele iudaice din nord şi nu se poate susţine că fariseii nu erau favorabili răscoalei contra romanilor. Este mai probabil că romanii au schingiuit pe esenieni ca să afle de la ei unde au visteriile şi poate pentru că au dat azil revoltaţilor zeloţi. În scrierile lui I. Flavius, esenienii apar ca protejaţii lui Irod cel Mare şi ai urmaşilor lui. Ori aceştia erau amicii romanilor, căci îi puseseră pe tron, aşa că

297[1] *Războiul iudaic,* II, VIII, 4 (125); *Luca,* X, 30.

protejaţii lor, esenienii, nu puteau să lucreze contra lor. Săpăturile făcute la Ierihon de K. Kenyon 6 au regăsit în acest oraş un mare cimitir esenian, ca şi cel de la Qumran, ceea ce probează că la Ierihon exista o importantă comunitate esenianăZ. Ori tocmai la Ierihon, Irod îşi ridicase un palat, unele a fost şi înmorniintat, căci aci romanii aveau o puternică garnizoană. Aşadar, esenienii trebuie să fi fost în bună pace cu romanii, căci altfel ar fi trebuit să părăsească localitatea (Ierihon).

După 1. Flavius, esenienii erau împărţiţi în două grupe: cei căsătoriţi şi cei necăsătoriţi 8, iar după Filon esenienii aveau comunităţi în întreg Imperiul roman 9 şi tot el este cel care face distincţie între esenieni şi terapeuţi 10. S-ar putea ca unele comunităţi eseniene să fi avut atitudini diferite faţă de romani, de exemplu cea de la Qumran să fi fost contrară, iar cea din Ierihon favorabilă. În acest fel am admite că o parte din esenieni a fost împotriva romanilor şi că aceştia au fost torturaţi de legiunile romane 11.

Digging up Jerieho, New York, 1957, p. 204.7 în literatura rabinică, esenienii sunt numiţi „oamenii din Ierihon" Cf. 1. D. Am-gin, în „Qumran Probleme", Berlin, 1963, p. 20*. Războiul iudaic,* II, VIII, 13 (160). ■* *Quod omnis probus liber sit,* § 75. *M De vita contemplativa,* §§ 1

—2. *I11 Războiul iudaic,* II, VIII, 10 (132153).

3. Dacă examinăm opiniile qumianolegiler asupra scaites esenienii or după războiul din 66 – 71 comvăm două teze:

a. Unii cărturari susţin că esenienii au dispărut cemplet în anul 71, de ex. M. Simon şi S. Baron is.

b. După alţi cărturari, esenienii au trecut la creştinism după 66 – 71, deci încetând să mai existe ca o sectă separată. Astfel, O. Cullmann [298] crede că după împrăştierea comunităţii de la Qumran după 70 – 71, rămăşiţele au fost asimilate de către grupurile creştine de la est de Iordan. Aceste grupuri iudeo-creştine au suferit tot felul de influenţe sincretiste. Cam aceeaşi este şi părerea lui J. T. Milik, de care am amintit în corpul lucrării.

4. Totuşi, scriitorul acestor rânduri considnă că «v<m motiv temeinic să credem că după războiul din 66 – 71 «semenii n-au dispărut, ci şi-au continuat pe ascuns exist»,nţa, timp de secole, până ce s-au transformat într-o altă Ketă iudaică, ce există şi azi. Iată argumentele sale:

a. Esenienii erau protejaţi de regii din familia lui Ired cel Mare şi de fapt de către romani, cum am amintit. *De* aceea contemporanii îi porecliseră pe esenieni „irodieni”

298[24] *The Significance cj Qumran Texls...,* in K, Sicrdal»], *The* "firii

fiindcă se aşezaseră la adăpostul regilor irodieni; poate că esenienii o făcuseră şi din interes ca să scape de prigoana zeloţilor şi Sinedriului din Ierusalim, format din saducd şi farisei contrari lor. Aşadar esenienii n-au fost distruşi de romani.

b. Esenienii se aflau răspândiţi şi în alte ţinuturi, nu numai în Palestina. Din *Epistolele* lui Paul aflăm că existau esenieni în Corint, iar din scrierile lui Filon că se aflau şi în Egipt, la lacul Mareotis, sub numele de terapeuţi ls. Este bine cunoscut că cea mai mare parte dintre iudeii exilaţi de Nabucodonosor în Babilonia nu s-au mai întors în Palestina, ci au înfiinţat o mulţime de contoare comerciale în cele mai importante oraşe din Imperiul persan. Printre aceşti iudei trebuie să se fi aflat şi esenieni. Chiar dacă s-ar admite că au fost ucişi toţi esenienii din Imperiul reman, fiirdcă au luat parte la răscoala din 66 – 71, totuşi esenienii din Imperiul pârtiier n-au fost atinşi, căci pârtii erau duşmanii înverşunaţi ai remanilor. Aşadar, trebuie să cenchidem că esenienii au fiinţat în Orientul Apropiat şi după 66 – 71.

c. După cât se pare esenienii erau divizaţi în grupuri ale căror rituri şi practici difereau. I. Flavius spune că erau două soiuri de esenieni: unii care permiteau căsătoria, alţii

care o condamnau[299]. De asemenea, Filon 17 ne informează că esenii din Egipt (terapeuţii) aveau câteva particularităţi, care-i deosebeau de cei din Palestina, ceea ce ar fi făcut ca să nu fie trataţi la fel. Dacă grupul esenieniler din Palestina ar fi fost distrus de către romani, pentru participarea lor la răscoală, grupul din afara Palestinei n-a luat parte şi deci n-a fost distrus la 66 – 71.

d. Pe de altă parte, pe la nujiccul secolului al II-lea e.n., au început să apară sectele gr. Csticc-ivdaice. Unele clin ele profesau doctrine ce nu erau cbservate decât de esenieni, cum de ex. Celibatul obligatoriu, corirea de la mâncarea de carne, genealogiile angelice etc.18. Dacă esenienii ar fi dispărut după 71, atunci ar fi greu de explicat cvm s-au conservat doctrinele lor. Aceasta ne duce la concluzia că ei n-au dispărut după 71.

e. Aparitia în sccoiui ai vIII-lea e.n. A sectei karaite, ce arată multe similarităţi cu cei de la Qumran, pledează de asemenea în favoarea existenţei sectei esenienii or, în secolele ce-au urmat după distrugerea Ierusalimului şi desfiinţarea statului iudeu. Dacă n-ar fi supravieţuit unii aderenţi ai sedei eseniene, nu s-ar putea explica un bun număr din practicile karaite similare celor de] a Qumran,

299 *De vila ccmtimf latha,* $ 24.

cum, de ex., eliminarea tradiţiei orale, un calendar special altul decât al fariseilor, apoi o mai strictă observare a sabatului, înmormântarea morţilor cu capul spre sud, menţionarea „Dascălului Dreptăţii”, în rugăciuni etc. S. Ze if lin susţine că scrierile descoperite la Marca *Im* cartă shn chiar predusul sectei karaite. Dar teza lui n-are aderc nu. În ea ¡în epenenţilor stă A. Bupont-Scrr. Mer 1$. Fără a identifica cele două se<te, studii ca.

„Rituiul iudaic, II, VIII, 2 (120); II, VIII, 13 (1(0).

17 Atât în Et *vita contemplativa*, cât ţ-i în *Que elev nis f relus ht ir să.*

- Josif Flavius, *Războiul iudaic,* 11, Vin, 7 (142).

19 les écrits essénims diceiaerts f ils de la Mer Mette, Paris, 1959 cele ale lui N. Wieder 20 şi S. Szyszman 21 au contribuit mult în a stabili similarităţi între qumraniţi şi karaiţi.

Că secta esenianâ a supravieţuit anilor 66 – 71 ne-o probează şi faptul ca Iosif Flavius, care-şi scrie operele sub împăratul Vespasian (69 – 79 e.n.), deci după aproape zece ani de la terminarea războiului, nu aminteşte nimic despre dispariţia grupului solitarilor din pustiul iudean.

Este evident că dacă secta esenianâ, pe care Iosif o cunoştea şi a descris-o cu lux de amănunte, ar fi încetat să

mai existe, pentru un motiv sau altul, în momentul când el îşi alcătuia cele trei mari scrieri ale sale, el n-ar fi ezitat să fi notat acest lucru, pentru cititorii lui. Desigur, el ar fi relatat pe larg circumstanţele acestei dispariţii.

5. Există vreo informaţie în documentele istorice cu privire la existenţa esenienilor după anul 71? Există, dar ele – n-au fost puse în valoare de alţi cercetători, în afara românilor. Este cea procurată de Sf. Epifane 22, care a trăit în secolul al IV-lea e.n. El vorbeşte de secta *oseenilor* ca vieţuind dincolo de Iordan, dimpreună cu alte secte precum cea a nazareenilor, sampseienilor, ş.a., chiar în secolul al IV-lea şi al V-lea e.n. Sunt şi unii qumranologi care amintesc de scrierea lui Sf. Epifane, cum, de cx., M. Simon 23, dar nu o apreciază la justa ci valoare. Împotriva lor, scriitorul acestor rânduri consideră că evidenţa procurată de Sf. Epifane este de cea mai mare importanţă, pentru următoarele motive:

a. Epifane s-a născut în Palestina, într-un sat nu departe de Eleuteropolis, astăzi arabicul Bet Gibrin, 50—60 km de Oumran şi Marca Moartă.

b. încă tânăr, nici 20 de ani, el a înfiinţat un aşezământ monahie în satul său, pe care l-a condus 31 de ani. Cei care veneau în aşezământul lui îl informau despre sectele

din Palestina, în special cei care veneau din părţile Mării Moarte.

e. Epifane vorbea cinci limbi: greaca, latina, ebraica „coptica şi aramica. Putea deci consulta cu uşurinţă documentele şi scrierile cu privire la sectele timpului său, cum o recunosc toţi istoricii care vorbesc despre el.

Aceste argumente ne duc la concluzia că evidenţa lui Epifane este de mare valoare şi trebuie să ţinem cont de afirmaţia lui, când studiem istoria esenienilor.

Pentru ce numeşte Epifane pe esenieni oseeni? Cum am amintit, esenienii vieţuiau în toată lumea veche. Se poate ca cei din Egipt şi cei de dincolo de Iordan să fi fost numiţi *oseeni.* Nu-i imposibil ca datorită interesului pe care ei îl purtau pent-u soare şi răsăritul lui, esenienii să fi fost porecliţi mai târziu *sampseeni,* alt nume menţionat de Epifane (în limbile semite *şemeş* – soare).

6. Dac mai există şi alte documente care probează existenţa esenienilor după războiul din 66 – 71. Aşa de exemplu. Nil Asceticul24 laudă viaţa meditativă şi de înaltă moralitate a esenienilor, dar regretă că ei nu cred în adevărata filosofie. Pe de altă parte Nil critică moravurile asceţilor din Timpul său şi tocmai acest lucru ne face să credem că el nu se gândea la esenienii din secolul I î.e.n.,

ci la cei care vieţuiau în epoca lui (sec. IV ŞI V e.n.), pe care-i compară cu asceţiitimpului său.

Tratatul *Quaestiones hebraice în libros Regum et Paralipomenon,* atribuit lui Ieronim[300]'1", spune că în filacterii se află. Şi cele zece porunci. Dar tradiţia iudaică, chiar din timpul lui Bar-Kosiba 25, stabilise ca filacteriile să nu conţină decât două texte 2fi. Lucru ciudat, filacteriile găsite în săpăturile de la Marea Moartă conţin cele zece porunci. De aici conchidem că leronim, în secolul al V-lea, îşi luase informaţiile de la esenienii din timpul lui.

În scrierea *Ad Dardanum, De diversis generibus musicorum* 27, găsim nişte denumiri de trompete, identice cu cele din manuscrisul *Războiul.* Aceasta înseamnă că esenienii vieţuiau în primele secole ale erei noastre şi din gura lor se *u Traclatus de monastica extreilalimte,* cap. 3, Migne, P.G., voi. F9; col. 719 – 810, tr. Rom. De D. Stăniloaie, Sibiu, 1946, p. 153.

14 " Migne, P.L., voi. 23, col. 1394.

46 Finele sec. I, începutul celui de-al II-lea e.n.

26 Exod, XIII, 2; *Deuteronom,* Vi, 4 – 13,21.

---

300 " *The Doctrine of tiie two Messiahs among the Karaites,* in ÎIS, VI, 1955, pp. 14—23 si idem, *The Qumran Sectarics and Karaites,* iu IOR, XLVIJ1, 1957, p. 97 sq.

21 *A propos du Karaîsme et des textes de la Mer Morte, in* V.T., II, 1952, pp. 343-344.

22 *Panarion,* Erezia XIX, în „Aucoratus und Panarion", lierausgcge- <ben... von Karl .Holl, Baud I, Leipzig, 1915, pp. 217-224. .

23 M. Simon, *Les sectes juives...,* p- 88 sq.

aflase de aceste denumiri, căci cărţile lor erau ermetice şi Tţinute în mare secret.

Ceea ce ne probează că esenienii au continuat să existe şi după războiul din 66 – 71 este apariţia sectei karaite. Se ştie că, în vechea sinagogă din Cairo, S. Scliechter a găsit – manuscrisul *Documentul de la Damasc.* Dacă karaiţii au conservat scrierile esenienii or, este probabil că ei se asemănau mult cu esenienii, altfel *Documentul de la Damasc* ar fi fost considerat o carte eretică şi aruncată la foc. Pe baza acestor – considerente, scriitorul acestor rânduri este înclinat să creadă că secta esenicnilor a vegetat obscur timp de mai multe secole, după anul 71, până în secolul al VIII-lea, când se va fi transformat şi ar fi dat naştere sectei karaiţilor.

Capitolul IV

ESENIENI ŞI VĂZĂTORI[301]

1. În opera sa *Contra Apionetn,* Iosif Flavius scria următoarele rânduri: „După timpul lui Artaxerse, până în zilele noastre, au fost povestite toate cele ce s-au întâmplat, dar acestor scrieri nu li se acordă aceeaşi

301 Athanase Negoiţă, *Esst'nifns et* twa»/!, in SAO, voi. VIII, 1971,. pp. 45-58.

încredere ca celor mai dinainte[302], fiindcă n-a mai existat succesiunea strictă a profeţilor". Aceste cuvinte ale scriitorului iudeu exprimau părerea dominantă a partidei fariseilor, din care făcea parte şi I. Flavius, şi anume că după colecţionarea cărţilor *V.T.* De către Ezra, în canonul cărţilor sacre n-au mai intrat alte cărţi apărute printre iudei, deoarece profeţia încetase. După I. Flavius, numărul cărţilor sacre ar fi fost de 22, din care 13 erau cele profetice. În consecinţă, niciun profet nu mai putea să apară de aici înainte.

Literatura rabinică, ce-a apărut după Flavius, a făcut şi mai clară opinia că profeţia a încetat după exilul babilonian. Tratatele talmudice [303] deseori afirmă clar că ultimii profeţi au fost Agheu, Zaharia şi Maleahi. Această opinie se pare că era numai a fariseilor[304].

2. Dar cu toate că fariseii considerau profeţia încheiată, totuşi chiar în acel timp au avut printre ei oameni care sedădeau drept inspiraţi, deoarece pe vremea lui Irod cel Mare existau farisei aşa de plăcuţi lui Yaliweh, încât acesta le făcea cunoscute lucrurile viitoare8. În plus, secta de la Qumran avea printre membrii ei indivizi care se

---

302[8] Celor care au fost scrise înainte de Artaxerse.

303 *Tos. Sotha,* XIII, 2; *Baba Bathra,* 14 b; *Sotha,* 48 b; *Yoma,* 9b.

304şi Iisus n-au avut revelaţii reale şi deci nu pot fi consideraţi profeţi.

pretindeau a cunoaşte viitorul, datorită unor revelaţii speciale. Iată cum spune Iosif Flavius 7: „Printre ei se află unii care se sforţează să prevadă viitorul, fiindcă sunt foarte exersaţi în studiul cărţilor sacre şi rar li se întâmplă să se înşele în previziunile lor”. Iosif chiar ne face cunoscuţi pe câţiva din aceşti vizionari. Unul dintre ei este Menahem „care ducea o viaţă aşa de virtuoasă incit era lăudat de toată lumea, căci avea darul anunţării lucrurilor viitoare” 8. Acesta a prezis lui Irod cel Mare, când era încă copil, că va ajunge domn. După ce Irod a ajuns rege, i-a prezis că domnia lui va fi lungă şi strălucită dar că regele va fi un nefericit. Şi Iosif conclude: „Nu mă îndoiesc că aceasta, în mintea multora, pare de necrezut, totuşi eu am socotit că trebuie s-o amintesc, fiindcă multora din această sectă Yahweh nu s-a dat înapoi de-a le descoperi taine, pentru evlavia vieţii pe care o duc” 9.

Iosif Flavius scrie, de asemenea, cu privire la un alt „vizionar” esenian: „Nu ştiu cum să nu ne mirăm de un iudeu anume Iuda, din secta esenianâ ale cărui preziceri s-au adeverit totdeauna. Acesta văzând pe Antigon 10, când urca spre Templu, a zis către discipolii săi... că ar fi voit să fie mai degrabă mort, deoarece vieţuirea lui Antigon îi face netemeinice prezicerile sale. Fiindcă el spusese că Antigon

avea să moară sub turnul Straton, ceea ce acum era cu neputinţă, căci acest turn era departe ca la şase sute de stadii, iar cea mai mare parte din zi trecuse deja. Pe când el încă vorbea astfel, a sosit cineva şi a anunţat că Antigon fusese omorât într-un loc subteran, cu acelaşi nume de Straton..."[305]. Un alt esenian, Şimon, a reuşit să-i prezică lui Archelâu, fiul lui Irod cel Mare, ceea ce-i rezervase soarta.

Mărturii asupra darurilor de prezicere ale esenicnilor se află chiar la autori care nu par să depindă de izvoarele lui

Iosif Fla A'ius, ca, de cx., Ipolit, unde citim: „se exercita la ei prezicerea şi viziunea lucrurilor viitoare" şi la Porfiriu[306]: „Pentru felul lor de viaţă şi pentru asceza lor... Existau la ei unii dintre cei care preziceau lucrurile viitoare..."

Se pare că la esenieni chiar Iosif Flavius a învăţat arta. de-a prezice viitorul, ceea ce i-a salvat viaţa. Într-adevăr, prizonier al romanilor, după căderea fortăreţei Iotapat pe care-o comanda, Iosif a prezis lui Vespasian şi fiului său:

---

305 Iosif Flavius, *Antichităţile iudaice,* XVIII, II, 4(41 — 44). Spusele iui Flavius sint confirmate şi de literatura rabinică. *(Sotha,* 33), unde ni se spune că Marele Preot Iohanan Hyrcan a avut o vedenie, ce s-a confirmat.

7 Războiul iudaic, II, VIII, 12 (159).

" *Antichităţile iudaice,* XV, V, 5.

8 Ibidem, XV, V, 5 (373-380).

10 Antigon, fiul lui Iohanan Hyrcan.

11 *Antichităţile iudaice,* XIII, XI, 2 (311-314); *Războiul iudaie,* I. III, 5 (78-81).

306 Această ultimă apelaţie. se intilneştc de 27 ori în *Regula Comunităţii.* -

Titus că ei vor ajunge împăraţi u. De asemenea, Filon, vorbind despre terapeuţi, adică esenienii din Egipt, spune: „mulţi dintre ei, care au vise în somn, ajung până la a descoperi secrete tainice”[307]. Şi Sf. Epifane ne vorbeşte de-un vizionar, Exoi, care-a apărut la esenieni, pe timpul lui Traian.

După cât se pare, esenienii s-au ocupat de domeniul divinaţiei, iar mantica lor era fondată pe astrologie, cum o probează horoscoapele şi scrierile astrologice aflate la Qumran[308]. Cărţile ieşite din sorgintea esenienii or, *Enoh, Jubilec* ş.a., sunt pline de viziuni.

3. După cele ce aflăm în manuscrisele de la Qumran, esenienii dau mai multe numiri vizionarilor, cum, de cx. „Oamenii sfatului divin” *(Colecţia benedicţiunilor*, IV, 24; *Imne*, VI, 11), „Oamenii lotului lui Yahweh” *(Manualul, de Disciplină,* I, 6), „Fiii luminii” *(Regula Comunităţii,* I, 9), „Oamenii care înţeleg” *(Manualul de Disciplină,* III, 13); „Membrii comunităţii” (*Manualul de disciplină,* V, 1,) „Exilaţii din ţara Damasc” *(Documentul de la Damasc,* VI, 5), „Fiii adevărului”, „Fiii Legământului *(Regula Comunităţii,* XVIII, 8), „Fiii lui Şadoq”, „Comunitatea celor

307 *Dc vita contemplativa,* § 26.
308 J. Carmignac, *Les horoscopes de Qumrăn,* în RQ, 1965, 18, p. 199 sq

săraci”, „Convertiţii din deşert”, „Voluntarii”, Numeroşii” l8. Printre aceste numeroase denumiri se află una ce înseamnă „proroc”, ceea ce probează că printre aceste secte existau unii cărora li se dădea aceste nume. În *Imne,* XIV, 7, găsim denumirea „... Oamenii viziunii”. Această denumire înseamnă proroc, cum ştim din cărţile *Vechiului Testament*

4. Dacă esenienii sunt vizionari, adică „proroci”, dimpotrivă, adversarii esenienilor sunt porecliţi „văzători de înşelăciune” (*Imne*, IV, 10) sau chiar „văzători de aberaţii” *(Imne,* IV, 20), „proroci ai minciunii” *(Imne,* IV, 16).

În textul ebraic din manuscrisele de la Qumran, termenul folosit este cel de *hozeh,* iar în aramaică *hazoia,* termen foarte apropiat de grecescul *essaios.* Apelativul „esenian” este deci un termen aramaic cu însemnarea de „văzător”, „proroc”. Ca şi profeţii *V.T.,* prorocii esenieni credeau că primesc mesaje de la Yahweh, că spiritul divin era asupra lor şi aveau darul viziunii. În ceea ce priveşte pe Dascălul Dreptăţii, însuşirea de proroc pare incontestabilă, deoarece lui i s-au descoperit tainele divine mai mult decât profeţilor *V.T.* Afirmaţiile lui Iosif Flavius că anumiţi esenieni studiau „cărţi sacre” pentru a se exercita

în prezicerile lor pare să ne sugereze ideea că esenienii posedau cărţi de mantică speciale, cu ajutorul cărora ei anunţau oracolele lor. Se prea poate ca exorciştii23 din Efes *(F.A.,* XIX, 19), care au ars cărţi valorând cincizeci de mii de dinari din argint să fi ars tocmai aceste cărţi eseniene de mantică. De asemenea, I. Flavius scrie că esenienii, la intrarea în sectă, jurau să păstreze secrete numele îngerilor. Se poate ca esenienii să fi căutat cunoaşterea viitorului, invocând îngerii să le facă descoperiri prin vis, după procedeul magic bine cunoscut 2l.

O probi decisivă că esenienii de la Qumran aveau printre ei proroci, dacă nu toţi se considerau profeţi, este faptul că în manuscrisul publicat de curând de către profesorul Yigael Yadin, Yahweh vorbeşte la persoana întâi, adică transmite mesaje direct către membrii comunităţii de la Marea Moartă, de care s-a amintit în corpul acestei lucrări

Pentru a conchide asupra prorocilor esenieni, considerăm că putem afirma că profeţii esenieni sunt clar menţionaţi în documentele nou descoperite la Marea Moartă, care-i numesc „văzători" şi că existenţa lor printre esenieni era un fapt incontestabil. Pe de altă parte, ni se pare destul de probabil ci în *N.T.,* esenienii sunt cei care

au fost numiţi „proieţu cei falşi”: „Păziţi-vă de prorocii mincinoşi” *{Matei,* 12,15). Aceasta ipoteză a unuia din compatrioţii noştri23 este cu atât mai probabilă cu cât fariseu şi saauceii, inamicii esenienilor, au voiau să audă de darurile profetice ale esenienilor – 4.

81 C. Daniel, *Esséniens, iêlotes et sicaires el leur iftenlion pdr prtroiiythit am le Nouveau Testament,* ia „Numen”, XIII, 1966, pp. 88—115.

34 Ia literatura ralhitiçà, profeţii esenieni nu sunt amiatiţi niciodată ca şi esenienii.

Capitolul V

OSTILITATEA ZEIOŢILOR FAŢĂ DE ESENIENI ŞI CAUZELE EI[309]

1. în primul secol al erei noastre, iudeii evlavioşi din Palestina apar, după izvoarele noastre istorice, divizaţi în mai multe secte: farisei, saducei, esenieni, zeloţi, creştini, pentru a nu cita grupurile pioase mai puţin importante ca sicari, discipolii lui Ioan Botezătorul, bethusieni etc. Toate aceste fracţiuni politico-religioase se urau şi duceau o luptă mai mult sau mai puţin deschisă între ele. Fariseii sunt adversarii saduceilor, partidul marilor preoţi şi bogaţilor, saduceii sunt con tra zeloţilor, zeloţii contra

309 Ath. ÎOgoiţă *L'hostilité des Zé'otes envers les esséniens et ses eau us,* In SAO, volumul IX, 1977, pp. 91- 107.

esenienilor. Ostilitatea fariseilor faţă de saducei data de pe timpul lui Alexandru Ianeu (104 – 76 î.e.n.), care, amic al saduceilor din care îşi recruta sfetnicii şi demnitarii, a trimis la moarte un mare număr de farisei, prin chinuri înspăimântătoare. După moartea lui, sub domnia soţiei sale Alexandra-Salomea (76—67 î.e. N,), fariseii revin la putere şi execută numeroşi saducei[310].

2. Dar, pe cât se pare, mai ales qumranicnii erau persecutaţi de către celelalte secte iudaice. În scrierile qumranite găsite la Marca Moartă se pot citi plângerile qumranienilor şi acuzaţiile lor contra altor secte contemporane[311].

3. Pe baza operelor lui Iosif Flavius şi Filon din Alexandria, cum s-a văzut din corpul lucrării, majoritatea cercetătorilor manuscriselor de la Qumran este de părere că qumranienii, care au dat naştere sulurilor de la Marea Moartă, trebuie identificaţi cu secta esenienilor. Sunt unii şi de altă părere, cum, de ex. Cecil Roth 4 şi G.R. Driver 5 care-i identifică cu zeloţii. Această identificare nu este temeinică pentru motivele de mai jos:

a. în apropierea edificiilor de la Qumran se află un

310 Iosif Flavius, *Antichităţile iudaice,* XIII, XVI. 2 (41!).
311 *Imne,* IV, 10; V, 17.

cimitir cu 1 200 morminte, care arată o stabilire umană aci mult mai veche decât cea propusă de Roth.

b. Există o asemănare între mormintele descoperite la Qumran şi cele de la Ierihon, căci în ambele morţii sunt aşezaţi cu capetele spre sud, iar nu spre Ierusalim, cum făceau ceilalţi iudei. Ori era cu neputinţă să se stabilească zeloţi la ierihon, unde se afla o garnizoană romană. Aceasta o puţeau face numai esenienii prieteni cu prinţii irodieni.

c. Numele profetului Ilie este complet absent în documentele de la Qumran 6. Ori, pentru zeloţi, Ilie era patronul, chiar modelul de urmat, fiindcă şi acela fusese plin de zel şi intolerant faţă de neiudei. Dacă textele de la Marea Moartă a. R fi fost scrise de către zeloţi, fără doar şi poate, ele, ar fi trebuit să amintească de acest înfocat proroc, în mare cinste la mozaici.

d. După afirmaţiile categorice ale lui Iosif Flavius, zeloţii aveau aceleaşi doctrine religioase ca şi fariseii 7, poate chiar mai habotnice decât aceia. Din cele ce ştim astăzi, între esenieni şi farisei erau conflicte de neîmpăcat, fapt care a dus la părăsirea Ierusalimului de către qumranieni.

e. Pliniu cel Bătrân 8 scrie, într-un chip ce nu comportă nicio îndoială, că esenienii erau instalaţi pe malul Mării

Moarte aproape de cetatea Ein Ghedi, deci foarte aproape de Ierihon, unde se afla castrul armatei romane, de care se fereau zeloţii cu grijă.

f. În manuscrisele de la Qumran lipseşte complet orice aluzie la istoria zbuciumată a zeloţilor, de la fondarea partidei lor şi până la începutul războiului din 66, după care ei dispar. Dacă manuscrisele ar fi ale zeloţilor, nu se putea să nu menţioneze ele despre revolta armată şi de luptă înverşunată dusă de această partidă contra romanilor şi contra regilor descendenţi din Irod cel Mare. De asemenea, nicio

The. Historical – Background of thd Dead Sea Sorolls, Oxford, 1958.

6 *The Judea*n *Sorolls,* Oxford, 1965.

1 Hans Kosmala, *Hebrder-Essener-Christen,* Leiden, 1959, p. 91.

7 l’/aţi Goudoever, *Biblical Calendars,* Leiden, 1961, pp. 62,193.

3 Nat ural is Historia, V, 17,73.

amintire despre revolta zelotă din anul 6 e.n. Contra plătii impozitului *(census)* datorat romanilor, revoltă în cartau pierit căpeteniile zelote şi însuşi fondatorul sectei Iuda Cialileanul. Ar fi imposibil ca în scrieri presupuse

zelote să nu se facă menţiune de miile de luptători omorâţi de către romani sau de către prinţii irodieni sau cel puţin de şefii zeioţi crucificaţi de către romani.

g. în jurămintele pe care le făceau qumraniţii înainte de intrarea în sectă 9 nu găsim nicio menţiune despre lupta armată, de exerciţii militare, de pregătire de război, cum ar fi fost normal dacă sulurile ar fi aparţinut zeloţilor.

h. în manuscrise, qumranienii îşi dădeau şi numele de „văzători" 10, care în ebraică sună *hozeh,* iar în aramaică ***hazoia,*** care stă la baza cuvântului grec *essaios,* nu la vei de zelot.

i. Când zeloţii sunt numiţi expres în manuscrise, ei sunt desemnaţi prin termenul de „brigând, tâlhar" n, exact cum găsim pe zeloţi numiţi în scrierile lui Iosif Flavius 12 şi cele ale *N.T.* 13 şi chiar în Filon din Alexandria u.

4. Dacă zeloţii urau mult pe esenieni, se înţelege că aceştia din urmă nu avea nimic de-a face cu zeloţii. Şi în adevăr, 1. Flavius ne informează că intrând în sectă, orice memtrii nou trebuia să jure că se va ţine departe de brigandaj 1S. Această clauză a jurământului esenienilor este bizară, deoarece nişte asceţi prin definiţie n-au nimic a face cu tâlharii şi cu brigandajul. Însă cuvântul grecesc *lesteia* nu înseamnă numai „brigandaj", ci şi partidul

zeloţilor. Prin urmare, orice membru al sectei eseniene trebuia să jure, la intrarea în congregaţie, să n-aibă nicio legătură cu zeloţii. Aşadar, cu vântul ***Iesteia*** indică secta zeloţilor, fiindcă în textul jurământului esenienilor raportat de Flavius, aceştia juraseră deja că nu vor furale, deci n-ar mai fi fost nevoie să repete încă o dală că nu vor fura. Pe cât se vede, esenienii se legau prin jurământ

— *Regula Comunităţii,* V, 7 sq.

10 *Imne,* II, 14—15; *Documentul (le la Damasc,* II, 111.3.

11 *Inine,* 111,24 – 26; IV, 34 – 35.

12 *Antichităţi,* II, XIII, 6 (264 – 266); *Războiul,* 31, MII, 4 (5?)

13 *Duca,* X, 30.

14 *De vita contemplativa,* S 24.

16 *Războiul,* II, VIII (142).

— *Ibidem* (141).

să n-aibă nimic comun cu zeloţii şi aceştia sunt cei care trebuie urâţi cu o „ură eternă", cum sună un text qumranit[312].

5. Se pare ca repulsia esenienilor fată de zeloţi este pe de-antregul confirmată de un izvor istoric cu privire la

312 *Regula Comunităţii,* IX, 21 — 22.

esenieni. Aşa, de ex., Ipolit aminteşte şi el de această ostilitate dintre esenieni şi zeloţi, spunând că estonienii refuzau să aibă legături cu ei: „ei nu-i atingeau şi dacă se întâmpla să-i atingă se spălau numaidecât, ca şi cum ar fi atins un străin” Is.

6. Multe pasaje din scrierile eseniene condamnă doctrinele zelote şi tezele lor fundamentale. Iosif Flavius relatează că la intrarea în sectă esenienii trebuiau să jure că „se vor arăta fideli către toţi, mai ales faţă de cei care deţin puterea, fiindcă niciodată nu-i parvine cuiva puterea fără voia divinităţii” le Ori cei care deţineau puterea în acel timp erau romanii.

În *Documentul* ***de*** *la Damasc,* XII, 2—3, citim: „Orice om stăpânit de Belial şi care unelteşte spre revoltă trebuie să fie socotit ca un ghicitor şi necromant”. Tot în *Documentul de la Damasc,* XII, 6—8 se află o prevedere care opreşte pe membrii sectei eseniene de-a imita ceva din practicile zeioţilor. *Imnele* de la Qumran (IV, 20) numesc pe cei care unelteau la revoltă, cum făceau zeloţii, „proroci ai minciunii”, „profeţi falşi”. Cine caută cu atenţie află în textele de la Qumran multe aluzii polemice contra zeloţilor şi doctrinei lor, care confirmă ostilitatea lor. O probă de ostilitate a zeloţilor contra esenienilor ne este oferită de

masacrul cetăţenilor din orăşelul Ein Gliedi, situat foarte aproape de Qumran, de către zeloţi[313]. Este adevărat că aceşti locuitori din Ein Ghedi, dată fiind apropierea de Qumran şi aşezămintele eseniene de la Am Feshkna, erau mai mult sau mai puţin influenţaţi de către doctrinele eseniene şi prietenia cu aceşti sectanţi. Simpatia lor pentru esenieni ni se pare singura explicaţie valabilă a acestui masacru comis de zeloţi, într-o zi de sărbătoare, asupra fraţilor de acelaşi neam şi de aceeaşi religie, iar nu asupra păgânilor greci, sirieni ori romani.

7. Această ură a zeloţilor contra esenicnilor pare să fi fost mai degrabă din motive politice ciecit *din motive* pur religioase. Într-adevăr, zeloţii erau mai ales un partid politic şi de aceea inamicii lor, în principiu, trebuie să îi fost cei care admiteau dominaţia romană sau o sprijineau în vreun fel oarecare.

Această ură a zeloţilor faţă de eseniem pare să fie un argument în plus pentru a identifica pe irodienii din *N.T.* Cu esenienii, deoarece irodienii erau nebănuit de urâţi, fiindcă – rău legaţi de Irod cel Mare.

În acest fel, ura zeloţilor pare să fie motivată de relaţiile amicale ale esenicnilor cu prinţii irodieni şi deci şi cu

313[81] *Războiul iudaic,* IV, VII (402-404).

romanii.

Capitolul VI

ENIGMA IRODIENILOR

Domnia lui Irod cel Mare (37 – 4 î.e.n.) a fost una din ecle mai sângeroase şi mai crude pe care le-au cunoscut iudeii în decursul istoriei lor. Fiu al lui Antipater, ministru al regelui iudeu din familia haşmoneilor, Irod a fost numit de tatăl său, care era adevăratul stăpân al ţării, prefect în Galilea pe vremea când avea doar douăzeci şi cinci de ani. Dar o mişcare de luptători pentru libertate, care aspira la dobândirea independenţei complete a iudeilor, apăruse în Galilea, şi detaşamente armate ale răsculaţilor atacau şi ucideau pe aceia care nu li se supuneau. Irod prinse pe căpetenia lor şi pe un număr mare de tovarăşi ai săi şi îi execută pe toţi. Fapta aceasta n-a fost pe placul Sanhedrinului, consiliul de stat din Ierusalim şi Irod a fost citat ca Vinovat de omoruri înaintea acestuia. Dar graţie romanilor care îl apărau Irod scapă de orice pedeapsă şi continuă să guverneze Galilea până când, cu ajutorul legiunilor romane, asediază Ierusalimul şi după cinci luni de împresurare îl cuceri (37 î.e.n.) ucigând prin decapitare pe ultimul rege din familia liaşmoneană, pe Antigon. În locul acestuia Irod a devenit rege al iudeilor.

Irod, în decursul întregii sale domnii, a urmat o politică bine definită: absolutism în ţara sa şi loialism faţă de Roma căreia îi datora înălţarea lui. Spre a zdrobi puterea aristocraţilor, rude cu dinastia haşmoneană, primul său act de guvernâinânt a fost executarea a 45 membrii din aristocraţia iudaică şi confiscarea averilor lor. După aceştia urmează lungul şir de crime şi fărădelegi, care s-au înşirat de-a lungul domniei lui: uciderea cumnatului său Aristobal, Mare Preot, a unchiului său Iosif, a reginei soţia sa Mariamna, a soacrei sale Alexandra, dar mai ales a propriilor săi iii, Alexandru şi Aristobul; apoi alt fiu al său Antipater, pe lângă mulţi alţi iudei care încercaseră să se opună sângerosului tiran. Ura poporului iudeu împotriva lui Irod cel Mare a fost atât de puternică încât ziua marţii sale a fost fixată ca sărbătoare ce trebuie prăznuită an de an.

Cu toată ura aceasta pe care o purtau iudeii lui Irod cel Mare şi desigur şi regilor din familia lui, totuşi citim în ***N.T.*** Despre o grupare politico-religioasă numită *a irodiemler.* Cine puteau fi aceşti irodieni care *a priori* trebuiau să fie urâţi de toţi iudeii ca fiind prieteni apropiaţi de el, partizani sau protejaţi ai lui Irod şi ai regilor coborâtori din el, de vreme ce le purtau numele?

Orientalistul român Constantin Daniel, într-o scrie de

lucrări apărute la Paris, începând din 1967, a făcut demonstraţia deplină că irodienii trebuie identificaţi cu esenienii. Prin aceasta, pentru prima oară în literatura mondială de specialitate, sunt regăsiţi esenienii în ***N.T.*** Şi totodată să i ace dovada că aceste scrieri ale ***N.T.*** Datează dinaintea anului 70 e.n., când Ierusalimul este cucerit de romani, iar estnknii nu mai există ca grupare în Palestina.

Să arătăm care sunt argumentele lui Constantin Daniel pentru identificarea esenieniler iredicni[314].

I. Nu există decât trei surse istorice contemporane esenienilor care menţionează pe aceşti eretici iudei şi anume: Filon din Alexandria, Iosif Flavius şi Pliniu cel Bătrân[315]. Într-adevăr, toate celelalte relatări despre esenieni sunt mult mai îirzii şi apoi toate par derivate din aceste surse. Tocmai această paucitate a surselor cu privire la esenieni a determinat pe unii autori să nege existenţa esenieniler ca sectă iudaică şi să afirme că ei trebuie consideraţi mai degrabă membrii ai unei biserici

---

314 C. Daniel, *op. cit.,* p. 31, nota 3.

[4] I. D. Amusin, *Spre determinarea apartenenţei ideologice a Comunităţii de la Qumran* (1b. rusă), in „Vestnik Drevnej Istorii", **1961,** nr. **1, pp. 3—22.** Idem, *Urme ale polemicii antiqumraniene în tradiţia talinudUd* (1b. germană), in „Qumran Probleme", Berlin, 1963, pp. 5 — 27.

315 Pentru celelalte surse istorice care mcnţioncayă j e esenieni, **a te** vedea: Alfred Adam, *Antike Beriehle iiber dic lisstntr,* Berlin, 19(1.

creştine.

Totuşi, atât numeroasele manuscrise de la Marca Moartă cât şi ruinele obştei lor, dar mai ales mărturiile scrise ale celor trei autori antici cu privire la ei fac cu neputinţă considerarea esenienilor drept membrii ai unei comunităţi creştine.

Mai bizar a apărut faptul că esenienii nu sunt menţionaţi decât în cele trei surse oarecum contemporane lor şi nu în scrierile redactate în timpul existenţei lor. Ceva mai mult, esenienii nu sunt menţionaţi nici în scrierile de la Marea Moartă, găsite în peşterile din jurul ruinelor de la Qumran, adică nici *Regula Comunităţii,* nici *Războiul fiilor luminicu fiii întunericului*, nici *Imn ele, mă Documentul de la Damasc* nu menţionează *expressis verbis* numele esenienilor. În serieirile ce ne-au rămas de la esenieni, constatăm că aceştia îşi dădeau un mare număr de denumiri, ca de ex.: „oamenii lotului lui Dumnezeu”, „fiii luminii”, „oamenii sfatului lui Dumnezeu”, „oamenii care înţeleg”, „oamenii comunităţii”, „surghiuniţii din ţara Damascului”, „fiii alianţei”, „i iii lui Sadoq”, „Obştea săracilor”, „convertiţii din pustiu”, „voluntarii”, „Cei numeroşi” etc. 3.

Dat fiind marele număr de apelaţii pe care şi le dădeau

esenienii, avem tot dreptul să presupunem că ei se regăsesc în alte opere antice contemporane lor – sec. I î.e.n. Şi sec. I e.n. –, fiind menţionaţi în alt fel decât prin denumirea de esenieni.

Pe de altă parte, din datele ce le avem de la sursele istorice pe care le posedăm despre esenieni, putem constata că gruparea politico-religioasă a esenienilor era împărţită în fracţiuni deosebite între ele. Astfel, Iosif Flavius ne face cunoscut că existau două categorii de esenieni: unii admiteau căsătoria, ceilalţi o interziceau. Apoi, în cadrul esenienilor după acelaşi autor exista o ierarhie cu patru trepte, cei din ierarhia superioară nu aveau legături cu cei din treapta inferioară. Faptul acesta e confirmat şi de Ipolit. Filon din Alexandria însuşi descrie două secte deosebite: esenienii şi terapeuţii care sunt destul de apropiaţi, din punct de vedere doctrinar.

Din aceste fapte putem trage concluzia că esenienii ar putea să fie menţionaţi în operele antice sub nume cu totul diferite de acela de esenian. Iosif Amusin a susţinut că în tratatele *Talmudului* există apelaţii care ar putea să se refere la esenieni 4.

Dar esenienii au fost căutaţi mai cu seamă în *N.T.* Şi au fost identificaţi, de pildă, cu evreii din *Epistola*

către evrei sau cu elenişti din _F.A.;_ însă aceste aserţiuni n-au fost acceptate. Într-adevăr, era absolut imperios ca cele două grupuri identificate între ele să aibă un număr important de caractere comune între ele, ceea ce nu s-a putut demonstra.

Există totuşi un grup de personaje în _N.T._ Care pot fi identificaţi întru totul cu esenienii şi aceştia sunt _irodienii,_ după cum se va vedea:

II. Din relatarea lui Iosif Flavius despre esenieni reiese un fapt ce ni se pare esenţial: marea afecţiune a lui Irod cel Mare faţă de esenieni. Căci Iosif Flavius scrie că Irod cel Mare cinstea nespus de mult pe esenieni, „gândind despre ei mai mult bine decât despre o fiinţă omenească", adică consider în du-i mai presus de simpli muritori şi drept fiinţe care nu se deosebesc de îngeri şi de sfinţi, aşa cum se vedeau esenienii pe ei înşişi, în scrierile ce ne-au rămas de la ei. Marele istoric iudeu dă şi motivele acestei dragoste atât de mari a lui Irod cel Mare pentru esenieni. Pe vremea când Irod era încă copil, un esenian cu numele de Menahem, care ducea o viaţă plină de fapte bune i-a prezis într-o zi că va domni peste iudei, şi spre a-l face să-şi amintească

de această prorocire i-a dat o lovitură uşoară peste umăr. Când Irod s-a urcat pe tron, îl chemă pe Menahem şi îl întrebă cu privire la durata domniei sale. Acesta îi răspunse că domnia sa va fi mai mare de douăzeci şi de treizeci de ani. Din ziua aceea. Irod cel Mare a dat cinstire mare tuturor esenienilor. Faptul că Iosif Flavius insistă şi repetă de două ori despre simpatia lui Irod faţă de esenieni, apoi termenii în care se exprimă aceasta ne determină să gândim că legătura afectivă între esenieni şi Irod cel Mare era un fapt bine cunoscut în timpul acestui rege. În fond, Iosif Flavius vrea să găsească o scuză a relaţiilor atât de amicale dintre esenieni, pe care îi laudă atât de mult, şi tiranul crud şi sângeros care a fost Irod cel Mare De altfel, esenienii au fost singurii iudei care au fost îndrăgiţi de Irod, pentru că acesta ura de moarte nu numai pe farisei şi pe saducei, ci şi pe membrii propriei sale familii, pe care i-a ucis în cea mai mare parte.

} Chiar după moartea lui Irod cel Mare, esenienii rămân ataşaţi de familia lui, iar fiul şi succesorul lui Irod, Archelau, cheamă un esenian ca să-i tălmăcească un vis pe care l^a avut şi interpretarea

visului a fost pe de-a întregul exactă. Stima de care se bucurau esenienii din partea lui Irod cel Mare se află confirmată de două ori într-o altă sursă istorică contemporană esenienâlor şi anume în scrierile lui Filon din Alexandria. Filon scrie despre esenieni că ei au fost protejaţi de principii „chiar cei mai despotici”, ceea ce reprezintă o aluzie clară la Irod cel Mare. Într-un alt pasaj din scrierile sale, Filon afirmă: dar chiar regi mari admiră pe aceşti oameni 5.

Desigur, aceşti mari regi sunt cei cu care esenienii puteau fi în contact, în primul rând Irod cel Mare şi regii din familia sa.

Pe de altă parte, ataşamentul tiranilor din toate timpurile faţă de astrologi, de prezicători, de clarvăzători este un fapt constatat (să ne amintim de ataşamentul lui Hitler de astrologie şi de „ştiinţele” oculte) şi putem înţelege de ce Irod cel Mare, terorizat de atâtea conspiraţii şi de atâţia inamici, pe care opresiunea le stârnea, a putut să se ataşeze atât de mult de prezicătorii esenieni şi a cinstit aşa de mult această sectă. Dar cinstea şi favorurile ce le acorda esenienilor au stârnit, cum era şi firesc, ura împotriva lor a fariseilor şi saduccilor, apoi a zeloţilor, care au dat esenienilor porecla infamantă de irodieni.

În lucrarea sa, orientalistul român arată că simpla demonstraţie a faptului că irodienii erau o grupare religioasă şi nu funcţionari ai lui Irod sau demnitari ai regilor irodieni ori persoane particulare fără apartenenţă la o grupare religioasă este o dovadă peremptorie că irodienii sunt esenieni. Într-adevăr, grupările religioase în timpul secolului I al erei noastre nu erau decât fariseii, esenienii, saduceii şi zeloţii, în afară de şamanieni.

Singura grupare religioasă care ar fi putut fi numită a irodienilor nu era decât aceea a esenienilor, fiindcă toate celelalte grupări erau duşmănite şi chiar aspru prigonite de Irod cel Mare. Din rândurile lor marele tiran ucisese un număr mare de credincioşi. Mai departe, C. Daniel demonstrează că irodienii erau cu adevărat o grupare politico-religioasă.

III. Posedăm, e drept, puţine informaţii istorice cu privire la favorurile făcute de Irod cel Mare esenienilor. Ştim însă că el îl numeşte pe esenianul Menahem, cel care-i prezisese că va ajunge rege, vicepreşedinte al Sanhedrinului (Sinedriului). Un alt fapt doveditor al recunoştinţei lui Irod cel Mare este următorul: Iosif Flavius relatează că la Ierusalim exista o poartă numită „poarta esenienilor”, în partea de apus a oraşului, în colţul pe care-

l făcea zidul oraşului când cotea spre miazăzi[316]. Denumirea aceasta de „poarta esenienilor" pare extrem de bizară, căci se pune întrebarea: ce nevoie aveau esenienii de o poartă specială a lor? Dar Ipolit, în relatarea sa despre esenieni, arată că unii dintre ei nu voiau să intre într-un oraş, spre a nu trece pe sub o poartă ornamentală cu statui şi chipuri de împăraţi romani sau de divinităţi ale Romei. Esenienii socoteau că a trece pe sub o astfel de poartă era o încălcare a Legii lui Moi. Se care prescrie „să nu-ţi faci ţie chip cioplit". Ori zidul Ierusalimului fusese refăcut de Irod cel Mare, şi se pare că tocmai această parte, aşezată la apus şi vecină cu palatul său, a fost reconstruită. Putem infera că Irod a pus să se înalţe o poartă special construită pentru esenieni, care să nu fie împodobită de nicio statuie şi de niciun chip, ca astfel aceşti sectanţi să poată intra în Ierusalim fără să calce Legea. Poarta aceasta a esenienilor era destul de aproape de monumentul ce trebuia să se ridice peste mormântul regelui, după moartea sa[317].

Este însă evident că înălţarea unei porţi speciale pentru esenieni este o mărturie limpede a aprecierii lui Irod cel

316 *Războiul iudaic,* V, IV, §§ 1, *145,*

317 Totuşi Irod cel Mare n-a fost îngropat în Ierusalim, din cauza urii generale împotriva lui.

Mare faţă de ei.

O altă favoare făcută de Irod cel Mare esenienilor a fost aceea de a-i scuti de jurământul de credinţă faţă de el, jurământ pe care l-a cerut de la toţi supuşii săi; după *Regula Comunităţii*, esenienii nu aveau îngăduinţa să jure. Dar scutirea de jurământul de credinţă dovedeşte că Irod avea o încredere neţărmurită în esenieni, pe care nu-i putea nici măcar bănui că ar complota împotriva lui.

IV. Pe de altă parte, pot fi depistate învăţăturile eseniene la regii din neamul lui Irod cel Mare, care rostesc cuvinte în acord deplin cu doctrinele eseniene. Aşa este cazul lui Irod-Antipa, care se exprimă cu privire la Hristos: „Acesta este Ioan Botezătorul, care a înviat din morţi şi de aceea Puterile lucrează într-însul" *(Matei,* XIV, 2)[318].

Învierea morţilor apare în *V.T.* Într-un text destul de vechi *{Iov,* XIX, 25: „Dar eu ştiu că răscumpărătorul meu este viu **şi** că el, în ziua cea de pe urmă, va ridica iară din pulbere această piele a mea, ce se destramă şi din carnea mea voi vedea pe Creatorul. Pe el îl voi vedea, ochii mei îl vor privi **şi** nu ai altuia. Şi de dorul acesta măruntaiele mele tânjesc în mine"). Dar saduceii nu credeau şi nu recunoşteau învierea morţilor, nu credeau nici în îngeri,

318 în textul grec: *Kai dia touto ai Dynameis energousin en aute*■

nici în duhuri, în timp ce fariseii credeau în acestea trei. Ori Irod-Antipa nu putea să urmeze învăţăturile fariseilor dintre care tatăl său pusese să fie răstigniţi un mare număr. Pe de altă parte, ştim din relatările lui Filon şi ale lui **Iosif,** esenienii credeau în învierea morţilor, ceea ce reprezenta o parte însemnată a doctrinei lor. Tot astfel în textul din *Matei,* XIV, 2, acele *dynameis,* de care pomeneşte Irod-Antipa par să nu aibă sensul de „miracole", ci de „Puteri", adică să denumească o categorie de îngeri. Drept urmare, Irod-Antipa afirmă că îngerii numiţi *Puterile* lucrează prin Hristes, care ar fi **Ioan** Botezătorul înviat. Dar o astfel de teză este **în** mod evident **o** influenţă a angelologiei, a învăţăturii despre îngeri a esenienii or.

Apoi chiar dacă nu se admite această traducere a orientalistului român a termenului grec *dynameis* din *Matei,* XIV, 2, şi versetul ar avea înţelesul: „şi de aceea se fac minuni prin el", totuşi această doctrină a învierii celor sfinţi sau a drepţilor acum şi nu în zilele venirii lui Mesia, nu este o doctrină fariseană, căci nicăieri nu se regăseşte în tratatele *Talmudului.*

Pe deasupra, doctrinele esenienilor se regăsesc la un prieten şi consilier intim al lui Irod cel Mare, la filosoful şi

istoricul Nicolae din Damasc, care se numea pe sine un discipol al lui Aristotel şi se purta cu sclavii săi ca eu nişte egali ai lui, ceea ce era un lucru extraordinar în vremea aceea. Dar prin aceasta el urma învăţăturile esenienilor şi nu ale lui Aristotel, care, precum se ştie, considera pe sclavi ca pe nişte oameni inferiori, având chiar caractere fizice care îi predestinau condiţiei lor de robi. Tot aşa, în operele sale, Nicolae din Damasc face de mai multe ori aserţiunea că dispreţuieşte bogăţiile şi scrie că cei bogaţi sunt de obicei oameni depravaţi, astfel că preferă să aibă de-a face mai curând cu oamenii din popor. De asemenea, Diogene Laerţiu, în a: – a *Viaţă a filosofilor,* X, 4, menţionează pe Nicolae **din Damasc ca adversar al epicurienilor, deci ca** duşman **al hedonismului şi al unei vieţi consacrate desfătărilor şi plăcerilor, el fiind un partizan al unei vieţi ascetice similare celei a esenienilor. În opera lui Nicolae din Damasc, unele idei etice sunt deci sigur de origine esenianã, şi astfel se poate regăsi la acest prieten al lui Irod cel Mare influenţa esenianã.**

v. **Un alt fapt dovedeşte că Irod-Antipa era strâns legat de esenieni. Într-adevăr, în** *Luca,* **XIII, 31—32, se citeşte că nişte farisei au venit şi au spus lui**

Hristos: „Ieşi şi du-Te de aici, că iată Irod vrea să te ucidă”. Răspunsul lui Hristos a fost: „Duceţi-vă şi spuneţi vulpii acesteia: iată cu scot demonii şi săvârşesc tămăduiri astăzi şi mâine şi poimâine isprăvesc”. În fapt, trebuia ca Irod-Antipa să fie determinat să permită încă două zile şederea lui Hristos pe pământurile lui. În acest scop, Hristos îi spune că săvârşeşte tămăduiri şi scoate demoni. Ori tocmai în vremea aceea şi esenienii erau doctori buni şi săvârşeau vindecări spectaculoase după Iosif Flavius 9, dar ei efectuau şi cxorcisme, scoţând demonii din cei posedaţi. Astfel, adresându-se lui Irod-Antipa, Hristos îi spune că efectuează acţiuni similare cu cele ale esenienilor şi de aceea îi cere să-l mai lase două zile pe pământurile lui. Cuvintele din *Luca,* **XIII, 31 sq. Constituie o aluzie** la **vindecările esenienilor şi** la **exorcismele lor.**

VI. **Un alt argument ne arată cât de legaţi erau esenienii de Irod şi de prietenii săi. Un autor american, Ben Zion Walcholder l0, afirmă că opera lui Nicolae din Damasc” reprezintă sursa istorică din care s „au inspirat atât Filon din Alexandria cât**

şi Iosif Flaviuă< când au scris despre esenieni. Şi argumentele pe care le aduce par foarte consistente, deoarece autorul american arată că Fil în descrierea felului de viaţa al terap., n euţilor, compară viaţa lor în comun şi ais preţul lor pentru bogăţie cu viaţa galactofagilor din *Iliada.* **Această descriere a vieţii galactofagilor (în traducere „băutorii, mâncătorii de lapte") şi a moravurilor lor se regăseşte în opera lui ¡Nicolae din Damasc. Autorul american presupune că Nicolae din Damasc a descris traiul şi obiceiurile esenie.**

Războiul iudaic, 11, VIII, § 6,1.36.

10 Nicolaus of Damascus, University of California Press, Berkeley, **1962.**

nilor într-o lucrare a lui *Culegere de moravuri remarcabile,* **operă din care nu ne-au rămas decât câteva fragmente.**

În ceea ce priveşte pe Iosif Flavius şi el compară modul de viaţă al esenienilor cu acel al *polistailor* **daci, iar aceştia erau aşezaţi în vecinătatea sciţilor, popor din care făceau parte galactofagii. Pe de altă parte, dacă Nicolae din Damasc ar fi relatat în opera sa despre sectele iudaice, el, în calitate de filosof**

grec, le va fi comparat cu şcolile filosofice greceşti. Se pare deci că din operele prietenului lui Irod cel Mare, care cunoaşte bine şi şcolile filosofice greceşti şi sectele iudaice, a preluat Iosif Flavius comparaţiile sale dintre sectele iudaice şi şcolile filosofice greceşti.

În plus, insistenţa lui Iosif Flavius şi a lui Filon asupra cinstirilor şi favorurilor acordate esenienilor de Irod cel Mare, nu putea avea ca sursă decât scrierile lui Nicolae din Damasc, care, fiind prieten apropiat al lui Irod, ştia prea bine cât îi copleşise acest rege pe esenieni cu daruri şi onoruri.

Întrucât scrierile lui Nicolae din Damasc au putut fi socotite sursa principală a textelor lui Filon din Alexandria şi a lui Iosif Flavius cu privire la esenieni, faptul acesta constituie o dovadă a relaţiilor strânse dintre Irod cel Mare şi esenieni.

VII. **Duşmănia esenienilor, a autorilor manuscriselor de la Marea Moartă, împotriva fariseilor şi a saduceilor este un fapt ce reiese limpede din citirea** *Regulii Comunităţii,* **a** *Documentului de la Damasc* **şi a** *Imnelor,* **aceasta fiind de altfel notată de numeroase lucrări ştiinţifice consacrate**

scrierilor eseniene. Irod cel Mare avea ca duşmani pe saducei, partizani ai vechii familii regale, a haşmoneilor, şi de asemenea pe farisei, din rândul cărora pusese să fie ucişi numeroşi adepţi Pe cât se vede, esenienii şi Irod cel Mare aveau aceiaşi duşmani şi pare destul de logic ca ei să fie strâns legaţi într-un front comun împotriva vrăjmaşilor lor. De aceea inamicii esenienilor care erau aceiaşi cu aceia ai lui Irod, ar fi putut foarte uşor să le dea porecla infamantă de irodieni.

VIII. 0 altă dovadă a strânselor relaţii amicale care uneau pe esenieni cu Irod cel Mare şi cu regii din neamul

„I. Flavius, *Antichităţile iudaice,* **XVII, II, § 4, nr. 44 – 46.**

său este descoperirea făcută de Y. Yadin 12, în săpăturile efectuate la Masada între anii 1963 – 1964. Fortăreaţa Masada, clădită de Marele Preot Ionatan, a fost mărită de Irod, care nu a economisit nicio cheltuială pentru a o fortifica şi care şi-a construit aici un splendid palat. Masada a fost ocupată în anul 66 de către sicari, o ramură extremistă a zeloţilor, care îşi ucideau adv ersarii cu

ajutorul unui pumnal îndoit, de origine tracă, numit de romani *sicca.* **Sicarii au putut să se menţină şi să apere această cetate până în anul 73, adică timp de şapte ani. Cercetările şi explorările lui Y. Yadin au putut să regăsească într-o cameră** *(locus* **1039) şapte manuscrise redactate în ebraică, dintre care unul** *Regula cântărilor pentru jertfe de ardere de tot de sâmbătă,* **fusese regăsit, de asemenea în peştera a patra de la Qumran. Deci era vorba de o carte liturgică ce aparţinea esenienilor de la Qumran. Desigur, această descoperire a fost interpretată în chip diferit, dar Y. Yadin emite ipoteza că fugari de la Qumran au venit la Masada să se alăture sicarilor pentru a combate pe romani. Dar noi ştim că esenienii jurau credinţă stăpânitorilor ţării în care locuiau, deci nu puteau fi adversari liotăriţi ai romanilor. Prezenţa unor scrieri eseniene într-o cetăţuie a lui Irod care îi proteja pe esenieni şi îi cinstea atât de mult poate să se explice mai degrabă prin faptul că esenienii au locuit pe vremuri la Masada, ca protejaţi şi oaspeţi ai lui Irod.**

IX. Există în *Ev.* *Lui Marcu* **un pasaj care ne sileşte să considerăm pe irodieni ca pe o mare grupare**

politico-religioasă, ale cărei învăţături erau tot atât de primejdioase pentru apostoli ca şi acelea ale fariseilor. Ori *illo tempore* nu puteau să fie decât esenienii care să aibă o doctrină cu atât de mare putere de expansiune, căci saduceii aveau o foarte mică influenţă, iar zeloţii – după Iosif Flavius – urmau învăţăturile fariseene şi ei nu ar fi putut fi numiţi în niciun caz prieteni ai lui Irod. Într-adevăr, în *Marcu,* VIII, 15 se citeşte: „Păziţi-vă de aluatul fariseilor şi de aluatul lui Irod", iar în *Matei,* VI, 12 se explică clar că *aluat* înseamnă *învăţătură:* „Atunci au priceput ei că ni le-a spus să se păzească de învăţătura" *(apo ţes didahes).* Se ştie că nici Irod cel Mare şi nici fiul său Irod-Antipa nu au fost creatorii vreunei doctrine religioase şi nu ştim nimic despre această învăţătură a lor. Cuvintele din textele de mai sus fac aluzie la o învăţătură pe care Irod şi regii din neamul său au protejat-o sau au îmbrăţişat-o ca simpatizanţi ai ei. Este vorba de o învăţătură religioasă şi nu politică, pentru că ea este pusă pe acelaşi plan cu cea a fariseilor, care constituiau o grupare religioasă mai mult decât politică. De altfel, apostolii n-ar fi arătat niciun fel de atracţie pentru o doctrină politică, mai ales dacă ar fi fost

îmbrăţişată de Irod cel Mare. Însă protecţia şi favorurile arătate de Irod cel Mare esenienilor justifică apelaţia de „învăţătură a lui Irod” (fie că e vorba de Irod cel Mare, fie de fiul său Irod. Antipa) dată doctrinelor eseniene.

Totuşi, trebuie să observăm că textul din *Marcu,* **VIII, 15 se fereşte să numească** pe **esenieni „irodieni”, adică refuză să insulte şi să calomnieze poate pe esenieni, dându-le această poreclă infamantă,** pe **care le-o dădeau vrăjmaşii esenienilor: fariseii, saduceii şi zeloţii. Dar fiindcă această poreclă de „irodieni” era foarte răspândită şi pentru că era necesar ca apostolii să înţeleagă despre ce personaje e vorba, textul face aluzie la esenieni, numind doctrina lor: „aluatul lui Irod”. Aceasta demonstrează că nu se acordă crezământ, în** *Marcu,* **VIII, 15, calomniilor răspândite împotriva esenienilor. De fapt, în** *Matei,* **XX, 16 şi** *Marcu,* **XII, 13, termenul de** *irodieni* **aparţine autorilor evangheliilor de mai sus. Dimpotrivă, apelaţia „aluatul lui Irod” este pusă în gura lui Hristos de evanghelişti, care reproduc cuvintele lui, pronunţate în aramaică. Astfel, limba iniţială a** *Ev. Lui Marcu* **nu se discută, fiindcă în acest text sunt reproduse cuvinte rostite**

în aramaică. Cunoştinţa limbii aramaice îl determină pe C. Daniel să facă remarca ce urmează: există un joc de cuvinte, o amfibologie intenţională, o paranomasie, în aramaică, între „aluat" şi „doctrină". În aramaică „aluat" este *HMYR*, iar în siriacă *hemiro.* Pe de altă parte, termenul ebraic şi aramaic *'MRH,* „cuvânt, discurs, doctrină", de la verbul *'MR,* se pronunţă în acelaşi fel, fiindcă consoana *het* ca guturală în arameana palestiniană se omite. Acest joc de cuvinte arată similitudinea între *aluat* şi cuvântul care învaţă o doctrină, fiindcă amândouă lucrează sporind, augmentând substanţa la care sunt încorporate. Există aici o comparaţie, o parabolă implicită, care insinuează asemănarea între cei doi termeni.

Acest joc de cuvinte dovedeşte că Hristos a vorbit în aramaică, întrucât apostolii nu puteau să confunde *aluatul* cu *doctrina* decât în aramaică, unde cei doi termeni erau asemănători şi sunau la fel. Aceasta, întrucât în ebraică *aluat* este *S'R* (cf. *Ieşirea,* XII, 19).

În orice caz, trebuie să admitem că *aluatul lui Irod,* adică doctrina eseniană, trebuie să fi fost foarte răspândită în vremea aceea (sec. I e.n.), întrucât putea constitui o

primejdie pentru apostoli. Pe de altă parte, Iosif Flavius pomeneşte şi el de puternica atracţie exercitată de doctrinele esenienilor: „Acestea sunt doctrinele religioase ale esenienilor cu privire la suflet şi ele sunt o momeală pe care o întind şi căreia nu-i rezistă cei care au gustat o dată din înţelepciunea lor” la.

Aşadar, era necesar ca apostolii să fie preveniţi din timp de momeala pe care o exercita *aluatul* sau învăţătura lui Irod.

X. Trebuie adăugat că un număr de fapte vin să confirme că şi esenienii, la rândul lor, erau credincioşi lui Irod şi regilor din neamul lui. Mai întâi esenienii se legau cu jurământ să fie credincioşi celor „puternici” din lumea aceasta. Devenind membrii ai acestei grupări, novicii jurau „să se arate totdeauna credincioşi faţă de toţi, dar mai cu seamă faţă de cei care posedă puterea, căci niciodată autoritatea nu cade pe mâna cuiva fără voinţa cerului” l4.

Dar dacă orice autoritate provine de la divinitate, atunci urmează că pentru esenieni puterea regilor din seminţia lui Irod, ca şi cea a lui Irod însuşi, vine de la ea, şi nu trebuie să se opună regilor, se cuvine să-i asculte orbeşte, ca pe divinitate însăşi. Este de observat că, credinţa faţă de regi şi de cei care deţin puterea se afla şi în poruncile

Exodului, XXII, 28: „pe căpetenia poporului tău să nu o huleşti”. Dar după spusele lui Iosif Flavius nu mai făceau în toată viaţa lor niciun fel de jurământ şi socoteau că pronunţarea unui alt jurământ este un lucru mai rău decât călcarea jurământului Drept urmare, acest jurământ făcut celor care posedeau puterea era foarte solemn, şi un al doilea jurământ nu era numai inutil, ci ar fi avut sensul că esenienii şi-au călcat primul jurământ.

Poate de aceea regele Irod i-a scutit pe esenieni de jurământul de credinţă, ce trebuia să i-l facă lui.

Iosif Flavius explică veneraţia lui Irod faţă de esenieni, prin profeţia pe care i-a făcut-o în tinereţea lui, Menahem. Dar ne putem pune întrebarea: dacă cinstirea pe care-o acorda Irod esenienilor nu era răspunsul său firesc la jurământul de credinţă al acestor sectanţi iudei. Căci care rege nu ar fi fost legat de un grup de oameni a căror regulă fundamentală consistă în a fi credincioşi suveranului lor, care îi jurau credinţă în mod solemn şi care pe deasupra erau nişte oameni cinstiţi, căci nu voiau să posede niciun fel de bogăţie care să fie a lor proprie?

XI. Esenienii trebuiau, pe de altă parte, să beneficieze de protecţia regelui Irod şi a suveranilor din spiţa lui, căci ei erau foarte urâţi de celelalte grupări politico-religioase

iudaice, fiind ereticii prin excelenţă din acea epocă. Erezia lor nu se vădea doar în doctrine proferate de ei, ci şi în numeroase rituri şi acte care erau cu totul contrare celor urmate ce ceilalţi iudei. Într-adevăr, esenienii nu aduceau jertfe în Templul din Ierusalim, apoi ei urmau un alt calendar şi de aceea nu prăznuiau sărbătorile la aceeaşi data cu ceilalţi, nu se căsătoreau (deci contraveneau poruncii din *Gen.,* I, 28: „Creşteţi şi vă înmulţiţi”); apoi, neavând avere nu plăteau zeciuială Templului, iar pe deasupra jurau să urască până la moarte pe toţi cei care nu făceau parte din gruparea lor. Pentru aceasta urau din inimă pe căpeteniile din Ierusalim şi pe conducătorii Templului care, (este logic să gândim în felul acesta), trebuie să fi avut aceleaşi sentimente faţă de ei. În acest fel esenienii aveau nevoie de apărători, căci puteau fi oricând osândiţi la moarte de către conducătorii Templului, aşa cum au fost osândiţi nenumăraţi alţi eretici sau numai socotiţi eretici. Şi aceşti protectori ai esenienilor au fost, pentru multă vreme, Irod şi regii din descendenţa lui, ceea ce-a determinat pe vrăjmaşii esenienilor să le dea numele de irodieni, adică protejaţii lui Irod, prietenii săi.

XII. Deoarece esenienii au fost protejaţi de Irod cel

Mare şi apăraţi de el, este probabil că cei mai înverşunaţi duşmani ai esenienilor trebuie să fi fost inamicii regilor din familia lui Irod cel Mare, adică zeloţii. Dacă esenienii sunt irodienii, zeloţii ar fi trebuit să-i atace cu armele în mâini pe esenieni. Izvoarele noastre istorice confirmă că esenienii erau atacaţi de zeloţi.

Filon din Alexandria ne informează că esenienii nu fabricau niciun fel de arme, dar nu scrie că nu purtau cu ei arme. Iosif Flavius l6, însă, afirmă în chip ciudat: „călătoresc fără să ducă nimic cu ei, dar din pricina tâlharilor poartă arme". Dar de vreme ce nu duc cu ei nimic în călătorie, dacă ei sunt săraci, dacă nu se gândesc să strângă bani, ba după spusele lui Ipolit 17 chiar nu aveau voie să privească o monedă, pe care era desigur întipărit chipul cezarului sau vreo altă asemănare, dacă ei sunt uşor de recunoscut datorită veşmintelor lor albe, atunci de ce erau ei oare atacaţi de tâlhari? Pentru care motiv tâlharii ar fi atacat nişte asceţi paşnici care îşi închinaseră viaţa slujirii divinităţii? Mai cu seamă dacă aceşti asceţi erau bine cunoscuţi ca fiind săraci (căci îşi dădeau şi numele de săraci) şi nu aveau voie să poarte bani la ei?

Termenul de „tâlhari" însă, în textul grec *lest ai,* indică

aici, ca pretutindeni în scrierile lui Iosif Flavius, pe *zeloţi 18* şi de aceea vom trage concluzia că esenienii erau atacaţi cu armele de către zeloţi. De altfel, cu privire la terapeuţi, Filon din Alexandria pomeneşte de incursiunile tâlharilor şi foloseşte acelaşi termen, la genetiv plural *l-eston,* ceea ce dovedeşte că e vorba de aceiaşi zeloţi, însă sălăşluiţi în Egipt.

XIII. Nu poate fi îndoială asupra înţelesului acestui ter**men** de *tâlhari,* în scrierile lui Iosif Flavius, car dacă ne-am îndoi totuşi, ezitările noastre ar dispărea repede citind textul jurământului depus de esenieni la intrarea în secta lor, căci esenienii jurau „să rămână îndepărtaţi de tâlhărie" l! \ Ce sens poate avea această clauză din jurământul esenian, şi ce poate fi comun între nişte asceţi evlavioşi care şi-au consacrat viaţa slăvirii divinităţii şi nişte hoţi de drumul mare? Expresia aceasta de *tâlhărie* a fost socotită atât de stranie, încât unii traducători ai lui Iosif Fla\ius au consi.

1(5 Războiul iudaic, II, VIII, § 4,125;

17 *Op. Cât.,* col. 3403.

18 *Războiul iudaic,* IV, III, § 3,135; § 4,138; *Antichităţile iudaice,* XVII, X, § 8,285. A se vedea şi M.I. Margolis et Alex. Marx, *Histoire du peuple juij,* p. 181.

19 *Ephexesthai de lesteias, ei. Războiul iudaic,* 11, XIII, $ 7,142.

derat că se află înaintea unui text corupt şi că trebuiau să-l corecteze.

Dar dacă *lestai* înseamnă, la Iosif Flavius, „tâlhari", apoi *lesteia* înseamnă „partida zeloţilor". Pe de altă parte, această interpretare este confirmată de însuşi textul jurământului depus de esenieni care jurau să „păzească mâinile lor neprihănite de hoţie şi sufletul lor nepătat de un câştig nedrept" 2e.

Nu există niciun motiv pentru ca esenienii să jure să nu fure, de vreme ce furtul era oprit de către Decalog şi de toată legislaţia lui Moise. De aceea acest termen grecesc *lesteia* nu are sensul de „furt, tâlhărie", ci de „partidă a zeloţilor", fiindcă nu se poate admite ca esenienii să jure de două ori să nu fure, odată cu jurământul lor, iar a doua oară tot în jurământul lor că se vor menţine îndepărtaţi de tâlhărie.

Putem trage concluzia că esenienii jurau, de fapt, intrând în această grupare a lor, să nu se însoţească niciodată cu zeloţii, duşmanii romanilor şi ai regilor din spiţa lui Irod. Astfel, credinţa lor faţă de Irod era întărită şi prin aceste jurăminte. Această interpretare a termenului

grec *lesteia* aparţine unui orientalist maghiar}. Hahn[319] şi ea a fost admisă de mulţi cercetători.

XIV. În *Maren,* III, 6 şi XII, 13. Apoi în *Matei,* XXII, 16, este menţionat acest grup atât de enigmatic al irodienilor. Iosif Flavius menţionează pe *iradierii* ca pe membrii unei grupări favorabile lui Irod cel Mare[320]. El scrie: „După aceea, galileenii răsculându-se împotriva căpetenii or lor au înecat pe partizanii lui Irod" *(Tous la Erodau fihrenountas).* Iosif Flavius arată că generalul Macheros, trimis cu o mie de călăreţi şi două legiuni ca să vină într-ajutor lui Irod, a ucis pe toţi iudeii pe care i-a întâlnit în cale, purtându-se cu ei ca şi cum ar fi fost. Cu toţii partizanii regelui haşmonea» Antigon 21. Dar aici e vorba de un episod din războiul civil din Palestina, şi este limpede că irodienii de care vorbeşte Iosif Flavius *(oi Erodeiei* şi nu *oi Erodiavoi,* ca în *Mar cu* şi *Matei)* sunt acei iudei care îmbrăţişează cauza lui Irod în războiul civil. În textele din Marcu şi Matei, irodienii sunt o grupare religioasă având o doctrină şi nu pot fi confundaţi cât uşi de puţin cu acei dintre iudei care au trecut de partea lui Irod în războiul civil şi împotriva regelui Antigon. Deci

---

319 J. Hahn, *Zwei dunkle Stellen in Josepkus,* in „Acta Orientalia Academia« Hungaricae", tom. XIV, ia.se. I (1962), pp. 131—138.

320 *Antichităţile iudaice,* XIV, XV, § 6, 11, -150.

acest epitet de *irodieni* numeşte indivizi cu totul diferiţi, care nu pot fi confundaţi între ei, cu atât mai mult cu cât cei despre care vorbeşte Iosif Flavius *au trăit 60 de ani înaintea celor din Marcu şi Matei.* Filon din Alexandria nu menţionează pe irodieni, tocmai din cauza sensului ostil pe care îl are această apelaţie, iar dacă admitem că se referă la esenieni, atunci acest nume nu se poate întâlni în scrierile exegetului din Alexandria, care admiră aşa de mult pe esenieni. Dintre autorii antici, Tertulian ca şi Sf. Epifane susţin că irodienii erau un partid politic care credea că Mesia va veni în persoana unui descendent din Irod cel Mare. Ieronim [321]socotea că irodienii erau slujbaşi şi ostaşi ai lui Irod cel Mare.

Printre autorii moderni, opiniile sunt şi ele diferite: H. H. Rowley 28 admite că irodienii erau notabili iudei câştigaţi la cauza şi dinastia lui Irod cel Mare şi a regilor din spiţa lui, în timp ce alţi autori afirmau că aceştia erau dregători ai tetrarimlui Irod-Antipa[322]. Tot astfel, M. Simon consideră că termenul irodieni are un sens exclusiv politic şi denumeşte pe partizanii lui Irod sau pe oamenii în slujba

321 M PL, vol. XXVI, col. 168.

322[39] G. G. Montefiore, *The Synoptical Gospels,* London, 1927, vol. *I,* p. 83, W. Grundmann, *Vas Evangelium nach Markus,* Berlin, 1959, pp. 73 — 74.

lui[323]. Niciun autor modern nu vede în irodieni o grupare religioasă.

XV. Pe de altă parte, în cărţile *Talmudului,* secta religioasă prietenă şi favorabilă lui Irod este aceea a bethusienilor (BYTWSYM), care apar în multiple controverse şi dispute cu fariseii. Şi aceşti bethusieni ar fi o sectă religioasă separată de saducei[324] care îşi luau numele de la întemeietorul lor Boethos, ucenic al lui Antigon din Soclio[325].

Dar în scrierile lui Iosif Flavius, bethusicnii nu mai sunt o sectă religioasă, ci doar o familie sacerdotală, protejată de regii din descendenţa lui Irod cel Mare, din rândul cărora acesta numea pe marii preoţi. La Iosif Flavius, bethusicnii îşi luau numele de la Şimon fiul lui Boethos, un iudeu din Alexandria a cărui fată s-a căsătorit cu Irod cel Mare şi a fost făcut Mare Preot[326].

Pe de altă parte, *Talmudul,* **scris mai târziu decât opera lui Iosif Flavius care o redactează pe timpul**

---

323 *Les sectes juives d'après les témoignages patriotiques,* in „Studia Patristica", vol. I, Berlin, 1957, p. 528.

324 Cf. S. Dubnow, *Die alte Geschichte des jüdischen Volkes,* Berlin, 1925—1929, Band I, p. 191.

325 Cf. tratatul talmudic *Abbat de Rabbi Xatan,* v, 2.

326 *Antichităţi iudaice,* XV, IX, $$ 3, 320-322; XVII, IV, §§ 2, 78.

lui Traian, descrie pe bethusieni drept membrii unei secte religioase nelegiuite, pomenite alături de necredincioşi, ticăloşi şi „epicurieni", dar şi alături de saducei[327].

Cum pot fi conciliate aceste afirmaţii atât de contrarii ale lui Iosif Flavius şi ale *Talmudului?*

Încă din Evul Mediu s-a susţinut că *bethusicnii sunt identici cu esenienii* **şi aceasta pentru că denumirea de BYTWSYM poate să aibă sensul de „şcoală, sectă a esenienilor" s\ Această ipoteză a fost reluată de J. M. Grintz M. Pe de altă parte, E. Renan, care era un mare semitolog şi un savant foarte original, i-a identificat cu irodienii din evanghelii[328].**

Ni se pare că această contrazicere între *Talmud* **şi scrierile lui Iosif Flavius poate să se concilieze uşor, dacă ne gândim că familia marilor preoţi din timpul lui Irod trebuia să fie urâtă tot atâta cât şi Irod însuşi, iar dovada este că în** *Talmud* **numele bethusienilor este însoţit de cele mai insultante epitete[329]. Astfel, porecla de bethusieni apare tot atât de insultătoare ca şi aceea de irodieni, incit**

---

327 Cf. E. Renan, *Vie dc Jcsus,* Paris, 1S95, p. 226.

328 E. Renan, *cp- cit.,* p. 126, nota 2.

329 E. Renan, *Histoirc du peuple jui/,* Paris, 1S91, voi. V, p. 253.

cele două porecle pot avea aceeaşi valoare şi ambele să se aplice aceluiaşi grup şi anume partizanilor lui Irod. În modul acesta porecla de *bethusieni,* **dată de** *Talmud* **esenienilor, arc aceeaşi valoare ca şi denumirea de** *irodieni* **din** *Matei* **şi** *Marcu,* **adică partizani ai lui Irod şi protejaţi de el. Dar denumirea de** *bethusieni* **este şi mai adecvată, căci constituie un joc de cuvinte – aşa cum cărţile** *Talmudului* **conţin nenumărate – şi are oarecare similitudine cu numele de esenieni.**

De altfel Manfred R. Lehmann[330] observă că în *Talmud* **bethusienii nu sunt niciodată menţionaţi în controverse cu fariseii, în ce priveşte problema jertfelor. Ori esenienii nu aduceau jertfe în Templu. Dimpotrivă, bethusienii discută cu fariseii probleme legate de calendar şi se ştie că eseni – nii de la Qumran urmau un alt calendar decât acela al Templului. În modul acesta apelaţia de bethusieni din** *Talmud* **(dar nu aceea din scrierile lui Iosif Flavius) ar fi o poreclă insultătoare dată esenienii or şi ar fi echivalentul complet al denumirii de** *iradiem,* **dată esenienilor în** *Matei* **şi** *Marcu.* **Această**

330Qumrân", 1961, p. 117.

identificare a bethusienilor cu esenienii *confirmă pe deplin* **că** *irodienii* **din** *Matei* **şi** *Marcu* **sunt într-adevăr esenieni, întrucât amândouă aceste apelaţii au aceeaşi valoare de protejaţi ai lui Irod.**

XVI. **Aşa cum aminteam mai sus, dacă se poate dovedi că irodienii au fost o sectă religioasă, iar nu un partid politic (deşi în vremea aceea partidele politice la iudei aveau fiecare şi o doctrină religioasă) şi nu erau demnitari sau slujbaşi ai lui Irod, atunci ar fi cu putinţă să se afirme cu certitudine că irodienii sunt esenieni. Aceasta fiindcă nu erau decât trei secte pe vremea aceea în Palestina, iar irodienii nu pot fi identificaţi nici cu fariseii nici cu saduceii, duşmani de moarte ai lui Irod.**

Cuvintele din *Marcu,* **VIII, 15, cu privire la „aluatul lui Irod", *aluat* care are înţelesul de „doctrină, învăţătură", demonstrează că exista o sectă religioasă legată de Irod şi această sectă nu putea fi decât a esenienilor.**

În *Marcu,* **XII, 13, citim că fariseii împreună cu irodienii au venit special spre a-l întreba pe Hristos dacă trebuie sau nu să se plătească darea cuvenită**

cezarului roman. Această asociere a fariseilor cu irodienii ar fi cea mai stranie cu putinţă, dacă irodienii nu sunt o sectă religioasă, ci slujbaşi ai regilor din seminţia lui Irod. Aşa cum scrie E. Toane[331]: „juxtapunerea este surprinzătoare, oricare ar fi explicaţia exactă ce se dă celui de-al doilea nume (adică al irodienilor).

Partida celor drepţi s-ar compromite cu politicieni dispreţuiţi care colaborau cu ocupantul (străin)? Unii au ripostat că nu este de crezut asemenea lucru, iar alţii au replicat evocind compromisurile vrednice de mirare care le-au îngăduit ura politică şi religioasă".

Însă este mai mult decât probabil că irodienii nu erau nici slujbaşi nici demnitari ai lui Irod, căci în *Ev. Lui Mar cu* se citeşte: *kai aposteuousin pros auton tinas ton Pharisaion kai ton Erodianon, „şi au trimis la el pe unii dintre farisei şt, dintre irodieni",* adică aceştia au fost trimişi de căpeteniile Templului, de şefii religioşi ai iudeilor. Dacă irodienii *ar fi* fost dregători sau slujbaşi ai lui Irod, n-ar fi fost trimişi ei la Hristos, căci în acest caz planul viclean al căpeteniilor Templului ar fi fost cu neputinţă de împlinit, căci Hristos n-ar fi vorbit deschis şi fără reţineri,

331 *« La formatien de l'Ev. selon Mart,* Paris, 1963, p. 73.

înaintea acestor personaje oficiale şi n-ar îi spus că nu trebuie plătit impozit cezarului. Cel puţin acesta trebuia să fie raţionamentul celor care i-au trimis pe farisei şi pe irodieni.

În realitate, era desigur intenţia de a-l dovedi pe Hristo. –, un zelot „ascuns", care avea legături cu această sectă. Se ştie într-adevăr că zeloţii aveau ca scop esenţial să lupte împotriva romanilor şi desigur să oprească pe toţi iudeii să plătească darea cuvenită cezarului, adică *censul.*

Pe deasupra, irodienii se află în aceste texte, mai sus arătate, menţionaţi alături de farisei, şi *legea paralelismului* care domină atât de mult „stilul oral" aramcan şi ebraic, cere ca cele două grupuri de personaje să fie ele aceeaşi speţă, deci fariseii şi irodienii silit membrii unei secte religioase.

Trebuie să subliniem acest fapt, adică răspunsul pe care Hristos îl dă fariseilor şi irodienilor dovedeşte că el ştia prea bine despre apartenenţa acestora la o sectă religioasă, deci că erau *homines religioşi,* oameni care cunoşteau foarte bine Scripturile, studiaseră în amănunt *Tor a* şi nu erau deloc *'am ha-aret,* „ignoranţi", aşa cum ar fi fost, desigur, slujbaşii lui Irod. Într-adevăr, răspunsul ce se dă fariseilor şi irodienilor este destul de complicat şi

pare să nu fi fost înţeles prea bine de numeroşi comentatori vechi şi moderni. Ispititorii întrebau: „Învăţătorule... trebuie să plătim darea către Cezar sau nu?” La acestea, răspunsul a fost: «Ce mă ispitiţi? Aduceţi-mi un dinar ca să-l văd». Şi ei l-au adus. El le**-a** zis: «Al cui este chipul şi scrierea de pe el?» Ei i-au răspuns: «Ale Cezarului». Şi răspunzând Iisus le-a zis

«Daţi Cezarului ce este al Cezarului şi pe cele ce sunt ale Cerului, daţi-le Cerului» 41. Şi textul adaugă că fariseii şi irodienii au admirat acest răspuns, căci acesta este sensul exact al verbului folosit *exethaimtazon ep aulo,* „şi ei l-au admirat”. Deci ei au înţeles perfect sensul şi implicaţia acestui răspuns, precum şi comparaţia pe care-o conţinea.

Într-adevăr, banul trebuie restituit Cezarului roman, căci el poartă pe el „imaginea, chipul, asemănarea” Cezarului. Dar ce trebuie oare restituit divinităţii? Ce trebuie să aparţină divinităţii, fiindcă purta în el imaginea, chipul, asemănarea divinităţii? Desigur, acesta era omul însuşi, după textul din *Geneză,* I, 26—27. Ispititorii farisei şi irodieni cunoşteau atât de bine acest text din *Geneză* încât au înţeles imediat aluzia făcută la aceste versete. Drept urmare, trebuie să admitem că ispititorii erau nişte oameni

ce cunoşteau bine *Tara* şi înţelegeau numaidecât citatele din *Tora.* Răspunsul dat înseamnă evident că banii şi bunurile materiale în general trebuie abandonate, date toate lui Cezar, însă persoana umană în totalitatea sa, omul care poartă în sine imaginea, chipul şi asemănarea divinităţii, trebuie să se consacre în întregime divinităţii şi poruncilor sale, fără să aibă nimic în comun cu Cezarul roman. Dacă textul din *Marcu,* XII, M—17, arată că fariseii şi irodienii au admirat acest răspuns, aceasta înseamnă că ei au înţeles întru totul această parabolă (după sensul grec al termenului: „comparaţie, apropiere”), asupra misiunii omului în lume şi despre ce trebuie să facă cu banii şi cu bunurile sale materiale.

XVII. Cealaltă menţiune a irodienilor în L/ir/cu dovedeşte că aceştia erau membrii unei grupări religioase iudaice foarte grijulii de păzirca cu stricteţe a sâmbetei şi a odihnei acelei zile, căci în *Marcu,* III, 1—6, după pericopa cu privire la vindecarea într-o zi de sâmbătă. A unui infirm care avea mâna atrofiată, citim: „Dară fariseii ieşind îndată afară, au făcut sfat cu irodienii împotriva Lui, cum L-ar prinde”. Deci fariseii au ieşit din sinagogă, unde irodienii nu se aflau şi ştim că esenienii nu frecventau Templul, deci nici sinagogile, pe care trebuie să le fi

considerat drept locuri de adunare a „fiilor nedreptăţii”. Dacă irodienii s-ar fi aflat şi ei în sinagogă, textul din *Marcu* ar fi precizat că fariseii au ieşit din sinagogă „cu irodienii”. Ori textul din J/<wr «. Preci**zează că fariseii au ieşit singuri, iar după aceasta au ţinut sfat cu irodienii, care evident nu erau în sinagogă şi pe care fariseii i-au găsit după ce-au ieşit din sinagogă.**

Pe deasupra, se ştie atât din relatările lui Iosif Flavius 42, cât şi din manuscrisele găsite la Marea Moartă 43 că esenienii păzeau cu mare stricteţe sabatul, poate mai habotnic decât ceilalţi iudei.

E deci de înţeles şi logic ca fariseii să ţină sfat cu irodienii împotriva lui Hristos care tămăduise un bolnav într-o zi de sâmbătă, căci irodienii, adică esenienii, erau cei mai grijulii de păzirea sabatului. Apoi esenienii înşişi erau doftori pricepuţi după spusele lui Iosif Flavius 44 şi ale lui Filon din Alexandria 45, deci irodienii erau foarte calificaţi să judece legalitatea – după Legea lui Moise – a unei tămăduiri făcute în ziua de sabat.

Dimpotrivă, dacă irodienii ar fi fost slujbaşi, sau dregători în serviciul regilor din neamul lui Irod, nu se justifică logic deloc ce **interes ar fi putut avea**

pentru păzirea scrupuloasă a zilei de **sâmbătă.** Aceşti **slujbaşi ai regilor din familia** lui Irod **fiind** profani şi, desigur, ne**-păzitori ai Legii** *Cam ha areţ)* n-ar fi avut nici**o motivaţie serioasă pentru a interveni** într-un conflict **esenţialmente** religios. Chiar **dacă Irod.** Antipa putea să fie **influenţat** mai uşor **de „irodieni”,** aceasta nu înseamnă deloc că irodienii erau slujbaşi sau dregători ai lui, căci în probleme de ordin religios **şi** de interpretare a *Torei,* Irod-Antipa trebuia mai degrabă să dea ascultare membrilor unei secte religioase decât slujbaşilor şi dregătorilor săi.

XVIII. Un alt fapt dovedeşte că irodienii erau într-adevăr o sectă religioasă. După intrarea în Ierusalim *finarea,* XI, 8—11/ şi după izgonirea negustorilor din Templu *(Mar cu,* XI, ***15),*** căpeteniile preoţilor căutau să-l piardă pe Hristos *(Marca,* XI, 18; XII, *12)* şi în acest scop încercau să-l determine să pronunţe cuvinte subversive, ostile dominaţiei romanilor sau să spună cuvinte de hulă pedepsite cu moartea de Legea lui Moise. Cei care îl „ispitesc” sunt mai întâi căpeteniile Templului, învăţaţii şi bătrânii *(Marcu,* XI, 27), apoi

**2 Ră: boittl,* II, VIU, Ş 0,147.

43 Documentul de la Damasc, X, 14 – 2. Î, (lupa

traducerea lui A. Dupont-Sommer, p. 167.

*» *Războiul iudaic,* II, VIII, § *fi,* 1.56.

86 Quod omnis probus liber sit, $ 87.

reprezentanţii sectelor religioase ce existau **atunci în Palestina, adică: fariseii** *(Marcu,* XII, **13/ şi saduceii** *(ibidem,* **18/ Dar alături de ei lipseşte** marea sectă iudaică **a esenienilor care exista în acea** vreme în Palestina **şi în locul lor textul numeşte pe irodieni care** ocupă exact locul ce **trebuie să revină esenienilor** *(ibidem,* **13***).* Fiindcă trebuie **să** obser**văm că aceste** secte sunt enumerate aici în ordinea însemnă**tăţii lor: farisei, irodieni, şi saducei, întrucât** după **relatările lui Iosif Flavius, fariseii erau în** număr de 6.000 **oameni,** iar **esenienii erau** *4.000* **după acelaşi** Iosif Flavius şi după Filon **din Alexandria,** iar **saduceii aveau** un număr mult **mai** mic **de aderenţi. Astfel, în** textul **din** *Marcu,* **irodienii** ocupă **exact locul care trebuie să revină** esenienilor în ordinea impor**tanţei sectelor iudaice în epoca aceea.**

Mai mult, în acea zi descrisă de *Marcu,* **XI, 27, controversele sunt toate începute de personaje** care au o mare cul**tură teologică şi care cunoşteau bine** Scripturile. Ar **fi cu totul neverosimil ca irodienii**

singuri să fie nişte profani **în probleme de credinţă şi de interpretare** a *Tarei.*

XIX. De altfel, pentru ce textul din *Marcu* **ar fi scris că se cunoştea făţărnicia, adică ipocrizia lor** *(ibidem,),* **căci dacă ar fi fost slujbaşi sau dregători ai lui Irod-Antipa, lucrul acesta ar fi fost evident (pentru că erau uneltele opresorilor şi prieteni ai tiranilor), iar faptul de-a îi recunoscut ipocrizia, făţărnicia unor astfel de irodieni, agenţi ai romanilor şi oi regilor supuşi lor, ar fi fost un lucru normal şi deloc extraordinar.**

Tocmai faptul că irodienii nu erau slujbaşi şi demnitari ai lui Irod-Antipa, tocmai fiindcă formau o grupare sectantă religioasă, această cunoaştere pe care a avut-o Hristos despre făţărnicia lor şi despre **intenţiile lor este un lucru remarcabil şi vrednic de „cel care cunoaşte inimile”** *(Fapte,* 1,24; XV, **S etc...**

Tot aşa nu se poate afirma logic că fariseii au luat cu ei slujbaşi sau dregători ai lui Irod-Antipa (care ar fi aceşti irodieni) pentru a avea martori ai cuvintelor subversive pronunţate de Iisus, pentru că în legiuirea iudaică, doi sau trei martori, chiar farisei toţi, puteau aduce o mărturie valabilă

împotriva lui Hristos. Dimpotrivă, prezenţa slujbaşilor şi a dregătorilor lui Irod-Antipa l-ar fi făcut pe Iisus mai prudent şi l-ar fi împiedicat să vorbească deschis, astfel că **numai** prezenţa acestor slujbaşi sau dregători ai lui Irod-Antipa ar fi fost suficientă pentru a face să eşueze cursóle şi ispitele împotriva lui Hristos. Cel puţin acesta era raţionamentul care trebuie să-l fi făcut logic cei care voiau să-l ispitească pe Iisus.

xx. Dacă irodienii sunt slujbaşi sau dregători ai lui Irod. Antipa, atunci fariseii, aceşti inamici neîmpăcaţi ai lui Irod cel Mare şi familiei sale, nu ar fi putut în niciun caz să se asocieze şi să se înţeleagă cu uneltele opresiunii romane. Dar se pare, dimpotrivă, că esenienii s-au apropiat uneori de farisei. J. T. Mâiik, făcând o schiţă de istorie a esenienilor, notează tocmai această apropiere dintre cele două secte 46. Astfel, prezenţa esenienilor alături de farisei, cu toată ostilitatea care-a existat uneori între aceste două secte, este mul!; mai verosimilă decât cea a slujbasilor şi a dregătorilor lui Irod.

xxi. Unele argumente *ex silentio* confirmă de asemenea, această identificare a esenienilor cu irodienii. În evanghelii, irodienii nu iau niciodată masa cu Iisus, aşa cum făceau fariseii; se ştie că esenienii îşi luau masa

aparte între ei.

Tot astfel irodienii nu vin niciodată să ridice controverse şi să dispute cu apostolii, nu se află amestecaţi cu poporul care îl urmează pe Iisus, ei n-au niciun rol activ în procesul şi crucificarea lui Iisus, astfel ei par să se ţină la o parte şi să adopte aceeaşi atitudine ca şi esenienii. Faptul acesta este cu atât mai semnificativ cu cât aceşti irodieni au o doctrină aproape tot atât de importantă. Şi tot atât de primejdioasă pentru apostoli ca şi fariseii *(Marca,* VIII, 15^.

Apariţia lor atât de fugitivă dovedeşte că voiau să rămână la o parte de „cei care au trădat Legămintul" şi aceasta era de fapt atitudinea obişnuită a esenienilor.

XXII. De aici urmează că putem deduce faptele următoare cu privire la irodieni, dacă studiem cu atenţie textele din *Matei* şi *Marcu:*

1. Irodienii, după numele lor, aveau relaţii cu Irod cel Mare şi regii din familia lui.

2 Irodienii stăteau deoparte şi nu se amestecau cu iudeii din Palestina.

3 irodienii erau foarte grijulii de observarea sabatului şi nu aprobau vindecările efectuate în acea zi.

— I r Milik, *Dtx ans de díeowertes,* pp. 105 – 112.

4. Irodienii nu intrau în sinagogi.

5. Irodienii nu erau de acord cu zeloţii de-a nu se plăti dările datorate Cezarului roman.

6. Irodienii erau o sectă religioasă.

7. Irodienii aveau o doctrină religioasă pomenită în *N.T.* Drept „aluatul lui Irod”.

8. Această doctrină ocupa al doilea loc ca importanţă după cea a fariseilor.

9. Irodienii puteau în unele împrejurări să se alăture fariseilor.

Ori toate aceste atribute ale irodienilor *convin* pe deplin – esenienilor şi numai lor şi ni se pare că această identificare a irodienilor cu csenienii se impune în mod logic, căci dacă irodienii sunt o sectă religioasă din vremea sec. I e.n. Şi o sectă protejată de Irod şi de familia lui, atunci irodienii sunt neapărat csenienii, autorii manuscriselor de la Marea Moartă, grupare politico-socială practicând un comunism de consum, pacifistă, obligând pe toţi membrii ei să muncească şi duşmană a sclaviei.

Desigur, această apelaţie puţin onorabilă de „irodieni” este o poreclă insultătoare dată de adversarii acestei secte, care erau în acelaşi timp inamicii lui Irod-Antipa şi ai lui Irod cel Mare. Şi este foarte natural ca această poreclă să **nu** se regăsească niciodată în scrierile esenienilor.

Capitolul VII

ESENIENII ŞI CEI CE STAU LA CURŢILE ÎMPĂRAŢILOR

Irod cel Mare domneşte în Palestina de la 37 – 4 î.e.n. Şi moare în anul 4 î.e.n. De un cancer al intestinului, detestat de poporul iudeu. În timpul bolii regelui, poporul, sub conducerea a doi învăţători farisei, răsturnase vulturul, semnul puterii romane, de pe poarta Templului. Cu toată boala sa. Irod puse să fie înăbuşită răscoala şi arse de vii pe principalii iniţiatori ai ei.

După testamentul lăsat de Irod, a fost numit rege Archelau fiul cel mai mare al Malthacei, soţia samariteană a regelui, iar cel mai mic fiu al lui Irod, Antipa, a fost numit tetrarh al Galileii şi al Pereii, regiune de dincolo de Iordan, în timp ce Filip, fiu al unei alte soţii a – lui Irod cel Mare, Cleopatra din Ierusalim, a devenit tetrarh al provinciilor din Nord-Est. Aceşti fii ai lui Irod cel Mare erau suveranii din Palestina care îşi aveau fiecare palatele şi curţile lor, deşi Octavian. August nu ratificase în întregime testamentul lui Irod cel Mare.

Ostilitatea iudeilor împotriva lui Irod s-a revărsat şi asupra fiilor săi, căci poporul a cerut răzbunare împotriva acelora ce au ucis – din ordinul lui Irod cel Mare – pe

răsculaţii din Ierusalim care înlăturaseră acvila de pe poarta Templului. La refuzul lui Archelau de a-i pedepsi pe ucigaşi, a izbucnit o nouă răscoală, înăbuşită iarăşi în sânge. După plecarea lui Archelau la Roma, pentru a obţine învestitura regală, noi răscoale se-aprind, încât a fost necesară intervenţia legatului Siriei, Varus, spre a le potoli. Acesta lasă o legiune la Ierusalim pentru a menţine ordinea. Dar măsurile arbitrare ale lui Sabinus, guvernator imperial al Palestinei, au dus la alte răscoale. S-au produs lupte crâncene în jurul Templului, între iudei şi romani. Cei dintâi au rezistat cu **vitejie, dar au fost în cele din urmă biruiţi, iar x isteria Templului a fost jefuită, Sabinus luând pentru el singur patru sute de talanţi de aur o parte din armata lui Irod a trecut de partea răsculaţilor şi Sabinus a fost împresurat în palatul lui Irod cel Mare. În acelaşi timp. Iuda, fiul lui Ezechia, un şef al răsculaţilor împotriva romanilor pe care îl executase Irod chiar înainte de-a fi numit rege al iudeilor, adună un grup de viteji, îi armează cu arme luate din arsenalul oraşului Sephoris şi începe o luptă în Galilea. Varus coboară împreună cu două legiuni şi risipeşte pe răsculaţi, care constituiau cea dintâi apariţie a zeloţilor, despre**

care istoria Palestinei avea să povestească atâtea. În Iudeea, Varus stârni ’răscoala zeloţilor şi puse să fie răstigniţi peste două mii dintre ei. Dar mişcarea zeloţilor începută în Galilea de Iuda, fiul lui Ezechia, şi de fariseul Sadoq, avea să mocnească încă, iar în pustiul Iudeei zeloţii vor duce o luptă de partizani împotriva romanilor, a regilor din spiţa lui Irod cel Mare şi a iudeilor care se vor alătura acestor regi, vreme de câteva decenii, până la marele război al iudeilor împotriva romanilor din anii 66—71 e.n.

I. Zeloţii şi esenienii sunt menţionaţi în alte pericope din *Matei,* **XI, 7—8, unde Iisus adresându-se iudeilor veniţi în pustia Iudeii să vadă pe Ioan Botezătorul le spune:**

„Ce aţi ieşit să vedeţi în pustiu?
Au trestie bătută de vânt?
Sau ce aţi ieşit să vedeţi?
Poate om îmbrăcat în haine moi?
Iată, cei ce poartă haine moi
Stau la curţile împăraţilor”.

În *Luca,* **VII, 24—25, se repetă aceleaşi pericope, deşi ultimul verset este puţin diferit:**

„Iată cei ce se îmbracă în haine scumpe şi trăiesc

în desfătări

Se află la curţile împărăteşti”.

Fără îndoială, oamenii despre care e vorba în aceste texte sunt iudeii veniţi să audă învăţăturile lui Ioan Botezătorul, şi acesta este sensul termenului „să vedeţi” din aceste versete. Aceşti iudei erau locuitorii din Ierusalim, din Iudeea şi din Perea *(Matei,* **111,5/ Printre aceştia se aflau fariseii şi saduceii** *(Matei,* **III,** *1),* **dar şi vameşi** *(Luca,* **III,** *\2),* **precum şi ostaşi** *(Luca,* **III,** *14),* **făcând parte din trupele regilor din neamul lui Irod cel Mare, singurii ostaşi iudei în vremea aceea. Mulţi primeau botezul lui Ioan şi dădeau ascultare învăţăturilor sale[332]. Iosif Flavius afirmă şi el ca o mare mulţime venea să asculte pe Ioan Botezătorul şi că toţi erau foarte mişcaţi de cuvintele lui. Iisus însă grăieşte către mulţimile venite să audă învăţătura sa, şi aceste mulţimi nu erau prea diferite de cele venite la Ioan Botezătorul. Întrebarea ce li se pune este dacă au venit să vadă „o trestie bătută de vânt”, „un om înveşmântat în haine scumpe” sau „un proroc”[333].**

---

332 Iosif Flavius, *Ant. iud.,* Vili, V, §§ 2, 118.

333 *Matei,* XI, 9- 15; *Luca,* VII, 26-28.

II. Este vorba oare de persoane reale în aceste denumiri „trestie bătută de vânt”, „om înveşmântat în haine scumpe” şi „proroc”, pentru că aceste apelaţii sunt aşezate în paralelă cu Ioan Botezătorul, şi pentru că în aceste versete există o enumeraţie cu trei termeni, fiecare termen având valoarea şi semnificaţia unui *homo religiosus.* **Pe deasupra, în aceste versete găsim o comparaţie între Ioan Botezătorul şi „trestia bătută de vânt” sau cu „omul îmbrăcat în haine scumpe” şi orice comparaţie nu se poate face decât între fiinţe sau obiecte de acelaşi gen, deci aici între diferite specii de** *homines religioşi.* **Dar mai ales precizarea adăugată că „omul îmbrăcat în haine scumpe” locuieşte în casele regilor face foarte improbabilă ipoteza că aceste apelaţii nu s-ar referi la personaje istorice, la persoane în carne şi oase. Atât „trestia” cât şi „omul îmbrăcat în haine scumpe” sunt pe de altă pane** *singulare colective* **şi se cunoaşte frecvenţa atât în ebraică cât şi în aramaică a singularului colectiv[334].**

Fără îndoială, numele acestor personaje

334 Cf. Johs. Pedersen, *Israel, ils Life and Culture,* voi. I—II. English

constituie un contrast izbitor cu modul de viaţă al lui Ioan Botezătorul, al cărui caracter ferm şi decis se opune „trestiei bătută de vânt” şi a cărui viaţă ascetică se opune vieţii „omului înveşmântat în haine scumpe”, nu poate să fie o simplă expresie retorică sau o banală figură de stil, care ar fi fost folosită spre a se scoate în relief, prin contrast, modul de viaţă şi persoana lui. Trebuie să ne întrebăm dacă aceste versete n-au şi un sens istoric.

III. Într-adevăr, „trestia” este o apelaţie criptică pentru a denumi pe zeloţi, personaje istorice reale, care tocmai se aflau în vremea aceea în pustiul Iudeei şi luptau împotriva opresorilor romani şi a slugilor lor, regii din descendenţa lui Irod cel Mare. Astfel, textele din *M ar cu* şi din *Lâica,* menţionate mai sus, în realitate, întreabă poporul dacă a ieşit spre a vedea pe zeloţi, adică pentru a asculta învăţăturile şi predania lor. Căci trestiile nu cresc în pustiu şi nu se putea pune iudeilor această întrebare stranie. Nu poate fi vorba nici de trestiile care cresc de-a lungul malurilor Iordanului, cum afirmă unii comentatori moderni, izbiţi de

absurditatea întrebării care afirmă că trestiile se află în pustiu. Întrebarea exprimă clar că trestiile cresc în pustiu: „Ce aţi ieşit să vedeţi în pustiu?" şi nu pe malurile Iordanului, care nu se află deloc „în pustiu", întrucât acest râu are pe ţărmurile sale stufişuri, arbuşti şi oarecare vegetaţie. De fapt, nu putea ti pusă această întrebare, dacă nu ar fi fost ceva ascuns sub acest nume de trestie. Vom observa că întrebarea privitoare la trestiile ce cresc în pustiu este în sine *absurdă,* **iar absurditatea, în** *V.T.,* **este semnul unui sens diferit de cel literal aparent. În acest sens, să se vadă tratatele clasice de hermeneutică, dar şi lucrarea mai nouă a lui J. Pepin[335].**

„Trestie" se spune în ebraică *qaneh* **(cf. Grecul** *karma),* în **siro-aramaică** *qanio***, iar în aramaică palestiniană,** limbă **vorbită în sec. I e.n., trestie este** *QN,* în **timp ce în** *Talmudul din Babilon* **este** *qania'*[336]*.* **Pe de altă parte, „zelot" este în ebraică** *qanna* **şi de asemenea** *qannai,* **la plural** *qannaim,* **substantiv**

---

335 translation, London, 1926, p. 110 şi Friedrich Uhlemanu, *Grammatik der Syrischen Sprache,* Berlin, 1857, p. 108 şi 211.

336 *A propos de l'histoire de l'exegtse allc'gcrique: l'absurdité signe de l'allégorie,* in „Studia Patristica", 1957, p. 359 sq.

6 Max L. Margolis, *Lehrbuch der aramäischen Sprache des Babylonischen Talmuds,* München, 1910, p. 161.

derivat din **verbul ebraic,** ce există **şi** în **aramaică** *QN***, „a** fi **plin de** zel, a fi zelos”. În aramaică **există şi substantivul** *qanne an,* **„trestie”**[337]**.**

Aşadar, aceasta înseamnă că termenul „trestie” în aramaică, dar şi în ebraică are un sens dublu, căci indică într-adevăr „trestie” dar şi „zelot”, iar textele arătate mai sus fac o *amfibologie intenţională,* un *joc de cuvinte, o paronomasie,* spre a menţiona într-un chip ascuns (criptic) pe zeloţi şi vom înţelege motivul, cunoscând că zeloţii erau o grupare interzisă, din cauza luptei armate cu romanii şi cu regii din familia lui Irod. Într-o ordine de idei asemănătoare vom cita pe I. L. Teicher, care, într-un studiu[338], arată că romanii considerau, într-o anumită epocă, drept o acţiune criminală menţionarea numelui de „creştin”. Textele din *Matei* şi *Marcu* citează cuvinte pronunţate în aramaică. Pentru noi, multe amănunte cu privire la această menţiune criptică a zeloţilor ar trebui menţionate în legătură cu o altă lucrare a lui Constantin Daniel[339].

---

337 J. Buxtorf, *Lexicon chaldaicum, talmudicum et rabbinicum,* denuo edi- dit... Bernardus Fischerus, Lipsiae, 1869. Pentru ebraicul *qaneh* „trestie", **să** se vadă **W.** Gesenius, *Hebräisches und aramäisches Handwörterbuch,* 14. Auflage, Leipzig, 1905. De asemenea şi A. Elmalech, *Nouveau dictionnaire hébreu-français,* Tel Aviv, 1961, 5 volume, *sub verbo.*

338 *The Essenes,* în „Studia Patristica", Berlin, 1957, p. 544, sq.

339 * *Les Esseniens, les zelotes et les sicai-res et leur mention pur paronymie dans le N.T.,* in „Numen", Revue internationale pour l'histoire des reU- gions, Leiden, vol. XIII

De asemenea, ştim că zeloţii se ascundeau în pustiu şi se aflau acolo ca şi esenicnii de la Oumran şi de aici făceau incursiuni împotriva romanilor şi a complicilor lor[340].

Dar zelotul *qanna* sau trestia *qanneh* era bătută, agitată de vânt, adică zeloţii erau atacaţi de romani şi de către ostaşii regilor succesori ai lui Irod cel Mare, de aceea trebuiau să fugă şi să se ascundă dinaintea superiorităţii militare a vrăjmaşilor lor. Dar poate că „vântul" (în ebraică *riuih,* în siroaramaică *mho* şi în aramaică palestiniană *ruha')* are sensul aşa cum se întâmplă când este folosit fără adjectivul „sfânt" de „vânt", suflu", „duh rău", „demon" n.

În acest caz, am putea înţelege că expresia „bătut", „agitat de vânt" are sensul de „agitat de un duh, un spirit rău", pentru că zeloţii, în cele din urmă, vor fi consideraţi de unii vinovaţi de catastrofa naţională a poporului iudeu, mai întâi în anul 70, apoi după răscoala lui Bar-Kohba.

Vom observa, de asemenea, că zeloţii sunt menţionaţi de mai multe ori în evanghelii sub această apelaţie de *trestie.* Aşa cum se ştie, acuzaţia împotriva lui Iisus era că el răscula poporul împotriva romanilor *(Luca,* XXIII, 5 şi 14) adică aşa cum făceau zeloţii. Iar în epoca aceea nu erau

(1966), fasc. 2, pp. 88- 115.

340 Cf. Martin Hengel, *Die Zeloten,* Leiden und Köln, 1961, *passim.*

decât zeloţii **care chemau poporul la răscoală împotriva romanilor, aşadar acuzarea că răscula poporul împotriva romanilor însemna că Iisus era zelot sau prieten al zeloţilor. În orice caz soldaţii romani au raţionat în acest fel, considerându-l orice revoltat iudeu trebuie să fie** *ipso facto* **zelot, şi Iisus a fost acuzat că este zelot de către romani. De aceea i s-a pus în mâna dreaptă, în locul sceptrului regal, o** *trestie* **ca semn de apartenenţă a sa la secta zeloţilor** *(Matei,* **XXVII, 29). Tot aşa, ei a fost bătut cu o trestie** *(Marcu,* **XV, 19) şi ne putem întreba de ce a fost bătut cu o trestie, care nu este un instrument prea contondent. De ce a fost bătut cu o trestie şi de ce trestia era acolo, dacă trestia nu avea un înţeles binecunoscut şi pe care ostaşii romani îl auziseră desigur de la iudei. Astfel, trestia** *qaneh* **era un simbol sau un semn binecunoscut în timpul acela (sec. I e.n.), spre a indica un zelot** *qamia'.* **Acuzat de-a fi zelot, Iisus trebuie să fie lovit şi bătut cu emblema, cu simbolul acestei secte, trestia.**

Credem, dimpotrivă, că trebuie înlăturată ipoteza că termenul „trestie" ar fi un *nume simbolic,* **ce indică pe scribi. Desigur, în greacă** *kalamos,* **în latină**

calamus, **cu sensul de „trestie”, numeşte în acelaşi timp instrumentul folosit de scribi spre a scrie. Astfel, luând partea drept un tot** *(pars pro toto),* **termenul** *trestie* **ar putea denumi simbolic pe scribii care în deşertul Iudeii, la Qumran, copiau manuscrise eseniene, în scriptorium-ul ale cărui ruine au fost regăsite. Dar această ipoteză nu poate fi susţinută, deoarece termenul „trestie” se regăseşte de mai multe ori în** *N.T.,* **unde îi indică pe zeloţi, iar nu pe scribii qumranieni din deşertul iudeei. Tot astfel, amfibologia intenţională este prea clară, prea evidentă, pentru a nu admite că „trestie”,** *qaneh* **nu desemnează pe „zelot”,** *qanna’.*

Vom arăta tot astfel că **în** *Isaia,* **XXXVI, 6 trestia, este simbolul Egiptului şi al regelui său:** „Ah, **ştiu! Ţi-ai pus nădejdea în Egipt; luat-ai ca ocrotitor această trestie frântă, care sparge şi intră în mina oricui se sprijină de ea. Aşa este Faraon pentru toţi cei care se bizuiesc pe el!”. Această simbolizare a Egiptului printr-o trestie se datorează poate pentru că titlul de faraon,** ca **rege** al **Egiptului de Sus, era „cel** a**.1 trestiei”,** *nswt I2.*

i

18 A. Erman und H. Grapoxv, *Wcrtirbuch dtr aegyplischen*. S'/'>*nr. He.* Berlin. 1957, voi. II, p. 325.

Iar în *Fapte,* XXI, 38, ofiţerul roman întreabă pe Pavel: „Nu cumva eşti tu egipteanul care mai deunăzi a stârnit o răzvrătire şi a scos în pustie patru mii de sicari?". Dar acest egiptean, adică acest iudeu probabil din Alexandria, a vieţuit într-un timp cu mult anterior, căci ofiţerul precizează „mai deunăzi", adică acum câteva. Luni înainte de anul 56, dată la care a fost închis Pavel. Nu este vorba deci de acest egiptean, zelot sau sicar în textele menţionate din *Matei* şi *Luca.*

Astfel cuvintele cu privire la „trestia bătută de vânt" se referă realmente la zeloţi, iar întrebarea pusă poporului era dacă nu cumva ieşise în pustiu să asculte propaganda zeloţilor.

IV. Întrucât, – aşa cum s-a arătat anterior – primul termen al acestei enumeraţii şi al acestei comparaţii se raporta la personaje istorice reale, adică la zeloţi, care se găseau în vremea aceea în pustiu şi întrucât ultimul termen al acestei enumerări şi comparaţii se referă şi el la un personaj real, Ioan Botezătorul, care se afla şi el în

deşertul Iudeei înainte de detenţia sa, trebuie să admitem că şi al doilea termen al acestei enumeraţii, care este în acelaşi timp şi o comparaţie „omul înveşmântat în haine scumpe”, nu este o figură de stil, o creaţie imaginară şi retorică, slujind pentru a pune în evidenţă şi a reliefa virtuţile ascetice ale lui Ioan Botezătorul. Acest „om înveşmântat cu haine scumpe” trebuie să reprezinte personaje concrete ca şi Ioan Botezătorul şi zeloţii, şi astfel trebuie ca noi să dezlegăm enigma acestei apelaţii, care pentru iudeii ce trăiau în timpul scrierii acestor texte – prima jumătate a sec. I – nu era insolubilă cât uşi de puţin, fiindcă aceste personaje erau binecunoscute.

v. Dacă zeloţii şi Ioan Botezătorul erau nişte *homin. Es religioşi,* **persoane al căror scop esenţial în viaţă era să se supună prescripţiilor divinităţii, atunci urmează în chip necesar că şi „omul înveşmântat în haine scumpe” trebuie să fi fost neapărat membru al unei grupări religioase, al unei secte instalată în vremea aceea în pustiu. Căci este cu neputinţă ca acele cuvinte din** *Matei* **şi** *Marca* **să se refere la dregători, demnitari, slujbaşi sau acoliţi**

ai regilor din neamul lui Irod cel Mare, şi deci nu ei sunt vizaţi prin cuvintele: „Iată cei care poartă veşminte scumpe stau în casele regilor”. Aceasta pentru că aceşti demnitari, slujbaşi, dregători ai regilor din spiţa lui Irod cel Mare, erau prea urâţi de iudei, ca fiind unelte ale romanilor. Şi nu se poate presupune, în chip cu totul absurd, că iudeii din Ierusalim, din Iudeea şi din regiunea de dincolo de Iordan ar fi venit în pustiu spre a auzi spusele şi învăţăturile lui Irod, care era dispreţuit şi urât atât de mult de poporul iudeu.

În fine, ar fi fost tot atât de absurd să se reproşeze dregătorilor şi slujbaşilor că poartă veşminte moi sau luxoase ori scumpe şi niciodată şi nicicând nu s-ar fi putut face un asemenea reproş unor dregători ai unor regi, obligaţi prin funcţiile şi slujbele lor să se îmbrace cu veşminte scumpe.

Numai dacă „cei care stau în casele regilor” ar fi fost şi ei nişte *homines religioşi,* **adică persoane care pretindeau că trăiesc după poruncile şi după dorinţele divinităţii o viaţă ascetică în pustiu, numai atunci acest reproş ar fi fost justificat pe deplin.**

Pe deasupra, se reproşează acestor „oameni

înveşmintaţi în haine scumpe” că stau şi locuiesc în casele regilor. Or acest reproş nu putea să fie justificat decât dacă aceşti oameni *(atunci când se foloseşte singularul, este vorba de un singular colectiv atât de frecvent în limbile semite)* **pretindeau că sunt pioşi, că împlinesc poruncile divinităţii şi că vieţuiesc în chip ascetic în pustiu. Adică li se reproşează că sunt făţarnici, ipocriţi. Dacă n-ar fi fost aşa, atunci acest reproş ar fi fost** *absurd,* **pentru că oamenii îmbrăcaţi luxos se află de obicei în preajma celor puternici din lume.**

Concluzia generală este că, menţionând pe acest „om înveşmintat în haine moi”, textul se gândea la nişte *homines religioşi,* **la membrii unei grupări religioase, ai unei secte, care trăiesc în pustiu, în palatele regilor din vremea aceea, adică a succesorilor lui Irod cel Mare.**

VI. Astfel stând lucrurile, trebuie să ne întrebăm cine erau *illo tempore* **acei** *homines religioşi,* **care erau îmbrăcaţi în veşminte scumpe şi se aflau în pustiu?**

Este adevărat că se reproşează în *N.T.,* **de mai multe ori, fariseilor şi învăţătorilor iudei că se îmbracă elegant** *(Luca,* **XX, 46). Dar fariseii, ca şi**

saduceii nu locuiau în pustiu şi pe deasupra ei urau din suflet pe regii din casa lui Irod cel Mare. Esenienii însă acordau o mare însemnătate veşmintelor curate şi se îmbrăcau cu îmbrăcăminte „moale" de în, căci hainele de în sunt cu mult mai moi decât cele de lină, şi mai ales decât cele din păr de cămilă, purtate de Ioan Botezătorul. Esenienii locuiau în pustiu aşa cum nu făceau fariseii. Este drept că, mult mai târzu, Iosif Flavius ne arată că învăţătorul său, ascetul Bannus, locuia şi el în pustiu şi era îmbrăcat cu frunze sau cu scoarţă de copac[341], sau poate din fibre de palmier. Acest ascet, Bannus, nu mânca decât ierburi şi buruieni sălbatice. Contrastul între viaţa unor asceţi veritabili ca Ioan Botezătorul şi Bannus, cu viaţa esenienilor de la Qumran care stăteau în pustiu, în „palatele regilor", justifică în întregime reproşurile ce lise fac acestora din urmă. Este probabil că csenienii aveau o îmbrăcăminte de lucru, despre care Iosif Flavius scrie: „ei nu-şi schimbă nici încălţămintea nici veşmintele înainte ca să fie rupte cu totul sau roase de timp" u. Totuşi această

341 *Estheti men apo dendron hromenon.* Iosif Flavius, *Vita,* § 2, 1!

aserţiune a lui Iosif Flavius este în contradicţie totală cu cele prescrise de *Regula Comunităţii,* **care, dimpotrivă, interzice unui esenian să poarte veşminte rupte, ceea ce pare să arate aceeaşi grijă pentru eleganţa vestimentară, precum cea remarcată de către toţi autorii vechi care au scris cu privire la esenieni, şi precum cea pe care textele din** *N.T.,* **mai sus citate, o reproşează acestor pseudoasceţi, care locuiau în pustiu, în „casele regilor". Vom observa că acei care locuiau în casele regilor erau** *ipso facto* **obligaţi să fie îmbrăcaţi cât mai elegant.** *Regula Comunităţii,* **VII, 14, chiar porunceşte în chip categoric esenienilor: „(acela) ale cărui (veşminte) sunt zdrenţăroase şi lasă să se vadă goliciunea va fi pedepsit timp de treizeci de zile" („cu excluderea de la masa comună")[342]. Rezultă de aici că nu putem să dăm crezare spuselor lui Iosif Flavius cu privire la veşmintele esenienilor.**

Esenienii posedau, de asemenea, şi veşminte pe care nu le purtau decât la masă şi la întrunirile solemne ale grupării lor. Iosif scrie astfel: „După aceea, ei depun la o parte veşmintele pe care le-au îmbrăcat pentru masă,

342 Cf. J. Carmignac et P. Guilbert, *Les textes de Onmrăn,* voi. I, p. 50.

întrucât sunt veşminte sacre”[343]. Aşadar, în loc de veşminte de lucru – toţi esenienii erau obligaţi să presteze o muncă fizică – purtau, de pildă, atunci când călătoreau, haine curate şi albe, iar nu rupte şi roase de timp. Această albeaţă a veşmintelor esenienilor voia, fără îndoială, să exprime dorinţa lor de puritate şi această puritate rituală era realizată nu numai prin băi zilnice, ci şi prin albeaţa îmbrăcăminţii lor, aşa cum se porun**ceşte şi în cartea *Kohelet,* IX, 8: „Toată vremea veşmintele tale să fie albe”.**

Această albeaţă a veşmintelor constituia, fără îndoială, un mare lux, în epoca aceea în Palestina, întrucât săpunul nu exista, apa era rară, iar praful se găsea din abundenţă. Dar pentru esenieni, albeaţa veşmintelor era obligatorie, căci chiar în afara meselor lor solemne esenienii „erau totdeauna îmbrăcaţi în alb”, după cum scrie Iosif Flavius: „ei îşi impun ca o îndatorire… să fie totdeauna îmbrăcaţi în alb” 17.

De altfel, problema veşmintelor pare să fi avut o mare însemnătate pentru esenieni, cu toată clima caldă a Palestinei, **pentru** că **în fiecare oraş, fiecare**

---

343 *Războiul iudaic,* II, VIU, §§ 5, 128.

dintre esenieni, numit **ca supraveghetor, distribuia confraţilor săi, care treceau prin acel oraş, veşminte curate şi albe 18. Şi poate trebuie** să **considerăm ca o trăsătură polemică, împotriva acestei preocupări excesive** a **esenienilor pentru albeaţa şi** curăţenia **veşmintelor, cuvintele** din *Matei,* **VI,** 28: „Şi **de haină** dv ce **să vă îngrijiţi? Priviţi** crinii **câmpului cum cresc! Ei** nu se ostenesc, **nici nu** torc". Vom **adăuga** că şi **crinii sunt albi** ca **şi veşmintele esenienilor.**

În plus, esenienii dădeau ca semn al primirii novicilor în secta lor: „o securică, un şorţ de în şi o rochie albă" 19. Este de remarcat că Iosif Flavius nu discută despre veşminte sau de vreun mod deosebit de îmbrăcăminte, nici când tratează despre farisei, nici despre saducei. Doar atunci când **expune modul de viaţă al esenienilor discută problema** veş**mintelor, chestiune ce pare a fi, prin urmare, foarte însemnată pentru esenieni. Şi se reproşează tocmai esenienilor această importanţă exagerată acordată problemelor vestimentare, grijă care este în dezacord total cu viaţa unor asceţi.**

Pe de altă parte, Ipolit afirmă şi el într-un chip peremptoriu că veşmintele esenienilor erau

elegante 2°, că îmbrăcămintea lor de masă era de în, apoi că ei considerau aceste haine ca sacre. Tot aşa femeile eseniene purtau la baia lor rituală o robă de în, iar bărbaţii un şorţ ce era şi el de în 21.

Tot astfel Filon din Alexandria scrie cu privire la terapeuţi, care erau o grupare din Egipt esenienilor, că „ei se adună îmbrăcaţi în alb şi strălucitor".

Drept urmare, singurii *homines religioşi* care locuiau în pustiu **şi** purtau veşminte **„moi"**, adică scumpo, **erau** esenienii. Textele **mai sus** citate relevă contrastul între veşmintele **moi de** în **ale esenienilor şi îmbrăcămintea** de pur de cămilă a **lui** Ioan Botezătorul *(Matei,* **III, 4),** tot aşa cum accentuează contrastul cu veşmintele desigur murdare, pătate ce praf şi rupte **ale** luptătorilor de guerilă **zeloţi,** care vieţuiau în condiţii foarte grele în **pustiu.** Astfel aceste cuvinte, care privesc pe „omul îmbrăcat în haine **moi"** exprimă în mod implicit o condamnare a acestui mod de viaţă în **pustiu** care nu era deloc ascetic. Pentru că este inutil **să** mergi în pustiu, dacă vrei să te îmbraci în veşminte moi **şi** scumpe şi să **duci** o viaţă comodă în „curţile regilor", **mâncind** nu lăcuste **şi miere** sălbatică, precum făcea Ioan Botezătorul *(Matei,* 11**1,4),** ci **pâine** coaptă la cuptor, **mâncăruri** pregătite de un

bucă**tar** şi însoţite de vin din **palmier** 23: „**Când** s-au aşezat ia **masă liniştiţi, brutarul serveşte piinea în rânduială şi** bucă**tarul pune** înaintea fiecăruia, un singur blid cu un singur **iei** de mir, care". De altfel, viaţa aceasta comodă şi îndestulată **a** lăsat urme la **Quinran,** căci s-a găsit acolo **o** bucătărie, **veselă abundentă, o brutărie, o** moară, **cuptoare** de pâine **şi** multe oase **de animale având** urme **de fierbere şi** de gătir* **a** lor 24.

Deci, în ultimă analiză, se critică modul de viaţă al esenienilor, al oamenilor îmbrăcaţi în veşminte moi, căci ei cr–; a trăi o viaţă ascetică în pustiu, cu toate că în realitate modul lor de viaţă nu este deloc ascetic, în con-parc ţie cu viaţa zeloţil. Cr şi mai ales cu acea a lui Ioan Botezătorul în deşert

Vil. **În timpul regilor din neamul** lui Irod cel yi*. V: –:*. Esenienii locuiau în mod cert în pustiu şi **lucrul gecsic** V cunoaştem după mărturia **lui** Pliniţi cel să ti în: „La aş t. de Marea Moartă), es< nicnii stau departe de malurile ci acolo unde sunt nocive". De altfel, ruinele de la Qumian

P De vtia contemplativa. $ 66.

p I. Flavies, *Războiul iudaic,* II, VITT, §§ 5,130.

24 I. D. Amusin, *Manuscrisele de la Marca Moarta,* tr. Rom... Buc., 1961, pp. 69 – 70.

25 *Naturalis Historia,* V, 17,4.

şi numeroasele manuscrise găsite lângă Marca Moartă sunt dovezi evidente că în această regiune se aflau esenienii Biograful scriitorului Dion Hrisostomos, Synesius, ne informează că Dion „elogiază într-un loc din scrierile sale pe esenienii care formează un oraş întreg prosper, aşezat lângă Marea Moartă în centrul Palestinei, nu departe **de Sodoma[344]. De asemenea, în pustiu** se **găseau zeloţii,** deoarece **nu se puteau întruni decât în pustiu şi numai acolo** puteau **scăpa de urmărirea romanilor şi** a **regilor din** familia **lui Irod. De altfel, încă din vremea macabeilor cei care nu** voiau să **dea ascultare poruncilor regelui macedonean al** Siriei, **Antioli Epifanes, fugeau şi** se **ascundeau în pustiu (I** – *Macabei,* **II, 29 şi 31). Cea mai mare parte** a **răsculaţilor iudei împotriva romanilor şi-au găsit adăpost în pustiu. Astfel, după moartea lui Irod cel Mare, Theudas, care se pretindea proroc, a adunat în jurul lui o mare mulţime** de **oameni şi s-a dus în** pustiu, **spre malurile râului Iordan 21.**

344 *Apuă* A. Dupont-Sommer, *Les écrits esséniens*.. ., p. 49.

În timpul procuratorului roman Festus, un proroc-mincinos, de asemenea, a strâns poporul în pustiul Iudeei, făgăduindu-i libertatea şi izbăvirea de toate relele[345]. În fine, am menţionat pe acel fals proroc iudeu din Egipt care a strâns în jurul lui patru mii de sicari în pustiu *(Fapte,* **XXI, 38).**

Pe de altă parte, în pustiu se afla şi Ioan Botezătorul şi discipolii săi *(Matei,* **III, 1). Ştim, de asemenea, de la Iosii Flavius că în pustiu a locuit şi alt ascet iudeu Bannus care a fost învăţătorul istoricului iudeu. Este posibil ca Bannus să fi fost zelot, căci Iosif Flavius foloseşte, cu privire la el, un termen ambiguu, când scrie că a fost ucenicul lui, căci spre a exprima această noţiune utilizează un termen care înseamnă totodată „discipol zelos", „emul", dar şi zelot, membru al sectei zeloţilor. El scrie:** *Zelotes egenomen auton.* **Poate că Iosif Flavius întrebuinţează această expresie ambiguă pentru că numele zeloţilor trebuie îndepărtat ca un** *nomen odiosum,* **„nume vrednic de ură", dintr-o carte destinată lectorilor romani şi fiindcă n-a vrut să scrie clar că a fost elevul unui învăţător zelot. De**

345 *Ibidem,* XX, VIII, §§ 'IO, 188.

fapt, sub numele de Bannaius, tratatele *Talmudului* **fac menţiune despre o sectă iudaică din primul secol al erei noastre. Aceştia, după părerea unor învăţaţi moderni, ar putea fi esenieni. Această apelaţie ar avea ca etimologie termenul** *bani,* **„baie" fin siro-aramaică** *bmio,* **„baie", pentru că aceşti** *bannai-ul* **făceau numeroase băi30, dar este posibil ea aceşti** *bannaini* **să fie în realitate discipolii lui Bannus, învăţătorul lui Iosif, al cărui nume poate deriva şi de la verbul banah, „a** *zidii.* **A clădit" şi să aibă înţelesul de „cel care zideşte, clădeşte. Evident sufletele discipolilor săi.**

Dar printre toate aceste grupări religioase, care la un moment dat se aflau în pustiu, singuri esenienii puteau î; prezentaţi ca „îmbrăcaţi în veşminte moi", adică scumjv. În contrast cu cele din păr *de* **cămilă aspre ale Lui Joan Botezătorul. Esenienii singuri au fost protejaţi de Irod şi de că-n? fiii săi, deci esenienii erau singurii despre care se putea spus… «ca „stau în casele regilor". Zeloţii, fiind vrăjmaşi de moarte ai regilor din neamul lui Irod, nu poate fi vorba despre ei, căci n-ar fi stat la „curţile regilor". Cât despre Bannus. În afară** de **faptul că a trăit ceva**

mai târziu, el pare a fi fost zelot, după cum am amintit.

VIII. Am arătat, în capitolul anterior, relaţiile amicale strânse dintre esenieni şi Irod **cel Mare şi** legăturile dintre **esenieni şi regii din neamul acestui Irod.** Căci fariseii, conduşi **de unul din gruparea lor, Şimon, atacaseră violent** pe **IroJAgripa I, nepotul lui** Irod cel **Mare şi** încercase să răscoale **poporul împotriva lui,** la **Ierusalim52. Împotriva** acestui **rege ca şi împotriva** tuturor **regilor** din neamul lui **Irod cel Mare, fariseii erau** plini de **duşmănie.** Astfel pietatea şi **obiceiurile iudaice ale lui** Irod**-Antipa** 32 nu se datorau **învăţământului unor** dascăli **farisei, ci esenienilor,** căci ia **rândul lor saduceii, partizani ai familiei regilor** haşmoneoni **şi inamici ai romanilor,** erau tot **atât de** ostili regilor iro**dieni. Faptul acesta** este **confirmat de dorinţa** regelui **Irod. Antipa de-a rămâne totdeauna pur; ori puritatea era,** pre**cum se ştie, dorinţa şi** grija **esenţială a esenienilor; de** aici **băile frecvente şi refuzul lor de a se atinge de** tot **ce este necurat.**

80 Cf. *Jüdisches Lexikon,* Berlin, 1929, Band I, col. 708 – 709.

81Antichităţile iudaice, XIX, 7, §§ 4,332. E2 Ibidem, §§ 3,331.

De fapt esenicnii erau **singura sectă iudaică care** a **beneficiat de favorurile şi** de **protecţia lui Irod. Cel Mare,** aşa **cum ni se confirmă şi** de către **Iosif Flaviusă**:3 şi **de** către Filon din **Alexandria 3J**. Acesta **din** urmă **scrie că „regi mari** au **fost cuprinşi de** admiraţie **înaintea unor astfel de oameni** şi au **adus omagiile** caracterului **lor venerabil, covârşi**ndu-i **cu favoruri** şi cu onoruri".

IX. În săpăturile **efectuate la** Masada de **către Y. Yadins$, acest învăţat israelian a reuşit să descopere într-o** cameră *i „locus 1039)* **şapte suluri sau fragmente de suluri de** piele **şi papirusuri scrise în Ebraică, dintre care unul** *Regula cititorilor pentru jertfa de ardere de tot de sâmbăia,* a **fost găsit şi în peştera** a 4-a **de** la **Qumran. Acest text este o carte liturgică, ce**-a **aparţinut qumraniţilor, şi deci cei care** au **fost posesorii acesteia au trebuit să oficieze o ceremonie litur**gică, **cântând aceste texte. Desigur, ei n-au fost simpli lectori** ai **acestor texte. Aceasta înseamnă că esenienii au locuit** la **Masada şi au celebrat acolo liturghia lor de sâmbătă.**

Fortăreaţa Masada a fost clădită de Marele Preot Ionatan şi Iosif Flavius scrie în această privinţă: „Marele sacrificator Ionatan a **fost cel dintâi care-a ales acest loc spre a clădi pe** el **un castel căruia i-a dat numele de Masada, iar Irod cel Mare nu** a **cruţat nicio cheltuială pentru a-l fortifica cu multă râvnă. El** l-a **închis cu un zid clădit cu pietre albe, înalt de doisprezece coţi şi larg de opt coţi… Regele Irod a construit în cuprinsul acestei fortăreţe, în partea ei dinspre miazănoapte un palat superb… a săpat atâtea cisterne în stâncă, pentru** a **conserva** apa **de ploaie câte multe fântâni nu ar fi putut** să **aducă mai multă apă acolo”. În timpul invaziei părţilor, Masada a fost un loc de refugiu pentru membrii familiei lui Irod cel Mare. Pe de altă parte, când Irod a plecat spre** a **se justifica şi a se apăra de acuzaţiile ce** i **se aduceau înaintea împăratului Augustus la Roma, el a aşezat întreaga** sa **familie şi pe toate rudele sale în fortăreaţa Masada sub** paza **fratelui său Pheroras 36. Astfel Masada era pentru Irod cel Mare fortăreaţa cea mai sigură dintre toate. La Masada, Irod, precum şi familia sa au. Stat un timp** îndelungat. În anul 66 e.n. Sicarii, o ramură a zeioţilor, au

ocupat fortăreaţa Masada şi s-au apărat în ea până în anul 73 e.n., la doi ani după cucerirea şi incendierea Templululr.i.

Ni se pare totuşi mult mai verosimil să presupunem că textele **eseniene** găsite la Masada provin dintr-o epocă anterioară, dat fiind lungul interval de timp în care fortăreaţa a **fost** utilizată de Irod cel Mare şi de urmaşii săi.

Pe de altă parte, Irod cel Mare poseda un palat magniric de iarnă la Ierihon 37, iar fiul lui, Archelau, a restaurat complet acest palat3S, într-un stil grandios. El a pus să se construiască un apeduct pentru palmierii pe care îi plantase la miazănoapte de Ierihon. În *Talmud,* esenienii par să fie numiţi „oamenii din Ierihon" 39. În *Mişna*40, se discută despre oamenii de la Ierihon ca despre **o** sectă, fără îndoială evitându-se să se pronunţe numele **esenienilor** ca un *nomenodiosum* al unor eretici. Citim în acest text: „Înţelepţii au diminuat rigurozitatea unor obiceiuri ale oamenilor de la Ierihon, dar pe alte obiceiuri ei le-au condamnat". Aşadar, înţelepţii n-au avut nimic de obiectat **împotriva** culturii palmierilor, împotriva recitării rugăciunii *Şema Israel* („Ascultă Israele") fără întrerupere. Totuşi unele practici, precum refuzul de-a lăsa săracilor un

colţ al terenului cultivat (după prescripţia din *Levitic,* XIX, 9 şi XXIII, 22) trebuie să fie considerate ca un păcat al oamenilor din Ierihon4l. Apelaţia „oamenii de la Ierihon" este întru tetul echivalentă apelaţiei „cei care sunt în casele regilor", pentru că la Ierihon regii irodieni posedau un palat superb. Pe de altă parte, „înţelepţii" sunt evident fariseii, numiţi în felul acesta în multe tratate ale *Talmudului* care, precum se ştie, este de inspiraţie fariseană. De altfel, R. Travers Herford42 scrie **cu privire La** această chestiune: „Apelaţia originară cu ajutorul căreia fariseii se numeau pe ei înşişi pare să îi fo. – l «înţelepţii lui Israel»... (ei) se denumesc «cei înţelepţi – > precum se poate vedea aproape la fiecare pagină din *Mişna".*

87 *Jüdisches Lexikon,* Band III, col. 184.

88 *Antichităţile iudaice,* XVII, XIII, §§ 1,340.

39 Tratatul *Pesahim,* 55 b-56 a.

40 *Pesahim,* IV, 8.

41 *Apud* I. Amusin, *Spunen antiqumranischer Polemik în der talmudischen Tradiţionen,* în „Qumran Probleme", herausg. Von H. Bardtke, Berlin. 1961, pp. 5 – 27.

43 Les Pharisiens, Paris, 1928, p. 34, nota 3.

Tot astfel „cei care au diminuat **rigoarea" sunt,**

evident, cei **pe care manuscrisele** de **la** Marea **Moartă. Îi numesc „cei** care **caută** uşurări”, deci fariseii, **numiţi în felul** acesta în **multe locuri din** textele de la **Qumran[346]. Iar cultura palmierilor era ocupaţia** agricolă principală **a esenienilor** după **Piiniu cel** Bătrân[347].

Pe de altă parte, săpăturile **arheologice efectuate de** K. **M. ICenyon la Ierihon au** regăsit **un cimitir esenian tipic identic celui** de **la** Qumran[348]**. Aceasta este dovada** incon**testabilă că la Ierihon** exista o **obşte esenianã. Vom** aminti iarăşi **că după spusele** lui **Origen,** la **Ierihon s-au descoperit multe manuscrise** vechi ale **Scripturii. Astfel săpăturile arheologice dovedesc** incontestabil **prezenţa esenienilor** în două **dintre casele sau** palatele regilor, **la Masada şi la** Ierihon, **aşa că nu poate** fi nicio îndoială **asupra identităţii** reale **a acestor oameni** îmbrăcaţi în **haine moi care se aflau** în **curţile regilor.**

X, în *Luca,* **VII,** 25, se reproşează **celor care vieţuiesc la curţile regilor nu** numai **de-a îi înveşmântaţi elegant,** ci **şi de-a trăi** o **viaţă comodă, de bună stare**

346 **J. Carmignac et al.,** *Les texles de Qumrân,* **voi. II, p. 75.**

347 *Gens socio palmorum. Ci. Naturalis Historia,* **V, 17, 4.**

348 *Digging up Jerihon. The Results of the Jericho Excavations,* **1952 — 1956, New York, 1957, p. 264.**

şi abundenţă *oi en imatismo endoxo kai trupke aparhontes). S-a arătat* că **această acuzaţie nu are sens decât dacă oamenii care vieţuiesc în casele regilor nu sunt demnitari sau slujbaşi ai regilor, ci nişte** *homines religioşi* **care pretind că trăiesc după poruncile divine. Deci acest reproş nu este fondat decât dacă e vorba de membrii unei grupări religioase care se află în pustiu.**

Esenienii de la Qumran, hrăniţi cu pâine, mâncând bucate proaspete pregătite într-o bucătărie proprie, „beau vin de palmier, pe care îl numesc tiros”[349]. Se ştie că Ioan Botezătorul nu bea vin, ca un veritabil ascet, la fel ca şi grupări religioase iudaice din trecut, cum au fost *rehabiţii* **şi** *nazireii,* **dar şi ca Sf. Iacob şi la fel ca numeroşi sihaştri creştini. De altfel, în scrierea dernumită la ortodocşi** *Pafericul*[350], se relatează viaţa asceţilor din pustiurile egiptene, dar şi din deşertul ludeei, e drept într-o epocă mai tardivă.

Aşadar, se reproşează **csenienilor falsul** lor ascetism, subliniindu-se contrastul dintre viaţa lor uşoară şi comodă

---

349 *Regula Comunităţii,* **VI, 4—5;** *Regula Congregaţiei II,* **17—20. Asupra modului de pregătire a acestui vin de palmier, făcut din curmale, să se vadă C.Daniel,** *Civilizaţia asiro-babiloneani.* **Buc., 1981, pp. 187—188.**

350 In latineşte *Apophtegmata patrum aegyptiorum,* în MPG, voi. LXV, col. 71—140 şi voi. LVII, col. 663 sq, iar PL, voi. LXXIII, col. 855 sq.

pe de-**o** parte, iar pe de altă parte lupta perpetuă împotriva foamei, setei, căldurii, singurătăţii, a ispitelor de orice fel, apoi a fiarelor sălbatice pe care o duceau Ioan Botezătorul şi zeloţii.

XI. Oare din ce pricină se folosesc aceste apelaţii criptice „trestie bătută de vânt" şi „oameni care stau la curţile regilor" pentru a-i denumi pe zeloţi şi pe esenieni?

Trebuie să remarcăm mai întâi că aceste apelaţii nu sâni enigmatice decât pentru cei de azi şi pentru cei care citesc aceste texte în limba greacă veche, fiindcă textul original al lui Matei a fost scris în aramaică. Astfel, necunoaşterea limbii aramaice, poate fiindcă este extrem de dificilă, să fie motivul esenţial pentru care orientalist! occidentali nu-i pot regăsi pe esenieni în scrierile din veacul I e.n. Vom adăuga că spre a fi identificaţi esenienii în aceste scrieri era imperios necesar ca orientaliştii români să cunoască bine atât limba greacă veche cât şi pe cea aramaică şi cea ebraică, dar şi să caute să-i identifice pe esenieni în textele aramaice, nu în cele greceşti. Numai prin studiul textelor aramaice, orientaliştii români au putut înregistra acest răsunător succes, al descoperirii unui *limbaj criptic* în *N.T.* Pe lângă acela al unui *limbaj aluziv, per innuendum* (de la *innuere,* „a face semn"), cum s-ar exprima aceasta

în limba latină.

Desigur, acela care auzea sau citea aceste texte aramaice în secolul I e.n., înţelegea fără nicio greutate amfibologia intenţională, jocul de cuvinte dintre *qaneh,* „trestie" şi *qanna,* „zelot", cu atât mai mult cu cât trestia devenise poate simbolul sau semnul de recunoaştere al sectei zeloţilor.

Persecuţiile împotriva zeloţilor, exercitate de romani şi de prietenii lor regii din familia lui Irod cel Mare, făceau ca să fie neapărat obligatorie această menţiune voalată, criptică, a numelui zeloţilor, care apare foarte greu de înţeles în traducerea greacă.

Cât despre esenieni, această apelaţie „oameni care stau la curţile împăraţilor" este mult mai clară, deşi aluzivă, *per innuenium,* fiind echivalentă cu acea de *irodieni,* întrucât singurii regi care au domnit în acea epocă peste poporul iudeu au fost Irod cel Mare şi urmaşii săi. Tot echivalentă este denumirea de *bethusieni,* folosită de *Talmud* sau aceea de *oamenii de la Ierihon* aflată în aceleaşi cărţi. Dar formula folosită în *Matei,* şi *Marcu,* cu privire la esenieni nu era deloc ambiguă pentru contemporani, care cunoşteau protecţia şi favorurile acordate esenienilor de către Irod cel Mare. Totuşi este demn de relevat că în cuvintele puse

în gura fondatorului creştinismului nu se foloseşte apelaţia insultantă şi defăimătoare de *irodieni,* care a fost dată esenienilor de către adversarii lor, farisei, saducei sau zeloţi, ci textele menţionate pun în gura sa expresia „aluatul lui Irod", vorbind despre doctrina esenienilor, sau îi numeşte pe irodieni „oamenii care stau în curţile regilor", spre a nu-i chema în chip defăimător *irodieni.*

Astfel identificarea esenienilor cu irodienii şi cu „cei ce stau în curţile regilor" pare în întregime justificată.

Capitolul VIII

ENIGMA FAMENILOR Şi ADEVĂRATA LOR IDENTITATE

Esenienii nu sunt menţionaţi în chip limpede în întreaga ^literatură rabinică, dar unele urme ale lor pot fi decelate în *Talmud*[351]*,* **iar numele esenienilor în calitate de eretici nu trebuie să fie nici scris necum pronunţat. Într-adevăr,** se **pare că într-o vreme** *homines religioşi* **iudei evitau cu ori<_e preţ să pronunţe numele vrednic de ură** *(nomen odiosum)* **al unui eretic sau al unui vrăjmaş al Templului, ori al unui renegat. Astfel, în** *Fapte,* **V, 28, Marele Preot ■evită să pronunţe numele lui Iisus şi spune**

351 I. D. Amusin, *Spuren antiqumranischer Polemik■* . ., pp. 5 — 27.

folosind o perifrază „acest nume" şi „acest om". Tot aşa în *Fapte,* **IV, 17, cârmuitorii Templului înlocuiesc numele lui Iisus prin expresia „acest nume". De asemenea, la romani exista obiceiul foarte frecvent de-a şterge din orice document sau act ori înscripţie oficială numele acelora care deveniseră nedemni de stima concetăţenilor lor. Acest procedeu era numit de romani** *damnatio memoriae* **sau** *crasio nominis*[352]**. Tot aşa se constată acest fapt în literatura rabinică, căci R. Elizeu ben Abuya, devenind sceptic, a rupt-o cu iudaismul şi cu credinţa în el. De-atunci foştii lui colegi, rabini ca şi el, nu mai vorbeau de el decât cu apelaţia impersonală** *'Aher* **ce înseamnă „un altul" şi care este o denumire reprobatorie**[353]**. Filon din Alexandria pare să fi fost tratat în acelaşi fel, căci cu toată marea sa reputaţie şi numeroasele sale opere (el a scris peste^ patruzeci de cărţi, mai cu seamă de exegeză biblică) el nu se află menţionat în niciunul din tratatele** *Talmudului,* probabil fiindcă era prieten şi *lăudator* al eseniemlor din care poate făcea

352 Cf. M. Meinertz und F. Tillmann, *Die Gefangenschaftsbriefe des hl. Paulus, 4.* Aufl., Bonn, 1931, p. 55.

353 A. Cohen, *Le Talmud,* tr. fr„ Paris, 1933, p. 72, nota 1.

parte. De asemenea, Iosif Flavms, care ne-a lăsat cele două tratate aşa de importante, *Antichităţile iudaice* şi *Războiul iudaic* nu este nicăieri menţionat în cărţile *Talmudului*, fiindcă era considerat un trăd i tor şi a trecut de partea romanilor.

Pe de altă parte, esenienii ei înşişi se înconjurau de un secret profund pe care jurau să nu-l descopere[354]. Iosif Fia, dus arată că esenienii jurau în chip solemn să nu descopere neiniţiaţilor profani secretele sectei lor. Toate aceste late dar şi altele trebuie să ne îndrituiască să considerăm că esenienii, dacă sunt menţionaţi în *N.T.,* ei sunt numit, în chip voalat. Căci şi numeroasele denumiri pe care şi le dădeau – dintre care vom cita pe cele de: cei numeroşi, oamenii sfatului Creatorului, oamenii lotului lui Yahweh, fiii luminii „oamenii care înţeleg, membrii obştii, exilaţii din ţara Damascului, fiii Alianţei, fiii adevărului, fiii lui Şadoq, cei săraci, convertiţii din pustiu, voluntarii etc. – toate aceste denumiri deci, precum şi numeroasele amfibologii intenţionale pe care le făceau pentru a dovedi virtuţile lor, ne fac să presupunem că esenienii se află într-adevăr citaţi în N. T „şi au avut contacte frecvente cu primele comunităţi creştine. Că esenienii făceau

354 *Regula Comunităţii,* VIII, 11-12, 18-19; IX, 17; 24-25. Cf. şi *Războiul iudaic,* II, VIII, § 7, 141.

numeroase amfibologii intenţionale cu privire la numele lor, pare a fi fost observat pentru prima oară de A. Dupont-Sommer[355]. El reproduce ceea ce scrie Filon din Alexandria[356], ca să explice originea şi sensul termenului de esenian: „Acest nume, după părerea mea, cu toate că nu este propiriu-zis un nume grec, poate să fie apropiat de cuvântul care înseamnă «sfinţenie», căci ei sunt în cel mai mare grad oameni consacraţi slujirii divinităţii. Şi A. Dupont-Sommer adaugă: „Filon pare să facă un joc de cuvinte prin asemănarea celor doi termeni *essaioi,* «esenieni» şi grecescul *osioi,* «sfinţi, puri». Tot astfel după Dupont-Sommer, Iosif Flavius pare să facă şi el un joc de cuvinte cu privire la numele esenienilor, când scrie că numele lor are sensul de *semnos* în greacă[357], adică „venerabil, sfânt", ceea ce corespunde cu termenul aramaic *hasaia»*, simt, pur". Jocul de cuvinte este deci între termenul grecesc şi cel aiamaic. Tot astfel O. Betz scrie că un joc de cuvinte este la originea apelaţiei „fiii lui *Şadoc",* denumirea ce şi-o dădeau esenienii în scrierile lor, fiindcă BNY SDWO, „fiii lui Şadoq" este foarte apropiat fonetic şi grafic de BNY HSD (W)0, „fiii dreptăţii". Pe de

355 *Les ¿crits esséniens*. . ., p. 31, nota 3 şi p. 38.
356 *Quod omnis probus liber sit,* § 75.
357 *Războiul iudaic,* II, VIII, §§ 2, 119.

altă parte, Sf. Epifane[358], explicând sensul termenului „esenieni" pe care îi numeşte *{¡ssenoi,* afirmă că acest nume înseamnă „puternic, robust", ceea ce corespunde fără îndoială termenului ebraic *'asum*... Puternic, robust" şi siro-aramaicului *hasin,* „validus, iortis". Este probabil că Epifane relatează un joc de cuvinte făcut de esenienii înşişi, căci această apelaţie are un sens laudativ ca toate denumirile pe care le-am menţionat deja.

Referindu-ne doar la relatările lui Filon din Alexandria, ale lui Iosif Flavius şi ale Sf. Epifane cu privire la numele esenienilor, trebuie să facem observaţia că dacă numele lor au atâtea sensuri laudative, aceste etimologii ale numelor lor nu puteau să provină de la vrăjmaşii esenienilor (căci aveau mulţi duşmani), ci erau, fără îndoială, creaţia esenienilor înşişi. Trebuie să conchidem că toate aceste multiple sensuri ale numelui esenienilor sunt jocuri de cuvinte laudative, *kalofemii,* făcute de către esenieni spre a arăta şi a dovedi în felul acesta virtuţile şi superioritatea lor. Căci esenienii înşişi trebuiau să ştie prea bine care este înţelesul real şi adevărat al numelui lor, înţelesul primar am zice, şi ei nu ar fi propus toate aceste înţelesuri laudative dacă aceste sensuri nu erau jocuri de

---

358[8] *Panarion,* MPG, voi. XLI, col. 261.

cuvinte. Rezultă de aici că existenţa jocurilor de cuvinte făcute de esenieni cu privire La numele lor este un lucru indubitabil şi corespunde şi cu multiplicitatea de apelaţii pe care am văzut că şi le dădeau.

Dar tocmai această diversitate de numiri ale esenienilor sugerează posibilitatea ca numele lor *(essenoi,* sau *essaioi)* ea re reprezintă un termen ebraic sau aramaic, să fi fost tradus pe greceşte în *N.T.* De asemenea, aceste denumiri laudative pe care şi le dădeau esenienii sugerează refuzul adversarilor lor atât de numeroşi de a-i numi cu acest apelativ laudativ. De aceea *a priori* puteam să ne aşteptăm că esenienii vor fi numiţi cu apelaţii *kakofemice,* insultătoare, defăimătoare, de către adversarii lor şi o astfel de apelaţie *kakofemică* este şi aceea de *irodieni;* denumire datorită protecţiei şi favorurilor lui Irod cel Mare, tiranul asupritor care a pricinuit atât rău iudeilor, consacră tocmai o asemenea, denumire insultătoare. Tocmai aceste denumiri ce se aplicau esenicnilor au făcut să fie dificilă vreme îndelungată identificarea lor în scrierile *N.T.,* cu toate că era puţin probabil *ab inilio,* ca ei să fie absenţi din ele. Într-adevăr, în ac-ste scrieri, aşa cum au remarcat unii autori, se regăsesc învăţături care sunt exact contrariul

doctrinelor eseniene şi care par îndreptate contra acestor învăţături, constituind o adevărată polemică armeseniană.

Constantin Daniel a publicat din 1966 o serie de lucrări care au regăsit în mod efectiv pe esenieni în scrierile *N.T.,* dovedind astfel contacte dar şi o adversitate între creştinismul primitiv şi esenieni. În volumul de faţă sunt prezentate principalele lucrări care îi identifică pe esenieni în aceste texte, iar unul din locurile în care par a fi menţionaţi aceştia, este pericopa din *Matei,* XIX, 10'—12, cu privire la celebra, enigmă a famenilor.

I. Iată textul acestei enigme: „Atunci au zis către dânsul ucenicii lui: «Dacă este aşa pricina bărbatului cu femeia nu e de folos a se căsători». Iar el a zis: «Nu cuprind toţi cuvântul acesta, ci numai aceia cărora le e dat. Căci sunt fameni care din pântecele mamei lor s-au născut aşa; sunt. Fameni care s-au scopit de oameni şi sunt fameni care singuri s-au făcut fameni pentru împărăţia cerurilor. Cine poate să cuprindă, să cuprindă" (*Matei,* XIX, 10—12).

În acest text se repetă de două ori că această enigmă este greu de înţeles şi că numai acelora cărora divinitatea le-a acordat această favoare pot să înţeleagă cuvintele acestea. Astfel, prin expresia „nu toţi cuprind cuvântul.

Acesta", adică nu-l înţeleg toţi rezultă că nu oricine înţelege pentru cine celibatul este util şi pentru cine nu este de folos.

II. Totuşi afirmaţia ucenicilor „nu este de folos omului a se căsători" se referă, fără îndoială, la utilitatea pentru a intra în împărăţia cerurilor —, deci are sensul că nu este **de** folos pentru a fi mântuit a se căsători. Căci singurul scop în viaţă pentru ucenici **şi** singurul lucru care era cu adevărat „de folos" era de-a **fi** mântuit (*Luca,* **XII, 16—41; VI, 26;**

Moiei, VI, 19—20 etc.). Şi în răspunsul pe care-l primesc ucenicii, este aşezată tocmai această ultimă categorie de fareeni (adică „cei care s-au făcut fameni pentru împărăţia cerurilor"), cei despre care vorbesc ucenicii. Pentru că doar pentru această ultimă categorie de fameni este pregătită împărăţia cerurilor, singurul lucru „de folos" omului; urmează că pentru celelalte două categorii de fameni, a nu se căsători nu este un lucru „de folos", întrucât singura „utilitate" pentru ucenici este intrarea în împărăţia cerurilor.

Pe de altă parte, după părerea ucenicilor, omul pentru cate nu este „de folos" să se căsătorească, omul care vrea să moştenească împărăţia, este acela care vrea să asculte

de poruncile divinităţii. Astfel, apostolii afirmă în esenţă: „Cei care nu se căsătoresc au dreptate, căci ei pot intra mai uşor în împărăţia cerurilor şi să fie mântuiţi”. Dar dacă acesta este sensul cuvintelor ucenicilor, atunci înseamnă că vorbele lor sunt o *aluzie* ***evidentă*** la acei dintre iudei care nu se căsătoreau, adică la esenieni. Întrucât în întreaga istorie a iudaismului esenienii au fost singura grupare care ■-a lepădat de căsătorie şi au respins-o, şi cum ei trăiau în aceeaşi epocă cu apostolii, ***ni se pare cu nepnttinţă să se nege că vorbele lor sunt o aluzie clară la esenieni,*** cei mai celebri dintre ***homines religioşi*** iudei care nu se căsătoreau. Rabinii au afirmat totdeauna că „a se căsători şi a creşte o familie este o poruncă religioasă, cea dintâi dintre toate poruncile divinităţii pe care ea le-a dat-o oamenilor” ***(Facerea,*** I, 28). ***Talmudul din Babilon*** învaţă: „Cel care nu se căsătoreşte trăieşte fără bucurie, fără binecuvântare, fără facere de bine” 10 şi un celibatar nu este un om în sensul deplin al cuvântului, i aci s-a spus: „El i-a zidit bărbat şi femeie, i-a binecuvântat le-a dat numele de oameni” ***(Geneza,*** V, 2) n.

Fără îndoială, cuvintele ucenicilor puteau să se refere şi la Ioan Botezătorul, apoi la Iisus însuşi sau la unii dintre

apostoli, cum erau Ioan şi Iacob fiii lui Zevedeu l2.

Totuşi dat fiind numărul mare de esenieni (erau patru mii, atirmă Filon din Alexandria şi Iosif Flavius), notorielata de care se bucurau esenienii printre iudei şi chiar printre

„> **Tratatul** *Yebamot,* **62 b.**

11 **în tratatul talmudic** *Yebamot,* **63 d. Cf. A. Cohen,** *Le Talmud...* **ix 21.**

12Epifane, *Panaricm,* MPG, voi. XLI, col. 1016.

străini, cum a fost Pliniu cel Bătrân, cuvintele ucenicilor trebuiau să se refere în chip necesar la esenienii care.» irit menţionaţi implicit alături de toţi ceilalţi care nu se căsătoreau, spre a îndeplini mai bine poruncile divine. Iar dacă esenienii sunt cuprinşi în rândul celor care nu se căsătoreau – şi e cu neputinţă să nu fie cuprinşi – ucenicii afirma, în fond, că doctrina esenianâ a celibatului obligator este mai; „de folos" omului pentru a putea să se mântuiască.

III. Dar se pare că Iisus în răspunsul său nu este deloc de acord cu părerile ucenicilor săi, căci mai întâi le spune că Nu toţi oamenii înţeleg aceste cuvinte, privitoare la căsătorie şi la celibat în mod evident. Le înţeleg însă cei cărora li s-a dat, ceea ce înseamnă că teza ucenicilor cum că „nu este de folos omului să fie căsătorit" nu este

adevărată pentru toţi cei care nu sunt căsătoriţi. Celibatul este de folos celor pentru care el constituie o graţie acordată lor de către divinitate. Într-adevăr, apostolii afirmaseră că toţi *homines religioşi,* care nu se căsătoreau, fie ei esenieni, fie ei ca Ioan Botezătorul sau ca unii dintre ucenici înşişi, prin faptul că nu se căsătoreau, posedau un avantaj la moştenirea împărăţiei cerurilor. Textul din *Matei,* XIX, 10—12, stabileşte un *distinguo limpede,* arătând că nu pentru toţi celibatarii este cu adevărat de folos să nu fie căsătoriţi. Acest text împarte pe celibatari în trei categorii şi pentru noi se pune întrebarea de a şti cărei categorii textul de mai sus îi repartizează pe esenieni, menţionaţi implicit de către apostoli printre oamenii care nu se căsătoresc. Putem însă să intuim imediat că esenienii trebuiau să fie cuprinşi printre cele două dintâi categorii de fameni, de scapeţi sau de eunuci, întrucât ei, nefiind apostoli, nu aspirau şi nu tânjeau după adevărata împărăţie a divinităţii, întrucât scrierile lor nu pomenesc de împărăţia cerului, ci de împărăţia, de regatul lui Israel[359].

IV. Trebuie mai întâi să precizăm şi să explicăm sensul acestui termen „famen” (sau eunuc ori scopit) pe care îl

359 J. Carmignac et P. Guilbert, *Les textes de Qtînmîn,* voi. I, p. 101» nota 9.

utilizează textul pe care îl discutăm aici. Întrucât ucenicii spun: „Nu este de folos a se căsători”, în răspunsul ce li se dă trebuie neapărat să se vorbească de cei care sunt ceiibateri, de cei care nu sunt căsătoriţi, deoarece nu putea fi vor Da de un răspuns dat alături de întrebarea pusă de apostoli. Într-adevăr, cazul adevăraţilor eunuci sau fameni, cei care sunt castraţi, este cu totul diferit de acela al oamenilor care nu sunt căsătoriţi, întrucât adevăraţii fameni, castraţii, nu pot să se căsătorească chiar dacă ar voi să facă aceasta. De altfel, ucenicii spun: „Dacă aşa este pricina bărbatului cu femeia”, ceea ce înseamnă „dacă aşa este condiţia, situaţia, raportul bărbatului cu femeia”, aceasta arată că e vorba de omul normal, de omul care nu are nicio împiedicare naturală sau artificială pentru a se căsători. Astfel, apostolii nu vorbesc de cazul special al celui castrat, despre adevăratul famen şi răspunsul ce li se dă trebuie în mod absolut necesar să răspundă cu privire la omul normal necăsătorit, aşa cum sunt Ioan Botezătorul, apostolii Ioan şi Iacob fii lui Zevedeu şi ca esenieni, – toţi aceştia renunţând la căsătorie nu în urma faptului că ar fi castraţi.

Care este raţiunea utilizării acestui termen de *famen* în răspunsul dat? Este poate verosimil că răspunsul foloseşte

termenul de *famen* în acelaşi sens ca şi prorocul Isaia şi că în acest răspuns se face o citare din versetele lui Isaia, unde termenul de *famen* înseamnă celibatar, necăsătorit. Într-adevăr, se poate citi în *Isaia,* LVI, *4*—5: „iar famenui să nu zică: Iată eu sunt ca un copac uscat. Căci aşa zice Domnul către fameni: Toţi cei care păzesc sâmbetele mele şi aleg ceea ce îmi este plăcut mie şi stăruiesc în Legământul meu, la voi da în casa mea şi înăuntrul zidurilor mele un nume şi un loc de pomenire mai de preţ decât feciori şi fete, pomenire veşnică şi nepieritoare". În acest text din *Isaia* este cu neputinţă de susţinut că famen are sensul de castrat şi Exegeza tradiţională n-a admis niciodată acest înţeles. De exemplu, Sf. Ciril din Alexandria afirmă clar că famenui este omul fără copii, în acest text din *Isaia,* iar întreg comentariul său dezvoltă această teză centrală[360]. Pe de altă parte, cartea *înţelepciunea lui Solomon,* III, 13—14, foloseşte acest termen *famen* exact în acelaşi sens, ca Isaia şi textul din *Matei:* „Drept aceea, fericită este cea stearpă care nu s-a pângărât şi care n-a cunoscut pat cu păcat; ea avea-va roadă la cercetarea sufletelor. Tot aşa famenui ale cărui mâini n-a n săvârşit fărădelegea şi împotriva Domnului n-a gândit cele rele; el

360 *Commentarium in Isaiam prophetam,* MPG, voi. LII, *in loco.*

va primi aleasă plată pentru credinţa lui”... Deoarece famenul este pus în acest text pe aceiaşi plan cu femeia stearpă, sterilă, termenul *famen* arc evident sensul de „om sterp, steril, fără copii”. Pe de altă parte, după. *Levitic,* XXI, 17 şi 20, castratul complet sau parţial nu are dreptul să aducă prinoase (ofrande) în Templu, prin urmare nu poate fi vorba de un castrat în textele mai sus menţionate. Tot astfel, comparaţia făcută în textul din *Isaia,* între un famen şi un copac uscat nu se poate aplica unui om castrat, căci acela ar putea fi comparat mai curând cu un copac mutilat, căruia i s-au tăiat crengile. De altfel, *înţelepciunea lui Solomon,* câteva versete mai jos din textul pe care l-am menţionat, enunţă: „Mai bine este să nu ai copii, dar să ai bunătate, căci pomenirea bunătăţii este nemuritoare” (IV, 1).

Astfel este foarte sigur că exegeza acestui termen *famen,* în sec. I al erei noastre, era aceeaşi cu cea de mai târmt şi apostolii care cunoşteau bine textele sacre dar mai cu seamă pe Isaia, au înţeles de îndată termenul *famen* folosit în răspunsul ce îl primesc, apelaţia de *famen* referindu-se la oamenii necăsătoriţi, întrucât întrebarea pusă este privitoare la oamenii necăsătoriţi şi la căsătorie.

Trebuie observat că termenul grec *eunouhos,* „farr. En”,

nu are totdeauna, în *Septuaginta,* sensul de „castrat". Destui de des acest termen are înţelesul de „servitor, slujbaş, înalt demnitar", ca în *Geneză,* XXXIX, 1, unde se poate constata că Putifar, acela care l-a cumpărat ca sclav pe losil în Egipt, era *demnitarul* faraonului, *„o eunouhos Pharao*", dar ere. Căsătorit l5, ceea ce, desigur, era cu neputinţă pentru un castrat. Pe deasupra, atunci când *Septinginta* vrea să precizeze că este vorba de-un *castrat* propriu-zis nu foloseşte termenul *eunouhos,* ci *thladias,* „attrifv ^ *ap kt v menos,* „abicisus". Tot astfel, textul masoi e " rb < i. – seşte în acest pasaj din *Deuleronom,* XXIII 1 *<! < t* XXIII, 1) nu termenul SRYS care coresp1 '< le *eunouhos* şi care posedă şi semnificaţia d^ Ur uf demnitar „ci termenul ebraic KRWT SPKK lot t i „siro-aramaică, termenul *periso* (la statul emfatic) are sensul de „servitor, înalt demnitar", dar şi acela de „famen", la fel ca şi termenul e*haim 'no s*iro-aramaic (limbă vorbită în sec. I e.n. În Palestina).

Această identitate între înţelesul termenului de *famen* în textul din *Maiei* şi acela al lui *Isaia,* menţionat mai sus, a fost observată de numeroşi autori, pentru că aproape toate comentariile trimit la *Isaia,* LVI, 4, când explică capitolul XIX, 10—12. Dar ne vom întreba de ce cartea lui

Isaia şi cea a *înţelepciunii lui Solomon* folosesc expresia *famen* pentru a indica pe un om necăsătorit şi fără copii? Suntem înclinaţi să credem că omul necăsătorit şi fără copii este *comparat* cu famenul, şi este voi **ba** de o *metaforă* pentru care textul din *Isaia* oferă numeroase exemple. De obicei în ebraică particula care exprimă asemănarea şi cu care se face o comparaţie este *qi,* „ca, precum”. Dar în unele metafore, mai cu seamă în poezie, la fel ca şi în poezia modernă, această particulă care serveşte să fie introdusă şi demonstrată o asemănare, o comparaţie sau o similitudine, nu mai este folosită. Pe de altă parte, se ştie că în *N.T.* Se găsesc într-un sens metaforic şi spiritual chiar cuvintele cele mai simple, ca, de pildă, *apă, pâine, peşte, viaţă, naştere* lG. Este posibil ca această apelaţie de *famen,* ce este o *metaforă,* să fi fost iniţial: o poreclă de dispreţ, ce se aplica omului necăsătorit şi fără copii. Într-adevăr, după legea mozaică viaţa sexuală în afara căsătoriei nu era admisă; în principiu bărbatul necăsătorit nu putea avea o viaţă sexuală, întocmai ca un famen, un eunuc. Astfel, băi batul necăsătorit era la fel de dispreţuit ca şi femeia stearpă, sterilă. Deci numind *famen* un bărbat necăsătorit şi fără copii, i se spunea că este ca un famen, *asemenea* unui

famen. Nu este deloc de mirare că se citează implicit în acest text din *Matei* prorocirile lui Isaia, fiindcă Isaia era cel mai mare dintre proroci, iar pe de altă par le Isaia foloseşte termenul de *famen* în acelaşi context ca şi *Matei,* XIX, IC—12, căci el voi boşi e de „nume şi loc de pomenire", apoi de „pomenire veşnică", deci face aiuiie la viaţa de veci pe care o \or primi! omenii care *>or asculta de poruncile divinităţii, aşa cum spun şi apostolii când menţionează „folosul" pentru viaţa de veci, desigur. Putem trage concluzia din cele arătate mai sus, că termenul *famen* din acest text discutat are acelaşi înţeles ca şi în *Isaia,* LVI, 4, însemnând „necăsătorit şi fără copii".

V. Aceştia fiind „famenii care din pântecele mamei lor s-au născut aşa" nu pot să fie castraţi veritabili, întrucât din tratatele de urologie pe care le-am putut consulta, practic, nu există oameni care se nasc fără organele de reproducere şi deci asemenea fenomene sunt inexistente[361]. În ceea ce priveşte frecvenţa acestei monstruozităţi, unul din cele mai recente tratate de urologie americane scrie: „Fenomenul survine în proporţie de 1 la 30.000.000 de feţi masculini. Nu a fost observat în circa 50.000 de bolnavi internaţi în serviciul de urologie al

361 F. Leguen et E. Papin, *Précis d'Urologie,* Paris, 1937, p. 462, fcfirmă că această monstruozitate e extrem de rară.

Spitalului Bellevue, ci a fost observat mai cu seamă la autopsie şi la monştri”[362]. Cum populaţia Palestinei în timpul acela nu putea depăşi două milioane de locuitori, rezultă că nu exista niciun famen născut fără organele de reproducere „din pântecele mamei sale”, dacă proporţia incidenţei acestei anomalii este de un caz pentru 30.000.000 de masculi. Deci la 60.000.000 de naşteri feminine şi masculine apare o asemenea anomalie, după învăţatul american, şi acest individ născut cu o astfel de anomalie ar fi un monstru care nu ar putea trăi după afirmaţiile savantului american. Drept urmare, vom conchide că este foarte puţin verosimil ca textul din *Matei* să se refere la cazuri atât de rare pe care, fără îndoială, nu le cunoşteau şi despre care nu ar fi auzit niciodată vorbindu-se. De altfel, în comentariile făcute la acest text s-a arătat încă din primele secole ale erei noastre că famenii care se nasc astfel, din pântecele mamei lor, nu sunt oameni care se nasc fără organele de reproducere, ci care n-au nicio atracţie pentru căsătorie. Aşa, bunăoară, Teofilact scrie: „Căci există fameni din pântecele mamei lor, adică unii oameni care rămân, în urma constituţiei lor humorale naturale, fără nicio înclinaţie pentru

362 *Vrology,* edited by M. F. Campbell, Philadelphia and London, vol. II, p. 1770.

frecventarea femeilor, – aceştia sunt înţelepţi”. Bineînţeles, există oameni care se nasc cu malformaţii congenitale ale organelor de reproducere, şi s-ar putea, la rigoare, denumi aceşti oameni „eunuci, fameni”.

Totuşi nu există la cei care au astfel de malformaţii congenitale absenţa poftei erotice, a ceea ce Sigmund Freud numea *libido,* şi foarte adesea oamenii născuţi cu astfel de malformaţii se căsătoresc, aşa cum se pot cita numeroase exemple. Ori discuţia cu ucenicii avea tocmai ca subiect: dacă este de folos omului să se căsătorească sau nu. Şi famenii de care vorbeşte textul discutat (acei care se nasc fameni din pântecele mamei lor) sunt oameni care nu se căsătoresc. Dimpotrivă, cei care se nasc cu malformaţii congenitale, ce ar putea să-i facă să fie numiţi la rigoare „fameni”, se căsătoresc adesea. Deci, nu despre ei este vorba şi nu despre ei se pomeneşte în textul discutat.

Prin urmare, termenul *famen* are aici, în textul ce ne preocupă, sensul din *Isaia,* LVI, şi în *înţelepciunea lui Solomon,* III, 14, şi înţelesul pe care trebuie să-l aibă *în mod logic,* întrucât ucenicii puseseră o întrebare cu privire la oamenii necăsătoriţi, iar nu la castraţi sau famenii propriu-zişi.

Trebuie să conchidem, aşadar, că famenii care sunt născuţi fameni „din pântecele mamei lor” sunt cei ***impotenţi,*** *neputincioşi* în mod congenital, adică din născare (fără ca să fie lipsiţi de organele de reproducere) sau sunt aceia care nu au nicio atracţie, nicio înclinare pentru căsătorie şi întemeiere a unei familii ca urmare a unor anomalii psihice sau a unei boli psihiatrice, cum ar fi, de pildă, de ilitatea mintală, personalitatea psihopatică schizotimă, antistă sau tulburări de caracter etc. Pe de altă parte, expresia „din pântecele mamei lor” implică evident că aceşti fameni sunt născuţi aşa prin voinţa divinităţii. Dar aceşti oameni necăsătoriţi şi fără copii, asemenea unor fameni, nu au nici un merit personal în ceea ce priveşte celibatul lor, întrucât castitatea lor este *involuntară,* nu implică o alegere, o luptă continuă pentru puritate şi împotriva concupiscenţei.

VI. Cât despre famenii care s-au făcut ei înşişi famenr pentru împărăţia cerurilor, aceştia sunt, desigur, oamenii care nu s-au căsătorit şi nu au avut copii, făcând aşa „spre a moşteni împărăţia cerurilor”. Pe de altă parte, „împărăţia cerurilor” este predicată de *Ev.,* în traducere „ştirea cea bună”, care vesteşte că tot omul poate fi mântuit şi să fie cetăţean al acelei împărăţii. Deci aceia care s-au făcut

„fameni pentru împărăţia cerurilor” sunt mai întâi ucenicii, apoi toţi cei care au renunţat la căsătorie şi şi-au părăsit soţiile pentru a trăi în neprihănire, devenind astfel părtaşi ai împâraţiei cerurilor. Exegeza tradiţională a interpretat întotdeauna în acest sens textul pe care îl discutăm, şi au fost totdeauna osândiţi toţi cei care au înţeles aceste cuvinte în sens literal şi s-au castrat ei singuri. Sinoadele care au condamnat castrarea sunt: Sinodul de la Niceca, în primul său canon şi al doilea Sinod din Arles în al şaptelea canon al său. Canoanele 21,23 şi 24 ale Apostolilor au interzis practicarea castrării ia creştini. În acest fel scrie şi Ioan Hrisostom[363], arătând că cel care se castrează este blestemat şi că este vinovat de aceeaşi faptă criminală ca şi omuciderea; căci este o faptă diabolică amputaţi a membrelor şi chiar de la început a fost o lucrare a curselor satanice săvârşită spre a se calomnia opera de creaţie a divinităţii. Au fost socotiţi totdeauna eretici sectanţii care se castrau singuri, aşa. Cum au fost valesienii în secolul al IV-lea e.n. Şi *scapeţii* din Rusia şi România. Sf. Epifane vorbeşte de-o sectă care se afla în Palestina, pe vremea sa, în părţile de dincolo de Iordan. Toţi membrii acestei secte erau castraţi şi ei cugetau că şi îngerii erau castraţi.

363 MPG, voi. LVIII, col. 589-600.

Acela care intra în secta lor, atâta timp cât nu suferise castrarea nu avea îngăduinţa să mănânce carne. Ei răpeau călătorii în trecere prin acele regiuni ale lor şi îi castrau, spre a avea adepţi ai sectei, întrucât neavând copii, secta s-ar fi stins repede.

Secta scapeţilor a fost întemeiată în Rusia ţaristă de un ţăran Selivanov, mort în 1832, care afirma că păcatul originar era actul sexual şi întemeindu-se pe textele din *Matei,* XIX, 12; V, 28—30; XVIII, 8—9; *Isaia,* VI, 5 ca şi *Apoc.,* XIV, 4, suprima posibilitatea ca omul să săvârşească păcatul trupesc, sexual, castrând pe bărbaţi şi tăind sânii femeilor. Aceşti sectanţi deosebeau printre ei pe cei care au primit „pecetia cea mare", adică cei care au fost cu totul castraţi şi cei care au primit „pecetia cea mică", adică au fost castraţi parţial. Totuşi, dat fiind marile pericole ale unor asemenea intervenţii chirurgicale, efectuate de vraci empirici, o parte din scapeţi (în ruseşte *skopţi)* au renunţat la castrare şi dându-şi numele de „spirituali" (duhovniceşti, *duhoborfi* în lb. Rusă) nu se căsătoreau, ci trăiau ca nişte celibatari. Urmăriţi cu înverşunare de autorităţile ţariste, o parte din aceşti scapeţi s-au refugiat către mijlocul secolului al XIX-lea în unele judeţe ale României, unde au trăit în comunităţi,

obştii, pe care le numeau „corăbii” ale căror căpetenii se numeau „cârmaci”, iar membrii obştilor îşi ziceau „năieri, corăbieri”.

Dar famenii pentru „împărăţia cerurilor” care au renunţat la căsătorie pentru viaţa de veci, au devenit astfel fameni ca urmare a unui act *voluntar* şi sunt singurii pentru care „este de folos”, după expresia ucenicilor, să nu se căsătorească. Astfel se răspunde la întrebarea apostolilor, arătându-li-se că numai cei care nu sunt căsătoriţi şi nu au copii pentru împărăţia cerurilor, deci pentru viaţa de veci, cei care au devenit similari unor fameni, au săvârşit o acţiune utilă, „de folos”, pentru mântuirea lor, pentru că este o acţiune voluntară care implica un război continuu şi nevăzut împotriva dorinţelor şi poftelor sexuale.

VII. Cine sunt acuma famenii care au devenit fameni prin acţiunea şi voinţa oamenilor? Trebuie să remarcăm că expresia greacă din *Matei* XIX, 12: *upo ton anthropon,* „prin oameni”, poate avea trei sensuri:

1. Sau este vorba de o acţiune fizică – de bărbaţi care au fost castraţi de către oameni.

2. Sau este vorba de o acţiune morală şi în acest caz textul discutat menţionează nişte oameni asemănători

unor fameni, *care au fost convinşi şi determinaţi de doctrinele unor oameni* să nu se căsătorească, să nu aibă copii şi să vieţuiască la fel ca nişte fameni.

3. Sau cuvintele despre fameni se referă *în acelaşi timp* la cei care au fost castraţi de oameni şi totodată la cei care au fost determinaţi de doctrine (desigur ale sectelor din acea vreme) să trăiască ca nişte fameni şi în acest caz aceste cuvinte din textul lui Matei discutat au în acelaşi timp un sens literal şi unul alegoric.

Dacă expresia „prin oameni" înseamnă o acţiune morală sau doctrinală exercitată prin oameni şi nu **o** acţiune fizică de castrare, dacă aceşti fameni, deveniţi astfel prin oameni, au rămas neînsuraţi şi fără de copii, ca urmare a unor doctrine şi **a** unor învăţături, *în acest caz este absolut obligatoriu să* ***admitem că*** *textul discutat se referă la esenieni* şi numai la ei, constituind *o aluzie foarte clară* la aceşti sectanţi. Căci ese**nienii** constituie singura grupare eretică iudaică, care în **tot** decursul istoriei iudeilor a învăţat pe membrii **ei** căi omul trebuie să trăiască la fel ca un farnen, fără să se căsătorească şi fără să aibă copii.

Ne vom strădui să dovedim, în cele ce urmează, că textul din *Matei* discutat cu privire la fameni face aluzie la esenieni atunci când menţionează pe cei care au fost

făcuţi fameni de către oameni, şi că nu este vorba câtuşi de puţin în acest text de castraţi, adică de eunuci adevăraţi.

VIII. într-adevăr, în aceste trei categorii de fameni, adică de oameni necăsătoriţi, răspunsul la întrebarea ucenicilor trebuie să cuprindă şi pe esenieni. Aceasta pentru că esenienii erau cei mai cunoscuţi ca şi cei mai numeroşi dintre iudeii necăsătoriţi în epoca aceea (sec. I e.n.), iar ucenicii făceau şi ei, fără îndoială, o aluzie la esenieni atunci tind spuneau: „Nu este de folos omului să se căsătorească”. Totuşi esenienii nu se năşteau fameni „din pântecele mamei lor”, iar, pe de altă parte, ei nu năzuiau să intre în împărăţia cerurilor, ci doar în împărăţia lui Israel. Se poate conchide de aici că esenienii trebuiau să intre în mod absolut necesar în a doua categorie de fameni, cei care au fost făcuţi fameni de către oameni, fie ei singuri, fie şi cei care au fost castraţi de către oameni. Dar castraţii nu se pot căsători, nu pot să aleagă de bunăvoie căsătoria şi a avea copii, iar pe de altă parte am arătat că termenul de „famen” pare a fi o citare făcută din textul lui *Isaia,* LVI, 4, unde această expresie are sensul de „necăsătorit”, „fără copii”. Astfel, în aceste cuvinte ale *Ev. Lui Matei,* XIX, 10’—12, este vorba despre oameni care au

fost făcuţi să fie „asemănători, similari” unor fameni de către oameni, mai exact prin doctrinele lor, deci este vorba despre esenieni.

IX. Pe de altă parte, ni se pare destul de greu de susţinut că în textul discutat din *Matei,* famen arc sensul de „necăsătorit, fără copii” în sens alegoric pentru prima categorie de fameni (cei care se nasc fameni din pântecele mamei lor) şi pentru cea de-a treia categorie şi ultima (cei care devin fameni pentru împărăţia cerurilor), în timp ce *famen* ar avea sensul de „castrat, scopit, eunuc real”, pentru cea de-a doua categorie (famenii făcuţi de oameni). Căci este vorba de acelaşi text în care se face distincţie între *specii* (în sensul logic al termenului) a unui aceluiaşi *gen* (tot în sens logic), genul *famen.* Şi aceste specii ale genului *famen* trebuie. În chip necesar, din punct de vedere al logicii să fie cuprinse în acelaşi sens. Este evident că textul discutat vorbeşte despre *genul* famen, în care distinge trei specii. Dar „a trece de la gen la specie, înseamnă să ne oprim ci considerăm o valoare oarecare a acestei variabile din pricina interesului momentan pe care poate să o prezinte”, iar pe de altă parte „proprietatea speciei nu este un atribut nou care se adaugă la atributele genului; ea se află deja în numărul

atributelor genului; doar că se află în calitate de ***variabilă”*** 22. Ori castrarea famenilor din a doua specie de ***fameni*** ar fi un atribut cu totul nou în raport cu fameni: din prima şi mai ales din ultima specie de ***fameni*** care nu sunt castraţi. Astfel, dacă genul famen, din textul discutat, posedă ca atribut esenţial sau ca ***proprietate iniţială*** 23 faptul de-a fi castrat, speciile acestui gen trebuie în chip necesar să reprezinte ***toate*** indivizi castraţi. Dacă, dimpotrivă, genul *famen* din *Matei,* XIX, 10—12, reprezintă oameni necastraţi, dar asemenea unor fameni, speciile genului trebuie să reprezinte, în chip absolut necesar, ***toate,*** oameni necastraţi dar asemănători famenilor. Căci pentru genul ***famen,*** faptul de-a fi castrat este *proprietate* ***iniţială*** sau ***esenţa*** ori ***definiţie*** *esenţială 24.*

În felul acesta ori este vorba de adevăraţi castraţi pentru toate cele trei specii de *fameni* (ceea ce este cu neputinţă, pentru că famenii care s-au făcut fameni pentru împărăţia cerurilor nu sunt castraţi) sau atunci cele trei specii de *fameni* reprezintă oameni care sunt asemenea, similari, unor fameni şi sensul alegoric este singurul valabil. Vom încheia arătând că termenul *famen* trebuie neapărat să aibă în fiecare dintre cele trei *specii* sau *cazuri* acelaşi sens ca şi în *Isaia,* adică om asemenea unui famen.

Dar în acest caz a doua categorie de fameni reprezintă neapărat pe esenieni.

X. Ar exista încă un alt obstacol major de-a interpreta acest termen *famen* nu în sensul din *Isaia* şi din *înţelepciunea lui Solomon,* ci în sensul de „castrat, scopit" în ceea ce îi priveşte pe famenii făcuţi fameni prin oameni. Într-adevăr, dacă cuvintele din textul discutat se referă la iudei numai, se pare că nu exista printre iudeii din acea epocă, dar şi printre cei care au trăit mai târziu, bărbaţi castraţi, întrucie

82 E. Goblot, *Trăite de Logique,* Paris, 1941, p. 110.

88 Ibidem, p. 108.

„Ibidem, **p. 108.**

castrarea era interzisei. Desigur, după spusele lui I. Flavius "5 existau fameni la curtea lui Irod cel Mare, dar în afară de faptul că acest termen de *famen* (în greacă *eunouhos)* poate însemna şi la Iosif Flavius „slujitor, dregător", aceşti fameni puteau să nu fie iudei, întrucât Irod se ferea de iudei.

După porunca mozaică exprimată în *Deuteronom,* XXIII, 1, „scopitul şi famenul să nu intre în obştea Domnului". Aceasta înseamnă că cei castraţi erau eliminaţi din obştea poporului iudeu şi consideraţi ca nişte străini. Drept

urmare, orice iudeu va fi evitat să facă o asemenea castrare unui copil al lui, iar acela care ar fi fost castrat înceta să mai fie iudeu. Tot aşa, după porunca din *Levitic,* XXI, 17 şi 20, famenul (scopitul) complet sau parţial nu se poate apropia să aducă prinoasele sale divinităţii, şi această interdicţie pare să nu se refere numai la preoţi, ci la toţi care aduceau prinoase, deci la orice iudeu. S-ar putea ca această poruncă referitoare la fameni să nu fi fost aplicată în toate comunităţile iudaice din diaspora, dar tratatele literaturii rabinice interzic absolut castrarea pentru oameni ca şi pentru animale[364], interpretând interdicţia castrării animalelor aduse pentru jertfă ca referinau-se şi la om, conform poruncilor din *Levitic,* XX, XXIV ŞI XXV.

În *Fapte,* VIII, 27, apostolul Filip întâlneşte pe drumul său către Gaza „un om etiopian, famen, înalt dregător al reginei etiopienilor Candace, care era mai mare peste toate visteriile ei". Dar pare să nu fi fost vorba de un famen adevărat, fiindcă textul grec din *Fapte* plasează termenul grec de *dynastes,* „înalt dregător", după cel de famen şi pare să fie vorba mai degrabă de-o explicaţie exactă a termenului famen, *eunouhos,* cu eliminarea

364 *Talmudul din Babilon, Sanhedrin,* **56 b şi** *Sabat,* **3 b.**

înţelesului de castrat.

De altfel, a fost cu neputinţă să se găsească de Constantin Daniel, care a cercetat literatura rabinică, numele unui singur rabin castrat, deci a unui veritabil *famen,* ceea ce dovedeşte că interdicţia din *Deuteronom,* XXII, 1, era scrupulos aplicată de către *homines religioşi* iudei. Dimpotrivă, existau fameni printre asceţii care au trăit în pustiurile Egiptului şi ale Palestinei în primele secole ale erei noastre, printre Părinţii Bisericii, căci în conformitate cu canonul 21 al; – f. Apostoli şi după primul canon al Conciliului de la Niceea, jamenul care a. Fost castrat de către barbari putea intra în rândurile călugărilor, ba putea chiar să devină şi preot, întrucât Palestina făcea parte din Imperiul roman, castrarea sclavilor a fost interzisă şi aci. În tot Imperiul roman, ca urmare a legii Aquila şi după dispoziţiile legii edililor[365], a unui decret al împăratului Doini ţi an (81 – 96 e.n.) s-a interzis castrarea 2a. Mai târziu alţi împăraţi romani au emis decrete, pedepsind cu osândele cele mai grele cu putinţă castrarea sclavilor. De aceea este greu de-admis că legile iudaice cu privire la această interdicţie nu erau aplicate pe vremea

365 Cf. Ch. Daremberg et E. Sagiio, *Dictionnaire des antiquités grecques et romaines,* **Paris,** 1877, vol. I[2], p. **959,** la termenul *Castration.* Cf. **şi** Pauly- **Wissowa,** *Real-Encyclopâdie der classisc'mn Altertumwissenschaft,* **Stuttgart, 1897, 5. Halfband, col. 1772-1773.**

aceea, în sec. I e.n., cu atât mai mult cu cât legile romane valabile şi în Palestina interziceau castrarea chiar şi a sclavilor.

Am putea presupune însă că ucenicii, spunând că „nu este de folos omului să se căsătorească", ci se referă doar la iudeul care trăia în vremea lor. În acest caz este vorba, desigur, de un ***homo*** *religiosus* iudeu, iar nu de un om iudeu care nu urma poruncile legilor lui Moise, de către un *am ha-areţ.* Dar atunci nu se poate admite să fi existat printre *homines religioşi* iudei oameni castraţi, fameni adevăraţi, pentru că cel castrat ar fi fost eliminat din comunitatea iudaică, considerat ca un străin şi nu ar fi putut să-şi împlinească îndatoririle sale în Templu. În consecinţă, dacă ucenicii şi tot textul discutat mai sus se referă doar la iudei – şi e logic să admitem că aşa este – atunci este ca neputinţă să admitem că *famen* are sensul de *castrat, scopit,* în ceea ce priveşte pe famenii făcuţi de oameni. Dimpotrivă, dacă cuvintele din *Matei,* XIX, 10—12, cu privire la fameni, nu se referă doar la *homines religioşi* iudei, ci au un sens general foarte larg, valabil pentru toţi oamenii şi pentru toate timpurile, atunci suntem obligaţi să constatăm, că aceste cuvinte privitoare la famenii făcuţi de oameni nu sunt adevărate deloc, nici actualmente, nici

în trecut, dacă famen înseamnă castrat. Şi aceste cuvinte nu sunt valabile şi adevărate nu numai în lumea noastră contemporană, dar nici în toate ţările şi naţiunile creştine în decursul secolelor, şi suntem siliţi să constatăm că nu erau valabile în tot Imperiul roman, pentru că împăraţii romani pedepseau cu moartea castrarea.

Existau printre popoarele din antichitate care locuiau în afara hotarelor Imperiului roman, grupări de oameni care trăiau în castitate, fără să se căsătorească, la fel ca şiesenienii şi aceşti bărbaţi au trăit în sec. I e.n. Iosif Flavius deserie la daci pe *pleistoi* care nu se căsătoreau şi trăiau ca şi esenienii celibatari (în manuscrise se întâlneşte doar această formă *pleistoi,* pe când forma *poli st ai* este o emendaţie a textului, propusă de filologii moderni). Tot aşa Strabon afirmă că există printre traci nişte asceţi numiţi de el *ktistes,* al căror ascetism era de asemenea religios. Dar şi sciţii vecinii – lin nord-est ai dacilor aveau printre ei pe aşa-zişii *enare;* pe care textul lui Herodot îi explică prin *androgini, „bărbaţifemee",* iar Hipocrate prin *impotenţi.* De altminteri, aceeaşi castitate era impusă druizilor celţi propriu-zişi (şi nu *bar:; lor* sau *ovaţilor,* categorii subordonate druizilor propriu-ztji), cel puţin în perioada lor de iniţiere care putea să dureze şi douăzeci

de ani.

XI. Fapt sigur este că amputarea unor membre ale corpului, cum este castrarea practicată de oameni, a tist întotdeauna explicată de Părinţii Bisericii ca lipsită de sens literal şi având un sens alegoric. De exemplu, versetele lin *Matei,* V, 29 şi 30: „Deci de te sminteşte ochiul tău drept, scoate-l şi-l aruncă, căci e mai bine pentru tine să piară unul dintre membrele tale, decât tot corpul tău să fie aruncat în gheenă. Şi de te sminteşte mâna ta dreaptă, taie-o şi arunc-o de la tine, căci e mai bine pentru tine să piară unul dintre membrele tale, decât tot corpul tău să fie aruncat în gheenă". Aceste pericope sunt interpretate în sens alegric de către Sf. Chirii al Alexandriei3a, care arată că ochiul înseamnă cugetarea, pofta, dorinţa şi mâna înseamnă prietenul. Tot o interpretare alegorică este dată de Sf. Teofilact[366], ca şi de cei mai mulţi comentatori vechi şi moderni.

Astfel această amputare a membrelor şi părţilor unui «>ip *(Matei,* V, 29—30) nu trebuie deloc să fie înţeleasă iitr-un sens literal, căci nu este vorba de o amputare fizică. **L) un** dacă nu este vorba de o amputare fizică în acest text, i l unei pare destul de greu de susţinut că acţiunea

366[88] MPG, vol. CXXIIT, col. 197.

oamenilor rare îi fac pe unii bărbaţi *fameni* trebuie înţeleasă ca o operaţie de castrare în sensul literar al termenului.

XII. De asemenea, dacă termenul de *famen* înseamnă * astrat, scopit, pentru această a doua categorie de eunuci, trebuie să ne întrebăm pentru care motiv textul discutat Im *Matei,* XIX, 10—12, omite alte categorii de castraţi, de fameni veritabili, care n-au fost făcuţi fameni nici de către oameni, nici de către divinitate („din pântecele mamei lor"), aşa cum sunt de exemplu: 1. Castraţii ca urmare a unui accident. Astfel, Strabon[367] vorbeşte de un oarecare I hiletaeros din Tiana căruia i s-a încredinţat paza oraşului Pergam şi pe care un accident l-a făcut să fie famen din frageda sa copilărie. 2. Castraţii de medici ca urmare a unei maladii (tuberculoză, ulceraţii, micoze etc.). 3. Castraţii care s-au castrat ei singuri, cum erau adoratorii zeiţei Cibela... Lucian din Samosata[368] istoriseşte cum la sărbătorile de primăvară ale zeiţei siriene Astarte din Hierapolis, numită şi Cibela, Mă, sau Marea Mamă a zeilor, preoţii acestei zeiţe numiţi *galles* îşi scrijelează braţele cu cuţitele, apoi se flagelează unii pe alţii. La această

367 *Geografia,* XIII, cap. IV, § 1.

368[85] *Despre zeiţa siriană,* §§ 49 — 52.

sărbătoare, mulţi flăcăi erau cuprinşi de frenezie, îşi smulgeau veşmintele de pe ei şi se castrau ei înşişi, apoi fugeau prin tot oraşul ţinând în mâmile lor înălţate organele tăiate, pe care le aruncau după aceea în orice casă găseau şi după aceea deveneau preoţi ai acestei zeităţi *(galles).* Această castrare îi făcea oarecum să fie asemănători zeului Attis, iubitul zeiţei Cibela, care se castrase pe sine însuşi după ce-a fost necredincios iubirii acestei zeiţe. Cultul zeiţei Cibela era răspândit prin Frigia, Siria, Lidia, Capadocia, Pont şi *Galatia*[369]. În acest mod, Galatia este patria galatenilor, cărora apostolul Pavel le trimite cartea lui sau *Epistola* să şi le scire: „O de s-ar tăia de tot cei care vă tulbură" *(Gal.,* V, 12), făcând un joc de cuvinte între *galles,* preoţii zeiţei Cibela şi *galateni* cărora le era adresată epistola.

De vreme ce această categorie de fameni adevăraţi, castraţi în realitate, erau bine cunoscuţi în epoca aceea, de ce textul discutat de noi nu aminteşte deloc de aceşti castriţi voluntari care sunt fameni cu adevărat?

Vom observa mai întâi că, în limbaj de *logică formală,* textul din *Matei* despre fameni stabileşte o clasificare a speciilor de fameni, atunci când enumera cele trei specii.

369 E. O. James, *Le culte de la déesse Mère dans l'histoire des religions,* Paris, tr.fr., 1960, pp. 177-178.

Ori, orice clasificare este ţinută să urmeze, în general, două reguli: 1. Nu trebuie să lase reziduuri. 2. Trebuie să existe mai multă similitudine între două categorii reunite în aceeaşi clasă decât între două categorii plasate în clase diferite! 7... Dar dacă clasificarea celor două speţe de fameni făcută în textul discutat de noi se referă la fameni castraţi şi *în acei-tşi timp* la aceia care seamănă, sunt similari famenilor, atunci această clasificare este proastă şi inexactă, căci ea lasă un reziduu, ea omite pe castraţii de bunăvoie, pe castraţii prin accident şi prin maladie.

În plus, nu există nicio similitudine între categoriile acestei clasificări, căci ca strânge la un loc fameni adevăraţi, castraţi, cu bărbaţi care nu sunt cu adevărat castraţi (ţ amenii pentru împărăţia cerurilor).

Dar dacă clasificarea din textul discutat, a categoriilor de fameni, se referă în mod exclusiv la cei care sunt asemenea famenilor (necăsătoriţi şi fără copii), atunci clasificarea aceasta este exhaustivă, ea nu omite nimic şi nu iasă niciun reziduu, **în** plus, cea de-a doua regulă a oricărei clasificări perfecte este şi ca satisfăcută. Căci este cu neputinţă să-şi închipuie careva, ui se pare, alte specii de fameni, de bărbaţi necăsătoriţi şi fără copii (deci asemenea unor fameni), decât cele enumerate în textul

din *Matei* comentai de noi, adică fameni din pricina naturii, a oamenilor, şi a lor înşişi pentru împărăţia cerurilor. Şi este evident că această clasificare cuprinde o mare similitudine a speciilor reunite în ea. Aşadar, **nu** este vorba deloc de castraţi, în cuvintele despre a doua categorie de fameni (care au fost făcuţi fameni de către oameni), ci este vorba de bărbaţi asemenea unor fameni şi Isaia este citat în mod implicit aici.

87 E. Goblot, *op. Cât.,* **pp. 143—144.**

XIII. Pe de altă parte, putem să ne întrebăm: pentru care motiv textul din *Matei* discutat cu privire la fameni conţine fraza: „Nu cuprind toţi cu vântul acesta, ci numai aceia cărora le este dat". De ce nu înţeleg oare toţi porunca aceasta? Unde se află dificultatea şi unde este enigma, dacă cuvintele textului sunt atât de clare? Ni se pare că dificultatea ce-a înţelege corect aceste cuvinte se referă *de asemenea* şi ia propoziţia: „sunt fameni care s-au făcut fameni de către oameni". Sensul exact al acestei propoziţii nu este cel mai direct, cel mai simplu şi cel care ni se pare mai evident, ci este sensul pe care i-a atribuit Isaia acestei expresii *famat,* şi acest înţeles c-ste cei valabil. Dar famenii care au fost făcuţi fameni de către oameni au ajuns aşa datorită acţiunii morale şi doctrinare

a singurilor sectanţi iudei, care au propovăduit celibatul, în decursul întregii istorii a iudaismului: «semenii.

XIV. Dacă totuşi cineva ar vrea să susţină, împotriva oricărei evidenţe, că aceşti fameni făcuţi de oameni sunt cu; traţi, atunci vom observa că această categorie de fameni este mult prea vastă şi că acţiunea aceasta fizică, castrarea, este prea generală şi prea vagă în acelaşi timp. Şi textul din *Matei* ar fi precizat despre ce gen şi ce specie de castraţi de către oameni e vorba, fără ca să rămână în vag.

Într-adevăr, pot fi castraţi de către oameni: *1.* Nişte". Cavi de către stăpânii lor, spre a fi vându-ţi cu un preţ mai bun, aşa cum se practica în mod curent în Orientul Antic. Împăraţii romani – după cum am arătat – au fost obligaţi „a pedepsească cu moartea castrarea sclavilor. Împăratul Iomiţian a interzis castrarea şi a coborât preţul de vânzare / sclavilor *spadones,* „castraţi", care mai erau încă în posesia negustorilor de sclavi. Această interdicţie a fost reînnoită le împăratul Nerva. În fine, împăratul Hadrian pedepseşte – jevst delict al castrării, aplicând legea *Cornelia de şic arii $* ¡miorului castrării, medicului şi chiar celui oare a consimţit ia facerea operaţiei. Pedeapsa aplicată era confiscarea bunurilor, pedeapsa cu moartea

pentru sclavi, moartea pentru */nmiiliares,* deportarea pentru *honestiores.* Este pedepsit cel ’. „Îi e predă pe sclavul să a ca să fie castrat *(ad castrandum)* iirm confiscarea jumătăţii averei sale. Această dispoziţie t exultă dintr-un *senatus-consultus* dat sub împăratul Hainan. Împăratul Constantin cel Mare a aplicat împotriva făptuitorilor acestei crime pedeapsa capitală, confiscarea sclavului mutilat şi chiar a casei unde a fost săvârşită castrarea cu ştirea proprietarului ei, dacă acesta tăcuse şi nu denunţase delictul 38.2. Putem considera apoi şi pe alţi castraţi: pe bolnavii amputaţi de organele lor de reproducere de către medicii epocii, practică obişnuită şi autorizată de Sinoade. 3. Oameni care au fost surprinşi în flagrant delict de adulter au fost castraţi de către soţi geloşi. Un astfel de caz e; te raportat în ***Apophtegrnata patrum aegyptiorum*** 3ă, unde un soţ pedepseşte cu castrarea pe iubitul soţiei sale. 4. Pentru unele crime, justiţia din unele ţări din antichitate pedepsea pe vinovaţi cu castrarea. Aşa, bunăoară. Diodor din Sicilia scrie că în Egipt „acela care era dovedit că a siluit o femeie trebuia să i se taie părţile genitale”. Tot aşa în Asiría, omul prins în flagrant delict de adulter era pedepsit de tribunale cu castrarea şi era lipsit de bărbăţia sa 41. Tot aşa în China

din secolul I î.e.n., una din sentinţele pronunţate cel mai des de tribunale era castrarea. Astfel, unul din cei mai mari istorici chinezi, Sâma Ţean (145? –86 î.e.n.) a fost condamnat de către împăratul Wu să fie castrat. El a preferat să sufere această condamnare mai degrabă decât să se sinucidă, spre a putea sfârşi istoria Chinei pe care-o începuse cu ani de zile în urmă 42.5. În fine, vrăjmaşii învinşi erau castraţi de către biruitorii lor, în unqle ţări. Din Orient, de ex. În Asiria 43.

În cazul că textul discutat despre fameni nu se adresează decât iudeilor, unde castrarea era total interzisă ***(vide supra),*** atunci sensul propoziţiei „fameni făcuţi de către oameni" nu poate să fie literal, deci nu este vorba de castraţi sau de eunuci veritabili, ci de oameni, ***asemenea acestora.*** Dacă textul discutat nu se adresează doar iudeilor, ci şi „păgânilor", atunci ar fi putut fi vorba de speciile de castraţi, de eunucii pe care i-am enumerat mai sus. Dar în acest caz – întrucât existau prea multe specii de castraţi în acest grup – textul ar fi trebuit să precizeze despre ce specie de fameni era

88 Ch. Daremberg et E. **Saglio,** *op.* ***Cât.,*** **p. 359.**

39 Migne, PG, voi. LIII, col. 724.

40 *Biblioiheca Histórica*, I, cap. 78.

41 *Ei.* **L. Delaporte, ia** *Mésopotamie,* **Paris, 1923, p. 315.**

43 Rhoda Hoff, *China,* **New York, 1965, p. 15.**

43 C. Daniel, *Civilizaţia asiro-babiloniană,* **Buc., 1981, p. 143.**

discuţia, dintre aceşti fameni „făcuţi de oameni în caz contrar, întreaga propoziţie şi tot enunţul ar fi fost confuz şi neclar. Deoarece textul discutat de noi nu face alte precizări absolut necesare (precizări pe care le fac Sinoadele şi Canoanele Apostolilor), urmează că trebuie să păstrăm termenului *fanicn* acelaşi sens pe care îl are şi în *Isaia* şi că este vorba de esenieni.

xv. Dacă famenii făcuţi de oameni sunt castraţi cu adevărat, parc destul de ciudat că în acest text din *Matei* nu sunt înfieraţi criminalii care săvârşesc această nelegiuire de-a castra pe semenii lor. Într-adevăr, textul nu acuză în chip explicit pe aceşti oameni care castrează pe semenii 3.07 şi care, în principiu, ar trebui consideraţi drept nişte nelegiuiţi, mari făcători de rele. Mai mult, textul arătat situează pe aceşti fioroşi criminali alături de aceia care caută împărăţia cerurilor, deci alături de ucenici şi apostoli, ca şi cum aceşti presupuşi criminali ar fi şi ei nişte oameni ca; e vor să se mântuiască şi caută

divinitatea.

Numai din acest singur aspect putem conchide că textul din *Matei,* XIX nu pomeneşte de adevăraţii castraţi, ci pe aceia care sunt *asemenea, similari* unor castraţi. Iar aceşti oameni care îi făceau pe semenii lor să fie fameni, nu sunt deloc nişte criminali, ci erau nişte sectanţi iudei – esenienii – care învăţau pe discipolii lor să nu se căsătorească şi să nu aibă copii.

xvi. De altfel, aceste trei specii de oameni reprezintă categorii de bărbaţi necăsătoriţi, pentru că în textul din *Matei* se răspunde la întrebarea apostolilor: „dacă aceasta – este situaţia bărbatului faţă de femeie nu este de folos să se însoare omul”. La această chestiune, se răspunde printr-un *disiinguo,* arătându-se că sunt trei specii de oameni necăsătoriţi, pe care îi *numeşte fameni* ca şi *Isaia* şi cartea ***înţelep****ciunii lui Solomon.*

Dar famenii adevăraţi, cei castraţi, nu sunt cuprinşi în aceste trei specii de oameni „necăsătoriţi” şi logic nu pot îi cuprinşi în rândurile lor, pentru că adevăraţii fameni, castraţii, n-au putinţa să se căsătorească şi n-au posibilitatea să aleagă între căsătorie şi celibat.

În consecinţă, „famenii făcuţi de oameni” nu sunt cast: aţi, ci sunt aceia care au fost determinaţi de doctrinele

oamenilor – adică ale esenienilor – să nu se căsătorească. Aşadar aceştia sunt esenieni.

XVII. De altfel, exegeza aceasta a textului din Matei, XIX, 10—12, nu aparţine deloc orientalistului român*;: i* ea provine de la unul din cei mai faimoşi şi discutaţi Părinţi ai Bisericii. Într-adevăr, se pare că Origen a fost primul care a interpretat şi explicat acest text în sensul arătat mai sus. Ori pentru Origen, înţelegerea exactă a acestui text cu privire la fameni a fost o problemă centrală a vieţii sale şi este probabil că el a meditat profund, în decursul întregii sale existenţe, asupra acestor pericole cu privire la fameni, căutând să culeagă toate tradiţiile cu privire la exegeza acestora. Într-adevăr, în tinereţea sa, Origen, având mai puţin de 25 ani, la Alexandria, se castrează voluntar dând un sens literal acelor pericope din *Ev. lui Matei* privitoare la eunucii care s-au făcut fameni pentru împărăţia cerurilor[370].

Mai târziu, el a recunoscut eroarea sa, pentru că în *Comentând său la Ev. Lui Matei,* scris către anul 244 e.n. (când, avea deci 59 ani, fiind născut la 185— 186 e.n.), el afirmă, limpede că aceste pericope privitoare la faraoni au un sens alegoric şi nu literal. Argumentele lui Origen

370 **Eusebiu** din Cezarea, *Istoria Bisericii,* **cartea VJ,** cap. **VIII, Migue..** PG. voi. XX.

pentru a afirma că acest pasaj cu privire La fameni nu trebuie înţeles în s^nt, literal (şi că nu este vorba aici de castraţi citaşi de puţi a) sunt următoarele:

a. sensul alegoric, spiritual este foarte frecvent în tot *N.T.*

b. trebuie să se păstreze coerenta şi legă tus a între aceste trei specii de fameni;

c. trebuie să se acorde un sens alegoric ultimei specii de fameni, cei care s-au tăcut fameni pentru împărăţia cerurilor. De aceea trebuie să se atribuie acelaşi sens alegoric termenului de famen şi cu privire 1 – celelalte două «¡. Recii e famem, cei născuţi fameni din pinieeeie mamei lor şi cei lăcuţi umeni de către oameni.

Origen afirmă că aceia care s-au făcut fameni prin acţiune-! oamenilor sunt cei ce n-au ascultat de cuvintele divinităţii, ci de vorbele oamenilor. Şi aceste vorbe ale carierilor erau rostite, după Origen, fie de către filosofii greci, iie Ue către acei eretici de care vorbeşte Şi. Pa vei, care interziceau oamenilor să se căsătorească şi îi opreau de la anumite mânciruri (cf. I. ***Tim.,*** IV, 3). Ori aceştia din urmă erau foarte probabil ei înşişi esenieni, după cum vom vedea mai jos.

Cât despre filosofii greci, de care pomeneşte Origen,

trebuie arătat faptul extrem de semnificativ că, în toată antichitatea greacă sau romană, nu a existat niciun filosof sau vreo şcoală filosofică elină care să predice celibatul şi asceza sexuală şi să o impună elevilor ei. Fără îndoială, există la numeroşi filosofi greci trăsături polemice împotriva căsătoriei sau împotriva famenilor, de pildă la Diogene, fondatorul şcolii filosofice a cinicilor[371], dar el propovăduie comunitatea femeilor (§72) şi nu castitatea. Stoicii ca şi cinicii, cu care se înrudesc de altminteri, nu impuneau şi nici nu învăţau celibatul. Astfel Zenon, fondatorul stoicismului, afirmă că emul înţelept trebuie să se căsătorească şi să aibă copii[372]. Dar Zenen era fenician de origine şi cunoştea, desigur, dectrinele tradiţionale cananeene. Tot aşa Pitagera sfătuia pe elevii săi să nu abuzeze de plăcerile trupeşti, dar nici el nu învăţa castitatea.

XVIII. Nu numai aceste pericope din ***Matei*** discută despre oamenii care învaţă pe ucenicii lor să nu se căsătorească şi să nu aibă copii, făcându-i să fie asemenea unor fameni. Într-adevăr, aşa cum băgase de seamă şi Origen, Sf. Pavel sminteşte de asemenea de aceşti oameni

371 **Diogene Laerţiu,** *Viaţa şi dcdrii.a filcscjUcr,* **cartea VI, cap. II, §§ 29, 46, 51.**
372 *Ibidem,* **§§ 10, 152.**

şi despre dectrinele lor în *Epistola* ***I către Timotei***, IV, 3, „care opresc pe oameni de-a se căsători şi de-a întrebuinţa în mâncare ceea ce Creatorul a făcut”. Dar în toată istoria iudaismului nu au existat, înainte ***de*** apariţia gnosticismului, decât esenienii care au învăţat pe adepţii lor celibatul obligator şi tot ei sunt acei care aveau numeroase interdicţii alimentare, asupra cărora nu suntem de altfel prea bine informaţi. De exemplu, untdelemnul, acest aliment aşa de uzual în Palestina în vremea aceea, era interzis esenienilor şi Filon din Ale? andria pare să afirme că esenienii erau vegetarieni, pe când Icsif Flavius arată că esenienii, în epoca războiului cu remanii, preferau să moară decât să se atingă de alimentele ce le erau interzise 48. Tot aşa esenianul e – lus din secta sa era obligat – fiind legat prin jurăminte – să se hrănească doar cu ierburi şi cu legume verzi[373].

Dar Sf. Pavel arată că aceste doctrine cu privire la interdicţia căsătoriei şi a unor alimente sunt „învăţături ale demonilor” (I-*Tim.,* IV, 1) şi că aceşti eretici iau seama la duhurile înşelătoare *(prosehontes pneumasin planois)* şi poate trebuie să înţelegem în această propoziţie o aluzie la cultul îngerilor, care era foarte dezvoltat la esenieni, cum

373 *Ibidem,* §§ 10, 143-144.

este binecunoscut. După Iosif Flavius, într-adevăr, esenienii intrând în această sectă trebuiau să jure că nu vor comunica nimănui numele îngerilor[374], ceea ce dovedeşte că socoteau că ei sunt singurii care cunoşteau numele îngerilor şi graţie acestei cunoaşteri puteau şi-i cheme şi să fie în comunicaţie permanentă cu ei. De altfel, manuscrisele eseniene de la Marea Moartă au confirmat pe de-a întregul această aserţiune a lui Iosif Flavius, fiindcă ceea ce frapează în *Imnele* de la Oumran este rolul mare atribuit îngerilor care sunt asociaţi îndeaproape la viaţa esenienilor de la Qumran[375].

De asemenea, Sf. Pavel pare a face aluzie la numeroasele scrieri ale esenienilor, atunci când îi scrie lui Timotei: „De basmele cele lumeşti şi băbeşti să te fereşti" (*1-Tim.*, IV, 7), căci în vremea aceea doar esenienii produceau o literatură apocrifă, ce putea fi numită în felul acesta (cf., de pildă, *Cartea Jubileelor, Testame. Nlele celor 12 Patriarhi, spusele lui Moise* etc.). Pare verosimil să credem că Sf. Pavel face aici, în această Epistolă, aluzie la esenieni, a căror influenţă putea să fie nocivă pentru creştini.

---

374 *Războiul iudaic,* II, VIII, §§ 7, 142.

375 Cf. şi C, Daniel, *Une mention paulinienne des Esseniens de Qumrân,* in „Revue de Qumrân", No. 20 (1966), pp. 553 — 567, în special pp. 563— 565.

În consecinţă, pericopeie din *Matei* discutate, ce menţionează pe oamenii care-i fac pe alţii fameni, adică necăsătoriţi şi fără copii, se referă la aceste personaje ca şi Sf. Pavel, adică la esenieni.

XIX. Prin urmare, cuvintele din *Matei,* XIX, ce se referă la famenii pe care oamenii i-au făcut astfel, sunt întru totul valabile şi adevărate, dacă le raportăm la esenieni aşa cum suntem obligaţi să o facem. Într-adevăr, esenienii rămâneau celibatari nu ca urmare a unei porunci divine şi a comandamentelor Legii lui Moise (care, dimpotrivă, le ordona să se căsătorească), ci ca urmare a unor doctrine şi învăţături omeneşti, deci ei ajungeau să fie la fel ca famenii prin acţiunea oamenilor. Şi cuvintele din ***Matei,*** XIX, sunt pe deplin adeverite de motivele pe care le dădeau Filon din Alexandria şi Icsif Flavius pentru celibatul esenienilor. Într-adevăr, Filon scrie: „Pe de altă parte, prevăzând cu perspicacitate obstacolul care risca el singur să dizolve legăturile vieţii lor comunitare, (esenienii) au interzis căsătoria şi în acelaşi timp au instituit practica unei abstinenţe desăvârşite. Niciunul dintre esenieni, într-adevăr, nu-şi ia soţie, pentru că femeia este egoistă, excesiv de geloasă, iscusită să prindă în cursă moravurile soţului ei şi a-l seduce prin vrăji neîncetate. Femeia face

tot ce-i stă în putinţă să folosească cuvinte măgulitoare şi tot felul de măşti, ca şi actorii ce sunt pe scenă, apoi după ce-a fascinat cehii şi a captivat urechile, adică a înşelat simţurile care sunt ca nişte subalterni, ea umple de rătăcire inteligenţa suverană. Dacă, pe de altă parte, se nasc copii, se umflă de mândrie şi de cutezanţă, iar cuvintele pe care se mulţumea altă dată să le insinueze graţie unor aluzii, acuma ea le spune deschis cu o aroganţă plină de îndrăzneală; fără ruşine şi sfială, ea foloseşte *violenţa pentru a comite fapte dintre care fiecare este contrariu binelui vieţii obşteşti.* Soţul, înlănţuit de farmecele soţiei sale sau ceupat cu copiii săi, în urma unei tendinţe naturale, nu mai este acelaşi pentru ceilalţi, ci devine fără voia şi ştirea sa un alt om, un sclav în loc de un cm liter” 82. Tot aşa, Icsif Flavius scrie: „Pe deasupra (esenienii) nu îşi iau soţii şi nu dobândesc nici sclavi; ei consideră că faptul acesta ar constitui o nedreptate şi că ar aduce discordia printre ei” 6S. După cum se vede, motivele invecate de esenieni pentru a nu se căsători – care ne sunt înfăţişate de Filon şi de Iosif – sunt cu totul omeneşti. Nu dintr-o poruncă divină sau a legii divine, revelate iudeilor, nu se căsătoreau esenienii, ci pentru că prezenţa femeilor ar fi făcut cu neputinţă viaţa în comun,

asceza lor şi regulile aspre de viaţă pe care şi le impuseseră în obştea lor.

Celibatul esenienilor este o măsură luată de oameni, care nu a fost adoptată ca urmare a unei porunci sau unei revelaţii speciale divine făcute învăţătorului **Dreptăţii** sau, ¡văzătorilor" esenieni. Şi într-adevăr, lipsa acestei revelaţii este confirmată de absenţa, din textele eseniene, a oricărei prescripţii cu privire la celibatul membrilor sectei. Pentru ca nici *Regula Comunităţii,* nici *Regula Congregaţiei,* nici *Documentul de la Damasc* nu recomandă şi nu impun celibatul, într-adevăr, după *Documentul de la Damasc* poligamia este interzisă esenienilor (IV, 21—V, 2), dar nu şi căsătoria monogamă a membrilor sectei „dacă îşi iau neveste (în condiţii prescrise de lege) şi dau naştere la copii" (VII, 6—7; **XIX,** 3—4). În plus, *Documentul de la Damasc* recomandă o oarecare abstinenţă între soţ şi soţie (XII, 1—2), această întinare fiind însă temporară. De asemenea, în capitolul XVI, 10—12 tratează despre jurământul impus femeilor şi este interesant de observat că *Documentul de la Damasc* discută cazul unui jurământ făcut de o femeie „pentru a călca legile Alianţei", ceea ce dovedeşte că femeile erau uneori bănuite că vor să calce regalele comunităţii; iar

afirmaţiile lui Iosif şi Filon, cu privire la acţiunea şi influenţa le. Neilor asupra coeziuni: sectei eseniene nu erau ca totul lipsite de temei.

Tot aşa *Rigula Congregaţiei* discută despre femei printre membrii Alianţei eseniene (Alianţă s; în Legământ fiind pactul încheiat cu divinitatea de către eseaieai, – în cap. I, 4; I, 10; I, 11 – 12) şi mai cu seamă dă unele dispoziţii cu privire la copii (I, 6—7; 1,8), tot aşa e.im face vorbire despre căpeteniile familiilor (I, 16).

Dimpotrivă, *Regula Com i vitălii* face cu totul abstracţie de femei. Ni se pare destul de evident că *Riguli Comunităţii* presupune o oarecare evoluţie a sectei, căci organizarea obştei eseniene este cu mult mii co n plicită decât în *Documentul de la Damasc.* De acelei ’pire. Ci *R’g ili Co-**n%nitaţii*** este posterioară celor două regleme K.tri mii s.is citate: *Documentul de **la** D im isc* şi *Rigula Co: în/eg. IUd.* Drep t urmire, este posibil să ne închipuim că eseniemi, după ani de viaţă: n comun reglată de un cominisn de consum, şi-au dat seama că legăturile căsătoriei şi prezenţa femeilor printre ei riscau să dizolve secta lor şi de aceea ei au interzis căsătoria. Poate învăţătorul Dreptăţii venit printre esenieni. Douăzeci de ani după crearea sectei, a intro lus această interzicere a

căsătoriei. Dar această interzicere a căsătoriei, implicită *în Regulă Comunităţii* care nu pomeneşte niciun cu vânt despre căsătorie, despre soţi şi despre copii, nu este pronunţată *expressis verbis,* poate fiindcă era contrară poruncilor din *Geneza*, I, 28. Această repudiere a căsătoriei eră mai degrabă o *practică,* un *obicei* decât o regulă scrisă.

S-ar putea presupune că esenienii refuzau să primească în secta lor oameni căsătoriţi, dar primeau pe cei care fuseseră căsătoriţi şi se despărţiseră legal, sau părăsiseră pe soţiile lor[376]. Totuşi, ni se pare important să arătăm că Iosif Flavius precizează în mod expres că esenienii *nu au nicio obiecţie teoretică împotriva căsătoriei* 55 şi că, în toate scrierile lor nu găsim nicio obiecţie contra căsătoriei. Acestea dovedesc că esenienii au fost siliţi să admită celibatul *din raţiuni* i*umane*, aşa cum precizează textul din *Matei,* XIX, atunci când scrie despre „fameni care au fost făcuţi de oameni”, adică pentru raţiuni practice şi nu datorită unor porunci divine şi aceste motive omeneşti aveau ca scop esenţial să împiedice disoluţia sectei lor. De aceea este foarte verosimil să admitem că celibatul a apărut mai târziu, când a devenit evident că femeile

376 Filon din Alexandria, *De vita contemplativa,* § 18, arată că terapeuţii părăsiseră soţiile lor, fugind de ele.

trebuiau înlăturate din mijlocul acestor sectanţi spre a împiedica *discordia* (cum scrie Iosif) sau risipirea obştei lor.

XX. Dar există încă un argument care vine să confirme că „famenii făcuţi c e oameni" sunt într-adevăr esenieni. Căci termenul ebraic SRYS înseamnă, la fel ca şi în aramaică, „castrat, famen", dar şi „slujitor, demnitar" şi lucrul acesta este valabil şi pentru expresia greacă din *Septuaginta,* unde *eunouhos* are şi el aceste două înţelesuri: „famen" şi „slujitor". Esenienii din Egipt se numeau pe ei înşişi *terapeuţi,* apela ţie care în greceşte înseamnă mai întâi „slujitori" 56. Dar denumirea greacă de *therapeutai* „slujitori", pare a fi traducerea în greacă a unui substantiv ebraic ce are şi el acelaşi sens de slujitor *(HZN, hazan),* care este foarte apropiat fonetic de termenul grec *essenos,* „esenian". Drept urmare, această etimologie a denumirii de esenian a fost propusă mai de mult de către Ewald şi a fost reluată de către H. E. Del Medico[377]. Dar mai verosimil este că acest substantiv ebraic *hazanim,* „slujitori", „păzitori", este unul din numeroasele jocuri de cuvinte pe care le făceau esenienii spre a dovedi că numele lor arată virtuţile şi excelenţa lor.

377 *Ibidem,* § 63.

Acest joc de cuvinte arată, pe de altă parte, identitatea între *therapeutai* din Egipt şi esenieni, fiindcă primul substantiv *therapeutai* este traducerea greacă a unui termen ebraic, tradus în greceşte prin *essenoi,* „esenieni”. *Therapeutai* descrişi de Filon nu mai erau căsătoriţi, căci îşi părăsiseră soţiile lor[378], tot aşa ca şi *therapeutidai,* „terapeutidele”, care erau în cea mai mare parte fecioare vârstnice[379]. Astfel, când se citeşte în *Matei,* XIX, „sunt fameni (celibatari) făcuţi fameni (celibatari) de către oameni”, aceste cuvinte – dat fiind dublul sens al termenului *famen eunouhos* – înseamnă în acelaşi timp: „există slujitori (ai divinităţii) făcuţi slujitori (ai divinităţii) de către oameni”. Dublul sens al termenului *famen* (care înseamnă în acelaşi timp şi „castrat” şi „slujitor” al divinităţii) şi mai ales adăugarea expresiei „de către oameni”, indică în mod clar că este vorba de esenieni, pentru că nu existau alţi iudei care să fie în acelaşi timp: 1. Celibatari; 2. Care să-şi dea apelaţia de slujitori ai divinităţii;

3. practicând celibatul ca urmare a unor învăţături omeneşti;

4. care să uzurpe titlul de slujitori ai divinităţii pe care nici

378 Cf. *Jüdisches Lexikon,* Bd. II, col. 54-1, articolul *Eunuch.*

379 *Das Evangelium nach Matthäus erläutert aus Talmud und Midrasch,*

Creatorul, nici învăţăturile omeneşti nu li-l conferise.

XXI. Constantin Daniel a arătat că este necesar să se studieze înţelesul^ acestei apelaţii de *famen în* textele literaturii rabinice. Într-adevăr, întreaga lume din aceste versete este o lume iudaică, strâns legată de tradiţiile şi de textele ebraice ale *Torei.*

Exegeţii iudei, ca şi cei creştini, n-au dat înţelesul de „castrat" termenului *famat91.* Opera mare a lui Herm an L. Strack şi Paul Öillerbeck 82 a reunit principalele texte din literatura rabinică ce se refereau la fameni şi a arătat că învăţaţii iudei distingeau două specii de fameni: 1. SRYS EMH, ¿famen al soarelui (literal: al căldurii) care este numit uneori şi SRYS SMYM, famen al cerului" şi 2. SRYS 'DM, „famen al omului". În ceea ce priveşte pe SRYS HMH, „famen al soarelui", substantivul HMH poate avea în ebraică înţelesul de: *căldură (Ps.* XVIII, 7) şi ***soare*** *(Iov,* XXX, 28). Dar acest famen al soarelui sau al căldurii este pentru învăţaţii iudei ca şi pentru comentatorii lor „famenul din naştere", cel care este farren „din pântecele mamei sale", aşa cum se arată şi de către J. Lewy[380]. Şi marele exeget Raşi84 arată limpede că ***famen*** *al soarelui* este cel născut aşa din pântecele mamei sale ®5. Tot

380 *Neuhebräisches tind chaldäisclus V/crhrbuch,* **Bd. II, p. 691>.**

astfel citim în ***Iar. Yebamot,*** VIII, 9, d 17: „Cine este famen al soarelui?” R. Hiyya (către 280 e.n.) a spus în numele lui R. Yohanan (mort în 279 e.n.): „Orice cm pe care soarele nu l-a văzut chiar vreme de un ceas, pe cale să procreeze”. Şi R. Isaac ben Iosef (către 330 e.n.) a spus că R. Yohanan afirmase ca fiind ***famen al soarelui*** cel care n-a trăit, nici timp de o oră în stare de-a putea procrea (***Yebamet***, 79 b). Conform altor explicaţii, famen al soarelui a devenit cineva şi din pricina febrei sau a căldurii. După o altă explicaţie, un copil devine famen al soarelui dacă mama lui a cept pâine în vreme ce soarele, la prânz, era foarte strălucitor şi care a băut după aceea o băutură alcoolică neamestecată cu apă (***Yebamot,*** 80 b şi ***Tosephta*** la tratatul ***Yebamet,*** X, 6). Dar acest famen „născut aşa din pântecele mamei sale” nu este un castrat, adică el are organele sexuale intacte, neamputate.

De fapt învăţaţii iudei talmudişti au discutat în mod îndelungat după ce semne poate fi recunoscut un astfel de „famen al soarelui”. Trebuie să fim de acord şi să constatăm că, dacă un famen al soarelui era cu adevărat un castrat, o astfel de discuţie între învăţaţii iudei ar fi fost cu totul inutilă. Citim într-un tratat rabinic 66: „Se numeşte famen de la natură acela care după zece ani nu are doi

peri (pe organele sale), chiar dacă mai pe urmă i-au crescut după aceia trebuie sccotit ca un famen. Şi iată care sunt semnele: Cel care n-are barbă, cel a cărui piele este netedă. R. Şimon ben Gămăliei, în numele lui R. Iuda ben Yair (spune): cel a cărui urină nu produce spumă. Alţii adaugă: cel a cărui urină nu fermentează, cel care nu are erechi..." *(Tosephta* la tratatul *1er. Yebamot,* X, 6). După cât se vede famenii soarelui sau din naştere nu sunt deloc nişte castraţi, în sensul ce dăm astăzi acestui cavânt, nu sunt deloc fameni în sensul dat de *Deuteronom,* XXIII, 1. Nu sunt nici impotenţi, aşa precum rezultă din aceea că unii dintre ei sunt capabili de-o activitate sexuală, ci sunt exclusiv oameni care nu pot procrea, nu pot avea copii, oameni nefecunzi, sterili.

Din punct de vedere medical, aceşti fameni ai soarelui, din literatura rabinică, sunt – după semnele enumerate în aceste tratate rabinice – tineri care suferă de stări patologice foarte felurite, ca, de pildă: Sindromul lui Froelich. Bob nsky (sau distrofie adiposo-genitală), sindromul lui de! Castillo, Tnabrca şi La Bolza[381], sindromul lui Klinefelter, Reifenstein şi Albright, azoospermii de origini diverse, mongolism, infantilism, sindrom de

381 Cf. P. Sainton, H. Simonet et L. Brontia, *Endocrinologie clinique,* Paris, 1952, vol. II, p. 1097.

hipopituilerism, sindroame de hipotiroidie, de hipoorchidie etc.[382].

Pe de altă parte, tinerii care au o criptorechidie unilaterală sau bilaterală (sau: ectopie testiculară) sunt consideraţi de asemenea de învăţaţii iudei, *tanaimi* sau *amoraimi,* ca nişte fameni ai soarelui, căci citim: „R. Şimon b; n R. Yohanan ben Bereqa (a spus): «am învăţat la viţade-vie (adică la academie, la şcoală) de la Yabne, că cel care nu are decât un singur testicul este ca un famen de la natură»" 89. Tot aşa unele cazuri de peladă generalizată, unde toţi perii capului şi ai corpului cad, pot să fie considerate ca apărând la un famen al soarelui. În sfârşit, „famenul soarelui este deopotrivă ca femeia stearpă". Tot aşa cum femeia stearpă a devenit sterilă prin mâna divinităţii, tot aşa s-a făcut şi famenul *(B.ib. Yebamot,* 80, *b).* După cât se vede famenii soarelui sau ai cerului nu sunt adevăraţii castraţi, ci e vorba de oameni *similari, asemenea* famenii or, iar învăţaţii iudei folosesc acest termen ca *metaforă.* Astfel, vederile lui Origen, care cel dintâi afirmase că versetele din

Matei, XIX, 10—12, trebuie înţelese ca metaforă sunt

---

382 R. H. Williams, *A Textbook of Endocrinology,* N.Y., 1955; E. B. Astwood, *Clinical Endocrinology,* N.Y., 1960.

[66] *Tosephta* la tratatul *Yebamot,* X, 3; cf. J. Bonsirven, *Textes rabbini- ques des deux premiers siècles chrétiens,* Rome, 1955, p. 312.

confirmate de învăţaţii iudei. Aşadar famenii din prima categorie, „famenii din pântecele mamei lor” sunt famenii soarelui şi nu sunt adevăraţii castraţi.

Cât despre „famenul omului”, SRYS ’DM, tratatele rabinice îl definesc drept un bărbat care a dobândit această infirmitate în cursul vieţii sale, deci nu este un famen din naştere, ci un bărbat privat la un moment dat al existenţei sale de capacitatea de-a procrea. Însă este cu neputinţă să se traducă SRYS ’DM prin „bărbat ***castrat*** de către oameni”, căci din aceleaşi tratate rabinice rezulta că „famenul omului” este cel care-a fost castrat în urma unui accident, a unui traumatism sau a unei boli. Această speţă de famen are testiculele strivite sau uretra sa mutilată, într-un fel sau altul. Iar astfel de procese sunt efectele unei maladii a organelor genitale care în ţările calde şi înainte de era antibioticelor aveau o gravitate mult mai mare decât în ziuele noastre. Ori strivirea testiculelor era efectul unui traumatism sau reducerea lor de volum era efectul unui procedeu de torsionare şi apăsare a testiculelor, procedeu folosit în Orientul islamic mai târziu pentru a face eunuci pe unii copii. Mutilarea, găurirea uretrei putea să fie efectuată şi de un traumatism dar şi de un proces patologic (ulcer fagedenic, tuberculoză uretrală,

periuretrită difuză, abcese urinare, periuretrită circumscrisă, gangrenă genitală. Actinomicoză genitală, fistulă după un proces infecţiosi în literatura rabinică se dau numeroase exemple de bărbaţi care prin traumatisme de orice fel au devenit **fameni**71. Cei castraţi ca urinare a unui traumatism sau a unei boli erau numiţi SRYS ’DM, „fameni ai omului”; nu se poate traduce această expresie din tratatele rabinice prin „castrat de către oameni”, ci trebuie tradusă prin „famen din cauza omului”, întrucât bolile erau, în mare parte, după concepţia învăţaţilor iudei, consecinţa unui păcat comis de către omul însuşi72. Sau această expresie SRYS ’DM ar putea fi redată prin perifraza „famen în

Vrology, **edited by M. Campbell, Philadelphia and London, 1954, voi. I ŞI II”.**

T1 J. Bonsirven, *op. Cât.,* **No. 1216**

Ibidem, **No. 636,637.**

cursul vieţii omului”, întrucât această infirmitate era dobândită în cursul vieţii sale.

De altfel, aşa cum s-a arătat mai sus, în epoca în care s-au scris tratatele *Talmudului din Ierusalim,* castrarea era cu totul interzisă în Imperiul roman, cum arată Ammianus Marcellinus7S. Iudeii care locuiau în Imperiul persan al

regilor sasanizi nu erau castraţi, deşi în acest imperiu se practica des castrarea şi ştim că printre dregătorii regilor erau şi fameni. Iudeii se bucurau în Persia de oarecare autonomie şi erau guvernaţi de-o căpetenie iudaică (exilarhul: ***roş*** *galuta)* şi de către gaoni. Justiţia era împărţită după obiceiurile şi legile iudaice[383]. Ca urmare, castrarea nu era numai oprită, ci trebuia să fie pedepsită, căci învăţaţii iudei o interziceau într-un chip categoric, nu numai a copiilor, dar şi a animalelor, şi, bineînţeles, a bărbaţilor adulţi (***Tosephta*** la tratatul ***Yebamot,*** VIII, 4). De altfel, în tratatele rabinice se precizează clar că famenul poate deveni astfel după ce s-a căsătorit şi după ce-a avut organele virile strivite sau tăiate, deci nu este vorba de-o castrare artificială, ci de una accidentală sau ca urmare a unei boli75. Aşadar, nici expresia rabinică „famen al omului", ca şi cea din *Matei,* XIX, 10—12, nu are sensul de „famen castrat de către oameni". Tratatele rabinice cunoşteau fără îndoială pe esenieni, dar nu îi menţionau din pricina interdicţiei de-a pomeni numele ereticilor şi al zeilor păgâni. De aceea nu se află menţiuni privitoare la doctrina celibatului esenian, iar „famen al omului" are sensul de „castrat din cauza păcatelor omului"

383 M. **Margolis** şi A. Marx, *Histoire du peuple juif,* p. 221 sq. J. lionsirven, *op. cit.,* No. 1156.

sau „famen în cursul vieţii omului”, tot aşa cum în *Matei,* XIX, „famen făcut de oameni” are înţelesul de famen făcut astfel de doctrinele oamenilor, în speţă a esenienilor.

Totuşi „fameni făcuţi de oameni” clin *Matei,* XIX, 10—12, nu sunt deloc aceiaşi cu „famenii omului” din textele rabinice, fiindcă primii au devenit fameni în chip *metaforic,* acceptând doctrinele eseniene, iar cei din literatura rabinică sunt castraţi cu adevărat însă nu *de către oameni,* ci din cauza păcatelor omului (în contrast cu famen al divinităţii, famen născut aşa din pântecele mamei sale) şi în cursul vieţii omului. Mai este încă o deosebire însemnată între „famenii care au fost făcuţi de oameni” din ***Matei,*** XIX, 10—12, şi SRYS ’DM, „famen al omului” din literatura rabinică. Cei dintâi „fameni făcuţi de oameni” nu puteau sau nu voiau să se însoare din pricina învăţăturii oamenilor, adică a esenienilor. Căci ucenicii întrebaseră dacă este de folos omului să se căsătorească, iar răspunsul dat că sunt „fameni făcuţi de oameni” însemna că acestora, cei care acceptau doctrinele eseniene despre căsătorie, nu le este de folos să nu se căsătorească. După textele rabinice, „famenul omului” poate să se căsătorească76. Este drept că mai târziu şi învăţaţii iudei au interzis căsătoria famenilor77. Desigur, pentru învăţaţii

iudei, răspunsul din *Matei,* XIX, 10—12, „fameni care s-au făcut fameni pentru împărăţia cerurilor” nu este de acceptat şi niciun argument nu poate justifica în principiu celibatul, care echivalează cu un homicid *(Tosephta* la tratatul Y*ebamot,* VIII, 4). Totuşi, se pare că au existat rabini care nu s-au căsătorit (cel puţin pentru o vreme) în scopul de-a se consacra mai mult studiului *Torei,* căci Ben Azzay răspunde lui R. Eleazar, care îi reproşa că nu este căsătorit: „Ce să fac? Sufletul meu este legat de Tora...” 7S.

XXII. Putem trage următoarele concluzii cu privire la sensul cuvântului „fameni” din Matei, XIX, 10—12, că această expresie de fameni nu se referă câtuşi de puţin la adevăraţii castraţi, deoarece:

1. Termenul de *famen* nu are în această pericopă înţelesul de castrat, ci are sensul pe care i-l dă *Isaia* şi *înţelepciunea lui Solomon,* acela de „asemenea, similar” unui castrat.

2. Famenul adevărat nu se poate căsători, deci nu este vorba de castraţi adevăraţi, pentru că în aceste versete se răspunde la întrebarea apostolilor asupra utilităţii căsătoriei, presupusă *a priori* posibilă pentru toate cele trei categorii de fameni.

— *Ibicum,* No. 1155,1157,1160.

77'/iidisches Lexikon, Baud II, col. 251—252.

78 J. Bonsirven, *op. Cât.,* No. 1210 – 1212.

3. Legea şi tradiţia orală din tratatele iudaice interzic cu desăvârşire castrarea la iudei. Tot astfel împăraţii romani au interzis castrarea sub ameninţarea cu pedeapsa capitală, chiar la sclavi.

4. Nici prima categorie de fameni, „cei din pântecele mame; lor", nici celelalte două categorii nu sunt fameni cu adevărat, fiindcă nu sunt castraţi.

5. Întrucât în această pericopă se vesteşte de două ori că sensul acestui text este greu de înţeles, nu este verosimil ca ***sensul aparent*** al acestor versete din ***Matei,*** XIX, 10—12, cu privire la famenii făcuţi fameni de către oameni să fie cel real şi adevărat.

6. Sf. Pavel menţionează şi el nişte oameni care interziceau căsătoria şi, drept urmare, făceau pe iudei să devină ***asemenea, similari*** unor fameni.

7. Dar dacă nu era vorba de fameni reali, de castraţi, în cuvintele cu privire la „fameni care s-au făcut fameţii de către oameni", dacă aici este o aluzie clară la cei care iac» pe oameni să fie asemenea unor fameni, adică celibatari şi fără copii, în acest caz *[esenienii sunt menhoneii nici*

într-un mod foarte limpede, deoarece:

1. Esenienii au fost singurii sectanţi iudei care au interzis căsătoria.

2. Erau numeroşi şi foarte cunoscuţi.

3. Dacă era vorba de oameni necăsătoriţi şi î ără copii în discuţia cu ucenicii din ***Matei,*** XIX, 10—12, atunci esenienii trebuiau să fie menţionaţi în chip absolut necesar. Întrucât ei nu se năşteau cu o inaptitudine pentru căsătorie şi întrucât esenienii nu căutau adevărata împărăţie a cerurilor, este consecvent să admitem că ei intrau în chip cbligatonu 5n categoria fa menii or făcuţi de oameni.

4. Esenienii deveneau asemenea unor fameni, adică celibatari şi fără copii, nu ca urmare a unei porunci divine, ci ca urmare a unor *reguli* stabilite de oameni, care au iosfe instituite spre a se menţine coeziunea comunităţii lor.

5. În line, această interpretare a cuvintelor enigmatice din *Matei,* XIX, 10—12, cu privire la „famenii făcuţi fameni de către oameni” este foarte veche şi aparţine lui Origen, care a arătat, cel dintâi, că acei oameni erau cei care interziceau căsătoria în învăţăturile lor şi despre care Sf. Pavei vorbea de asemenea. Ori înainte de apariţia

gnosticismului, doar esenienii profesau asemenea doctrine cu privire la celibat.

Capitolul IX

PROROCII MINCINOŞI ŞI APELAŢIA ENIGMATICĂ A ESENIENILOR ÎN CUVÂNTAREA DE PE MUNTE

Cuvântarea de pe munte cuprinde în esenţă o introducere generală a mesajului din ***N.T.*** Şi de aceea doctrinele din acest text sunt în general clare şi exprimate în termeni foarte puţin voalaţi.

Totuşi, în acest text se menţionează două categorii de ***homines religioşi*** care trăiau în sec. I e.n.: „făţarnicii, ipocriţii" (***Matei,*** VI, 2,5,16) şi „prorocii mincinoşi", falşii profeţi (***Matei,*** VII, 15). Fără îndoială, toţi hermeneuţii antici şi moderni au admis că „făţarnicii" este o apelaţie dată fariseilor, care de altfel sunt menţionaţi cu numele lor întreg în acelaşi text (***Matei,*** V, 20). Ca argument pentru această identificare, s-a adus motivul că se citează alături de farisei, sinagogile, adunările, locurile de rugăciune create de farisei şi frecventate de ei (***Matei,*** VI, 2 şi 5), apoi faptul că fariseii sunt numiţi ***expressis verbis*** „făţarnici" (în ***Matei,*** XV, 7). Apoi se pare că fariseii se rugau într-un chip teatral şi ostentatoriu (***Matei,*** VI, 5), aşa cum reiese şi din parabola vameşului şi a fariseului

(Luca, XVIII, 8—12).

Cât despre prorocii mincinoşi, aceşti falşi profeţi, pomeniţi în ***Cuvântarea de pe munte,*** trebuie să fi fost un grup de ***homines religioşi*** destul de numeros (căci cu privire la ei se spune ***polloi,*** „mulţi", iar, pe de altă parte, erau oameni care trăiau în epoca aceea, a sec. I e.n., iar nu oameni care aveau să vină mai târziu, cum apar şi în alte texte ***(Matei,*** XXIV, 11 şi 24; ***Apoc.,*** XVI, 13; XIX, 20; XX, 10), pentru că noi cunoaştem numele unui astfel de proroc mincinos care trăia în vremea aceea. Bar Iisus sau Elymas ***(Fapte,*** XIII, 6—8). Este vorba deci de personaje care pretindeau că posedă daruri profetice şi faptul acesta trebuie să fi fost bine ştiut de toţi iudeii în epoca aceea, căci în Cuvântarea de pe munte, vorbele trebuiau să fie clare spre a fi înţelese de toţi auditorii, căci ideile nu puteau fi exprimate prin ■ duzii criptice de neînţeles.

Drept urmare, trebuie să conchidem că „proroci mincinoşi" pare să fie o apelaţie, o poreclă, dată unui grup de *homines religioşi* din vremea aceea, tot aşa cum „făţarnici", – ra porecla dată fariseilor. Ca şi aceştia din urmă „proroci mincinoşi" trebuie să fi fost personaje contemporane, pentru că se vorbeşte la prezent (*prosehete,* „păziţi-vă" – *Matei,* VII, 15), apoi în aceeaşi

Cuvântare de pe munte se menţionează alte grupuri care trăiau în vremea aceea: scribii *(Matei,* V, 20), vameşii *(Matei,* V, 46) şi păgânii *(Matei,* V, 47; VI, 32). Constantin Daniel şi-a propus să rezolve *enigma,* acestei apelaţii de *proroci mincinoşi* dată unor *homines religioşi* care trăiau în Palestina pe vremea aceea[384]. În acest – cap, el studiază mai întâi cine erau sectanţii iudei din secolul 1 e.n. Şi cărora dintre ei li se potrivea mai bine această poreclă infamantă de „proroci mincinoşi", care erau sectele iudaice care în acea epocă posedau profeţi în rândurile lor, numiţi „proroci mincinoşi", în Cuvântarea de pe munte.

I. *Fariseii şi profeţii.* Este puţin verosimil ca această apelaţie de „proroci mincinoşi" să fie dată fariseilor. Iosif Flavius scrie că printre fariseii clin vremea lui Irod cel Mare erau oameni „atât de scumpi divinităţii incit le comunica mesajele sale şi le aducea ia cunoştinţă faptele viitoare" Totuşi, nicăieri în *N.T.* Fariseii nu primesc mesaje divine şi nu prezic viitorul, dar mai cu seamă părţile cele mai vechi ale literaturii rabinice – acelea care sunt scrise după părerea unanimă sub influenţa rabinilor farisei – afirmă în chip peremptoriu că cei din urmă proroci au fost Agheu,

384 C. Daniel, *„Faux prophètes", surnom des esse'niens dans le Sermon sur la Montagne,* in RQ, Nr. 25 (1969), pp. 45-79.

Zaharia şi Maleahi[385], deci că nu au existat proroci în rândul fariseilor. Astfel se mai poate citi în tratatele rabinice: „Când au ajuns să moară cei din urmă proroci Agheu, Maleahi şi Zaharia, Duhul Sfânt s-a retras din Israel" *(Bab. Sanhedrin,* la). „Din ziua în care Templul a fost nimicit, darul profeţiei a fost luat de la profeţi şi dat înţelepţilor" ***(Bob. Baba Batkra,*** XII). În tratatul ***Seder 'Olani Rabba,*** 30, R. Yose ben Halafta declară: „Până acuma (epoca lui Alexandru cel Mare?) prorocii au prorocit prin puterea Duhului Sfânt, cu începere de acum ascute-ţi urechile şi ascultă cuvintele înţelepţilor"[386]. Pe de altă parte, *înţelepţii* este numele ce şi-l dădeau fariseii în tratatele cele mai vechi ale literaturii rabinice[387]. Astfel că pare absolut sigur faptul că în sec. I e.n. Fariseii nu admiteau că ar putea să existe profeţi adevăraţi în poporul lui Israel, adică exprimau aceeaşi părere ca şi cea din tratatele rabinice menţionate mai sus. Căci pentru Iosif Flavius, care el însuşi era fariseu, nu existau decât douăzeci şi două de cărţi canonice care constituiau Scriptura sacră a iudeilor, dintre care treisprezece erau cărţi ale profeţilor: „De la moartea lui Moise până la

385 Cf. *Tosephta* la *Sota,* XIII, 2; *Bab. Sota,* XLVIII b; *Baba Bathra,* 14 b; *Y orna,* 9 b.
386 *Apud* A. Neutauer, *Medieval Jeudsk Chrcniclis,* Oxicrd, 1895,
387**p. 65.**

Artaxerxes, succesorul lui Xerxes pe tronul Persiei, profeţii care au venit după Moise au povestit istoria vremurilor lor în treisprezece cărţi" (*Contra* ***Apionem,*** I, 37—43). Drept consecinţă, canonul, adică lista cărţilor Scripturii sacre a iudeilor, era închis pentru farisei, care n-au admis ca nicio altă prorocire să fie adăugată cărţilor profetice. Şi Iosif Flavius scrie cu privire la Scriptură: „Nimeni nu şi-a permis nicio adăugire" ***(Contra Apionem,*** I, 42). Iar în ***Cartea înţelepciunii lui Iisus fiul lui Sirah,*** XXXVI, 17—18, se înalţă rugi pentru ca divinitatea să stimuleze prorociri făcute în numele său şi ca profeţi credincioşi să se ivească iarăşi. Aceasta înseamnă că profeţi „ai adevărului" nu se mai iviseră în vremea când această carte a fost scrisă (secolul II î.e.n.). Sau în cartea la *Macaleilor,* IX, 27, se poate citi: „Şi s-a făcut mare necaz în Israel, cum nu s-a mai făcut din ziua din care nu se mai arăt aşe proroc între ei".

Deci dacă fariseii sunt numiţi *făţarnici, ipocriţi* în cu **vântarea** de pe munte, se poate uşor dedv. Ce că prorocii mincinoşi nu puteau fi acelcaşi personaje.

II. *Saduceii ţi profetismul.* Cunoaştem puţine luci un relativ la doctrinele religioase ale saduceiior, dar aceasta fiind secta marilor preoţi este puţin probabil că ea ar fi

admis venirea profeţilor mesageri ai divinităţii, pentru că în general profeţii canonici au fost destul de ostili preoţilor din ***V.T.*** De altfel, este probabil că saduceii admiteau dimpreună cu fariseii că se încheiase canonul cărţilor din ***V.T.,*** deci nu mai puteau să existe profeţi adevăraţi în afară de cel care trebuia să vestească venirea lui Mesia.

Pe de altă parte, Marele Preot putea poseda darul profeţiei ca urmare a funcţiei ce deţinea, şi de aceea Iohanai? Hyrcan rege şi Mare Preot totodată (devine în 135 î.e.n.) avea cunoştinţă despre viitor şi ar fi putut prezice că fiii săi cei mai vârstnici nu vor domni mult timp[388]. Tot aşa Iosif Flavius relatează că acest rege, în timp ce oficia la Templu, ar fi auzit o voce care îi spunea că cei doi fii ai săi l-au învins, pe regele Antioh al Siriei şi această prevestire este confirmată şi de ***Talmud (Bab. Sota,*** 35”).

În ***Ev. După Ioan*** (XI, 51) se arată de asemenea că Marele Preot Caiafa avea darul profeţiei în calitatea sa de Mare Preot. Într-o epocă anterioară, înaintea exilului, preoţii vesteau viitorul cu ajutorul a două chiecte a căror natură nu o cunoaştem exact, ***urim*** şi ***tumim (Deuter.,*** XXXIII, 8 etc.î. Dar în sec. I e.n., saduceii deşi aveau mulţi preoţi printre ***ei*** nu aveau deloc profeţi şi nici nu

388 I. Flavius, *Războiul iudeilor,* I, II, Ş 8 (69).

prevesteau viitorul.

III. *Profeţii samariteni.* Se pare că samaritenii au avut proroci printre ei în sec. I e.n. Cel mai cunoscut este fără îndoială Şimon magicianul *(Fapte,* VIII, 9—*24)* şi de asemenea Dositei învăţătorul său. În plus, Iosif Flavius relatează că în anul 35 e.n., un fals profet samaritean făgăduise să arate pe muntele Garizim vasele liturgice ale celui dintâi Templu[389]. Dar în textul din *Matei,* ca şi în tot *N.T.* Nu poate fi vorba de falşi proroci samariteni, fiindcă s-ar fi precizat acest fapt, în general samaritenii nefiind consideraţi iudei.

IV. *Profeţii zeloţi.* Hermeneuţii moderni căutând să identifice pe aceşti *proroci mincinoşi* au afirmat că aceştia erau oameni ca Iuda Galileanul, deci zeloţi, pentru că acesta din urmă a fost creatorul celei de-a patra secte iudaice în Vremea celui de-al doilea Templu. Într-adevăr, zeloţii au avut numeroşi profeţi printre ei şi Werner Förster afirmă că această sectă „producea profet după profet, care vorbeau toţi despre împlinirea apropiată a prorocirilor din ATechiul Legământ”[390], căci sursele noastre istorice Iosif Flavius şi *F.A.* Relatează activitatea acestor falşi

389 *Antichităţile iudaice,* XVIII, XV, §T (85).
390 *Palestinian Judaism in the N.T.Times,* english tr., EdinburghLondon, 1964, p. 90.

profeţi înainte de nimicirea celui de-al doilea Templu. Sub procuratorul Cuspius Fadus (44—46 e.n.) apare un pe Oroc mincinos zelot, Theudas, care spune despre el că e „cineva" (fără îndoială Mesia, dar textul *Faptelor* evită să precizeze exact ce anume spunea despre el, pentru ca să nu se comită o blasfemie în felul acesta). Deci acest Theudas era un profet *(F.A.,* V. 36) şi Iosif Flavius spune despre el că era „un impostor şi un şarlatan"[391]. Sub procuratorul M. Antonius Felix (52—59 e.n.) numărul acestor „impostori şi şarlatani", după expresia lui Iosif Flavius, a crescut mult şi sub acoperământul inspiraţiei divine produceau tulburări 1X. Aceşti profeţi erau nişte *homines religioşi,* zeloţi, pentru că duceau în pustiu un mare număr de oameni, lăgăduindu-le că, acolo, divinitatea le va descoperi „semnele libertăţii", fără îndoială, libertatea dobândită după ce vor fi fost izgoniţi romanii. Desigur, aceste „semne ale libertăţii" care puteau să fie văzute ele toţi în pustiu, erau, evident, miraje, fenomene de iluzie optică şi se produceau în atmosfera caldă a pustiului, în unele locuri binecunoscute de aceşti falşi profeţi. Mirajele se produc, cum este bine ştiut, mai cu seamă în pustiuri.

---

391 *Antiehităţile iudaice,* XX, V, 1 (97-99).

Mai târziu, un iudeu din Egipt, care afirma şi el că este profet[392], a adunat un număr de patru mii de sicari, deci de zeloţi, sicarii fiind o ramură extremistă a zeloţilor, făgăduindu-le că „era în stare să pornească la luptă împotriva Ierusalimului, şi să-l cucerească cu puterea sa, după ce va birui garnizoana romană, apoi va cârmui poporul”. Sub procuratorul Porcius Festus (59—61 e.n.) un nou „impostor”, deci un fals profet zelot, s-a ivit şi el „făgăduie mântuirea şi sfârşitul tuturor relelor”[393], dar a fost biruit şi ucis de trupele romane.

Vom observa că Iosif Flavius pare să facă o distincţie net» între zeloţi, pe de-o parte, şi aşa-zişii impostori, prorocii mincinoşi, cel puţin în vremea lui M. Antonius Felix *(52—59* e.n.), pentru că el scrie clar: „S-a format încă o altă grupare de nelegiuiţi, ale căror braţe erau mai neprihănite dar sentimentele mai lipsite de cuviosie şi care au contribuit tot atât ca şi asasinii (deci tot atâta cât zeloţii şi sicarii – *Aih. N.* N.n.) la ruinarea prosperităţii oraşului Ierusalim. Nişte indivizi vagabonzi şi vicleni, care nu căutau decât schimbării şi revoluţii sub masca inspiraţiei divine, împingeau mulţimea spre un delir furios şi o

392 *Antichităti,* XX, VIII, 6 (169); *Războiul,* II, XIII, 5 (261); *F.A.* XXI, 38.
393 *Antiehităţile iudaice,* XX, VIII, § 10 (188).

atrăgeau în pustiu, undedivinitatea, spuneau ei, trebuia să le arate semnele libertăţii lor" u. Apoi Iosif Flavius scrie că aceşti „impostori", deci aceşti falşi profeţi, s-au asociat zeloţilor într-o anumită epocăls. Aşadar, această grupare de impostori, de falşi profeţi, nu era identică deloc cu zeloţii, cu asasinii, doar mai târziu probabil către anul 60 aceste două grupări s-au reunit. Dar din faptul că falşii proroci s-au unit cu zeloţii şi cu sicarii în preajma războiului cu romanii, din anul 66—71, se poate deduce că la începutul sec. I e.n., zeloţii nu aveau printre ei mulţi sau numeroşi *homines religioşi* care proroceau, deci prorocii mincinoşi din Cu\ întărea de pe munte nu pot fi zeloţi.

Este greu să formulăm ipoteze valabile cu privire la apartenenţa acestor „impostori şi şarlatani" cum îi numeşte Iosif Flavius, la una din sectele iudaice ce ne sunt cunoscute, dar putem afirma cu certitudine că ei nu erau zeloţi, cel puţin la început. Ei par mai degrabă a fi foarte apropiaţi de esenieni, care, după cum vom arăta, aveau proroci printre ei, fiind singurii sectanţi iudei care aveau profeţi, în afară de zeloţi, în vremea războiului cu romanii şi înainte cu puţin. Căci numărul falşilor profeţi zeloţi a crescut în med vertiginos în timpul asediului Ierusalimului de către remani: „Tiranii (adică zeloţii – n.n. *Afh. N.)* au pus

atunci pe mulţi oameni să afirme că trebuia să se aştepte ajutorul divinităţii" şi un astfel de profet fals a provocat moartea a 6.000 de iudei într-o sală a Templului, făgăduirdu-le „semne ale mântuirii"[394]. Chiar după cucerirea Ierusalimului de către romani, un proroc mincinos zelot, refugiat la Cirene (în nordul coastei africane) a chemat un mare număr de iudei spre a le arăta minuni... Furia sicarilor a cuprins ca o epidemie şi oraşele Cirenaicei. Ionatan, cel mai ticălos dintre oameni, de meserie ţesător, a fugit la Cirene. El a convins pe un mare număr de oameni săraci să-l urmeze şi i-a dus în pustiu, făgăduindu-le să le arate semne divine şi apariţii". Fă[395]că îndoială, este vorba de aceleaşi miraje e. Ire apăreau în deserturi şi pe care acest impostor le arăta – ci *lor car*e îl urmau.

Aşadar, existau proroci mincinoşi zeloţi înaintea nimicirii celui de-al doilea Templu, dar aceştia nu par deloc a îi contemporani cu Cuvântarea de pe munte (circa 33 e.n.), pentru că cel dintâi dintre prorocii zeloţi apare în vremea procuraturii lui L. Cuspius Fadus *(ii*—46 e.n.). Ori în textul din *Matei,* VII, 15, e vorbi de proroci mincinoşi care trăiau

---

394[18] *Ibidem,* **VI, V, § 2 (283 şi 286).**

395 *Ibidem,* VII, XI, § 1 (437-438).

în vremea aceea şi se dau amănunte precise despre ei.

V. *Prorocii eseuieni.* În acel timp exista o altă sectă iudaică, care avea profeţi în rândurile ei: secta esenienilor. Ştim că esenienii aveau printre ei proroci, adică oameni care primeau mesaje divine *(firophetes,* „profet", în limba rgieacă are sensul de: cel care aduce mesaje zeilor) şi, drept urmare, erau în stare să cunoască viitorul. Mărturia lui Iosif Flavius este cb'. Olut categorică în această privinţă: „Există chiar printre ei unii care pretind că pot prevedea viitorul, fiind exercitaţi în studiul cărţilor sacre şi este rar **– ca** ei să se înşele în prezicerile lor" *(Războiul iudeilor,* **II.** VIII, 12,159). Şi marele istoric iudeu redă câteva preziceri – ale prorocilor esenieni. Astfel, el relatează cum un esenian – a prezis lui Irod cel Mare că va fi rege: „Un esenian, Menahem, care ducea o viaţă atât de plină de fapte bine, încât era lăudat de toată lumea. El primise de la divinitate darul de-a prezice cele viitoare. Văzând pa Irod, atunci destul de tânăr, studiind cu copii de vârsta sa, îi spuse că într-o zi va domni peste iudei. Irod crezu că nu-l cunoaşte sau că-şi bate joc de el, şi îi răspunse că îşi dă seama că nu cunoaşte naşterea sa, care nu era deloc ilustră, spre a putea nădăjdui la o asemenea cinste. Menahem îi răspunse surâzând şi dându-i o mică

lovitură peste şale: V-am spus şi repet iarăşi: vei fi rege şi vei domni cu fericire, pentru că aşa a vrut divinitatea. Aduţi aminte de această lovitură pe care ţi-am. Dat-o, spre a-ţi înfăţişa în minte diferitele schimbări alr sorţii tale... Irod n-a ţinut seamă atunci de aceste cuvinte, dar când s-a văzut înălţat pe tron şi într-o aşa de mare îmbei – şugare, puse să-l cheme pe Menahem şi-l întrebă despre durata domniei sale, dacă va fi de zece ani. (Menahem) răspunse că va fi de douăzeci şi de treizeci, fără să spună nimic precis. Irod, satisfăcut de acest răspuns, îl trimise acasă cu cinste şi de atunci s-a purtat întotdeauna frum «, şi bine cu esenienii. Nu mă îndoiesc că faptul acesta va fi considerat în mintea unora de necrezut, totuşi eu am socotii: că trebuie să-l relatez, pentru că sunt mai mulţi membri, ai acestei secte cărora divinitatea nu se dă în lături să descopere tainele sale din cauza evlaviei vieţii lor”[396].

În aceeaşi direcţie Iosif Flavius scrie: „Nu poate t îndestul admirat faptul că un om, Iuda esenianul, ale căi’. T; preziceri se verificau întotdeauna, văzând pe înfigon (fia – tde lui Anstebul şi fiu al regelui iudeu lobanan Hyrcact) că intră în Templu, spuse discipolilor şi ucenicilor săi cac aveau obiceiul să-l urmeze spre a verifica efectele acestei

396 *Antichităţile iudaice,* XV, V, § 5 (373-379).

ştiinţe care îl făceau să cunoască viitorul, că ar dori nr[397]t degrabă să fie mort, deoarece viaţa lui Antigon arăta falsitatea'. Previziunilor sale. Căci el era sigur că Antigon va muv. În ziua aceea chiar în turnul Straton, ceea ce era cu puţinfă, întrucât acest turn era la o distanţă de 600 4 r stadii (circa 90 km – n.n. *Atât.* A7.) de Ierusalim, iar c-x mai mare parte a zilei trecuse. În timp ce spunea acestei". a venit ştirea că Antigon a fost ucis într-un loc subteran numit cu acelaşi nume de Straton" *(Războiul iudaic,* I, III, 5 (78—81)). Tot aşa un esenian numit Simen a reuşit să-i pezică lui Archelau, fiul lui Ired cel Mare, care văzuse în v'. –, nouă spice de grâu, mâncate de oi, ce i se va întâmpla *în* viitor. Şimon explică acest vis arătird că cele nouă spice de grâu erau numărul de ani pe care Archelau avea...3 domnească, iar boii însemnau o schinbare a sorţii lui Drept urmare, visul însemna că Archelau trebuia să > t pregătească pentru mearte. Şi după cinci zile Archehv. T a primit ordin să se ducă şi să întâlnească pe împărat la Roma, care l-a detronat şi l-a trimis în exil" l9.

---

397 [19] *An'ichităiile,* XVII, XIII, 3 (345-348); *Războiul,* II, VII, 3 (HI- 114).

20 Ci. J. Carrmgnac, ia RQ, No. 18 (1955), p. 199 sq.; J. M. Allegro, *An Astrologieal Criptic Document from Qumran,* în ISS, vol. IX, no. 2, 1964, pp. 291 — 2)4; M. M. Delcor, *Recherches sur un horoscope en langue hébraïque provenant de Qumrân,* in RQ, No. 20 (1955), pp. 521-542; Felipe Seil, *Les horoscopes de Qumrân,* în „Cultura Biblica", vol. 23 (1965), pp. 365—357; A. Dimont-Sommer, *La secte des Esséniens et les horoscopes de Qumrân,* in „Archéologie", No. 15 (1967), pp. 24-31.

21 Migae, PG, tom XVI, col. 3406.

22 Chirii al Alexandriei, Migne, PG, tom. LXX XVI, col. 775.

Pentru a prezice viitorul, profeţii esenieni foloseau mai multe tehnici. Werner Förster scrie în acest sens: „Iosif Flavius atribuie daruri profetice membrilor sectei eseniene (în sensul că ei preziceau viitorul)... Aceasta este în acord cu faptul că scriitorul ***Imnelor*** de la Qumran este convins că el este hărăzit cu duh sfânt. Refuzul de-a admite inspiraţia divină a învăţătorului Dreptăţii este probabil unul din punctele prin care mişcarea eseniană se diferenţia de farisei" ***(op. Cât.,*** p. 5, nota 3).

Dar în afară de inspiraţia divină, profeţii esenieni preziceaţi viitorul, folosindu-se de astrologie şi au fost regăsite printre manuscrisele de la Qumran horoscoape şi documente criptice astrologice 20.

Pe de altă parte, mărturiile asupra darurilor profetice ale esenienilor sunt unanime şi se regăsesc chiar şi la autorii care par să nu depindă de sursele lui Iosif Flavius, cum ar. fi, de pildă, Ipolit, care scrie: „Se utilizează la ei prorocirea- şi predicţia lucrurilor viitoare" 21 şi Porfiriu, citat de Chirii al" Alexandriei, scrie: „Din pricina felului lor de viaţă, şi din cauza înfrânării spre a ajunge la adevăr şi la cuvioşie, se află printre ei, pe dreptate, din aceia care prezic cele viitoare, pentru că se exercitează studiind cărţile sacre şi, de asemenea, diferitele modalităţi de-a deveni neprihăniţi"

22.

Fără îndoială, fiind pe lângă ei Iosif Flavius, care a fost ucenicul esenienilor, a învăţat arta de-a prezice adevărul, lucru ce i-a izbăvit viaţa după cum scrie el. Într-adevăr., prins prizonier de către romani, după cucerirea fortăreţei pe care-o comanda, numită Iotapata, Iosif Flavius a prezis lui. Vespasian şi lui Titus că vor fi împăraţi romani. Vespaşian întrebânda-l de ce nu a prevăzut cucerirea fortăreţei pe care o comanda şi că va ajunge prizonier al romanilor, Iosif a răspuns că a prezis locuitorilor acestei cetăţi că va fi cucerită după o rezistenţă de 47 zile şi că el va cădea viii în mâinile romanilor. Vespasian a cercetat adevărul spuselor lui Iosif printre ceilalţi prinşi de război iudei şi a ailat că aceasta era adevărat" 23.

Tot aşa Filon din Alexandria, vorbind despre terapeuţi scrie: „Toată vremea au mintea îndreptată spre Creator, în aşa fel că în vis chiar nu-şi reprezintă altceva decât frumuseţea Virtuţilor şi Puterilor. Căci mulţi dintre ei având vise în somnul lor ajung până acolo încât descoperă secretele admirabile ale filosofici sacre" 24, Astfel, *terapeuţii* văd în visele lor Virtuţile şi Puterile care sunt: categorie de îngeri, iar, pe de altă parte, au revelaţii cu privire la doctrinele teologice. În plus, Filon scrie tot

despre ei că văd „lucrurile divine” (*ibidem*, § 11). Aceasta înseamnă că terapeuţii erau nişte văzători, nişte vizionari, care primeau mesaje divine în viziuni nocturne, la fel ca şi profeţii canonici. Terapeuţii aveau revelaţii în vis nu numai cu privire la viitor (deci nu erau simpli ghicitori care preziceau viitorul), dar, după spusele lui Filon, „ei descopereau secretele admirabile ale filosofiei sacre”. Aşadar, erau profeţi adevăraţi „iar nu simpli ghicitori.

Una din sursele cele mai demne de încredere cu privire la esenieni, după nimicirea celui de-al doilea Templu, este Sf. Epifane, care-a scris opera intitulată *Panarion.* El este născut în Palestina, la Eleutheiopolis în anul 315 e. N şi a întemeiat în oraşul în care s-a născut o mănăstire, al cărei egumen a fost vreme de peste treizeci de ani. El ştia foarte bine coraica şi aramaica, apoi latina şi greaca, poate şi copta, astfel că relatările sale despre esenieni şi restunle acestei secte după nimicirea celui de-al doilea Templu ni se par foarte însemnate, pentru că el a vieţuit pe înseşi locurile unde au trăit esenienii şi iiir. Deă a putut, în felul acesta, să adune informaţiile cele mai veridice cu privire la această sectă, în secolul al IV-lea a] erei noastre. Ori Epifane afirmă că în timpul său existau esenieni

(cssenoi) printre samariteni[398] şi o altă sectă tseniacă pe care ei o «urneşte ***ossenoi,*** printre iudei (***ibidem,*** col. 260—279). Şi această ultimă sectă a avut şi ea proroci printre membru ei. Într-adevăr, pe vremea împăratului Traian, un fals profet numit Elxai (numele poate avea sensul de ***LCSH,*** „Creator ascuns") şi un alt profet mincinos numit Iexeos frate al celui ■dinţii (Iexeos poate însemna de asemenea YH CSH, deci tot „Creator ascuns", unde YH este jumătatea numelui teofor).

Vom menţiona cu acest prilej că în ***Matei,*** XXIV, 26, se cere ucenicilor să nu fie înşelaţi de vreun Mesia ***ascuns*** lin pustiu. Aceasta fiindcă esenienii care locuiau în pustiu, ia Qumran, se înconjurau de mult mister şi jurau să păstreze tainele lor. După Iosif Flavius, zeloţii care locuiau şi ei în pustiu urmau doctrinele fariseilor şi n-ar fi putut să admită un Mesia ascuns în pustiu, deci Elxoi şi Iexeos au avut revelaţii divine care au reformat această sectă. Iexeos a determinat pe sectanţii iudei să adore sarea, pământul, pâinea, cerul, aerul şi vânturile. Înfluenţa veche persană este evidentă în aceste doctrine, pentru că soarele, luna, focul, apa, aerul şi celelalte elemente erau adorate de

---

398 *Războiul iudaic* II, VIII, 9 (399-400).
24 De vita contemplativa, § 26.
25 Panarion, Erezia, a X-a, Migne, I'G, tem XLI, col. 232-233-

către persani în epoca sasanidă 2S. Apoi Epifane scrie că pe timpul său mai trăiau două surori care coborau din acest fals profet Elxoi şi se numeau Marthaus şi Marthana. Sectanţii esenieni din vremea lui Epifane utilizau scuipatul acestor două surori şi alte „murdării" ale lor spre a vindeca bolnavii.

Vedem deci că mai ales esenienii aveau profeţi printre ei şi aceasta nu sporadic, ci în mod constant, întrucât exista la ei un adevărat învăţământ profetic după Iosif Flavius 27. Tot aşa K. Schubart scrie: „Putem să tragem concluzia că membrii acestei secte sau cel puţin unii dintre membrii ■săi se socoteau pe ei profeţi"[399].

Da aceea, dacă s-a putut avansa ipoteza că prorocii mincinoşi din *Matei,* VII, 15, au fost zeloţi, ni se pare mult mai logic şi conform faptelor istorice să presupunem că aceşti proroci mincinoşi au fost esenieni.

D; altfel, faptele şi argumentele care vor urmă vor convinge pa oricine că prorocii mai sus menţionaţi au fost esenienii.

VI. ***Prorocii mincinoşi din Matei, VII, 15, nu sunt zeloţi.*** Reiese din expunerea precedentă asupra profeţilor

399 Cf. C. Huart et L. Djlaporte, *L'Irx* antiqus,* Paris, 1943, p. 403 sq.

27 *Războiul iuixic,* II, VIII. 12 (159); cf. şi I, III, 5 (78-31), unde se arată că Iuda. esenianul care era profet a rea discipoli.

28 Cf. Volumul colecti v editat dî K. Stin Hhl, *Ths Scrolls ani Ihe New Testament,* N-.v York, 1939, pp. 11S —123.

în sectele iudaice din timpul acela că prorocii mincinoşi din ***Matei,*** VII, 15, nu puteau să fie, în mod verosimil, decât sau zeloţi sau esenieni, pentru că doar în aceste două grupări se aflau proroci a căror existenţă era bine cunoscută de către toţi ■iudeii şi care a fost consemnată în sursele noastre istorice.

Trebuie să observăm că porunca: „Păziţi-vă de proroci, mincinoşi" se referea la aceia care trăiau în timpul acela sau oare aveau să se ivească puţin timp după aceea, deci la profeţii mincinoşi zeloţi şi esenieni, singurii care existau ui a. Cea vrems. Chestiunea care trebuie elucidată este dacă ap. Ila. Tia „proroci mincinoşi" se referă doar la esenieni, sau în această denumire sunt cuprinşi şi *esenienii* ***şi zeloţii.*** Ni se puc că aceşti proroci mincinoşi menţionaţi nu puteau în niia un caz să fie zeloţi şi aceasta din următoarele motive:

1 Prorocii zeloţi apar mai târziu, căci cel dintâi proroc '. Ciot pe care îl cunoaştem, după spusele lui Iosif Flavius, a io-l Thsudas în timpul lui L. Cuspius Fadus (44—46 e.n.). Drept urmare, prorocii zeloţi nu sunt deloc contemporani, ori textul din ***Matei*** VII, 15, vorbeşte la prezent: „Păziţi-vă d „ proroci mincinoşi" şi descrie obiceiurile şi maniera lor de-a se prezenta, „care vin la voi îmbrăcaţi în haine de oi,

dai p; dinlăuntru sunt lupi răpitori" (***ibidem).*** Spusele acestea aluzive îndreptate împotriva profetilor mincinoşi, / par a indica faptul că aceste personaje erau bine cunoscute de toţi iudeii care ascultau Cuvântarea de pe munte şi care erau contemporani cu aceşti profeţi. Ori esenienii nu aveau profeţi printre ei în mod ***sporadic, întâmplător*** şi ***excepţional.*** S-a arătat că Iosif Flavius indică existenţa unui adevărat învăţăai'.nt al profeţirii, pe care poate l-a căpătat şi el de la ■esenieni, unde şi-a făcut o parte din educaţie, şi care l-a ajutat să facă prezicerile sale atât de exacte lui Vespasian şi lui Titus. Acest învăţământ profetic se făcea prin studiul cărţilor sacre, căci Iosif Flavius scrie: „Se află chiar printre ei un; care se arată capabili să prezică viitorul, fiind exercitaţi în studiul cărţilor sacre şi este rar ca ei să se înşele în prezicerile lor" ***{Războiul iudaic,*** III, VIII, 12,159).

De aceea, aceşti profeţi mincinoşi despre care se face menţiune în Cuvântarea de pe munte nu puteau fi zeloţi, ci esenieni.

2. Pe de altă parte, profeţii zeloţi apăreau *sporadic,* ***câte unul;*** nu era un grup, un ansamblu cum par să arate cuvintele din Cuvântărea de pe munte. Căci în acest text se vorbeşte de *numeroşi* profeţi mincinoşi: „Mulţi îmi vor

zice în ziua aceea: Doamne, Doamne, oare nu în numele tău am prorocit?" *[Matei,* VII, 22). Aceşti numeroşi proroci mincinoşi, acest grup, nu putea în niciun caz să fie cempus din zeloţi, care au avut proroci mincinoşi, *dar câte unul* ***deodată*** *şi succesiv,* pentru că este picorbil că fiecare pioice mincinos zelot afirma că este „profetul", adică piorocul care trebuia să vestească venirea lui Mesia. Aceasta, cel puţin până la începutul războiului cu remanii. De altfel, Iosif Flavius afirmă că zel oi îi urmau doctrinele teolegice ale fariseilor. Aceştia din urmă aşteptau un singur piorcc care trebuia să fie ***Prorocul,*** cel care avea să preceadă venirea lui Mesia, iar nu mai mulţi şi numeroşi preroci, împotriva căioia Cuvântarea de pe munte cere ferire.

În ceea ce priveşte „învăţăminiul" prorocirii, se pare că el exista şi înainte de dăiâmarea primului Templu, căci în I***V-Regi,*** II, 3,5,7,15 se menţionează „lui prorccijor", cuvântul fiu a\rad sensul de discipol, ucenic şi ne arată că la Ierihon erau peste 50 de în ai proiocilor. Aceştia sunt menţionaţi şi în capitolul IV, 38 al aceleiaşi cărţi, din textul căreia reiese că vieţuiau laolaltă într-o cbşte şi nu în casa părinţilor lor, ca nişte copii. Esenienii au reluat atest $nvăţământ al prorociei, poate fără să întemeieze „şcoli

de proroci”, cum s-a pretins despre vechiul profeţiim dinainte de exilul babilonic. Astfel, aceşti proroci în mrmăr mare nu pot fi decât proroci esenieni iar nu zeloţi.

3. În textul *F.A.,* XIII, 6, se face menţiune de Bar Iisus şi se spune despre el că era un prorcc mincinos care trăia în preajma proconsulului reman Sergius Paujus, fiird protejat al lui. Ori zeloţii erau mari duşmani ai icmanilor şi cum romanii, la rândul lor, tnbuie să se fi păzit de zeloţi, este cu neputinţă de afirmat că prorocii mincinoşi centemporani Cux întării de pe munte au fost zeloţi.

4. Dar mai cu seamă este cu neputinţă ca zeloţii să fie numiţi în Cuvântarea de pe munte ***oi,*** adică cu numele unui animal cunoscut prin blândeţea sa, ca şi prin pasivitate. Deci: „Păziţi-vă de prorocii mincineşi care vin la voi în Brăcaţi în haine de oi” ***(Matei,*** VII, 15) nu s-ar putea referi **la zeloţii care luptau împotriva romanilor cu armele în mâini, ca şi împotriva slugilor romanilor. Zeloţii chemau poporul să se răscoale şi să lupte cu romanii, ceea ce nu este o faptă a unor oi, mamifere supuse şi ascultătoare. Iar zeloţii sunt numiţi de cele mai multe ori *tâlhari* în scrierile lui Iosif Flavius, adică sunt numiţi cu o apelaţie ce se aplică unor oameni puţin supuşi şi nepacifici.**

5. Pa deasupra, zeloţii sunt numiţi cu totul altfel decât „proroci mincinoşi" în *N.T.,* unde este adesea vorbi de ei. Într-adevăr, zeloţii sunt numiţi fie *tâlhari* ***(Ioan,*** XVIII, 40, *Matei,* XXVI, 55), fie *galileeni (Luca,* XIII, 1—2), fie zeloţi *(F.A.,* I, 13), fie ***canaaneeni*** *(Matei,* 4), sau chiar prin amfibologie intenţională „trestie" cum a încercat să arate Constantin Daniel29. Niciodată zeloţii nu sunt numiţi proroci mincinoşi şi niciodată *Noul Testament* nu face vreo aluzie la activitatea lor profetică.

6. Dar în *N.T.* Sunt descrişi aceşti proroci mincinoşi ca făcând numeroase vindecări prin izgonirea duhurilor necurate *(Matei, Vil,* 22). Ori, după sursele noastre istorice aertuale, nu prorocii mincinoşi zeloţi vindecau boii. Dimpotrivă, esenienii se ocupau de medicină după Iosif Flavius: „Ei se dedau cu un zel extraordinar la studiul operelor vechi, alegând mai cu seamă cele ce au în vedere folosul sufletului şi al trupului. În acestea ei studiază, spre a tămădui bolile, rădăcinile care le vindecă şi proprietăţile pietrelor preţioase" *(Războiul iudaic,* II, VIII, 6,136). O serie de instrumente medicale au fost găsite în peşterile locuite altă dată de esenieni30. Dur în plus *therapeutai,* „terapeuţi" pare să însemne mai ales „vindecători, vraci" după numeroşi cercetători, având

aceeaşi rădăcină cu verbul grecesc *a vindeca* şi cu numele grec al vindecării, al metodelor de tămăduire: *thsrapia. Tot* aşa s-a afirmat că numele esenieaiior *essaios,* „eşa. Aiaa", are ca etimologie termenul aramaic *'esah,* „medic.

23 Esssniens, zelofes et sicaires ei leur mzn ion pnr parony. Nie dans le N.T. la „Numan", voi. XIII, fasc. 2 *(1)55),* p. 8S sq. *Idem, Les esseniens st „oc'. Ix qui soni dans les maisons des rois",* î: t RO, No. 22 (1957), pp. 261 – 277.

30 L. Stezaniek şi D. Djbicka, *în:,, rhmn sU miiicule din grotele de la Wadi Murabba at,* în „Msandăr", XXI *(1055),* pp. 310 —322.

doctor"[400]. Astfel, aceşti proroci mincinoşi-vindecători nu erau zeloţi.

7. însă zeloţii nu s-au numit pe ei înşişi niciodată – ca sectă şi în totalitatea lor – *profeţi* sau „văzători", ceea ce are acelaşi sens, fiindcă grecescul *prophetes* traduce termenii ebraici *hozeh* şi *ro ch* din textul masoretic al Scripturii (cf. 1 *Cronici,* XXVI, 28; *11-Cronici,* XVI, 7 etc.) spre a putea îi numiţi de adversarii lor „proroci mincinoşi". De altminteri, în Dicţionarul celebrului lexico-graf grec din

400 Printre alţii: G. Yermes, *The Etyrr.ology of Essenes,* în RQ, No, 7, pp. 437 — 443; *idem, Essenes and Therapeutai,* în RQ, No. 12, pp. 495 — 504.

Alexandria, Hesychius, termenul *essetioi* grecesc este tradus prin *man**leis,*** „ghicitor”. Ori *essetioi* este foarte apropiat de ***essenoi,*** „esenieni”[401], adică înţelesul numelui de *esenian* pare a fi pentru Hesychius acela de prezicător, de ghicitor, Şi esenieriii şi-au dat foarte des numele de „văzători” care are sensul de „profet” şi poate fi tradus în greceşte prin *prophetes,* cum arată citatele din *Septuaginia.*

8. Dar profetismul Zelot este un aspect puţin esenţial şi cu Totul secundar în activitatea acestei secte, al cărei sccrp principal era lupta împotriva romanilor şi trădătorilor iudei, slugile romanilor şi **a** regilor **irodieni.** Aşadar, *hemines religioşi* zeloţi, destul de puţin numeroşi de altfel, nu erau personajele cele mai importante din această sectă, pentru **a** putea împrumuta numele lor întregii secte.

9. În fine, cei numiţi *proroci mincinoşi* trebuiau să fie cunoscuţi de toţi iudeii svb acest nume, pentru că li se dă acest nume în Cuvântarea de pe munte, la care asistau mulţimi de oameni *(tous ochlous-Matei,* V, 1). Trebuia neapărat ca toţi oamenii care asistau la această Cuvântare să înţeleagă bine de cine era voi ba şi nu se

401 Cf. Hesychii Alexandrini Lexicon, Jenae, 1862, 5 volume, *sub vocabulo.*

putea grăi într-un chip cbscur şi neclar în această Cu\ întăre adresată tuturor iudeilor. Drept urmare, această apelaţie de *proroci mincinoşi* trebuie să fi fost o apelaţie cemună şi bine cunoscută dată unor *homines religioşi* ştiuţi de toţi. Ori niciodată zeloţii, în niciun text cunoscut de noi, n-au fost numiţi în felul acesta. Aşa cum s-a arătat, Iosif FJavius relatează existenţa, puţin timp înainte de ea boiul împotriva romanilor *(60*—71 e.n.) a unui grup de sectanţi, pe care îi numeşte „şarlatani", dar aceştia nu erau identici cu zeloţii, fiindcă Iosif ne arată că ei s-au asociat cu zelotii la un moment dat ***(Războiul iudaic,*** II, XIII, 6,264) '.

Toate aceste motive ne determină să afirmăm că procrocit mincinoşi, împotriva cărora se cere păzire şi fereală, în Cuvântarea de pe munte, nu erau zeloţi. Dar dacă nu erau zeloţi, ei trebuiau în chip necesar să fie esenieni, pentru că nu existau decât aceste două secte iudaice care aveau proroci în rândurile lor. În afară de acest argument negativ ni se pare cu putinţă să avansăm mai multe argumente pozitive care dovedesc că aceşti proroci mincinoşi sunt într-adevăr esenienii.

VII. ***Esenienii îşi dădeau numele de „văzători" ceea*** *ce* ***înseamnă profeţi.*** Există o apelaţie pe care şi-o

dădeau esenienii al cărei sens este acela de ***profet,*** care dovedeşte că, cei de la Qumran credeau cu adevărat că sunt slujitorii divinităţii şi mesagerii săi. În plus, aşa cum vom vedea mai jos, acest nume de „văzători" pe care esenienii şi-l atribuiau pare să corespundă, mai mult ca oricare altul, numelui grec sub care sunt cunoscuţi esenienii.

Într-adevăr, autorul *Imnelor* esenâene – poate învăţătorul Dreptăţii – vorbind despre persoana sa, exclamă cu privire la discipolii şi adepţii săi: „Am fost un om al certei pentru tâlcuitorii aberanţi, dar un om al păcii pentru *văzătorii sinceri* – LKWL HWZY NKWHWT" *(Imne,* II, 14—15). În acest text este evident că ***văzătorii sinceri*** arată pe partizanii învăţătorului Dreptăţii autorul Imnelor, deci pe esenieni, întrucât el nu poate numi „sinceri" decât pe adepţii săi care l-au urmat şi i-au admis doctrinele.

Tot aşa în textul *Regulii războiului fiilor luminii cu fiii întunericului,* XI, 7—8, citim: „Prin intermediul unşilor tăi *văzătorii oracolelor (tale)* (HWZY T'WDWT), tu ne-ai vestit [vremea] războaielor tale, spre a te slăvi în duşmanii noştri, spre a dărâma hoardele lui Belial". În acest pasaj nu poate fi vorba de prorocii canonici, căci aceştia nu au vestit perioadele războiului fiilor luminii cu fiii întunericului

şi, dimpotrivă, *Regula războiului* profetizează perioadele acestui război eshatologic. Pe deasupra, pentru care motiv. ar putea fi numiţi profeţii canonici „văzători", când ei înşişi îşi spun cel mai des NB'YM şi când această denumire a profeţilor canonici se regăseşte des în scrierile eseniene?

De altfel, adversarii celor de la Qumran sunt numiţi ***văzători ai relaxării'***—HWZY RMYH (***Imne,*** IV, 10) sau ***văzători de aberaţie,*** HWZY T'WT (***Imne,*** IV, 20) şi aceste expresii se referă în med sigur la adversarii celor de la Qumran, cum afirmă şi Jean Carmignac33, întrucât contextul discută despre uneltirile acestor „văzători" împotriva autorului ***Imnelor,*** desigur Dascălul Dreptăţii. Dacă adversarii esenienilor erau ***văzători de aberaţie*** sau ***văzători de relaxare (ai moliciunii)*** sau ***proroci ai minciunii (Imne,*** IV, 16), în acest caz ***văzătorii*** sinceri trebuiau neapărat să fie esenienii. Tot astfel, în ***Documentul de la Damasc,*** II, 11—13, citim: „În tot timpul (Divinitatea) şi-a ridicat oameni renumiţi, în scopul de-a lăsa o rămăşiţă în ţară şi spre a umple suprafaţa pământului cu descendenţii lor. Ea i-a învăţat prin unşii Spiritului său sfânt şi prin ***văzătorii de adevăr*** (HWZY 'MT) şi cu exactitate ea le-a determinat numele lor". În

acest pasaj este voi ba de două categorii diferite de ***homines religioşi*** care au instruit această rămăşiţă din Israel: esenienii. Aceste două categorii sunt mai întâi: miruiţii Spiritului său sfânt, care, fără îndoială, erau profeţii canonici. În al doilea rând veneau ***văzătorii de adevăr,*** diferiţi de cei dintâi. Ori nu există niciun motiv ca profeţii canonici numiţi în general NB'YM să fie numiţi ***văzători.*** Cei care au instruit această rămăşiţă a lui Israel, esenienii, au fost mai întâi profeţii canonici, dar, de asemenea – cum este şi logic – propriii lor profeţi care sunt numiţi ***văzători.***

În fine, în ***Imne,*** XIV, 7, esenienii în general sunt numiţi ***oameni ai vederii*** CNSY HZWNKH). Pe de altă parte, dacă ne gândim că adesea esenienii scriu în manuscrisele lor că ***vedeau,*** că ***contemplau pe îngerii sfinţeniei (Regula războiului,*** X, 10'—11), minunile divinităţii ***(Regula Comunităţii,*** XI, 3), fiinţa eternă, deci pe creatorul însuşi ***(Regula Comunităţii,*** XI, 6; ***Imne,*** IV, 6,23), misterele divinităţii ***(Regula Comunităţii,*** XI, 19), este cu neputinţă de negat că aceşti văzători, sunt esenieni şi că acest nume de ***văzători*** este unul din numeroasele denumiri pe care şi le dădeau.

Tot aşa, cărţile apocrife scrise în mediul esenian, cum ar fi ***Cartea lui Enoh, Testamentul celor doisprezece***

Patriarhi, Ca şi ***Cartea Jubileelor,*** relatează adesea viziuni, iar autorul

81 Les textes de Qumran, **voi. I,** *p.* **207, nota 12.**

Testamentului celor doisprezece Patriarhi îl face să spună, pe Levi, de pildă, că l-a văzut pe Creatorul însuşi, iar Enoh relatează cum l-a văzut pe Creator. În aceste scrieri se vorbeşte adesea despre viziuni. Iar Filon din Alexandria, care admiră atât de mult pe esenieni şi a trebuit să fie în preajma învăţaţilor esenieni, afirmă că omul înţelept vede pe Creator 34.

Dar ***văzător*** înseamnă ***profet,*** căci citim în I-***Regi,*** IX, 9: „Şi pe vremuri în Israel fiecare spunea aşa, mergând să-l întrebpe Creator: «Haidem să mergem la văzător», pentru că poporul numea odinioară ***văzător*** pe profet". De asemenea, textul din II **–** ***Regi,*** XXIV, 11, care sună: „Şi David se sculă dis de dimineaţă şi cuvântul lui Yahweh a fost peste Gad, profetul, văzătorul care spuse..." Adică ***profet*** şi ***văzător*** sunt termeni sinonimi pentru ***V.T.,*** aşa cum se vede şi din faptul că profetul Samuel este numit adesea ***văzător*** în acelaşi context (I **–** ***Regi,*** IX, 11,18,19). Cei doi termeni ***văzător*** şi ***proroc*** sunt sinonimi şi într-o epocă mai tardivă, în ***Amos,*** VII, 11—14, căci preotul Amasias se adresează lui Amos numindu-l ***văzător*** (VII,

12), iar Amos îi răspunde: „Nu eram profet nici fiu de profet” (VII, 14). De asemenea, în textul din ***Isaia,*** XXIX, 10, văzător este sinonim cu proroc, dar acest nume dat profetilor NB’YM este arhaic şi nu se regăseşte în cărţile profetilor mai recenţi. Totuşi esenienii foloseau acest termen pentru a numi pe profeţii lor, poate tocmai din dorinţa de arhaism, de reîntoarcere la trecut, aşa cum scriau şi numele lui Y’ahweh cu caractere feniciene sau cum foloseau un calendar dinainte de exilul din Babilon şi cum refuzau să scrie în aramaică sau greacă, limbi folosite după întoarcerea din exilul babilonian. Ni se pare probabil că aceşti ***văzători*** esenieni au fost numiţi profeti mincinoşi de către cei care nu acordau niciun crezământ prezicerilor lor. S-a arătat că ***văzător*** înseamnă ***profet*** într-o epocă arhaică şi în textul ***V.T.***

VIII. ***Numele de esenieni are sensul de văzători, deci de profeti.*** Când Filon din Alexandria vrea să explice sensul şi originea numelui de ***esenian,*** el scrie: „Acest nume, după părerea mea, cu toate că nu este strict vorbind un substantiv grec, poate să fie apropiat de cuvântul «sfinţenie»;

84 Quod Deus sit immutabilis **§ 2;** *Legum Allegoriae,* **III, VIII, 27 etc.**

Într-adevăr, ei sunt în cel mai mare gifd Curtni censaciaţî serviciului Creatorului” 3S.

Se pare că cel dintâi A. Dupont-Scmmer a explicat jocul de cuvinte făcut de Filon pentru a clarifica etimologia numelui de esenian, căci el scrie: „Filon pare să facă un joc de cuvinte cu asemănarea dintre termenii greceşti *essaioi, h*. Eseeni» şi ***osioi,*** «sfinţi» 56. Pe de altă parte, după altă observaţie a lui A. Dupont-Scmmer, Iosif Flavius face un alt joc de cuvinte, tind vrea să explice sensul şi etimologia termenului de *esenian* (7*bidem,* p. 38, nota 1). Într-adevăr, Iosif scrie că numele esenienilor înseamnă, evident în ebraică şi în aramaică, *semnoi (Războiul iudaic,* II, VIII, 9,119), ceea ce se traduce în greceşte prin „veneisbil, s/înt, august”, deci corespunde termenului aramaic *hasaia,* „sfânt, pur”, în timp ce în siriacă *hei o, hasio* ale sensul de „pur, sfânt”. Astfel, pentru Iosif etirr. Olegia nvmelui de esenian este teimenul aramaic *hasaia,* „siânt, pui” (care corespunde termenului thraic *hasid,* „bun, milostiv, pios”) şi credem că a Dupont-Scmmer are dreptate cârd scccate că şi aici este voi ba de-un joc de cuvinte, ca şi în cazul etimologiei numelui esenicnilor, aşa erm e dată de Filon din Alexandria.

Pe de altă parte, Sf. Epifane scrie că acest r. Rme de

esenian înseamnă *subaron* ***genos,*** „speţă, gen taie, puternic”, în ebraică „puternic, rebust” se spune ***hasin,*** la fel ca în siro-aramaică, unde ***hasin*** şi ***hesin*** au sensul de „tare, rebust, puternic” 37. Este foarte prebrbil că şi Epiiare relatează un jec de cuvinte făcut de esenieni cu privire la numele Iar, căci acest adjectiv „tare, puternic” are un sens laudativ, ca şi toate celelalte epitete pe care lt-mi menţicnat pmă acum. Reierindu-ne la etimologiile rimelor cununilor date de Iosif Flavius şi de Epifane, putem afirma că aceste apelaţii laudative nu puteau proveni de la duşmanii esenicnilor (aveau mulţi adversari), ci erau etimologii «cate de esenieni ei înşişi.

Acestea fiind spuse, trebuie să acordăm o însemnătate mai mare unei etimologii prepuse deja de Suidas în ceh brui

85 *Qucd or, Mis probus liber sit,* **§ 75.**

86 *Les écrits essenitns découverts près de la Mer Morte,* **p. 31, nota 3.**

87 *Pavaricn,* **Migne, F G, vol. XLI, col. 261.**

său *Lexicon*[402], care afirmă că esenieni, *essaioi* are sensul de *theoretikoi,* „văzători” şi „contemplativi”. Despre

402 *Ci.* **Adda Adler,** *Suidas Lexikon,* **Leipzig, 1931, p. 422.**

această etimologie, Alfred Adams[403] afirmă că termenul *essaioi* vine de la verbul siriac *heza,* „a vedea, a privi”. De fapt această etimologie, care se găseşte în *Lexiconul* lui Sui das, a fost reluată de A. Hilgenfeld, acum mai bine de un secol, în adevăr, acest autor a arătat că termenul grec *essaios* nu poate avea altă origine decât ebraicul *hozeh,* „văzător” şi mai ales aramaicul *hazoya*, „văzător”, „profet”. Deoarece esenienii aveau profeţi printre ei care au compus numeroase cărţi pline de profeţii şi întrucât afirmau în scrierile lor că au viziuni profetice, pare că această etimologie a numelui de „esenian” *essaios* este foarte valabilă cu atât mai mult cu cât această apelaţie de văzător, *hozeh* este singura apropiată fonetic de numele de „esenian”, *essaios,* care se regăseşte în manuscrisele aflate lângă Marea Moartă.

Totuşi, pentru ca această etimologie să peată fi adir. Îia, ar trebui să explice şi acest termen grec folosit pentru a numi pe esenieni, *essenos.* Acesta se regăseşte de patrusprezece ori la Iosif Flavius, pe câtă vreme forma *essaios,* „esenian”, el n-o întrebuinţează decât de şase ori. Filon din Alexandria nu utilizează decât forma *essaios,* iar Pliniu cel Bătrân nu are decât forma latină *esseni* care

403 *Antike Berichte über die Essener,* **Berlin, 1961, nota 24.**

corespunde fără îndoială lui *essenoi,* în greceşte. Ori există în aramaică un termen care derivă tot de la verbul *baza,* „el a văzut", care corespunde fonetic foarte bine cuvântului grec *essenos* şi are acelaşi sens de „văzător, proroc". Este termenul aramaic *hezwana,* „văzător"[404]. Litera iniţială *het* din *hazoya* şi *hezwana* nu se pronunţa în aramaica vorbită în Palestina din epoca traducerii *Septuagintei.* Iar *hozeh* trebuie să se fi pronunţat *ose,* căci *he* final nu era nici el, în ebraică, niciodată pronunţat. Pe de altă parte, consoana *zain* era adesea confundată şi se pronunţa ca *sân* şi chiar ca *sân.* Astfel *hazoya*, „văzător" trebuie să se fi pronunţat *asoya* sau *azoya,* căci numele de persoane ebraice, care încep cu un *hei* sunt întrebuinţate în greaca din *Septuaginta* fără acesta[405].

Totuşi, se pare că există încă un alt argument puternic – – –: îru a dovedi cât de bine este întemeiată această etimologie, în afară de prezenţa termenului *hozeh* care numeşte pe esenieni în textele de la Marea Moartă. Căci în textele masoretice ale V. T. „văzător" este exprimat nu numai prin *hozeh* de la verbul *hazah,* „el a văzut", dar şi de termenul *n/eh*, „văzător", de la verbul *ra ah,* „el a

404 **G. Dalman,** *Aramäisch-Neuhebräisches Handwörterbuch,* **Frankfurt am Main, 1922,** *sub voce.*

405 *C.* **Daniel** *„Faux prophetes", surnom des Esstniens dans le sermon sur* ***la*** *montagne,* **în RQ, No. 25 (1969), p. 63, nota 43.**

văzut”. Dar în textele eseniene găsite în jurul Mării Moarte nu se regăseşte niciodată termenul *ro eh,* „văzător”, pentru a indica pe*, Văzătorii* adevărului”, deci pe esenieni, ceea ce dovedeşte, se pare, că *hozeh* denumeşte pe esenieni şi corespunde lui *est. Aios* grec. Cu privire la absenţa termenului ebraic *ro eh* cu sensul de „văzător” în scrierile eseniene, a se vedea K. G. Kuhn[406]. Pe de altă parte, termenul ebraic *ro eh* se întâlneşte destul de des în *V.T. (Iov, X,* 15; I-*Samuel,* IX, 3 11,18 şi 19; I – *Cron* „IX, 22; XXVI, 28; XIX, 29; *II-Cron.,* XVI, 7,10; *Isaia,* XXX, 10).

Astfel dacă *hozeh,* „văzător” este termenul ebraic ce e corespunde grecescului *essaios,* trebuie să admitem că în Cuvântarea de pe munte spunându-se „proroci mincinoşi” se face o aluzie foarte clară la cei care îşi dădeau numele de „văzători”, adică la esenieni. De asemenea, în scrierile lui Filon din Alexandria (termenul grecesc *o oron,* „văzătorul”, indică şi el pe esenieni (fiind un plural colectiv).

IX. *Esenienii au scris cărţi profetice ca şi prorocii V.T.* Printre apocrifele iudaice existau – precum se ştie – un număr de cărţi scrise în mediul esenian, cum reiese din conţinutul lor şi din faptul că au fost regăsite lângă Marea

406 *" Konkordanz zu den Qumrantexten*, **Gottingen, 1950.**

Moartă, în peşteri. Ura esenienilor împotriva tuturor celorlalte secte iudaice ar fi împiedicat ca o carte scrisă de un *homo religiosus* străin de secta de la Qumran să fie admisă şi studiată de către discipolii Dascălului Dreptăţii. Cea mai importantă din aceste cărţi profetice (sau apocaliptice, dacă vrem să le numim în felul acesta) este fără îndoială *Cartea lui Enoh,* unde viziunile profetice abundă, unde este vorba de un viitor război de eliberare a celor drepţi numiţi „oi", împotriva celor răi numiţi „fiarele sălbatice". Au fost regăsite mai multe fragmente din această *Carte a lui Enoh* în peştera a patra de la Qumran, ceea ce dovedeşte că era studiată în mod asiduu de către esenieni. Tot aşa *Cartea Jubileelor,* operă sigur esenianăˆ407, fiindcă în ea se regăseşte calendarul esenienilor ca şi doctrina lor şi cuprinde foarte numeroase pasaje profeticeˆ408.

De asemenea, *Testamentul celor doisprezece Patriarhi,* operă iarăşi esenianăˆ, întrucât atacurile împotriva Templului şi preoţilor cuprinse în ea sunt extrem de frecvente, pentru că în această carte se vădeşte o concepţie dualistă a lumii, căci voinţa divinităţii se luptă

---

407 M. Testuz, *Les idées religieuses du livre des Jubilées,* Genève, 19<i9.

408[44] I. D. Amusin, *Manuscrisele de la Marea Moartă,* p. 115.

aici cu voinţa lui Belial. În această carte se regăsesc numeroase prorociri.

Multe fragmente din aceste opere au fost regăsite în peşterile de la Qumran, dovadă peremptorie că avem de a face cu opere eseniene. Alte apocrife iudaice scrise tot în mediul esenian conţin numeroase prorociri, care pot fi cu greu menţionate cu amănuntul. Fără îndoială, despre asemenea cărţi scrie Sf. Pavel în *Epistola* sa *către Tit.* Şi le numeşte „mituri, basme iudaice" *(Tit.,* I, 14; I-*Timotei,* IV, 7), deci le consideră ca minciuni şi poveşti înşelătoare. În cartea numită *Ascensiunea lui Isaia,* operă studiată de David Flusser[409], cei care sunt ucenicii şi urmează învăţătura lui Isaia, nume care după acest autor trebuie atribuit şi Dascălului Dreptăţii, sunt discipolii săi şi îşi dau numele de *profeţi,* ceea ce pare a fi un argument în plus pentru a dovedi adevărul tezei care afirmă că în Cuvântarea de pe munte esenienii sunt numiţi „proroci mincinoşi". În acest fel, dacă esenienii au scris numeroase tratate profetice, ca şi profeţii canonici, este foarte probabil că pe ei Cuvântarea de pe munte îi numeşte „proroci mincinoşi". Matthew Black[410], de altfel, a arătat că

409 în „Bulletin of tlie Israel Exploration Society", An 17, pp. 28— 4 f>

410 *'7 The Scrolls and Christian Origins,* London, 1961, p. 150.

şi esenienii de la Qumran au avut propriile lor cărţi apocaliptice şi sulul *Războiului fiilor luminii* sau *Armagedor* este un exemplu de scriere apocaliptică.

X. *Scrierile eseniene cuprind numeroase pasaje profetice.* Cărţile descoperite la Qumran conţin şi ele multe texte profetice, căci în textele lor esenienii afirmă că ei cunosc viitorul la fel ca şi prorocii: „Inima mea este luminată de taina viitorului" (*Regula Comunităţii,* XI, 3—4). Ca urmare a acestei iluminări profetice a inimii lor (sediul inteligenţei pentru iudei), esenienii fac numeroase preziceri cu privire la viitorul sectei lor, cum citim în *Documentul de la Damasc:* „Toţi cei care urmează regulile acestea sunt încredinţaţi că vor trăi o mie de generaţii" (VII, 5—6). Sau: „Sceptrul este principele congregaţiei şi la înscăunarea sa, el va dărâma pe toţi fiii lui Set" (*Ibidem*, VIII, 20—24, a se observa că Set pare a fi asimilat aici cu un patriarh rău, nociv, aşa cum era zeul egiptean Set, şi nu un fiu bun şi ascultător al lui Adam şi Eva, ca în *Cartea Facerii,* V, 3). Numeroase prorociri se află în *Imne,* ca, de pildă: „Atunci se va repezi împotriva lor sabia Creatorului; în vremea judecăţii, toţi fiii credincioşi se vor deştepta pentru a da foc la nelegiuire, şi toţi fiii nelegiuirii nu vor mai exista" (VI, 27—30). Sau: „pământul va răcni pentru

nenorocirea căzută pe capul lumii, toate făpturile care înţeleg vor urla, tot ce va fi pe pământ îşi va pierde cumpătul din pricina marii nenorociri" (*Imne,* III, 32—36). Se găsesc pasaje profetice în *Cartea tainelor,* I, 5—8 şi, aşa cum observă M. Black, se găsesc prorociri în prima parte a *Documentidui de la Damasc.*

De altfel, autorii scrierilor eseniene sunt foarte conştienţi că vestesc prorociri, căci în *Cartea tainelor* citim: „Această vorbă este sigur că se va împlini şi prezicerea este adevărată. Prin semnul acesta să vă fie bine cunoscut că ea nu poate fi îndepărtată cu nimic" (I, 8). După autorul cărţii *Imnele* – care este poate Dascălul Dreptăţii – Creatorul însuşi i-a descoperit tainele sale: „Tu ai descoperit urechii de ţărână... Intenţia pe care ai dezvăluit-o" (XVIII, 4—5). Sau în acelaşi sens: „Tu ai descoperit urechii trupeşti... inima ta... şi ai făcut cunoscut fiinţei trupeşti vremea oracolelor tale" (Imn*e, fra*gmentul V, 10—11). Tot aşa se citeşte în Imn*e, XVII*I, 27—28: „... şi tu ai putut săpa în inima slujitorului tău scopurile tale veşnice". Desigur, „slujitorul tău", este autorul Imn*elor şi* trebuie să observăm că prorocii îşi dau uneori şi ei titlul de slujitori ai Creatorului, căci Moise este „slujitorul lui" (Deut*., **X***XXIV, 5; Ioş***ua Navi, XIV**, (>) Amos, ca şi toţi

profeţii, este slujitor al divinităţii (A ***moi, III,*** 7). E de remarcat, pe de altă parte, că termenul grec-mther***apeutai, „te***rapeuţi", numele sub care Filon din Alexandria descrie pe esenienii din Egipt (De ***vita contemplativa, § 1*** sq.) înseamnă mai întâi „slujitori". În consecinţă, terapeuţii sunt servitorii divinităţii, adică ei îşi dau aceeaşi apela ţie ca şi prorocii canonici. Totuşi Filon nu foloseşte acelaşi termen grecesc ca Sep***tuaginta, pen***tru a numi pe „slujitorul Creatorului" şi nu traduce termenul ebraic prin acelaşi cuvânt grecesc, adică prin the***rapeutai.*** Într-adevăr, Sep***tuaginta are*** pentru cuvântul slu***jitor ter***menii greceşti pan***, doulos şi*** the***rapon, cân***d vorbeşte de Moise „servitorul Creatorului" (Ex***od, XIV***, 31). Astfel terapeuţii fiind slujitori ai divinităţii ca şi profeţii trebuie să posede şi ei daruri profetice. Şi într-adevăr, vorbind despre terapeuţi, Filon descrie darurile lor profetice: „Totdeauna ei au gândiiva îndreptată spre divinitate, în aşa fel încât chiar şi în somn nu îşi reprezintă inima altceva decât frumuseţea Virtuţilor şi a Puterilor. Căci mulţi dintre ei având vise în somnul lor, ajung până într-acolo încât descoperă tainele vrednice de mirare ale filosofici sacre" (De ***vita contemplativa, § 2***6; Se pare deci că această apelaţie de ter***apeuţi ce*** are

sensul de slu***jitori*** ***(ai*** divinităţii) dovedeşte că tema noastră privitor la identitatea prorocilor mincinoşi este exactă, întuuât acest titlu de servitor (al divinităţii) era rezervat preic<: < i din V.T***.***

În ***Imne*** putem regăsi însă numeroase pasaje unde autorul, dar şi cei care cântă aceste imne pe care le rostesc la persoana I afirmă că divinitatea i-a descoperit tainele^şi misterele sale minunate, ca, de pildă; „Tu ai descoperit minunea tainelor tale" (XI, 4,9 – 10; 16 – 17; I, 21; XVII, 9 etc.). /sri revelaţia „tainelor sale minunate" Creatorul nu o face în tot ***V.T.*** Decât prorocilor48. Prin urmare, porecla de „pron. Ci mincinoşi" se potriveşte acestor sectanţi, care pretindeau că ştiu secretele divine ca urmare a unor revelaţii făcute lor.

r " P. Van Imschoot, *The elegie de l'Attcun Testament,* **voi. I, l'atii,** 1934.

XI. ***Esenienii sunt numiţi*** în ***N-T„văzători", deci oameni dotaţi cu darul cunoaşterii viitorului.***

Numele de ***văzători*** pe care esenienii şi-l dădeau în scrierile lor se regăseşte în ***N.T.*** Aplicat într-un sens peiorativ ca şi în ***Talmud (vide irfra),*** unor sectanţi ostili creştinismului şi aceştia nu pot fi decât esenienii. S-a arătat de către Constantin Daniel 49 că în textul siro-

aramaic al ***Apocalipsei*** există următorul pasaj: „Şi desfrânaţii şi ucigaşii de oameni şi idolatrii afară! Şi cei prihăniţi şi toţi ***văzătorii*** şi toţi cei care rostesc ***minciună”*** (XXII, 15). Această versiune siroaramaică a ***Apocalipsei*** (amintim că aramaica sau siriaca sau caldaica era limba vorbită ***illo tempore*** în Palestina) figurează în ***Scriptură***80 şi manuscrisul ei se află în Biblioteca „John Ryland” din Manchester.

Acest termen de „văzător”, în siro-aramaică ***hazoiai,*** se regăseşte în tot ***V.T.*** Siriac, în locul cuvântului ebraic din textul masoretic ***hozeh,*** „văzător”, însemnând şi în siro-aramaică „văzător, proroc” (***I-Regi***, IX, 9). Folosirea acestui termen în ***Apoc.,*** XXII, 15, cu sens peiorativ (deci ca o excomunicare), înseamnă că apelaţia de „văzători” era una din apelaţiile pe care şi le dădeau lor esenienii. Aşadar, dacă esenienii sunt numiţi „văzători”, în ***Apoc.*** XXII, 15, cu sensul peiorativ de „proroci mincinoşi”, de „falşi profeţi”, fiindcă sunt daţi afară şi excomunicaţi, rezultă că apelaţia de proroci mincinoşi din ***Matei,*** VII, 15, se aplică în adevăr esenienilor.

Orientalistul român mai sus arătat a putut demonstra într-un articol51 că în scrisoarea lui Iuda Apostolul este vorba de un grup de personaje care s-au strecurat printre

creştini ***(Iuda, 8)*** şi pe care apostolul îi numeşte „văzători în vis" ***(enypniazomenoi),*** deci „vizionari". Acest termen grec nu există totuşi decât în textul grecesc al ***Epistolei*** apostolului Iuda. „A vedea în vis, a avea viziuni în vis, a avea vise" se spune în aramaică ***hezo,*** iar în ebraică ***hazeh.*** Drept urmare, termenul grec ***essaioi*** (care reprezintă traducerea în greceşte a unui cuvânt ebraic sau aramaic, fiindcă Apostolul Iuda n-a putut să scrie epistola sa în greceşte), corespunde participiului *w Une menţion des Esseniens dans un texte syriaque de VApocalypse.* **În „Le Museon", tome LXXIX, 1966, p. 155 sq.**

10 New Testament în Syriac, **London, 1905,1920.**

5i C. Daniel, *La menţion des Esseniens dans le texte grec de l ipitre te S. Jude,* **în „Le Museon", tome LXXXI, 1968, p. 503 sq.**

ebraic luat ca substantiv *hozim,* „văzători", în aramaică, *azoy i,* cuvinte foarte apropiate fonetic de *essenoi*şi de *essaioi,* şi care pe deasupra sunt numele pe care esenienii de la Qumrari şi le dădeau în scrierile lor. Prin urmare, Apostolul la la numeşte „văzători în vis" *(enypniazomenoi* în greacă, *hoz'. M* în ebraică şi *azoya* în aramaică), pe nişte sectanţi care nu pot fi decât esenienii. Aceasta pentru că Iuda menţionezi în aceeaşi *Epistolă* şi două cărţi

eseniene, scrise în acest med: u. *Cartea lui Enoh* şi *Ascensiunea lui Moise* şi pentru că esenienii din Egipt aveau asemenea viziuni în somn. Dar Iuda foloseşte apelaţi a de „văzători în vis" cu sensul peiorativ de văzători mincinoşi, falşi văzători şi de aceea apelaţia din Cuvin tarea de pe munte „proroci mincinoşi" este foarte verosimil că se referă la esenieni.

XII. *Irodienii, numele dat esenienilor în N.T., sunt în „văzători".*

Constantin Daniel a putut arăta în două articole 5că numele cu care erau numiţi esenienii la începutul sec. I e.n. Era porecla infamantă de „irodieni", şi aceasta din cauza protecţiei şi a favorurilor de care beneficiau esenienii din partea lui Irod cel Mare şi a succesorilor săi, toţi urâţi de popor. În literatura rabinică există un text care menţionează nişte h<>*mines religioşi* pe care îi numeşte „văzători", iar pe de altă parte afirmă ataşamentul acestor „văzători" de dinastia regilor din familia lui Irod.

Într-adevăr, în *Tosephta,* la tratatul *Sota,* XIV, 1—5, se poate citi: „Rabi Yohanan ben Zakay spunea: «De când s-au înmulţit văzătorii, ei nu mai cunosc răgazul, nu se mai tern de text, ei au lepădat jugul cerului spre a face să domnească asupra lor jugul unui rege din trup şi din

sânge»” **Ori** R. Yohanan ben Zakay trăia înainte şi după nimicirea celui de-al doilea Templu de către romani 54 şi, ucenic al lui Hillel, el a fost unul din învăţaţii cei mai celebri printre tanaimi55. El a condus, înainte de nimicirea celui de-ale doilea

Templu, o importantă şcoală rabinică, iar după distrugerea Templului a fondat faimoasa şcoală de la Yabne. Aşadar, el a putut cunoaşte foarte bine pe esenieni şi a fost contemporanul lor, întrucât trebuie să fi avut mai mult de 40 de ani când a fost scos din Ierusalim, în anul 67 sau 68 e.n., spre a întemeia Academia de la Yabne.

În acest text din *Tosephta,* R. Yohanan ben Zakay arată că aceşti văzători nu mai cunosc „răgazul, timpul liber fără muncă manuală”, adică studiul – după interpretarea lui J. Bonsirven – şi, fără îndoială, este vorba de studiile făcute în sinagogile fariseilor şi în şcolile învăţătorilor tanaimi, unde era studiată legea nescrisă, adică legea orală, pe care esenienii evident nu o recunoşteau drept valabilă. Pe deasupra, R. Yohnan ben Zakay spune că aceşti văzători nu se mai tem de textul – evident al *Torei* – şi aceasta înseamnă că ei interpretau într-un chip foarte liber textul *Scripturii,* aşa cum făceau esenienii. Cu privire la interpretările inexacte şi false ale textelor din *V.T.* De

către qumranieni, să se vadă J. Van der Ploeg 56 şi alţi autori citaţi mai jos.

Dar în afară de aceasta, văzătorii arătaţi fac să domnească peste ei jugul unui rege din trup şi din sânge. Singurii regi în epoca ce-a precedat nimicirea celui de-al doilea Templu erau cei din familia lui Irod cel Mare, căci nu poate fi vorba de împăraţii romani. În acest ultim caz textul n-ar fi folosit această expresie de *regi,* ci ar fi scris *împăraţi,* aşa cum sunt numiţi suveranii romani în întreaga literatură rabinică. Aşadar, celebrul învăţat tanait vorbeşte de supunerea şi de ataşele pe care aceşti văzători esenieni le aveau faţă de regii din familia lui. Irod cel Mare, adică Agripa I (41—44 e.n.) şi mai ales Agripa II care a fost însărcinat cu supravegherea Templului şi numirea marilor preoţi57. La acest ultim rege pare să facă aluzie R. Yohanan ben Zakay, iar nu la împăraţii romani, fiindcă Agripa II a avut o autoritate importantă în probleme religioase şi întrucât cei care ascultau ordinele sale, porunci ale unui rege din carne şi sânge, lepădau oarecum jugul cerului.

Astfel, aceşti văzători ataşaţi de regii irodieni care ascultau de ei, par a fi aceia care în ***N.T.*** Sunt numiţi ***irodieni*** şi care nu sunt alţii decât esenienii. Totuşi

dovada ***decisivă*** că aceşti ***văzători*** care ascultă cu fidelitate de poruncile unor regi sunt cu adevărat esenieni, ne este dată de acelaşi text din ***Tosephta*** la tratatul ***Sota,*** XIV, **1—5,** care înfăţişează pe R. Yohanan ben Zakay imediat după acele cuvinte privind pe văzători: „De când s-au înmulţit celibatarii şi de când a scăzut numărul discipolilor (celor învăţaţi) slava ***Torei*** a încetat". Ori discipolii celor înţelepţi erau discipolii fariseilor, căci acest nume de „înţelepţi" este numele pe care şi l-au dat fariseii în tratatele cele mai vechi ale literaturii rabinice. ***Dar esenienii au fost singurii sectanţi din toată istoria iudaică ce au fost celibatari*** şi această apelaţie de celibatari nu poate să se refere decât la ei, singurii ***homines religioşi*** care nu se însurau. Deci aceşti văzători, despre care vorbeşte întemeietorul şcolii de la Yabne, sunt esenienii, pentru că în acelaşi text el vorbeşte şi de ***celibatari,*** care sunt în mod sigur esenieni. Şi pe deasupra, dacă discipolii învăţaţilor sunt farisei – aşa cum e mai mult decât probabil – care este, în acest caz, secta iudaică al cărei număr de membrii poate să facă concurenţă fariseilor? Ştim din spusele lui Iosif Flavius că esenienii, din punct de vedere al numărului de aderenţi,

formau o a doua sectă religioasă după cea a fariseilor[411]. Aşadar, în textul de mai sus, secta esenienilor este vizată, pentru că ea singură putea să aibă un atât de mare număr de membrii încât să neliniştească pe R. Yohanan ben Zakay. Astfel văzătorii despre care vorbeşte vestitul învăţat iudeu sunt esenienii şi aceştia au putut fi numiţi în Cuvântarea de pe munte proroci mincinoşi, întrucât nici învăţatul iudeu nu acordă niciun crezământ viziunilor profetice ale acestora şi îi consideră şi el nişte falşi proroci.

XIII. Versetele Cuvântării de pe munte în care sunt menţionaţi prorocii mincinoşi sunt următoarele: „Păziţi-vă de prorocii mincinoşi.

Care vin la voi îmbrăcaţi în haine de oaie, – .

Iar pe dinăuntru sunt lupi răpitori, După roadele lor îi veţi cunoaşte. Au doară se culeg struguri din spini

Sau smochine din ciulini?

Aşa că tot pomul bun face roade bune.

Iar pomul rău dă roade rele.

Nu poate pomul bun să facă roade rele.

Nici pomul rău să facă roade bune.

Tot pomul care nu face roade bune.

Se taie şi se aruncă în foc”.

---

411 **Iosif Flavius "scrie că erau 6.000 de farisei (***Antichităţi,* **XVII,** *4, 42), în* **timp ce pentru Filon existau 4.000 de esenieni.**

{Matei, VII, 15—20; *Luca,* VI, 43—44).

Termenul grecesc *prophetes,* „profet" din aceste pericope, traduce nu numai ebraicul *nabi* dar şi cuvântul *hozeh,* „văzător, profet", aşa cum s-a putut constata, comparând textul grec al *Septuagintei* cu textul masoretic (II – *Cronici,* XIX, 2; XXIX, 30; XXXV, 15), unde grecescid *prophetes,* „profet", traduce termenul ebraic *hozeh.* Astăzi, nemaiposedind textul aramaic al lui *Matei* ne este cu neputinţă să afirm. Im în chip precis că s-a folosit în acele versete termenul aramaic *hazoya*, corespunzând ebraicului *hozeh,* ceea ce ar fi indicat încă şi mai clar pe esenieni. Totuşi, aşa cum se arată în continuare, versetele din *Matei,* VII, *15—20,* conţin amfibologii intenţionale care fac aluzie la esenieni. Amfibologiile intenţionale sunt frecvente în *V.T.,* în tratatele celor două Talmuduri şi mai ales în literatura midraşică 59. Ele au fost utilizate de asemenea de cei mai mari oratori greci şi romani w şi erau studiate în amănunte de vechile tratate de retorică. Unii autori greci şi romani ca Apuleius sau Maxim din Tir au făcut multe jocuri de cuvinte în scrierile lor, astfe că stilul lor oboseşte prin abundenţa acestor figuri.

Trebuie spus că asemenea jocuri de cuvinte apar pentru prima oară în literatura Egiptului din epoca Imperiului le

Mijloc şi de asemenea, se pot regăsi şi în texte sumeriene şi accadiene. *Înv. T.* Jocurile de cuvinte create, plecind de la omonime sau de la substantive paronime, sunt utilizate în scopuri multiple. Unele jocuri de cuvinte explică sensul unui substantiv, nume propriu, sau nume de loc, ceea ce este foarte aproape de ce s-a numit „etimologie populară" sau „atracţie paronimică". Aşa, de pildă, în *Gen.,* XXIX, 34, numele de Levi, apoi în *Gen.,* XXIX, 35, numele de Iuda şi în *Gen.,* XXX. 6, numele de Dan. Literatura midraşică explică foarte des un episod printr-un joc de cuvinte. Profeţii au folosit cel mai les

„*Jüdisches Lexicon* Band V, col. 1505.

66 R. Volkman, *Die Rhetorik der Griecher und Römer,* **Berlin, 1372, p. 407, sq.**

jocurile de cuvinte, punând alături termeni similari prin fonetică sau scrierea lor, dar cu înţeles diferit. Uneori aceste jocuri de cuvinte deformează un nume de persoană sau de loc spre a evoca ideea unui defect sau a unui păcat al personajului ori a locului în cauză (kakophemie sau disphemie). Prin faptul că nu posedăm textul aramaic al lui *Matei* ne este **greu azi să ne dăm seama de frecvenţa reală a acestor jocuri de cuvinte care n-au putut să fie**

păstrate evident în traducerea greacă a textului. Dar jocul de cuvinte existent în textul siriac (cum se mai numeşte această limbă siro-arainaică, atât de apropiată de aramaica palestiniană) nu au putut fi opera celui ce le-ar fi transpus dintr-un dialect siriac (aramaic) într-altul.

Pe de altă parte, nu mai posedăm, e drept, textul lui Matei scris, probabil, în hristo-palestiniană, pe care Ieronim81 l-a citit şi după care Pappias afirmă că ar fi fost scris în ebraică, (de fapt, în aramaică, limba vorbită de evrei la această epocă). Dar siriaca este foarte apropiată de hristo-aramaica, fiindcă sunt două dialecte ale aceleiaşi limbi: arameana. Iosif Flavius afirmă că cei care vorbeau aramaica, în Palestina, erau înţeleşi de cei care vorbeau aramaica din Siria (deci siriaca sau proto-siriaca dacă voim). De altfel, fondul lexical şi gramatical al celor două dialecte este acelaşi, doar frecvenţa utilizării unor termeni diferă.

Revenind la amfibologiile intenţionale din textul lui *Matei,* trebuie să arătăm că în Cuvântarea de pe munte se susţine despre aceşti proroci mincinoşi că vin îmbrăcaţi în haine de oi" *(en endymasin*

probatori). **Unii dintre prorocii canonici erau îmbrăcaţi în veşminte făcute din piei de miel, de oaie *(melote,* „piele de miel”, în *Septuaginta* şi *’adderet,* „cojoc de lână, veşmânt de lină” în textul ebraic masoretic, unde acest termen pare să aibă sensul nu de „cojoc”, ci de o manta de lână grosolană, precum cea a proorocului Ilie (I*V-Regi,* 2,8,13). Trebuie admis mai degrabă sensul de „manta”, din lână aspră, pentru ebraicul *’adderet,* căci Ioan Botezătorul purta şi el o manta *(apotrihon kamelou,* „din păr de cămilă” – *Matei, III, A).* Din perii de cămilă se face un ţesut mai aspru, însă nu se face un cojoc.**

Filon din Alexandria, apologetul esenienilor, afirmă că aceşti sectanţi erau îmbrăcaţi în mantale de lină mai groasă, ceea ce înseamnă că purtau aceleaşi veşminte ca unii proroci canonici *(Apologia iudeilor,* § 12). În consecinţă, „aceste haine de lână”, pe care le menţionează *Matei* Vili 15, sunt în sensul literal mantale de lână ca acelea ale esenienilor despre care vorbeşte Filon. Hainele de lână erau, fără îndoială, haine albe şi tocmai esenienii erau înveşmântaţi în alb: „Consideri de datoria lor... să fie întotdeauna înveşmântaţi în alb”, scrie

despre esenieni Iosif *(Războiul iudaic,* II, VIII, 3,123). Esenienii dădeau ca semn al primirii în secta lor: „o mică secure, un şorţ de în şi o manta albă” *(ibidem,* 137,). Ipolit[412]observă şi el că esenienii poartă totdeauna cu toţii veşminte albe: *pantes de aei leuheimonousi,* iar femeile purtau la baie o rochie de în, deci albă (*ibidem*, col. 3399). Filon din Alexandria scrie cu privire la terapeuţi: „când se adună laolaltă sunt îmbrăcaţi în alb şi strălucitori” *(De vita contemplativa,* ***§ 66).*** De altfel, această albeaţă a robelor, mantiilor eseniene, pare să fi avut o mare însemnătate pentru secta lor, întrucât în fiecare oraş din Palestina un esenian numit „supraveghetor” distribuie esenienilor, în tăcere, veşminte albe şi curate Fără îndoială, albeaţa aceasta a mantalelor eseniene, asemănătoare albeţei lânii oilor, era consecinţa dorinţei lor de puritate după cuvintele *Ecleziastului*: „În toată vremea veşmintele tale să fie albe” (IX, 8). Drept urmare, „în haine de oi”, ar putea însemna în „haine de esenian”, albe ca lâna *oilor.*

Ni se pare foarte probabil că această menţiune a oilor făcută în Cuvântarea de pe munte, cu privire la proroci raincinoşi, are un sens şi mai precis încă, tocmai fiindcă esenienii îşi dădeau numele de *oi* în scrierile lor. Într-

412 **Iosif Flavius,** *Războiul iudaic,* **II, VIII, 4, 125.**

adevăr, există o operă în care oile apar foarte belicoase şi poartă război, a. Tacând fiarele sălbatice. Aceasta este *Cartea lui Enoh,* scriere esenianâ, din care s-au găsit numeroase fragmente în a patra peşteră de la Qumran. În această carte, *cei drepţi,* adică esenienii sunt de multe ori figuraţi prin oi[413]. De pildă, putem citi în această *Carte a lui Enoh:* „Am văzut cum un mare corn i-a crescut uneia" din oi şi atunci „ochii lor s-au deschis...

Am văzut cum s-a dat o sabie mare oilor şi oile au atacat fiarele sălbatice de pe câmpuri, spre a le aduce moartea şi toate fiarele sălbatice şi păsările cerului fugeau dinaintea lor" *(ibidem,* cap. XE, 8—19).

Dar această alegorie care înfăţişează pe cei drepţi (deci pe esenieni, fiindcă autorul acestei cărţi era esenian) este destul de surprinzătoare şi ne putem întreba pentru ce motiv autorul sau autorii acestei scrieri au ales un animal atât de pacific, spre a face război cu fiarele sălbatice. Este destul de probabil că această alegorie există în *Cartea lui Enoh* prin aceea că există un joc de cuvinte între cuvintele *oaie* şi *esenian.* Într-adevăr, *oaia* (cu articol) se spune în ebraică, *bascii,* care se pronunţă probabil *hase* sau mai curând *aşe* (fiindcă guturalele de cele mai multe ori nu

413 **«⁴ Cf.** *The Book of Enoch,* **ed. R.A. Charles, Oxford, 1893, cap. XCIX, 12** *et passim.*

erau pronunţate). Ori *aşe* fonetic este foarte apropiat de *essaios,* „eseean, esenian", constituind un joc de cuvinte evident. În plus, în ebraică, *ha-son* înseamnă „oile" şi acest termen serveşte drept plural colectiv substantivului *ha-seh, „oaie".* Dar *hason* nu este deloc îndepărtat fonetic de *essenos,* „esenian". În consecinţă, este foarte probabil că în Cuvântarea de pe munte a fost folosită în mod intenţionat această comparaţie între prorocii mincinoşi şi oi, pentru că în *Cartea lui Enoh,* sectanţii esenieni sunt denumiţi prin joc de cuvinte „oi". În acest caz este cert să prorocii mincinoşi erau esenienii înşişi. Trebuie adăugat că în *Cartea lui Enoh,* LXXXIII, 1 sq. ŞI LXXXIX, 59 sunt înfăţişaţi şaptezeci de păstori, adică de îngeri (exprimat alegoric) pe care divinitatea i-a aşezat spre a apăra şi a păzi pe Israel 6S. Dar păstor este în ebraică *ro eh,* care se pronunţă exact ca şi *ro eh,* „văzător, profet", de la verbul *ra ah,* „el a văzut" (fiind participiul prezent *qal): 0*ri s-a arătat că esenienii se numeau pe ei „văzători", astfel că şi aici se vede acelaşi procedeu al *amfibologiei intenţionale* folosit de autorul *Cărţii lui Enoh,* spre a pune în evidenţă excelenţa esenienilor. Dar aceasta dovedeşte că identificarea prorocilor mincinoşi cu esenienii nu poate fi îndoielnică.

Pe de altă parte, trebuie să observăm că în Cuvântarea de pe munte jocul de cuvinte între *oaie* şi *esenian* nu există decât în ebraică, Dar Cuvântarea de pe munte a fost rostită în aramaică, iar spre a se arăta această apelaţie laudativă a esenienilor au fost rostite cuvinte şi în ebraică, limbă care era cunoscută. Pe de altă parte, această apela ţie laudativă a esenienilor trebuie să fi fost binecunoscută de toţi lectorii iudei ai *Cărţii lui Enoh,* destul de numeroşi, cum reiese din *Epistola lui Iuda.*

Se pare că în versetele Cuvântării de pe munte, esenienii sunt menţionaţi şi în alt mod. Într-adevăr, în aceste versete este repetat de cinci ori termenul *copac, pom* (în greacă *dendron*)*.* Această insistenţă are o cauză precisă, aceea de-a face aluzie la esenieni. Căci esenienii îşi dădeau în scrierile lor denumirea de *pomi, arbori.* Astfel, în *Imne,* VIII, 5, autorul numeşte pe esenieni „arbori de viaţă în jurul fântmii secrete”. Tot în *Imne,* VIII, 6 şi 9, esenienii sunt numiţi „arbori”, în timp ce în *Imne,* VIII, 12, sunt numiţi „poporul etern al arborilor”. Dar se pare că autorul *Imnelor,* numind pe esenieni „arbori” a voit să le dea un nume care prin amfibologie intenţională, prin joc de cuvinte, putea să indice pe esenieni. **Căci** în ebraică *pom, arbore* este *’es,* la plural *’eşim,* iar acest ultim

termen este foarte apropiat fonetic de *essenoi.* Pare că în Cuvântarea de pe munte s-a folosit acelaşi cuvânt *arbori,* pentru a indica pe esenieni, mai ales fiindcă acest joc de cuvinte între *esenieni* şi *arbori* trebuie să fi fost cunoscut şi înţeles de auditorii Cuvântării.

De altminteri, s-a afirmat că „nu pare improbabil ca audienţa (acestei Cuvântări) să fi fost formată din persoane care cunoşteau doctrina eseniană68. Tot aşa alt cercetător scrie: „Cuvântarea arată o cunoaştere a sectei (eseniene) şi poate că este o polemică împotriva ei" 67.

Rezultă din cele arătate mai sus că prorocii mincinoşi numiţi *arbori* în Cuvântarea de pe munte, arbori răi desigur, sunt în mod evident esenieni. Astfel, în versetele din *Matei,* VII, 15—20, esenienii sunt indicaţi prin mai multe amfibologii intenţionale, şi nu este cu putinţă să admitem ca aluziile prin jocuri de cuvinte, semnalate în aceste versete, să fie efectul hazardului, să fie o simplă coincidenţă. Căci în cinci versete din *Matei,* VII, 15—19, regăsim trei jocuri de cuvinte referitoare la esenieni, adică: proroci, oi şi arbori. Acest triplu joc

86 K. Schubert, în „The Scrolls and the New Testament", edited by K. Stendahl, New York, 1957,

p. 112.

67 W. D. Davies, *The Setting of the Sermon on the Mount,* **Cambridge, 1964,** p. **235** de cuvinte prin similitudine fonetică între numele esenienilor şi termenii mai sus menţionaţi nu poate fi ceva întâmplător.

Pe de altă parte, în *Matei,* VII, 22, se citeşte: „Oare n-am făcut noi o mulţime de minuni în numele Tău?”. Acele minuni se referă, fără îndoială, la darurile de magicieni ale esenienilor, adică vindecarea de bolnavi şi prezicerea viitorului cu care ştim, din sursele noastre istorice, că se îndeletniceau esenienii. Chiar dacă mai târziu alţi iudei au fost exorcişti (F, *A.,* XIX, 13—17,19), totuşi ei nu erau *în acealaşi timp* atât proroci cât şi exorcişti. Numai esenienii puteau să fie totdeauna şi exorcişti şi profeţi. Aşadar prorocii mincinoşi din Cuvântarea de pe munte erau esenieni.

XIV. *Cei care făceau profeţii false, fără să fie esenieni, mi sunt numiţi proroci mincinoşi, în N.T.*

Dacă aserţiunile din acest opuscul, cu privire la identitatea esenienilor şi a prorocilor mincinoşi contemporani cu Cuvântarea de pe munte (dar nu cu identitatea prorocilor mincinoşi contemporani cu prorocii canonici sau cei care vor veni în viitor) sunt

adevărate, în acest caz, cei care fac profeţii false *dar nu sunt esenieni* **nu vor fi numiţi „proroci mincinoşi” în** *N.T.* **Căci dacă aserţiunile din acest volum sunt exacte, apelaţia de „proroci mincinoşi” este rezervată esenienilor singuri, pentru că au fost numiţi de la început în Cuvântarea de pe munte în felul acesta. Această probă, a** *contraria,* **va ajuta, credem, să convingă că esenienii sunt aceia pe care Cuvântarea de pe munte îi numeşte** *proroci mincinoşi,* **aşa cum în acelaşi text fariseii sunt numiţi** *făţarnici,* **ipocriţi. Căci dacă în această cuvântare este menţionată cea mai mare dintre sectele iudaice, cea a fariseilor, trebuia să se îi făcut aluzie şi la a doua sectă iudaică din punct de vedere al numărului de aderenţi, cea a esenienilor. Aceasta fiindcă paralelismul membrelor versurilor semite cere să existe şi un paralelism în ceea ce priveşte sectele cele mai însemnate din acea vreme. Dacă în această Cuvântare s-a vorbit despre farisei trebuia să fie menţionată şi o altă sectă iudaică, iar cea de-a doua după farisei erau esenienii.**

Dar dacă în Cuvântarea de pe munte esenienii sunt numiţi proroci mincinoşi, este foarte probabil

că autorii scrierilor din *N.T.* **Nu au dat acest nume** *tuturor* **acelora care rosteau proroci**ri mincinoase, şi **nu au dat acest nume celor care spu**neau profeţii false *dar nu erau esenieni.* Aceasta tocmai pentru a respecta porecla din Cuvin tare a de pe munte dată esenienilor. Ori în *Apoc.,* II, 20, citim: „Dar am împotriva ta aceea că îngădui femeii Iezabela, *care se numeşte pe stneşi proroci*tă, să înveţe şi să ducă în rătăcire pe robii Mei, făcându-i să mănânce din cele jertfite idolilor şi să facă desfrânare". Astfel, deşi Iezabela este o proroci**ţă** mincinoasă şi face profeţii mincinoase, totuşi nu este numită proroci**ţă** mincinoasă *expressis verbis.* Nu este chemată *proroci**ţă** mincinoasă* **cum** ar fi fost natural şi logic, ci autorul *Apocalipsului* foloseşte o expresie complicată spre a evita termenul şi scrie: „care se numeşte pe sine şi proroci**ţă** *(elegousa cauten prophetin).* **Ori** Iezabela nu era eseniană, ci creştină, precum reiese din context şi acesta este motivul pentru care nu e numită **„proro**ci**ţă** mincinoasă".

Tot astfel, în textul *F.A.* VIII, 9—10, citim: „Era însă în cetate un om anume Şimon, care înainte de aceasta vrăjise şi amăgise pe norodul samaritean, zicând că ar fi cineva mare. La acestea luaseră aminte toţi, de la mic şi

până la mare, zicând: „«Aceasta este puterea cea mare a lui Dumnezeu»”. Ori apare evident în acest context că Şimon vrăjitorul pretindea că are daruri profetice, întrucât „Puterea Creatorului” (care este fără îndoială numele unui înger, căci această Putere este numită „cea mare”), locuia în el. Dar textul *F.A.* Evită cu grijă, ni se pare, să numească pe Şimon vrăjitorul „proroc mincinos”, cu toate pretînsele sale daruri spirituale, pentru că această apelaţie este rezervată celor numiţi „proroci mincinoşi” în Cuvântarea de pe munte. Căci Şimon \răjitorul, fiind samaritean, nu era esenian, întrucât doar iudeii puteau face parte din această sectă, şi nu samaritenii consideraţi străini de către iudei.

De asemenea, în *F.A.,* V, 36, Gămăliei menţionează un *homo religiosus* Theudas care spunea că el este cineva *(legon einai tina cauton).* Or acest Theudas este numit de către Iosif Flavius în *Antichităţile iudaice,* XX, V, 1,97, *goes,* „şarlatan”, „impostor”, deci pare că făcea preziceri cu privire la viitor, că profetiza. Dar el nu era esenian, ci era zelot sau un prieten al zeloţilor, pentru că romanii s-au luptat cu ai lui şi cu el, şi el a fost ucis de către romani. Or textul *F.A.* Nu îl numeşte câtuşi de puţin „proroc mincinos”, cu toate că n-ar fi putut să strângă în pustiu

4.000 de oameni dacă n-ar: fi **făcut prorociri, profeţii cu privire la viitor şi la viitoarea înfrângere a romanilor. De altfel, Iosif Flavius folosind expresia** *goes,* **utilizează un termen echivalent cu acela de „proroc mincinos”.**

Rezumăm mai jos argumentele care ne fac să recunoaştem în prorocii mincinoşi din Cuvântarea de pe munte pe esenieni:

1. Esenienii numărau printre membrii lor oameni dotaţi cu „daruri profetice” şi posedau chiar un fel de învăţământ de şcoală de profetism, pentru cei care îşi dezvoltau aceste calităţi. Apelaţia ce li se dă în *Matei,* VII, 15, de „proroci mincinoşi” este deci foarte potrivită pentru ei.

2. Aceşti esenieni hărăziţi cu daruri profetice erau binecunoscuţi în sec. I e.n. Şi descoperirile de la Qumran confirmă că esenienii cultivau artele diviniatorii.

3. în *Matei,* VII, 15, nu poate fi vorba de falşi profeţi zeloţi. Drept urmare, despre falşii profeţi esenieni este vorba în acest text, pentru că singuri esenienii şi zeloţii aveau printre membrii lor (aceştia din urmă cu două-trei decenii mai târziu) oameni care făceau profeţii.

4. Esenienii îşi spuneau în scrierile lor „văzători”, ceea ce înseamnă „oameni dotaţi cu calităţi profetice”, iar

„văzător” se poate traduce în greacă prin *prophetes,* „profet”. Deci apelaţia de profeţi falşi se potriveşte perfect esenienilor.

5. Termenul *esenian* poate avea sensul de „văzător” deci personaj dotat cu daruri profetice (cf. *L-Regi,* IX, 9) şi, prin urmare, apelaţia de proroci mincinoşi se potriveşte esenienilor.

6. Esenienii au scris mai multe cărţi profetice, aşa cum au făcut de altminteri şi profeţii canonici.

7. Scrierile eseniene descoperite lângă Marea Moartă cuprind numeroase prorociri; în consecinţă, porecla de „proroci mincinoşi” se potriveşte autorilor acestor scrieri descoperite în vremea noastră, adică esenienilor.

8. Esenienii sunt numiţi într-un sens peiorativ „văzători”, „văzători în vis” de către unele texte din *N.T.* Deci apelaţia echivalentă de „proroci mincinoşi” li se potriveşte pe deplin. Această poreclă îi asimilează pe esenieni cu falşii proroci care făceau profeţii false pe vremea prorocilor canonici Ieremia şi Isaia.

9. Irodicnii care sunt esenieni sunt numiţi şi ei „văzători”, deci personaje „dotate cu aptitudini profetice”, în literatura rabinică, într-un sens peiorativ. Această poreclă este întru totul echivalentă cu acea de proroci

mincinoşi.

10. Dar mai ales în Cuvântarea de pe munte se indică prin aluzii clare şi prin amfibologii intenţionale că aceşti. Proroci mincinoşi" sunt esenieni.

11. Dimpotrivă, cei care făceau prorociri false dar nu erau esenieni nu sunt numiţi „proroci mincinoşi" în *N.T.* Această apelaţie este rezervată doar esenienilor.

12. Dacă în Cuvântarea de pe munte erau menţionaţi farisfeii, nu putea fi omisă cealaltă mare sectă iudaică din a cea vreme, cseniană. Această sectă nu este absentă din Cui. Starea de pe munte şi esenienii sunt numiţi aici „proroci mincinoşi", tot aşa cum fariseii sunt numiţi „făţarnici" (ipoenţi).

Capitolul X

ALTE MENŢIUNI ALE AUTORILOR SCRIERILOR DE LA MAREA MOARTĂ ÎN NOUL TESTAMENT

I. Absenţa numelui esenienilor în *N.T.* Poate surprinde mai puţin dacă vom şti că numele lor nu este menţionat nici în tratatele celor două Talmuduri, nici în apocrife şi nici măcar în manuscrisele găsite lângă Marea Moartă.

Pentru absenţa numelui esenienilor din *N.T şi* din cele două **Talmuduri s-ar putea presupune că**

esenienii fiind eretici, în cel mai mare grad aveau alt calendar, deci sărbătoreau în alte zile marile festivităţi religioase, nu aduceau jertfe la Templu, nu se căsătoreau etc.), numele lor ca al tuturor ereticilor era asimilat divinităţilor păgâne şi nu trebuia pronunţat. Numele esenienilor putea fi un *nopten odiosum,* „nume vrednic de ură" sau să fi fost şters în mod voit, printr-un proces similar celui de *errasio nominis,* „ştergerea numelui" sau de *destructio memoriae,* „nimicirea memoriei", pe care o realizau vechii romani. Constantin Daniel \ într-o lucrare apărută în 1966, semnalează menţiunea esenienilor într-un text siriac al *Apocalipsului.* Numeroşi cercetători au arătat că în ***N.T.*** Există frecvente aluzii polemice împotriva doctrinelor esenienilor[414]. De asemenea, au fost regăsite aluzii similare la doctrinele autorilor manuscriselor de la Marea Moartă în tratatele ***Talmudului***[415]. Toate aceste aluzii dovedesc că esenienii şi doctrinele lor erau bine cunoscuţi în sec. I e.n. Pe deasupra, prezenţa în ***N.T.*** A unor termeni şi expresii identice celor ce

---

414 **J. Daniélou,** *Les Manuscrits de la Mer Morte et les origines dit Christianisme,* **Paris, 1957, p. 106** *et passim;* **B. Hjerl-Hanses,** *Did Christ Know the Qumran Sectl* **in RQ, I, 1959, pp. 495-508; J. T. Milik,** *Dix ans de découvertes dans le désert de Juda....* **p. 76.**

415 **I. D. Amusin,** *Pentru determinarea apartenenţei ideologice a comunităţii de la Qumran,* **în „Vestnik Drewnei Istorii", 1961, I, pp. 3-22;** *Idem, Spuren antiqumranischer Polemik in der talmudischen Tradition,* **în' „Qumran l'tohleme", Berlin, 1963, p. 5 sq.**

se pot citi în multe din pasajele scrierilor găsite în jurul Mării Moarte este un argument destul de valabil pentru a dovedi că esenienii au fost cunoscuţi în iv. T.

Cum să explicăm atunci absenţa numelui de *esenieni* din textul *N.T*? De fapt nu suntem siguri că lipseşte acest nume, căci numele lor ebraic sau aramaic care corespunde lui *cssenoi* sau *essaioi* din limba greacă poate să se găsească în *N.T.* Dar tradus în elină. Se ştie că multe nume de persoane şi de locuri iudaice erau adesea traduse în greacă, cum, de pildă, Hristos este traducerea elină a ebraicului Maşiah; tot aşa Phoibos este traducerea aproximativă a cuvântului ebraic Ori, **„luminamea”. În *F.A.* XIII, 8, numele ebraic Bar Iisus Elymas este tradus în greacă prin *magos.* De asemenea, numele zeloţilor, sectă contemporană *N-T.* Şi esenienilor, este traducerea greacă a ebraicului *kanaim.* Deci ipoteza aceasta a traducerii numelor esenienilor în termeni greceşti nu are nimic surprinzător în sine. Dar în prealabil trebuie să cercetăm dacă nu cumva esenienii nu sunt numiţi chiar cu acest** nume **de esenieni în textele hristo-palestiniene sau siriace** ale

N.T. **În bună parte aceste texte nu sunt traduse din greacă, şi de aceea este cu mult mai probabil să fie regăsiţi esenienii numiţi cu acest nume.**

Într-adevăr, **textul *Apocalipsului,* XXII, 15, tradus în** româneşte cuvânt **cu** cuvânt **după cel grecesc, este acesta: „Afară** cu câinii, cu **vrăjitorii, cu desfrânaţii, cu ucigaşii şi** închinătorii la idoli şi cu tot **cel care îndrăgeşte şi săvârşeşte** minciuna!”. Totuşi în siriacă **există altă versiune a acestui** text care sună astfel: „Şi **desfrânaţii şi ucigaşii şi idolatrii** afară**! Şi** cei prihăniţi şi **vrăjitorii şi *toţi profeţii* şi toţi** care (grăiesc) minciuni”. Această versiune **se afla în** *N.T.* Siriac[416]. În prefaţa acestei **ediţii** se poate **citi (în traducere):** „Textul *Apocalipsului* este luat cu permisiune **dintr-o ediţie** publicată în 1897, care a fost îngrijită de **răposatul Rev.**

John Gwynn, profesor titular de teologie la Universitatea din Dublin, dintr-un manuscris în posesia contelui (Earl): de Crawford şi Belearres, dar care este acum păstrat în Biblioteca „John Ryland” din Manchester”.

În textul siro-aramaic cuvântul pentru profeţi este

416 *The New Testament in Syriae.*

hazoiai **care este pluralul lui** ***hazoi*** **şi înseamnă „văzător, spectator”, dar şi „profet, proroc, înţelept” s. El derivă din verbal** ***hezo,*** **„el a văzut”. Acest termen corespunde participiului prezent** ***qal*** **ebraic** ***hozeh*** **şi verbului** ***hazah*** **ebraic ce înseamnă „el a văzut”. În siro-aramaică însă verbul** ***hezo,*** **„el a văzut, este foarte frecvent şi nu are niciodată un sens peiorativ. El nu indică niciodată (în forma sa participială aramaică** ***ha; \r.*** **Sau ebraică** ***hozeh)*** **un şarlatan, un mincinos, un înşelător, ci înseamnă totdeauna un proroc veritabil şi acest sens este dat de toate dicţionarele siriace, aramaice sau ebraice. În acest caz cum este cu putinţă ca textul** ***Apocalipsei*** **să scrie „afară cu profeţii!” Textul siriac al** ***Apoc.*** **Pe care îl citim scrie** ***„afară toţi prorocii”,*** **fără nicio excepţie, şi se ştie că existau profeţi chiar printre membrii Bisericii creştine primitive, după cum în trecut existaseră profeţii canonici. În ebraică pentru „profet” exista cuvântul** ***nabi*** **căruia îi corespunde în aramaică** *n bi,* **„profet” şi aceşti termeni sunt folosiţi mai ales** când este **vorba** de **proroci canonici.**

În ebraică, participiul *qal* al verbului *hazah,* „el a văzut”

având forma *hozeh,* are sensul de „profet" şi el se întâlneşte adesea menţionat în ***V.T.*** (cf. ***I****-Regi,* IX, 9; **I-Oo».**, **XXI,** 9**; II***Regi,* **XXIV, 11** etc.). **Tot** aşa şi în aramaică acest termen are sensul de „profet", iar în *Regi,* **IX,** 9, se precizează că „văzător" este numele vechi, ieşit din uz, al proorocului. De aceea, trebuie să fim surprinşi peste măsură de mult de această izgonire sau excomunicarc a profeţilor, a văzătorilor din obştea creştină.

C. Daniel însă arată că *hazoi* în aramaică şi ***hozeh*** în ebraică constituie denumirea esenicnilor, şi pe ci îi vedem izgoniţi din rândul obştei creştine primitive, nu pe profeţit creştini nici pe cei canonici. Căci termenul grecesc de ***essatos*** sau ***essenos,*** „esean" şi „esenian", – cele două forme sub care se întâlneşte numele esenienilor, trebuie să fie pus în legătură cu acest cuvânt *hazoi* (la statul emfatic în aramaică ***hazoi a).*** Această etimologie a numelui esenicnilor a fost propusă cu

— J. Brun, *Dicţionarium Syriaco-Latinum,* **Beyrouth, 1911,** *sub vnm***t.**

un secol înainte de A. Hilgenfeld6. Dar pentru ca ea să fie valabilă ar trebui să regăsim numele acesta de „văzător profet" în textele aflate în peşterile de la Marea Moartă.

Ori orientalistul român, primul, reuşeşte să regăsească fcuuiele esenienilor printre textele aflate la Marea Moartă. Se susţinea până la publicaţiile lui Const. Daniel că esenienii nu sunt menţionaţi în aceste scrieri ale lor. Ori Domnia sa arată că ei apar sub numele de *văzători* în *Documentul de la Damasc,* II, 12—13 şi în *Războiul fiilor luminii cu fiii întunericului,* XI, 7—8, precum şi în alte pasaje din scrierile eseniene.

Pe de altă parte, numele de *văzători,* de *profeţi* convine perfect esenienilor, căci ei pretindeau că sunt hărăziţi cu facultatea de-a cunoaşte viitorul, aşa cum arată Iosif Flavius *(Războiul iudeilor,* II, VIII, 159). În altă parte a operelor sale marele istoric iudeu arată şi profeţiile pe care le făceau esenienii, de pildă cum un esenian i-a prezis lui Irod cel Mare, pe când era copil, că va ajunge rege şi va domni mult *(Antichităţile iudaice,* XV, cap. XXII) sau cum alt esenian a prezis că va fi ucis în ziua aceea chiar un principe iudeu *(Antichităţi,* XXIII, 11,2). Sf. Chirii din Alexandria citându-l pe Porfixiu 7, arată şi el profeţiile pe care le făceau esenienii. Numele de profeţi se potriveşte esenienilor din pricina imensei literaturi în care se fac profeţii apocaliptice, literatură scrisă în mediul esenian.

Apoi trebuie observat că termenul aramaic *hazoia* (la

statul emfatic) înseamnă literal „cel care vede”. Ori este cu neputinţă de negat că o mare parte din doctrinele eseniene sunt exprimate prin simbolul viziunii, al vederii, dar mai ales al luminii sau al celui care vede, în opoziţie cu cel care este orb şi nu vede lumina. Rugăciunea ce se adresa soarelui în fiecare dimineaţă de către esenâeni, numele ce şi-l dădeau esenienii „Fiii luminii” sau „cei care văd” (adevărul, dar mai cu seamă divinitatea), apoi faptul că Filon din Alexandria, atât de apropiat de esenieni, interpretează termenul *Israel* ca însemnând „cel care vede pe Creator” *Cis ra ah El)* şi nu ca în cartea *Facerii,* XXXII, 28 sau în *Osie,* XII, 4, unde Israel are sensul de „cel care luptă cu Creatorul”, sau etimologia pe care o dă Filon termenului Ierusalim („viziune a păcii”, ***ir ha-şalom),*** în fine faptul că pentru csenieni Binale este lumina, iar Răul este întunericul, – toate acestea justifică apelaţia de „oameni ai vederii” pe care şi-o dădeau esenienii.

Filon din Alexandria face aserţiunea următoare:,. „Cai care vede este cel înţelept, căci sunt orbi sau lipsiţi ele o ve. – i – rlimpede cei care nu au minte; de aceea mai înainte se numeau profeţi «cei care văd»[417]. „Cel care vede”, din textul grec al lui Filon, este aramaicul *hazoia,*

417 *De migraticne Abrahami,* **§§ 8 — 9.**

adică a termenului aramean care pare a constitui etimologia lui *cssaios,* „esenian”. Filon mai scrie: „Singur omul virtuos *vede,* de aceea cei vechi i numeau pe profeţi văzători”[418]. Dimpotrivă, pentru Filon cei răi sunt cei incapabili să vadă divinitatea: „Cei care nu sunt. În stare să vadă pe Creator”[419]. Dacă facem constatarea că pentru Filon esenienii singuri erau înţelepţi şi drepţi *(cici* nu vorbeşte de nicio altă sectă şi nu laudă pe alta; pe csenicni doar îi propune ca modele de virtute), se poate trage concluzia că esenienii singuri ***vedeau*** divinitatea şi de aceea îşi dădeau nume cum ar fi „cei care văd pe Creator” în texte. Este foarte posibil, de asemenea, ca textul din ***Matei,*** V, 8: „Fericiţi cei curaţi cu inima, căci aceia vor vedea pe Creator” fie o aluzie polemică împotriva esenienilor, fiindcă esenienii se îmbăiau des, se îmbrăcau în alb şi ţineau o curăţenie exterioară scrupuloasă, pretinzând totodată că ei sunt văzători şi că văd divinitatea, cum reiese din unele pasaje (Inw, IV, 5—6,23; ***Regula Comunităţii,*** XI, ***6)***[420]***.*** În ***Matei,*** 8, se arată deci că nu cei care au hainele, veşmintele curr \ albe, ci aceia care au inima curată vor vedea Divinitatea. De asemenea,

418 ** Quis rerum div. haeres,* **§ 15.**

419 *"> Comment. alleg. la legi,* **III, XVIII, § 55.**

420 *Jüdische Apohaliptik.* . ., p. 278, ci. **nota 352. • ' in** *De abstinentia,* **IV, 3, - Migne, PG, LXXVI, col. 776.**

Filon scrie tot atât de categoric: „Şi Scriptura sacră atestă darul profeţiei pentru orice om virtuos" ***fk. Ti*** *ponţi* ***de anthropo asteio o hieros*** *logos* ***propheteian martnrei}*** de unde reiese că orice esenian (fiindcă ei singuri sunt virtiv?,, după cele arătate de Filon) are darul de-a face profeţii! vaici se poate deduce că numărul de profeţi esenieni Irei/îi – să fi fost foarte mare, de vreme ce prin definiţie esenienii cel puţin cei ajunşi la o treaptă superioară de desăvârşire – sunt virtuoşi, posedând virtutea în cel mai înalt grad.

Aşa cum Filon din Alexandria trece sub tăcere o parte din doctrina secretă a esenienilor ce ne-a fost arătată de manuscrisele de la Marea Moartă[421], tot aşa el nu dă o etimologie exactă a numelui de esenian, ci face un joc de cuvinte cu un termen grec ce are sensul de „sfânt, cuvios", *osios.* Dar termenul ebraic de *hezo* sau cel aramaic de *hazoia* (la statul emfatic) este adevărata etimologie a cuvântului esenian, fiindcă ei pretindeau că sunt profeţi, iar Filon ne confirmă că orice om virtuos, deci orice esenian, are darul profeţiei. De asemenea, că e vorba de esenieni în *Apoc.,* XXII, 15 şi că expresia aramaică *hazoiai* (la plural) se referă la esenieni, pe care

421 **Cf. J, Daniclou,** *Philon d'Alexandrie,* **Paris, 1968, pp. 52 —53.**

textul îi izgoneşte din obştea creştină. Faptul acesta ne este dovedit de versetele anterioare *(Textus receplus latin Apoc.,* XXII, 14): *„Beati, qui lavant stolas suas în sanguine Agni",* „Fericiţi cei care spală mantiile lor în sângele Mielului". Mielul este apelaţia lui Hristos, iar textul acesta afirmă în esenţă că nu esenienii care îşi spală mantiile, veşmintele lor în apă sunt fericiţi, ei. Creştinii care şi le spală în sângele lui Hristos; aluzie evidentă la albeaţa veşmintelor esenienilor, care şi le spălau des în apă, căci esenienii erau totdeauna îmbrăcaţi în veşminte albe, curate deci[422].

Tocmai fiindcă termenul iniţial *hazoiai,* „văzători", putea fi înţeles ca însemnând „profeţi", de aceea din multe texte ale *Apocalipsei* s-a eliminat menţiunea lor, prin expresia „câini", *kalbe* în siro-aramaică, deşi în versiunea iniţială a *Apocalipsei* siro-aramaice trebuie să fi figurat „toţi văzătorii, toţi profeţii", aşa cum citim în textul pe care l-am pe ^uitat. Dar această expresie de *câini* reprezintă apelaţia p –. –, ire Sf. Petru, într-o Epistolă, o atribuie unor proroci în i moşi. Ori prorocii mincinoşi sunt esenienii, după cum s-a ratat în capitolul anterior. Într-adevăr, în II – *Petru,* 2,15, după ce vorbeşte de cei „care s-au rătăcit

422" **fpolit, Mig:ie, PG, XVI, col. 3-406; Iosif Flavius,** *Războiul iudaic,* **ii, Viii.**

apucând pe urm –] ■ lui Balaain, fiul lui Bosor" (Balaam era un proroc mei inos, cf. *Num.,* XXII, 7,23), spune despre ei, despre aceşti proroci mincinoşi care sunt desigur şi aici esenienii: „Dar cu ei se întâmplă ceea ce ne spune aşa de bine zicătoarea: câinele se întoarce la vărsătura lui" (cap. 2,22). Drept urmare, termenul „câini" din *Apoc.,* XXII, 15, numeşte pe prorocii mincinoşi care intraţi în obştea primitivă creştină au revenit la vechile lor doctrine şi la profeţiile lor.

II. Esenienii sunt însă indicaţi în chip clar prin amfibologie intenţională în acest text din *11-Petru, 2,22,* după cum vom vedea în cele ce urmează. În prealabil însă trebuie să amintim despre descoperirile făcute de Marcel Jousse, cu începere din 1924. Lucrările lui au dovedit că se poate decela în compunerile ebraice şi aramaice ale iudeilor şi ale *N.T.* O ordine meticuloasă, realizată în scopul ca orice text să fie învăţat pe dinafară cu uşurinţă şi reţinut în mod impecabil de la o generaţie la alta. Aceste compoziţii, ebraică din *V.T.* Şi aramaică din *N.T.,* nu sunt de *stil scris,* ci sunt în *stil oral* care utilizează ritmul, paralelismul membrelor, clişeele tip şi schemele. Amintim că paralelismul membrelor este un procedeu stilistic folosit şi de egipteni şi de asirobabilonieni şi de sumerieni, în care

stihurile unei compoziţii îşi corespund membru cu membru. Se distinge un paralelism *sintetic,* unul *sinonimic* şi unul *antitetic.* În *stihii oral,* paralelismul membrelor este nespus de frecvent, dar de aici urmează că textele din *V.T.* Şi *N.T.* Trebuie cercetâţe cu metode adecvate stilului oral şi nu cu metode hipercritice grafice. Astfel, în stilul oral se observă, foarte des, degradarea fonetică a guturalelor şi a siflantelor, confuzia între consoane apropiate din punct de vedere fonetic, apariţia semivocalei şeva, aliteraţii şi rime. Astfel, o sintagmă are un sens nu numai prin ceea ce exprimă ea strict gramatical, ci prin sintagmele care le sugerează prin similitudinile cu termeni apropiaţi fonetic dar de sens diferit. Compoziţiile în stil oral ebraice sau aramaice oferă nenumărate exemple de asemenea factori lingvistici, iar în Cuvântarea de pe munte se pot regăsi multe pasaje de stil oral.

Lucrările lui Marcel Jousse cele mai importante sunt: *Études de psychologie linguistique,* Paris, 1924, şi *La Pensée et le geste,* Paris, 1925. Un rezumat al lucrărilor lui Marcel Jousse se află la Fr. Lefèvre, *Une nouvelle psychologie du langage,* în „Chroniques", *Le Roseau d or,* 1977, pp. 3—32.

Revenim acum la II-*Petru,* 2,1, în care se face menţiune

de aceşti „proroci mincinoşi”, adică despre esenieni: „Au fost însă şi proroci mincinoşi în popor, cum vor fi şi între voi învăţători mincinoşi, care vor semăna în popor eresuri vătămătoare”. Că e vorba de proroci mincinoşi, în această lungă diatribă, se poate vedea din aserţiunea că ei au păşit, apucând pe urmele lui Balaam fiul lui Bosor” (v. 15); ori acest Balaam era un profet mincinos. Iar ultimele versete ale acestei lungi expuneri a faptelor prorocilor mincinoşi arată:

„Dar se întâmplă cu ei.

Ceea ce ne spune aşa de bine zicătoarea:

Câinele se întoarce la vărsătura lui

Şi porcul spălat la bălăceala mocirlei” (*II-Petru*, *2,21*) [423]

Zicătoarea de care se aminteşte în aceste versete se află în *Pilde,* XXII, 11: „Ca un câine care se întoarce unde a vărsat, aşa este omul nebun care se întoarce la nebunia sa”. Şi este probabil că această zicătoare spusă cu privire la prorocii mincinoşi face aluzie la nişte esenieni care au intrat în obştea creştină primitivă dar şi-au reluat apoi profeţiile lor false. Însă ultimul stih al acestei pericope: „Şi porcul spălat la noroiul mocirlei” este o creaţie a apostolului Petru, iar nu o citare dintr-un alt text. Ori

423 S-a tradus prin „bălăceala" termenul grecesc, *kylismon,* care lipseşte în traducerea românească.

tocmai în acest ultim – verset sunt menţionaţi esenienii prin amfibologie intenţională, indicându-se că despre ei este vorba. Desigur, nu cunoaştem textul originar hristo-palestinian (aramaic) al acestei epistole, dar avem traducerea lui în siro-aramaică, dialect foarte apropiat. Ori în aramaică „mocirlă, lut, noroi" este *stana* şi *siona*[424], iar acest termen aramaic are şi sensul de *erezie*[425]. În acest ultim verset, termenul *siona,* „mocirlă" şi „erezie" este precedat de particula genetivului J (în aramaică), iar între această particulă şi *siono* se interpune o vocală şeva ori *e* ori *a,* ceea ce face ca cei care ascultau aceste versete în aramaică să audă *d-esino* sau ***d****-asino,* adică o amfibologie intenţională cu termenul aramaic ce corespunde grecescului *essenos,* adică *(h) ezwana* (citit *esuana,* fiindcă guturalele nu se pronunţau în aramaică). Aşadar, ultimul verset menţionat mai sus exprimă prin paronimie (joc de cuvinte):

„Şi porcul spălat la bălăceala ereziei".

sau

„Şi porcul spălat la bălăceala de esenian".

Dacă ne gândim că esenienii îşi făceau foarte des băi

---

424 J. Brun, *Dicţionarul citat, sub voce.*

425 **i' G. Dalman,** *Aramäisch-Neuhebräisches Handwörterbuch.. .sub vooe.*

lustrale în comun aluzia este şi mai transparentă la esenienii care-l odată intraţi în obştea creştină se întorc din nou la vechile lor datini şi rituri. Iar în cap. 2 din ***II-Petru*** se foloseşte procedeul retoric clasic numit în greaca veche ***ysteron proteron,*** „ce este la urmă este cel dintâi, cel însemnat", întrucât acest ultim verset al Epistolei apost. Pavel indică cine sunt prorocii mincinoşi şi ce făceau ei în comunitatea creştină.

III. Acelaşi procedeu al amfibologiei intenţionale este folosit şi în Cuvântarea de pe munte ***(Matei,*** VII, 16; ***Luca,*** VI, 44), pentru a indica pe esenieni. Într-adevăr, versetul următor este:

„După roadele lor îi veţi cunoaşte!
Au doară se culeg strugurii din spini
Sau smochine din ciulini?" ***(Matei,*** VII, 16).

Aceste cuvinte au fost rostite în aramaică şi arată cu evidenţă paralelismul membrelor din ***stilul oral*** al compunerii aramaice. Ori considerând doar ultimele două stihuri, termenul „struguri" în aramaică este *'en**ebe*** (la plural), iar „spini" tot în aramaică este *serie* (ca în textul lui ***Luca,*** VI, 44 siriac), de aceea stihul „au doară se culeg strugurii din spini" se află în siro-aramaică ***(textus receptus)*** astfel: *Lo iiien **serie Kot (f) în 'en be*** (literal:

Nu din spini se culeg *strugurii).* Dar între două consonante, pentru a facilita pronunţia se rosteşte de obicei un ***seva,*** adică un ***e*** slab şi scuft, cum se află în siro-aramaică: *Lo* ***men serie Kot (f) în*** Dar *'sene* în siro-aramaică este apropiat de grecescul ***essenos,*** „esenian", care poate deriva de la termenul siro-aramaic *(h) ezwana* (citit ***esuana),*** adică există un joc de cuvinte între vorba ***spin*** la singular sau plural şi ***esenieni,*** joc de cuvinte perceptibil doar în aramaică şi nu în greaca veche, limbă în care ne-a parvenit textul lui ***Matei.*** Apoi, referindu-ne la celălalt termen aramaic din acest stih, adică ***'en*** *be–,* „struguri", este evident că reprezintă un joc de cuvinte foarte limpede cu ***n bie,*** plural aramaic al singularului ***n*** *bia,* „profet, proroc". Astfel, prin joc de cuvinte, stihul care în traducere literală greacă înseamnă: „Nu din spini se culeg strugurii", capătă sensul paronimic: *„nu dintre esenieni se culeg profeţi".*

În ceea ce priveşte ultimul stih: *„Sau smochine din ciulini"* el este în aramaică (şi probabil în hristo-palestiniană, aramaica vorbită în epoca aceea): *av men Kurf be tene,* literal: sau din ciulini smochine. „Smochină" în aramaica palestiniană este zg. *Tena,* pl. *Tene/* iar în ebraică, zg. *Tena,* pl. *Tanim.* Dar *tena* şi *tene* (plural

aramaic) sau *tanim* (plural ebraic) reprezintă un joc de cuvinte cu termenul ebraic la singular *tana,* plural *tanaim,* cu sensul de „dascăl, învăţător"; învăţaţii iudei care au trăit de la Hillel ia Iuda I şi care au scris *Mişna* se numeau *tanaim*[426] în ebraică, *tane* în aramaică. Observăm că *tana,* „învăţător" în ebraica *Talmudului* vine de la verbul *tana,* „a repeta, a învăţa", fiindcă învăţarea se făcea prin repetare. Acest verb corespunde verbului ebraic clasic SNH, *Şana,* de unde vine cuvântul Mişna. În felul acesta stihul: *sau smochine din ciulini?* devine prin amfibologie intenţională: *sau învăţaţi din ciulini?*

Versetele citate:

„Au doară se culeg struguri din spini

Iar smochine din ciulini?" au devenit prin joc de cuvinte:

„Au doar se culeg profeţi dintre esenieni?

Sau învăţaţi din ciulini?"

III. *Stilul oral* descris de Marcel Jousse este caracteristic profeţilor canonici din *V.T.,* ori tocmai profeţii folosesc în stilul lor oral, cu o mare frecvenţă, jocurile de cuviate, apropiind termenii ebraici asemănători prin forma lor, dar având un sens diferit. În felul acesta profeţii creează o puternică emfază şi accentuează mult o dimensiune a unei

426 **C. Daniel,** *Scripta aramaica,* **p. 174.**

personalităţi. Căci adesea aceste jocuri de cuvinte deformează numele unui personaj sau al unui loc, spre a forma un cuvânt ce exprimă un defect sau un păcat. E ceea ce se numeşte o *disfemie* sau o *kakofemie.* În textul grec al lui Matei nu ne putem da seama de jocurile de cuvinte, existente în textul iniţial aramaic, dar jocurile de cuvinte din textul siriac al lui Matei nu pot fi opera celui care a transpus textul hristo-palestinian în siro-aramaică (dialecte foarte asemănătoare, căci vorbitorii acestor dialecte se înţelegeau între ei). Fără îndoială, jocurile de cuvinte aveau scopul – atunci când se refereau la secte iudaice – să ascundă numele lor şi să indice într-un fel voalat şi enigmatic o sectă al cărui nume vrednic de dispreţ *(nomen odiosum)* pentru romani nu trebuia să fie pronunţat, ca să nu provoace represalii din partea romanilor sau a slugilor lor, regii din familia lui Irod cel Mare. Acest limbaj criptic, cifrat, era folosit când era vorba de zeloţi, care purtau un război de gherilă cu romanii. În ceea ce priveşte esenienii erau socotiţi eretici.

Dar atât esenienii cât şi zeloţii sunt menţionaţi încă o dată prin joc de cuvinte, în Cuvântarea de pe munte. Într-adevăr, în *Matei,* XII, 20, se citeşte:

„Trestia sfărâmată nu o va frânge

Şi inul ce fumegă nu-l va stinge”.

Aparent, aici este un citat din *Isaia,* XLII, 3, cel puţin primul stih, căci „trestie” este în aramaică palestiniană *qana,* în ebraică *qane* (cf. Grecul *karma).* Iar „zelot” se spunea tot *qana* în ebraică şi *qanai* în aramaică palestiniană. Totuşi, prorocul Isaia a trăit în sec. al VIII-lea î.e.n. Şi nu ar fi putut avea nicio legătură cu zeloţii. Aşa ar fi dacă cel de-al doilea stih menţionat mai sus, „şi inul ce fumegă nu-l va stinge” nu ar fi deloc, în textul din *Matei,* XII, 20, similar, ci cu totul *diferit* de textul ebraic masoretic din *Isaia,* XLII, 3. Pe de altă parte, toate citatele din *V.T.* În *Matei* reproduc textul masoretic ebraic al *Bibliei,* iar nu cel grecesc al *Septuagintei.* Textul masoretic actual al acestui stih este: WPSTH CHH L’ICBNH, iar cel al *Septuagintei* este *Kai linon typhomenon ou zbesei.* Drept urmare, termenul grecesc *typhomenon,* „ce fumegă, fumegând”, nu traduce termenul ebraic *CHH Keha,* „slab”. Acesta din urmă este un adjectiv care derivă din verbul *kaha,* „el a slăbit, a devenit slab”. Corespondentul ebraic exact şi traducerea literală a termenului grec *typhomenon,* „ce fumegă, fumegând”, ar fi *’asen,* care şi el este un adjectiv şi derivă din verbul *’aşan,* „a emite fum”, „a fumega”, de la *’aşan*, „fum”. Cum termenul „în” în ebraică este feminin PSTH,

pişhah, acest adjectiv *'aşen,* „fumegând" la feminin ar fi *'aşena.* Dar acest ultim adjectiv este un joc de cuvinte clar cu termenul aramaic sau ebraic ce-a dat în greacă *essenos,* în aceste versete din *Matei,* XII, 20:

„Trestia sfărâmată nu o va frânge

Şi inul ce fumegă nu-l va stinge", căpătând prin amfibologie intenţională sensul de:

„Pe *zelotul* sfărâmat nu îl va frânge (cu totul)

Şi pe *inul* esenian nu-l va stinge", ştiut fiind că esenienii se înveşmântau în mantii de în alb, că purtau această îmbrăcăminte cu un mare respect şi devoţiune. Prin amfibologie intenţională cele două secte iudaice, zeloţii şi esenienii, sunt arătaţi cu numele unor *plante,* zeloţii prin numele trestiei, iar esenienii prin cel al inului.

Pe de altă parte, se poate emite ipoteza că textul din *Matei,* XII, 20, citează un text din *Isaia,* nu din textul ebraic masoretic, ci din targumul (traducerea) aramaică a lui *Isaia,* XLII, 3. În acest caz, termenul grec *typhomenon,* „ce fumegă, fumegând", a fost tradus prin cuvânt. Ul aramaic *tenonoio,* „fumegând", care constituie o amfibologie intenţională, cu termenul foarte apropiat din punct de vedere fonetic, termen aproape omonim, *tanono,* „zelot". În acest caz, al doilea stih repetă pe cel dintâi şi suntem în

prezenţa unui paralelism sinonimic al membrelor acestei compoziţii aramaice. Dar dacă acceptăm că primul stih în care există „trestie frântă” se referă la zeloţi, suntem siliţi de legea paralelismului membrelor să acceptăm că „inul fumegând” arată prin paronimie fie pe esenieni, fie pe zeloţi. Lucrarea lui Constantin Daniel[427], care expune toate aceste fapte şi limbajul cifrat de mai sus, cu privire la sectele iudaice din sec. I e.n., a apărut în publicaţia prestigioasă „Numen” îl 0.

IV. Numărul mare de adepţi pe care i-a avut secta esenienilor, apoi vasta literatură pe care a scris-o şi răspândit-o – fără îndoială în scop propagandistic spre a-şi spori numărul adepţilor – a făcut să intre în conflict cu creştinismul incipient. Aşa se face că regăsim pe esenieni menţionaţi şi în alte cărţi şi epistole din *N.T.,* unde deseori sunt combătute învăţăturile lor. Întrucât secta esenienilor a. Încetat practic să mai rămână în Palestina, după războiul cu romanii (66—71 e.n.) şi după răscoala lui Bar Kohba mai cu seamă (132 e.n.), menţiunile din ***N.T.,*** mai ales cele care evită să-i numească pe esenieni în mod deschis (întrucât fiind eretici numele lor nu putea fi pronunţat pe faţă fără a intra în conflict cu autorităţile

427 *Esseniens, zelotes et sicaires et leur mentior- par paronymie dans le Nouveau Testament.*

Templului) au o deosebită valoare pentru stabilirea datării unora din textele *N.T.* Într-adevăr, s-a crezut de către Şcoala critică din secolul al XIX-lea că aceste texte datează din sec. II e.n., însă prezenţa esenienilor şi a zeloţilor în aceste texte, numirea lor cu apelaţii criptice care nu puteau fi înţelese decât de contemporani ai acestor secte, adică de oameni care au trăit înainte de dărâmarea Templului şi a războiului cu romanii, stabilesc o vechime mult mai mare a textelor de mai sus.

Esenienii apar menţionaţi prin paronimie şi în alte pasaje din textul lui *Matei,* XII, 29: „Sau cum va putea cineva să intre în casa unui puternic şi să-i răpească lucrurile, de nu va lega întâi pe cel puternic şi numai atunci să-i prade casa?" Textul grec *(Matei,* XII, 29) însă foloseşte pentru termenul „lucrurile" cuvântu*l la skeye* care are sensul de „vase, veşminte, obiecte valoroase". De pildă, titlul de *schevofilax* care se dă călugărilor ortodocşi, are sensul de păzitor al vaselor şi al veşmintelor din altar (în franceză *sacristain).* Dar întreg acest verset este straniu şi ridică o seamă de întrebări. Mai întâi de ce textul menţionează pe un oarecare, pe cineva (în greacă *tis)* care pătrunde prin spargere şi prin tâlhărie în casa cuiva şi nu îi dă acestui hoţ calificativul de tâlhar. De ce nu-l înfierează

pe tâlhar şi de ce nu se ia o atitudine de acuzare împotriva faptei reprobabile a acestui *cineva,* care nu e nici măcar numit spărgător?

Apoi, de ce acest om puternic (grec. *Ishuros)* nu are paznici, nu are slujitori, robi care să-l apere şi să sară în ajutorul lui? Cum poate un om realmente *puternic* să fie lipsit de servitori? Pe urmă, de ce acest om puternic nu are arme, săbii, securi, lănci, pumnal cu care să se apere; de ce nu posedă la el arme de apărare?

Tot aşa trebuie să se pună întrebarea: de ce tâlharul nu-l ucide pe omul puternic, ci doar îl leagă şi apoi îl jefuieşte? Era mai simplu să-l ucidă şi apoi să-l fure în linişte! Ce fel de tâlhar este acesta care respectă anumite reguli pe care, de obicei, tâlharii nu le urmează? Cel mai bizar lucru este că tâlharul, care pătrunde în casa celui puternic, nu-i fură bani, nici măcar nu caută bani la el! Dacă avem de-a face cu un *puternic* real, acesta trebuia să aibă bani în primul rând, dinari, drahme, didrahme de argint sau de aur. De ce puternicul nostru nu are asemenea monede pe care tâlharul nici măcar nu le caută? în schimb, şi acest fapt e tot atât de straniu, tâlharul care a pătruns în casa acestui puternic îi jefuieşte *lucrurile,* adică veşmintele şi vasele, fără să cerceteze dacă are bani. Însă versetul 29

din *Matei,* XII este precedat de versetul 27, în care se citeşte: „Şi dacă cu izgonesc dracii cu puterea lui Belzebut, atunci fiii voştri cu a cui putere îi izgonesc? De aceea ei vă vor fi judecători”. Cuvintele se adresează fariseilor care îl acuzau pe Iisus că izgoneşte demonii cu puterea lui Belzebut şi în acele cuvinte se menţionează deci fiii fariseilor.

Cine erau fiii fariseilor care izgoneau dracii? Izgonirea dracilor sau exorcismele erau practicate în epoca aceea de esenieni[428]. În ceea ce priveşte expresia „fiii voştri” s-a afirmat de mulţi cercetători că secta esenianã derivă din cea a fariseilor, de care s-a despărţit la un moment dat şi din care s-a detaşat ca nişte fii din părinţii lor. Dacă fariseii coboară din secta asideilor de pe vremea macabeilor, cum s-a susţinut[429], esenienii pot fi consideraţi „fii ai lor”. De fapt fariseii sunt urmaşii asideilor din vremea macabeilor (cf. I *Macab.,* I, 42) asideii erau *homines religioşi* cărora le-au urmat fariseii[430]. Această descendenţă din asidei (sau hasidei) este afirmată şi de alţi autori, dar demn de observat că din ei descind şi esenienii şi expresia „fiii

428 **G. W. Mac Rae,** *Exorcisme et guérisons dans les récits de Qumrân,* **in** *V.T.* **suppl., 1960, pp. 240 - 261. Cf. J. Carmignac, E. Cothenet et H. Lignée,** *Les textes de Qumrân,* **vol. II, Paris, 1963, pp. 214, 231 — 23.5.**

429 **J. Carmignac et P. Guilbert,** *Les textes de Qumrân,* **vo[1]. I, p. 14.**

430 **H. Graetz,** *Geschichte der Iudäer,* **Band III, Leipzig, 1906, p. 69:1. El numeşte pe asidei „părinţii trupeşti ai fariseilor".**

voştri" din textul mai sus discutat este adecvată pentru a-i numi pe esenieni cobarâtori din asidei şi farisei. Astfel *fiii voştri,* adică *fiii fariseilor* din *Matei,* XII, 27, care izgoneau demonii nu pot fi fariseii, ci esenienii, care se îndeletniceau mult cu exorcismele 2a. Dimpotrivă, fariseii se împotriveau vindecării maladiilor prin astfel de metode şi nu admiteau izgonirea demonilor din posedaţi, căci în tratatul *Sanhedrin,* 90a, tratai talmudic scris desigur de farisei, se arată că un astfel de exorcist nu va avea parte de viaţa de apoi[431]. De altfel, în *F.A.,* XIX, 13—16, ca şi în Iosif Flavius *(Antichităţile,* VIII, V, 2), cei care fac astfel de exorcisme nu sunt farisei şi nu se afirmă câtuşi de puţin apartenenţa lor la această sectă.

Că este vorba despre esenieni, în versetele 27 şi 29 din *Matei,* capit. XII, reiese în mod clar nu numai din o scrie de deducţii ce se pot face pe biza celor cuprinse în aceste texte, dar şi din sensul şi etimologia cuvântului „puternic" ce este legat şi jefuit în casa lui.

În prealabil, am vrea să trecem în revistă etimologiile propuse pentru a explica termenii greceşti *c-ssenoi* şi *essaioi.* Termenul ***essenoi*** este o formaţie adjectiv ală, foarte probabil „dar nu pare a avea vreo relaţie cu veib. Îl

431 **H. Graetz,** *op. cit.,* **p. 704.**

¿ana (r: v), „a se ascunde”, „a se umili”, al cărui participiu pasiv ar fi1 2’i ijy „cei modeşti”, „cei smeriţi”. Derivarea din verbul *sahah (nno*, „a mătura”, „a înlătura”), formaţie adjectivală, având sensul de „cei înlăturaţi”, „cei eliminaţi”... deşi este admisă de H. Graetz *(op. Cât.,* p. 703), nu pare a fi exactă. S-au propus numeroase etimologii care „apar monstruoase” lui H. Graetz, ca şi viziunea ce s-a creat despre această sectă. Etimologia lui Filon din Alexandria care derivă, pe *essaioi* din grecescul *osioi* este imposibilă. S-a propus, ca etimologii derivarea numelui esenieni! or de la numele1 unui oraş Essa, apoi de la Isai, tatăl lui David, apoi de la verbal *’asah,* „el a făcut”. Şi anume o formă adjectivală, cu sensul de „lucrător”, apoi de la verbul *ieşa (***ul***” 1)* „a mântui”, „a izbăvi”, – de aci o formaţie participială având sensul de „mântuitor”, „izbăvitor”, pe urmă de la.

verbul *hasah* (ren), „a se repauza”, „a tace”, apoi de la *hasio* (aramaică), „cuvios”, „cucernic”, apoi de la prescurtarea formei substantivale *hasid* (ven), „cuvios”, „bun”, „mizericordios”, pe urmă de la n? n, „văzător”, apoi de la *asio* (**k^dn**) aramaic., „medic”, „doftor”, în fine de la *bazati* (ţin), „păzitor”, „supraveghetor”.

Trebuie să menţionăm o ultimă etimologie care este

propusă şi acceptată de un părinte al Bisericii, care a cunoscut pe ultimii esenieni şi cunoştea bine limbile ebraică şi aramaică, Epifane din Salamina, descris de toţi contemporanii lui drept *tetraglossos,* „om care vorbea patru limbi" (latina, greaca, ebraica şi aramaica). Această etimologie, creată din vremea când mai existau încă esenieni, era poate aceea a esenienilor înşişi, în orice caz cunoscută de ei, nu reprezintă o etimologie modernă şi tocmai de aceea pare să aibă o foarte mare valoare.

În opera lui Epifane ~7 se menţionează două secte eseniene, *ossenoi,* sectă la samariteni şi *essenoi,* sectă la iudei, în ceea ce priveşte etimologia numelui acestora din urmă se scrie: „Acest neam al ossenienilor se traduce prin tălmăcirea numelui «neam puternic»" *(stibaron genos).* Adjectivul grec *stibaros, e, on,* are sensul de „puternic", „tare", desigur în credinţa sa[432]. Dar aceasta înseamnă că termenul grec *stibaron* este o traducere a unui alt cuvânt coraic sau aramaic, cel mai probabil fiind adjectivul ebraic *hasin,* „puternic" *(Ps.* LXXX, VIII, 9 textul masoretic), de la verbjil *hasan*, „a fi puternic". În aramaică există substantivul *hesen,* „putere", „forţă" şi adjectivul *hasin* = st. Emfatic „puternic", „tare" de la verbul *h sen,* „a fi

432 *Panarion,* **Lib. I, tom I, VI, I.**

puternic", „tare"[433]. Din verbul ebraic *cwz* şi aramaic *baz,* „a fi puternic", „tare" se formează participiul prezent *Czo),* având sensul de „puternic", „tare". Dar este mai probabil că *stibaron* corespunde lui *hasin,* fiindcă este mult mai utilizat şi mai apropiat fonetic de *essenos.*

Astfel, constatăm că în *Matei,* XII, 29, expresia „cel puternic" a fost, foarte probabil, în originalul aramaic al lui *Matei hasino,* îl găsim în versiunea siro-aramaică a lui *Matei,* XII, 29, repetat de două ori, corespunzând termenului grec *ishuros* şi traducându-se prin „puternic". Dar *hasino* este o evidentă amfibologie intenţională cu *essenos* şi „cel puternic" din acest verset este în mod sigur un esenian, după cum reiese şi din alte implicaţii evidente ale acestui verset. Trebuie accentuat că în aramaică guturalele nu se pronunţau şi *hasino* era auzit ca *asin o, deci* foarte apropiat fonetic de *essenos.*

Dar expresia „cel puternic" poate să se refere la statutul social şi politic al acestui personaj şi în acest caz „cel puternic" trebuie să fie un om din apropierea regilor irodieni, fiindcă aceşti regi deţineau *puterea* în timpul acela. Pe de altă parte, cei din apropierea regilor din familia lui Irod cel Mare erau *homines religioşi* pe care

433 **J. Brun,** *Dictionarium. .* **. citat, p. 163.**

Matei, XXII, 16 şi *Marcu,* XII, 13 îi numeşte *irodieni.* Prin simpla lor apelaţie *irodienii* erau nişte oameni *puternici,* pe plan social şi politic[434], iar prin faptul că stăteau şi se aflau în casele regilor *(Matei,* XI, 7—8 şi *Luca,* VII, 24—25), aveau desigur o mare influenţă şi putere[435]. Trebuie deci să admitem că „cel puternic" din *Matei, XII, 29* (singularul reprezintă un singular colectiv, deci un plural, ceea ce se întâmplă frecvent în limbile semite) este echivalent cu irodienii şi cu cei care stau în casele regilor, adică cu esenienii.

O serie de corelaţii şi corespondenţe ne duc de asemenea la această concluzie.

S-a arătat mai sus ce ciudat apare faptul că în acest text cel care pătrunde în casa celui puternic nu este înfierat nici măcar printr-o apelaţie, disfemică, cum ar fi aceea de tilliar, ci textul grec scrie în chip neutru *tis,* „cineva", „oarecare", ca şi cel siro-aramaic *nor,* literal „un om", „careva". Explicaţia ar putea fi că acel „cineva", „oarecare" este şi el un adept al unei secte iudaice, un *homo religiosus,* mai exact este un z. Elot a cărui ură împotriva esenicnilor apare în multe texte *(Tmne,* III, 24—

---

434 **C. Daniel,** *Les Herodiens du Xcuveau Testament sont-ils dts Essenietis ?* **in RQ, No. 21, 1967, pp. 31-54.**

435[81] **C. Daniel,** *Les Esseniens et „ceux qui sont dans les maisons des rois",* **in RQ, No. 22, 1967, pp. 2c*-277.**

26; IV, 34—35; IV, 25—26; V, 9—10; VI, 20—21 etc.), unde zeloţii sunt numiţi tâlhari, briganzi[436]. Textul lui *Matei*, XII, 29 nu vrea deci să dea o apelaţie peiorativă, insultătoare zeloţilor, şi de aceea preferă o apelaţie extrem de neutră *tis,* „oarecine", „careva".

Tot atât de ciudat este că acest om „puternic" nu are servitori, sclavi care să-l slujească şi să sară în ajutorul lui. Ştim că esenicnii nu aveau sclavi, nu admiteau robia şi în plus trebuiau să facă ei înşişi muncile lor manuale. Apoi acest „puternic" nu are o Soţie, o femeie care să locuiască alături de el şi să-i sară în ajutor, iar în casa lui nu se află slujitoare. Explicaţia ni se pare evidentă: fiind esenian – el nu se putea căsători "[437] şi deci nu putea avea alături de el o soţie să-i sară în ajutor.

Trebuie să ne punem pe urmă întrebarea de ce acest om puternic stă să fie legat şi nu luptă împotriva celui care vrea să-l jefuiască, de ce nu foloseşte armele spre a se apăra. Răspunsul este iarăşi limpede: esenicnii nu aveau voie să aibă arme; erau dezarmaţi, nepurtând arme la ei decât în călătorie şi atunci tot din pricina zeloţilor care îi

---

436 Athanase Negoiţă, *L'hostilité des zélotes envers les Esséniens et ses .causes,* în SAO, vol. ix'. 1977, pp. 91- 107.

437 C. Daniel, *Esséniens et eunuques,* în RÇ>, nr. 23, 1968, pp. 353 — 390.

atacau[438]. Ei nu fabricau arme, nule era „îngăduit să le producă 33. Astfel se explică de ce omul puternic din *Matei,* XII, 29 nu pune mina pe arme să se apere cu ele de atacul tâlharului. În *Luc a,* XI, 21, spre deosebire de *Matei* şi *M ar* cu Se precizează că cel puternic are arme. Căci cum putea să fie cineva ¡puternic dacă nu avea arme? Şi aici se vede că *puternic* e luat în sens paronomasic.

De obicei tâlharii rănesc sau îi emoară pe cei pe care îi jefuiesc. De ce acest tâlhar care pătrunde în casa celui puternic nu îl ucide pe acesta? De ce îl leagă doar? De ce păstrează anumite reguli de conduită care nu se întâlnesc de obicei la tâlhari? Mult mai simplu era să-l ucidă pe cel puternic şi apoi să-l fure în linişte. Dar în realitate acest „oarecare", acest „tâlhar" este şi el un *homo religiosus,* adeptul unei – secte iudaice, care este cea a zeloţilor, fiindcă păzeşte porunca din *Decalog:* „Să nu ucizi." *(Exod,* XX, 13), iar textul din *Matei,* XII, 29, nu îl califică de hoţ, de tâlhar, deci el păzeşte porunca din Lege: „Să nu furi!" *(ibidem,* 15). Pentru că nu tură, ci ia înapoi cele furate de la poporul iudeu de către cei puternici, este o recuperare nu un furt şi tot aşa gândeau desigur zeloţii care trăiau din atacuri armate asupra celor bogaţi.

---

438 Iosif Flavius, *Războiul iudaic,* II, VIÎÎ, Nr. 125.

Tot atât de ciudat este faptul că acel „oarecare" care pătrunde în casa „celui puternic" nu-i fură banii, nu îi caută monedele pe care le-ar avea şi îi ia, scrie textul, lucrurile, adică vasele şi veşmintele sale. Dar dacă cel puternic era esenian, el nu putea strânge bani, el trăia „fără bani" cum afirma despre esenieni Pliniu cel Bătrân *(sine pecunia,* „fără bani") ce deci ei nu purtau bani la dânşii. I ar Ipolit[439] afirmă chiar că unii dintre esenieni nu aveau voie nici măcar să privească monedele, fără îndoială spre a nu se uita la „chipurile cioplite" de pe aceste monede, socotind că a le privi înseamnă o încălcare a poruncii *din Decalog*: „Să nu-ţi iaci ţie chip cioplit şi niciun fel de asemănare a vreunui lucru dintre câte sunt în cer, sus, şi un ci te sunt pe pământ, jos..." *(Exod,* XX, 4). De altfel reiese din manuscrisele găsite că csenienii practicau un comunism de consum, lucru, confirmat şi de Iosif Flavius şi de Filon din Alexandria. Acest comunism de consum este atestat *în Regulă Comunităţii,* I, 11—12, dar şi de Filon *(Quod omnis probus liber sit, § ŞI),* care menţionează că întreaga avere a membrilor sectei eseniene este pusă în comun. Aşadar, individual, csenienii nu posedau bani, monede, ci acestea se strângeau. Într-o

439[57] *Philosophumcna,* Mifţne, *}>.G..* vol. XVI, 3, col. 3403,

vi ster le comună, astfel că un tâlhar nu ar fi putut căuta şi găsi bani la un esenian.

La fel de ciudat este faptul că tâlharul, după ce îl leagă, pe puternic, îi jefuieşte *lucrurile* sale, adică veşmintele şi vasele sale. Veşmintele esenienilor erau destul de valoroase, fiindcă erau de în Îmbrăcămintea pare să fi avut o mare importanţă pentru esenieni, deoarece în fiecare oraş din Palestina exista un supraveghetor dintre ei care distribuia celor care treceau prin acel oraş, haine curate şi spălate proaspăt[440]. Tot aşa Ipolit afirmă că veşmintele esenienilor erau elegante *(op. Cât.,* col. 3399), iar Filon arată că terapeuţii „se adunau înveşmântaţi în alb şi strălucitori" *(De vita contemplativa,* § 66). Aceste veşminte, care erau nişte mantale ori robe de în aveau o valoare însemnată pe vremea aceea (sec. I e.n.), căci o haină confecţionată din pânză de în, din oraşul Scythopolis costa mai scump decât salariul pe un an al unui lucrător specialist, calificat 39. Astfel că zelotul care a pătruns în casa esenianului i-a putut lua veşminte valoroase. Dar dacă ar fi fost vorba de un dregător al regilor din familia lui Irod, acest *puternic,* în casa căruia pătrunde un „oarecare", ar fi avut bani, monede şi nu doar lucruri.

---

440 Iosif Flavius, *Războiul iudaic,* II, VIU, § *4,* 125.

Se poate trage concluzia că în acest pasaj din *Matei,* XII, 29, corespunzând lui *Marcu,* III, 27 şi lui *Luca,* XI, 21, „cel puternic" este un esenian şi lucrul acesta este indicat de paronomasia dintre apelaţia *puternic* (în siro-aramaică *hasino)* şi *essenos,* „esenian", dar şi de numeroase alte deducţii ce se pot face din acest text, care demonstrează că acel *om puternic* era un *homo religiosus* esenian. Argumente cu privire la sensul real al termenului *puternic* din *Matei,* XII, 29 şi *Marcu,* III, 27, precum şi demonstraţia că e vorba de un esenian se află în lucrarea lui Constantin Daniel, *Les noms cryptiques des Zelotes*0.*

Esenienii continuă însă să fie menţionaţi în scrierile ***N.T.*** Şi şcoala română de orientalistică reuşeşte să-i regăsească şi în alte texte, dat fiind că esenienii erau cea de-a doua sectă iudaică importantă după farisei şi fiindcă ei au intrat adesea în conflict cu învăţăturile creştine.

89 S. W. Baron, *Histoire d'Israël,* **Paris, 1957, vol. I, p. 575, nota 10. În „Studia et Acta Orientalia", Nr. X, 19S0, pp. 61—68.**

Capitolul XI

APOSTOLII ÎMPOTRIVA ESENIENILOR DE LA MAREA MOARTĂ

Aşa cum s-a arătat anterior, esenienii se considerau în

scrierile lor *profeţi,* dându-şi numele de *văzători,* ceea ce corespunde ebraicului *hozeh* şi arameanului *hazoia* şi *hezwana,* termeni care la rândul lor sunt foarte apropiaţi fonetic de grecescul *essaios* şi *essenos,* ca şi de latinescul *essetii.*

Cum este bine cunoscut, *profet* nu înseamnă numai „cel ce vede", „cel ce prezice viitorul", deci care face preziceri, dar înseamnă şi cel care vorbeşte în numele divinităţii, care explică voinţa ei şi care transmite mesajul ei. În *I-Regi,* **IX,** 9, se poate citi că profeţii erau numiţi pe vremuri „văzători", iar cele două apelaţii se găsesc confundate uneori, ca în *Amos,* VII, 12 şi 14, alteori profetul Iehu este numit *profet* în III*re? f,* XVI, 7, dar este numit „văzător" în II-*Cronici,* XIX, 2—3.

Pare sigur că esenienii făceau numeroase jocuri de cuvinte, prin apropierea apelaţiei lor de un adjectiv sau de un substantiv laudativ. În felul acesta demonstrau incontestabila lor superioritate, întrucât însăşi denumirea lor ar fi arătat virtuţile lor. Filon din Alexandria, care a fost esenian, afirmă că denumirea de esenieni (în greacă *essaioi)* este în legătură cu un termen grec *os-ioi,* „sfinţi, puri" 1. Trebuie să spunem că modul de gândire esenian şi ebraic în general cu privire la *paronomasii* pleacă de la

versetele 20 şi 23, capit. II din *Cartea Facerii,* unde se arată că numele au fost fixate de divinitate. Aşadar, o apropiere fonetică între două substantive sau adjective nu poate fi întâmplă.

A. Dupont-Sommer, *I.es écrits esséviens découverts près de la Mer Morte,* **pp. 31 şi 38.**

toare; ea are 1111 sens mai adânc. De aci căutarea unei *analogii,* nume sau adjectiv *similar,* care să indice înrudirea dar şi sensul criptic şi ascuns al unui nume.

În ceea ce-i priveşte pe esenieni, paronomasiile cu numele lor au fost numeroase: astfel Iosif Flavius crede că numele esenienilor înseamnă *semnoi*[441], adică „sfânt", „pur" şi corespunde deci termenului siro-aramaic *hasaia,* „sfânt", „pur", iar această similitudine fonetică este *esenian* şi *pur, sfânt,* e o dovadă deplina – în gândirea esenianã – a sfinţeniei şi a purităţii lor. În ceea ce priveşte apelaţia *therapeutes,* „medic", „vindecător" pe care şi-o dădeau esenienii din Egipt, ea este un joc de cuvinte cu termenul siro-aramaic *'asaia,* „medic", „vindecător". Iar Sf. Epifane afirmă că apelaţia de esenieni *(ossenoi)* are sensul de *puternic, robust,* fiind un joc de cuvinte cu siro-aramaicul *hasin,* „puternic", „tare".

441 *Războiul iudaic,* II, VIII, § 2 (119).

Apelaţia de *văzători* pe care esenienii şi-o dădeau şi în textele de la Marea Moartă şi în unele din apocrife se regăseşte sub forma *hazoiai* (care este un joc de cuvinte cu *essaioi,* „esenieni") într-un text siriac al *Apocalipsei*[442]. Această facultate pe care şi-o atribuiau esenienii, de-a avea viziuni inspirate de divinitate se regăseşte şi în alt text din *N.T.*

I. Acest text este *Epistola lui Iuda,* care are relaţii strânse cu esenienii, întrucât în această compunere se citează cărţi sigur scrise *de* esenieni.

Într-adevăr, *Cartea lui Enoh* este citată în *Epistola lui Iuda* (vers 14). Această carte a lui *Enoh* pare a fi fost una din lecturile cele mai iubite de către esenieni. Iar versetul 9 al textului *Epistolei lui Iuda* face aluzie la o altă carte apocrifă: „Mihail Arhanghelul, când. D a giăit cu diavolul, disputând cu el pentru trupul lui Moise, n-a îndrăznit să rostească judecată ocărit oare, ci a zis: «Domnul să te certe»". Din spusele lui Didim cel orb şi ale lui Clement din Alexandria[443] acest verset citează textul unui volum apocrif iudaic *Ascensio Moysi.* Totuşi, în textul grec al acestui tratat, care a ajuns până la noi, nu se poate regăsi

442 C. Daniel, *Uite mention des Esseniens dans un texte syriaque, de l'Apocalypse,* pp. 153— 164.

443 *In epistolam S. Iudae,* Migne, PG, IX, col. 733.

episodul cu această dispută. Dar, în textele slave şi etiopiene (amharice) ale acestui apocrii se pare că disputa mai sus menţionată se regăseşte. S-a afirmat – fără probe serioase – că acest apocrif ar fi de origine zelotă. Dar în literatura rabinică unde se regăseşte legenda ascensiunii lui Moise la cer (tratatul *Rabboth,* 302, b), nu există această dispută între cei doi. Omisiunea acestui episod dovedeşte că el este de origine eseniană, eretică şi nu putea fi inclus în literatura rabinică. Pe de altă parte, după Iosif Flavius, zeloţii urmau doctrinele fariseilor cei care au fost inspiratorii literaturii rabinice. În plus nu există niciun apocrif care să fie în mod sigur de origine zelotă şi nu există nicio dovadă că zeloţii au scris cărţi apocrife.

Această luptă între arhanghelul Mihail şi diavol, între reprezentantul binelui şi cel al răului, între reprezentanţii celor două Spirite, este atât de caracteristică pentru doctrina dualistă a esenienilor, încât este foarte greu să contestăm originea eseniană a acestui tratat. Dacă adăugăm că Moise era foarte cinstit de către esenieni, care nu aveau voie nici să-i pronunţe numele său 1, atunci devine din ce în ce mai probabil că acest tratat *Ascensiunea lui Moise* este o carte eseniană. De altfel, esenienii sunt singurii care au scris tratate apocrife în sec.

I e.n. Drept urmare, pare verosimil că Iuda, în scrisoarea lui, menţionează fapte şi pasaje cuprinse în două cărţi eseniene: *Cartea lui Enoh (Iuda,* 14) şi *Ascensiunea lui Moise (Iuda,* 9).

II. Iuda nu citează doar două tratate eseniene în scrisoarea sa, ci menţionează chiar pe esenieni. Într-adevăr, el afirmă că un grup de oameni au pătruns printre creştini cărora le trimite Epistola sa şi că aceşti oameni neagă divinitatea lui Iisus Hristos: „căci s-au furişat printre voi nişte oameni necredincioşi, încă din vechime meniţi pentru osândă, care fac din harul Creatorului nostru pricină de desfrânare şi tăgăduiesc pe Iisus Hristos” *(Iuda,* 4). În textul grec al lui *Iuda,* 8, aceşti oameni care neagă divinitatea lui Hristos sunt numiţi în chip explicit: *Omoios mentoi kai outoi enyporiazomenoi sarka men miainousin kyrioteta de athetousin, doxas de blasphemousin.* În traducere literară: „De ase.

6 *Antichităţile iudaice,* II, VIII, § 12 (159).

7 Iosif Flavius, *Războiţii iudaic,* II, VIII, § 9 (145).

menea şi acei visători de vise care spurcă trupul, leapădă stăpânirea şi hulesc slăvirile”. Astfel, aceşti oameni care s-au introdus printre primii creştini sunt numiţi de Iuda ***enypniazomenoi***, iar verbul grec

enypniazein are sensul de „a visa”, „a avea vise”, „a avea viziuni în somn” şi în acest text participiul prezent mediu la nominativ plural are sensul verbului activ, întrucât verbul la mediu, pentru acest verb, are sensul activ după toate dicţionarele. Drept urmare ***enypniazomenoi*** se va traduce prin „visători”, „cei care au vise”, „cei care au viziuni în somn”.

Părinţii Bisericii au admis că aceşti ***visători*** reprezintă un grup bine definit de eretici. Astfel Teofilact 8 admite că aceşti eretici sunt borboriţii menţionaţi de Epifane. Tot aşa Oekoumenios, episcop din Trikkala (Migne, PG, CXIX, col. 709) crede că aceşti eretici sunt Nicolaiţi, valentinieni şi marcioniţi. Dar textul grec al ***Epistolei lui Iuda*** este fără îndoială o traducere a unui original aramaic sau ebraic, limbi în care a fost redactată iniţial Epistola. Într-adevăr, pare puţin probabil ca Iuda să fi cunoscut atât de bine limba greacă spre a putea scrie în ea. Pe de altă parte, creştinii cărora le era adresată această epistolă citeau tratate apocrife redactate în ebraică, aşa cum sunt ***Cartea lui Enoh*** şi ***Ascensiunea*** *lui Moise,* căci Iuda citează pasaje din aceste cărţi. Aceasta dovedeşte că lectorii acestei epistole citeau ebraica şi vorbeau desigur aramaica, aşa cum crede şi Reicke9.

Acestea fiind spuse, trebuie să considerăm traducerea în ebraică sau în aramaică a termenului grec ***enypniazomenoi*** care denumeşte pe acest grup de oameni care s-au introdus printre creştini. Aceasta fiindcă sensul exact al acestui termen pare destul de obscur. De fapt în ***Septuaginta*** verbul *enypniazomenein* are sensul de „a visa”, „a avea vise” şi are acest sens în forma sa medie, iar mai târziu, în epoca bizantină, a căpătat sensul de „a avea vise erotice” l0. Dar în ebraică, după dicţionarul lui W. Gesenius, ***a visa*** se exprimă prin verbul ***hazah,*** care verb arc de asemenea sensul de „a vedea”, fiind, fireşte, des folosit în acest ultim înţeles pe lângă acela de „a visa”, „a avea viziuni profetice”. Tot aşa în ebraică termenul ***hazon*** înseamnă „viziune în

— Migne, PG, CX. XV’I, 93.

9 7 *ne lipiftles of James, Petrr and Jude,* **New York, 1964, p. 191.**

1” E. A. Sophokles, *Greeh Lexicon,* **N. Y., Leipzig, 1888 s.v.**

vis”, „apariţie onirică” şi acest cuvânt derivă din verbul ebraic *hazah.* În siro-aramaică „viziune profetică în vis” este *hezew,* la stătu) emfatic *hezwa* (cf. *Daniel,* II, 28; VII, 20), termen ce derivă tot din verbul *hazah,* „a vedea”, „a

avea viziuni”. În consecinţă, termenul grec *enypniazomenoi* din *Iuda,* 8, tradus în ebraică printr-o formă participială *qal* a verbului *hazah* va fi *hozim,* „visători”, „vizionari în vis, în somn”, în timp ce în aramaică termenul *hazoiai* care se regăseşte în textul siriac al *Apoc.,* XII, 15 (menţionat în articolul orientalistului român citat mai sus), pare să traducă exact grecescul *enypniazomenoi,* având sensul de „văzători”, „visări în somn, în vis”. Aceste două cuvinte *hozim* şi *hazoiai* sunt foarte apropiate fonetic de cuvintele greceşti *essenoi* şi *essaioi,* ca şi de apelaţia latină *esseni,* „esenieni”. Termenii de mai sus, ebraic şi aramaic, puteau fi traduşi prin cuvintele greceşti *orontes, blepontes* şi Filon din Alexandria aminteşte foarte des de „văzător”, *o oron, o blepon,* care pare a fi o apelaţie a esenienilor n.

S-a arătat de Kurt Kahle că mesajul divin este transmis adesea profeţilor în timpul nopţii, deci în vis, după cum reiese din *11-Regi,* VII, 4; *Num.,* XII, 6; *I-Regi,* XV, 11 etc. Tot aşa G. Hölscher afirmă că absolut caracteristic la *văzători* era capacitatea lor de a primi mesaje divine în somn şi în viziuni nocturne. Este cu neputinţă de-a distinge pe *profeţi* de *văzători,* după H. Junker u, pentru că amândouă aceste categorii de *homines religioşi* primeau

mesaje în vis, sau în stare de extaz aveau viziuni, iar extazul este o stare vecină cu visul.

III. Alte argumente temeinice vin să demonstreze că aceşti „văzători în stare de vis" din *Epistola lui Iuda,* 8, sunt într-adevăr esenieni. Ştim că esenienii erau buni tâlcuitori de vise, iar cei care interpretau visele aveau şi ei vise care preziceau viitorul, ca, de pildă, Iosif *(Gen.,* XXXVII, 6—11; XL, XLI). Astfel Iosif Flavius relatează cum un esenian, Şimon, a reuşit să interpreteze în chipul cel mai exact visul lui Archelau, fiul lui Irod cel Mare, căruia i-a prezis exilul şi moartea l5. Prorocirile făcute de alţi esenieni, ca de pildă de către Iuda esenianul, par să fie rezultatul viziunilor salele. Pe de altă parte, Filon din Alexandria a scris două cărţi despre interpretarea viselor în ***V.T.,*** unde afirmă că visele sunt trimise în cea mai mare parte de divinitate ***{De somniis,*** I ŞI II). Filon confiimă în chip decisiv că ***visătorii*** din ***Epistola lui Iuda*** sunt esenieni. Într-adevăr, vorbind despre terapeuţi care pentru mai toţi cercetătorii moderni sunt esenienii din Egipt sau un subgrup al lor 1?, marele gânditor iudeu scrie: „Totdeauna îşi au cugetul îndreptat spre Creator, în aşa fel că chiar şi în vis nu îşi închipuie nimic altceva decât frumuseţile virtuţilor şi ale Puterilor. Căci mulţi dintre ei,

având vise în somnul lor, merg într-acolo încât descoperă învăţăturile vrednice de minunare ale filosofiei sacre” ***[De vita contemplativa,*** § 26). Astfel, terapeuţii văd în visele lor Puterile, care sunt o categorie de îngeri, iar, pe de altă parte, au revelaţii cu privire la doctrine teologice, pe care le comunică şi altora la deşteptare. Vom fi de acord că apelaţia de „văzători de vise” ca şi aceea *de* „visători”, pe care le-o dă Iuda, se potriveşte perfect cu această speţă de esenieni contemplativi cum au fost terapeuţii.

IV. În altă ordine de idei, scriind despre aceşti oameni rare s-au furişat printre creştini, despre aceşti „văzători”, „visători de vise”, Iuda scrie (V, 4): *oi* ***palai progegrammenoi eis*** *tont o to* ***krima,*** în traducere literală: „care din vechime au fost înscrişi mai dinainte în această osândă”. Într-adevăr, propoziţia accentucază că această condamnare a fost făcută din vechime. Această traducere a versetului 4 din ***Iuda*** e. – tv coniirmată şi de textul siro-aramaic: „care de la început au fost inseiişi mai dinainte în această osândă”.

Cum trebuie să înţelegem acest verset din ***Epistola lui*** *Tuda?* Nu poate fi vorba de predestinare, care nu este admisa de învăţătura creştină. Dar se pare că Iuda când şi-a scris Epistola era cunoscută ***Epistola*** a II-a a lui ***Petru,***

căci

— *Antichiwile, XV11, XIJ* **$.3** *(114): Războiul,* **II, VII, §3(111 – 114).**

— *Antichităţile,* **XII, XI, §2 (311 – 314);** *Războiul,* **I, III, §5 (78 – 81).**

17 Kseniv. Îii contemplativi. Cf. Filon din Alexandria, *De vita contemfla ira, < I.*

Iuda foloseşte unele expresii din aceasta Epistolă, ce se referă şi ea la un grup de oameni care răspândeau o învăţătură eretică. În *Epistola* a II-a a lui *Petru* nu există nicio condamnare din partea sa, căci Petru arată că Creatorul va pedepsi pe nelegiuiţi în ziua judecăţii *(II-Petru,* II, 9). Dacă Creatorul va pedepsi pe aceşti nelegiuiţi Petru nu-i condamnă, mai cu seamă că, în versetul 11 al capitolului II din această Epistolă, Petru arată că îngerii înşişi nu pronunţă nicio osândă şi nu condamnă pe nimeni.

Cine a putut deci să-i condamne pe aceşti „văzători de vise" într-o epocă veche deja? Ipoteza ce ni se pare cea mai probabilă este că osândirea s-a făcut de către autorităţile Templului şi de către căpeteniile Sanhedrinului, care i-au condamnat pe esenieni într-o vreme de mult trecută şi Iuda face aluzie la aceste fapte. De altfel, dacă ar fi fost aceştia condamnaţi de către apostoli este greu de

admis că Iuda ar fi trecut sub tăcere acest fapt şi nu ar fi făcut cunoscută această osândire în termeni precişi şi lipsiţi de ambiguitate. Iuda ar fi arătat în *Epistola* sa că aceşti „văzători de vise" sunt nişte recidivişti care repetă erorile lor ce au fost condamnate odată de către apostoli. Iar dacă aceşti „văzători de vise" au fost condamnaţi de către autorităţile Templului, trebuie să tragem concluzia că este de reflectat mai întâi la esenieni, aceşti eretici prin excelenţă, care nu aduceau jertfe în Templu, urmau un alt calendar, nu se căsătoreau, poate nici nu dădeau zeciuială neavând nicio avere personală.

De altfel, ar fi extraordinar ca esenienii, aceşti mari eretici, să nu fi fost condamnaţi de autorităţile Templului şi de Sanhedrin, de vreme ce pentru încălcări mult mai mici ale *Torei* alţi iudei erau excomunicaţi. Iar persecuţiile atât de puternice, despre care esenienii vorbesc atât de mult în scrierile lor, dovedesc fără putinţă de tăgadă că ci au fost condamnaţi de autorităţile Templului (cf. *Imne,* IV, 10; V, 17; ÎL 31—33,12,21,22; VII, 11).

Astfel, în acest verset 4 al *Epistolei lui Iuda* se menţionează condamnarea esenienilor, într-o epocă anterioară.

V. Referindu-se la aceşti „văzători de vise", Iuda scrie în

versetul 16: *thaumazontes prosopa opheleias harin,* în traducere cuvânt cu cuvânt: „admirând persoane (importante) din pricina folosului". Aceasta înseamnă că acest grup de „văzători de vise", care s-a furişat printre creştini, cinsteau şi onorau personajele importante din acea epocă, din pricina avantajelor materiale pe care le puteau căpăta, căci numai cei bogaţi şi cei puternici puteau să le ofere foloase. Filon scrie despre esenieni că au fost copleşiţi de favoruri şi de onoruri de către regi mari, iar singurii regi atunci erau cei din neamul lui Irod Is. Iosif Flavius arată şi el că Irod cel Mare a protejat şi a cinstit pe esenieni, „cugetând mai mult bine despre ei decât despre firea unui om muritor"(*Antichităţi*, XV, X (372)). Este evident că esenienii, la rândul lor, *au admirat,* după expresia lui Iuda (v. 16), pe Irod cel Mare, pe regii din familia sa l9. Prin urmare acest pasaj din *Epistola lui Iuda* corespunde în întregime unor fapte care se referă la esenieni şi aceasta cu atât mai mult cu cât în versetul 11 al aceleiaşi Epistole, Iuda scrie: kai te plane tou Balaam misthou exehuthesan, „şi de rătăcirea lui Balaam prin mită s-au adăpat". Ori Balaam fusese un profet, un văzător, ca şi esenienii, care fusese plătit pentru serviciile sale *{Num.,* XXII, 5 sq.) de către un rege Balac, fiul lui Sephor rege al

moabiţilor. Iar comparaţia cu el este foarte adecvată, fiindcă şi esenienii erau profeţi, văzători, şi ei de asemenea erau recompensaţi de către Irod cel Mare şi ceilalţi regi din neamul lui. Şi aici aluzia la esenieni este foarte evidentă.

VI. Dar Iuda compară pe aceşti văzători de vise care s-au furişat printre creştini cu nişte nori fără de apă (V, 12), cu arbori fără fructe, cu valurile furioase sau cu nişte stele rătăcitoare (versetele 13 sq.). Comparaţia cu norii se regăseşte în *Epistola II-Pelru* (2,17) pe care Iuda pare s-o fi cunoscut aşa cum s-a recunoscut[444], dar celelalte comparaţii nu se găsesc decât la Iuda şi nu pot fi raportate la texte din *V.T.,* sau *N.T.* Însă comparaţiile făcute de Iuda între aceşti *văzători de vise* şi copacii, valurile şi stelele rătăcitoare îşi au originea lor în scrierile eseniene. Această ipoteză este cu atât mai verosimilă cu cât după aceste comparaţii din versetele 12 şi 13, în versetul imediat următor

18 *Apologia iudeilor,* **§ 18;** *Quod oninis probus liber sit,* **§§ 89—91.**

19**C. Daniel,** *Les Herodiens du N.T. Sont-ils des Esseniens***? pp. 31 – 54. Idem,** *Les Esseniens et „oeux*

444 **Eusebie Popovici,** *Istoria bisericească universală,* **Buc., 1900, p. 157.**

gui sont dans les maisons des rois"... Pp. **261 – 277.**

Iuda citează pasaje din *Cartea lui Enoh,* ceea ce dovedeşte că el cunoaşte prea bine scrierile sectei eseniene.

În *Imnele* lor, esenienii se compară des pe ei înşişi cu arborii. Astfel, în *Imne,* VIII, 5, autorul numeşte pe esenieni „arbori ai vieţii în jurul fântânii tainice". Tot astfel în *Imne,* VIII, 6,9 şi 12, *esenienii* sunt numiţi *arbori,* iar în *Imne,* VIII, 12, ei sunt numiţi chiar „poporul etern al pomilor".

Care este raţiunea frecvenţei acestui simbol al arborelui şi a acestei identificări a esenienilor cu pomii? Se pare că numind pe esenieni *pomi,* scrierile găsite lângă Marea Moartă le dă un nume, care prin amfibologie intenţională este foarte apropiat de acela de *essenoi* şi de *esseni.* Căci în ebraică „pom" se spune *es* la plural, *esim O,* termen foarte apropiat fonetic de *esseni* şi de *essenoi.* Pare puţin probabil că această insistenţă a *Imnelor* de-a numi pe esenieni *pomi* să fie o simplă coincidenţă, căci jocul de cuvinte este prea evident. Totuşi Iuda reia această apelaţie de *pomi* dată esenienilor în *Imne,* dar adaugă că acei ereticL care s-au furişat printre creştini sunt „copaci tomnateci fără roade, de două ori morţi şi dezrădăcinaţi" *[Iuda,* 12). Esenienii sunt comparaţi cu nişte arbori, dar cu

arbori răi, care nu dau roade. Pe de altă parte, în Cuvântarea de pe munte, prorocii mincinoşi, despre care s-a arătat că trebuie să-i identificăm cu esenienii, sunt de asemenea comparaţi cu nişte arbori: „Păziţi-vă de prorocii mincinoşi... Astfel tot pomul bun face roade bune, iar pomul rău dă roade rele" *{Matei,* VII, 15—20).

În acelaşi fel, esenienii se comparau în scrierile lor cu *stelele* sau cu o stea, iar în *Războiul fiilor luminii cu fiii întunericului,* XI, 6 se citează versetele din *Numerii,* XXIV, 17—19: „O stea răsare din Iacob". Şi acest citat este reluat de către *Documentul de la Damasc,* VII, 18—19, unde se poate citi că: „steaua este tâlcuitorul Legii", deci învăţătorul Dreptăţii esenian. Iuda, care cunoaşte scrierile eseniene, foloseşte şi el aceeaşi comparaţie între *stea* şi *esenieni,* adăugându-i însă calificative peiorative şi scriind că aceste stele, cum pretindeau a fi esenienii, sunt: „stele rătăcitoare cărora li se păstrează pe veci negura întunericului" *[Iuda,* 13).

Tot aşa imaginea valurilor unei mări agitate de furtună pare să fie luată din *Imn ele* eseniene. În *V.T.* Prea puţine texte pot fi menţionate, unde cei necredincioşi sunt comparaţi cu valurile mării. Însă această alegorie este frecventă în Imne (III, 6,11,12,14,15,16; VI, 22,23 şi IX, 4

etc.), unde cei nelegiuiţi sunt comparaţi cu valurile furioase şi cu furia apelor răscolite de furtună. Pare probabil că din aceste texte a luat Iuda această comparaţie între acei nelegiuiţi care s-au furişat printre creştini şi valurile unei mări furioase.

Aceste comparaţii par a-şi găsi originea în scrierile eseniene pe care Iuda le cunoştea – după cum dovedeşte citarea a doua cărţi eseniene – scrieri pe care Iuda le foloseşte împotriva esenienilor înşişi spre a dovedi într-un chip acablant vinovăţia lor.

VII. În *Epistola* sa, Iuda menţionează de mai multe ori *desfrânarea* acestor eretici (versetele 4 şi 10) sau îi compară cu Sodoma şi Gomora (v. 7), arătând că îşi spurcă trupul (v. 8) şi veşmintele lor sunt întinate („îngreţoşându-vă până şi de haina care e spurcată de trup") (v. 23). Aceste expresii şi aceste imagini trebuie luate în înţelesul lor obişnuit din *N.T.,* adică de păcate care spurcă pe cei păcătoşi, căci doar păcatul spurcă pe om şi trupul său în *N.T. (Matei,* XV, 11; *Marcu,* VII, 15). Aşadar Iuda reproşează acestor eretici în general, păcate care îi prihăr. Esc.

Acestea fiind spuse, Iuda dă poruncă creştinilor să urască chiar şi veşmintele acestor eretici şi să se

îngreţoşeze până şi de haina lor *(Iuda,* 23). Această poruncă a lui Iuda este un argument în plus pentru dovedirea faptului că cei care s-au furişat printre creştini erau într-adevăr esenieni. Căci trebuie să ne întrebăm pentru ce motiv care Iuda pomeneşte de veşmintele acestor văzători de vise? Ori, ştim că esenienii acordau o mare însemnătate veşmintelor lor, şi Iosif Flavius scrie, de pildă, că „erau întotdeauna îmbrăcaţi în alb”[445]. Tot aşa *Regula Comunităţii,* VIII, 14, prevede limpede următoarea poruncă pentru esenieni: „(cel ale) cărui veşminte vor fi zdrenţăroase încât vor arăta goliciunea lui, va fi pedepsit timp de treizeci de zile” (prin excluderea de la masa comună). Această albeaţă a veşmintelor esenienilor şi această eleganţă vestimentară (despre care scrie şi Filon din Alexandria în *De vita contemplativa,* § 66) erau desigur consecinţele dorinţei lor de puritate, de neprihănire şi puritatea rituală era realizată, în afară de băile lor cotidiene, de către această albeaţă şi eleganţă a hainelor lor. Se pare că aşa se explică aluzia lui Iuda la veşmintele esenienilor. El arată că veşmintele lor sunt prihănite de păcatele săvârşite de ei şi că curăţenia lor, albeaţa şi eleganţa lor, nu conferă câtuşi de puţin puritate ereticilor

445 *Războiul iudaic,* II, VIII, § 63 (123).

esenicni, aşa cum cred ei. De aceea Iuda cere creştinilor să urască aceste veşminte albe şi curate ale esenienilor eretici.

VIII. Menţiunea a doua cărţi apocrife sigur eseniene: *Cartea lui Enoh* şi *Ascensiunea lui Moise,* alături de aceşti „văzători de vise", care s-au furişat în obştea creştină, ne confirmă că aceşti văzători sunt într-adevăr esenieni. Probabil că Iuda citează pasaje din aceste două cărţi eseniene, pentru că erau citite şi folosite regulat de aceşti *văzători de vise,* care, când puteau, le strecurau creştinilor să le citească şi ei. Iosif Flavius afirmă că înţelepciunea esenienilor *„este o momeală* pe care o întind şi căreia nu îi rezistă cei care au gustat o dată din înţelepciunea lor". Prin această momeală conţinută în cărţile lor, esenienii gândeau să atragă pe creştini. Dar Iuda citează aceste pasaje din cărţile eseniene pentru a arăta că chiar cărţile, pe care esenienii le citeau cu atâta diligenţă şi le studiau, tocmai ele condamnau pe aceşti *văzători de vise,* pe aceşti *vizionari.* De asemenea, patriarhii pe care esenienii îi cinsteau cel mai mult chiar şi ei blamau conduita esenianã, cuvintele şi faptele lor.

IX. Pare că *Iuda* indică încă o dată în *Epistola* sa, chiar prin numele lor, pe aceşti *văzători, vizionari* esenieni, cu

ajutorul unei amiibologii intenţionale. Căci, în scopul de-a răspunde numeroaselor jocuri de cuvinte pe care esenienii, se pare, că le făceau în jurul numelui lor[446], ei aveau drept ţintă să arate excelenţa şi pietatea lor. *Iuda,* dimpotrivă, în textul *Epistolei* sale pare a face un joc de cuvinte defăimător cu privire la numele esenienilor. Aceste jocuri de cuvinte difamatorii sunt bine cunoscute în *V.T.* Şi sunt numite de obicei *kakofemii* ori *disfemii,* întrucât au ca scop să arate păcatele sau defectele unui personaj, apropiind numele său de cel al unei crime sau al unui păcat grav[447]. În acelaşi chip, în versetul 19, al *Epistolei* sale, *Iuda* numeşte pe aceşti eretici, văzători (în textul grecesc: *Outoi eisin oi apodiorizontes*, „aceştia sunt cei care pricinuiesc dezbinări" sau „cei care dezbină, divid", întrucât verbul grec *apodiorizo* înseamnă „a separa", „a divide", iar *apodiorismos,* „diviziune", „separare", „schismă".

Întrucât textul grec al *Epistolei lui Iuda* reprezintă, fără nicio îndoială, traducerea unui original ebraic sau aramaic, avem tot dreptul să ne referim şi la termenii ebraici sau aramaici care au sensul de „a diviza", „a separa", „a

---

446 **Numele putea avea, ririd pe rînd, sensul de: cei pioşi, vindecătorii, slujitorii Creatorului, văzători, etc.**

447 *Jüdisches Lexikon,* **vol. II, art.** *Euphemismus', ibidem,* **art.** *Wortspiel.*

dezbina”. Ori în ebraică termenul care corespunde foarte bine verbului „a diviza”, „a separa”, *apodiorizontes,* este *hasah* {nvn), „a tăia”, „a diviza” sau „a împărţi în două” şi participiul activ al acestui verb, la plural, este *hosirn* **(al sân),** „cei care fac diviziuni”, „cei care dezbină”. Dar *hosim* este foarte aproape fonetic de *essenoi* grec şi de *esseni* latin, adică de numele esenienilor aşa cum îl cunoaştem azi în transcrierea sa greacă şi latină. Aceasta fiindcă guturalele nu erau pronunţate în aramaica vorbită de galileeni. Astfel în tratatul *Bob. Erubin,* 53 b, iar în tratatul *Bob. Berakhot,* 32 a, un galileean care îşi striga marfa sa pe stradă este întrebat dacă vrea să vândă lână, un miel, vin sau un măgar, toţi termeni care puteau fi confundaţi în aramaică, unde nu se pronunţau guturalele. Pe de altă parte, *Septuaginta* transcrie numeroşi termeni ebraici a căror primă consoană este o guturală, fără să redea deloc o asemenea consoană. Drept urmare *hoşim* este un joc de cuvinte clar cu *essenoi* şi pare că acest termen este o traducere a grecescului *apodiorizontes* şi indică încă o dată pe esenieni în scrisoarea lui *Iuda,* de data aceasta prin joc de cuvinte, prin amfibologie intenţională.

Iuda vrea deci să arate prin acest joc de cuvinte

disfemice sau *kakofemice,* că însăşi numele acestor eretici îi arată ca pe nişte oameni nelegiuiţi şi nu ca pe nişte credincioşi şi sfinţi aşa cum se pretind.

Verbul *haşah* există şi în aramaică, unde *heso* are sensul de „a vărsa", „a revărsa", în timp ce forma sa pael *Jiasi* are sensul de „a tăia", „a despărţi" ca în ebraică[448]. Aşadar jocul de cuvinte de mai sus a putut să existe în *Epistola lui Iuda,* fie că ea a fost scrisă în aramaică sau în ebraică.

* *

Dar nu numai apostolul Iuda este un adversar vehement al esenienilor, ci şi apostolul *Petru,* în *Epistola a doua.*

Apostolul Pa vei se dovedeşte de asemenea un inamic hotărât al doctrinelor eseniene, după cum reiese din pasajul pe care-l vom comenta din *Fapte.* Adesea scrierile eseniene menţionează vrăjmăşia puternică pe care esenienii o întâmpinau de la adversarii lor (cf. *Imne,* IV, 10; II, 31—38; II, 12; III, 24—26) şi suferinţele pe care le-au avut de la inamicii lor. Dacă reflectăm la profundul ataşament pe care iudeii îl aveau pentru Templul lor şi pentru poruncile *Torei,* se poate înţelege uşor că cei care nu aduceau jertfele lor la Templu, cei care urmau un calendar special al lor şi nu celebrau deci sărbătorile cu ceilalţi iudei – aşa cum făceau esenienii – trebuiau să fie

448 **J. Brun,** *Bici. citat,* **p. 166.**

urâţi nu numai de farisei şi de saducei, ci şi de marea majoritate a poporului iudeu.

Pe de altă parte, dacă apelaţia de *esenian* avea sensul de *sfânt,* de *pur,* de *vindecător,* de *profet* sau de *slujitor* (al divinităţii) este întru totul improbabil că adversarii esenienilor au putut folosi aceste apelaţii spre a denumi pe esenieni. Căci numindu-i în acest fel ar fi recunoscut implicit sfinţenia, puritatea, darurile lor profetice şi într-un cuvânt ar fi fost de acord cu toate doctrinele lor eretice pentru iudei. Aceasta este raţiunea majoră a absenţei apelat iei de esenian din tratatele literaturii rabinice dar şi din *N T.* Este probabil însă că ura împotriva esenienilor a avut şi alte consecinţe, dar mai cu seamă interdicţia de a se pronunţa numele lor ca fiind *nomen odiosum,* „un nume vrednic de dispreţ". În literatura rabinică se regăseşte formula de maledicţie YMMH SMW WZQRWM, „fie ca numele şi amintirea lui să fie şterse"[449]. Tot aşa în sec. I e.n. Numele ereticilor nu era pronunţat de către iudeii credincioşi: „Ferice de voi de vă vor urî oamenii, de vă vor despărţi, de vă vor ocărî şi vor socoti numele vostru ca un rău pentru Fiul Omului" *(Luc-a,* VI, 22). În acest verset *despărţi* are sensul de a despărţi de Templu, de-a

449 **H. Strack und P. Billerbeck,** *Das Evangelium nach Matthäus'p.* **64.**

excomunica deci, iar expresia „vor socoti numele vostru ca un rău" înseamnă că numele lor nu va mai fi pronunţat, fiind un *nomen odiosum.*

Şi romanii (ca şi egiptenii înainte) practicau acest obicei al *ştergerii numelui* din înscripţii, numindu-l *errasio nominis* şi aceasta se aplica în cazul unui criminal de stat sau al unui adversar politic. În ceea ce priveşte lumea iudeilor, Marele Preot se fereşte să pronunţe numele lui Iisus, după condamnarea sa şi spune prin perifrază „acest nume" *(F.A.,* V, 28) şi „acest om". Tot astfel conducătorii Templului evită să pronunţe numele lui Iisus după condamnarea sa şi spun şi ei „acest nume" (F.A... IV, 17). Iar cei care le dau numele de *esenieni* sectanţilor de la Marea Moartă sunt cu toţi *apologeţi* ai esenienilor, lăudători ai lor, aşa cum sunt Filon din Alexandria, admiratorul lor, Iosif Flavius, care fusese ucenic al lor şi Pliniu cel Bătrân, care se extazia aşa de mult în faţa comunităţii eseniene[450]. Niciunul dintre adversarii esenienilor şi mai cu seamă fariseii nu-i numesc *esenieni,* tocmai fiindcă această apelaţie are un sens elogios, apologetic, laudativ, de sfânt, de pur, de servitor al divinităţii, de vindecător (de suflete) şi mai cu seamă

450 **Pliniu cel Bătrîn,** *Naturalis Historia,* **V, 17.**

văzător, profet. Această apelaţie trebuie să fi fost socotită drept uzurpată, falsă şi mincinoasă de către toţi iudeii care nu făceau parte din secta de pe malurile Mării Moarte. Drept consecinţă, adversarii esenienilor, care îi urau atât de mult şi le pricinuiseră multe suferinţe, trebuiau în mod logic să se îndepărteze şi să se lepede de orice nume glorificator al esenienilor şi să le dea apelaţii infamante. Acestea sunt atribuite unor persoane sau unor locuri în *V.T.* S-a arătat că o astfel de apelaţie infamantă era aceea de *irodieni,* dar Matei şi Marcu nu folosesc această denumire insultătoare (pe care au considerat-o poate nedreaptă) şi i-au numit pe esenieni când „oameni care stau în casele regilor", când „aluatul lui Irod". *F.A.* Par să menţioneze numele unui esenian pe care-l prezintă ca pe un adversar declarat al apostolului Pavel şi despre acest esenian şi apelaţiile lui vom vorbi în cele ce urmează.

1. Textul ***F.A.,*** XIII, 6—12 este următorul: Jar dacă au străbătut insula ***{Cipru***n.n. ***Atât. N.)*** până la Paf os, au găsit un iudeu vrăjitor şi proroc mincinos care se chema Bar Iisus şi care era cu proconsulul Sergius Paulus, bărbat înţelept. Acesta dorind să audă cuvântul lui Dumnezeu a chemat pe Barnaba şi pe Saul. Dar Elymas vrăjitorul – căci aşa se tâlcuieşte numele de Bar Iisus – li se împotrivea

căutând să abată pe dregător de la credinţă. Saul însă – care se mai numeşte şi Pavel —, umplându-se de Duh Sfânt şi cătând la el, a zis: «O fiu al diavolului, plin de toată răutatea şi de tot vicleşugul şi vrăjmaş a toată dreptatea, au un vei conteni tu oare a abate pe oameni de la căile cele drepte ale Domnului? Şi acum iată mânadomnului e asupra ta: vei fi orb şi nu vei vedea soarele un timp». Şi îndată a căzut peste el ceaţă şi întuneric şi bâjbâind căuta povăţuit or".

2. Te? xtul din *F.A.,* XIII, 8, arată că Bar Iisus se traduce prin Elymas *(Elymas o magos outos gar* ***metkcrmeneuetai*** *to onoma autou).* Aceasta înseamnă că Bar Iisus (în greacă *Bariesous, Bariesou)* nu are deloc sensul de „fiu al lui Iisus", cum s-a putut crede, traducându-se prima silabă a acestui nume *bar* prin „fiu" *{bar* înseamnă în aramaică „fiu", cf. ***Ben,*** „fiu", în ebraică), iar silabele următoare prin „Iisus". Căci în acest caz dacă Bar Iisus ar fi însemnat „fiul lui Iisus", textul *F.A.* N-ar fi avut nevoie să traducă acest substantiv *var* sau *bar,* căci lectorii ***F.A.*** Trebuiau să ştie că *bar* înseamnă fiu în aramaică. Apoi numele aramccnc începând cu ***Bar,*** „fiu", nu sunt traduse în ***N.T.,*** cum este de pildă Barnaba în acelaşi text al ***F.A.*** (XIII, 7). Dar mai ales textul din ***F.A.***

Nu traduce pe Bar Iisus prin „fiu al lui Iisus”, ci printr-un alt substantiv, Elymas[451]. Dar Bar Iisus a putut fi înlocuit prin alt nume care să omită cea de-a doua componentă a acestui nume, poate pentru a nu se profana numele lui Iisus. Astfel în textul siro-aramaic al ***F.A.*** Bar Iisus este numit Barşumo. În acest nume, prima parte a numelui Bar Iisus este păstrată, dar cea de-a doua este ***sumo.*** Ori în această limbă *şumho* înseamnă „nume”, deci Bar-şumho sau Bar-şumo (fiindcă guturalele nu se pronunţau în aramaică) înseamnă „fiul numelui”. Se ştie că în literatura rabinică „Numele” este una din apelaţiile divinităţii, întrucât numele său nu trebuia să fie pronunţat (cf. *Exod,* XX, 7), spre a nu fi luat în deşert. Totuşi, dacă textul *F.A.* A tradus Bar Iisus prin Elymas, acest ultim nume trebuie să fie un substantiv comun, folosit ca nume propriu şi trebuie să cunoaştem sensul lui spre a şti ce înseamnă Bar Iisus.

S-a încercat să se explice acest substantiv printr-un termen arab care are sensul de „cel înţelept” sau printr-un termen aramaic ’LYM, „cel puternic”, „cel tare”. Dar Bar Iisus fiind un cuvânt arameean, cum se dovedeşte prin prima parte a sa ce înseamnă „fiu”, el nu poate fi tradus printr-un alt termen aramaic, ci printr-un cuvânt din altă

451 **H. Stracii und P. Billerbeck,** *Das Kvangclium nach Marhus...,* **p. 711.**

limbă; ebraica ni se pare limba cea mai probabilă, căci evident arabă nu poate fi admisă, nefiind în acea epocă o limbă de circulaţie. Astfel, aramaicul Bar Iisus este tradus în *F.A.* Prin termenul ebraic Elymas, pentru ca cititorii *F.A.* Să înţeleagă sensul exact al acestui cuvânt, care trebuie să aibă un sens exact şi precis dar şi destul de interesant pentru a fi tradus.

Care poate fi termenul ebraic, care transliterat în greacă să fie Elymas? în textul grec al *F.A.,* cuvântul probabil ebraic Elymas este tradus la rândul său în greacă şi citim în *F.A.: Elymas o magos,* unde *magos* trebuie să reprezinte echivalentul grec al lui Elymas. Pentru că *magos* aşezat în apoziţie cu Elymas pare să explice în greceşte acest termen străin29. Problema ce se pune – spre a se explica acest verset – este de-a găsi un cuvânt ebraic având sensul lui *magos,* iar de altă parte să poată fi transliterat în greacă prin Elymas.

Credem că Elymas este transcripţia greacă a termenului ebraic nC7n *(halema),* care are sensul de „visător", „interpret de vise", substantiv format plecând de la verbul HLM, „a visa", „a avea un vis" (cf. *Deut.,* XIII, 1: HLM HLMWM, „visător de vise", „vizionar", „interpret de vise"). Cuvântul există şi în siro-aramaică sub forma *hhimo* şi

helumo, „cel care are vise divinatorii”, „cel care interpre.

39 Ibidem.

teză visele”. Dar sensul primitiv şi esenţial al lui *magos* grecesc este tocmai „interpret de vise”[452]. Tot astfel Herodot (I, 107,120 şi 128) afirmă că magii, trib al mezilor şi castă sacerdotală erau interpreţi ai viselor. Tot aşa în *Daniel,* II, 2, regele Nabucodonosor cheamă magii ca să interpreteze visele sale. Deci, pare probabil că termenul ebraic Elymas are sensul de „vizionar”, „interpret de vise”, fiindcă această speţă de prezicători era bine cunoscută de iudei, iar literatura rabinică vorbeşte de ei ca trăind la Ierusalim[453]. În plus, viziunile profeţilor şi ale falşilor proroci (ale profetilor mincinoşi) erau adesea vise sau viziuni nocturne (hipnagogice sau hipnopompice).

Acestea fiind spuse, trebuie să ne întrebăm acum care este cuvântul sau care sunt cuvintele arameene ce pot traduce un termen ebraic sau grec având sensul de „interpret de vise”, „vizionar”, „văzător de vise” şi care începe cu expresia *bar,* „fiu”? Adesea în aramaică, la fel ca şi în ebraică, termenul. *Bar* slujeşte pentru a marca apartenenţa la o categorie, la o speţă, de ex. În ebraică:

---

452 M. A. Baillv, *Dictionnaire grec-français.*

453 Cf. Tratatul *1er. Berahhot,* 55 b; 56 b.

BN SNH, „având etatea de un an”,. BN MWT, „fiu al morţii”. Pare destul de verosimil că termenul aramaic ’mrn *HZW*, „viziune”, „apariţie”[454], precedat de termenul *bar,* poate să corespundă foarte bine din punct de vedere fonetic lui Bar Iisus. Adică sintagma aramaică *BR HZW,* având sensul de „fiu al viziunii”, „vizionar”, „văzător” reprezintă termenul grecesc Bariisus şi acesta din urmă este transcrierea în greacă a acestui nume aramaic, ce se pronunţa probabil Barezu, deci foarte apropiat fonetic de Bariesous grec. Pe de altă parte, BR HZW, cu sensul literal de „fiu al viziunii”, înseamnă „vizionar”,. „visător” şi chiar „interpret de vise”[455]. Iar cei care interpretau visele aveau ei înşişi vise divinatorii, după regulile acestei mantice atât de vechi, onirocraţia, disciplina divinaţiei prin vise. Astfel grecescul *magos* şi ebraicul *Elymas* care amândouă au sensul de „vizionar”, „interpret de vise” traduc un termen aramaic care are acelaşi sens şi înseamnă „fiu al viziunii”, „vizionar”, „interpret de vise”, „văzător”. Acest sens este confirmat de calitatea de proroc mincinos ce i se acordă lui Bar Iisus, pentru că prorocii aveau vise divinatorii şi pentru că „prorocul era numit în vechime văzător” (*I-Regi*, IX, 9)

454 G. Dalman, *Aramäisch-neuhebräisches Handwörterbuch. . .* s.v.

455 Constantin Daniel, *La mention des esse'niens dans le texte grec de l'epitre de S. Jude,* pp. 503 — 521, unde se arată că personajele numite vizionari, visători de vise, în această epistolă sînt esenienii.

la iudei. S-a demonstrat că apelaţia de *văzători* este foarte apropiată din punct de vedere fonetic, în ebraică şi aramaică, de numele esenienilor aşa cum este el transcris în greacă, *essaios,* căci *hozeh,* „văzător" în ebraică şi *hazoia,* „văzător" în aramaică sunt foarte apropiaţi fonetic de *essaios.* Dacă esenienii îşi dădeau numele de *văzător, vizionar,* acest nume corespunde – dat fiind că văzătorul are viziuni în stare de vis mai ales – în ceea ce priveşte sensul, lui HLM, Elymas, „visătorul de vise", „tâlcuitorul de vise" şi de asemenea lui BR HZW, „fiul viziunii", „vizionarului". Pe de altă parte şi terapeuţii aveau revelaţii în visele lor; ei visau mesaje ale îngerilor: „căci mulţi dintre ei având vise în somnul lor ajung până într-acolo încât descoperă învăţăturile admirabile ale filosofiei celei sacre"[456].

Pentru aceste raţiuni, Bar Iisus, vizionarul, văzătorul, interpretul viselor, pare a fi un esenian autentic şi faptul acesta îl vom demonstra şi în continuare.

3. Bar Iisus vieţuia alături de un mare demnitar roman, proconsulul Sergius Paulus şi exercita pentru el arta sa divinatorie. Dar tocmai esenienii, mai mult decât oricare *komines religioşi* iudei, trebuiau să fie în bune relaţii cu

456 Filon din Alexandria, *De vita contemplativa,* § 26.

romanii.

Constantin Daniel a arătat în două lucrări[457] că irodienii din *N.T.* Sunt esenienii. Bunele relaţii dintre esenieni şi romani (cel puţin până la războiul din 66 – 71 e.n.) apar şi în scrierile esenienilor de la Qumran. Căci devenind membru al acestei secte, fiecare esenian trebuia să jure „că va fi totdeauna credincios faţă de cei care deţin puterea, căci niciodată autoritatea nu i se dă cuiva fără voinţa divinităţii”[458]. Ori cei care deţineau puterea în epoca aceea în

Palestina şi în Orientul de Mijloc erau romanii. Nu poate fi vorba de un jurământ faţă de şefii sectei eseniene, căci termenii greceşti folosiţi de Iosif Flavius arată că **e** vorba **de** puterea politică, căreia esenienii jurau să-i rămână fideli şi nu **de** cea religioasă. Mai mult, Irod cel Mare a dispensat pe esenieni să-i presteze un jurământ de fidelitate[459], şi aceasta nu drept urmare a refuzului esenienilor de a-i jura credinţă (aşa cum au făcut fariseii). Nu putem explica această dispensă **de** jurământ decât prin aceea că esenienii juraseră o dată că vor fi credincioşi

---

457 *l.es Hdrodicns duK. T. sonl-ils des Esseniens?,* în RO, 21, 1967, pp. 31 — 54 si *Les esseniens ct ,,-ceux qui sont dans les maisons des rois",* în Rp, 22, 1967, pp. 251-277.

458 *Războiul iudaic,* II, VIII, 7 (140); Ipolit, *Migne,* PG, voi. XVI, coi. 3399.

459 *Antichităţile iudaice,* XV, X, 4 (371).

celor care deţin puterea, iar pe de altă parte nu puteau jura de două ori pentru acelaşi legământ.

Aşadar, esenienii par a fi refuzat să se arate ostili romanilor, aşa cum au făcut fariseii, dar mai cu seamă zeloţii. Pe de altă parte, în *Documentul de la Damasc* se poate citi un pasaj care confirmă că esenienii nu erau ostili romanilor: „Să nu se întindă mâna spre a se vărsa sângele nici unui păgin, din pricina bogăţiilor şi a câştigului. Pe deasupra să nu se ia niciunul din bunurile lor, ca să nu blesteme şi să hulească, (ci aceasta să se facă) doar prin porunca sfatului obştei lui Israel”[460].

Păgânii erau fără nicio îndoială: romanii, grecii şi sirienii, iar cei care atacau pe romani şi pe protejaţii lor erau fără îndoială *tâlharii,* adică zeloţii şi această stipulare din *Documentul de la Damasc* este de fapt o poruncă de-a nu imita pe zeloţi în acţiunile lor antiromane. De altfel relaţiile puţin ostile dintre esenieni şi romani sunt dovedite şi prin faptul că zeloţii, inamicii juraţi ai românilor, erau în acelaşi timp inamici ai esenienilor, pe care-i şi atacau. Zeloţii, numiţi „tiihari” de către Iosif Flavius[461], atacau pe esenieni cu armele în mâini, de aceea esenienii jurau atunci tind

460 *Documentul de la Damasc,* XII, 6 — 8, in trad. lui A. Dupont-Sommer, *Les écrits esséniens découverts près de la Mer Morte,* p. 170.

461 *Războiul iudaic,* **II, VIII,** 4 (125).

intrau în se: ta lor să nu aibă nimic în comun cu aceştia. Este cu neputinţă de admis ca Irod cel Mare să fi protejat pe nişte sectanţi iudei care ar fi fost ostili romanilor. În plus, elogiile acordate de către Iosif esenienilor şi enumerarea atâtor virtuţi la ei avea ca scop să îndemne pe lectorii săi, – cei mai mulţi romani sau cetăţeni romani – să admire pe esenieni, arătânrl cât de superiori sunt aceştia stoicilor şi cinicilor greci.

Într-o carte destinată romanilor cu greu am putea admite ca Iosif Flavius să laude atât de mult pe vrăjmaşii lor. Aceasta cu atât mai mult cu cât zeloţii, care erau ostili romanilor, sunt ocăriţi şi defăimaţi de către Iosif în opera sa. Ceva mai mult, esenienii au avut o mare comunitate la Ierihon, oraş administrat direct de către procuratorul roman în sec. I e.n., iar în literatura rabinică esenienii par a fi numiţi „oamenii din Ierihon" (Tratatul *Pesahim,* 56 a). Iar dacă Pliniu cel Bătrân admiră atât de mult pe esenieni, aceasta este o dovadă că aceşti sectanţi erau în relaţii bune cu romanii, fiindcă un amiral al flotei romane n-ar fi emis o judecată atât de laudativă asupra csenienilor dacă aceştia ar fi fost duşmanii romanilor. Într-adevăr, Pliniu cel Bătrân atestă că esenienii trăiau pe lângă Marea Moartă *după* războiul din 66—71, întrucât el a scris opera lui

(Naturalis Historia) după acest război şi înaintea morţii sale, care a avut loc în timpul erupţiei Vezuviului la 79 e.n. Ori dacă esenienii ar fi fost ostili romanilor este puţin probabil că obştea lor ar fi continuat să existe *după* războiul din 66—71.

Este adevărat că Iosif Flavius afirmă că în timpul războiului din 66—71, unii esenieni au fost torturaţi de către romani (*Războiul*, II, VIII, 10,152) şi că una din căpeteniile răscoalei iudeilor împotriva romanilor a fost esenianul Iuda (*ibidem*, III, II, 1,11), dar aceste fapte s-au petrecut cu aproape douăzeci de ani după întâlnirea apostolului Pavel cu Bar Iisus. Este probabil că un mic număr de esenieni a luat parte la răscoala împotriva romanilor. Aşa, de pildă, Iosif Flavius care era fariseu a luat parte la răscoală, fiind comandantul unei cetăţi a iudeilor, deşi, în general, fariseii nu doreau şi nu au fost de acord cu războiul împotriva romanilor. Aşa că participarea lui Iuda esenianul şi cei din jurul lui dintre esenieni nu este o dovadă peremptorie că întreaga sectă a luat parte la acest război. Aşadar, dacă esenienii – mai mult decât alţi *homines religioşi* iudei – erau favorabili romanilor, atunci se poate trage concluzia că un esenian, mai degrabă decât orice alt sectant iudeu, putea să beneficieze de încrederea

lui Sergius Paulus, înalt demnitar roman şi este verosimil ca Bar Iisus să fi fost esenian mai curând decât membru al oricărei alte grupări politico-religioase iudaice. Cum s-a amintit anterior în ***Matei,*** XI, 8, esenienii sunt numiţi „cei care stau în casele regilor" şi li se reproşează tocmai că locuiesc în casele celor mari şi puternici ai lumii. Ori Bar Iisus făcea exact acelaşi lucru.

4. Textul ***F.A.*** Numeşte pe Bar Iisus de două ori ***magos,*** cuvânt ce are sensul mai ales de „tâlcuitor", „interpret de vise", dar care poate să însemne într-un sens mai larg „prezicător", „ghicitor", pentru că nu poate fi vorba în acest pasaj de vreun mag persan. Desigur ***magos,*** în latină ***magus,*** poate să aibă sensul şi de „vrăjitor", „magician" 4\ dar în ***N.T.*** Acest termen are sensul de „astrolog", „cititor în stele" ***{Matei,*** II, 1). Magii care au venit din Orient la naşterea lui Hristos nu erau nici vrăjitori, nici magicieni, ci astrologi, cititori în stele. Aceşti ***magi*** au şi ei vise profetice şi sunt deci visători de vise, interpreţi de vise ***(Matei,*** II, 12). Deci pare mai probabil să acordăm lui Bar Iisus acest sens al grecescului ***mugos,*** „astrolog", „visător de vise", iar nu „vrăjitor", „magician". Esenienii erau astrologi şi foloseau astrologia pentru a prezice viitorul. Căci s-au descoperit la Oumran

horoscoape, ceea ce dovedeşte că sectanţii de acolo utilizau astrologia în mantica lor[462]. De asemenea, credem că jurământul esenienilor care îi oprea să nu descopere numele îngerilor (***Războiul,*** II, VIII, 7,142), graţie cărora puteau să practice exorcisme şi să prezică viitorul, dovedeşte că esenienii exercitau divinaţia. Totuşi, utilizarea astrologiei este o practică interzisă de ***V.T.*** Ca fiind o artă mantică păginâ (***Deuter.,*** XVIII, 11—14; ***Lev.,*** XIX, 31, XX, 27; ***I-Regi,*** XXVIII, 3; ***IV-Regi,*** XVII, 17, XXI, 6). Este foarte posibil ca termenul ***essetioi*** negrecesc, înregistrat de Dicţionarul lui Hesychius43 şi pe care lexicograful elin îl traduce prin „prezicători" îi indică pe esenieni. Învăţaţii iudei, în tratatele literaturii rabinice, combat astrologia ca şi celelalte arte divinatorii, cum reiese din pasaje, ale acestora[463]. Deoarece tratatele cele mai vechi ale literaturii rabinice sunt de inspiraţie fariseană reiese că practicile divinatorii erau interzise de către farisei.

Zeloţii, care, după Iosif Flavius, urmau doctrinele teologice ale fariseilor (*Antichităţile*, XVIII, 23) trebuie să se fi opus şi ei practicilor astrologice, iar saduceii, care ascultau cu minuţie de poruncile *Torei,* nu puteau să

462 *Lexikon,* **ed. Schmidt, Jena, 1867, sub voce.**

463 *Si/re* la *Dcuteronom,* **XVIII,** 3, **§ 165;** Constantin Daniel, *Scripla aramaica,* p. 213 sq.

admită şi să practice astrologia interzisă de *V.T.* Rămân doar esenienii printre *homines religioşi* iudei din acea vreme care utilizau astrologia.

Aşadar, doar un prezicător esenian putea să fie un mag, un astrolog pe lângă un proconsul roman, fiindcă această sectă era singura nevrăjmaşă faţă de romani, şi era singura ce practica şi cultiva disciplinele divinatorii.

5. Totuşi după textul *F.A.,* pare că Bar Iisus nu era un banal ghicitor oarecare, căci reiese că el avea o oarecare învăţătură teologică, întrucât el încerca prin argumentele sale să întoarcă pe proconsulul Sergius Paulus de la credinţă *(F.A.,* XIII, 7), Ori proconsulul Sergius Paulus era *un om înţelept (andri suneto),* ceea ce înseamnă că era cultivat şi inteligent.

Cuvintele lui Bar Iisus trebuie să fi fost argumente şi raţiuni ce se împotriveau doctrinei apostolului Pavel. Apoi Sergius Paulus cunoştea desigur elementele esenţiale ale credinţei mozaice, pentru că el a pus să fie chemaţi Barnaba şi Pavel spre a asculta cuvântul divinităţii *(F.A.,* XIII, 7). Se poate trage concluzia că Bar Iisus îl învăţase pe Sergius Paulus principiile credinţei mozaice, căci dacă n-ar fi fost aşa acesta n-ar fi fost interesat de învăţăturile lui Barnaba şi Pavel şi nu ar fi pus să-i cheme. Se poate infera

de aici că Bar Iisus avea o cultură teologică, întrucât reuşise să-l convingă pe Sergius Paulus de adevărul credinţelor iudaice.

Deci Bar Iisus nu era un simplu ghicitor şi înşelător ieftin, căci textul *F.A.,* numindu-l *fals profet* (XIII, 6), pare că confirme cunoştinţele sale teologice şi cultura sa, căci un proroc mincinos aparţine altei categorii intelectuale decât un simplu ghicitor şi trebuie neapărat să cunoască

V.T. Dacă el face parte din lumea iudaică. Apostolul Pavel, când se adresează lui Bar Iisus, pare să afirme că acesta discuta şi aducea argumente dar mai ales interpreta în felul său propriu *V.T.,* căci îi spune: „nu vei înceta să abaţi de la căile drepte ale Domnului?” (verset 10). Aceeaşi învinuire o face esenienilor apostolul Pavel[464], dar mai ales este obligat să facă un miracol spre a dovedi că are dreptate şi că Bar Iisus minte şi nu are dreptate.

Bar Iisus trebuia deci să ştie câte ceva despre filo sofia greacă şi să cunoască bine *V.T.* Spre a discuta cu apostolul Pavel despre credinţa iudaică, pe care totuşi o interpreta într-un chip cu totul fals.

Care era secta iudaică ce cultiva în acelaşi timp artele divinatorii (astrologia, onirocraţia etc.) şi în acelaşi timp

464 Constantin Daniel, *Une mention paulinienne des Esseniens de Qumrăn...,* **pp. 554 — 567.**

impunea o înaltă cultură teologică membrilor săi? Este cu totul imposibil ca aceste cunoştinţe teologice ale lui Bar Iisus, care îl făceau în stare să ţină piept într-o discuţie apostolului Pavel, să le fi dobândit singur ca un autodidact, în chip absolut necesar el trebuie să îi fost elevul vreunui învăţat iudeu şi deci să fi fost membru al unei grupări de *homines religioşi* care îi dăduseră cunoştinţele necesare unei dispute doctrinale. Ori numai secta esenienilor, ai cărei membri erau în acelaşi timp foarte instruiţi în studiul *Torei* cunoşteau şi foloseau artele divinatorii. De altfel Iosif Flavius scrie despre esenieni: „Se află printre ei unii care se socot în stare să prezică viitorul întrucât se exercitează în acest scop prin studiul cărţilor sacre, prin purificări variate şi prin studiul profeţilor…" (*Războiul iudaic,* II, VIII, 12,159). Exista aşadar, după Iosif, un învăţământ al artelor divinatorii în secta esenienilor, iar, tot după el, Iuda esenianul, care a prorocit moartea lui Antigon, avea numeroşi discipoli care învăţau de la el artele divinatorii (*Războiul iudaic,* I, III, 5,78).

6. Textul *F.A.* Afirmă că Bar Iisus era un fals profet, un proroc mincinos şi în acelaşi timp face aserţiunea că el era „prezicător" şi „iudeu" (*euron andra tina magon pseudopropketen Ioudaion).* Dar aceasta înseamnă că Bar

Iisus care era *profet mincinos* făcea parte din grupul acelor, personaje împotriva cărora Cuvântarea de pe munte cere discipolilor să se păzească („Feriţi-vă de proroci mincinoşi" – *Matei,* VII, 15—18), pentru că proroc mincinos era cu totul altceva decât *magos,* „prezicător", „interpret", „tâlcuitor de vise". Dacă prorocii mincinoşi, care trăiau în sec. I e.n. Sunt esenienii, atunci Bar Iisus este în mod sigur esenian.

7. În textul *F.A.* Apostolul Pavel spune lui Bar Iisus: „Vei fi orb şi nu vei vedea o vreme soarele". Care este raţiunea ce-l determină pe apostolul Pavel să insiste asupra vederii soarelui? Pare că este aici o aluzie polemică împotriva esenienilor şi rolului pe care îl juca soarele în riturile lor. Într-adevăr, calendarul esenian aşa cum este descris în *Cartea Jubileelor* este un calendar solar. Autorul acestei cărţi merge până acolo încât suprimă din istoria Creaţiei (I, 14—16) menţiunea lunii, şi nu lasă decât soarele ca să indice diviziunea timpurilor[465]. Pe de altă parte, esenienii celebrau aproape un cult al soarelui, aşa cum relatează Iosif Flavius: „Înainte de răsăritul soarelui nu pronunţă nimic din cele profane şi-l roagă (pe soare) cu rugăciunile tradiţionale (ale lor), ca şi cum l-ar implora să răsară"

465 **M. Testuz,** *Les idées religieuses du Livre des Jubilées,* **Genève, 1960, p. 126.**

(Războiul iudaic, II, VIII, 5,126), Şi Filon din Alexandria vorbeşte de-o rugăciune a esenienilor dinaintea soarelui care răsare *(De vita contemplativa,* § 11). Tot aşa *Imnele* eseniene (XII, 4—7) conţin, pe cât se pare, o rugăciune către soare: „Închinându-mă şi implorând de-a pururi din clipă în clipă cu apariţia luminii". Iar esenienii se întorceau cu faţa către soare când îşi făceau rugăciunile lor, în timp ce ceilalţi iudei îşi întorceau faţa către Ierusalim. Tocmai de aceea, făcând, desigur, această interdicţie în legătură cu ereticii esenieni, tratatul *Tosephta* la *Berakhot,* VII b, interzice categoric această rugăciune dinaintea soarelui. Această interdicţie arată aluziv că ereticii esenieni nu ascultau de poruncile din *Deuteronom,* IV, 19 şi XVII, 3, precum şi din cartea lui *Iov,* XXXI, 26—28, care interzice rugăciunea către soare, în acest fel pare să existe o trăsătură polemică precisă contra esenienilor în cuvintele apostolului Pavel, care îl opreşte pe Bar Iisus să mai vadă soarele. Într-adevăr, dacă rugăciunea esenienilor trebuie să fie făcută către soare şi la răsăritul lui, faptul de-a nu vedea soarele făcea imposibilă rugăciunea lui Bar Iisus şi aceasta era o pedeapsă în plus peste aceea de-a nu mai vedea deloc. Căci spre a se vindeca de orbire Bar Iisus trebuia să se roage, dar el nu putea face aceasta întrucât

nu mai vedea soarele.

8. Dar adresându-se lui Bar Iisus, apostolul Pavel îi spune: „Vei fi orb şi nu vei vedea soarele o vreme” *(este typhlos me blepon ton elion ahri hairou).* Dar este probabil că folosirea expresiei „nevăzând” *(me blepon)* nu este o tautologie în raport cu termenul *orb (typhlos).* Căci utilizând acest participiu precedat de-o negaţie *(me blepon)* apostolul Pavel pare să facă aluzie la calitatea de văzător, vizionar şi de proroc mincinos, ca şi de văzător de vise pe care şi-o atribuie Bar Iisus. Căci termenul de *blepon,* „văzător”, este folosit în textul grecesc al *V.T., Septuaginta,* pentru a indica tocmai pe vizionar, pe văzător, pe profet. Căci în *Septuaginta* se poate citi că profeţii erau numiţi pe vremuri *văzători (I-Regi,* IX, 9; I-*Cronici,* IX, 22 etc.). Iar Filon foloseşte şi el acelaşi termen *blepon* pentru a numi pe vizionar, pe văzător, pe cel care are viziuni *(De migratione Abrahami,* § 28: „văzătorul este cel înţelept, căci sunt orbi sau cu o vedere puţin limpede oamenii lipsiţi de minte; de aceea profeţii erau numiţi în vechime văzători”). Ori termenul grecesc *blepon* este tocmai traducerea exactă a cuvântului ebraic *hozeh,* care pe deasupra pare a fi un joc de cuvinte sau etimologia veritabilă a numelui ce şi-l dădeau esenienii.

Pare deci că apostolul Pavel folosea în mod voit termenul *blepon,* „văzător”, o aluzie la calitatea de „văzători” pe care şi-o atribuiau esenienii şi de asemenea o aluzie la etimologia reală a numelor Bar Iisus şi Elymas. Apostolul Pavel spune în fond lui Bar Iisus: „Vei fi lipsit de vedere şi nu vei fi deloc văzător sau vizionar, cum pretinzi şi aşa cum numele ce ţi-l dai pare să arate”.

9. Să presupunem totuşi că nu s-a adus un număr suficient de argumente spre a dovedi că prorocii mincinoşi din acea vreme erau esenienii; să presupunem că ignorăm cu totul identitatea dintre prorocii mincinoşi şi esenieni. În acest caz trebuie să observăm că printre sectele politicoreligioase iudaice din acea vreme, numai două dintre ele posedau proroci, căci fariseii şi saduceii nu puteau admite existenţa unor profeţi până la venirea *Profetului* care trebuie să vestească venirea lui Mesia. De aceea un proroc mincinos din vremea apostolului Pavel nu putea să fie *a priori* decât zelot sau esenian, căci Bar Iisus nu era nici creştin (Biserica primitivă avea profeţi) şi nu era nici samaritean, întrucât textul din ***F.A.*** Afirmă că el era iudeu. Apoi zeloţii sunt menţionaţi în ***N.T.*** Fie prin numele lor, fie prin porecle destul de limpezi. Dacă Bar Iisus ar fi fost zelot, textul din ***F.A.*** L-ar fi numit prin una

din aceste porecle.

Rezultă dar că Bar Iisus a fost esenian, întrucât nu putea să fie zelot, iar apartenenţa sa la secta esenienilor este neîndoielnică[466].

* *

Şi într-alta din epistolele sale apostolul Pavel reia polemica lui împotriva esenienilor, precum se poate constata, din cele de mai jos.

Precum s-a arătat, manuscrisele de la Marea Moartă, ***Regula Comunităţii, Regula Congregaţiei*** şi ***Războiul fiilor luminii împotriva fiilor întunericului,*** precum şi ***Documentul de la Damasc,*** arată că esenienii îşi dădeau un mare număr de apelaţii, porecle, denumiri şi nume, printre care: „oamenii sfatului divin", „oamenii părţii Creatorului", „fiii luminii", „oamenii care înţeleg", „membrii obştii", „surghiuniţii din ţara Damascului", „fiii adevărului", „fiii Legământului", „fiii lui Şadoq", „obştea celor săraci", „convertiţii din pustie", „voluntarii" etc. Totuşi numele cel mai des întâlnit pentru a indica pe membrii acestei secte era acela de ***ha-Rabim*** (RBYM), care este un termen tehnic spre a indica pe adepţii sectei

---

466 **Substanţa celor expuse mai sns a constituit studiul publicat de Constantin Daniel,** *Un essénien mentionné dans Us Actes des Apôtres : Barjestt,* **in „Le Muséon", Louvain, 1971, tome LXXXIV, 3—4, pp. 455— 476.**

eseniene şi care a fost tradus în franceză prin „les Nombreux” sau în engleză prin „The Many” sau „The Great ones”, în timp ce alţi autori au tradus acest termen prin „members of the Community” ori „general Membership”, dar „les Nombreux” este traducerea cea mai des citată. Această denumire a esenienilor ***ha-Rabim,*** „Cei numeroşi”, se regăseşte de douăzeci şi şapte de ori ***în Regulă Comunităţii,*** în timp ce în ***Documentul de la Damasc*** se află de patru ori. Iar acest termen ***ha-Rabim*** face parte din titlul inspectorului membrilor sectei ***(ha'Iş ha-Paqid bero ş ha-Rabim),*** ca şi din titlul altor demnitari ai sectei. Titlul de ***ha-Rabim*** se regăseşte în scrierile lui Iosif Flavius, tradus în acelaşi fel. Căci marele istoric iudeu scriind despre esenieni foloseşte acelaşi termen ***oi pleiones*** (care este comparativul adjectivului grec ***polys*** utilizat substantival, la nominativul plural masculin) spre a denumi pe membrii obişnuiţi ai sectei şi corespunde traducerii moderne „Cei Numeroşi”. Iosif Flavius foloseşte, de pildă, acest termen în pasajul următor: „spre a asculta de cei bătrâni şi spre a da consideraţie celor Numeroşi” 49. Ori acelaşi termen „Cei Numeroşi” care numeşte pe membrii obştei eseniene, termen folosit cel mai des de către asceţii de la Qumran,

se regăseşte într-o epistolă a apostolului Pavel (II-***Corint.,*** 2,17). Textul grecesc este următorul: ***ou gar esmen os oi polloi kapeleuontes ton logon tou Theou,*** „căci noi nu suntem ca cei Numeroşi falsiiicând cuvântul lui Dumnezeu”. Dar termenul grec ***oi polloi*** corespunde foarte exact adjectivului luat substantival la plural şi precedat de articol ***ha-Rabim,*** întrucât adjectivul ebraic ***rab*** are sensul de „numeros” „mare”. Pe de altă parte, contextul versetelor din această epistolă justifică în întregime traducerea lui o***i polloi p***rin „Cei Numeroşi”, adică membrii sectei esenienilor. Expresia o***i polloi es***te aici la nominativul masculin plural al adjectivului po***lys, l***uat substantival, dar în greacă o***i polloi a***re sensul unui superlativ şi înseamnă „masa, cei mai mulţi, mulţimea” 50.

Totuşi acest adjectiv luat substantival ar trebui să fie urmat de un genitiv singular sau plural (genitiv partitiv) care să explice despre ce persoane sau lucruri se afirmă că sunt numeroase sau foarte numeroase. Acest atribut care trebuie să urmeze în med noi mai expresia ***oi polloi51,*** nu poate să lipsească decât în cazul când contextul explică despre ce persoane este vorba; de ex., ***polloi de ton akousanton,*** „mulţi din cei care ascultau”

(F.A., IV, 4), ***polloi ton korinthion,*** „mulţi dintre corintieni” (***F.A.***, XVIII, 8).

« Războiul iudaic,* **II, VIII,** *9,146.*

M. A. Failly, *Viciier.r. Airc giec-franţais,* **sub voce.**

61 J. N. Xisdvig, *Sintaxe de la langue grecque,* **tr. Fr… Paris, 1884, p. 61 sq.**

Dar în textul din II-*Corint.,* 2,17, *oi polloi* nu este urmat de niciun atribut care să explice cine sunt aceste persoane numeroase, iar contextul nu dă nicio lămurire. Pe de altă parte, cum s-a putut constata, nicăieri în epistolele apostolului Pavel nu se regăseşte această expresie *oi polloi* sau chiar *polloi* care să nu fie urmată de un atribut sau de un context explicativ. *Oi polloi* este acelaşi adjectiv folosit şi de Iosif Flavius pentru a numi masa, obştea membrilor sectei eseniene.

Însă dacă *oi polloi* are în limba greacă vorbită în Atica, limba clasică greacă 52, sensul unui superlativ şi înseamnă „mulţimea, cei mai mulţi dintre oameni, multitudinea”, apoi în textul discutat aici nu poate avea câtuşi de puţin acest sens. Căci apostolul Pavel nu putea afirma în chip logic că mulţimea creştinilor sau a iudeilor falsificau cuvântul divin. Aceasta ar fi fost o acuzaţie extrem de gravă pe care ar fi trebuit s-o justifice.

Dimpotrivă el pomeneşte despre această falsificare în trecere, ca despre un fapt binecunoscut de către toţi. Pe deasupra „mulţimea, multitudinea" iudeilor nu se ocupa câtuşi de puţin cu exegeza şi comentarea textelor sacre. De altfel, exegeza tradiţională a acestui verset a înţeles foarte bine că acest termen *oi polloi* nu trebuia să fie tradus ca în greaca atică prin „mulţimea, multitudinea", şi aceasta tocmai pentru că *oi polloi* nu era urmat de un atribut explicativ la genitiv, iar Părinţii Bisericii afirmă că acest termen indică un grup de persoane bine determinat. Astfel Ioan Gură de Aur scrie că în acest verset se face o aluzie la falşii apostoli (Migne, ***P.G.,*** LXI, col. 431). Tot aşa Oekoumenios, episcopul oraşului Trikkala în Tesalia, care scrie pe la 990 e.n., afirmă că în acest verset se face aluzie la apostolii mincinoşi (*ibidem,* CXVIII, col. 944). Aceeaşi opinie o are şi Teofilact arhiepiscopul Bulgariei, care afirmă şi el că aici sunt menţionaţi falşii apostoli (*ibidem,* voi. CXXIV, 825).

Totuşi apostolul Pavel nu menţionează deloc pe aceşti falşi apostoli în primele două capitole ale Epistolei sale, astfel că nu prea se poate deduce că *oi – bolloi* ar fi o menţiune la apostolii mincinoşi, pe care, de altfel, nu-i găsim

62 Nu şi în limba greacă, vulgari, aşi-nunitul dialect *koine.*

menţionaţi decât la sfârşitul Epistolei (în capitolul XI, 13). Pe deasupra nicăieri în epistolele apostolului Pavel sau în *Faptele Apostolilor* nu se întâlneşte acest adjectiv „cei mulţi" cu privire la falşii apostoli şi de nicăieri nu reiese că *polloi* s-ar putea referi la aceştia de mai sus. De altfel apostolii care au fost căpeteniile Bisericii primare (F.A., XV, 23) nu au fost deloc „numeroşi" sau „mulţi" şi chiar falşii apostoli nu puteau fi numeroşi, pentru că ei trebuiau totuşi să imite pe apostolii veritabili al căror urmăr nu era mare. Dar mai ales nu se putea afirma că aceşti oameni sunt» numeroşi", „mulţi" şi apoi să vorbească despre ei abia după nouă capitole la sfârşitul Epistolei.

Fără îrdoială, exegeza primelor secole ale e.n. Identifică pe *ha-Rabim* din Qrmian cu apostolii mincinoşi, căci amândouă aceste grupări falsificau cuvântul divin. Multe texte găsite în jurul Mării Mcarte justifică în întregime cuvintele apostolului Pavel cu privire la aceşti *oi polloi,* adică la qumranieni. Marele număr de cărţi apocrife găsite lângă Marea Moartă, ca de ex.: *Spusele lui Moise, Rugăciunea lui Nabonide, Testamentul lui Leii* şi mai ales

felul cum era făcută exegeza *Terei* şi a prorcciler, au deteimir. At pe A. Dupont. Semmer să scrie pasajul următor, pe care îl citim în întregime is, spre a dovedi validitatea acuzaţiilor aduse de apostolul Pavel împotriva acester *ci pollci,* ridică a esenicnilor de la Qumran: „Aceste *Spuie ale lui Mcite* ne arată în ce fel exegeţii esenieni ştiau să regirpeze în ired irgenics pasaje risipite în *Biblie* spre a le explica şi a le completa unele cu altele; ei nu se temeau să medifice mai mult sau mai puţin grav ordinea generală a textului biblic, nici să-i edarge termeni noi sau să suprime elemente vechi. Această civdată libertate pe care şi-o luau faţă de textul biblic pe care o constatăm la ei, decurgea nu dintr-o lipsă de respect faţă de textul biblic, ci din convingerea naivă că exegeza lor studioasă, oricât de îndrăzneaţă ni s-ar părea, nu tiăda delcc textul biblic; compoziţiile cu adevărat noi la care ajungeau îmbrăcau în ochii lor o autoritate la fel de mare ca aceea a cărţilor inspirate, datorită faptului că însăşi exegeza lor era inspirată.

63 Les écrits essénutis déccmirts fris de la Mer Morte, **p. 323, n. 5.**

Aşa s-a născut *Cartea Jubileelor* care este o a doua Geneză, aşa s-a născut cartea *Spuselor lui Moise* care este

un al doilea *Deuteronom.* Tot aşa, într-un studiu asupra exegezei la Qumran, J. Van der Ploeg[467], savantul semitolog binecunoscut, arată că interpretările şi explicaţiile asceţilor de la Qumran erau fanteziste şi cu totul inexacte. Pare deci că apostolul Pavel avea dreptate când afirma că cei de la Qumran falsificau cuvântul divin. În ceea ce priveşte expresia din textul grec care arată că *oi polloi* falsificau *o logos tou Theou,* „cuvântul lui Dumnezeu", trebuie să înţelegem prin aceste cuvinte *V.T.* Şi în special cărţile profeţilor, căci în ele se regăseşte în mod constant această expresie, fiind absolut caracteristică modului cum profeţii vesteau prorocirile lor (*Ezechiel*, I, 3; *Osea, I,* 1; *Miheia,* I, 1; *Iona,* I, 1; *Sofonie,* I, 1; *Zaharia,* I, 1 etc.). Pentru a numi *N.T.* Apostolul Pavel foloseşte de obicei termenul de Evanghelie, „buna vestire" *(II-Corint.,* IX, 13; X, 14; X, 16; XI, 4; XI, 7 etc.). De aceea expresia *o logos tou Theou* se referă la *V.T.* Şi mai ales la profeţi.

Pe de altă parte, expresia din textul grec ***kapelenontes,*** ce exprimă ideea că aceşti *oi polloi* falsificau şi alterau cuvântul sacru, este o aluzie evidentă la un verset din ***Isaia,*** I, 22: „vinul tău a fost amestecat cu apă", fiindcă acel termen grec exprimă ideea falsificării

467 *Bibelverklering te Qumran* **(Exegeza biblică. la Qumran), Amsterdam, 1960,** *passim.*

vinului cu apă. Căci ***kapelenontes*** este un participiu al verbului ***kapdeno,*** „a falsifica”, „a altera”; verbul vine de la substantivul ***kapelos,*** „cârciumar”, „debitant de vinuri”.

S-a arătat mai sus că apostolul Pavel aminteşte doar în treacăt pe aceşti *oi polloi,* pe esenienii de la Qumran şi nu găseşte necesar să dea multe explicaţii cu privire la ei, pentru că presupune că cei din Corint cunoşteau prea bine aceste personaje cum şi doctrinele lor. Într-adevăr, învăţăturile eseniene par să fi fost foarte răspândite la corinteni, aşa că este verosimil că ei cunoşteau prea bine felul cum se falsifica de către esenieni cuvântul biblic. În *I-Corint.,* VII, 1—2, apostolul Pavel expune doctrina creştină cu privire la căsătorie şi la celibat. Dar el a scris acest capitol spre a răspunde corintenilor, căci scrie: „În privinţa celor ce mi-aţi scris, vă răspund că e bine pentru om să nu se atingă de **femeie”, deci corintenii scriseseră întrebându-l pe apostol dacă învăţătura despre celibat este justă sau nu. Apostolul Pavel răspunde: „Dar ca pază împotriva desfrânărilor, fiecare bărbat să-şi aibă femeia lui şi fiecare femeie să-şi aibă bărbatul ei”. Drept urmare el se opune doctrinelor eseniene cu privire la obligaţia celibatului pentru fiecare om 85.**

Doctrina celibatului la esenieni este absolut unică în iudaism, esenienii sunt singurii care au propovăduit celibatul în sec. I e.n.se, deşi după Iosif Flavius existau şi esenieni dintr-o altă grupare care se căsătoreau. Cât despre primii gnostici cunoscuţi, Dositheu, fost esenian, era însoţit de o femeie Elena sau Luna care mai apoi a devenit concubina discipolului său Simon Magul57, astfel că este puţin probabil că primii gnostici au predicat celibatul, de vreme ce ei înşişi nu-l respectau. Dar gnosticismul propriu-zis nu apare la 56 e. N „epoca în care a fost scrisă *Epistola către corinteni* **şi gnosticii de mai târziu Menandru şi Cerinth nu-şi începuseră încă învăţământul. Cât despre ereticii Nicolaiţi, menţionaţi în *Apoc.,* II, H—15, se ştie că învăţăturile lui Nicolaos fostul diacon, nu erau cât uşi de puţin ascetice, ci ele propagau chiar o desfrânare completă. Desigur, învăţăturile lui Dositheu, ale lui Simon Magul şi ale discipolilor lor erau cele ale unor foşti esenieni, cum se poate constata prin cultul îngerilor pe care-l practicau, dualismul riguros şi preocupările medicale ale lor. Celibatul obligator era o doctrină atât de extravagantă pentru lumea**

greco-remană şi pentru iudei chiar (care o socoteau eretică, întiucât contravenea poruncii din *Gen.,* I, 28: („creşteţi şi vă înmulţiţi"), încât desigur am fi avut ştiri scrise despre această învăţătură la celelalte grupări religioase.

Din aceste motive vom conchide că tot esenieni erau cei despre care scrie apostolul Pavel în I-*Timotei,* **IV, 3, care „interziceau oamenilor să se căsătorească". Dar că e vorba de esenieni, se vede şi din continuarea versetului acestuia ce arată că aceşti eretici, care interziceau oamenilor să se**

66 Cf. Capitolul VIII *Enigma jatr. Îmi er şi adevărata lor identitate,* **din prezenta lucrare.**

18 Jüdisches Ltxikcn, **Fard 1 sub verto** *Askese.*

„Pseudo-Ckir. ent, *Eucgnilicius,* **II, 9, – înmigne,** *PG,* **vol. I, col. 1251.**

căsătorească, le interziceau de asemenea să mănânce orice fel de hrană, adică instituiau interdicţii alimentare aşa cum făceau esenienii, singurii dintre sectanţii iudei care în afară de interdicţiile alimentare din *Levitic,* XI, 1—44, instituiseră alte oprelişti şi mai severe. Nu posedăm date exacte despre aceste interdicţii alimentare eseniene, dar ştim că undelemnul aşa de folosit în Palestina era cu

desăvârşire oprit esenienilor, căci acesta îi spurca şi trebuiau să se purifice după ce se atingeau de el58. Filon din Alexandria susţine că esenienii erau vegetarieni (mâncau totuşi mielul pascal), iar Iosif Flavius arată că în timpul războiului cu romanii, esenienii preferau să moară decât să se atingă de mâncărurile interzise (*ibidem*, II, VIII, 19,152). Apostolul Pavel afirmă că aceste învăţături sunt „ale demonilor" şi poate că face aluzie la cultul îngerilor şi la credinţa esenienilor în demoni şi în duhuri.

În ceea ce priveşte interdicţiile alimentare ale esenienilor, Iosif Flavius ne spune că adeptul acestei grupări, exclus din ea, era silit – întrucât era legat prin jurământ – să se hrănească cu ierburi şi cu legume verzi, adică nefierte *(Războiul,* II, VIII, 8,143). În *Epistola către romani* (XIV, 1—2), acelaşi apostol Pavel scrie însă: „Primiţi cu bine pe cel slab în credinţă fără să staţi să cercetaţi gândurile lui. Unul are o credinţă să mănânce dă toate, cel slab însă mănâncă legume" (în textul grec *lahanx).* Pare că neofitul creştin, a cărei credinţă este slabă, care are alte opinii, deci alte credinţe decât ceilalţi creştini şi care nu mănâncă decât legume, seamănă foarte mult cu un esenian care a părăsit gruparea sa sau a fost exclus din ea şi a devenit creştin, dar care fiind obligat să respecte

jurământul său nu mănâncă decât legume. Desigur, nu poate fi vorba de un legământ (în latineşte *votum)* făcut di un creştin care s-a obligat să nu mănânce decât legume, şi iarăşi este greu să admitem că acesta a fost un gnostic, pentru că la data scrierii acestei Epistole gnosticismul nu exista. Chiar discipolii lui Simon Magul – care ar fi făcut o călătorie la Roma după apostolul Petru – nu puteau fi foarte numeroşi, dar mai cu seamă orgiile săvârşite de această sectă a sa ne interzic să gândim

68 I. Flavius, *Războiul iuiiio,* **II, VIII, 3,123; loalit,** *Philosophxmma,* **IX, IV, 19. Migne,** *PG,* **voi. XVI, 3, col. 3395.**

că ea ar fi fost vegetarană. Cât despre Nicolaiţi (*Apoc* **II, 14) ei nu erau vegetarieni, fiindcă mâncau din carnea vitelor sacrificate de către păgâni. Ştim că nici fariseii, nici saduceii nu erau vegetarieni. Trebuie să conchidem că acest neofit era un fost esenian care a devenit creştin.**

Esenienii sunt încă o dată vizaţi în altă *Epistolă* a apostolului *Pavel,* în *Coloseni,* II, 18: „Nimeni să nu vă înşele pe voi, ţinând la smerenie şi la slujirea îngerilor, umkând cu vedeniile lui şi îngâmfându-se zadarnic în închipuirea sa trupească". Cu privire la

acest cult al îngerilor ştim din F.A., XXIII, 8, că saduceii credeau că nu există îngeri pe când fariseii, dimpotrivă, admiteau existenţa lor. Dar nici fariseii, nici creştinii nu aveau o slujire, adică un cult, o religie a îngerilor (în textul grec *threskeia ton aggelon)* iar tratatele *Talmudului* care exprimă doctrinele fariseilor nu admit un cult special al îngerilor, cu toate că există în ele o angelologie 59. Care era, deci, acea grupare religioasă iudaică ce avea o religie, un cult special al îngerilor, consideraţi ca intermediari între divinitate şi om? Manuscrisele de la Marea Moartă au confirmat ceea ce ştiam din izvoarele antice, anume că esenienii venerau în mod special pe îngeri. Într-adevăr, ceea ce frapează cel mai mult în *Imnele* de la Qumran este tocmai rolul însemnat al îngerilor şi acest fapt constituie un contrast foarte izbitor cu *Psalmii* lui David. Citim, de pildă, în aceste *Imne* că armata „Vitejilor Creatorului" nu-şi va găsi liniştea până la exterminarea finală a potrivnicilor lui eo. În aceleaşi *Imne* aflăm că esenienii sunt asociaţi vieţii îngerilorel, care sunt numiţi Vitejii cei puternici, Duhurile sfânte, Oştirea Vitejilor etc. Tot aşa în

Războiul fiilor luminii cu fiii întunericului **se pare că o luptă paralelă cu cea dintre oameni se produce între îngeri, căci este vorba de trimiterea îngerului Mihail pentru răsturnarea Domnului suveran al regatului pierzării (XVII, 5—6), iar, pe de altă parte, autoritatea supremă este exercitată de Mihail căpetenia îngerilor.**

Tot astfel în *Cartea* ***Jubileelor,*** **care este un tratat apocrif de origine esenian㠍 îngerii au un mare rol în istorie şi în relaţiile oamenilor cu divinitatea62. Sunt descrise două cate.**

«» A. Cohen, *Le Talmud,* **tr. Fi „Paris, 1933, p. 192 sq.**

00 A. Dupont-Sommer, *Le livre des Hymnes* **(1 HQ), p. 39.**

61A. Mansoor, *The Thankgiving Hymns,* **Lei den, 1961, pp. 77—84.**

62 M. Testuz, *op. Cât.,* **pp. 75 – 79.**

goni de îngeri: îngerii Feţei şi cei ai Sfinţeniei care sunt în ierarhia superioară, pe când în ierarhia inferioară sunt toţi ceilalţi. Îngerii din categoria superioară intervin în toate afacerile omeneşti ca mesageri ai divinităţii sau pentru a divulga taine şi enigme necunoscute ori pentru a

recompensa şi a pedepsi[468]. Dar – şi acesta este un lucru esenţial – aceşti îngeri din ierarhia superioară lucrează în toate cazurile în care se afirmă că acţionează divinitatea. După *Regula Congregaţiei* îngerii se găsesc în adunarea esenienilor84. Aceşti îngeri sunt consideraţi ca mesageri dar şi ca locotenenţi ai divinităţii. De aceea, trebuie considerată ca o aluzie polemică la aceasta doctrină esenianã şi la acest cult al îngerilor, divinităţi intermediare, cele care sunt scrise de apostolul Pavel în *Epistola către romani,* VIII, 38—39, unde se arată că îngerii nu pot despărţi pe credincios de divinitate. Iosif Flavius însă ne aduce la cunoştinţă un lucru mai important ce poate lămuri încă mai bine angelologia, doctrinele despre îngeri, profesate de către esenieni. Într-adevăr, cel care era primit îi obştea esenianã trebuia să jure că nu va spune nimănui numele îngerilor (*Războiul iudaic,* II, VIII, 7,142). Fără îndoială, acest secret absolut al numelui îngerilor dovedea că numele lor era tot atât de sacru ca şi cel al divinităţii (al cărui nume nu trebuia pronunţat decât o dată pe an, la sărbătoarea Ispăşirii *(Yom Kipur)* de către Marele Preot. Dar acest jurământ rostit de către esenieni este o mărturie a faptului că numele îngerilor era utilizat în

468 *Ibiăem,*

invocaţii şi în exorcisme, adică! î operaţii de magie de tip bine cunoscut.

De altfel, multe dintre numele de zei semiţi erau secrete şi zeul era numit *Ba al,* „stăpân" sau *Mâlek,* „rege", ori *Adon,* „domn" etc., în timp ce numele său real, cel folosit în exorcisme şi în invocaţii nu era cunoscut decât de puţine persoane. Acest lucru se datora faptului că cei care cunoşteau numele unui zeu puteau să-l cheme şi să-i ceară unele favoruri sau chiar să-l silească să le presteze anumite servicii. Aşa, bunăoară, papirusurile magice greceşti aflate în Egipt acordă o mare însemnătate cunoaşterii numelor reale ale divinităţilor egiptene – nume pe care le descriu în chip minuţios – fiindcă numai cei care le cunoşteau **puteau invoca pe zeii egipteni într-un mod eficient, astfel că secretul absolut al numelui îngerilor era datorat utilizării acestor nume în vrăji, exorcisme, descântece, invocaţii şi implorări (pe care *Talmudul* de inspiraţie fariseană le condamnă), precum şi în felurite manopere magice.**

Revenind la pasajul din *Epistola către coloseni,* II, 18, suntem obligaţi să admitem că cei care voiau să înşele pe creştini prin cultul, prin religia îngerilor, erau fără îndoială esenieni sau nişte foşti esenieni,

căci în epoca scrierii *Epistolei către coloseni,* doar esenienii puteau să aibă o angelologie dezvoltată, fiindcă gnosticismul nu exista încă în vremea aceea (circa 67 e.n.). Cât despre Dositheu, ştim că el nega existenţa îngerilor buni sau răi[469], ceea ce pare a fi fost de altfel şi doctrina ucenicului său Simon Magul. Vom conchide deci că cei care voiau să-i înşele pe neofiţii creştini, ademenindu-i să accepte asemenea cult al îngerilor, nu erau alţii decât esenienii.

Pe de altă parte, tot doctrina esenianã despre îngeri este combătută de apostolul Pavel care vrea să dovedească superioritatea lui Iisus asupra îngerilor, dar face aceasta spre a arăta că învăţătura esenianã cu privire la îngeri este greşită. Şi apostolul Pavel demonstrează aceasta luând mărturii din *N.T. {Evrei,* I, 4,14; II, 5). Tot astfel în I-*Corint.,* VI, 3, Pavel scrie: „Nu ştiţi oare că noi vom judeca pe îngeri, necum cele lumeşti?". Dar dacă oamenii vor judeca pe îngeri, doctrina esenianã care cerea un cult, o adorare a îngerilor era în mod sigur falsă. În ultimii douăzeci de ani au apărut de

469 **Wetzer und Welte's** *Kirchzn'.exikon,* **Friiburg, 1884** sub **voce.**

asemenea lucrări şi studii care dovedeau că „evreii" din *Epistola* apostolului Pavel *către evrei* trebuie consideraţi a fi esenieni[470]. Nu rămâne nicio îndoială că se pot găsi încă multe pasaje în Epistolele apostolului Pavel care se referă la esenieni şi la învăţăturile lor pe care le cunoaştem acum mult mai bine graţie publicării manuscriselor de la Marea Moartă. Dar menţiunea esenienilor în II-*Corint.,* II, 17, sub apelaţia de *oi polloi,* care corespunde denumirii ebraice de *ha-Rabim,* este certa mai cu seamă că învăţăturile eseniene par a fi cunoscute de către corinteni cărora le era adresată Epistola67.

87 Versiunea irarccvă a **acestui studiu, a lui Constantin Daniel.** *Unt mânticn paulimemte des Esttnuns de Q^mron,* **în RQ, No. 20,1966, pp. 554 – 567; a apărut şi în** *Oruntalia Mitalilia,* **Buc., 1976, pp. 170—196.**

Capitolul XH

ESENIENII ŞI SENSURILE CRIPTICE ALE FAPTEI BUNULUI SAMARITEAN

Către sfârşitul epocii celui de-al doilea Templu

470[60] **F. F. Bruce,** *To ths Hebrem or to thi Essenes***?, in NTS,** voi. **9, 1963, No. 3, pp. 217 —232; J. Dinielou,** *Les Minussrits de la Mer Morte et les origines du Christianisme,* **Paris, 1957, pp. 105—109; V. Yadin,** *The Dead Sea Scrolls and the Epistle to the Hebreivs,* **in „Scripta Hierosolymitana", IV, 1958, pp. 36-58.**

credincioşii iudei se găsesc descrişi în sursele noastre istorice ca fiind divizaţi în mai multe grupări politico-religioase, rivale şi care duceau o luptă mai mult sau mai puţin acerbă între ele.

Aceste **fapte reies** clar din ***N.T.,*** unde fariseii **sunt adversarii saduceilor *(Matei,* XXII, 34; *F.A.,* XXIII, 7,8 şi 9), iar** fariseii **sunt net** ostili **zeloţilor,** după cum **reiese din cuvântarea fariseului Gămăliei *(F.A.,* V, 34—37) şi după cum se poate conchide din încercarea lor de-a dovedi că Iisus este zelot şi învaţă că nu trebuie plătit impozitul cuvenit cezarului roman *(Matei,* XXII, *16 – 11; Marcu,* XII, 14; *Luca,* XX, 22). Tot aşa sadaceii, partizani ai ordinii stabilite, erau puternic ostili zeloţilor, după cum rezultă din cuvintele Marelui Preot Caiafa, care** în **fond învinuieşte** pe **Iisus** de **a fi un agitator zelot *(Ioan,* XI, 48—49).**

În **ceea ce priveşte gruparea samaritenilor, *N.T.* Arată de asemenea ura profundă profesată de *homines religioşi* iudei împotriva lor *(Ioan,* IV, 9; *Luca,* IX, 52—55). Tot aşa oamenii simpli fără o cultură teologică, numiţi *'am ha-areţ (litt.* Popor al ţării), care nu păzeau prescripţiile fariseilor, dar nici**

poruncile *Tor ei,* erau dispreţuiţi şi urâţi de către farisei, care nu se atingeau de ei, ba îi considerau ca necuraţi *(Luca,* XVIII. 11; *Matei,* IX, 11 şi *Luca,* V, 30).

Rivalitatea dintre farisei şi saducei nu diminuase prin aceea că amândouă aceste grupări făceau parte din Sanhedrin şi prin faptul că uneori se uneau spre a combate o altă sectă, precum cea a zeloţilor sau împotriva lui – Iisus *(Matei,* XVI, 1).

În scopul de-a lupta împotriva acestuia fariseii se sfătuiesc nu numai cu saduceii dar şi cu membrii unei grupări care *a priori* trebuiau să fie urâţi în cel mai mare grad, cu *irodienii (Matei,* XIII, 13 şi XXII, 16). Aceştia trebuie să fi întrunit duşmănia tuturor iudeilor, aşa cum a fost duşmănit şi regele de la care îşi trăgeau denumirea de iradiem. Căci data morţii lui Irod cel Mare (2 Sebat) a fost consacrată ca o sărbătoare religioasă pentru toţi iudeii[471].

Fără îndoială, scrierile neotestamentare insistă îndelung asupra ostilităţii fariseilor şi saduceilor împotriva lui Iisus, pe care îl considerau fondatorul unei secte rivale (*Luca.* XIX, 47; *Matei,* XXI, 45, *<6: Marcu,* XI, 18 şi *Ioan,* VII, 19), apoi împotriva apostolilor săi *(F.A.,* IV, 2; V, 17 etc.).

---

471 J. Cohen, *Les Pharisiens,* Paris, 1877, voi. L; p. 374„

Operele lui Iosif Flavius reprezintă surse istorice însemnate pentru cercetarea disensiunilor profunde existente între *homines religioşi* iudei şi a luptelor sângeroase care au avut loc între membrii diferitelor grupări în timpul războiului cu romanii, dar şi înainte de această epocă. Regele Alexandru Ianeu (104—76 î.e.n.) – ne arată Iosif – era – prieten cu saduceii, din rândul cărora recrutase un mare număr de demnitari şi de sfetnici, dar el ucisese farisei prin pedepse crunte (*Antichităţile iudeilor,* XIII, XIV, 2,380). După moartea lui, sub domnia soţiei sale Salomea. Alexandra (76—67 î.e.n.) fariseii recapătă influenţa şi puterea lor anterioară şi încep să ucidă, la rândul lor, un mare număr dintre adversarii lor sducei (*ibidem,* XIII, XVI, 2,411). Totuşi, după moartea reginei Salomea-Alexandra, războiul civil între Aristobul, prieten al saduceilor, pe de-o parte şi fratele său Hyrcan, susţinut de către farisei, a mărit ura dintre cele două grupări, ce-a trebuit totuşi să se micşoreze după cucerirea Ierusalimului de către Pompei (63 î.e.n.).

Irod cel Mare (37—6 î.e.n.) a oprimat însă tot poporul, deci şi pe farisei şi pe saducei, dar el a fost în med special vrăjmaş al saduceilor dintre care a pus să fie executaţi un mare număr, chiar de la începutul domniei sale (*ibidem,*

XV, I, 2,6). Nici fariseii nu au fost cruţaţi de marele tiran şi de aceea ei l-au urât *(ibidem,* XV, X, 4,370; XVII, II, 4,42). Dar Ired cel Mare proteja şi copleşea cu favorurile sale – după expresia lui Filon din Alexandria – pe esenâeni, **pe care îi cinstea şi preţuia mai mult decât pe nişte oameni muritori, după cuvintele lui Iosif Flavius (*ibidem*, XV, X, 4,372).**

Drept urmare, ura fariseilor şi a saduceilor împotriva esenienilor, protejaţii acestui mare tiran, trebuie să fi fost din cele mai puternice, cu atât mai mult cu cât această ură data de multă vreme, chiar anterior domniei lui Irod, cum o dovedesc manuscrisele de la Marea Moartă. Lupta între partidele politico-religioase cu ajutorul armelor a început în ajunul şi în timpul războiului cu romanii (66—71 **e.n.) şi Iosif Flavius ne relatează execuţiile partizanilor păcii cu romanii, la Ierusalim *(Războiul iudaic,* IV, III, 4,139— 142; IV, III, 5,146), aceştia fiind, fără îndoială, saducei sau poate, de asemenea, farisei. Apoi marele istoric iudeu relatează cu multe amănunte luptele sângeroase ce au avut loc între zeloţi şi sicari3.**

Tratatele celor două Talmuduri arată adesea

rivalitatea şi chiar ura ce exista între diferitele partide politicoreligioase în primul secol e.n. Într-adevăr, tratatele literaturii rabinice, inspirate de farisei, arată dispreţul lor faţă de saducei pe care-i numesc cu apelaţiile cele mai infamante 4, iar membrii altor secte, dificil de identificat exact, sunt numiţi cu porecle depreciative. Pe de altă parte, aşa-zisul *'am ha-areţ,* este adesea considerat ca necurat şi de evitat 5. Tot aşa numeroase pasaje ale *Mişnei* arată adversitatea faţă de samariteni, iar în cele 18 binecuvântări *(şmone 'esre)* se vădeşte ostilitatea împotriva tuturor ereticilor. De altfel, chiar împărţirea în numeroase secte, înaintea cuceririi Ierusalimului de către romani, a fost învinuită de către mulţi învăţaţi iudei din vechime ca fiind cauza esenţială a catastrofei naţionale din anul 70 e.n. Astfel R. Yohanan ben Zakay afirmă: „Israel n-ar fi putut fi nimicit niciodată dacă nu s-ar fi creat douăzeci şi patru de grupuri eretice" *(Jer. Sanhedrin,* 29 e). Tot aşa R. Yohanan ben Topeta se întreabă cu tristeţe: „Dar pentru aceia din timpul celui de-al

— *Războiul iudaic,* **IV, IX, 5 – 5H; V, I, 4,21sq; V,**

111,1; 101 etc.

— *J.* Cohen, *op. Cât.,* **voi. I, p.5; voi. II, p. 359. Ei. Şi E. Renan,** *Vie de Jesus,* **p. 226.**

& De ex. *Berakhot, 41* **b, unde citim că este oprit a se pronunţa rugăciunile şi binecuvântările la masă, dacă una din persoanele aşezate la masă este un> astfel de om.**

doilea Templu, noi ştim că studiau cu grijă *Tora,* că păzeau cu stricteţe datoria zeciuielii, atunci pentru ce au fost oare surghiuniţi? Pentru că îndrăgeau pe *mamon* şi se urau unii pe alţii" 6.

I. Manuscrisele eseniene găsite lângă Marea Moartă şi *Documentul de la Damasc* au venit să confirme în mod evident realitatea acestei sciziuni a credincioşilor iudei, deşi Max Dienemann 7 pune la îndoială profunzimea acestor discordii şi semnificaţiile ei. Se ştie că şi manuscrisele de la Marea Moartă (la fel ca şi literatura rabinică) numesc partidele politico-religioase rivale ale iudeilor prin denumiri mai mult sau mai puţin criptice, dar totuşi destul de clare pentru ca noi, cei de acum, să putem înţelege despre cine este vorba. Într-adevăr, fariseii sunt numiţi „cei care caută

uşurări" (ale poruncilor *Torei,* se subînţelege) şi aceste denumiri se găsesc în multe din aceste texte 8. Că este vorba de farisei în această denumire reiese din aceea că *Peşer* la *Nahum,* I, 7—8, arată că cei care caută uşurări au fost atârnaţi de vii, adică crucificaţi. Ori se ştie că regele Alexandru Ianeu a răstignit opt sute de farisei (*Războiul,* I, IV, 6,97). Alteori fariseii sunt numiţi „interpreţii uşurării" (subînţeles ai poruncilor Tor i) şi tot aşa „interpreţii de aberaţie" (*Imne,* II, 14). Iar saduceii sunt numiţi în scrierile eseniene cu nume şi mai insultătoare: „interpreţii minciunii" (*Imne,* II, 31'—32) sau „adunarea oamenilor obrăzniciei" (*Interpretarea* la *Isaia,* II, 10), pentru că aristocraţii care se aflau printre saducei erau insolenţi. Tot aşa apelaţia de „ziditori de pereţi", întrucât regii haşmonei susţinuţi de saducei au fost aceia care au înălţat zidurile Ierusalimului (*Documentul de la Damasc,* IV, 19—21; V, 59 şi VIII, 18).

Zelot îi şi ei apar numiţi foarte clar în *Imne,* căci ei sunt porecliţi „tâlharii" (VI, 20—21; IV, 25,20; III, 24—26; IV, 34—35; V, 9—10), aşa cum îi vedem chemaţi în scrierile lui Iosif Flavius, dar şi în *N.T.*

Cât despre samariteni, în *V.T.* Numiţi adesea Efraim, căci în Palestina ei ocupau teritoriul destinat lui Efraim.

«Menahot, **25,533; cf. Şi** *Yoma,* **9. Apud S. W. Baron,** *op. Cât.,* **vol. II, p. 708.**

În *Jüdisches Lexikon,* **vol. I, col. 277—278.**

— Interpretarea lui Isaia, **al IV, îns, 10;** *Imne,* **II, 32; II, 15;** *Peşer* **la** *Nahum,* **I, 2,7; II, 2,4; III, 3,6—7;** *Documentul de la Damasc,* **I, 18.**

fiul lui Iosif, în unele scrieri eseniene ei par a fi numiţi tot Efraim 9. Dar pare îndestul de probabil că în alte scrieri eseniene, Efraim este un nume dat *casei lui Peleg,* „casei dezbinării, după sensul ebraic şi aramaic al acestui verb *peleg.* Însă în alte scrieri eseniene trebuie înţeles acest nume Efraim ca un grup dizident esenian care s-a despărţit de „casa lui Iuda”, cum se numeau înşişi esenienii, socotindu-se că numai ei singuri sunt adevărata casă a lui Iuda, în acelaşi fel în care Efraim s-a despărţit de regatul Iudeii după moartea regelui Solomon 10.

Aceste apelaţii difamatorii arată clar sentimentele esenienilor faţă de sectele rivale. Dar scrierile eseniene ne descriu de asemenea opresiunea,

persecuţia şi suferinţele de tot felul pe care aceşti eretici le-au avut de suferit din partea membrilor grupărilor rivale: saducei, farisei, zeloţi şi samariteni sau din partea casei lui Peleg, adică din partea unor dizidenţi. Într-adevăr, în *Imne,* IV, 10, citim: „ei (interpreţii mincinoşi) şi văzătorii de uşurări au uneltit împotriva mea (uneltiri) ale lui Belial”. În acest pasaj este vorba de persecuţiile şi de chinurile pe care esenienii le-au avut de îndurat din partea saduceilor şi a fariseilor. Citim iarăşi în *Imne,* V, 17: „Cei mai nelegiuiţi dintre cei puternici s-au repezit împotriva mea cu chinurile lor şi în fiecare zi ei au strivit sufletul meu”, Cum cei „puternici”, sub regii haşmonei, erau saduceii şi chiar mai târziu sub Irod cel Mare, averea şi apartenenţa lor la aristocraţie justifică această apelaţie de „puternici”; de aceea este verosimil că în acest pasaj există o aluzie la persecuţiile saduceilor. Tot în *Imne* (II, 31—33) există următorul pasaj: „Tu m-ai scăpat de pizma interpreţilor mincinoşi şi de banda celor care caută uşurări. Tu ai izbăvit sufletul celui sărman pe care uneltiseră să-l suprime, vărsând sângele său din pricina slujirii

tale”. Pare că termenul „sărman” este aici un singular colectiv şi că e vorba de toţi esenienii care urmau doctrina învăţătorului Dreptăţii. Pe de altă parte, „cei care caută uşurări” sunt fariseii, iar „interpreţii mincinoşi” par să fie saduceii, întrucât nu există decât aceste două secte (în afară de esenieni) care puteau fi numiţi interpreţi (ai *Torei,* desigur).

— *Interpretarea la Osea,* **al II-lea ms.** *4,* **Qpos.a.**

10 Ei. *Interpretarea la Nahum,* **II, 2; II, 8 şi III, 5; IV, 1;** *Interpretarea Psalmului* **37, I, 18— 19.**

având fiecare o învăţătură religioasă aparte şi deosebită de cea a esenienilor.

Desigur, în textele eseniene se întâlnesc alte apelaţii ale vrăjmaşilor esenienilor, precum: „oamenii prăpastiei” (*Imne,* I, 21), „banda lui Belial” (*ibidem*, II, 22), „banda celor răi” (II, 12), „fiii vinovăţiei” (VII, 11), care sunt învinuiţi că au pricinuit multe suferinţe esenienilor. Dar este destul de greu să atribuim aceste apelaţii unor grupări politicoreligioase bine determinate, căci pare mai probabil că aceste denumiri se referă la inamicii esenienilor în general, deci la toţi *homines religioşi* ostili sectei eseniene.

Se pare că zeloţii, adică răsculaţii iudei care au purtat cu atâta vitejie un război de partizani în pustiu împotriva romanilor înainte de apariţia sectei zeloţii or propriu-zise (în anul 6 e.n. De către Iuda Galileanul şi fariseul Sadoq), sunt menţionaţi într-un mod mult mai limpede în mai multe pasaje din *Imne,* dat fiind că apelaţia ce li se dă este aceeaşi pe care o primesc şi în scrierile lui Iosif Flavius şi în *N.T.,* adică *tâlhari.* Astfel, în *Imnul* III, *24*—26, se poate citi: „sufletul celui sărman a sălăşluit în mijlocul a multor necazuri şi nenorociri cumplite au însoţit drumul meu tind s-au deschis toate cursele prăpastiei şi s-au întins toate laţurile nelegiuirii şi mreaja tâlharilor". În acest pasaj unde cuvântul „suflet" este folosit, cum se întâmplă foarte des în ebraică şi în aramaică, pentru „eu, persoana mea", iar „cel sărman" este un singular colectiv, cert este vorba de esenieni care îşi dădeau numele de *sărmani,* iar „tâlharii" sunt desigur aceiaşi despre care ne fac menţiune atât Iosif Flavius, cât şi *N.T.,* adică zeloţii. Putem citi în *Imnul* IV, 34—35: „tind s-au ridicat cei nelegiuiţi împotriva legământului tău şi tâlharii împotriva cuvântului tău". În acest text „legământul tău, alianţa ta" reprezintă, desigur, secta esenienilor care face un legământ cu Divinitatea, iar tâlharii sunt zeloţii sau luptătorii pentru libertate din

pustiu, care au precedat pe zeloţii propriu-zişi. Din aceste pasaje se înţelege că numeroşi esenieni au fost ucişi de către adversarii acestei giujăn şi că au suferit mult din partea membrilor grupărilor rivale.

J. Carmignac a îngrijit un poem alegoric special îndreptat împotriva fariseilor, unde autorul esenian prezintă secta rivală sub trăsăturile unei prostituate n. Acest poem esenian vrea să inspire oroare faţă de farisei care ar „îndepărta pe cei slabi de Creator" şi care „apleacă paşii lor departe de drumurile dreptăţii". Tot aşa *în Regulă Comunităţii,* IX, 21—22, citim că esenianul trebuie să nutrească „o ură eternă împotriva oamenilor pierzaniei, în duh de taină", adică în secret. Aceşti oameni ai pierzaniei, oameni pierduţi (se ştie că în limbile semite, unde adjectivele sunt foarte puţin numeroase, calificativele se formează cu ajutorul unui substantiv corespunzător, pus la genitiv) sunt *hemines religioşi* rivali ca şi orice *'am ha areţ.* Tot aşa se porunceşte oricărui ucenic infrat în gruparea esenianâ să jure, „să facă Legământ pe Alianţa şi pe viaţa sa, că se va despărţi de oamenii perverşi care umblă pe căile nelegiuirii" (V, 10 sq.). Tot *Regula Comunităţii* prescrie oricărui esenian „să urască pe fiii Beznei, fiecare după vinovăţia lui, întru răzbunarea divină" (I, 10—11).

Apoi oamenii din „partida lui Belial”, deci adversarii esenienilor, sunt blestemaţi într-un mod solemn de către leviţi (II, 4—10).

Ori, această ură atât de puternică împotriva celor care nu făceau parte din „secta lor, ură pe care esenienii jurau să o aibă, nu putea fi logic motivată şi fondată decât de persecuţiile pe care ei le-au avut de îndurat de la membrii sectelor rivale.

II. Pare însă că parabola bunului samaritean (*Luca,* X, 30 sq.) ilustrează comportamentul şi atitudinea unor grupări politico-religioase faţă de esenieni şi confirmă pe deplin existenţa unei ostilităţi violente împotriva lor. În studiul său, Constantin Daniel[472] a prezentat tecmai această inamiciţie faţă de esenieni aşa cum se constată din textul din Luca, singurul în care există aceste pericope. Textul din *Luca,* X, 25 – 37, este următorul: „Ci iată un învăţător al Legii ispitind pe L’sus, s-a sculat şi a z-s: învăţătorule, ce să fac ca să moştenesc viaţa de veci? Iisus grăit-a către el: Ce este scris în Lege? Cum citeşti? Iar el, răspunzând, a zis: Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău d; n toată inima ta.

şi din tot sufletul tău şi din toată virtutea ta şi din tot

472 *Les Esséniens et l'arrière-fond historique de la parabole du bon Samaritain*, **in „Novum Testamentum", Leiden, vol. XI, 1969, iasc. 1—2, pp. 71-104.**

cugetul tău, iar pe aproapele ca însuţi pe tine. Atunci Iisus i-a spus: Drept ai răspuns. Fă aceasta şi vei fi viu. Dar el, voind să se îndrepteze pe sine, zis-a către Iisus: Şi cine este aproapele meu? Dând răspuns Iisus, vorbit-a: Un om mergea devale de la Ierusalim la Ierihon şi a căzut între tâlhari, care, după ce l-au dezbrăcat şi l-au rănit, au plecat, lăsându-l pe jumătate mort. Din întâmplare un preot cobora pe calea aceea, dar, văzându-l, a trecut pe alăturea. Tot aşa un levit, ivindu-se pe acolo, a venit, a văzut şi a trecut pe alăturea. Un samaritean, care călătorea, sosind în dreptul lui şi văzându-l, i s-a făcut milă de el. Şi a venit la el, i-a legat rănile, turnând pe ele undelemn şi vin, şi, punându-l pe asinul său, l-a dus la un han şi i-a purtat de grijă. Iar a doua zi, la plecare, scoţând doi dinari, i-a dat hangiului şi i-a zis: Poartă grijă de el şi ce vei mai cheltui, eu, când mă voi întoarce, îţi voi da înapoi. Care dintre aceşti trei ţi se pare că a fost aproapele celui căzut între tâlhari? El a răspuns: Cel care a avut milă de el. Atunci Iisus i-a zis: Du-te şi fă şi tu la fel”.

Aceste pericope din ***Luca,*** X, 25—37, cuprind un număr de enigme greu de explicat. Într-adevăr:

a. Pentru care motiv şi din ce cauză preotul şi levitul au refuzat şi s-au ferit să vină în ajutorul victimei tâlharilor,

cu toate că ei erau obligaţi prin poruncile ***Torsi*** să-l ajute, întrucât ea obliga să-ţi iubeşti pe aproapele ca pe tine însuţi?

b. Pentru ce motiv victima tâlharilor nu era aproapele preotului şi al levitului?

c. Care este raţiunea întrebării puse învăţătorului Legii: care dintre aceşti trei ţi se pare că a fost aproapele celui căzut între tâlhari? ***(Luca,*** X, 36).

d. De ce acest fel ambiguu şi indirect de a-l instrui pe învăţătorul Legii că victima trebuie considerată aproapele său, ca şi al preotului şi al levitului?

Constantin Daniel şi-a propus să rezolve enigmele acestei parabole şi să arate că ura tenace dintre grupările politicoreligioase explică numeroasele puncte obscure ale acestor pericope.

III. În prima jumătate a sec. I şi până la războiul cu romanii (66 e.n.) toată Palestina era bântuită de aşa-zişii tâlhari. În scrierile sale Iosif Flavius aminteşte deseori de ei ls. Astfel atacarea unui călător pe drumul care mergea spre Ierihon, de către tâlhari, pare un epised banal şi comun pentru secolul I e.n.

Totuşi tâlharii din aceste pericope sunt foarte ciudaţi, într-adevăr, pe această cale, ei se feresc să atace şi să

jefuiască pe preot, pe levit şi chiar pe samaritean; acesta din urmă, întrucât avea cu el un asin, poate că ducea cu el mărfuri şi bunuri de preţ şi ar fi fost o pradă valoroasă pentru tâlhari, mai cu seamă că era samaritean, adică dintr-un neam urât de toţi iudeii. Apoi, atât preotul cât şi levitul sau samariteanul erau călători izolaţi şi mergeau singuri pe acest drum, fără escortă şi însoţitori, deci puteau îi aş; or jefuiţi. De ce oare tâlharii nu i-au atacat, de ce au trecut ei pe acest drum nevătămaţi? Iar în afară de aceasta, după ce l-au dezbrăcat pe călător, tâlharii l-au bătut (în textul grec *plegas epithentes)* şi i-au pricinuit răni atât de grave încât l-au lăsat pe jumătate mort. Care este motivul acestor acte de violenţă, căci, de obicei, tâlharii se mulţumesc să jefuiască avutul victimelor lor şi după aceea pleacă? De ce l-au bătut tâlharii cu atâta ură? Apoi dacă drumul acela era atât de primejdios, dacă exista riscul de-a fi atacat de tâlhari, cum se face că preotul, levitul şi samariteanul au avut curajul să călătorească singuri, fără să se gâr d^ască la vreo primejdie?

Aceste fapte, ce par atât de greu de explicat şi ambarasante, sunt întru totul conforme realităţilor istorice din Palestina în sec. I e.n. Căci explicaţia atâtor întrebări cu privire la atacul tâlharilor pe acest diurn este că aceştia

nu erau tâlhari aşa cum se înţelege prin această noţiune. Ei erau membrii grupării politico-rcligicase a zeloţilor, care luptau ascunşi în deşertul Iuda şi în alte locuri pustii „împotriva romanilor şi a slugilor lor. Mişcarea zelotă pare să fi fost puternică în Palestina secolului I e.n., fiirdcă *N.T.* Vorbeşte adesea despre ei, dar în chip accperit şi ciiptic ori prin aluzii discrete, aşa cum se putea menţiona o giupare secretă ai cărei membri se ascurdcau şi aşa cum trebuia vorbit pentru a nu stârni suspiciunile romanilor şi ale conducătorilor Templului.

IV. într-ad; văr, în opera lui Iosif Flavius zeloţii sunt numiţi aproape întotdeauna „tâlhari", „furi", fie cu termenul grec ***lestrikoi,*** fie mai adesea cu acela de ***lestai.*** Pe de altă parte, Iosif identifică în mod clar pe zeloţi cu tâlharii, briganzii (*Războiul* ***iudeilor,*** IV, III, 4,138) şi în scrierile sale citim cum au luptat romanii împotriva acestora, prin procuratorii lor din Palestina. Evident aceşti „tâlhari" nu puteau fi simpli hoţi, dică erau în număr atât de mare încât romanii au fost obligaţi să efectueze împotriva lor adevărate operaţii militare. Astfel, procuratorii romani Fadus, Felix şi Festus au dat adevărate bătălii cu aceşti zeloţi l4. După moartea lui Irod cel Mare răsculaţii iudei sunt numiţi clar tâlhari, briganzi,

de către Iosif Flavius ***{ibidem,*** XX, VIII, § 10).

De altfel cei mai mulţi istorici ai poporului iudeu admit fără discuţie că aceşti „tâlhari" sau furi erau într-adevăr zeloţii lr>.

În *N.T.* Zeloţii sunt numiţi în mai multe feluri, **în** afară de tâlhari, pentru că numele acestor eretici nu putea fi pronunţat şi scris în mod deschis, el fiind un ***nomen odiosum,*** „nume vrednic de ură", iar menţionarea lui ar fi arătat simpatie faţă de răsculaţi. De asemenea I. L. Teicher" arată că romanii considerau într-o anumită epocă drept **o** acţiune criminală faptul de-a menţiona numele de creştin. **Cu** privire la denumirile criptice ale zeloţilor, Constantin Daniel a tratat pe larg această chestiune 17. Alte date cu privire la apelaţiile criptice ale zeloţilor au fost prezentate **– în** lucrarea aceluiaşi[473].

v. Deşertul prin care trecea drumul de la Ierusalim la Ierihon era tocmai regiunea în care se aflau ascunşi zeloţii

14 Antichităţile iudaice, **XX, V, 1,93;** *ibidem,* **2,132; cap. VIII, 6,167173; cap. VIII, 10,186; XX, IX, 2,204.**

16 S. Dubnow, *Weltgeschichte des jiiiischeyi Vo-kss,* **Berlin, 1925, B.2, p. 412; M. Marg olis et A. Marx,** *Histoire du piuple juif,* **p. 181.**

---

473 **M. Hengel,** *Die Zeloten....* **Leiden-Köln, 1960, p. 88.**

[16] *The Essenes,* **în „Studia Patristica", Berlin, 1957, pp. 544 – 545.**

[17] *Le nom crypliqui des zelo-es,* **în S\0, X, 1933,9.61 – 68, Ei. Şi** *Jiiiigma smochinului şi zeloţii,* **în St. Th. XXIV, 1972, nr. 1—2, pp. 45—58.**

[18] **Constantin Daniel,** *Esseniens, zelotes et sicaires et leur menţion j>airparonymie dans leN.T.,* **în „Nu-mn", voi. XIII. Fasc. 2,1956, pp. 88 — 115.**

şi unde se refugiau spre a scăpa de urmărirea trupelor romane şi ale regilor iredieni. Aşa, de exemplu, în operele lui Iosif Flavius se citeşte că zeloţii se aflau în pustiu (***Războiul iudaic,*** II, XIII, 4,254—258), iar după moartea lui Irod cel Mare, Theudas, care a fost şi el un zelot, s-a dus în pustiu unde a adunat o mare mulţime de oameni (***F.A.,*** V, 36; ***Antichităţile,*** XX, V, 1,97). Tot aşa în timpul procuratorului roman Festus, un profet zelot a strâns poporul în acelaşi pustiu Iuda, făgăduindu-i că va fi liber şi scăpat de toate relele (***Antichităţi,*** XX; VIII, 10,188). De altfel fuga şi retragerea în pustie a început cu mult înainte, pe vremea persecuţiei de către regele seleucid Antioh Epifanes, când cei care nu au voit să se supună poruncilor acestuia au fugit în pustiu (I***Macabei,*** 2,29 şi 31). Tot

astfel un iudeu din Egipt adunase patru mii de sicari, deci de zeloţi (pentru că sicarii erau aripa dură a zeloţilor) în pustiu, ca să le arate semne divine (***F.A.,*** XXI, 38).

Aşadar, zeloţii, acei „tâlhari" din pericopele de mai sus, se aflau în pustiu şi ei l-au jefuit pe călător.

VI. Aflăm de la Iosif Flavius că zeloţii jefuiau şi casele oamenilor importanţi, puternici şi bogaţi (***Războiul,*** II, XIII, 6,265), deci şi pe aceia care deţineau un rol politic oarecare. De altfel, în ***N.T.*** Se face aluzie la aceste tâlhării ale zeloţilor, căci citim: „Cum poate cineva să intre în casa celui puternic şi să-i jefuiască lucrurile, dacă nu va lega întâi pe cel puternic şi pe urmă să-i prade casa?" (***Matei,*** XII, 29). Fără îndoială cel puternic este emul bogat, cu influenţă politică, partizan al ***statului quo,*** al dominaţiei romane, prieten al regilor iredieni.

Zeloţii socoteau drept duşmani nu numai pe opresorii romani şi pe partizanii lor, dar şi pe toţi iudeii care, din dorinţa de pace, erau dispuşi să se supună romanilor. De asemenea, considerau duşmani pe toţi iudeii care aveau o altă concepţie despre Lege decât ei ls, adică pe toţi ereticii care aveau alte credinţe şi rituri decât fariseii, a căror învăţătură o urmau zeloţii (***Antichităţi,*** XVIII, 1,6,23). Pe de altă parte, pietatea zeloţilor şi păzirea cu strictete a

literii Legii a putut fi confirmată de săpăturile de la Mast da, ultima fortăreaţă a iudeilor împotriva romanilor, unde mai multe **sute de zeloţi şi familiile lor au preferat să se sinucidă decât – să se supună romanilor**[474]**.**

Era natural deci ca esenienii să fi fost duşmanii zeloţilor şi ca aceştia din urmă să-i atace. Căci esenienii erau eretici prin excelenţă; ei urmau un alt calendar, nu se căsătoreau, nu aduceau sacrificii la Templu, întrucât nu aveau o avere personală, nu dădeau nici zeciuială, apoi dispreţuiau pe preoţi aşa cum reiese şi din scrierile lor. De aceea, cel puţin în prima jumătate a sec. I e.n., zeloţii îi atacau pe drumurile Palestinei, aşa cum arată şi Iosif Flavius, care scrie că esenienii nu fabricau arme: „esenienii călătoresc fără să ducă nimic cu ei, dar din pricina tâlharilor ei poartă arme” ***(dia de tous lestas*** *enoploi)* ***(Războiul iudaic,*** **II, cap. VII, 125). Şi aici expresia „tâlhari” a lui Iosif Flavius indică pe zeloti. De asemenea, Filon din Alexandria confirmă că terapeuţii erau atacaţi şi ei de tâlhari, desigur de aceiaşi zeloţi** ***(De vita*** *contemplativa,* **§ 24). Aşadar, este indubitabil că zeloţii atacau pe esenieni pe**

474 **Y. Yadin,** *Massaia. Heroi's Fortress and tke Zealols' Last Stand,* **London, 1976,** *passim.*

drumurile Palestinei sau ale Egiptului, unde locuiau circa un milion de iudei, în primul secol al erei noastre.

VII. Trebuie să ne întrebăm acum, de ce oare tâlharii zeloţi din parabola bunului samaritean au atacat pe călătorul care se ducea spre Ierihon. Cum zeloţii nu atacau – decât pe adversarii lor politici şi religioşi suntem obligaţi să tragem concluzia că acel călător era unul din potrivnicii lor, căci este foarte probabil că zeloţii se temeau să atace pe samariteni şi, prin urmare, călătorul samaritean putea călători fără să fie primejduit. Într-adevăr, dacă samariteanul ar fi fost atacat de tâlharii zeloţi, este sigur că samaritenii drept represalii ar fi atacat pe iudeii care, ducin du-se la Ierusalim spre a aduce jertfele lor la Templu, erau siliţi să treacă prin Samaria. Ori zeloţii respectau Templul şi nicicând n-ar fi săvârşit vreo faptă care să dăuneze Templului sau preoţilor săi.

Călătorul nu putea să fie niciun păgân roman ori grec, pentru că este puţin probabil că el ar fi străbătut acel drum fără o escortă şi însoţitori, riscând să fie atacat. Tot aşa dacă victima tâlharilor

ar fi fost un păgân, textul din *Matei.*

XII, 29, ar fi arătat aceasta, pentru că în acest caz refuzul preotului şi a levitului de a-l ajuta ar fi avut o altă semnificaţie şi ar fi fost oarecum justificat. Dar ca pretutindeni în *V.T.* Şi *N.T.* „un om" sau „omul" este un om care face parte din poporul iudeu şi nu un străin/ care ar fi fost numit *expressis verbis* străin sau de alt neam. J. Hastings afirma, că victima tâlharilor era un păgân şi de aceea preotul şi levitul nu i-au dat ajutor. Dar teza aceasta nu poate fi admisă şi s-a arătat de ce, însă confirmă convingerea noastră că un motiv foarte însemnat interzicea preotului şi levitului să-l ajute pe călător. Acest refuz nu reprezenta o transgresiune a Legii *V.T.* Care poruncea iubirea aproapelui. De aceea victima nu era considerată ca aproapele lor de către ei, care, dimpotrivă, dacă l-ar fi ajutat ar fi transgresat un obicei, o cutumă sau o interpretare a *V.T.* De-a nu socoti pe eretici aproapele lor şi deci de-a nu le da ajutor. Nefiind un străin, ci un iudeu, trebuie să stabilim pentru ce motive a fost atacat de către iudei, care, aşa cum am xăzut, nu atacau decât pe potrivnicii lor. Drept urmare, trebuie să stabilim din ce grupare politică sau religioasă făcea parte acel călător, grupare desigur ostilă esenienilor.

Fără îndoială, nici saduceii nu priveau cu ochi buni pe zeloţi, dar călătorul nu putea fi un saduceu, fiindcă. În acest caz preotul şi levitul, care treceau şi ei pe acelaşi drum, i-ar fi sărit într-ajutor şi s-ar fi îngrijit de el. Nu putea să fie niciun fariseu, căci nu este de crezut că zeloţii să fi atacat un fariseu care avea aceeaşi doctrină religioasă, şi aceleaşi sentimente puţin amicale faţă de romani ca şi zeloţii, apoi fiindcă fariseii erau preţuiţi. Cum în acea epocă, după Iosif Flavius, nu existau decât trei mari grupări politico-religioase la iudei în afara zeloţilor (*Antichităţile*, XVIII, I, 6,23) nu mai rămân decât esenienii care ar putea să fie ^ implicaţi. Pare foarte verosimil că acel călător atacat de zeloţi era un esenian, dat fiind că esenienii – aşa cum s-a arătat – erau atacaţi adesea de către tâlharii zeloţi. Într-adevăr, acest călător mergea la vale de la Ierusalim la Ierihon sau, după textul grec, *„în „(eis)* Ierihon, ceea ce înseamnă, că termenul ultim al călătoriei era oraşul Ierihon. Deci el nu trecea prin oraşul Ierihon spre a se duce prin Samaria în Galilea, de pildă, ci el se ducea în Ierihon, care era ţinta călătoriei sale. Fiindcă în aceste pericope, evanghelistul Luca afirmă despre preot: „cobora pe calea aceea”, despre levit că „ivindu-se pe acolo” şi despre samaritean scrie că acesta „călătorea”

probabil ca să ajungă în Samaria. Deci niciunul din aceste trei personaje din urmă, preotul, levitul şi samariteanul nu se duceau în Ierihon. Se pare că acest amănunt are o importanţă pentru stabilirea apartenenţei politico-religioase a călătorului atacat de către tâlhari. Şi credem că auditorii şi cititorii acestei parabole, care vieţuiau în Palestina, în prima jumătate a sec. I e.n., au înţeles imediat cine era acel om care se ducea în localitatea Ierihon şi a fost atacat de către zeloţi. Aceasta pentru că Ierihonul era locul unde se afla o mare obşte eseniană, aproape tot atât de însemnată ca şi acea de la Qumran... Săpăturile lui K.M. Kenyon22 au reuşit să regăsească la Ierihon un cimitir esenian tipic, asemănător celui de la Qumran, ceea ce dovedeşte existenţa la Ierihon a unei mari comunităţi eseniene.

În plus esenienii par a fi numiţi în *Talmud* „oamenii din Ierihon”., iirrv şi faptul acesta a fost cunos cut de mult timp. Astfel tratatul *Pesahim,* IV, VIII, fel. 55 b-56 a, conţine pasajul următor: „Şase lucruri făceau oamenii din Ierihon, trei le-au fost îngăduite, iar trei le-au fost interzise”. Ori printre lucrurile pe care cei înţelepţi, în tratatele *Talmudului,* desigur învăţaţii farisei, le reproşau oamenilor din Ierihon ca fiind interzise, era faptul că

mâncau sâmbăta (sabat) fructele căzute din arborii (palmierii) pe care îi cultivau. Aşa cum remarcă Jean Carmignac23 există o poruncă precisă: „Nimeni să nu mănânce în ziua de sabat altceva decât ceea ce a fost preparat (mai înainte) sau ceea ce a fost părăsit pe timpuri". Deci fructele căzute din palmieri, care evident erau „părăsite pe timpuri", puteau să fie mâncate, după învăţăturile eseniene şi aceşti oameni din Ierihon erau esenieni.

Pe deasupra înţelepţii farisei reproşau oamenilor din Ierihon că nu lăsau celor săraci şi străinilor un colţ din ogorul pe care îl cultivau (după porunca din *Levitic,* XIX, 9 şi XXIII, 22). Ori dacă luăm în considerare ura esenienilor

22 Digging up Jericho, The Rezults of Jericho Excavations... p. 264 sq.

23 Les textes de Qumrân, voi. II, p. 193, nota 22.

faţă de cei care nu făceau parte din gruparea lor (cf. *Regula Comunităţii,* IX, 21—22) este de înţeles pentru ce oamenii din Ierihon nu voiau să lase nimic, nici săracilor, nici străinilor de gruparea lor. Esenienii chiar jurau să separe bunurile lor de cele ale nelegiuiţilor, deci de toţi care nu erau membrii ai grupării eseniene (*Regula Comunităţii,* V, 10—18; IX, 8—9): „Să nu amestece avutul

lor cu cel al oamenilor uşurărilor”. Deci esenienii nu puteau împărţi recolta cu cei săraci care nu erau membrii ai grupării lor[475].

E de amintit că esenienii cultivau palmieri (*gens... socio pxlmorum,* „neam... prieten al palmierilor”) şi după informaţiile din tratatul *Pesahim* al *Talmudului,* pe care l-am citat, „oamenii din Ierihon” par şi ei să cultive pomi fructiferi, care la Ierihon nu puteau fi decât palmieri[476]. Archelau fiul lui Irod cel Mare pusese să se construiască un mare apeduct pentru palmierii plantaţi în partea de miazănoapte a localităţii Ierihon (*Antichităţi*, XVII, XIII, 1,340). Origen afirmă că la Ierihon s-au găsit vec. Hi manuscrise ale *V.T.,* deci scrieri similare celor aflate în vecinătatea Qumranului. Iosif Flavius şi Filon din Alexandria au insistat îndelung asupra protecţiei şi onorurilor de care s-au bucurat esenienii din partea lui Irod cel Mare şi a urmaşilor săi. În acest caz este verosimil ca esenienii să fi trăit în vecinătatea celor care aveau nevoie de darurile lor profetice spre a-şi lua hotărârile, dar mai ales de cunoştinţele lor medicale[477].

---

475 I.D. Amusin, *Spuren antiqumranischer Polemik.* . ., p.5 sq.

476[28] I.D. Amusin, *op. cit.,* p.5.

477 Cu privire la cunoştinţele medicale ale esenienilor, cf. *Războiul iudaic,* II, VIII, 6, 135, iar cu privire la darurile lor profetice, *ibidem,* 12, 159.

Favorurile acordate esenienilor de către Irod şi de urmaşii lui însemnau în acelaşi timp că esenienii se învredniceau de ura şi dispreţul tuturor credincioşilor iudei, iar zeloţii îi puteau ataca. Se ştie că Ierihon a fost unul din oraşele în care a locuit cel mai mult Irod cel Mare; aici a şi murit în fortăreaţa pe care a numit-o Cypros, după numele mamei sale şi unde-şi construise, de asemenea, un superb palat. Acest palat, incendiat după moartea sa de către credincioşii iudei a fost apoi reconstruit de către fiul său Archelau, care se pare că a locuit în el. Dar pe timpul lui Iisus, cetatea Ierihon era administrată direct de procuratorul roman.

Pe de altă parte, este cu neputinţă de negat că oamenii din Ierihon nu erau o grupare religioasă, pentru că acelaşi tratat *Pesahim* afirmă despre ei că recitau fără întrerupere rugăciunea *Şema Israel* („Ascultă Israele”) (IV, VIII, fel. 55 b—56 a).

VIII. Alte argumente pot contribui şi ele la dovedirea faptului că victima tâlharilor zeloţi era cu adevărat un esenian. Într-adevăr, textul grec din *Luca,* X, 25 sq., afirmă că tâlharii „au dezbrăcat” victima lor; Luca, deci nu afirmă că i-au furat călătorului bani sau obiecte de valoare, cum ar fi bijuteriile şi aceasta fiindcă acel călător (în mod

uimitor, fiindcă cine pleacă la drum fără bani la el?) nu purta bani la el. Dar noi şi m de la Pliniu cel Bătrân 28 că esenienii nu purtau bani şi nu aveau bani *(sine pecunia,* „fără bani", loc. *Cât.,* V, 17,4). Tot aşa Ipolit 29 afirmă că esenienii nu aveau voie să privească piesele şi monezile, adică banii din vremea aceea, fără îndoială spre a păzi porunca din *Decalog*: „Să nu-ţi faci ţie chip cioplit".

Pe de altă parte, textul afirmă că tâlharii l-au dezbrăcat *(ekdusantes)* şi aceasta poate însemna două lucruri: fie că tâlharii l-au dezbrăcat pe călător spre a-i fura hainele lui care aveau o oarecare valoare, sau pentru că socoteau că victima n-avea dreptul să poarte astfel de veşminte. Este obiceiul ca cineva să nu plece în călătorie cu veşminte prea scumpe pe el, căci s-ar putea umple de praf sau murdărie, mai cu seamă dacă se face pe jos. Astfel că în ipoteza că Acel călător era unul obişnuit, hainele sale n-ar fi trebuit să fie prea costisitoare şi în mod logic n-ar fi putut tenta pe tâlhari.

Totuşi, dacă acel călător era un esenian, el trebuia să fie îmbrăcat cu veşminte reprezentând un preţ ridicat şi având o oarecare valoare pentru tâlhari. Grija pentru eleganţa vestimentară a esenienilor este foarte vizibilă ***în Regulă Comunităţii,*** VII, 14: „(cel) al cărui veşmânt este

zdrenţăros şi va lăsa „să i se vadă goliciunea, va fi pedepsit timp de treizeci de zile” (prin excluderea lui de la masa comună).

88 Opera citată, **V, 17,4.**

28 Philosophumena, **Migne,** *PG,* **voi. XVI3, col. 3404.**

Aceasta contrazice afirmaţiile lui Iosif Flavius (***Războiul,*** II, VIII, 4,126) privitor în faptul că esenienii purtau veşmintele până se rupeau; aceasta e valabil doar pentru îmbrăcămintea da lucru, căci la masă şi la ceremoniile sectei acelaşi Iosif descrie pe esenieni ca pe nişte eleganţi şi „întotdeauna îmbrăcaţi în alb”, ceea ce în timpul acela şi în climatul Palestinei presupune un efort remarcabil (***ibidem,*** No. 123).

De altfel, problema veşmintelor pare să fi avut o mare însemnătate pentru esenieni, întrucât în orice oraş acela dintre esenieni, numit ca supraveghetor al lor şi al membrilor care treceau printr-un oraş, era îndatorat să le distribuie haine curate şi albe (***ibidem***, No. 125). Şi aceasta cu toate că într-o ţară caldă ca Palestina, problema veşmintelor ***a priori*** nu trebuia să aibă mare însemnătate. De fapt roba albă de în era semnul şi marca primirii unui iudeu în gruparea eseniană (***ibidem***, No. 137). De asemenea, Ipolit afirmă că „veşmintele

esenienilor şi alura lor erau elegante" (***op.*** *Cât.,* col. 3399), iar veşmintele lor erau din în (***ibidem,*** col. 3398). Filon din Alexandria scrie şi el cu privire la terapeuţi că „se adună fiind înveşmântaţi în alb strălucitor" (***De vita contemplativa,* § 66**). Dar aceste veşminte erau scumpe, căci un astfel de veşmânt de în de Scythopolis costa cât salariul pe un an al unui lucrător specialist30.

Aşadir, este foarte posibil ca zeloţii să fi dezbrăcat pe victima lor ca să le fure nu haine de călătorie, ci o robă de în foarte scumpă. Dar este cu putinţă ca zeloţii să fi dezbrăcat pe victima lor, pentru că socoteau că acesta nu era demn sau n-avea calitatea de-a se îmbrăca într-o robă de în, căci era o profanare şi o uzurpare intolerabilă din partea unui esenian eretic să se îmbrace în robă de în ea leviţii şi pe coţii.

IX. Însă este un fapt care dovedeşte în chip de netăgăduit ca tâlharii zeloţi urau pe acest ci^ător în care vedeau un vrăjmaş. Într-adevăr, din textul parabolei ai & în că tâlharii au bătut victima lor, i-au pricinuit răni, lăsând-o pe jumătate moartă. Aceste răni au trebuit să fie tratate de către samaritean şi de către gazdă. Cel dintâi l-a pansat şi i-a oblojit rănile cu undâlemn amestecat cu vin. Aceasta înseamnă că zeloţii l-au bătut pe sărmanul călător

cu ură

49 S. W. Baron, *Histoire i âsraH, /*ol. **[. P. 575, nota 10.**

şi în mod sălbatic. Care a putut fi raţiunea acestor violenţe fiindcă de obicei tâlharii se mulţumesc a-şi jefui victimele şi a pleca după aceea. În *Matei,* XII, 29, aflăm că tâlharii jefuiesc pe un om puternic, mulţumindu-se să-l lege doar şi să-i fure cele ale lui. Dacă drumeţul a fost bătut şi rănit atât de grav, aceasta înseamnă că el era un vrăjmaş făţiş al zeloţilor. Şi fără îndoială că contemporanii care au ascultat şi au citit acest text au înţeles iute cine era drumeţul care mergârd la Ierihon a fost atacat şi dezbrăcat de către zeloţi. Ei au priceput că era vorba de „un om din Ierihon", cum îi numeşte *Talmudul* pe esenienii de la Ierihon. Fără îndoială textul din *Luca,* X, 25 sq., menţionează în mod criptic, acoperit, pe un membru al acestei secte urâte de toate celelalte grupări iudaice. Căci numele de esenian nu putea fi pronunţat, pentru unii, fiird un *nomen odiosum,* dar mai ales fiindcă era, pentru alţii, o apelaţie laudativă, el având sensul de „cel cucernic" sau de „profet", „văzător" ori de „vindecător" şi este de înţeles că nu-i putea numi în felul acesta pe esenieni, decât cei care îi lăudau, le recunoşteau meritele, cucernicia sau

darul lor profetic. Aşa se explică de ce în literatura rabinică nu se întâlneşte apelaţia de *esenian,* ea lipsind şi datorită faptului că este greu de admis ca esenienii lă nu fi fost în cele din urmă excomunicaţi, „scoşi afară din sinagogă” (aşa cum arată de altfel şi aluzia la această excomunicare din *Epistola lui Iuda) zi.*

X. Totuşi omul care se ducea la Ierihon nu avea ca duşmani numai pe zeloţi, căci şi alţii s-au arătat ostili faţă de el, şi faptul acesta ne ajută la identificarea lui şi mai deplină, într-adevăr, preotul şi levitul care trec pe lângă el i-au arătat aceeaşi adversitate. Căci ei nu i-au dat nici cel mai mic ajutor, ceea ce nu se poate explica decât prinţ r-un profund sentiment de ostilitate fată de victima zeloţilor.

În textul din *Luca,* X, 25 sq. Se arată că „un preot cobora pe calea aceea”, dar nu avea ca ţintă oraşul Ierihon, ci trecea mai departe. Şi preotul, ^ azând victima rănită şi zăcând pe jumătate moartă, a trecut mai departe (în textul grec este un termen care are sensul „trecu mai departe, depărtându-se de el”). Tot aşa un levit văzându-l „trecu mai departe depărtându-se de el” (în textul grec acelaşi verb *antiparelthen* exprimă acţiunea de-a trece neluându-l în seamă). Ori ceea ce făcuseră preotul şi levitul era inuman în supremul grad. Un păgin grec sau roman n-ar fi

procedat niciodată asemenea acestora, căci orice om este înclinat în genere să sară în ajutorul semenului său. Dacă preotul şi levitul nu au dat ajutor victimei, aceasta se datorează faptului că aveau un motiv puternic ce justifica pe deplin comportamentul lor. Care este raţiunea acestei atitudini ostile ba chiar nelegiuite de-a nu sări în ajutorul drumeţului rănit?

Să observăm că aceste pericope din *Luca,* X, 25 sq. Aveau de scop să răspundă la întrebarea: „Cine este aproapele meu?". Drept urmare se afirmă aici, în chip *implicit,* că preotul şi levitul n-au socotit pe drumeţul bătut şi rănit drept aproapele lor. De aceea ei nu sunt acuzaţi – cum ar fi fost raţional – că au călcat poruncile Scripturii. Căci aceasta poruncea, aşa cum arăta şi învăţătorul Legii, să-ţi iubeşti pe aproapele tău (*Levitic,* XIX, Î8,34; XXV, 35; *Exod,* XXIÂI, 4—5); şi tratatele *Talmudului* poruncesc iubire faţă de aproapele[478], iar unii rabini au cerut credincioşilor caritate şi faţă de străini şi de păgâni. Este cu totul neverosimil să presupunem că preotul şi levitul nu au atins drumeţul rănit spre a nu deveni impuri. S-a arătat anterior că drumeţul nu putea fi un străin, ci el era în mod sigur iudeu. Desigur, în unele tratate ale *Talmudului* un *'am ha-*

478**din prezentul volum.**

areţ, „profan, incult”, era considerat ca impur şi chiar putea fi ucis[479]. Dar aceasta nu este o părere admisă de marea majoritate a învăţătorilor iudei, care consideră pe orice profan drept un aproape ce trebuie să fie câştigat la păzirea Legii. În consecinţă, victima tâlharilor nu putea să fie decât un om detestat de către preoţi şi leviţi.

Preotul şi levitul trebuiau – dacă nu considerau pe victima tâlharilor drept aproape al lor, ci drept vrăjmaş cum erau esenienii – să se întoarcă cu dispreţ şi ură de la el, trecând mai departe. De altfel aici se află întreaga dezlegare a enigmelor din parabola bunului samaritean care are ca scop unic să răspundă la întrebarea învăţătorului Legii: „Cine este aproapele meu?” Şi răspunsul la această întrebare este dat prin parabola de faţă în care sunt înfăţişate trei personaje: preotul, levitul şi samariteanul, în afară de victima eseniană a zeloţilor; adică sunt prezente aici – un singular colectiv desigur – cele cinci grupări politicoreligioase din acea vreme: fariseii şi saduceii, prin preot şi levit, esenienii prin victima tâlharilor, zeloţii prin tâlhari şi în fine samaritenii.

XI. Pe de altă parte, întrebarea învăţătorului Legii voia în fond să precizeze dacă orice cm este aproapele său:

479 A. Cohen, *Le Talmud,* p. 268.
[38] S. W. Baron, *op. cit.,* voi. I, p. 373.

străinii, paginii şi ereticii iudei. Tocmai spre a răspunde la această chestiune: „orice om este oare aproapele meu?” a în\ăţătorului Legii, se arată contrastul între comportamentul unor *homines religioşi* iudei şi cel al samariteanului... Căci samariteanul trebuia *a priori* să aibă aversiune faţă de toţi iudeii34, fără a face nicio distincţie între farisei, saducei şi esenieni. Dar aici se arată că această adversitate este mai mică în comparaţie cu ostilitatea dintre grupările politicoreligioase. Pentru că adversitatea samariteanului faţă de iudei nu l-a împiedicat deloc să vină în ajutorul victimei tâlharilor, în timp ce ostilitatea preotului şi a levitului faţă de victimă i-a împiedicat să-l considere drept aproapele lor. Tocmai aici este sensul întrebării puse învăţătorului Legii: „Care dintre cei trei ţi se pare că este aproapele celui căzut între tâlhari?” Această întrebare înseamnă în fond: „Cine este cel care a judecat, care a considerat că victima este aproapele său?” sau „Care este acela dintre cei trei care a gândit că victima este aproapele său?” Căci nu a fost întrebat învăţătorul Legii: „Nu ţi se pare că preotul şi levitul trebuiau să dea ajutor victimei, considerând-o drept aproapele tău?” Tot aşa textul din *Luca* nu afirmă direct şi imediat că victima era cu adevărat aproapele preotului şi

al levitului. Motivul evitării acestei aserţiuni directe a textului era că Învăţătorul Legii putea replica uşor şi imediat că esenianul nu era aproapele preotului şi al levitului şi deci ei nu trebuiau să dea ajutor unui asemenea om, membru al unei grupări eretice.

De aceea parabola îl instruieşte pe învăţătorul Legii, într-un chip deturnat şi indirect, că şi membrul unei grupări, eretice chiar, este aproapele învăţătorului Legii şi are drept la compasiunea sa. Într-adevăr, duţă ce învăţă.

84 Ibidem, **voi. II, p. 635.**

toiul Legii a răspuns întrebării: „Care dintre aceşti trei socoteşti tu că este aproapele celui căzut în mâna acelor tâlhari?” *(Luca,* X, 36), spunând: „Cel care a avut milă de el”, primeşte ca răspuns: „Mergi de fă şi tu asemenea!” Desigur, aceasta înseamnă: „Du-te şi imită gândul şi fapta samariteanului care a considerat că victima era aproapele său” sau „Du-te, imită pe samaritean şi consideră drept aproapele tău chiar pe un membru al unei grupări eretice”.

În felul acesta se explică chipul indirect şi cu cuvinte acoperite prin care învăţătorul Legii este instruit (prin prezentarea unei situaţii extreme cum

era agresiunea tâlharilor) că victima zeloţilor, esenianul detestat, este aproapele – său pe care trebuie să-l ajute şi să-l iubească chiar.

ÎNCHEIERE

Lucrările unor orientalişti români în elucidarea numeroaselor aspecte criptice legate de descoperirea manuscriselor de la Qumran s-au concentrat, aşadar, mai cu seamă asupra prezenţei esenienilor în *Noul Testament* şi la raporturile esenienilor cu celelalte secte iudaice şi cu creştinii mul.

De fapt în aceasta a constat interesul major al aflării acestor manuscrise – cea mai mare descoperire arheologică poate a secolului nostru – în evidenţierea relaţiilor dintre ele şi creştinism.

Lucrările şcolii române de oriemalistică, prin aflarea esenienilor în *N.T.* Au demonstrat că esenicnii erau adversarii creştinismului născând, că ei încercau lă se introducă în comunităţile creştine spre a câştiga adepţi pentru gruparea lor politico-religioasă şi că ei răspâr de au doctrinele lor printre adepţii primelor obştii creştine. Deşi erau combătuţi, totuşi în scrierile neotestamentare nu este aprobată persecutarea esenienilor de membrii celorlalte grupări iudaice.

Pe de altă parte, în *N.T.* Esenienii apar în calitate de contemporani unde, cum evidenţiază lucrările şcolii române de orientalistică, ei sunt foarte des menţionaţi. Prezenţa frecventă în *N.T.* Dovedeşte că aceste scrieri sunt anterioare anului 66 e.n., dată tind începe războiul cu remanii, fiindcă citarea lor criptică în *N.T.* Nu ar fi putut fi înţeleagă decât de iudei care trăiau în prima jumătate a ser. I e.n. Şi puteau pricepe aluziile şi paronomasiile prin care erau numiţi esenienii şi zeloţii.

Desigur, descoperirea unui limbaj criptic şi aluziv în scrierile neotestamentare este o realizare importantă a şcolii române de orientalistică dat fiind însemnătatea pe care le-au avut aceste scrieri în cultura europeană. Ideea esenţială a şcolii române de orientalistică a fost de-a căuta pe esenieni în textul aramaic (sau siriac sau caldean) al *N.T.,* comparat cu cel grec şi a cerceta în aceste texte eventualele paronomasii în apelaţiile atât ale esenienilor cât şi ale zeloţilor.

Nu rămâne îndoială că punerea în evidenţă a numelor esenienilor şi a zeloţilor, menţionate în mod criptic prin paronomasii, vor genera în viitor studii mai complete şi mai profunde asupra

relaţiilor dintre aceştia şi creştinismul ce se năştea.

ANEXE

TABEL SINCRONIC **AL LUMII** ELENISTI6E

ÎN EGIPT

ÎN SIRIA

ANII

EVENIMENTE în PALESTINA

336 începe împărăţia î.e.n. Lui Alexandru cel Mare

323 Moare Alexandru şi Imperiul se împarte între diadohii lui

312 Ptolomeu I invadează Palestina

300

Sub jurisdicţie egipteană

285 Ptolomeu I abdică. Urmează Ptolomeu II Filadelful, care construieşte biblioteca din Alexandria.

280

278 262

250

246 Ptolomeu III Evergetul cuprinde Siria

Demetrios respinge pe Ptolomeu.

Seleucos urcă pe tron.

Fundarea cetăţii Antiohia.

Antioh I Soter cedează Macedonia şi Tracia lui Ptolomeu II.

E oprită invazia galilor în Asia Mică

Antioh este ucis în luptă Antioh II, succesorul tronului, în război cu Ptolomeu II.

Se încheie pace. Antioh se căsătoreşte cu fiica lui Ptolomeu II.

Seleucos II Kallinik devine rege.

ANII ÎN EGIPT

ÎN SIRIA

EVENIMENTE ÎN PALESTINA

2Z6

223

221 Ptoloraeu IV Filopator devine rege al Egiptului.

217 Biruinţa lui Antioh III în bătălia de la Rafia; cuprinde Libanul.

203 **Ptolomeu V Epi. Palestina se fanes urmează la seleucizi. Tron.**

198

192

188

187

află sub

181 Moare Ptolomeu V şi e urmat de Ptolomeu VI Filometor.

Seleucos III Soter urmează tatălui său. E asasinat după patru ani.

Antioh III cel Mare îi urmează fratelui său.

Antioh recucereşte Palestina de la egipteni

El invadează Grecia, dar e învins de romani.

Este alungat din Asia de Roma.

Moare şi e urmat de Seleucos IV Filopator.

175

170

178

Încercarea seleucizilor Seleucos IV e asasinat de-a eleni za pe iudei şi de Heliodor şi urmat samariteni.

Templul din de fratele lui mai mic, Ierusalim e profanat. Antioh IV Epifanes.

diil

Antioh cuprinde Egiptul, prinde pe Ptolomeu. VI, dar e silit de romani, să se retragă.

Revolta macabeilor. Sirienii alungaţi Palestina.

Antioh IV moare **în Persia. Succesor Antioh. V Eupator care e asasinat.**

ANII ÎN EGIPT

ÎN SIRIA

EVENIMENTE ÎN PALESTINA

Conflict între macabei Urcarea pe tron a lui şi elenizanţi. Tratatul Demetrios I. Cu Roma. Intervenţia romană.

162

160

157

Iuda macabeul, urmat de fratele lui Ionatan. – Conflictul dintre Ionatan şi elenizanţi.

150

152 Ptolomeu VI ajută Ionatan acceptă postul

Alexandru Balas prepe Alexandru Balas de Mare Preot de la tendent la tron, debarcă Balas şi îi promite ajuân Siria susţinut de tor. Romani.

Demetrios I Soter e învins şi ucis de Alexandru Balaş.

146 Ptolomeu VI promite ajutor lui Demetrios II, dar e ucis în lupte.

145 Ptolomeu VII Evergetul 11 urmează la tron

143'

142 141

140 139

Antioh VI Epifanes aşezat pe tron de către Trifon ca regent.

Ionatan e capturat de Trifon uzurpă tronul Trifon. Fratele său lui Demetrios II, care Şimon ia comanda, e alungat din Antiohia. Începerea dinastiei haşmoneene

Tratatul cu Siria acordă libertate iudeilor.

Şimon cuprinde Gazara şi alungă garnizoana siriană clin Ierusalim.

Şimon guvernator, comandant al armatei şi Mare

Preot.

Demetrios II Ni câtor prizonier la părţi 10 ani. Trifon execută pe Antioh VI şi ia el tronul, dar e ucis în luptă, ce urcă pe tron Antioh VII, Sidet, fratele lui Demetrios.

Şimon, soţia şi cei doi copii sunt ucişi. Urmează la tron Iohanan Hyrcari.

EVENIMENTE

ÎN **SIRIA**

ANII **ÎN EGIPT**

ÎN PALESTINA

Antioh VII e ucis în campania părţilor. Demetrios II se întoarce şi ocupă tronul. Rivalitatea succesorilor. Declinul Imperiului seleucid.

129

126

Suirea pe tron a lui Seleucos V, urmat de Antioh VIII Gripos.

116 Urcarea pe tron a lui Ptolomeu VIII **Soter II**

Latirus.

108 Retragerea lui în Cipru. Urmează Ptolomeu IX, Alexandru I.

105

104

96

95

Aristobul ajunge pe tron, închide pe Antigon şi Alexandru. Murind, lasă **la tron pe soţia lui Alexandra.**

Alexandru Ianeu devine rege şi se căsătoreşte cu Alexandra.

Se aliază cu Cleopatra. Revolta naţiunii.

Urcarea pe tron a lui Seleucos VI Epifanes Nicator.

Demetrios Eucerus invadează Palestina, dar e alungat.

Alexandru Ianeu învins Ascensiunea lui Antioh de Demetrios. Îşi relace apoi a ¿ „i Filip I. Armata sirieni.

şi alungă pe

88 Ptolomeu IX ucis în lupta pe mare. Se reîntoarce Ptolomeu VIII.

86

Ascensiunea lui Antioh XII, Dionisios Epiíanet',.

80 Moartea lui Ptolomeu VIII. Ptolomeu X asasinează pe mama lui vitregă.

EVENIMENTE

ANII ÎN EGIPT ÎN PALESTINA ÎN SIRIA

E alungat de Ptolomeu XI Auletul, fiul nelegitim, al lui Ptolomeu VIII Exilat între 58 – 55, va fi repus de către romani.

76 Moartea lui Alexandru

Ianeu. Este urmat de soţia lui Alexandra. Hyrcan II devine Mare Preot. Este depus de fratele său Aristobul II. Antipater din Idumeea ia partea lui Hyrcan.

66 Palestina cucerită de Finele stăpânirii seleuromani, sub Pompei. Cide în Siria.

64 Pompei redă postul de

Mare Preot lui Hyrcan. El **cuprinde Ierusalimul. Aristobul şi cei doi fii sunt luaţi prizonieri la Roma. Iudeea devine provincie romană.**

57 Revolta lui Aristobul şi fiilor lui este înăbuşită.

55 Intervenţia îi Egipt a lui Aulus Gabinius,

proconsulul Siriei.

54 Templul din Ierusalim jefuit de Crassus.

51 Moartea lui Ptolomeu XI. Este urmat de fiul lui Ptolomeu XII şi sora Cleopatra.

47 Cucerirea Egiptului de către Iuliu Cezar. Finele dinastiei. Ptolomeice.

— 46 Antipater idumeu devine procurator al Iudeei. Fiul său Irod e prefect în Galilea.

EVENIMENTE

ANII ÎN EGIPT ÎN PALESTINA ÎN SIRIA

43 Moartea lui Antipater.

40 Antigon guvernează. Expulzarea, părţilor din

Iudeea cu ajutorul Siria de către Ventidiuj părţilor. Irod fuge la Bassus.

37 Roma, unde este recunoscut ca rege peste iudei.

31 Bătălia de la Actium. Învingerea lui Antonius. Şi Cleopatra de către Octavian. Roma anexează Egiptul.

Reconstrucţia Templulu i

19 de către Irod cel Mare.

4 Moartea lui Irod.

ÎMPĂRAŢII ROMANI ÎN EPOCA SECTEI DE **LA QUMRAN**

PROCURATORII ROMANI ÎN ACEEAŞI EPOCĂ

27 î.e.n. – 14 e.n. Augustus

14 – 37 Tiberius

37 – 41 Caligula

41 – 54 Claudius

54 – 68 Nero

68 – 69 Galba

69 Otho

69 Vitellius

69 – 79 Vespasian

79 – Titus

81

81 – Domi

96 ^ian

96 – Nerva

98

98 – Traia

117 n

117 – Hadri

138 an

6 Coponius

e.n.

10 M.

Ambivius

13 Annius

Rufus

15 Valerius

Gratus

26 Pontius

Pilat

36 Marcellus.

38 Marilus

44 L. Cuspius

Fadus

46 Tiberius Alexandru

48 Ventidius Cumanus

52 M. Antonius Felix

59 Porcius Festus

61 Albinus

65 Gessius Florus

80 M. Salvienus Flavius Silva

86 Pompeius Longinus

FAMILIA LUI IROD CEL MARE

Antipater prinţ idumeu, căsătorit cu Cyparos, prinţesă arabă, n. 43 i.e.n

Fasael Irod cel Mare **omorât mort la 4 î.e.n. Căsătorit de părţi de 10 ori. Cele mai de** *Iosif* **în 38 î.e.n.**

Pheroras **m. 5 î.e.n.**

Salomea **m. 10 î.e.n.**

40 î.e.n. Seamă soţii.

T

Mariamna Haşmoneana **nepoata lui Hyrcan II**

i

Alexandru şi Aristobul

1

Doris

Soţiile lui Irod

I

Antipater **executat în 4 î.e.n.**

Copiii lui Irod executaţi împreună în 7 î.e.n.

4

Mariamna **fiica Marelui Preot Şimon** i

Irod Filip **primul soţ al Irodiadei.**

4

Maltacea

L

Archelau şi Antipa **m. 8 e.n. M. 39 e.n.**

Soţul Irodiadei în a II-a

I

Cleopatra I

Filip **tetrarh de Iturea şi Trahonitida m. 34 e.n.**

căsătorie

i

I

Irod rege din Chalcis m. 48 e.n.

Nepoţii lui Irod

Agripa I m. 44 e.n.

Irodiada soţia lui Irod Filip prima căsătorie

I

Salomea fiica Irodiadei soţia lui Irod

1

Berenice

1

Drusila

Agripa II m. 93 e.n.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Despre nianuscrisele de la Marea Mcartä s-a scris nebänuit de mult. În rindxirile de mai jos semnalim mimai câteva opère din cele despre care critica a vorbit mai favorabil.

Allegro J. M., *The Dead Sea Scrolls. A reappraisal,* **ed. II, Middlesex, 1964. Amusin, I. IX,** *Rukcpisi Merticgo Moria,* **Moskva, 1960 Bardtke H.,** *Die Bandschriftenkunde am Toten Meer,* **1961 Betz O.,** *Offenbarung und Schriftforschung în der Qumransekte,* **Tübingen, 1960.**

Black M., *The Scrolls and the Christian Origins,* **London, 1961. Idem,** *The*

Dead Sea Scrolls and Christian Doctrine, **London, 1966 Erownlee W. H „***The Dead Sea Manual of Discipline,* **New Haven, 1951. Burrows Millar,** *The Dead Sea Scrolls,* **New York, 1955 Idem,** *Mere Light cu the D, ad St a Scrolls,* **New York, 1958 Carmignac J.,** *La règle de la guerre,* **Paris, 1958**

Collier D., *New Radiocarbon Mtthed for Dating the Past,* **BA, 14 (1951), p. 25**

Cress F. M., *The Ancient Library cf Qumran and Modern Biblical Studies,* **New York, 1958**

— Dr. C. Daniel, *Une n. Înticn faulinimne des Essénitns de Qumrân,* **în**

„Revue de Çxmrân", nr. 20,1SC6, pp. 554—567; Idem, *Une menţion des Essénitns dans un texte syriaque de l'Apocalypse,* **în „Le Muséon", Louvain, LXXIX,** 1966, **pp. 155— 164; Idem,** *Essénitns, ziletes et sicaires et leur menţion par paronymie dans le Nouveau Testament,* **în „Numen",** vol. XIII, **1966, pp. 88—115; Idem,** *Les Herediens du Nouveau Testament sont-ils des esséniens?* **în „Revue de Qumrân", nr.** 21,1967, **pp. 31 – 54; Idem,** *Les esséniens et „ceux qui sont dans les maisons des rots" (Math.,* **XI, 7—8 et** *Luc.,* **VII, 24—25), în „Revue de Qumrâr,", nr. 22,1967, pp. 261—277; Idem,** *Esséniens et eunuques (Math.,* **XIX, 10— 12), în „Revue de Qumrân", nr. 23,1968, pp. 353 – 390; Idem,** *La menţion des Esséniens dans le texte grec de l épure de S. Jude,* **în „Le Muséon", LXXXI, 1968, pp. 503 – 521; Idem,** *Les Essénitns et l arrière-fond historique de la parabole du bon Samaritain [ad Lucam,* **X, 30), în „Novum Testamentum", Leiden, vol. XI, 1969, pp. 71— 104; Idem,** *„Faux prophètes" surnom*

des Esséniens dans h Strrr. Cn sur la Montagne, **în „Revue de Qumrân", nr. 25,1969, pp. 45—**

79; Idem, *Un Essénien menţionné dans les Actes des Apôtres)* **Barjêsn, în „Le Musèon", LXXXIV, 1971, pp. 455 – 476; Idem,** *Un esenian menţionat în Faptele Apostolilor: Var-Iisus,* **în „St. Th".**

XXI, **1969, nr. 9 – 10, pp. 661 – 685;**

[dem, *„Irodieni", denumire a esenienilor în Noul Testament,* **în „St. Th".**

XXII, **1970. Nr. 7 – 8, pp. 528 – 546;**

Idem, *Enigma smochinului şi zelofii în sfântele evangkelii,* **în „St. Th.", XXIV.**

1972, nr. 1 – 2, pp. 45 – 58. Da nié! ou J., *Les Manuscrits de la Mer Morte et les origines du Christianisme,* **Paris, 1957**

Davies A. P., *The Meaning of the Dead Sea Scrolls,* **New York, 1956**

Delcor M., *Les Hymnes de Qumrân* **(Hodayot), Paris, 1962**

Driver, G. R., *The Hebrew Scrolls from the Neighbourhood of Jericho and the Dead Sea,* **Oxford, 1951 Idem,** *The Dead Sea Scrolls. The Problem and a Soluţion,* **New York, 1965**

Idem, *Myths of Qumran* **(The Annual of Leeds University), VI, 1969** Dupont**-Sommer A.,** *Aperçus préliminaires sur les mvtuscrits de la Mir Morte,* Paris, **1950**

Idem, *Nouveaux aperçus sur les mimiscrits de la Mir M.irte,* Paris, **1952 Idem,** *Les écrits esséniens découverts près de la Mer Morte,* **Paris, 19se* Eiliger K „***Studien zum Habahuk-Kommmtar vom Toten Meer,* **Tübingen, 1953**

Farmer W. R., *Maccabees, Zealots ani Jos sphvs,* New **York, 1956 Fritsch C. T.,** *The Qumran Communit y: its History a ti Scrolls***; V:; v York, 1956**

Idem, *Herod the Great and the Qu man Co: n nunity,* **în JBL, 74,1955, p. 173 sq.**

Gaster Th. H., *The Scriptures of the D; ad Sea Sec***! London, 1957 Gärtner B.,** *The Temple and tin Co n n: fiity of Q t mut,* **Cmbridgî, 1955 Graystone S. M.,** *The Dead Sea Scrolls ani tkorigimlity of Christ,* **Loa. L) n, 1956**

Haag H „*Die Hxnisihriftenkunie aus din ivüsle Juli,* **Stuttgart, 1965, Hempel J „***Die Texte vo» Qu wax în djr huttigi» F ors-ht* **t», G>tting$a, 1962**

Howie C. G., *The Dead Sea Scrolls and the Living*

Church, **Richmond, 195$ Hewlett D** „*The Essenes ani the Chris inity,* **Niw Yark. 1957 Hyatt I. P.,** *The Dead Sea Dissauiries: It; irosp} et* ***aii*** *Chi'Unge,* **în JBL.**

1957, pp. 1 – 12 Jeremias J., *Der Lehrer der Gerechtigkeit,* **Güttingen, 1953 Kahle P.,** *Die hebräischen Hi>iis: hrif'. Eu aus din Hille,* **Stuttgart, 1951 Koffmann,** *Die Doppelurkunden aus din Wüste Juia,* **Leiden, 1958 Lasor W. S** „*Dead Sea Scrolls ani ths Christian Faith, 2*" **ed., Chicago, 1962**

Idem, *The Bend Şi-a S ¡rolls and the* **– Viy G.ni Ripids, 1372**

Levy J., *Rechirchu essiniins et py) fr>rhii i* **î, >>, Ginifj-ţi. ins, 1)55 Libby W. F.,** *Radiocarbon Diting,* **Chicago, 1952**

Martin M „*The Scribal Character of the Dead Sea Scrolls,* **2 vol., Louvain, 1958**

Michel, A „*Le Maître de Justice d après les documents de la Mer Morte, la littérature apocryphe et rabbinique,* **Avignon, 1954 Milik J. T.,** *Ten years of Discoveries în the Wilderness of Judaea,* **2nd ed., London, 1963**

Molin G., *Lob Gottes aus der Wüste. Lieder und Gebete aus den Handschriften vom Toten Meer,* **Freiburg im Breisgau, 1957 Moraldi L.,** *I manoscritti di Qumran,*

Torino, 1971 Moscaţi S., *I Manoscritti ebraici del deserto di Giuda,* **Roma, 1955 Mowry I…** *The Dead Sea Scrolls and the Eearly Church,* **Chicago, 1962 Murphy R. E „***The Dead Sea Scrolls and the Bible,* **Westminster, 1957 – Dr. Atât. Negoită,** *Eleniştii din Faptele Apostolilor sunt oare esenienii?,* **în GB, XIX, 1960, nr. 7 – 8, pp. 618 – 634; Idem,** *Cum se interpreta Scriptura acum 2000 de ani***? în GB, XX, 1961, nr. 3—4, pp. 308—320; Idem,** *Manuscrisele de la Marea Moartă în studiile mai noi,* **în MĂ anul V, 1960, pp. 333 – 343; Idem,** *Descoperirile de la Marea Moartă, manuscrisele de la Qumran,* **în MB, XII, 1962, pp. 51 – 76; Idem,** *Organizarea şi doctrina esenienilor,* **în St. Th., XIV,** 1962, **nr. 3 – 4, pp. 202 – 220;** Idem, *Problema învierii din morţi în manuscrisele de la Qumran şi în literatura rabinică timpurie,* **în GB, XXI,** 1962, **nr. 3 – 4, pp. 267 – 279;** Idem, *Manuscrisele de la Marea Moartă pl. studiile mai noi,* **în MB,** XXXVIII, **1962, pp. 244—254; Idem,** *Dascălul Dreptăţii din manuscrisele de la Qumran,* **în GB,** XXI, **1962, nr. 5 – 6, pp. 473 – 495; Idem,** *Manuscrisele de la Qumran şi originea creştinismului.* **În GB, XXI, 1962, nr. 7—8, pp.** *678689;* **Idem,** *Dascălul Dreptăţii şi cei doi Mesia din manuscrisele de la Marea Moartă,* **în MB, XII, 1962, nr. 11 – 12, pp.**

650 – 667; Idem, *Preotul necredincios din manuscrisele de la Qumran,* **în MB, XII, 1962, nr. 9— 10, pp. 485—495; Idem,** *Fortăreaţa Masada şi manuscrisele de la Marea Moartă,* **în MĂ, XI, 1966, nr. 7 – 8, pp. 475—485; Idem,** *Paralele între Biblie şi manuscrisele de la Marea Moartă,* **în MB, XVIII, 1968, nr. 7—9, pp. 387 – 401; Idem,** *Descoperiri noi despre esenieni,* **în MB, XXI, 1971, nr. 7—9, pp. 388 – 400; Idem,** *Les esséniens après la destruction du deuxième Temple,* **în „Studia et Acta Orientalia", vol. VIII, 1968**

Idem, *Did the Essenes survive the 66—71 war?,* **în „Revue de Oumrân", Tome VI, nr. 24,1969; Idem,** *Medicina din manuscrisele de la Marea Moartă,* **în „Viaţa Medicală", XVI, 1969, nr. 7 Nötscher, F.,** *Zur theologischen Terminologie der Qumran-Texte,* **Bonn, 1958 Idem,** *Vom Alten zum Neuen Testament,* **Bonn, 1962**

Osten-Sacken P., *Gott und Belial în den Texten aus Qumran,* **Göttingen.**

1968

Ploeg J. Van der, *The Excavations al Qumran: a Survey of the Judean Brotherhood and its Ideas,* **London, 1958 Rabin C.,** *Qumran Studies,* **Oxford, 1957**

Rabin C. – Y. Yadin, *Essays on the Dead Sea Scrolls,* **Jerusalem, 1961 Ringgren H** „*The Faith of Qumran. Theology of the Dead Sea Scrolls,* **Philadelphia, 1963**

Roth C., *The Historical Background of the Dead Sea Scrolls,* **Oxford, 1958 Rest L.** *Die Damaskusschrift,* **Berlin, 1953**

Rowley H. H., *The Zadokite Fragments and the Dead Sea Scrolls,* **Oxford, 1952**

Idem, *The Dead Sea Scrolls and their Significance,* **London, 1955 Idem,** *The Dead Sea Scrolls and he New Testament,* **London, 1957 Idem,** *Jewish Apocalyptic and the Dead Sea Scrolls,* **London, 1957 Schechter S „Documents of Jewish Sectaries". I.** *Fragments of a Zadokite*

Work, **Cambridge, 1910 Schönfield H. J.,** *Secrets of the Dead Sea Scrolls,* **London, 1956 Schreiden J.,** *Les énigmes des manuscrits de la Mer Morte,* **Wettern, 1961. Schubert K.,** *The Dead Sea Community, its origins and Teachings,* **London, 1959**

Siedl S. H., *Qumran. Eine Mönchsgemeinde în Alten Bund.* **Vol. II, Roma, 1963**

Smyth, *The Dead Sea Scrolls,* London, **1956**

Suteliffe Ed. *F., The Monks of Qumran,* **London, 1***960*

Stendahl Kr. (ed.), *The Scrolls and the New Testament,* **New York, 1959**

Teeple H. M., *The Mozaic Eschatological Prophet,* **Philadelphia, 1957**

loci F. M., *I manoscritti del Mar Morto***. Introduzione, traduzione e commente. Bari, 1967 Trever J. C.,** *The Untold Story of Qumran,* **Westwood, 1965 Vaux R., de** *L'archéologie et les manuscrits de la Mer Morte,* **London, 1961**

Idem, *Les manuscrits de la Mer Morte* **(Bible et Orient), Paris,** *1957.*

Vernies G., *Les manuscrits du désert de Juda,* **Paris, 1954**

Idem, *Discovery în the Judaean Desert: The Dead Sea Scrolls an I their*

Meaning, **New York, 1956 Idem,** *The Dead Sea Scrolls în English,* **2n, i ed., Middlesex, 195» Wallenstein,** *Hymns from the Judaean Scrolls,* **Manchester, 1950 Wemberg-Möller P.,** *The Manual of Discipline translated and annotated with Introduction,* **Leiden, 1957 Wilson E.,** *The Scrolls from the Dead Sea,* **London, 1***955* **Woude A. S. Van der,** *Die înessianisehen Vorstellungen dergemiinli von*

Qumran, **Assen, 1957 Yadin Y.,** *The Message of the Scrolls,* **London, 1957 Zeitlin S** „*The Zadokite Fragments: Facsimile... with Îit rjlu; lion,* **Philadelphia, 1952**

TABLA DE MATERII

Cuvânt înainte 5

Abrevieri 6

Partea I. MANUSCRISELE DE – LA QUMRAN

Cap. I. Istoricul descoperirii manuscriselor de la Marea Moartă... 9

Cap. II. Conţinutul manuscriselor descoperite la Marea Moartă... 21

Cap. III. Datarea manuscriselor... 45

Cap. IV. Ale cui au fost manuscrisele de la Marea Moartă... 56

Cap. V. Dascălul Dreptăţii şi Preotul cel Rău – 84

Cap. VI. Cine au fost kittim-ii? 96

Cap. VII. Doctrina şi organizarea qumraniţilor $08

Cap. VIII. Creştinism şi esenianism 133

Încheiere 149

Partea a II-a. CONTRIBUŢIILE ROMÂNEŞTI LA DEZLEGAREA ENIGMELOR MANUSCRISELOR DE LA MAREA MOARTĂ

Cap. I. Câteva preliminarii 157

Cap. II. Primele luări de contact 164

Cap. III. Au supravieţuit esenienii după războiul din 66—71 e.n? 174

Cap. IV. Esenieni şi văzători 181

Cap. V. Ostilitatea zeloţilor faţă de esenieni şi cauzele ei 186

Cap. VI. Enigma irodienilor 191

Cap. VII. Esenienii şi cei ce stau la curţile împăraţilor 215

Cap. VIII. Enigma famenilor şi adevărata lor identitate 233

Cap. IX. Prorocii mincinoşi şi apelaţia enigmatică a esenienilor în

Cuvântarea de pe munte 270

Cap. X. Alte menţiuni ale autorilor scrierilor de la Marea Moartă în Noul Testament 307

Cap. XI. Apostolii împotriva esenienilor de la Marea Moartă 327

Cap. XII. Esenienii şi sensurile criptice ale faptei bunului samaritean 363

Încheiere 384

Anexe

Tabel sincronic al lumii elenistice 386

Familia lui Irod cel Mare 392

Bibliografie selectivă 393

Tehnoredactor: ANGELA ILOVAN Coli de tipar: 25 Bun de ţipai: 10.07.1992 Pag. Planşe: 8 pagini alb-negru, 4 pagini color Comanda nr. 815

Tiparul executat la „ROMCART” S.A.

EDITURA ŞTIINŢIFICĂ

Explorările efectuate în Orient în domenii ale spiritului au făcut cunoscute Europei civilizaţii şi culturi deosebit de interesante, au îmbogăţit evantaiul multicolor al lumii secolelor XVII – XX, deschizând noi orizonturi, dând posibilitate nu numai de cunoaştere a culturilor unor ţări difere dar şi a unei mai bune auto-cunoaşteri, prin compareţie.

Legăturile din ce în ce mai strânse între toate ţările lumii, intensificarea şi a relaţiilor culturale ale ţării noastre cu statele din Orient, aportul specific al fiecărui popor la cultura universală pun într-o nouă lumină şi universalitatea raţiunii umane.

Editura ştiinţifică îşi propune publicarea, în cadrul colecţiei „Biblioteca orientalis”, a celor mai caracteristice şi mai reprezentative texte ale

filosofiilor şi culturilor afro-asiatice, texte însoţite de studii şi bogat adnotate.

BI BLIOTHECA ORIENTALIS

ISBN 973 – 44 – 0098 – 4

17 Astăzi desemnat prin sigla 1 *Q Isa,* adică grota 1 Qumran manuscrisul *Isaia.*

25 A fost publicat parţial de N. Avigad şi Y. Yadin, *A Genesis Apocryphem.,* Jerusalem, 1956.

86între secolele IV î.e.n. Şi I e.h.

67 Pentru un istoric mai detaliat al descoperirilor din grota 1, cf. J. C. Trever, în BA, XI, 1948, pp. 46 – 57; Mar Athanase, BA, XII, 1949, pp. 26 – 31; E. L. Sultenik, *The Dead Sea Scrolls of the Hebrew University,* pp. 13—17; G. L. Harding, în seria *Discoveries în the Judaean Desert,* voi. I, pp. 3—7. Pentru celelalte descoperiri din desertul Iudeei şi pentru publicarea de articole asupra lor, cf. RB LX, 1953, pp. 1*9,83 – 8*8,245 – 248,540 – 541, RB LXI, 1954, p. 161 şi mai ales RB, LXIII, 1956, pp. 49 – 67. Pentru săpăturile făcute la Murabb a at, cf. R. De Vaux, RB, 1953, pp. 245 – 275.

6® Ed. Suteliffe, *The Monks of Qumran,* I-ondon, 1960, p.l.

r0 Ierihonul se află lă o distanţă de 10— 15 km la răsărit

de Qumran.

71 *Istoria cdesiastică,* VI, *ei.* Mercati G., *Studi e Testi,* V, Roma, 1901, pp. 2S, 51 sq.

72 Domneşte între 211 – 217 e.n.

78 Hexapla este vestita lucrare a lui Origen, prin care el încerca să stabilească un text corect al Scripturii.

11 în *Les textes de Qumrân,* I, p. 98.

41 Cf. A. Dupont-Sommer, *Les écrits esseniens découverts près de l-l*

11 R. Îi. Harrison, *op. Cât.,* p. 52.

16 I. Van der Ploeg, M. H. Segal, W. A. Brownlee, 1) lliu (înlem y

26 G. Vermes în „Cahiers Sioniens" (1950), p. 198, unde perioada com poziţie-i este atribuita anilor 70 – 90. Dupont-Somnier, în „Semitica", Vil. 1957, p. 10.

„R. De Vaux „Revue Biblique" LVI (1949), p. 586; J. M. Allegro, *The Dead Sea Scrolis,* Pelican Books, 1956, p. 77.

A. Bertholet, *Histoire de la civilization d'Israël,* tr. I. Marţi, Paris, 1929, p. 84.

— *Nehemia,* XIII, 23; *Ezra,* IX, 1 – 2; X. 17.

e M. Margolis et A. Marx, *op. Cât.,* pp. 126, H6,153.

„A. Bertholet, *op. Cât.,* p. 304.

39 j. Filíeles, *Istoria evreilor,* Iaşi, 1928, p. 64.

21 lbidem, p. 72.

23 M. Margolis et A. Marx, *op. Cât.,* p. 133.

să e. Schilrer, *Geschichte des JUdischen Volkes im Zritalhr Jesus CAris/i,* 3 – 4 Ani). Krste Bând, Leipzig, 1901, p. 194.

u j. Pineles, *op. Cât.,* p. 6.1.

a E. Schurer, *op. Cât.,* voi. I, pp. 194 – 213; A. Rappapor), *„{>. Cil.,* p. 132.

83 E. Schiirer, *op. Cât.,* voi. I, p. 205; Margolis etmarx, *op. Cât.,* p. 134.

34 E. Schtirer, *op. Cât.,* voi. I, pp. 206 – 277; J. Pineles, *op. Cât.,* p. 6S.

85 De atunci a luat fiinţă Hanuka (sărbătoarea reînnoirii), una din sărbătorile iudaice.

86 Prinţul haşmoneu care s-a declarat singur Mare Preot a fost Şirnort Tarsi, cel mai tânăr dintre fiii lui Matitiahu.

35 Peruşim, adică despărţiţi, căci se separau de alte secte religioase. Aceasta era o poreclă. Între ei se numeau on2n *(haberim* – confraţi).

48 R. North, *The Quintan Sadducees,* ia „Catholic Biblical Quarterly", VII, 1955, pp. 44 – 68.

41 C. Roth, *The Historical Background of the Dead Sea Scrolls,* Oxford, 1958 şi *The Dead Sea Scrolls. A new*

historical approach, New York, 1965, cucss şi în alte articole din periodicele „Palestine Exploration Ouarieily", 1955; „Journal of Semitic Studies", 1959; „Revue de Qumrân", I >59; G. R. Driver, *The Hebrew Scrolls, from the Neighbourhood of Jericho and the Dead Sea,* şi *The Judaean Scrolls,* p. 240.

42G. Margoliouth, *The Saddncean Christians of Damascus,* în revista „Exposition", XXXVII, 1<>11, pp. 499 – 517, XXXVIII, 1912, pp. 213 – 235; J. L. Teicher, în „The Journal of Jewish Studies", II, 1951, pp. 67 – 99; III, 1952, pp. 53 – 55; 87 – 8S; 111 – 118; IV, *1953,* p. 113; V, 1954, p. *38* ş.a.

4* S. Zeitlin, profesor la Dropsie College, Cincinatti, într-o serie de articole. S. Zeitlin şi-a publicat articolele în „The Jewish Quarterly Review", Philadelphia, Pennsylvania U.S.A.

44Campion al acestei păreri a fost A. Dupont-Sommer, profesor la Sorbona. Astăzi teoria sa este adoptată cam de 80% din cercetătorii manuscriselor de la Marea Moartă.

45Exilul evreilor a fost cel babilonian (586—533 î.e.n.); în robia egipteană ei nu au fost duşi forţat, cum a fost cazul cu robia babilonici.

66 Cu ocazia săpăturilor făcute jâi Qun» ran, s-a dat

peste o brutărie, o clărie, o lemnărie etc.

68 Probabil 2eloţii, care se purtau aspru cu esenienii pacifişti.

59 Aproape ora 11 dimineaţa.

60 Cuvâbt grecesc, ce înseamnă „sala de mese”.

86 Acest paragraf comparat cu § § 129— 13 1, ne duce la concluzia că esenienii trebuiau să facă un noviciat de patru ani.

Acest paragraf, în scrierea lui Hipolit „P*hilosophumena”,* IX, 2,3, este redat mai aproape de ideologia creştină: „Nu va urî pe nimeni, mei pe cel nedrept, nici pe cel duşman, ci se va ruga pentru ei şi se va iupta în comun cu cei drepţi. Dupont-Sommer se întreabă dacă în Hipolit avem o reminiscenţă a Predicii, de pe munte, sau dacă aceasta era formula autentică esemană. L*es écrits,* p. 4 1.

68 în textul grecesc figurează cuvântul „furt” despre care Dupe r. TSommer crede că a fost corectat.

68 Revelarea numelor îngerilor pare să fi fost ceva foarte important, ea asigurând iniţiaţilor cunoaşterea celor mai importante aspecte ale lumii divine.

71 împreună cu Isidor Lovi, Dupont-Sommer corectează textul grec.

din „purificaţiuni diverse” în „scrieri sfânte”.

7S Din Iosif Flavius aflăm despre unele preziceri făcute de esenieni şi care ar fi fost realizate. Astfel, un oarecare Iuda a anunţat ’moartea lui Antigon (XIII, XI, 2,311), Menahem prezicea lui Irod că va ajunge rege

{XV, X, 5,373), Şimon explică visul lui Archelau {XVII, XIII, 3,.346).

80 Filon nu cunoaşte această ramură de esenieni *(Apologia iudeilor,* 3)

şi este în contradicţie cu Iosif Flavius în ceea ce priveşte adoptarea copiilor.

83 Probabil Templul din Ierusalim.

88 Se poate ca preoţii să fi supravegheat îndeaproape fabrican «jiinii şi pregătirea alimentelor.

80 Marea Moartă. În scrierile patristice. Lacul Asfaltit este denumirea cea mai frecventă pentru Marea Moartă. În ebraică, Marea Moartă este numită „Marea Sării”.

„Vaporii produşi de apa mării sub influenţa razelor solare iac un e?; mat greu de suportat. De aceea mănăstirea qumraniţilor se afla cam la un kilometru de ţărmul mării.

** Astăzi, palmierii nu se mai văd decât foarte puţin lângă Am Feshkha, ceva mai la apus de Khirix-t-fjuniraii.

1,3 I liniu aminroşte şi el despre recrutarea de copii

tineri pentru perpetuarea comunităţii despre care au varint în mod diferit Filon din Alexandria şi Josif Flavius.

M Ein Ghedi se află la câteva zeci de kilometri spre vest de lerihen, tot pe ţărmul Mării Moarte. La nord de Ein Ghedi se întindea deşw rttsi cu acelaşi nume.

66 Masada nu a fost târg, ca Ein Ghedi, ci o fortăreaţă, construită re un vârf de munte, într-un loc foarte greu accesibil. În săpăturile făcute în ultimii ani, de către 1 diversitatea isracliană din Ierusalim, s-au păşit aiii rămăşiţele din fortăreaţa lui Irod. Curios, în secolul VI e.n. Monahii bizantini, retraşi de lume, au construit aici o biserică, dări mată în timpul invaziilor persane şi apoi arabe.

4 JT. Miiik, *Dix ans de decouvertes dans le Desert de /uda,* Paris, 1957, p. 48.

13 Peşer Habacuc, XI, 4 – 8.

15 în revista „Biblica", XXXII, pp. 549 – 563.

18 Calendarul a jucat mare rol în sânul comunităţii de la Qumran.

„J. T. Milik, *op. Cât.,* p. 49.

20 De la verbul *asaf* – a strânge, a adăuga: *Documentul le la Damasc,* 8,21; 19,35; 20,14.

21 Această expresie este utilizată cu privire 'ia patriarhi

şi alte personaje biblice, morţi în pace şi sătui de zile *{Gen*, XXV, 9; XXXV, 29; XLIX, 29; *Deut.,* XXXII, 50; *Jud.,* 10). Aceeaşi formă a verbului, fără complement, ca şi în *Documentul de la Damasc,* se află şi în cărţile biblice, ceva mai rar. Aşa, de exemplu, în *Num.,* XX, 26 citim: „Aaron avea să fie adăugat şi să moară acolo" (pe muntele Hor), aşadar avem de-a face cu o moarte naturală.

22 A. N. Gilkes, *The Impact of the Dead Sea Scrolls,* London, 1962, p. 110.

2i> El a succedat lui Şimon la scaunul de Mare Preot (185—174 î.e.n.)

Onias III a fost apărătorul ortodoxiei iudaice contra încercărilor seleucide d.; – a eleuiza Palestina. Despre viaţa şi suferinţele lui Onias 111 ne vorbeşte cartea a í I a a *Macabrilor.*

47 La Leontopolis, actualul Tell-el Vahudiveh.

M Mare Preot, dar uzurpator (172— 1(32 î.e.n.), căci a obţinut funcţia contra sumei de 300 talanţi plătită regelui selev. Cid (II. Wac., 4,42).

81 Formă elenizată din ebraicul Eliaqim. El a succedat lui Menelau

38 Demetrios I Soter (162—150 î.e.n.), fiul lui Seleucos IV Filopator_

111 Un iudeu habotnic, din partida fariseilor. Am văzut mai sus că iudeii nu au văzut cu ochi buni preluarea demnităţii de Mare Preot de către prinţii haşmonei.

Iohanan Hyrcan (135— 106 î.e.n.) a fost fiul lui Şimon Tarsi; a fost un prinţ înţelept, curajos dar extrem de violent.

13 Iosif Flavius, *Antichităţile iudaice,* cartea XIII, § X, 292.

44 Alexandru laneu ţ 104 – 76 î.e.n.) este primulhaşmoneu care a primit titlul de rege, după spusele lui Strabon. Cumulul puterii politice cu al celei religioase i-a atras violenta aversiune a fariseilor, care au fost adversarii săi, di a numărul cărora laneu a ucis şase mii.

> Calendarul lunar de 354 zile anual, fusese împrumutat de la babilonieni, în timpul exilului. Pentru ca sărbătorile de primăvară să nu se celebreze toamna şi viceversa, iudeii adăugau la doi-trei ani, luna a 13-a căruia îi spuneau şi îi spun şi astăzi Ve-adar ori Adar Şeni.

46 Calendarul solar al sectei de la Qumran numără 364 zile anual. Nu ştim cum o intercalau pe cea de-a 365-a zi, spre a se ţine corect de mersul soarelui. Curios, după 2.000 de ani, acest calendar de 364 zile a fost găsit cel mai bun şi se militează la adoptarea lui, cu o zi albă

(nesocotită în calendar) în anii obişnuiţi şi cu două zile albe în anii bisecţi.

41 Nouveaux aperçus sur les manuscrits de la Mer Mcrte, Paris, p. 73; *The Jewish Sect of Qumran and the llssenis,* London, 1954, H-55, **tr.** Engl. De R. D. Barnet.

„Iosif Flavius, *Bellum Judaicum,* I, XIII, 9,270; cf. *Antiq. Jvd...* XIV, XIII, 10,366.

64 Căpetenia zflotă, în timpul războiului cu romanii (66 – 71).

55 Tot o căpetenie zelotă.

50 iudeii care nu făceau parte din gruparea eseuiană.

57Fortăreaţă construită de Ired. Aici s-au regrupat ultimii ztic-ţi, după căderea Ierusalimului (70 e.n.l.

58 Cf. A. R. Laimey, J. Posen, li. P. Hanson, *A Ouide io ike Scnih,* London, 1958, p. 22.

Conducătorul zeloţiior sicari, în războiul cu romanii.

60 Şef ai răsculaţilor iudei, în revoluţia din 66 e.n. Făcut priztr. Ie* de către Titus, a însoţit carul de triumf al acestuia la lioma.

11 The Sori piure of the Dead Sta Sect, London, 1957, p.14.

1 Cu acest nume erau indicaţi grecii, în limba ebraicii.

9 I-*Macăbei,* 1,19; 3,39 ş.a.

«I-Macabei, 6,60 – 62. Alte exemple pot fi citite în 7,10; 7,27; 11,53; 12,42 – 48; 13,15 – 19; 15,27. Despre viclenia lui Antioh Epifanes ne vorbeşte Titus Livius, 45,11.

16 Versetele 30,34,35,46.

26 Antichităţile iudaice, XIII, IV, 9 (129).

36 în greceşte *xàc ar|nuiac.*

39 Bellum Judaicum, II, IX, 2 (169).

45 I-Macabei, 3,43.

7 Fariseii, saduceii şi zeloţii.

16 Probabil trei preoţi şi un levit.

25 1, QS, VI, 13 – 23. Cf. *Războiul iudaic,* II, VIII, 7,137 – 139.

32 J. T. Milik, *op. Cât.,* p. 67.

33 Asupra muncilor agricole şi meşteşugăreşti la esenieni, a re vedea; Philon, *Quod omnis probus liber sit,* par. 76 – 78 şi Iosif Flavius, *Bellum Judaicum,* II, VIII, 5,129,132; *Antiquitates judaicae,* XVIII, I, 5,19.

cuprinde cărţile deuterocanonice.

17]. T. Milik, *op. Cât.,* p. 68.

36 Ospăţul sacru al esenienilor este *menţionat* de către Filon din

Alexandria, în *Qucd oninis prebus libtr sit,* par. 86 şi în *Apologia pro Judaeis.*

11. De asemenea, este descris de Iosif Flavius, în *Bellunt Judaicum,* III, VIII, 5,129,132 şi în *Antiquitates Judaicae,* XVIII, I, 5,19 (ei celebrează între dânşii sacrificii) şi în § 22 (preoţii sunt cei care „prepară" piinea).

48 După numărătoarea iudaică de atunci, ora 8 – 9 dimineaţa.

48 în prima anexă a *Manualului de Disciplină* (1 Q, 28 a, *XX,* 11—22), anexă numită şi „Cele două coloane".

*44*J. T. Milik, *op. Cât.,* p. 70.

*45*în ebraică, *Yom Kipur.*

48 J. T. Milik, în „Vetus Testamentum", Supplement IV, p. 24.

Acesta pare să fie cel mai vechi calendar solar din antichitate la care au aderat habotnic membrii tradiţionalişti ai sectei de la Qumran şi care este în contradicţie cu calendarul lunar, adoptat de mozaismul oficial într-un timp mai recent. Drept rezultat al acceptării acestui calendar solar, ce diferea de cel lunar de la Templul din Ierusalim, sărbătorile şi posturile qumranite erau celebrate în zile diferite faţă de cele ale iudaismului oficial. Desigur, aceasta va fi fost una din cauzele de ostilitate dintre Templul din Ieru.

60 După *Geneză* (I, 14—19), soarele a fost creat în ziua

a patra a săptămânii. Numărând 4 zile, începând cu duminică, cum fac iudeii, ajungem la ziua de miercuri. Qumraniţii începeau anul cu miercurea noastră, deoarece, după socotinţa lor, atunci a început soarele să lumineze, dând naştere la zile şi nopţi.

54 După cât se ştie, pentru farisei „a doua zi după sabat" era a doua zi după Paşte (15 Nisan), ce era asimilată unui sabat, chiar dacă nu cădea sâmbăta, deoarece în ea nu se lucra. Din contra, bethusienii, identificaţi prin tradiţie cu saduceii şi samaritenii, înţelegeau „a doua zi după sabat" în sensul propriu-zis, adică în sâmbăta ce venea la rând după 16 Nisan, ziua Paştelui. Profesorul israelian, I. M. Grinz a propus ca bethusienii să fie identificaţi cu esenienii, deoarece Bet-Isiim nu ar fi altceva decât „şcoala esenienilor". În revista „Sinai", XVI, 1952, p. 11.

«Jubilee, 15,1; 44,1 – 5.

56 La Qumran, înaintea sărbătorii săptămânilor, se celebra cel de-al doilea Paşte (joi, în seara zilei de 14 luna a doua a anului), lucru care în

Biblie nu era prevăzut decât în cazuri speciale *(Numerii,* IX, 9— 12).

67 1 QS, X, 6 face menţiune de „începuturile anului".

68 Jubilee, 6,23.

*» J. T. Milik, *Dix ans...* p. 73.

68 Legământul cel Nou.

«9» I. T. Milik, *Dix ans...* p. 74.

50 Pentru expresia „voluntarii Legii” (1 QS, V, 1) să se facă comparaţie *eu l-Mac.* 2,42 („tot cel care voia Legea”), unde se vorbeşte de asidei. De asemenea, Filon arată că recrutarea de noi membri implică libera decizie a candidatului *(Apologia pro Judaeis,* 2).

76 Cuvântul din original este *hgr.*

85 J. T. Milik, *Dix ans...* p. 78.

105 J.T. Milik, *Dix ans... p.* 82.

108 Majoritatea cercetătorilor manuscriselor de la Marea Moarta consideră că esenienii au dispărut după eşecul revoltei dintre 66 – 7! e.n. Pe baza unor texte din Epifane, *Panarian,* 19,1; 29,1 şi Nil Ascetul, în *Pilocalia,* trad. De D. Stăniloaie, voi. I, Sibiu, 1946, p. 15.3, autorul acestor rânduri crede că esenienii nu s-au pierdut, ci au vieţv. It ermetic, dincolo de Iordan, fiind cunoscuţi autorilor creştini. Cf. „Revii e de ţjumrân”, tome *6,* nr. 24, p. 517 – 531.

111 Anumite scrii de citate ale autorilor *Noului Testament* dau de gândit, dacă aceşti autori n-aveau la

dispoziţie colecţii de *Testimonia.* De acest gen. Textul acestui florilegiu, descoperit în grota 4, a fost publicat de J.M. Allegro, în „J.B.L.”, 1956, p. 147.

113 Doreş ha-Tora – cercetător al *Torci.*

„Ksenienii.

6 Aşa numea Renan pe profeţii biblici.

14 Archibald Robertson, *Originea creştinismului,* traducerea rom., Bucureşti, 1958, pp. 57,107.

15 Citat după L D. Amusin, *Manuscrisele de la Marea Moartă,* p. 254. Profesorul I. D. Amusin, din Leningrad, era unul diutre cei care s-au cupat mult de manuscrisele de la Marca Moartă. Articolele sale sunt întâlnite în multe reviste străine ce dezbat probleme de orientalistică. Amusin spunea că în faza actuală a cercetării manuscriselor de la Marea Moartă este prematur a identifica pe qumraniţi cu creştinii.

23 Manualul de Disciplină sau *Regula Comunităţii.*

M K. B. Starkova, *Statutul pentru întreaga obşte* ***a*** *Israelului în silelz tele din urmă,* în „Palestinskii Zbornik”, 4 (67), 1959.

80 Se consideră că secta qumrauită a apărut în secolul II î.e.n.

81 Manuscrisul cel mai lung (în ce priveşte dimensiunile)

a fost recuperat de profesorul Y. Yadin.

82 S-ar putea ca nu toate să fie originale, dar şi copiile după copii au fost făcute unele chiar în acelaşi an cu originalul.

33 în secolul.1 e.n. Poporul nu mai vorbea limba ebraică, ci pe cea aramaică. Totuşi cărturarii şi habotnicii mozaici utilizau încă limba ebraică, desigur sub o formă evoluată. Ebraica manuscriselor de la Qumran se numeşte ebraica mifnaică în care a fost scrisă *Mişna,* prima parte a *Talmudului.*

84 Evanghelia după Matei, în prima ei redactare, se pare că a fost scrisă în aramaică, limba vorbită de popor în acea epocă.

83 în texte găsim denumiri ca acestea: „cei numeroşi", „fiii lui Şadok" etc., dar adevăratul nume al sectei qumranite nu ne este cunoscut.

86 Acesta este timpul în care cei mai mulţi cercetători ai manuscriselor aşază apariţia sectei.

„Spunem anul 30, fiindcă este data la care se opresc cei mai mulţi autori, pentru data morţii şi învierii lui Hristos. Sunt însă şi istorici care consideră anul 33, iar alţii anul 29. În afară de an, există diferenţe. Şi cu privire la ziua morţii şi învierii. Aşa, de exemplu, unii fixează ziua râs

48 Manuscrisele de la Qumran, vorbesc despre existenţa acestui consiliu cu vădite atribuţii de ordin administrativ.

47 După cele ce desprindem din *Fapte,* VI, 1 sq., cei şapte diaconi au fost aleşi, tocmai ca apostolii să aibă timp liber de învăţătură.

48 După studierea manuscriselor, s-a observat că gruparea quimanită avea un caracter sacerdotal foarte pronunţat, lucru ce-a făcut pe cercetători să afirme că fondatorul comunităţii a fost un preot.

46 Toate profeţiile asupra lui Israel şi popoarelor vecine, ei le comentau ca aplicându-se asupra comunităţii şi timpului lor. De exemplu, unde profetul Habacuc vorbeşte despre babilonieni, comentatorul quniranit înţelege pe kittim, adică pe sirienii ori romanii care au venit asupra Palestinei în perioada dintre 178 î.e.n. Şi 70 e.n.

65 Sărbătoarea Corturilor, Paştilor şi în special a Cincizeci şi i erau în mare cinste la Qumran. De altfel, *Cartea Jubileelor,* ce are calculate foarte minuţios perioadele de câte cincizeci de ani, este de origine qumranită.

50 Este natural să nu corespundă calendarul lunar cu cel solar. De aceea, praznicele mari cădeau în zile diferite. Aşa se explică de ce Marele Preot din Ierusalim a putut să

participe de ziua Cincizeci şi i l-a comunitatea de la Qumran. Dacă zilele de sărbătoare ar fi corespuns, ar fi fost cu neputinţă ca Marele Preot să fi putut să părăsească Templul din Ierusalim, unde avea rolul prim în desfăşurarea ritualului prevăzut pentru această zi.

67 Biserica creştină nu s-a depărtat de comandamentul mozaic de cinstire a zilei a şaptea, ci-l păzeşte cu atenţie. Ea a transferat cinstirea zilei a şaptea din sâmbătă în ziua duminicii, pentru motivul că, dacă sărbătoarea zilei a şaptea în zi de sâmbătă amintea iudeilor şi de scăparca lor din robia egipteană, apoi pentru creştini este mai importantă ziua învierii Domnului când omenirea a scăpat din moarte (blestemul strămoşesc) şi a intrat în viaţă (împărăţia cerurilor).

111 Nici unui profet, nici unui văzător nu i se dăduse cunoaşterea sfârşitului lumii, ci numai Dascălului Dreptăţii şi, desigur, şi adepţilor aceluia.

02 Graţie contribuţiei sectei, prin războiul la care va participa.» <: va termina cu impărăţia pământului (întunericului) şi se va instaura împărăţia cerurilor.

83 După cele ce aflăm în scrierile ce constituie aşa-numita literutuia apocrifă, dar mai ales cea apocaliptică, majoritatea grupărilor sau soitelor iudaice din perioada

intertestamentară (secolul IV î.e.n. Şi piuă în secolul II e.n.) credeau că la judecată vor veni numai paginii şi păcătoşii. Membrii grupărilor sau sectelor nu vor merge la judecată, ci vor intra <! irtvt în împărăţia mesianică.

64 Secta de la Qumran conserva încă vechea concepţie mozaici, după care fericirea sau nefericirea (mântuirea sau condamnarea) voi a /ea loc pe acest pământ. Vechii ebrei nu aşteptau mântuirea în viaţa /ntoare, deoarece ideea despre această viaţă era foarte vagă în vechime. Abia după exilul babilonic (cf. Cartea *Daniel şi* cărţile *Macabeiler),* ideea <k viaţa eternă prinde un contur bine precizat. Oumraniţii, deşi vieţuiesc după exil, încă mai conservau concepţiile dinaintea acestui exil. Pe cât se pe Ale vedea, ei erau utilitarişti.

4 Astăzi reconstituite din ipsos, se află în Muzeul palestinian din Ierusalim.

O Templul 1 a fost construit de Solomon pe la 950 î.e.n. Templul al doilea este cel construit după reîntoarcerea din captivitatea babilonică şi înfrumuseţat de Irod cel Mare, distrus de Titus, în urma revoltei iudaice, în anul 70 e.n.

Judatis şi *De vila contemplativa.*

Iosif Fia vi as, *Antiquitates Judaicae* şi *Bellum Jittlaicum.*

28 în secolul II î.e.u.

7 a. *Călătorie prin Siberia de la Tobolsk la: Nercinsk şi la Frontiera chineză;* b. *Jurnal de călătorie;* e. *Descrierea primei părţi din lumea Asiei, Imperiului chinez, a oraşelor şi provinciilor sale;* d. *Descrierea marelui fluviu Amur.*

— Historia incrementorum atque detremciiU/rum Autaie oth iinanicae.

II; A fost tradusă mai întâi în enşlezfi (I7 H şi 1756), iar ’lupă textui engă z s-a făcut traducerea franceză (174 3) şi cea germană (1745).

11 *De curano: Curanus: Cartea sistemei sau despre situaţia reiigiunu mahomedane.* Cf. M. Guboglu, *Orientalistira română,* p... >19.

12 *Istoria otomană a prea puternicilor împăraţi.*

13 *Vieţile sultanilor.*

14 *Istoria Imperiului otoman (Geschichte des osmanischen Ileiches},* (jotfca, 1908 – 1913,3 volume.

*14 * Palia,* adică vechea Scriptură, este traducerea *V.T.* Făcută de Mihail Tordaş, episcopul românilor calvini, din Transilvania, în colaborare cu alţi bărbaţi luminaţi. Traducerea *Palia* conţine numai *Geneza* şi *Exodul.*

15 Alte cărţi, în ebraică, care circulau în ţara noastră pe la începutul secolului al XIX-lea, sunt: *Dereh Haim (= Calea vieţii), Deghel Mahnc 1l-raim (– Steagul armatei lui*

Efraim). Or Pitei Moşe (= Lumina feţei lui Moise), Siduro şei Sabat (= Orânduiala de Sabat), Beer Maim Haim (– Finiâna apelor vieţii), Bircat Iosef (– Binecuvântarea hti Iosif) ş.a.

6 Manuscrisele de la Marea Moartă, în revista „Glasul Bisericii", Anul XVI, 1957, pp. 736 – 753.

6 Descoperirile de la Marea Mcaită şi din deşertul iudaic, în revista „Studii şi cercetări de istorie veche". Anul IX, 1958, pp. 481—490.

h Sf. Ican Botezătorul în lumina d: scoptririier de la Qumran, în revista St. T. Anul XX, 1959, nr. 9 – 10, pp. 607 – 618. Îit Simedrca îşi însuşeşte părerea autorului francez Jean Steinmann.

9 Zece ani de la descoperirea manuscriselor străvechi din depresiunea Mării Moarte, în revista St. T. Anul X, 1958, pp. 126— 136.

15 Manuscrisele de la Marca Moar/a în studiile mai noi, în M.A. Anul V, pp 333 –.343.

2 Războiul iwlaic, II, XX, 4 (567).

— «istoire d'Israel... tr. Fr. Teme II, Paris, 1957, p. 659.

and the A'.T., A'. L'., 1957, pp. 32 – 35.

6 Fariseii aveau interesul să arate că Dascălul Dreptăţii de la Qumrar.

13 Citat de Ciril din Alexandria, Migne, PG, voi. 76, col.

776.

u Războiul iudaic, III, Vili, 9 (399 – 403).

I1» l-Regi, 8,9; *Isaia* XXIX, 10 şi XXX, 10.

2a Cei care alungau spiritele.

21 Războiul iudaic, II, VIII, 7 (142).

23 Yigael Y adia, *Manuscrisul Templului.*

13 Philosophumena, Migne, l'G, voi. 161, col. 3403.

M Războiul. II, VII, 140.

1 Constantin Daniel, *Les Hi rediftis du Nourtau T (Stav: tr>t sint-ils des es ffiiens?,* în... Revue de Qumrân" (Paris), 1967, Nr. 21, j-ţi. 31—34.

6 Apologia iudeilor, § 18.

13 Y. Yadin, *Masada, Herod s Fortress and the Zealots'Last Stand,* London, 1976.

11 Războiul iudaic, II, VIII, §§ 11,158.

14 Ibidem, § 7,140. Cf. Şi Ipolit, *Contra Haereses,* liber IX, 26. MPG, voi. 16, col. 3399.

16 Războiul iudaic, II, VIII, § 6,135.

20 Războiul iudaic, II. VIII § 7, HI.

24 Medemian ton Erodeion pheidtt poiumenos – necruţind câtuşi de puţin pe partizanii lui Irod.

MPG, vol. XI.1, col. 269 şi 272.

35 BYT, „casă, familie" arc şi sensul de „şcoala", iar

WSIM sau ’WSIM poate corespunde cu denumirea esenienilor.

38 într-un articol publicat în revista „Sinai”, XVI (1952), pp. 111 >

38 în articolul sân *Yom Ki-ppur la Qumrân,* publicat în „Kevui de

11 Marcu, XII, H-17; *Matei,* XXII, 16 – 22; *Luca,* XX, 21 – 2G.

1 Un talaet avea 60 de mine sau **6000 de drahme, adică 25,500 kg, ■ deci 400 talanţi reprezintă 24 600 «te mine sau 10 200 kg aur sau argint.**

11 Cf. J. Brun, *Dicţionar ium syriaco-latinum,* Beyrouth, 1911, s.v.

11 Războiul iudaic, II, VIII, 5 Şi 64,126.

V Râuboiul iudaic, **II, Vili, §§ 3,123.**

18 Ibidem, **nr. 125.**

Ibiitm, nr. 137.

24 Katastole de anton kai schema kosmon, **în „Obilosophun-cna”, MPG; vei. 16, col. 3399.**

21 Ibidem, col. 3398 – 3399.

27 F.A., V, 36; *Antichităţile iudaice,* XX, V, §§ 1,97.

38 Antichităţile XV, X, §§ 4,372.

34Apologia iudeilor, § 18.

35 The Bxcavations of Masada, 1963—1964. *Preliminary Report.* În 3EJ, voi. XIII, nr. 1 – 2 (1963), pp. 1 – 126.

38 Antichităţile iudaice, XV, **VI,** §§ 5,184.

16 Geneză, XXXIX, 7 – 17.

16 Cf. J. Hasting, *A Dicţionary of Christ and Gospels,* vol. II, p. 312.

25 Antichităţi, **XV, VII, 4,226; XVI, VIII, 1,230.**

29 Antichităţile iudaice, XVIII, I, 5,22.

şi Herodot, I, 105 şi IV, 67.

82 Ei. *Matthäus-Kommentare aus der griechischen Kirche*... von J. Reuss, Berlin, 1957, p. 182. Vezi şi MPG, vol. LXXII s.v.

46 Ibidem, cartea VII, cap. I. 64, § 121.

52 Filon din Alexandria, *Apologia iudeilor,* **§§ 14—18.**

68 Antichităţile iudaice, **XVII, I, §§ 5,21.**

65 Războiul iudaic, II, VIII, §§ 2,121.

66 M. A. Bailly, *Dictionnaire grec-français,* Paris, 1935, *sub voce.*

5S L'enig. Ns des mmussrüs de la M.r Morte, Paris, 1937, pp. 85,88.

90.

59 De vita cotemplativa, § 18.

München, 1922, pp. 805 – 806.

64 Salomon Raşi, fiul lui Isaac, născut la Troyes, în 1040 şi mort la 1105 e.n.

65 H. L. Strack und P. Biuerbecb, *op. Cât.,* **Bd. 1, p.** *806.*

68 Pentru explicarea termenilor ce denumesc aceste tratate rabinice, să se vadă Constantin Daniel, *Scripia aramaica,* **Buc., 1980, p. 171 sq.**

73, Mort către 400 e.n. Cartea XVIII, cap. IV.

2 Antichităţile iudaice, XVII, II, § 4 (41 – 44).

6 R. T. Herford, *Les Pharisiens,* **tr. Fr. Paris, 1928, p.** *M,* **nota 3.**

11 Războiul iudaic, II, XIII, § 4 (259 – 260); *Antichităţi,* XX, VIII, § 6 (167).

14 Războiul iudaic, II, XIII, § 4 (258 – 260).

15 Ibidem, II, XIII, § 6 (264).

*62 Les Hérodiens du Nouveau Testament sont-ils des Esséniens***? în RQ, No. 21,1967, pp. 31—54 şi în: Les** *Esséniens et „ceux qui sont dms les maisons des rois",* **în RQ, No. 22,1976, pp. 261—277.**

63 J. Bonsirven, *Textes rabbiniques des deux premiers siècles chrétiens.* **Roma, 1955, Nr. 1503.**

64 J. Neusner, *A Life of Rabban Yohanan ben Zakkai,* **Leiden, 1962. Cf. 65 Cu privire La terminologia şi**

epoca ce-a precedat scrierea *Talmudului.*

C. Daniel, *Scripta aramaica,* **Buc., 1980.**

66 Exegeza biblică la Qumran **(în 1. Olandeză), Amsterdam, 1960; A. Dupont-Sommer,** *Les écrits esséniens découverts près de la Mer Morte, p. 322;* **C. Daniel,** *Une menţion paulinienne des Esséniens de Qumrân,* **în RQ, Nr. 20,1966, pp. 554 – 567. În aceste lucrări se arată că în II***-Cor.* **11,17; se reproşează esenienilor că ei falsifică cuvântul divin.**

67 Iosif Flavius, *Antichităţile iudaice,* **XX, VIII – X, Nr. 179,196,197,203.**

41 De viris illustribus, **cap. III.**

62 Philosophumena, **Migne, PG, tom, XVI, col. ’3395.**

61 R. H. Charles, *Eschatology,* **1963, New York, p. 221.**

1 Une menţion des esséniens dans un texte syriaque de VApocalypse, **în „Le Muséon”, vol. LXXIX, pp. 155164.**

11 C. Daniel, *Vederea lui Dumnezeu în Nnul Testament şi teafăr.: –,! ■.*

esenienii ar, **în St. Th., Anul XXV, 1973, nr. 3 – 4, pp. 188 – 206.**

18 Quis rerum div. Haeres, § 52.

20 „Internaţional Review for the History of

Religions". Issued by the Internaţional Association for the History of Religion, voi. XIII, fasc. 2, August 1966, New York-Leiden, pp. 88—115.

25 **II.** Graetz, *op. Cât.,* p. **704; Iosif Flavius,** *Antichităţi,* **VIII, II,.">,. Chiar** ne **relatează cum un iudeu Eleazar,** probabil **esenian,** scoate **un diavol dintr-un demonizat.**

27 Panarion, **Migne, P.G., voi. XLI.**

85 Filon. *Fragmenta ex Eusebii, Praep. Ev.,* VIII, X *f.*

36 Naturalis Historia, V, 17.

11 De migratione Abrahami, § 38; *De sobrietate, §* 3; *Qiiis rerum div her es,* § 15 etc.

14 Prophet und Seher, Trier, 1927, *passim.*

41 M. A. Bailly, *Dictionnaire grec-français,* **sub voce.**

42 JCarmignac, *Les horoscopes de Qumrân,* **p. 199 sq; J. M. Allegro.** *An Astrological Cryptic Document,* **p. 291 sq; M. Delcor.** *Recherches sur un horoscope... de Qumrân...* **pp. 512 – 542.**

64 K. V. Starkova, *Apendice la Regula Co. N-rtitiţii,* **în „Păleştins-d Zbornik", 68,1960, pp. 22 – 31 (în lb. Rusă).**

11 J. Carmignac, *Poème allégorique sur la secte rivale,* **în RQ, Nr. 19,1965, p. 361 sq.**

13 Războiul iudaic, **II, IV, I, 50; 2,57; 3,60; II, VIII, 1,118; II, XIII, 12,253; 6,264; II, XIV, 2,227. Tot aşa de des tâlharii sunt menţionaţi şi în** *N. T.,* **cum de exemplu:** *Ioan,* **XVIII, 40;** *Mar cu* **XI, 17;** *Luca,* **XIX, 46;** *Matei,* **XXVII, 44; XXVI, 55; XXIV, 43;** *Luca,* **XII, 39;** *Marcu,* **XIV, 48.**

31 Cf. Capitolul *Apostolii împotriva] esenienilor de la Marea Moartă*